p-ISSN: 1308-8041
e-ISSN: 1309-4033

TURAN
Stratejik Araştırmalar Merkezi

Uluslararası Bilimsel Hakemli Mevsimlik Dergi

(TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE)
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Mevsimlik Dergi için Yazım Kuralları:

- Makaleler word formatında 20 sayfayı geçmemelidir
- Makalelerin 150 kelimeyi geçmeyen Türkçe özeti ve İngilizce abstract bulunmalıdır
- Makaleler 12 punto ile Times New Roman ile yazılmalıdır. Alttan, üstten, sağdan ve soldan 3 cm boşluk bırakılmalıdır
- Makalelerde yazarların adı, soyadı, babasının adı, e-posta adresi, telefonu, kurumu ve adresi açıkça belirtilmelidir
- Kullanılan dipnotlarda bilimsel yazım kurallarına dikkat edilmelidir
- Makaleler genel olarak: Özet, Giriş, Alt Bölümler, Sonuç ve Kaynakça şeklinde hazırlanmalıdır.

(AZƏRBAYCAN TÜRKCƏSİNDƏ)
TURAN-SAM Beynəlxalq Elmi Arbitrlı Mövsümlük Jurnal Üçün Məqalə Yazma Qaydaları:

- Məqalələr word formatında 20 səhifəni keçməməlidir.
- Məqalələrin 150 sözü keçməyən Türk dilində məzmunu (ÖZET) və İngilis dilində ABSTRACT yer almalıdır.
- Məqalələr 12 şrift ilə Times New Roman ilə yazılmalıdır. Altdan, üstdən, sağdan və soldan 3 sm abzas buraxılmalıdır.
- Məqalələrdə yazıçıların adı, soyadı, atasının adı, e-poçt ünvanı, telefon, Təşkilat və ünvanı göstərilməlidir.
- İstifadə edilən haşiyələrdə(index) elmi yazma qaydalarına riayət edilməlidir.
- Məqalələr ümumiyyətlə: Məzmun, Giriş, Alt Hissələr, Nəticə və Ədəbiyyat şəklində hazırlanmalıdır.

(ENGLISH)
TURAN-SAM International Journal for the Scientific Seasonal Writing Refereed:

- Articles should not exceed 20 pages in word format.
- The article does not exceed 150 words of the abstract should include an abstract in Turkish and English.
- Articles must be written in Times New Roman 12 pt. Bottom, top, right and left 3 cm margins should be left.
- Articles of the author's name, surname, father's name, e-mail address, phone and address of institution should be clearly stated.
- Used in footnotes to the rules of scientific writing should be considered.
- The article in general: Summary, Introduction, Sub-Chapters, Conclusion, and References should be prepared in the form.

(РУССКИЙ)
Требования к рукописям, предоставляемым в международный научно рецензируемый сезонный журнал "ТУРАН-SAM"

- Объем статьи не должен превышать 20 страниц в формате MS Word.
- Статьи должны содержать резюме на турецком и английском языках объем которых не должны превышать 150 слов.
- Текст статьи должен быть набран шрифтом Times New Roman, 12пт. Параметры страницы (поля): верхнее, нижнее, левое и правое – 3.0 см.
- Статьи оформляются по образцу: название; имя отчество и фамилия авторов; полное название учреждений, в которых выполнялось исследование, их почтовые и электронные адреса
- Используемые в примечаниях к правилам научного письма должны быть рассмотрены.
- Статьи в целом должны содержать: аннотацию, введение, подзаголовки, выводы и список литературы

TURAN-SAM
YAYINCILIK
www.turansam.com

CİLT: 16 YIL: 2024 AY: MART KIŞ SAYI: 61
VOLUME: 16 YEAR: 2024 MONTH: MARCH WINTER ISSUE: 61

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi

TURAN
Stratejik Araştırmalar Merkezi

Uluslararası Bilimsel Hakemli Mevsimlik Dergi

TURAN-SAM
YAYINCILIK
www.turansam.com

CİLT: 16 YIL: 2024 AY: MART KIŞ SAYI: 61
VOLUME: 16 YEAR: 2024 MONTH: MARCH WINTER ISSUE: 61

TURAN
Stratejik Araştırmalar Merkezi

Uluslararası Bilimsel Hakemli Mevsimlik Dergi

TURAN-SAM (TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezinin) Uluslararası Endekslerce
Taranıp Dizinlenen Bilimsel Mevsimlik Dergisi, 16 yıldan beri kesintisiz yayımlanan Hakemli bir Dergidir.
TURAN-SAM dergisi 3 ayda bir, yılda dört kez olmak üzere yayınlanmaktadır.

CİLT: 16 YIL: 2024 AY: MART KIŞ SAYI: 61
VOLUME: 16 YEAR: 2024 MONTH: MARCH WINTER ISSUE: 61

p-ISSN: 1308-8041 (BASILI * PRINTED) e-ISSN: 1309-4033 (DİJİTAL * DIGITAL)

DERGİ İMTİYAZ SAHİBİ: TURAN-SAM (TURAN Stratejik Araştırmaları Merkezi)
Kurucu Genel Başkanı Prof. Dr. Elnur Hasan MİKAİL

Dergi Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Dr. Sahib RAMAZANOV

Genel Yayın Yönetmeni: Prof. Dr. Ata ATUN

Baş Editör: Prof. Dr. Elnur Hasan MİKAİL

Editörler Kurulu: Prof. Dr. Oktay KIZILKAYA; TÜRKİYE
Prof. Dr. Ötüken SENGER; TÜRKİYE
Prof. Dr. Süleyman DOĞAN; TÜRKİYE
Doç. Dr. A. Nurdan TÜMBEK TEKEOĞLU; TÜRKİYE
Doç. Dr. Hakan ÇORA; TÜRKİYE
Doç. Dr. Haluk YÜCEL; TÜRKİYE
Doç. Dr. Saadet Ela PELENK; TÜRKİYE

Baskı ve Cilt: SAGE Matbaacılık

Baskı Tarihi: 21 MART, 2024

Matbaa: SAGE Yayıncılık Rek. Mat. San. Tic. Ltd. Şti.
Serhat Mah.Uzayçağı Cad. 1128 Sokak No:6
Ostim / Ankara
Tel: 444 9 296 , 0312 341 00 02
Eposta: bilgi@bizimdijital.com

Yönetim Yeri Adresi: **Merkez Ofis**
TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
Kars Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
Merkezi Kampüs 36100, Kars/TÜRKİYE CUMHURİYETİ
Telefon / Belgegeçer (Faks): +90 474 225 15 50 (+1842)
Web adresi: http://www.turansam.com
E-posta: emikail@turansam.org

Şube:
Sahib RAMAZANOV "TURAN-SAM YAYINCILIK"
Ortakapı Mahallesi, Gazi Ahmet Paşa Muhtar Caddesi, No: 119B/4
Merkez, 36000 Kars / Türkiye Cumhuriyeti
Kars Vergi Dairesi
Vergi Kimlik Numarası: 7341370015

Türkiye Cumhuriyeti Gümrük ve Ticaret Bakanlığı
Esnaf ve Sanatkârlar Genel Müdürlüğü
Esnaf ve Sanatkar Bilgi Sistemi (ESBİS)
Sicil Numarası: 24346

TURAN-SAM Dergisinin Tarandığı Endeksler

TURAN
Stratejik Araştırmalar Merkezi

Uluslararası Bilimsel Hakemli Mevsimlik Dergi

DANIŞMA KURULU

Ordinaryüs Prof. Dr. Ermentay SULTANMURAT; KAZAKİSTAN
Prof. Dr. Akif MUSAYEV; AZERBAYCAN
Prof. Dr. Alaittin Kazım KİRTİŞ; TÜRKİYE
Prof. Dr. Ali Osman ENGİN; TÜRKİYE
Prof. Dr. Alparslan AÇIKGENÇ; TÜRKİYE
Prof. Dr. Ata ATUN; KKTC
Prof. Dr. Damla BULUT; TÜRKİYE
Prof. Dr. Elman HAZAR; BORÇALI/GÜRCİSTAN
Prof. Dr. Elnur Hasan MİKAİL
Prof. Dr. Emmanuel OBIESIE; ABD
Prof. Dr. Fatih KİRİŞÇİOĞLU; TÜRKİYE
Prof. Dr. Ferit BULUT; TÜRKİYE
Prof. Dr. Gazi UÇKUN; TÜRKİYE
Prof. Dr. Giray SAYNUR DERMAN; TÜRKİYE
Prof. Dr. Hacer HÜSEYNOVA; AZERBAYCAN
Prof. Dr. Hacı DURAN; TÜRKİYE
Prof. Dr. Halim KAZAN; TÜRKİYE
Prof. Dr. Harun DEMİRKAYA; TÜRKİYE
Prof. Dr. Hasan LATİF; TÜRKİYE
Prof. Dr. Hasan TOSUN; TÜRKİYE
Prof. Dr. Hayati AKTAŞ; TÜRKİYE
Prof. Dr. Hayriye ATİK; TÜRKİYE
Prof. Dr. Hikmet KORAŞ; TÜRKİYE
Prof. Dr. Himmet KARADAL; TÜRKİYE
Prof. Dr. İsmail Hakkı NUR; TÜRKİYE
Prof. Dr. Kamil Veli NERİMANOĞLU; TÜRKİYE
Prof. Dr. Kamile GÜLÜM; TÜRKİYE
Prof. Dr. Karjaubay SARTKOJAOĞLU; KAZAKİSTAN
Prof. Dr. Kaya YILDIZ; TÜRKİYE
Prof. Dr. Mahire QULİYEVA; AZERBAYCAN
Prof. Dr. Mehmet GÜNAY; TÜRKİYE
Prof. Dr. Mehmet KARAGÜL; TÜRKİYE
Prof. Dr. Minire GARAYEVA; AZERBAYCAN
Prof. Dr. Muharrem KASIMLI; AZERBAYCAN
Prof. Dr. Muhsin HALİS; TÜRKİYE
Prof. Dr. M. Murat HATİPOĞLU; TÜRKİYE
Prof. Dr. Musa QASIMLI; AZERBAYCAN
Prof. Dr. Nadir MEMMEDLİ; AZERBAYCAN
Prof. Dr. Orhan ELMACI; TÜRKİYE
Prof. Dr. Oktay KIZILKAYA; TÜRKİYE
Prof. Dr. Ötüken SENGER; TÜRKİYE
Prof. Dr. Salih ŞİMŞEK; TÜRKİYE
Prof. Dr. Sametting GÜNDÜZ; TÜRKİYE
Prof. Dr. Sebahattin BEKTAŞ; TÜRKİYE
Prof. Dr. Sevinç MUHARREMOVA; AZERBAYCAN
Prof. Dr. Sharon BURAK; ABD
Prof. Dr. Sibel TURAN; TÜRKİYE
Prof. Dr. Süleyman DÖNMEZ; TÜRKİYE
Prof. Dr. Şureddin MEMMEDLİ; TÜRKİYE
Prof. Dr. Teymur KERİMLİ; AZERBAYCAN
Prof. Dr. Timur VURAL; TÜRKİYE
Prof. Dr. Toğrul İSMAYIL; AZERBAYCAN
Prof. Dr. Türkan ERDOĞAN; TÜRKİYE
Prof. Dr. Ufuk TAVKUL; TÜRKİYE
Prof. Dr. Uğur GÜVENÇ; TÜRKİYE
Prof. Dr. Vefa KURBAN; TÜRKİYE
Prof. Dr. Yıldırım TORUN; TÜRKİYE
Prof. Dr. Yücel GELİŞLİ; TÜRKİYE

YAYIN (BİLİM) KURULU

Doç. Dr. Ahmet ÖZALP; TÜRKİYE
Doç. Dr. Atilla JORMA; MAKEDONYA
Doç. Dr. Ayım YERİMBETOVA; KAZAKİSTAN
Doç. Dr. Aynur FAMİLQIZI; AZERBAYCAN
Doç. Dr. Bakıtgül GÜLCANOVA; KAZAKİSTAN
Doç. Dr. Çağatay BENHÜR; TÜRKİYE
Doç. Dr. Dilaram HAMRAEVA; ÖZBEKİSTAN
Doç. Dr. Emin GERİBLİ; AZERBAYCAN
Doç. Dr. Erkan SEZGİN; TÜRKİYE
Doç. Dr. Fuat UÇAR; TÜRKİYE
Doç. Dr. Hakan ÇORA; TÜRKİYE
Doç. Dr. Haluk YÜCEL; TÜRKİYE
Doç. Dr. Hüseyin YILMAZ; TÜRKİYE
Doç. Dr. Gülnare GOCAEVA MEMMEDOVA; TÜRKİYE
Doç. Dr. İbrahim USTA; TÜRKİYE
Doç. Dr. İlkin GULUSOY; TÜRKİYE
Doç. Dr. Kamile Bahar AYDIN; TÜRKİYE
Doç. Dr. Kasım TATLILIOĞLU; TÜRKİYE
Doç. Dr. Kazım YILDIRIM; TÜRKİYE
Doç. Dr. Meşkure YILMAZ; TÜRKİYE
Doç. Dr. Mustafa SEVER; TÜRKİYE
Doç. Dr. Nebiye KONUK KANDEMİR; TÜRKİYE
Doç. Dr. Necmettin KARABULUT; TÜRKİYE
Doç. Dr. Neşide YILDIRIM; TÜRKİYE
Doç. Dr. Ramazan BİÇER; TÜRKİYE
Doç. Dr. Ramil QULİYEV; AZERBAYCAN
Doç. Dr. Rısgül ABİLHAMİTKIZI; KAZAKİSTAN
Doç. Dr. Sadagat ABBASOVA; TÜRKİYE
Doç. Dr. Şengül ÇELİK; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Abbas KARAAĞAÇLI; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AYTAÇ; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Akif ABDULLAH; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Aleksandr KUZNETSOV; ÇUVAŞİSTAN/RUSYA
Dr. Öğr. Üyesi A. Nurdan TÜMBEK TEKEOĞLU; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Celal GÜLŞEN; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Dursun KÖSE; TAYVAN
Dr. Öğr. Üyesi Efe DÜNDAR; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Ekrem Yaşar AKÇAY; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Emine LEYLA KIYAT; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul BAYER; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Fethi Ahmet YÜKSEL; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi İlhan KAÇİRE; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Kadir TUTKAVUL; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Kemal KOÇAK; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali SEVEN; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Faruk ÇAKIR; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Namık HÜSEYİNLİ; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Nurhodjha AKBULAEV; AZERBAYCAN
Dr. Öğr. Üyesi Osman Gazi AKSOY; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Osman Nuri ŞAHİN; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Osman SÖNMEZ; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Refet RAMİZ; KKTC
Dr. Öğr. Üyesi Sefer GÜMÜŞ; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Seyfi KILIÇ; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Shanay QULİYEVA; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Şahin BULUT; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Tuba KALÇIK; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Yiğit Anıl GÜZELİPEK; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Zhala BABASHOVA; TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Zülfiyye İSMAYIL; NAHÇIVAN/AZERBAYCAN
Öğr. Gör. Dr. Hande ÖZOLGUN AKKURT; TÜRKİYE
Dr. Aygün MEHERREMOVA; AZERBAYCAN
Dr. Gülşen MEHERREMOVA; AZERBAYCAN
Dr. Alan CASTLE; A.B.D.
Dr. Andaç KARABULUT; TÜRKİYE
Dr. Aslı KAYA; TÜRKİYE
Dr. M. Dylan CASTLE; A.B.D.
Dr. Rıza ALTUN; TÜRKİYE
Dr. Zekeriya BİNGÖL; TÜRKİYE
Arş. Gör. Dr. Halil ŞENOL; TÜRKİYE

TURAN-SAM YAYINCILIK
www.turansam.com

www.turansam.com

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

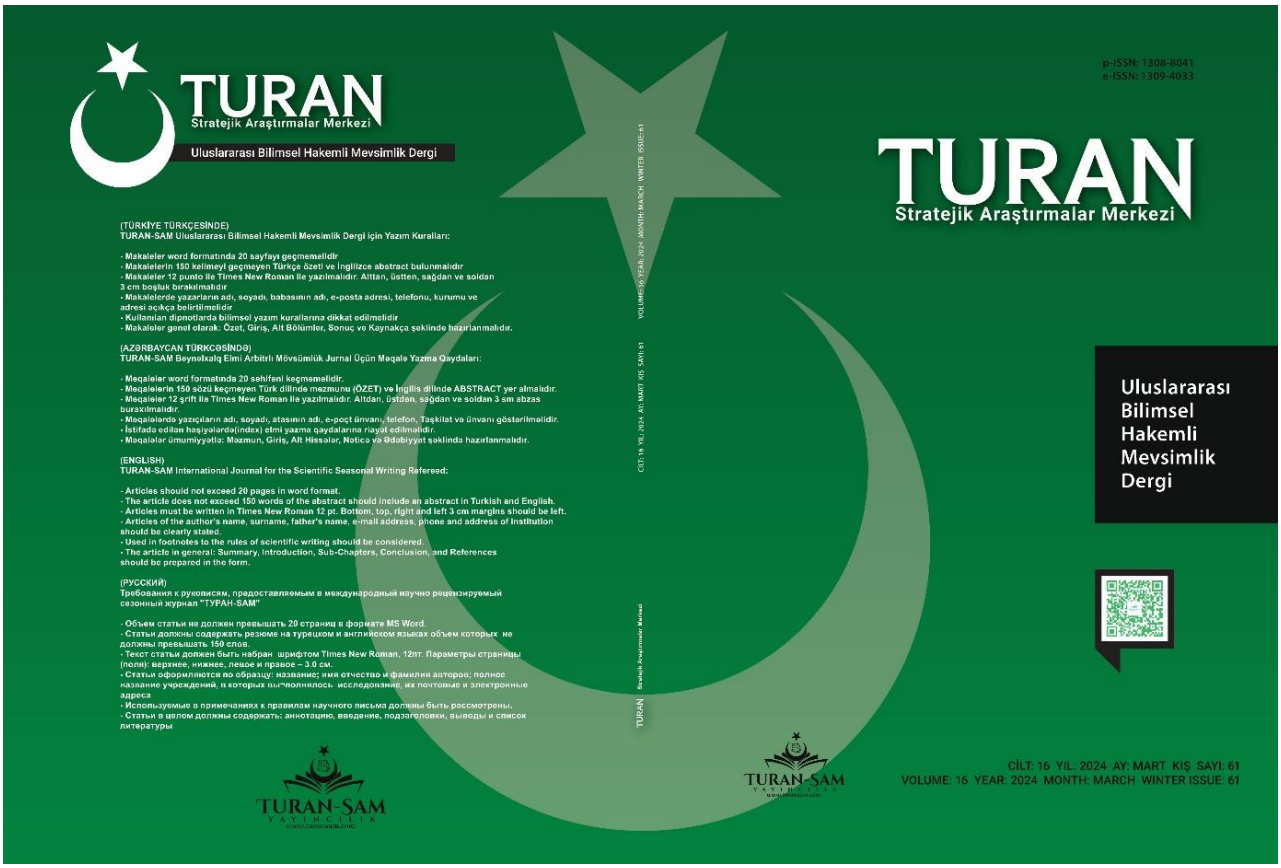

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

***

İÇİNDEKİLER

(1)
Prof. Dr. Mikail EROL; Dr. Öğr. Üyesi Hakan KANTARCI; Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Münir GÖKMEN
EKONOMİK KRİZ DÖNEMLERİNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ(STK) FONKSİYONLARI
FUNCTIONS OF CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS (CSO) IN TIMES OF ECONOMIC CRISIS
SAYFA 11

(2)
Prof. Dr. Nurettin GÜZ; Aida ÇAROVAC ÖZBAY
TÜRK VE BOSNA-HERSEK BASININ DAYTON ANTLAŞMASINA BAKIŞI
THE VIEW OF TURKISH AND BOSNIA-HERZEGOVINIAN MEDIA ON THE DAYTON AGREEMENT
SAYFA 21

(3)
Zir. Müh. Gülistan VURGUN; Prof. Dr. Mustafa Hakkı AYDOĞDU
GAP-ŞANLIURFA'DA BİR SULAMA ALANINDA TARIMSAL BİLGİ KAYNAKLARINA YÖNELİK ÇİFTÇİ ALGILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
A RESEARCH ON FARMERS' PERCEPTIONS TOWARDS AGRICULTURAL INFORMATION SOURCES IN AN IRRIGATION AREA OF GAP-ŞANLIURFA
SAYFA 33

(4)
Prof. Dr. Faik Ahmet SESLİ
COĞRAFİ BİLGİ SİSTEMLERİ İLE EN UYGUN RÜZGAR ENERJİ SANTRALİ YERLERİNİN BELİRLENMESİ: ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ KURUPELİT YERLEŞKESİ ÖRNEĞİ
DETERMINING THE MOST SUITABLE LOCATIONS FOR POWER PLANTS USING GEOGRAPHICAL INFORMATION SYSTEMS: A CASE OF ONDOKUZ MAYIS UNIVERSITY KURUPELİT CAMPUS
SAYFA 40

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(5)
Ahmed İrfan Mahmood GADAK; Prof. Dr. Atilla PULUR
YÜZME EGZERSİZİ YAPAN BİREYLERİN SAĞLIKLI BESLENMEYE İLİŞKİN TUTUMLARI VE EGZERSİZ BAĞIMLILIKLARININ İNCELENMESİ
THE ATTITUDES OF INDIVIDUALS WHO DO SWIMMING EXERCISE REGARDING HEALTHY NUTRITION AND INVESTIGATION OF EXERCISE ADDICTION
SAYFA 48

(6)
Etimad RAHİMLİ; Prof. Dr. Emine Arzu İMREN KARAOSMANOĞLU
ANALYSIS OF THE IMPACT OF ROBOTIZATION ON EMPLOYMENT: THE CASE OF OECD COUNTRIES
ROBOTLAŞMANIN İSTİHDAM ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN ANALİZİ: OECD ÜLKELERİ ÖRNEĞİ
SAYFA 58

(7)
Prof. Aynur MAKTAL (ERBAŞ); Hatice Aygün SELVİTOPU
BULUT MOTİFİ"NİN TEZYÎNÎ DESEN TASARIMLARINDAKİ İŞLEVİ
THE FUNCTION OF THE "CLOUD MOTIF" IN DECORATION PATTERN DESIGNS
SAYFA 67

(8)
Metin Kamil ERDOĞAN; Prof. Dr. Faik Ahmet SESLİ
TİCARİ TAŞINMAZLARIN DEĞERLEMESİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİ
DETERMINATION OF FACTORS AFFECTING THE VALUATION OF COMMERCIAL REAL ESTATE
SAYFA 83

(9)
Kawar Maasom ABDULQADER; Doç. Dr. Sevda ÖZEN ERATALAY
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRENEN KUZEY IRAKLI ÖĞRENCİLERİN KARŞILAŞTIKLARI YAZMA, DİNLEME ve KONUŞMA SORUNLARI
WRITING, LISTENING and SPEAKING PROBLEMS FACED BY NORTH IRAQI STUDENTS LEARNING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE
SAYFA 97

(10)
Gülsüm YILDIZ BUDAK; Doç. Dr Muzaffer ERTÜRK
HASTANE YÖNETİMİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİR YAKLAŞIM UYGULAMALARINA BİR ÖRNEK: YEŞİL YÖNETİM UYGULAMALARININ ETKİLERİNİN İNCELENMESİ

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

AN EXAMPLE OF SUSTAINABLE APPROACH PRACTICES IN HOSPITAL MANAGEMENT: EXAMINING THE EFFECTS OF GREEN MANAGEMENT PRACTICES
SAYFA 104

(11)
Dr. Celal GÜLŞEN; Hümeyra AKDOĞAN
ETKİLİ OKUL KÜLTÜRÜ ve ÖĞRENCİ BAŞARISI
EFFECTIVE SCHOOL CULTURE and STUDENT SUCCESS
SAYFA 117

(12)
Öğr. Gör. Dr. Filiz ÖZTÜRK
TÜRKİYE'DE TARIMSAL TEŞVİKLERİN İSTİHDAM ÜZERİNE ETKİSİ
THE IMPACT OF AGRICULTURAL INCENTIVES ON EMPLOYMENT IN TURKEY
SAYFA 123

(13)
Dr. Mehmet Nuri DEMİR
SOSYO-EPİSTEMİK AÇIDAN TANIKLIK ve UZMAN TANIKLIĞI
TESTIMONY and SPECIALIZED TESTIMONY FROM A SOCIO-EPISTEMIC PERSPECTIVE
SAYFA 130

(14)
Faika Özlem KARAÇORLU; Dr. Öğr. Üyesi Cemil SÜSLÜ
ELECTRE YÖNTEMİ İLE PERSONEL SEÇİMİ ÜZERİNE BİR VAKA ÇALIŞMASI
A CASE STUDY ON THE SELECTION OF PERSONNEL USING THE ELECTORAL METHOD
SAYFA 140

(15)
Dr. Tanju ÇAVUŞ
POLONEZ'İN GELİŞİMİ VE FREDERİC CHOPİN'İN SOL MİNÖR ve Sİ BEMOL MAJÖR POLONEZLERİNİN İNCELENMESİ
THE DEVELOPMENT OF POLONEZE and THE EXAMINATION OF FREDERIC CHOPIN'S G MINOR AND B BEMOL MAJOR POLONESES
SAYFA 151

(16)
Ahmet AKAY; Erentürk ÖNAL; Mustafa EKİCİ
TÜRKLERDE BOY YAPILANMASINA BİR ÖRNEK: KARAHANLILAR
AN EXAMPLE OF CLAN ORGANIZATION IN TURKS: QARAKHANIDS

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

SAYFA 160

(17)
Fuad AGHAMAMMADLI
OTEL MALİYET YAPILARI AÇISINDAN PERFORMANS DEĞERLENDİRİLMESİ: AZERBAYCAN BÖLGELERİ ÖRNEĞİ
PERFORMANCE EVALUATION IN TERMS OF HOTEL COST STRUCTURES: THE EXAMPLE OF AZERBAIJAN REGIONS
SAYFA 169

(18)
Naciye AKSOY KAMALAK
İSRAİLOĞULLARI KRALLIĞINDA DAVUD ve SÜLEYMAN DÖNEMLERİ
DAVID and SOLOMON IN THE ISRAELITE KINGDOM
SAYFA 176

(19)
Tebriz ALİYEV
MEASUREMENT OF STOCK MARKET RISKS: VOLATILITY
BORSA RİSKLERİNİN ÖLÇÜLMESİ: VOLATİLİTE
SAYFA 182

(20)
Mohammed GHADHBAN
FİNANSAL BİLGİLERİN İLGİLİLİĞİ İLİŞKİSİ İLE MUHASEBE BİLGİ SİSTEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ
THE RELATIONSHIP BETWEEN THE RELEVANCE OF FINANCIAL INFORMATION AND ACCOUNTING INFORMATION SYSTEMS
SAYFA 191

(21)
Abdullah ZEREN, Ümit ENGİN, İsmail YÜCEL, Abdurrahman BİLGİN
OKUL YÖNETİCİLERİNİN MESLEKİ GELİŞİM PROGRAMLARINA KATILIMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ
EVALUATION OF THE PARTICIPATION OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN PROFESSIONAL DEVELOPMENT PROGRAMS
SAYFA 205

(22)
Nasra NOAH
CONSEQUENCES OF CLIMATE CHANGE AND GENDER VULNERABILITY: CASE STUDY IN SOMALIA
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN SONUÇLARI VE TOPLUMSAL CİNSİYET

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

KIRILGANLIĞI: SOMALİ'DE VAKA ÇALIŞMASI
SAYFA 212

(23)
Laman AGHAZADA
LITERATURE RESEARCH ON THE FACTORS AFFECTING THE CREATION OF BRAND TRUST
MARKA GÜVENİNİN OLUŞTURULMASINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER ÜZERİNE LİTERATÜR ARAŞTIRMASI
SAYFA 221

(24)
Nurlan HAJIYEV
THE EFFECT OF BRAND PERSONALITY ON PURCHASING PROCESS
MARKA KİŞİLİĞİNİN SATIN ALMA SÜRECİNE ETKİSİ
SAYFA 226

(25)
Sahib FARZALIYEV
THE IMPACT OF WINE INDUSTRY TO ECONOMICS
ŞARAP ENDÜSTRİSİNİN EKONOMİYE ETKİSİ
SAYFA 232

(26)
İbrahim Halil KIRMIZI, Mehmet TÜRKMEN, Faruk SONKUR, Işılay POLAT
EĞİTİM YÖNETİCİLERİNİN DİJİTAL BECERİLERİNİN İNCELENMESİ
INVESTIGATION OF THE DIGITAL SKILLS OF EDUCATION ADMINISTRATORS
SAYFA 238

(28)
İbrahim Halil KIRMIZI, Mehmet TÜRKMEN, Faruk SONKUR, Nesip UYAR
OKUL YÖNETİCİLERİNİN EĞİTİM TEKNOLOJİLERİNİ KULLANMA DENEYİMLERİ
SCHOOL ADMINISTRATORS' EXPERIENCES IN USING EDUCATIONAL TECHNOLOGIES
SAYFA 245

(29)
İsmail AYMELEK
YABANCI UYRUKLU (GÖÇMEN, SIĞINMACI VB.) ÇALIŞANLARIN ÜLKEMİZDE SİGORTALI VE SİGORTASIZ ÇALIŞMA ESNASINDA 6331, 4857 VE 5510 KANUNLARINA GÖRE DEĞERLENDİRMESİ VE ÇALIŞANLARA ÇALIŞMA KOŞULLARI İÇİN ANKET HAZIRLANMASI

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

EVALUATION OF FOREIGN NATIONAL (IMMIGRANTS, ASYLUM SEEKERS, ETC.) EMPLOYEES ACCORDING TO LAWS 6331, 4857 AND 5510 DURING INSURED AND UNINSURED WORKING IN OUR COUNTRY AND PREPARING A SURVEY FOR EMPLOYEES ABOUT THEIR WORKING CONDITIONS
SAYFA 251

(30)
Öğr. Gör. Mukaddes KILIÇ, Öğr. Gör. Şanser VURGUN
KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE SOSYAL GÜVENLİK ÜZERİNE KURAMSAL BİR İNCELEME
A THEORETICAL STUDY ON SOCIAL SECURITY IN THE PROCESS OF GLOBALIZATION
SAYFA 260

(31)
Nizami ISGANDARLİ
AZERBAYCAN'DA TARIM SEKTÖRÜNÜN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMASINDA TÜRKİYE-AZERBAYCAN EKONOMİK İŞBİRLİĞİNİN ROLÜ
THE ROLE OF TÜRKİYE-AZERBAIJAN ECONOMIC COOPERATION IN THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURE SECTOR IN AZERBAIJAN
SAYFA 269

(32)
Dr. Öğr. Üyesi Adem AKALIN
MARGARET ATWOOD'IN THE HANDMAİD'S TALE ADLI ROMANININ TÜRKÇE ÇEVİRİSİNDEKİ KÜLTÜREL ÖĞELERİN İNCELENMESİ
COMPARATIVE ANALYSIS OF CULTURE-SPECIFIC ITEMS IN THE TURKISH TRANSLATION OF MARGARET ATWOOD'S THE HANDMAID'S TALE
SAYFA 278

(33)
MEHMET DOĞAN; MUHAMMED ŞAKİR MAMAK
CUMHURİYET DÖNEMİ ORTAÖĞRETİMDE ZORUNLU VE SEÇMELİ DİN DERSLERİNİN TARİHİ GELİŞİMİ
THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF COMPULSORY AND ELECTIVE RELGION COURSES IN SECONDARY EDUCATION IN THE REPUBLICAN PERIOD
SAYFA 291

(34)
Nilufər ƏLİYEVA
THE PLACE OF GREEN BONDS IN FINANCIAL MARKETS
YEŞİL TAHVİLLERİN FİNANSAL PİYASALARDAKİ YERİ

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

SAYFA 298

(35)
Özlem ÇELTEK, Aynur GÖKCEK, Nazife AYDOĞAN, Gökhan AYDOĞAN
OKUL DIŞI ÖĞRENME ORTAMLARINA DAİR ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ: NİĞDE İLİ ÖRNEĞİ
TEACHERS' OPINIONS ON OUT- OF-SCHOOL LEARNING ENVIRONMENTS: THE EXAMPLE OF NİĞDE PROVINCE
SAYFA 304

(36)
Mehmet GÜLTEKİN, Zeynep SİTİL GÜLTEKİN, Hayriye AKTAŞ, Ceren YILDIRIM
OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE KİTAP OKUMA ALIŞKANLIĞININ ÇOCUKLARIN BİLİŞSEL GELİŞİMİNE ETKİSİ: ÖĞRETMEN BAKIŞLARI
THE EFFECT OF READING HABITS DURING PRESCHOOL PERIOD ON CHILDREN'S COGNITIVE DEVELOPMENT: TEACHERS' PERSPECTIVES
SAYFA 311

(37)
Asuman TÜRKMEN, Mustafa YILDIRIM, Ahmet Yıldırım, Osman BULUT
OKUL YÖNETİCİLERİNİN DİJİTAL EĞİTİM ARAÇLARINA KARŞI TUTUMLARI
SCHOOL LEADERS ATTITUDES TOWARDS DIGITAL EDUCATION TOOLS
SAYFA 318

(38)
Yusuf AYAZ, İbrahim Halil ERCEMAL, Ahmet YILMAZ, Murat BİLGİÇ
OKUL YÖNETİCİLERİNİN EĞİTİM POLİTİKALARINA İLİŞKİN TUTUMLARI
ATTITUDES OF SCHOOL ADMINISTRATORS TOWARDS EDUCATION POLICIES
SAYFA 326

(39)
İbrahim Halil GÜVEN, Ramazan ÜNAL, Muhammet Akif ÖTELEŞ, Mahmut YUMŞAK
OKUL YÖNETİCİLERİNİN EĞİTİMDE ÇOKKÜLTÜRLÜLÜĞE YAKLAŞIMLARI
SCHOOL ADMINISTRATORS' APPROACHES TO MULTICULTURALITY IN EDUCATION
SAYFA 334

(40)
Bahri DOĞAN, Bahattin ADALI, Mikail ATİK, Mustafa TAŞKIN
OKUL YÖNETİCİLERİNİN ÖĞRETMENLİK MESLEK KANUNUNA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

OPINIONS OF SCHOOL ADMINISTRATORS TOWARDS THE TEACHING PROFESSIONAL LAW
SAYFA 342

(41)
Ozan ERZİNCAN; Kamil SELÇUK; Onur AYAZ; Sebla Özge EYİPİŞİREN; Semanur SANCAR
OKUL YÖNETİCİLERİNİN EĞİTİMDE YAPAY ZEKÂ KULLANIMINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ: İZMİR İLİ ÖRNEĞİ
SCHOOL ADMINISTRATORS' VIEWS ON THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN EDUCATION: THE EXAMPLE OF IZMIR PROVINCE
SAYFA 350

(42)
Ömer YÜCEDAĞ, Yasin YÜCEDAĞ, Gökhan LEBLEBİCİ, Mehmet Emin KINACI
OKUL YÖNETİCİLERİNİN KARAR ALMA SÜREÇLERİNDE TOPLUMSAL ADALET İLKELERİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ
SCHOOL ADMINISTRATORS' OPINIONS TOWARDS SOCIAL JUSTICE PRINCIPLES IN THEIR DECISION-MAKING PROCESSES
SAYFA 364

(43)
Muzaffer ŞAHİN, İsmail AKSU, Mahmut Naci SARIKAYA, Mustafa TEPE
SINIF ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRENCİ KATILIMINI ARTIRMAYA YÖNELİK UYGULAMALARI
PRACTICES OF CLASSROOM TEACHERS TO INCREASE STUDENT PARTICIPATION
SAYFA 372

(44)
İsmail YÜCEL, İsmail AKSU, Ömer ALKAYIŞ, Hakan BİLGİÇ
OKUL YÖNETİCİLERİNİN EĞİTİMDE İNOVASYONU BENİMSEME SÜRECİ
THE PROCESS OF SCHOOL ADMINISTRATORS ADOPTING INNOVATION IN EDUCATION
SAYFA 378

(45)
Nail VURUŞAN; Birsen KAYA VURUŞAN
VİZYONER LİDERLİK VE ÖĞRETİMSEL LİDERLİK ALANYAZINLARINDAN ÇIKARILABİLECEK UYGULAMA ÖNERİLERİ
APPLICATION SUGGESTIONS THAT CAN BE EXTRACTED FROM THE VISIONARY LEADERSHIP AND INSTRUCTIONAL LEADERSHIP LITERATURE

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

SAYFA 385

(46)
Yasin ÇETİN, Mehmet Ali ERCAN, Mine ÜNAL, Musa KARAKAŞ
EĞİTİM SÜRECİNDE VELİNİN ROLÜ
THE ROLE OF THE PARENT IN THE EDUCATION PROCESS
SAYFA 394

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(1)

Prof. Dr. Mikail EROL[1]; Dr. Öğr. Üyesi Hakan KANTARCI[2]; Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Münir GÖKMEN[3]

EKONOMİK KRİZ DÖNEMLERİNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ(STK) FONKSİYONLARI

FUNCTIONS OF CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS (CSO) IN TIMES OF ECONOMIC CRISIS

ÖZ

Sivil toplum, kamu ve özel sektörün dışında kalan; üçüncü sektördür. Sivil toplum, yasama, yürütme, yargı, medya ile birlikte beşinci güçtür. Bu nedenle, sivil toplum demokratik bir toplumda hayati bir role sahiptir. Sivil toplum kuruluşları (STK'lar) siyasi aktörlerden, hükümetlerden ve kamu kurumlarından bağımsız olan; kar amacı gütmeyen yapılardır. STK'lar iyi yönetişimin bir gereği olarak kamu ve özel sektörün tamamlayıcısıdır. STK'lar, kalkınma sürecinde kamu ve özel sektör ile işbirliğinde yönetişimin önemli bir ayağı olmuş, bir bakıma üçüncü sektör olarak konumlanmıştır. Bu bağlamda, STK'ların rolleri de değişime uğramıştır. Kalkınma politikalarında yardımcı ve/veya destekleyici olarak konumlanan STK'lar, daha otonom (belirleyici) bir pozisyondadır. Dernek, vakıf, sendika, kooperatifler, sivil inisiyatifler, platformlar, demokratik kitle örgütleri, meslek odaları (mühendisler, doktorlar, avukatlar v.b.) sivil toplum kuruluşları arasında sayılır. Bu çalışmada STK'ların ekonomik krizdeki rolleri/fonksiyonları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik kriz, yönetişim, sivil toplum, Sivil Toplum Kuruluşu (STK), kalkınma politikaları.

JEL Kodları: G01, H12, L31, L32, L38.

ABSTRACT

Civil society, outside the public and private sectors; is the third sector. Civil society is the fifth power along with the legislature, executive, judiciary and media. Therefore, civil society has a vital role in a democratic society. Non-governmental organizations (NGOs) are independent from political actors, governments and public institutions; They are non-profit structures. NGOs are complementary to the public and private sectors as a requirement of good governance. NGOs have been an important pillar of governance in cooperation with the public and private sectors in the development process, and in a way, they have been positioned as the third sector. In this context, the roles of NGOs have also changed. NGOs positioned as auxiliary and/or supportive in development policies are in a more autonomous (determinative) position. Associations, foundations, unions, cooperatives, civil initiatives, platforms, democratic mass organizations, professional chambers (engineers, doctors, lawyers, etc.) are counted among non-governmental organizations.

Keywords: *Economic crisis, governance, civil society, Non-Governmental Organization (NGO), development policies.*

JEL Codes: *G01, H12, L31, L32, L38.*

[1] Erol, Mikail, Prof.Dr., İstanbul Esenyurt Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü Öğretim Üyesi,: merol@esenyurt.edu.tr, ORCİD no: https://orcid.org/0000-0002-2330-3958, İstanbul, Türkiye.

[2] Kantarcı, Hakan, Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Esenyurt Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi, hakankantarci@esenyurt.edu.tr, ORCİD no: https://orcid.org/0000-0002-9679-4014 İstanbul, Türkiye.

[3] Gökmen, Ahmet Münir, Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Esenyurt Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, İşletme (İngilizce) Bölümü, ahmetgokmen@esenyurt.edu.tr, ORCİD no: https://orcid.org/0000-0003-3659-2741, İstanbul, Türkiye.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Türkiye ekonomisi sermaye hareketlerinin serbest bırakılmasından sonra çeşitli krizlerle karşı karşıya kalmıştır. Ekonomide kriz nedeniyle yaşanan bu olaylar bütün iş dünyasını etkisi altına almış bu gelişmelerden en fazla küçük işletmeler etkilenmiştir. Krizler gerek ulusal gerekse uluslararası olsun işletmenin bağlı bulunduğu sektör veya işletmenin kendisinden de kaynaklanabilir.

Gerek dünyada gerekse ülkemizde zaman zaman yaşanan bu krizler ülke ekonomilerinin yanında sosyal yapıyı da önemli ölçüde etkilemektedir. Ekonomik kriz dönemlerinde Sivil Toplum Kuruluşları (STK) lar önemli fonksiyonlar içermektedir.

STK'lar ekonomik büyümenin desteklenmesinde, toplumun geliştirilmesinde, toplulukların iyileştirilmesinde ve vatandaş katılımının teşvik edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. STK'lar, kamu yönetimi kapasitesinin ve gelirlerinin sınırlı olduğu ülkelerin sosyoe-konomik kalkınması açısından özellikle kritik öneme sahiptir.

Bu çalışmada, ekonomik kriz dönemlerinde STK'ların fonksiyonları konusu incelenmiştir.

1. EKONOMİK KRİZ HAKKINDA KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kriz, ekonomide yaşanan durgunluk ve bunalımdır. Kriz, beklenilmeyen veya önceden belirlenemeyen acele ve çabuk karar verilmesi gereken önlem ve mekanizmalarını yetersiz hale getiren gerilim durumudur. (EROL, 2010:166)

Kriz, işletmelerin uzun ve kısa dönemli hedeflerini sınırlayan hemen cevap gerektiren ve cevap için karar verme süresini kararsızlığa götüren bir dönemdir. (Çıkrıkçı ve Titiz, 2001:218)

Ekonomik kriz, bir ülkede beklenmedik anda yetersiz ya da yanlış yönetsel tercihlerde belirli bir dönemde ortaya çıkan makroekonomik buhranlar olarak açıklanabilir. (Apak, 2009:6)

Ekonomik kriz, işletmelerin yapacağı yatırımlarda ve tüketici taleplerinde yaşanan büyük oranda azalma, yüksek oranda işsizlik ve dolayısıyla yaşanan standartların düşmesi biçiminde açıklanabilir. (Eğilmez, 2009:48).

Dünya Ekonomik Forumu 2024 yılında en yüksek küresel riskler arasında ekonomik krizi en tehlikeli 6.ncı unsur olarak ele almıştır (Tablo 1).

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tablo 1: 2024 Yılında En Yüksek Küresel Riskler

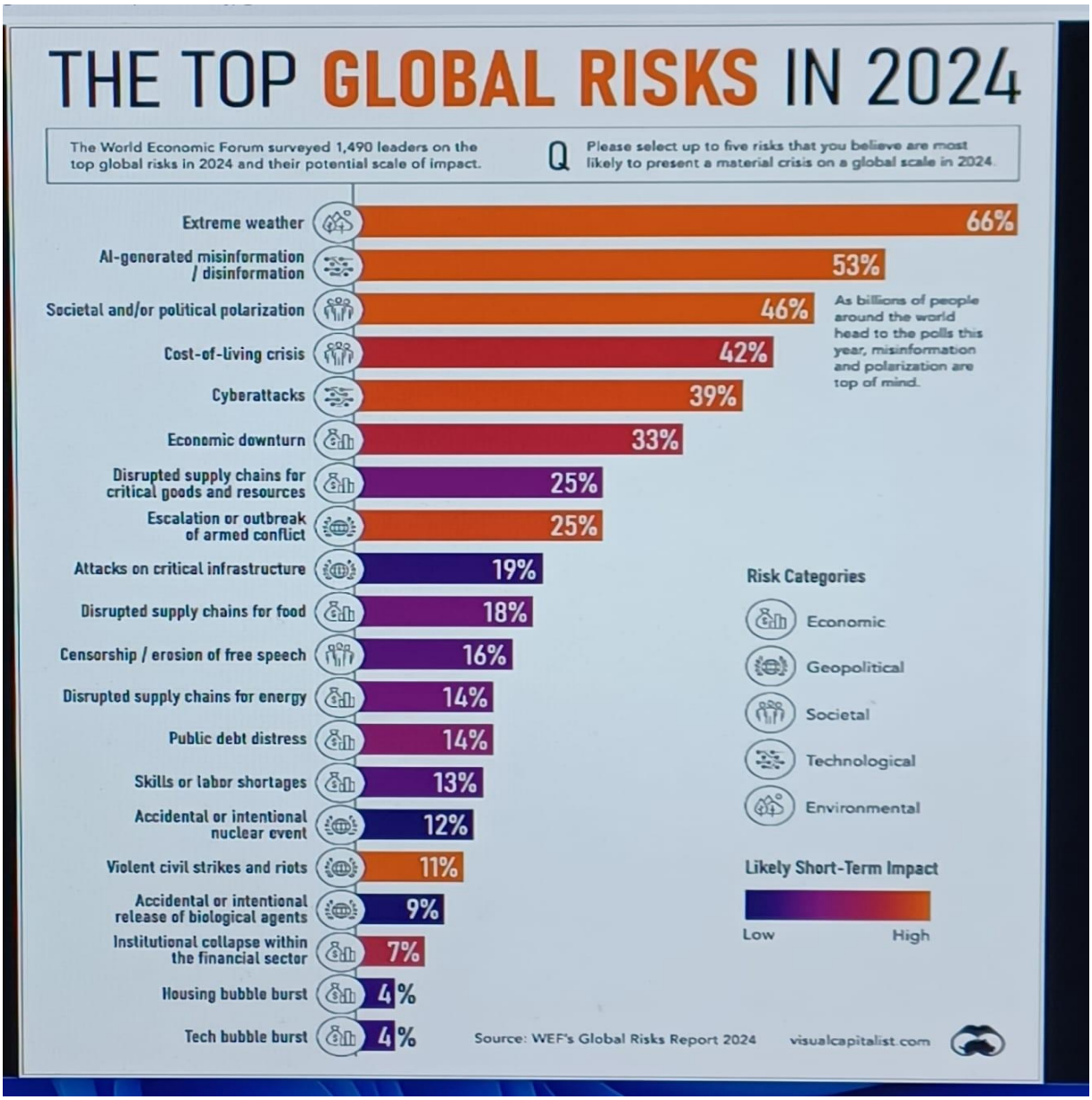

Kaynak: https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2024/digest) (Erişim Tarihi: 27.01.2024).

Söz konusu forumda hayat pahalılığı krizi, 2024 görünümünde önemli bir endişe olmaya devam ediyor (Şekil 1).

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Şekil 1: Mevcut Risk Alanları

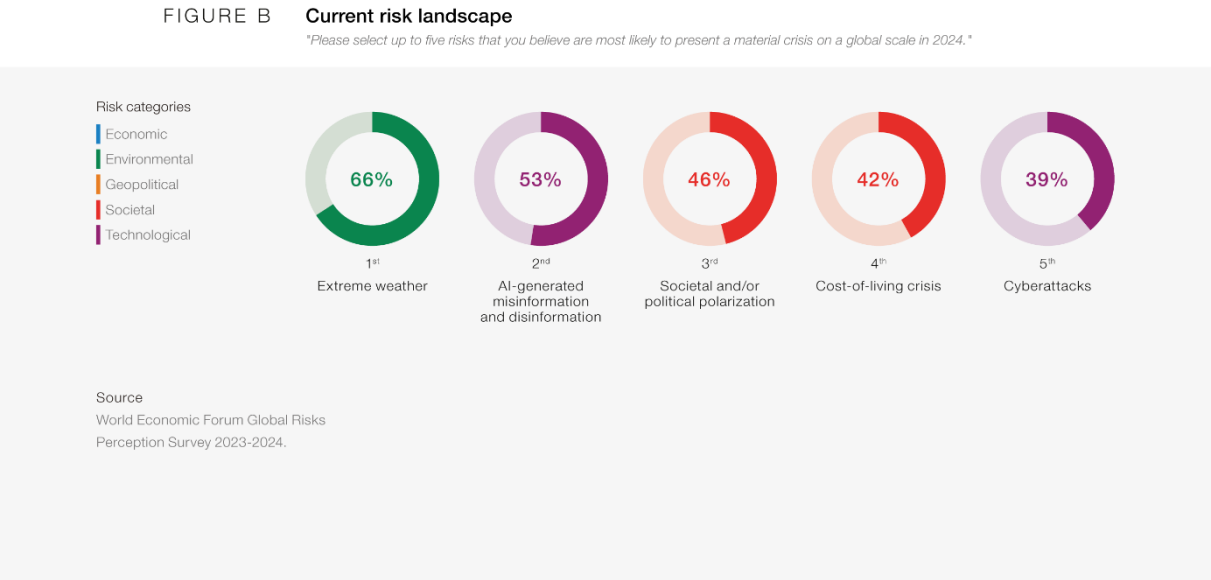

Kaynak: https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2024/digest) (Erişim Tarihi: 27.01.2024).

Enflasyonun (#7) ve ekonomik gerilemenin (#9) ekonomik riskleri de iki yıllık dönemde ilk 10 risk sıralamasına giren dikkate değer yeni risklerdir (Şekil 2).

Şekil 2: Kısa Ve Uzun Vadede Önem Derecesine Göre Sıralanan Küresel Riskler

Kaynak: https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2024/digest) (Erişim Tarihi: 27.01.2024).

Şimdilik "daha yumuşak bir iniş" hakim gibi görünse de yakın vadedeki görünüm oldukça belirsizliğini koruyor. Önümüzdeki iki yıl içinde El Niño koşullarından canlı çatışmaların potansiyel olarak tırmanmasına kadar devam eden arz yönlü fiyat baskılarının birden fazla kaynağı var. Faiz oranları daha uzun süre nispeten yüksek kalırsa, küçük ve orta ölçekli işletmeler ile ağır borçlu ülkeler özellikle borç sıkıntısına maruz kalacaklardır.

Toplumsal kutuplaşma, hem mevcut hem de iki yıllık zaman diliminde ilk üç risk arasında yer alıyor ve uzun vadede 9. sırada yer alıyor. Ayrıca, Toplumsal kutuplaşma ve Ekonomikkriz/gerileme, küresel risk

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

ağındaki (Şekil 3) en birbirine bağlı ve dolayısıyla etkili riskler olarak ve çok sayıda riskin itici gücü ve olası sonuçları olarak görülüyor.

Şekil 3 : Küresel Risk Alanları : Bir Ara Bağlantı Haritası.

FIGURE D **Global risks landscape: an interconnections map**

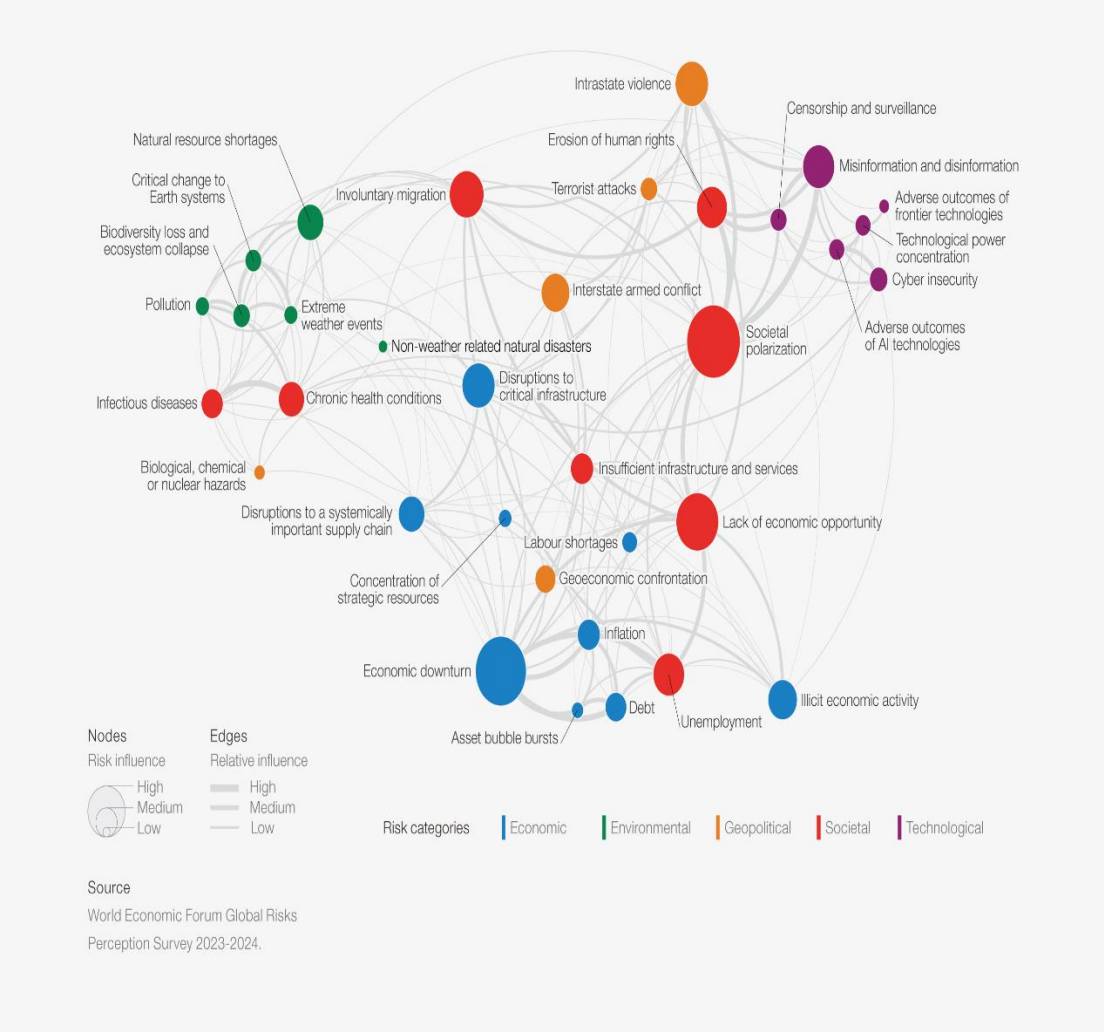

Kaynak: https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2024/digest) (Erişim Tarihi: 27.01.2024).

Ekonomik belirsizlik çoğu piyasada ağır bir etki yaratacak, ancak en savunmasız ülkeler için sermaye en maliyetli olacak. İklime karşı savunmasız veya çatışmalara yatkın ülkeler, çok ihtiyaç duyulan dijital ve fiziksel altyapıdan, ticaretten, yeşil yatırımlardan ve ilgili ekonomik fırsatlardan giderek daha fazla mahrum kalıyor. Bu kırılgan devletlerin uyum sağlama kapasiteleri daha da aşındıkça, ilgili toplumsal ve çevresel etkiler de artıyor. Benzer şekilde, teknolojik ilerlemeler ile jeopolitik dinamiklerin yakınsaması, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ekonomilerde muhtemelen yeni bir kazananlar ve kaybedenler grubu yaratacaktır. Yapay zekanın (AI) ve diğer öncü teknolojilerin gelişiminin temel itici gücü kamu yararı yerine ticari teşvikler ve jeopolitik zorunluluklar olmaya devam ederse, yüksek ve düşük gelirli ülkeler arasındaki dijital uçurum, yapay zekânın (AI) dağılımında keskin bir eşitsizliğe yol açacaktır. Savunmasız ülkeler ve topluluklar daha da geride kalacak ve ekonomik üretkenliği, finansı, iklimi, eğitimi ve sağlık hizmetini ve bununla ilgili iş yaratmayı etkileyen turbo şarjlı yapay zeka buluşlarından dijital olarak izole edilecektir.

Uzun vadede gelişimsel ilerleme ve yaşam standartları risk altındadır. Ekonomik, çevresel ve teknolojik trendlerin işgücü ve sosyal hareketlilik etrafındaki mevcut zorlukları sağlamlaştırması, bireylerin gelir ve beceri fırsatlarından ve dolayısıyla ekonomik statüyü iyileştirme becerisinden mahrum kalması

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

muhtemeldir. Ekonomik fırsat eksikliği, iki yıllık dönemde en önemli 10 risk arasında yer alıyor, ancak uzun vadede küresel karar vericiler için daha az endişe verici görünmekte ve 11. sıraya gerilemektedir (Şekil 4).

Şekil 4: Önem Derecesine Göre Sıralanmış Küresel Riskler

FIGURE E **Global risks ranked by severity**

"Please estimate the likely impact (severity) of the following risks over a 2-year and 10-year period."

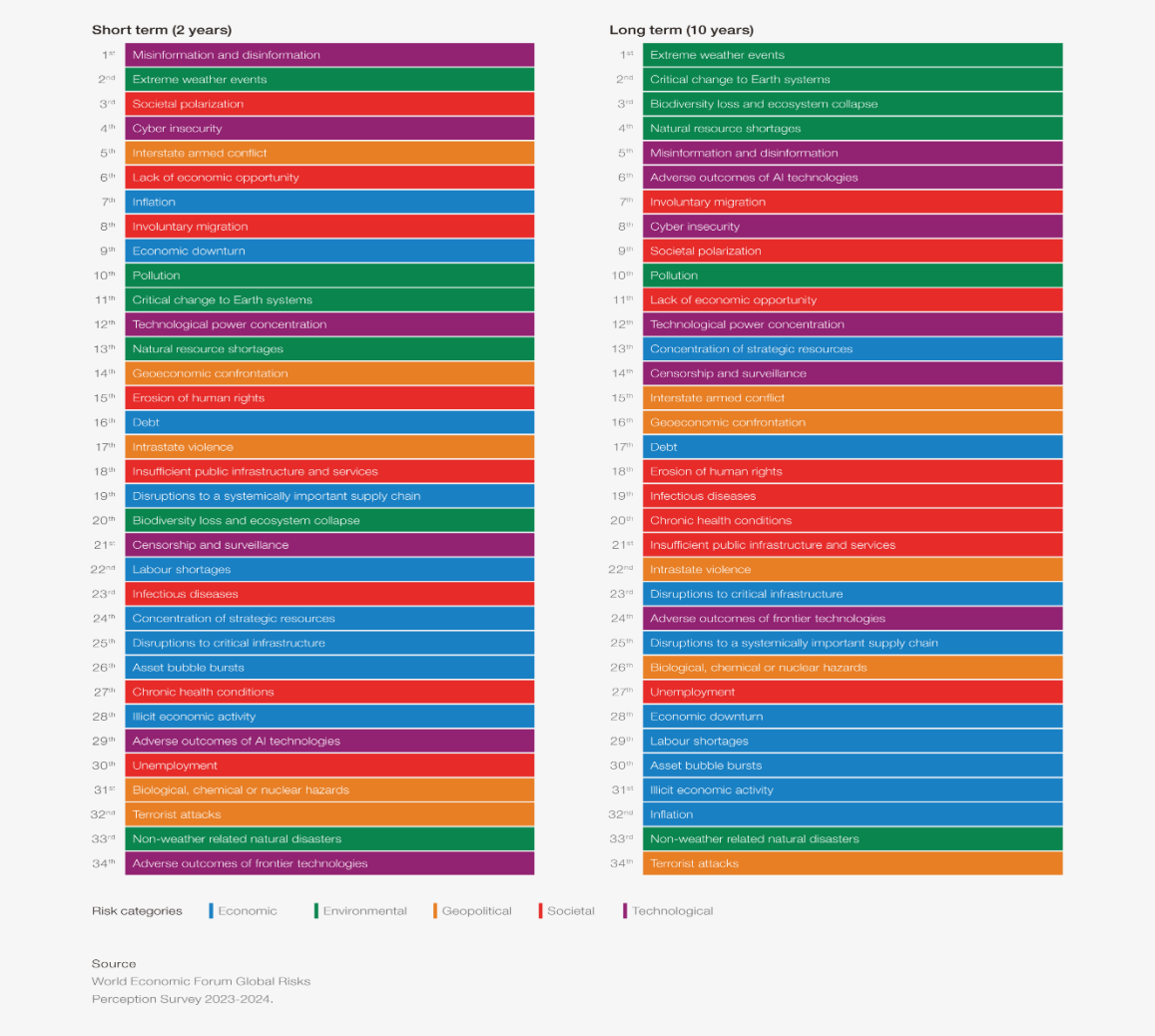

Yüksek orandaki iş kaybı (hem iş yaratma hem de yok etme), gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiler arasında ve içinde işgücü piyasalarının derin şekilde çatallanmasına yol açma potansiyeline sahiptir. Bu ekonomik geçişlerin üretkenlik açısından sağladığı faydalar hafife alınmamalıdır; ancak imalat veya hizmet odaklı ihracat artışı, gelişmekte olan ülkeler için artık daha fazla refaha giden geleneksel yollar sunmayabilir.

İstikrarlı geçim kaynaklarına giden bireysel yolların daralması aynı zamanda yoksulluktan eğitim ve sağlık hizmetlerine erişime kadar insani gelişme ölçütlerini de etkileyecektir. Nesiller arası hareketlilik azaldıkça sosyal sözleşmede meydana gelen belirgin değişiklikler, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ekonomilerdeki toplumsal ve politik dinamikleri radikal bir şekilde yeniden şekillendirecektir. İşte böyle bir ortamda kırılgan ekonomilere sahip ülkelerde ekonomik krizler kaçınılmazdır. Ekonomik krizler siyasi, kültürel, sosyal ve hukuki alanlarda derin tahribatlara sebep olabilir.

2. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI (STK) HAKKINDA KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Sivil toplum kuruluşları faaliyetlerini bağımsız olarak yürüten ve toplumsal konulara odaklanan topluluklardır.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Sivil toplum kavramı, devletin iktidar ve müdahale alanı dışında kalan, doğrudan veya dolaylı siyasi karakter taşıyan, esas itibariyle toplumsal sorunların çözümüne yönelik ilişkiler, faaliyetler ve sivil oluşumları hayata geçiren alanı ifade etmektedir (Keyman, 2006:15).

Sivil Toplum Kuruluşları, dernek, vakıf, sendika oda, meslek örgütü ve kooperatiflerdir. (Keyman, 2006:15-17)

Sivil toplum kuruluşlarının görevleri şunlardır. (https://www.stk.hizmetler.com.tr/stk-nedir-görevleri-neler)

- Kuruluş hedeflerine ulaşmak için hedefledikleri konularda çalışmak,

- Devletin yetersiz kaldığı konulardaki açığın veya herhangi bir gecikmenin kapatılmasına destek olmak veya devlete destek olmak,

- Çalışma yapmak sosyal yaşamı geliştirerek,

- Ülkede ve her ülkede. Haksızlığa uğrayan veya önlem alınmazsa haksızlığa uğrayacak kişilerin haklarını savunmak,

- Olumsuz alışkanlıkları önleyerek suç işlenmesini önlemek,

- Toplumu bir sorunun çözülmemiş sonuçları konusunda bilinçlendirerek sorunları ifade etmek,

- İnsanları sosyal ve sosyal konular hakkında eğiterek farkındalık yaratmak yararlıdır, Zarara neden olan etkenleri ortadan kaldırmaya çalışırlar.

- Toplumsal çıkar ve hakları korumaya çalışır.

3. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ FONKSİYONLARI

İnsanlar toplumda ihtiyaçlarını karşılamak için bir araya gelirler. Dolayısıyla sivil toplum kuruluşları ilgili alanlarda toplumda kamuoyu oluşturma işlevini yerine getirmektedir. Otoriter yönetimden demokrasiye geçişte demokratik kültürün yaşama geçirilmesinde ve uygulanabilirliğinde sivil toplum kuruluşları önemli bir rol oynamaktadır. (Erdoğan, 1998:225-226).

Sivil toplum kuruluşlarının sosyal ve ekonomik olmak üzere iki işlevi vardır (Özer, 2008.93).

3.1. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ SOSYAL FONKSİYONLARI

Sivil toplum kuruluşları, toplumun sorunlarını ve ihtiyaçlarını dinlemekle birlikte, hem siyasi otoritenin karar ve uygulamalarını, hem de piyasa ekonomisinin toplumsal faydadan uzak uygulamalarını reddediyor. Bu nedenle sivil toplum kuruluşlarının muhalefeti karşısında bazı olumsuz politikalar ortadan kaldırılabilir veya zayıflatılabilir. Dolayısıyla sivil toplum kuruluşlarının toplum ile devlet arasındaki aracılık rolünü yerine getiremediği söylenebilir. (Özer, 2008:92).

Özellikle ekonomik kriz dönemlerinde sosyal destek ve toplu çatışmalarda sivil toplum kuruluşu arabuluculuk yükümlülüklerini yerine getiriyor. (Ergil, 2001, 49-50).

3.2. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ İKTİSADİ FONKSİYONLARI

Sivil toplum kuruluşları, kâr amacı gütmeden kendilerine ve üyelerinin kişisel varlıklarına ekonomik fayda sağlamayı amaçlar ve ekonomik ilişkilerin ve örgütlenmelerin oluşmasında bazı işlevleri yerine getirebilirler.Günümüzde kalkınma ve kalkınma odaklı sivil toplum kuruluşları bu konuların başlıca örnekleridir(Özer, 2008:95).

Sivil toplum kuruluşları artık özellikle demokratik toplumlarda ekonomik yapıda daha güçlü ve ön plana çıkmaktadır..

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

4. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ EKONOMİK KRİZLERDE ROLLERİ

Alternatif bir ekonomik paradigma olarak STK'ların işlevlerini analiz etmek için sivil toplum ile iş dünyası bağlantısında artan bağlantıya ihtiyaç vardır (Cameron 2000: 627). Yeni Kurumsal Ekonomi Okulu (NPI) tarafından yeniden canlandırılan gelişmeci iktisat, STK'lar ile iş dünyası bağlantısında olumlu bağlantılar kurmak için iyi bir ortam oluşturur (Brett, 1993: 273). Burada kalkınmaya yönelik bir kavramsallaştırma yapılırsa sivil toplum, demokratik kalkınmanın ve iyi yönetişimin tesis edilmesinde ayrılmaz ve bütünsel bir parça olarak açıklanabilir (Dagher, 2017: 55).

Ekonomik hayatta ve etkin kalkınmada sivil toplumun rolü çok önemlidir.. Gelişmekte olan ülkelerde mevcut olan insan sermayesinin, doğal kaynakların ve mali kaynakların etkin kullanılması ihtiyacı; bu kaynakların etkin kullanılması konusunda STK faaliyetlerini teşvik eder (Psacharopoulas & Nguyen, 1997:49). STK'ların güçlü gelişmeye etkisine mikro ve makro yönden bakmak olasıdır. STK'lar mikro seviyede kazanç sağlayan faaliyetler düzenlerken aynı zamanda doğrudan destek de sağlıyor. Makroekonomik stratejinin belirlenmesinde, yoksulluğun arttığı ve bunun sonucunda ortaya çıkan güvensizliğin olduğu bir ortamda piyasaların ve devletin yetmemesi, STK'ları aktif bir partizan yapmaktadırr (Cameron, 2000:627). STK'lar demokratik değişimin etkili aktörleridir ve toplumsal açıdan kapsayıcı, eşitlikçi, katılımcı, dinamik ve sürdürülebilir bir kalkınma biçiminin oluşturulmasında önemli bir rol oynarlar (Veltmeyer, 2006:160). STK'lar, yüksek düzeyde demokratik katılımın bir göstergesi olan sosyal bağların ve ağların güçlendirilmesine katkıda bulunabilecek kalkınma aktörleri olarak kabul edilir (Lewis & Kanji, 2009:61) ve birçok açıdan kalkınmanın etkinliğiyle ilişkilendirilir.. STK'lar ülke geneline yayılmış örgütleri aracılığıyla devletin veya kamu kuruluşlarının mevcut toplumsal sorun veya krizlerin çözümünde yetersiz kaldığı kılcal damarlara ulaşabilmektedir (Akıncı, 2018: 1812-1813). Şüphesiz STK'ların kamu kurumlarına göre göreceli üstünlüğü, toplumla ve bireylerle olan temaslarından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla her türlü toplumsal olay, doğal afet ve diğer krizlerde (özellikle ekonomik, siyasi, güvenlik vb.) üstlendikleri işlevsel rol ile kamuoyunun bilinçlendirilmesine katkıda bulunurlar (Karakoç, 2014:357-387).

BM Genel Sekreteri Antonio Guterres , Ocak 2020'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada, 21. Yüzyılda ilerlemeyi tehlikeye atan dört büyük tehdidin altını çizmiştir. Guterres'in deyimiyle bu "dört atlı"; artan jeopolitik gerilimler, iklim krizi, kurumlara yönelik küresel güvensizlik ve teknolojilerin olumsuzluklarıdır (https://www.dianova.org/opinion/how-will-covid-19-affect-the-role-of-ngos/).Özellikle yakın geçmişte yaşadığımız Covid-19, STK'ların sosyo-ekonomik krizlerde önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Bu kapsamda, STK'lar ekonomik ve geçim fırsatları sunarken, bazı yerlerde bireyler ve aileler için pandemiyle ilgili tek referans noktası onlar olmuştur. STK'lar, ulusal acil durum fonları oluşturarak, bağışları kanalize etmek için birbirleriyle ortaklık kurarak, bakımevleri ve diğer tesislerde teknik destek ve tıbbi yardım yoluyla yardım sağlayarak, dünya çapında devlet sağlık sistemlerini destekleyen yeni girişimler için baskı yapan ve kendilerini yeniden yapılandıran ilk kuruluşlar olmuştur. STK'ların bu krizdeki rolünün özellikle pandemiden etkilenenlerin tedavisi ve sağlık çalışanlarının korunmasına yardımcı olmak açısından hayati önem taşıdığı hususu olmuştur. Bu açıdan bakıldığında kar amacı gütmeyen, gönüllülük esasına dayanan ve toplum içinden çıkan bu oluşumlar yine toplum yararına hizmetleri devlet kurumlarından daha hızlı ve planlı olarak gerçekleştirmekte, bürokrasi ve kırtasiyecilikle vakit kaybetmemektedirler. Özellikle deprem, tsunami, salgın hastalıklar gibi istikrarsız dönemlerde ve sonrasında ise ortaya çıkan ekonomik kriz ortamlarında sivil toplum kuruluşları kamu yönetimi tarafından da desteklenmeli, rakip olarak görülmemelidir.

SONUÇ

Sivil toplum kuruluşları özellikle ekonomik kriz dönemlerinde devletle birlikte toplumun refahını artırmak, onların ekonomik sıkıntılarını hafifletmek için önemli görevler üstlenmektedir. Toplumu yoksulluk ve yoksunluktan kurtarmak ve istihdam sağlayarak insanların refah düzeyini artırmak da önem taşımaktadır. Özellikle kurslar, seminerler, kredi temini, danışmanlık, melek yatırımcılık gibi örnekleri verebiliriz. Böylece topluma "balık vermek yerine balık tutmayı öğreterek başarılı olmalarını sağlamak", girişimci sayısını ve girişimciliği artırmak, eğitim ve kültür düzeyini artırmak, iş sahibi yapmak, istihdam sağlamak, sürekli eğitim vermek, farkındalık yaratmak önem kazanmaktadır. Üçüncü güç ve beşinci sektör olarak Sivil Toplum

Kuruluşlarının ekonomideki yeri, önemi ve katkıları asla yadsınamaz. STK'ların toplumda denge sağlayan, istikrarda katkısı olan, toplumsal barışı sağlayan ve kamu ve özel sektörlerine sinerji yaratan bir çarpan olduğu unutulmamalıdır. Devletler; STK'ların kriz anlarında ve özellikle de kriz yönetiminde (ekonomik krizler) önem kazandığının bilincinde olarak, bu beşinci gücü ekonomik, hukuki ve sosyal anlamda güçlendirmeli ve teşvik etmelidir.

Sivil toplum kuruluşları, yapmış oldukları etkinlik ve faaliyetleriyle ilgili oldukları alanlarda toplumu bilinçlendirmektedir. Üyelerine kurumsal katılım ve deneyimlerinden doğan demokratik katılım ve deneyimlerinden doğan demokratik tutum ve davranışlar kazandırmakta otoriter yönetimden demokratik yönetime geçişler sırasında demokrasi kültürü uygulamaları ve onu işler hale getirmeleri açısından önemli roller üstlenmektedir. Bundan dolayı da sosyal düzen açısından gelecek için planlanan demokratik toplumların oluşmasında önemli bir etkiye sahip olabilmektedir.

Sonuç olarak iyi yönetişimin önemli bir unsuru olan sivil toplumlar bugün olduğu gibi gelecekte de kamu yönetiminin bir destekleyicisi olarak toplum üzerinde olumlu etkileri olan ekonomi başta olmak üzere sosyo-kültürel, teknolojik olarak topluma, işletmelere destek veren oluşumlardır.

KAYNAKÇA

1. AKINCI, B.: 15 Temmuz Darbe Girişiminin Vatandaşların Sivil Toplum Kuruluşlarında Aktif Görev Alma İsteğine Olası Etkisi, II. Uluslararası Multidisipliner Kongresi, Bildiri Tam Metin Kitabı, Akademisyen Kitapevi, Ankara, 2018.
2. BRETT, Edward.A,: "Voluntary Agencies as Development Organizations: Theorizing the Problem of Efficiency and Accountability", Development and Change, Vol. 24, ss.269-303, 1993.
3. CAMERON, J.: "Development Economics, the New Institutional Economics and NGOs", Third World Quarterly, Vol. 21, No. 4, NGO Futures: Beyond Aid, ss.627-635, 2000.
4. ÇAKICI, H. & TİTİZ, İ.: Krizlerin İşletmeler Üzerine Etkileri, Çukurova Üniversitesi, İİBF Dergisi,2009.
5. DAGHER, R: "Civil society and development: a reconceptualisation", Canadian Journal of Development Studies / Revue canadienne d'études du développement, Vol.38 No.1, ss.54-71, 2017.
6. EĞİLMEZ, M.: Küresel Finans Krizi Piyasa Sisteminin Eleştirisi, 4. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2009
7. ERDOĞAN, M. : Liberal Toplum, Liberal Siyaset, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1998.
8. ERGİL, D. : Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları ve Otoriteler Liderliğinin İncelenmesi, Ankara, Friedrich Naumann Vakfı Yayınları, 2001.
9. EROL, M. : Ekonomik Kriz ve Kobiler, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 2010.
10. KARAKOÇ, E: "Kriz Ortamlarında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü ve Önemi", içinde Kriz Yönetimi: İletişimsel Temelde Çözüm Odaklı Stratejik Yaklaşımlar. Ed. Mustafa Akdağ ve Ümit Arklan, Nüve Kültür Merkezi, Konya, 2014.
11. KEYMAN F. : Türkiye'de Sivil Toplum Serüveni, İmkansızlıklar İçinde Bir Vaha, STGM Yayınları, Ankara, 2006.
12. LEWİS, D.& KANJİ, N.: Non-Governmental Organizations and Development,Routledge Perspectives on Development, London: Routledge, 2009.
13. PSACHAROPOULOS, G. & NGUYEN, X.: The Role of Government and The Private Sector in Fighting Poverty, Technical Paper, No.346, World Bank, Washington DC, 1997.
14. ÖZER, HALİS, M.: Günümüz İtibarıyla Sivil Toplum Kuruluşlarının İktisadi ve Sosyal Fonksiyonları, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Güz, 2008.

15. VELTMEYER, H.: Latin Amerika ve Başka Kalkınma. Özkan Akpınar (çev.), İstanbul: Kalkedon, 2006.
16. https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2024/digest) (Erişim Tarihi: 27.01.2024).
17. https://www.dianova.org/opinion/how-will-covid-19-affect-the-role-of-ngos (Erişim Tarihi: 27.01.2024)
18. https://www.stk.hizmetler.com.tr/stk-nedir-görevleri-neler. (Erişim Tarihi:17.01.2024)

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(2)

Prof. Dr. Nurettin GÜZ[4]; Aida ÇAROVAC ÖZBAY[5]

TÜRK VE BOSNA-HERSEK BASININ DAYTON ANTLAŞMASINA BAKIŞI•

THE VIEW OF TURKISH AND BOSNIA-HERZEGOVINIAN MEDIA ON THE DAYTON AGREEMENT

ÖZ

Uluslararası olayların basın haberlerinde objektif bir şekilde ele alınması ilkesi esas olmasına rağmen bazı basın kuruluşları bu ilkeye tam olarak uymayabilmektedir. Medyanın haberlerinde objektif/nesnel bir yaklaşım göstermesi habere esas olan olayın ulusal veya uluslararası öneme sahip olmasından kaynaklanabilmektedir. Ülkenin veya medya kuruluşlarının ulusal veya uluslararası olaya yaklaşımı, yayınlanacak haberin içeriğine göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu çalışma, 21 Kasım 1995'te Dayton'da paraflanan ve 14 Aralık 1995'te Paris'te imzalanan Dayton Antlaşması'nın Türk ve Bosna-Hersek yazılı basınındaki yansımalarını incelemeyi amaçlamaktadır. Türkiye'den *Hürriyet* ve *Sabah*, Bosna-Hersek'ten *Dnevni avaz* ve *Oslobođenje* gazeteleri incelenmiştir. Yazılı basından seçilen bu dört gazetenin antlaşmaya yönelik tutumunu belirlemeyi amaçlamaktadır. Bosna-Hersek'in Osmanlı döneminden kalan tarihi bağları ve Türkiye ile olan yakın ilişkileri, Türk basınının bu antlaşmaya nasıl yaklaştığına dair merak uyandırmaktadır. Ayrıca, iki komşu ülkenin saldırısına maruz kalan Bosna-Hersek basınının yaklaşımı da önemli bir perspektif sunabilmektedir. Yapılacak içerik analiziyle, her iki ülkenin basınının antlaşmaya olan bakış açısını ortaya koymak hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dayton Antlaşması, Türk Basını, Bosna-Hersek, Sabah, Hürriyet, Dnevni avaz, Oslobođenje.

ABSTRACT

Despite the principle that international events should be handled objectively in press reports, some media outlets may not fully adhere to this principle. The country's or media outlets' approach to a national or international event can affect the content of the news to be published. This study aims to examine the reflections of the Dayton Agreement, initialed in Dayton on 21 November 1995 and signed in Paris on 14 December 1995, in the Turkish and Bosnian-Herzegovinian press. The newspapers Hürriyet and Sabah from Turkey, and Dnevni avaz and Oslobođenje from Bosnia-Herzegovina have been examined. The historical ties of Bosnia-Herzegovina with Turkey spark curiosity about how the Turkish press approached this agreement. Additionally, the perspective of the Bosnian-Herzegovinian press, which has been subjected to aggression from two neighboring countries, also offers an important perspective. The planned content analysis seeks to uncover the viewpoints of both nations' presses regarding the Dayton Agreement.

Keywords: *Dayton Agreement, Turkish Media, Bosnia-Herzegovina, Sabah, Hürriyet, Dnevni Avaz, Oslobođenje.*

[4] Prof. Dr. İstanbul Ticaret Üniversitesi İletişim Fakültesi, nguz@ticaret.edu.tr, ORCİD: 0000-0002-2038-5652

[5] Doktora Öğrencisi. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, aidacarovacozbay@gmail.com, ORCİD: 0009-0003-4559-0112

• Bu çalışmadaki verilerin bir bölümü Aida Çarovac Özbay tarafından hazırlanan tezde yer almaktadır.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

1. GİRİŞ

Bu araştırmanın konusunu, Bosna-Hersek'te üç buçuk yıl süren savaşın ardından imzalanan Dayton Antlaşması'na Türk ve Bosna-Hersek basınının bakışı oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında, Türk basınını temsilen *Hürriyet* ve *Sabah* ile Bosna-Hersek basınını temsilen *Dnevni avaz* ve *Oslobođenje* gazeteleri seçilmiş ve bu gazetelerin Dayton Antlaşmasına yaklaşımı analiz edilmiştir. 15 Kasım 1995 ile 15 Aralık 1995 tarihleri arasındaki dönemde yaşanan gelişmeler, savaşın taraflarından biri olan Bosna-Hersek ve kardeş ülke olarak kabul edilen Türkiye'nin medyalarında olduğu gibi dünya medyasında da geniş yer bulmuştur. Bu süreçte medya kuruluşları farklı tutumlar sergilemiştir. Araştırmanın konusu olan antlaşma ile ilgili olarak, seçilen dört gazetede belirtilen dönemde yayımlanan haberler incelenmiştir. Bu çalışma ile uluslararası bir konuya, olaya taraf olan ülke ve o ülke ile tarihi ve kültürel bağları bulunan diğer bir ülke basının nasıl baktığının, haberlerinde objektiflik/nesnellik ilkesine ne oranda uyduğunun ortaya konması amaçlanmaktadır.

Ulusal ve uluslararası kamuoyu ve medya gündemi yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası olaylardan oluşurken bireysel ve ulusal aktörlerin eylemleri, bu eylemlerin gerçeklik algısına göre farklı değerlendirilebilmektedir. Algılar aktörlerin karar alma süreçlerini yönlendirirken farklı faktörlerden etkilenmektedir (Galtung & Ruge, 1965, s. 64). Uluslararası olaylarla ilgili olarak aktörlerin gerçeklik algısı, sadece medya aracılığı ile şekillendirilmez; kişisel izlenimler, yurt dışı profesyonel ilişkiler, diplomatik raporlar gibi çeşitli kaynaklar da bu süreçte etkili olabilmektedir. Bu sebeple uluslararası olaylarla ilgili gerçeklik algısının oluşumu ve aktörlerin eylemlerinin belirlenmesinde ve yönlendirilmesinde medya önemli bir role sahiptir. Medyanın objektif ve doğru bilgi sunma sorumluluğu, uluslararası ilişkilerin sağlıklı işleyişi için önemli bir unsurdur. Medyanın bu rolü, uluslararası toplumun karar alma süreçlerinde bilinçli ve doğru bilgiye dayalı kararlar almasını sağlar. Ayrıca medyanın uluslararası olaylar hakkında farkındalık yaratma ve kamuoyu oluşturma konusunda önemli bir araç olması sebebiyle medyanın uluslararası ilişkilerdeki etkisi, sadece bilgi sağlama değil, aynı zamanda uluslararası politikaların şekillendirilmesinde de söz konusudur.

Genel olarak medya, özel olarak ise yazılı medya tarafından hangi olayların haber konusu olarak seçileceğine dair kapsamlı bir literatür bulunmaktadır. Bu alandaki araştırmalar, medyanın haber seçim süreçlerini ve bu süreçlerin çeşitli faktörlerle nasıl etkileşime girdiğini inceler. Bu faktörler arasında siyasi, ekonomik ve sosyal etkenlerin yanı sıra, medya kuruluşlarının iç dinamikleri ve gazetecilerin bireysel tercihleri de yer alabilir (Güz, 2005, s. 63-70). Dolayısıyla, medyanın hangi olayları haber olarak sunacağına ilişkin karar çok boyutlu bir sürecin sonucudur ve bu süreç, medya çalışmaları alanında önemli bir araştırma konusudur. Medya, bilginin gizlenmesi veya açığa çıkarılması, aidiyet ve katılım duygusunun oluşturulması veya teşvik edilmesi gibi çeşitli roller üstlenebilir. Aynı zamanda, izolasyon hissi yaratabilir. Bu rolleri, toplumsal bölünmeleri sorgulayarak ve halkın erişimine açık olan ve gizli kalan, yani belirli insan gruplarına özgü olarak ayrılması gereken alanları belirleyerek üstlenir. Medya, davranışları ve özel alanlara ait eylemleri herkesin görebileceği şekilde kamuoyu önüne taşır. Bu, daha önce belirli alanlara erişimin sınırlı olduğu durumlarda, medyanın bu alanları ve bilgileri kullanılabilir hale getirmesini sağlar. Dolayısıyla, medya, toplumsal yapıları ve bireylerin erişebileceği bilgi düzeylerini şekillendirme gücüne sahiptir (Valković, 2016, s. 99-116).

Genellikle medya kuruluşlarının dış politikaya yönelik yayın politikaları ülkelerin dış politikasına uygun bir seyir izlerken bu uygunluk medya kuruluşlarına göre değişebilmektedir. Bu çalışmada Dayton Antlaşması örneği üzerinden Türk ve Bosna-Hersek basının uluslararası bir olayı nasıl yaklaştığı incelenmektedir. Bu çerçevede 5 Kasım- 15 Aralık 1995 tarihleri arasında, Türk basınından *Hürriyet* ve *Sabah* ve Bosna-Hersek basınından *Dnevni avaz* ve *Oslobođenje* gazetelerinin Dayton Antlaşması ile ilgili yayınlanan haberleri içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiş, iki ülke basın organlarının konuyu nasıl ele alındığına ilişkin bir tespit yapılmaya çalışılmıştır. Çalışmada, öncelikle haber konusu ele alınmış, ardından Dayton Antlaşması ve Bosna savaşı ile ilgili bilgiler verilmiş ve son olarak dört gazetenin haberlerine yönelik yapılan analiz ortaya konmuştur. Sonuç bölümünde işe elde edilen bulgular verilmiştir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

2. HABER VE HABER DEĞER ÖLÇÜTLERİ

2.1. Genel Olarak Haber

Medya kuruluşları açısından haber dendiği zaman genellikle yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası boyutta insanların ilgisini çekebilecek, zamanla sınırlı olan bir sorunun, gelişmenin, değişmenin, fikrin edebi olarak düzenlenmiş özeti anlaşılmaktadır. Haber konusunu ele alan çalışmaların tamamında haberle insanın ilgisin çekilmesi arasında bir bağ olduğuna vurgu yapılır. İlginin çekilmesi temel amaç olmasına rağmen habere esas olan unsurlar değiştirilerek ve olay asli mecrasından çıkarılarak düzenlenecek metinlerin haber formatı taşımayacağı sık ifade edilmesine rağmen yalan, eksik, yanlış bilgiler bulunan içeriklerin medyada haber olmaktan uzak olduğu her zaman ifade edilmektedir. Medya kuruluşlarının toplumda üstlendiği fonksiyonlar içerisinde haberin hep öncelikli olduğu dikkate alındığında sadece içerikleri üreten medya kuruluşları değil rakip medya kuruluşları da medya organlarında yayınlanan haberleri dikkatlice izlemektedir.

Haberlerin diğer içerik ve raporlardan ayrı özellikleri vardır. Öncelikle güncelliği, yeni olması ve ele aldığı konuların farklı olması, gündeme uygun olması haberi farklı kılar. Yorumsuz verilmesi, sistematik olmaması, birbirleriyle ilişkili olmayan konulara yer vermesi haberin özellikleri arasında yer alır. Toplumsal ilgi ve içeriğe esas olan olay, konu, gelişme ve değişmenin sürekliliğine bağlı olarak haberin medyada yer alması, haber içeriğinin beklenmeyen olaylardan olması, daha geniş kitleleri ilgilendirmesi, olağandışılıkları daha fazla yer verilmesi diğer içeriklerden haberleri ayırmaktadır. Haber içeriğine esas olan konu, gelişme veya değişmenin gerçekleşmişinden önce veya sonra, gerçekleşmesi sırasında haber haline getirilebilmesi mümkün olabilmektedir. (Güz, 2005, s. 62-63)

Haber içeriklerindeki bilgilerin kesin olması, habere esas olan olgu, metin ve rakamları saygı duyulması, ifadelerin açık ve anlaşılır olması, yazanın amacının hedef kitlesini dikkate alması, empati yeteneğini kullanması, ön yargılarından sıyrılması, mesleki formasyonu dikkate alması, alanında uzmanlaşması (Gaillard, 1991, s. 19) haberle ilgili diğer özelikler olarak dikkati çekmektedir. Haberle ilgili verilerin elde edildiği kaynakların sebep olduğu sorunlarla birlikte haber içeriklerini oluşturanların eğitimi, önyargıları, mesleki formasyon ve tecrübelerinden kaynaklan sorunlar haberler ilgili tartışmaların temelini oluşturmaktadır.

Medya endüstrisi, rekabetin yoğun olduğu bir sektördür ve en önemli sorumluluklarından biri, mevcut bilgiler arasından olayları veya konuları seçici bir yaklaşımla belirlemektir. Rekabet, haber kaynaklarını ulaşma ve “atlatma” haber yakalamakla sınırlı olmamakta aynı zamanda yayınlanan içeriklerin de kontrolünü gündeme getirmektedir. Haber konusu ve kaynağına ulaşma konusundaki yarışın amacı, hedef kitlenin ilgisini ve dikkatini en çok çeken içerikleri tespit edip uygun bir şekilde sunmaktır. Bu süreç, güncel trendlerin, hedef kitle tercihlerinin ve konuyla ilgili önemin dikkatli bir analizini gerektirmekte, böylece medya içeriğinin izleyicinin ihtiyaçlarına ve beklentilerine uygun olması sağlanmaktadır. Bu seçim sürecinde, haberin ilgi çekiciliğini ve etkisini artırmak amacıyla başlıklar, resimler ve videolar gibi çeşitli araçlar kullanılmaktadır. Bu teknikler, haberin sunumunu zenginleştirerek hedef kitlenin dikkatini çekmeyi amaçlamakta ve böylece haberin etkisi artırılmış olmaktadır (Güz, 2012, s. 18).

Haber, medya içeriklerinin sınıflandırılmasında özellikle bireyler, kültür, politika, ekonomi ve toplum genelindeki etkisi açısından önemli bir role sahiptir. Medya ve iletişim uzmanları, halk, politikacılar ve çeşitli araştırmacılar birçok tanım sunmuş olmalarına rağmen, haberlerin özü halen kısmen çözülmemiştir. Modern kitle iletişim araçlarının gelişimiyle birlikte, haber toplumun mevcut durumunu, gelişim yönünü, karşılaştığı zorlukları ve beslediği umutları belgeleyen vazgeçilmez bir araç haline gelmiştir (Çebi, 2002, s. 13). Bu yönüyle bakıldığı zaman haber, sadece yayınlandığı gün hedef kitlesinin merakını gideren, bilgi ihtiyacını karşılayan bir unsur olmamakta, aynı zamanda geleceğe yönelik tarihi metinler ya da belgeler özelliği taşımaktadır. Haber başta olmak üzer medya içerikleri bir yönüyle yarının tarihini oluşturmaktadır.

Toplumun ve bireylerin düşünce ve algılarını şekillendirme kapasitesine sahip olan medya, şekillendirmeyi her zaman pozitif anlamda yerine getirememektedir. Yüksek derecede profesyonellik ve tarafsızlık gerektiren bir alan olan medya alanında gazetecilerin temel görevi, olayları doğru ve objektif bir şekilde belgelemek ve bu bilgileri toplumun geniş kesimlerine sunmaktır. Bu süreçte, gazetecilerin etik standartlara ve meslek ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kalmaları beklenmektedir. Gazetecilik toplumsal sorumluluk

taşıyan bir meslek olup bireylerin bilinçli kararlar almasına zemin yaratan önemli bir bilgi kaynağıdır. Dolayısıyla, gazetecilerin tarafsızlık ve doğruluk ilkelerine bağlı kalması, medyanın toplum üzerindeki etkisinin olumlu yönde olmasını sağlamada oldukça önemlidir (Malović, 2007, s. 9-10).

Haber konusundaki çalışmaların tamamına yakınında haber ve gerçek ilişkisi birlikte değerlendirilirken haberin gerçekliği ne oranda yansıttığı hep tartışma konusu olmuştur. Konu ile ilgili çalımalar yapan birçok araştırmacı (Adoni & Mane, 1984; McCombs & Shaw, 1972, 1983; Weaver, 1982; Lang & Lang, 1953; Halloran, Elliot & Murdock, 1970; Shomaker & Mayfield, 1987; Östgaard, 1965; Rosengren, 1974; Graber, 1980) habere esas olan konunun bütün yönleriyle haber içeriğine girmediğini ve bu yönüyle haberin gerçekliği yansıtamayacağı noktasında farklı görüşleri savunmuşlarıdır. Haber konusunda gerçekliğin habere esas olan konunun aynı ifadelerle, benzer büyüklükte, birbirine uyumlu biçimde verilmesi değil, olayın bütün yönleriyle, ana unsurları ile birlikte ve varsa tarafların görüşlerine de yer verilmesi olduğu genellikle göz ardı edilmektedir. Haber konularına yaklaşımın medya kuruluşların genel yayın politikalarına göre değişeceği, özellikle son yıllarda tematik medya kuruluşlarının artmasıyla bir medya kuruluşu için öncelikli haber konusu olan bir olayın diğer medya kuruluşunun gündeminde çok daha alt sıralarda yer alabileceği dikkate alınmamaktadır.

Gerçeklikle ilgili tartışmaların çoğunda; habere esas konu ile ilgili eksik bilgilere yer verilmesi, muhabir veya haberin oluşturulması sürecinde yer alan insanların kişisel değerlendirmelerinin haber içeriğine girmesi, ideolojik veya siyasi baskılarla medyanın serbest bir biçimde haber yapamamasından kaynaklanan sorunlar yer almaktadır. Bunun ötesinde aynı konun, farklı yayın organları ve bunların muhabirleri tarafından aynı ifadeler ve aynı sunum biçimiyle haber yapılması mümkün olmayacağına göre böyle bir gerçeklik de tartışılmamaktadır. Habere esas olan olayın haberleştirilmesi sırasındaki işlemlerle ilgili eleştirilerin önemli bir bölümünü olayın haberleştirilmesi sürecinde etik kodlara uygun olmayan müdahalelerin yapılması oluşturmaktadır.

Medyanın temel unsurlarından biri olan haberler gerçekliğin yönlendirilmesi ve şekillendirilmesinde önemli bir rol oynarken gazetecilerin ulusal, uluslararası ve kurumsal boyutlu etik kodlara ne oranda uydukları hep tartışma konusu olmuştur. Medyanın sunduğu haberler, toplumun olayları algılama biçimini ve gerçeklikle ilgili anlayışını etkileyebilmekte, medya tarafından sunulan haber içerikleri, bireylerin ve toplumun dünya hakkındaki görüşlerini ve değerlendirmelerini önemli ölçüde biçimlendirebilmektedir. Bu bağlamda, haberlerin objektif ve doğru bir şekilde sunulması, toplumun gerçekliği sağlıklı bir şekilde kavraması ve bilinçli kararlar alması için büyük öneme sahiptir. Bu sebeple, medyanın haber sunumundaki sorumluluğu ve etiği, gerçekliğin doğru bir şekilde yansıtılması ve toplumun bilgilendirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Medya içeriğini etkileyen temel yapısal faktörler arasında kâr hedefleri, şirket büyüklüğü, rekabet düzeyi ve kalitesi, entegrasyon derecesi, reklamın etkisi, medya sahipleri ve yöneticilerinin özel çıkarları ve medya çalışanlarının etkisi bulunmaktadır. Bu faktörlerin birleşimi, medya içeriğinin doğasını anlamak için bir bağlam oluşturmakta, ancak bu bağlam genellikle belirli bir medya içeriğini detaylı bir şekilde anlamak için yetersiz kalabilmekte ve "kurumsal" veya "politik-ekonomik" yaklaşımların sınırlılıkları ortaya çıkarabilmektedir (McChesney, 2015, s. 31).

Haberlerin hedef kitleye sunulması esnasında dürüstlük ve dengeyi korumak, iletişimcilerin olayları objektif bir biçimde gözlemleyip aktarma yeteneği açısından büyük öneme sahiptir. İletişimcilerin önyargılardan arınmış bir şekilde hareket ederek, doğruluğu ve olayın öğelerini öne çıkarması, objektif bir yaklaşımın temel amacıdır. Bu, iletişimcilerin mesleki etik ilkelerine bağlı kalmaları ve haberin doğruluğunu ve dengesini sağlamak için gerekli titizliği göstermeleri gerektiği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, iletişimcilerin objektifliği korumaları, haberin güvenilirliğini ve toplumun bilgilendirilmesini sağlamada önemli rol oynamaktadır (Güz, 2005, s. 76).

Haber içeriği, sadece basit bilgilere dayalı olmayıp zengin ve çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Bu yapı içinde saklanmış anlamlar, toplumsal normlar ve derin inançlar bulunmaktadır. Günümüzde medya eleştirmenleri, haberlerin sunum şeklinin objektifliğini ve açıklığını sıklıkla sorgulamaktadır. Tek bir perspektiften yapılan haber incelemeleri, haberlerin geniş ve çeşitli yelpazesini tam olarak kapsayamaz. Etkili ve doğru bir haber analizi için, çeşitli analitik yöntemlerin ve yaklaşımların bütünleştirilmesi gereklidir.

Haberlerin sosyal, kültürel ve politik bağlamlarının göz önünde bulundurulması, haberlerin toplumsal etkilerini ve anlam katmanlarını ortaya çıkarmada önem taşımaktadır. Bu sebeple haber analizlerinde çok yönlü ve derinlemesine bir yaklaşım benimsemek, haberlerin daha doğru ve kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesine imkân tanımaktadır (Gans, 2004, s. 6).

Haber konularının seçimin, haberin yazımı, sunumunda; objektif, doğru, tarafsız ve dengeli olma ilkelerine göre davranmayı gerekli kılmaktadır. Objektif gazetecilik, gazetecinin kişisel duygularını, ön yargılarını ve düşüncelerini kullanmayarak, kapsamlı ve adil bir şekilde konuları veya olayları ele alınmasını gerektirmektedir. Buna karşın, yanlılık, haberlerin çarpıtılmış, taraf tutan veya önyargılı bir şekilde sunulması anlamına gelmektedir. McQuail, yanlılığın ortaya çıkışının çeşitli nedenlere bağlı olabileceğini vurgulamakta ve bu nedenler arasında öncelikle gazetecinin haber içeriğine bilinçli veya bilinçsiz olarak etki eden faktörlerin bulunduğunu belirtmektedir. Bu faktörler, gazetecinin kişisel inançları, ideolojik yaklaşımları veya profesyonel baskılar olabilmekte, bu durum ise gazetecinin haberleri ele alış biçimini, olayları yorumlayış şeklini etkileyebilmektedir. Sonuçta ise haberlerin doğruluğu ve tarafsızlığı etkilenmektedir. McQuail'in analizi, gazetecilik pratiğinde objektifliğin korunması ve yanlılığın önlenmesi için bu faktörlerin farkında olunması ve eleştirici bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini öne sürmektedir (McQuail, 2005, s. 200-201).

İlgi çekicilik başta olmak üzere haberle ilgili özellikler açısından bu çalışmanın konusu olan Dayton Antlaşması dikkate alındığında, Bosna Savaşının bir sonucu olarak bu antlaşmanın sadece savaşa taraf olan ülke ve insanlar değil küresel boyutlu olarak bütün ülkeleri ve bu çerçevede Bosna Hersek ile tarihi ve kültürel bağı bulunan Türkiye'yi daha fazla oranda ilgilendirmiş ve her ülke medyasına haber konusu olmuştur.

2.2. Haber Değer Ölçütleri

Medyaya ulaşan veriler içerisinde haber olabilecekler belirlenirken bazı ölçütler kullanılmakta, medya merkezlerine ulaşan her veri haber olarak değerlendirilmemektedir. Kamuoyundaki ilgi, istek ve beklentiye ve piyasa şartlarına göre oluşturulan genel yayın politikaları çerçevesinde içerik oluşturan medya kuruluşları haber seçimlerinde de hedef kitlesinin değer yargıları ve inançlarına uygun bir davranış sergilemektedir. Daha çok hedef kitleye ulaşmayı isteyen medya kuruluşları içerisinde bulundukları kültürel yapının dışına çıkmaktan kaçınırken bu durum hangi haberlerin medyada yer alacağı konusundan belirleyici olmaktadır.

Haber için esas olan gerçeklik ve toplumsal ilgi haber konuları ve haberin ne oranda verileceğinde belirleyici olurken piyasa şartları ve siyasi yapı ile diğer unsurlar bu yapıyı değiştirebilmekte, haber içeriğine esas olan olayın hangi yönüne ağırlık verileceğini arz ve talep dengesi ile piyasa şartları belirleyebilmektedir. Mesleki formasyonun dışına çıkılması ile haberlerde eksik, yanlış veya olayı farklı boyutlara taşıyan ifadeler yer alabilmektedir. Hedef kitlenin doğru ve gerçek bilgiye ulaşma isteği ile süreçte etkili olan diğer unsurların uyumlu olmaması kamuoyunun oluşmasında büyük bir öneme sahip olan haberlerin bu fonksiyonu yerine getirememesine sebep olmaktadır.

Haberin derlenmesinden yayınlanmasına kadar olan süreç çoğu zaman büyük emek, zaman ve gideri gerekli kılmaktadır. Ağırlıklı olarak ticari özellikleri ile ön plana çıkan medya kuruluşları ekonomik olarak fazla gideri olan haberler yerine daha basit ve kolay haberlere yönelebilmektedir. Önemli haber kaynaklarından olan merkezi ve yerel yönetimler ise medya kuruluşlarına daha az maliyetli haber sağlarken medya kuruluşları bu kaynaklara bağımlı hali gelebilmekte, yerel ve merkezi yönetimlerin haber değerini yükselterek haber sunumunda etkili olmaları ve verdikleri haberlerle medyayı kendilerine bağımlı hale getirmeleri ise medyayı, eleştirmesi gereken kurumlara karşı daha zayıf konuma sokabilmektedir. (O'Neill, 1998, s.44)

Haber konularının seçiminden, haber içeriklerinde yer alan unsurlara kadar olan süreçte, Lewin'in ifadesiyle eşik bekçisi olarak adlandırılan medya profesyonelleri büyük bir rol oynamaktadır. Lippmann ile 1922 yılından beri tartışılmakta olana haber değeri kavramı ve bu kavram çerçevesinde eşik bekçilerinin konumu ile ilgili farklı görüşler ortaya konmaktadır. Hedef kitle istek ve beklentilerinin etkili olması gerek haberlerde medya sahibi ya da profesyonel medya yöneticilerinin belirleyici olduğu noktasındaki eleştiriler hep yapılmaktadır. Sahiplik ve yöneticilik yapısının etkili olması sebebiyle farklı siyasal çizgide yayın

politikası belirleyen medya kuruluşlarında yayınlanan aynı haberin değişik biçimlerde yayınlanmasının bundan kaynaklandığı belirtilmektedir (Neumann, 1998, s. 171).

Haber değeri konusunda farklı yaklaşımlar ortaya konurken, haber konusunun toplum tarafından önemli olarak algılanması, haberde yer alan konun geçtiği yere olan uzaklık, haber konusuna psikolojik yakınlık, içerikteki kişi ve konulara yakınlığın haberlerin seçiminde etkili olduğu bilinmektedir. Galtung ve Ruge ile Gans'ın haber değer ölçütleri ile (Galtung & Ruge, 1973, s.129; Çebi, 2002, s. 124-125) hangi olayların haber olabileceğine ilişkin bir yaklaşım belirlenmiş olmaktadır.

Galtung ve Ruge belirli konumları taşımaları halinde olayların haber konusu olabileceğini belirtmekte ve bunları 12 başlık altında toplamaktadır. Bunlardan ilkini sıklık oluşturmaktadır. Burada olayın meydana gelme süreci ile medya kuruluşunun yayın periyodu değerlendirilmektedir. Bir kampanya sürecinin her safhası haber olmayacak ama sürecin yarım kalması haber olabilecektir. Bu çerçevede Dayton Antlaşması'nın günlük seyri haber olmayabilecek ama antlaşmanın imzalanması haber olabilecektir. Medya kuruluşlarının yayın periyotlarının aylık, haftalık, günlük (yazılı medya için) olması gibi haber saatleri (sözlü ve görsel medya için) olayların haber yapılmasındaki zaman aralığı veya sıklığını ifade etmektedir. Teknolojinin gelişmesi ile yeni medya mecralarındaki haber kuruluşları için zaman veya sıklık kavramı anlık periyoda dönüşmüş durumdadır. Diğer bir ilkeyi eşik oluşturmakta, eşik değeri olayın haber haline getirilmesinde etkili olmaktadır. İnsan ölümleri her zaman haber konusu olurken sayı arttıkça haber konusu olma özelliği yükselmekte, ancak bir savaşta eşik değerini birler ve onlar değil çok daha yüksek rakamlar oluşturabilmektedir.

Diğer iki ilke kesinlik ve anlamlılık olarak değerlendirilmektedir. Kesinlik bir olayla ilgili bilgi ve belgenin kesin olması, emin olunmayan bir olayla ilgili haber yapılmamasını oluşturmaktadır. Bu ilke çerçevesinde kaynağa güven ön plana çıkmaktadır (Güz, 2025, s.66). Anlamlılık ise kültürel yakınlık ve ilgililik alt başlıklarında değerlendirilmektedir. Dayton Antlaşması'nın savaşa taraf olanlar dışında dünyadaki diğer ülkelere göre Türk medyasına daha fazla gündem konusu olması, Bosna-Hersek ile Türkiye arasındaki kültürel ve tarihi yakınlıktan kaynaklanmaktadır. Aynı şekilde bu antlaşma ile bir döneme damga vuran savaşın sona ermesi dünya kamuoyunun ilgisini çekmesinin sebebini teşkil etmiştir. İlkeler içerisinde yer alan uyumluluk, bu ölçütün alt başlığı olan tahmin edilebilirlik ve talep kriterleri çerçevesin değerlendirilmektedir. Dayton Antlaşması ile ilgili süreçteki gelişmeler antlaşma aşamaları ile ilgili insanlarda bir talep oluştururken antlaşmanın sonuçlarına ilişkin bir tahmin yürütülmesi konun haber olmasındaki unsurlar arasında yer almaktadır.

Galtung ve Ruge tarafından ortaya konan ölçütler içerisinde; tahmin edilemezlik ve seyrek rastlanma alt başlıkları ile incelenen anilik, olaya ilginin devam etmesine bağlı olarak haber olmasını içeren devamlılık, olayla ilgili tarafların görüş ve değerlendirmelerinin haber olmasını kapsayan düzenleme bu ilkeler arasında yer almaktadır. (Frost, 2000, s. 17) Ayrıca; seçkin uluslarla ve seçkin insanlarla ilgililik bu ilkeler arasındadır. Dijitalleşen ve evrensel köye dönen dünya medyasında dış haberlerin ağırlıklı olarak seçkin ülkelerle ilgili olması, siyasetçi, sanatçı ve diğer popüler kişilerin medya haberlerinde ağırlıklı yer bulması bu ilkeler çerçevesinde değerlendirilmelidir. Yine; insanlarla ve olumsuz şeylerle ilgililik Galtung ve Ruge tarafından ortaya konan haber değer ölçütleri içerisinde bulunmaktadır. Toplum tarafından benimsenen kişilerin ve bu çerçevede sosyal medya fenomenlerinin haber konusu olması, zıtlıkların ve olağandışılıkların medya haber gündeminde yoğun bulunması bu ilkeler çerçevesinde görülmektedir. (Galtung, Ruge, 1973, s.135)

Galtung ve Ruge'un ilkelerini eleştiren Gans'ın, özellikle Amerikan medyasını göz önünde tutarak geliştirdiği ölçütleri ise biraz daha farklıdır. Bu ölçütler içerisinde toplumun olay ve ilgili taraflara olan etnik olarak uzaklığı veya yakınlığının yer aldığı etnik merkezcilik, kişi haklarına saygılı demokrasi, sorunlu kapitalizm, küçük şehir pastoralizmi, bireycilik, ılımlılık, sosyal düzen, liderlik yer almaktadır. (Çebi, 2002, s.124-125; Güz, 2005, s. 68) Gans öncelikle Amerikan medyasını dikkate alarak bu ölçütleri ortaya koysa da örneğin etnik merkezciliğin günümüz dünyasında hala geçerli olduğu, insan hakları ve demokrasi kavramlarının uluslararası toplum ve dünya medyasının haberlerinde özellikle üzerinde durduğu konular olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bosna Savaşı ve içerisinde yaşadığımız dönemdeki İsrail ile Hamas/Filistin Savaşı sadece savaş olma özelliği ile değil bu değerler çerçevesinde dünya kamuoyu ve medyasının gündem konusu olmaktadır.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Glasgow Üniversitesi Medya Grubu daha farklı bir yaklaşım ortaya koymakta, haber konularının seçiminde medyanın güçlülerden yana bir tavır aldığını ileri sürmektedir. Güçsüzlerin medya haber gündemine girmede daha dezavantajlı bir konuma sahip olduğunu, güçlülerle ilgili konularda sesinin ve isteklerin daha güçlü vurgulandığını belirtmektedir. Haber değer ilkeleri olarak çatışma, sansasyon, dikkat çekme, olağanüstülükler ortaya konmaktadır. Medyada az temsil edilen güçsüzlerin seslerini duyurabilmek için protestolar, yürüyüşler gibi toplumsal hareketler düzenledikleri ifade edilmektedir. (Shoemaker, 1997, s. 102-104)

Haber değer ölçütlerine bakıldığında Dayton Antlaşması'nın, antlaşmaya sebep olan savaşın taraflarından birisi olan Bosna-Hersek basınına haber konusu olmaması elbette düşünülemez. Diğer taraftan Bosna-Hersek ile tarihi, kültürel ve siyasi bağları, savaş boyunca Bosna-Hersek'e en güçlü desteği veren Türkiye ve bu ülke kamuoyunun süreçle ilgisinden dolayı Türk basını da antlaşmaya önemli oranda yer vermiştir. Bu çerçevede çalışmanın konusunu da Dayton Antlaşması'nın Türk ve Bosna-Hersek basınında nasıl haber konusu olduğuna yönelik bir tespit yapmak oluşturmaktadır. Çalışma konusu olarak iki ülkenin seçiminde Bosna-Hersek'in antlaşmaya taraf olan bir ülke ve Türkiye'nin bu bölgenin eski bir Osmanlı toprağı olması ve devamında Cumhuriyet döneminde kurulan yakın ilişkiler ve bu ülke/toplumla kurulan kültürel, sosyal ve siyasal yakınlık etkili olmuştur. Çalışma kapsamında, Türk ve Bosna-Hersek medyasını temsilen seçilen dört gazetede antlaşma sürecinin ne oranda ve nasıl haber konusu olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

3. BOSNA SAVAŞI VE DAYTON ANTLAŞMASI

Yugoslavya'nın dağılmasından sonra, Slovenya ve Hırvatistan'dan sonra, Bosna-Hersek de bağımsızlığını ilan eden ülkelerden birisi olmuştur. Bosna-Hersek, 1992 yılının Mart ayında bağımsızlığını ilan etmiş, bu bağımsızlık süreci, etnik çatışmalar ve şiddetin hâkim olduğu bir dönemin başlangıcını işaret etmiştir (Ramet, 2010, s. 112-120). 6 Nisan 1992'de Batılı ülkeler tarafından Bosna-Hersek'in bağımsızlığı tanınmış ve bu dönemde Bosna-Hersek'e yönelik saldırı da başlamıştır (Izetbegović, 2020, s. 22). 1992 ile 1995 yılları arasında devam eden Bosna Savaşı, Yugoslavya'nın dağılma sürecinde meydana gelen en kanlı ve şiddetli çatışmalardan biri olarak kayıtlara geçmiş ve aynı zamanda İkinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan en büyük soykırımların yaşandığı bir dönem olmuştur (Malcolm, 1994, s. 213-234).

Dayton Antlaşması'nın müzakereleri, 1 Kasım ile 21 Kasım 1995 tarihleri arasında, Amerika Birleşik Devletleri'nin Ohio eyaletindeki Dayton şehri yakınlarında bulunan Wright-Patterson Hava Kuvvetleri Üssü'nde gerçekleştirilmiştir. Antlaşma, 21 Kasım'da paraflanmış (Kurspahić, 2003, s. 162) ve 14 Aralık 1995 tarihinde Bosna-Hersek Devlet Başkanı Alija Izetbegović, Bosnalı Sırplar adına Yugoslavya Başkanı Slobodan Milošević ve Bosnalı Hırvatlar adına Hırvatistan Başkanı Franjo Tuđman tarafından resmi olarak imzalanmıştır (Muslimović, 2023, s. 522). Dayton Antlaşması resmi olarak Bosna-Hersek'teki savaşı sona erdirmiştir (Ibrahimagić, 2001, s. 28). Bu antlaşma, Bosna-Hersek'in topraklarını iki ayrı entiteye ayırmış; yüzde 49'luk bir payla Sırp Cumhuriyeti (Republika Srpska) ve yüzde 51'lik bir payla Boşnak-Hırvat Federasyonu'na vermiştir. Antlaşma ayrıca, Bosna-Hersek'te yaşayan etnik gruplar (Boşnaklar, Hırvatlar, Sırplar) arasındaki güç paylaşımını ve ülkenin yeni siyasi ve idari düzenini belirleyen maddeler içermiştir (Holbrooke, 1999, s. 299-301).

Bu antlaşmanın bir özelliği, kan dökülmesini ve savaşı durdurma amacı taşıması sebebiyle küresel çaplı olarak medyanın büyük ilgisini çekmiştir. Antlaşma ile ilgili olarak savaşa katılan ülkeler medyasında diğer ülkelere göre daha fazla haber yapılmıştır. Savaşan taraflar dışındaki ülkelerde medya ilgisini ise, Bosna-Hersek ve savaşan diğer taraflarına duyulan ilgi veya yakınlık hissine belirlemiştir. Bu çerçevede Dayton Antlaşması'na Türkiye ve Türk medyasının ilgisindeki belirleyicilikte Türkiye'nin Bosna-Hersek ile tarihi, kültürel ve bir anlamda akrabalık bağları etkili olmuştur.

4. TÜRK VE BOSNA-HERSEK BASINLARININ DAYTON ANTLAŞMASINA BAKIŞI

Dayton Antlaşması'nın Türk basınından *Hürriyet* ve *Sabah*, Bosna-Hersek basınından *Dnevni avaz* ve *Oslobođenje*'de yer alışı ile ilgili yapılan içerik analizinin değerlendirilmesinden önce, kullanılan araştırma yöntemi hakkında bilgi verilmiş ve ardından elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

4.1. Araştırma Yöntemi ve Örneklem

Bu çalışmada, haber metinlerinin derinlemesine analizine yönelik olarak içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, kullanılan dilin nüanslarını vurgulayarak, haberlerin taşıdığı duyguyu ve muhabirin veya yayın organının tutumunu aydınlatmaktadır. Pozitif bir dil kullanımı, haberin umut verici bir tonunu işaret ederken; kritik ve endişe verici bir dil kullanımı, haberin olumsuz bir havaya sahip olabileceğini gösterir. Öte yandan tarafsız ve objektif bir dil kullanımı, haberin nötr bir şekilde sunulduğunu ortaya koyar. Dolayısıyla bu çalışmada haberlerin tonunu ve yansıttığı tutumu belirlemek amacıyla içerik analizi yöntemi uygulanmıştır.

Berelson'a göre içerik analizinde "Ne söylendi?" sorusu temel alınır ve bu soru aracılığıyla belirli bir iletişimin ana teması veya mesajı belirlenir. İletişimde ele alınan konuların kapsamı, içeriğin doğası ve araştırma amacına bağlı olarak değişiklik gösterebilir. "Yönelim" veya "Yön" alt kategorisi bir temaya ilişkin tutumu inceleyerek bu tutumun pozitif, negatif veya nötr olup olmadığını değerlendirir. Bu kategori içeriğin anlamını şekillendiren bağlamını ortaya çıkarır. Berelson, içeriğin öznel yapısının ve metnin çok anlamlılığının, analizin objektifliğini zorlaştırdığını vurgular. Yön kategorisi, metnin olumlu, olumsuz veya nötr olarak değerlendirilmesine olanak tanır ve böylece analizin güvenilirliğini artırır (Berelson, 1971, s. 149-151).

İçerik analizi birkaç basamaktan oluşan bir süreçtir. Öncelikle incelenecek sorular belirlenir ve analize dahil edilecek metinler seçilir. Ardından metinlerde aranacak belirli özellikler ya da kalıplar tespit edilir ve kodlar oluşturulur. Son aşamada, metinler bu kodlara göre sınıflandırılır ve elde edilen bulgular analiz edilerek yorumlanır. İçerik analizi çok çeşitli alanlarda kullanılabilir olup özellikle haber metinlerinin analizinde oldukça önemlidir. Bu yöntem bir haberin topluma ilettiği mesajları belirli bir konunun veya olayın medyada nasıl gösterildiği ve medyanın bir konuyu nasıl sunduğunu anlamak için kullanılabilir (Neuendorf, 2002, s. 7-13). İçerik analizi iletişim materyallerinin objektif, düzenli ve nicel bir şekilde incelenmesi sürecidir. Bu yöntem, araştırmacının kişisel yargılarından bağımsız olarak gözlemlenebilir ve ölçülebilir verilere dayalı bir değerlendirme yapılmasını sağlar. Sistematik bir metodoloji gerektiren bu yaklaşım verilerin belirli bir düzen ve yapıda organize edilmesini ve sayısal olarak ifade edilmesini mümkün kılar. Böylece içerik analizi verilerin istatistiksel olarak analiz edilmesine ve kapsamlı sonuçlar elde edilmesine olanak tanır (Berelson, 1971, s. 18-28).

Bu çalışmada, Türk basınından temsilen *Hürriyet* ve *Sabah* gazeteleri, Bosna-Hersek basınından ise *Dnevni avaz* ve *Oslobođenje* gazeteleri örneklem olarak seçilmiştir. Analiz dönemi olarak 15 Kasım-15 Aralık 1995 dönemi belirlenmiştir. Araştırmada her dört gazetenin haber içerikleri analiz edilirken, haber dışı içerikler (fotoğraf, köşe yazıları, röportajlar vs) analiz kapsamı dışında bırakılmıştır. Analiz için öncelikle bir kodlama cetveli oluşturulmuştur. Kodlama cetvelinde; 'altını çizdi, cevabını verdi, çağrı yaptı, damga vurdu, destek verdi, karşılık verdi, vurguladı' gibi ifadeler olumlu kategoride, 'azarladı, çattı, eleştirdi, hakaret etti, iddia etti, isyan etti, itiraf etti, öfkelendi, sert çıktı, sinir oldu, tepki çekti, yumrukladı' gibi ifadeler olumsuz kategoride, 'dedi, ifade etti, konuştu, önerdi, seslendi, söyledi, belirtti' gibi ifadeler ise nötr kategoride yer almıştır.

4.2. Türk Basınının Dayton Antlaşması'na Bakışı

Bu çalışmada, Türk yazılı basınından *Hürriyet* ve *Sabah* gazetelerinin, Dayton Antlaşması'nı nasıl kamuoyuna sunduğu ve haberlerinde bu antlaşmaya karşı olumlu, olumsuz veya nötr bir tutum sergileyip sergilemedikleri incelenmiştir. Otuz günlük bir dönem boyunca, her iki gazete de antlaşmaya giden süreci ve 14 Aralık 1995 tarihinde gerçekleşen nihai imzalanma olayını haberleştirmiştir. Belirtilen zaman diliminde, Sabah gazetesinde 38, Hürriyet gazetesinde ise 19 olmak üzere toplamda 57 haber yayımlanmıştır. İncelenen dönemde *Sabah*'ta, *Hürriyet*'e göre daha fazla haber yayınlandığı dikkati çekmektedir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Çizelge 1- *Sabah* ve *Hürriyet* Gazeteleri

	GAZETE	OLUMLU		OLUMSUZ		NÖTR		TOPLAM	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
TÜRKİYE	Sabah	16	42,11	11	28,95	11	28,95	38	100
	Hürriyet	12	63,16	6	31,58	1	5,26	19	100
	TOPLAM	28	49.12	17	29.83	12	21.05	57	100

Sabah ve *Hürriyet'te* yayınlanan (bkz. Çizelge- 1) verilere bakıldığında her iki gazete de Dayton Antlaşması'na oransal olarak daha fazla olumlu baktıkları gözlenmektedir. *Hürriyet*'te yayınlan haberler içerisinde olumlu haberlerin oranı *Sabah*'a göre daha fazladır. Veriler oransal olarak oranla *Sabah* gazetesine göre *Hürriyet* gazetesinin Dayton Antlaşması'na ilişkin kamuoyunu daha olumlu bir tonla bilgilendirdiğini ortaya koymaktadır. Her iki gazetede yayınlanan toplam haberler içerisinde olumlu haberlerin oranının % 49,12 olduğu dikkati çekmektedir.

Türk yazılı basınını temsilen seçilen *Hürriyet* ve *Sabah*'ta yayımlanan haberlerin içerisindeki olumsuz haberlerin oranının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Dayton Antlaşması'yla ilgili olumsuz haberlerin oranı *Sabah* gazetesinde % 28,95 iken, *Hürriyet* gazetesinde % 31,58 olmaktadır. Her iki gazetede yayınlanan toplam haberler içerisinde olumsuz haberlerin oranının % 29,83 olduğu gözlenmektedir.

Çizelge 1'de görüldüğü üzere, toplam haberler arasında her iki gazetede yayınlanan haberler içerisinde nötr haberlerin oranlarının farklılık gösterdiği dikkat çekicidir. *Sabah* gazetesinde yayınlanan nötr haberlerin oranı % 28,95 iken, *Hürriyet* gazetesinde nötr haberlerin oranı % 5,26 olmaktadır. Bu durum, *Hürriyet* gazetesine göre *Sabah* gazetesinin Dayton Antlaşması'na oransal olarak daha nötr bir yaklaşım sergilediğini ortaya koymaktadır. Genel bir değerlendirme yapıldığında, Türk yazılı basınında Dayton Antlaşması ile ilgili yayımlanan haberlerin genel olarak olumlu bir yaklaşım sergilediği, bu bakış açısının muhtemel sebepleri arasında uzun süren Bosna Savaşının Türk kamuoyunda yarattığı etki, Bosna-Hersek'in kurucu lideri İzzetbegoviç'in antlaşmayı imzalayanlar arasında olması vardır.

4.3. Bosna-Hersek Basınının Dayton Antlaşması'na Bakışı

Bosna-Hersek yazılı basınından *Dnevni avaz* ve *Oslobođenje* gazeteleri de bu çalışmanın araştırma konusu olarak ele alınmıştır. Elde edilen bulgulara göre, bir aylık süre zarfında Bosna-Hersek yazılı basınında (bkz. Çizelge-2) toplam 358 haber içerisinde olumlu içerikli haberlerin toplamı 114, olumsuz haberlerin toplamı 49, nötr haberlerin toplamı 195 olmuştur.

Çizelge 2- *Dnevni avaz* ve *Oslobođenje* Gazeteleri

	GAZETE	OLUMLU		OLUMSUZ		NÖTR		TOPLAM	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
BOSNA-HERSEK	Dnevni avaz	52	29,05	18	10,06	109	60,89	179	100
	Oslobođenje	62	34,64	31	17,32	86	48,08	179	100
	TOPLAM	114	31,84	49	13,69	195	54,47	358	100

Çizelge 2'deki verilere göre, her iki gazete de Dayton Antlaşması hakkında daha fazla oranda nötr haber yayımlamıştır. *Dnevni avaz*'da yayınlanan haberlerin %60,89'u nötr haberlerden oluşurken, *Oslobođenje* gazetesinde nötr haberlerin oranı % 48,08 olmuştur. Bu iki gazetede yayınlanan toplam haberler içerisinde oransal olarak nötr haberlerden sonra olumlu haberler yer almıştır. Bu çalışma çerçevesinde incelenen bir aylık süre içerisinde *Dnevni avaz*'da yayınlanan haberler içerisinde olumlu haberlerin oranı %29,05 olurken, *Oslobođenje*'de olumlu haberlerin oranı %34,64 olarak gerçekleşmiştir. Oransal olarak en az yayımlanan haber türü ise olumsuz haberler olmuştur. *Dnevni avaz*'da yayınlanan haberlerin %10,06'sını, *Oslobođenje*'de yayınlanan haberlerin ise % 17,32'sini olumsuz haberler oluşturmuştur.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Bosna-Hersek basınında savaşı sona erdiren Dayton Antlaşması ile ilgili olarak okuyucularına toplam 358 haber vermiş, bu haberlerinin büyük bölümünde (% 54,47) nötr bir

haberciliği benimsemiştir. Toplam haberler içerisinde olumlu haberlerin oranı % 31,84 olurken, olumsuz haberlerin oranı % 13,69 olarak gerçekleşmiştir. Veriler genel olarak değerlendirildiğinde Bosna-Hersek'te yayınlanan iki gazetenin Dayton Antlaşması'na karşı çıkmadıkları söylenebilecektir. Araştırma ile ilgili ortaya çıkan diğer önemli bir veri ise, bu çalışma çerçevesinde incelenen her iki gazeteni bir aylık süre içerisinde Dayton Antlaşması ile ilgili olarak 179'ar haber yayınlamasıdır.

4.4. Türk ve Bosna-Hersek Basının Dayton Antlaşmasına Bakışı

Her iki ülke gazeteleri birlikte değerlendirildiğinde (bkz. Çizelge 3), Dayton Antlaşması ile ilgili olarak Türk basının daha olumlu bir habercilik üslubu benimsediği, buna karşılık Bosna-Hersek basının daha nötr bir dil kullandığı ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 3- Türk ve Bosna-Hersek Gazeteleri

	GAZETE	OLUMLU		OLUMSUZ		NÖTR		TOPLAM	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
TÜRKİYE	Sabah	16	42,11	11	28,95	11	28,95	38	100
	Hürriyet	12	63,16	6	31,58	1	5,26	19	100
	TOPLAM	28	49.12	17	29.83	12	21.05	57	100
BOSNA-HERSEK	Dnevni avaz	52	29,05	18	10,06	109	60,89	179	100
	Oslobođenje	62	34,64	31	17,32	86	48,08	179	100
	TOPLAM	114	31,84	49	13,69	195	54,47	358	100
İKİ ÜLKE	TOPLAM	**142**	**30,22**	**66**	**15,90**	**207**	**49,88**	**415**	**100**

Verilere göre antlaşmaya taraf olması ve hedef kitlesinin bu çerçevedeki beklentileri sebebiyle Dayton Antlaşması ile ilgili olarak Bosna-Hersek basının daha fazla haber yayınlandığı, Türk basınında antlaşma ile ilgili yayınlanan haberlerin oranının daha fazla olduğu gözlenmektedir.

5. SONUÇ

Bu çalışmanın sonuçları, medyanın uluslararası haberlere yaklaşımında ülkelerin dış politika eğilimlerinin önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Türk medyasının Dayton Antlaşması'na olumlu bir bakış açısıyla yaklaşması, Türkiye'nin Bosna-Hersek ile tarihi ve diplomatik ilişkilerinin bir yansıması olabilir. Türk medyasının bu konuda yanlı bir tutum sergilemesi, ülkenin dış politikasının bir uzantısı olarak görülebilir.

Öte yandan, Bosna-Hersek medyasının daha objektif bir yaklaşım sergilemesi dikkat çekicidir. Bu durum, Bosna-Hersek medyasının ulusal çıkarların ötesinde, daha geniş bir perspektiften haber yapma çabasının göstergesi olarak da değerlendirilebilir. Ayrıca, medyanın ulusal ve uluslararası konulara yönelik haberlerinde nötr olması gerektiği yönündeki genel ilkeye uymaya Bosna-Hersek medyasının daha fazla özen gösterdiği şeklinde bir değerlendirme de mümkün görünmektedir.

Bu çalışma ile, çalışma çerçevesinde ele alınan uluslararası bir konu iki ülke yazılı basını üzerinden incelenmiş, ancak Dayton Antlaşması'na taraf olmayan ülkeler medyasının bu konuya nasıl yaklaştığının incelenmesi ile daha geniş ölçekli olarak bir değerlendirme yapılmış olacaktır. Bunun yapılması halinde medyanın uluslararası olaylara yaklaşımının belirlenmesine yönelik önemli bir veri elde edilmiş olurken farklı ülke medya kuruluşlarının ve dış politika eğilimlerinin karşılaştırmalı bir analizinin yapılması için fırsat yaratacaktır.

KAYNAKÇA

1. Adoni, H. & Mane, S. (1984). "*Media and the Social Construction of Reality, Toward and Intergration of Theory and Research"*, *Communication Research*, C.11, S.3.
2. Çebi, M. S. (2002). *Haberi Anlamak*. Ankara: Gazi Kitabevi.

3. Berelson, B. (1971). *Content Analysis in Communication Research*. New York: Hafner Publishing Company.
4. Frost, C. (2000). *Media Ethics and Self-Regulation*, Great Britain: Pearson Education Limited.
5. Güz, N. (2005). *Haberde Yönlendirme ve Kamuoyu Araştırmaları*. Ankara: Nobel Yayınevi.
6. Güz, N. (2012). *New Communication Technologies and Social Transformation*, (Yeni İletişim Teknolojileri ve Toplumsal Dönüşüm). *I. Uluslararası İletişim Sempozyumu* içinde, (s. 16-24).
7. Gaillard, P. (1991). *Gazetecilik*, (Çev. M.S. Şakiroğlu), İstanbul: İletişim Yayınları.
8. Galtung, J., & Ruge, M. H. (1973). "*Structuring and Selecting News", The Manufacture of News,* (Ed. S.Cohen, J. Young), London: Constable.
9. Galtung, J., & Ruge, M. H. (1965). *The Structure of Foreign News: The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers*. *Journal of Peace Research*, 64-91.
10. Gans, H. J. (2004). *Deciding What's News A Study of CBS Evening News NBC Nightly News Newsweek, and Time*. Evanston, İllinois: Northwestern University Press.
11. Graber, D. (1980). *Crime News and the Publick*, New York: Praeger.
12. Holbrooke, R. (1999). *To End A War*. New York: Modern Library.
13. Ibrahimagić, O. (2001). *Dejton=Bosna u Evropi pravna suština*. Sarajevo: Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca.
14. Izetbegović, A. (2020). *Sjećanja. Sarajevo: JU Muzej "Alija Izetbegović"*.
15. Halloran, J. D., Elliot, P. & Murdock, G. (1970). *Demonstrations and Communication, A Case Study*, Baltimore
16. Kurspahić, K. (2003). *Zločin u 19:30 : balkanski mediji u ratu i miru*. Sarajevo.
17. Lang, K. & Lang, G. E. (1953). "The Unique Perspective of Television and Its Effects A Pilot Studie", *American Sociological Review*, C.18.
18. Malcolm, N. (1994). *Bosnia: A Short History*. New York: New York University Press.
19. Malović, S. (2007). *Mediji i društvo*. Zagreb: Sveučilišna knjižara.
20. McChesney, R. W. (2015). *Rich Media, Poor Democracy: Communication Politics in Dubious Times*. Illinois: University of Illinois Press.
21. McCombs, M. & Shaw, D. (1983). "*The Agenda-Setting Function of Mass Media", Agenda Setting*, (Ed. David L. Protess, Maxwell McCombs,) New Jersey: Lawrence Erlbaum Assoc.
22. McCombs, M. & Shaw, D. (1972). "The Agenda-Setting Function of Mass Media" *Public Opinion Quarterly*, C.36.
23. McQuail, D. (2005). *Mass Communication Theory*, (6th ed.). London: Sage.
24. Muslimović, F. (2023). *Alija Izetbegović u vanjskoj politici Bosne i Hercegovine 1990-2003*. Sarajevo: Za tebe BiH Udruženje za zaštitu tekovina borbe za Bosnu i Hercegovinu.
25. Neuendorf, K. A. (2002). *The Content Analysis Guidebook*. London New Delhi: Sage.
26. Neumann, N. E. (1998). *Kamuoyu*, (Çev. Murat Özkök,) Ankara: Dost Kitabevi.
27. O'Neill, J. (1998). *"Piyasada Gazetecilik Yapmak*", *Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar*, Der. A.Belsey, R.Chadwick, (Çev. N. Türkoğlu), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
28. Östgaard, E. (1965). *"Factor Influencing the Flow on News", Journal of Peace Research*, C.2.
29. Shoemaker, P. & REESE, S. D. (1997). *"İdeolojinin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi*", *Medya, Kültür, Siyaset*, (Der. S. İrvan), Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
30. Shomaker, P. J. & Mayfield, E. K. (1987). "Bulding A Theory of News Content", *Journalism Monographs*, N.103.
31. Ramet, S. P. (2010). *The Collapse of Yugoslavia 1991-1999. Central and Southeast European Politics Since 1989*. içinde Cambridge University Press.
32. Rosengren, K. E. (1974). "*International News, Methods, Data and Theory", Journal of Peace Research*, C.11.
33. Valković, J. (2016*). Utjecaj medija na socijalizaciju* KBF. Zagreb: Teologija u Rijeci.

34. Weawer, D. H. (1982). *"Media Agenda-Setting and Public Opinion", Communication Yearbook*, C.18.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(3)

Zir. Müh. Gülistan VURGUN[6]*; Prof. Dr. Mustafa Hakkı AYDOĞDU[7]

GAP-ŞANLIURFA'DA BİR SULAMA ALANINDA TARIMSAL BİLGİ KAYNAKLARINA YÖNELİK ÇİFTÇİ ALGILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

A RESEARCH ON FARMERS' PERCEPTIONS TOWARDS AGRICULTURAL INFORMATION SOURCES IN AN IRRIGATION AREA OF GAP-ŞANLIURFA

ÖZ

Sürdürülebilir tarımsal üretime olan ihtiyaç ve verilen önem her geçen gün artmaktadır. Bilgi ve teknolojilerin kullanılması tarımsal faaliyetlerde sürdürülebilir üretim yapılmasına, gelir ve refaha önemli katkılar sağlamaktadır. Bu yeniliklerin benimsenmesi ve bilgi kaynaklarının çeşitleri ise çiftçilerin bu konuda ki tutum ve algılarına göre şekillenmektedir. Bu araştırmanın amacı GAP-Şanlıurfa'da yer alan Suruç sulamalarındaki çiftçilerin tarımsal bilgi kaynaklarına yönelik algılarının belirlenmesidir. Araştırmada birincil veriler kullanılmıştır. Sonuçlara göre, çiftçilerin %88.5'i tarımsal üretimde karşılaştıkları sorunların çözümünde bilgi kaynağı kullanmaktadırlar. Çiftçilerin %97.9'si tarımsal faaliyetlerde gelir arttıracak bilgi kaynağı için ödeme istekliliğine sahip değildir. Tarımsal üretimde yeterli teknik bilgi ve beceriye sahip olduğunu belirtenlerin oranı %54.3'dür. Tarımsal faaliyetlerden elde edilen ortalama gelir 1780.72 TL/da olarak bulunmuştur. Katılımcıların yaklaşık 2/3'ü karşılaştıkları sorunların çözümünde tohum, gübre ve ilaç bayilerini bilgi kaynağı olarak kullanmaktadırlar. Evet diyen katılımcıların etkin bir yayım faaliyeti için ortalama ödeme isteklilikleri 1625 TL/sezondur. Araştırma sahasının daha etkin bilgi kaynaklarına ve yayım faaliyetlerine ihtiyaç vardır. Mevcut kamusal yayım çalışmalarının etkinliğinin arttırılması, sonrasında ise kamu denetim ve gözetiminde özel danışmanlıkların özendirilmesi önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Tarımsal faaliyetler, bilgi kaynakları, tarımsal yayım, çiftçi algısı, Suruç Sulamaları, GAP-Şanlıurfa.

JEL Kodları: Q10, Q13, Q17, Q18.

ABSTRACT

The need and importance given to sustainable agricultural production is increasing day by day. The use of information and technologies makes significant contributions to sustainable production, income and welfare in agricultural activities. The adoption of these innovations and the types of information sources are shaped by the attitudes and perceptions of farmers on this issue. This research aims to determine the perceptions of farmers in Suruç irrigation areas in GAP-Şanlıurfa towards agricultural information resources. Primary data was used in the research. According to the results, 88.5% of farmers use information sources to solve the problems they encounter in agricultural production. The 97.9% of farmers were not willing to pay for information sources that will increase income in agricultural activities. The rate of those who stated that they have sufficient technical knowledge and skills in agricultural production was 54.3%. The average income obtained from agricultural activities was found to be 1780.72 TL/da. Approximately 2/3 of the participants use seed, fertilizer and pharmaceutical dealers as a source of information in solving the problems they encounter. The average willingness to pay for an effective extension activity of the participants who said yes was 1625 TL/season. The research field needs more effective information resources and publication activities. It is important to increase the effectiveness of existing public publication efforts and then to encourage private consultancies under public supervision and supervision.

Keywords: *Agricultural activities, information sources, agricultural extension, farmer perception, Suruç Irrigations, GAP-Şanlıurfa.*

JEL Codes: *Q10, Q13, Q17, Q18.*

---

[6]* Sorumlu Yazar, Yüksek Lisans Öğrencisi, Harran Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Şanlıurfa/Türkiye. pusatcan_2005@hotmail.com ORCID:0000-0001-9408-7909

[7] Harran Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Şanlıurfa/Türkiye. mhaydogdu@hotmail.com ORCID: 0000-0002-4945-5239

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Sürdürülebilir tarımsal üretime olan ihtiyaç ve verilen önem her geçen gün birçok sebebe dayalı olarak daha fazla artmaktadır (Sevinç at al., 2019; Aydogdu and Kaya, 2020; Aydoğdu et al., 2021a). Tarım sektörünü diğer sektörlerden ayıran önemli özellikler arasında doğal koşullarda yapılıyor olmasıyla birlikte sermaye birikimi ve dönüş hızının yavaş olmasıdır. Son yıllarda küresel olarak daha sık yaşanan iklim değişiklikleri nedeniyle, kırsal alanda direnç ve uyum sağlanmasına yönelik önlemler ulusların öncelikli politikaları arasındadır (Aydoğdu et al., 2021b; Aydoğdu et al., 2021c). Özellikle yeni bilgi ve teknolojilerin kullanılması kırsalda tarımsal faaliyetlerde sürdürülebilir bir üretim yapılmasına, gelir ve refaha önemli katkılar sağlamaktadır (Aydoğdu et al., 2020). Bu yeniliklerin benimsenmesi ve bilgi kaynaklarının çeşitleri ise çiftçilerin bu konuda ki tutum ve algılarına göre şekillenmektedir (Parlakçı Doğan et al., 2020). Diğer taraftan tarımsal faaliyetlerde kullanılan kaynakların geliştirilmesi ve rasyonel kullanılması sosyal ve ekonomik kalkınma açısından da büyük önem taşımaktadır (Tuzcu, 2010: 61). Tarımsal yayım, tarımla uğraşanların sosyal, ekonomik ve kültürel konulardaki konumlarını iyileştirmelerine yardımcı olmayı amaçlayan, resmi olmayan ve gönüllü bir eğitim sistemidir. Bu sistemin sürekli olarak daha etkin ve verimli kullanılmasını sağlamak için her ülke kendi ihtiyaç duyduğu sayıda çalışma yürütmektedir. Bunun sonucunda çeşitli sistem ve yöntemler geliştirilmiş ve uygulanmıştır (Ateş ve Çakal, 2014). Türkiye'de tarımsal yayım faaliyetleri genel olarak kamu yayımı şeklinde yürütülmekte olup, son dönemlerde özel sektörün de, önceki yıllara göre, yayım faaliyetlerinde daha fazla yer aldığı görülmektedir. Bu araştırmanın amacı GAP-Şanlıurfa'da yer alan Suruç ovası sulamalarındaki çiftçilerin tarımsal bilgi kaynaklarına yönelik algılarının belirlenmesidir.

MATERYAL VE METOT

Araştırma sahası olan Suruç ovası, Şanlıurfa'da Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) kapsamında yer alan bir sulama alandır. GAP projesi çok sektörlü bölgesel kalkınma projesi olup, öne çıkan en önemli sektör ise tarımdır (GAP İdaresi, 2024). Verimli toprakların yer aldığı Suruç ovasında karasal ve yarı kurak bir iklim hüküm sürmektedir (Kakaç, 2018: 79). Suruç ovasında sulamalar GAP kapsamında 2015 yılında başlamıştır. Toplam sulanacak tarım alanı miktarı 94 814 hektar olup (Sepetçioğlu ve ark., 2010), 2022 yılı itibariyle 56 295 hektarlık bir alan sulamaya açılmıştır (DSİ, 2023: 22). Araştırmada birincil veriler kullanılmıştır. Birincil verileri elde etmenin yöntemlerinden biri de anket yöntemidir (Lorcu, 2020: 366). Araştırmada yüz yüze görüşmeler yoluyla elde edilen anket verileri kullanılmıştır. Örneklem hacmi %95 güven sınırı ve %5 hata payı ile belirlenmiştir. Anket yapılacak çiftçi sayısı basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile referansı verilen formül kullanılarak belirlenmiş olup (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2014: 440), analizlerde 383 anket verisi kullanılmıştır.

BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Bir sahadaki sosyo-demografik özellikler, bölgenin ve üreticinin genel yapısını tanımada karşılaşılacak durumlarla ilgili sorunların tespiti ile çözüm üretebilme, özellikle yayım çalışmalarında takip edilecek yol ve yöntemleri belirleme açısından büyük yararlar sağlamaktadır. Bir alandaki çiftçilerin üretimini artırma çalışmalarında, yeniliklerin ve teknolojik gelişmelerin benimsenmesinde sosyo-demografik yapının bilinmesi kolaylık sağlayan bir unsurdur (Dıyanah, 2021: 105). Ankete katılan çiftçilerin yaş ortalaması 45.4'dür. Trakya Kalkınma Ajansı'nın Trakya Bölgesi'nde çiftçi algısı analizi çalışmasında katılımcıların yaş ortalaması 51.2 olarak tespit edilmiştir (Trakya, 2013: 79). Parlakçı Doğan'ın Şanlıurfa-Harran Ovası'nda suyun ekonomik analizi çalışmasında katılımcıların yaş ortalaması 46.73 olarak belirlenmiştir (Parlakçı Doğan, 2019). Şanlıurfa-Suruç'ta bazı şifalı bitkilerin geleneksel kullanımları ile ilgili yapılan çalışmada katılımcıların yaş ortalaması 47 olarak tespit edilmiştir (Yalçın ve ark., 2021). Tokat-Zile'de bitkisel üretim desteklemelerinin ayçiçeği ve buğday ekiliş alanlarının incelenmesi çalışmasında çiftçilerin yaş ortalamasının 60.52 olduğu belirtilmiştir (Çini, 2021). Konya-Altınekin'de bitkisel üretim yapan tarım işletmelerinin tarım sigortası yaptırma durumlarını etkileyen faktörlerin analizi çalışmasında çiftçilerinin yaş ortalamalarının 46.23 olduğu belirtilmiştir (Dıyanah, 2021). Hatay-Reyhanlı'da kuraklığa uyum sürecinde etkili su kullanım

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

yöntemleri ve toprak verimliliğinin iklim-akıllı tarım uygulamaları çerçevesinde incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada katılımcıların yaş ortalaması 48.5 olarak tespit edilmiştir (Bilginer, 2023).

Anket katılımcıların %99'u erkektir. Trakya Kalkınma Ajansı'nın Trakya Bölgesi'nde çiftçi algısı analizi çalışmasında katılımcılarının %98.3'ü erkektir (Trakya, 2013). Malatya'da çiftçilerle yapılan çalışmaya katılan katılımcıların %85'i erkektir (Karatepe, 2022). Ekinci'nin tarım temalı medya içeriklerinin Türkiye'deki çiftçiler üzerindeki etkilerini belirlemek için yapmış olduğu çalışmada katılımcıların %96'sı erkektir (Ekinci, 2023). Hatay-Reyhanlı'da kuraklığa uyum sürecinde etkili su kullanım yöntemleri ve toprak verimliliğinin iklim-akıllı tarım uygulamaları çerçevesinde incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada katılımcıların %96'sı erkektir (Bilginer, 2023). Ankete kayılan çiftçilerin yaklaşık %86'sı evlidir. Trakya Kalkınma Ajansı'nın Trakya Bölgesi'nde çiftçi algısı analizi çalışmasında çiftçilerin %88.2'sinin evli olduğu belirlenmiştir (Trakya, 2013). Parlakçı Doğan'ın Şanlıurfa-Harran Ovası'nda suyun ekonomik analizi çalışmasında katılımcıların %94.9'u evlidir (Parlakçı Doğan, 2019). Yine Trakya Bölgesi'nde Edirne, Kırıkkale ve Tekirdağ illerinde yapılan başka bir çalışmada katılımcıların %89.7'sinin evli oldukları tespit edilmiştir (Yıldırım, 2020). Araştırmaya katılan çiftçilerin ortalama hane halkı büyüklüğü 6.42 kişidir. Şanlıurfa-Harran Ovası'nda yapılan çalışmada hane halkı ortalamasını 8.15 kişi olarak tespit etmiştir (Parlakçı Doğan, 2019). Ankete katılan çiftçilerin eğitim seviyeleri açısından %50.7'si ilkokul mezunu olup, bu grup toplam katılımcılar içinde en yüksek orana sahiptir. Katılımcıların %9.7'si okuryazar değil, %20.4'u ortaokul, %14.9'u lise ve %4.4'ü ise üniversite mezunudur. Karlı ve Çelik'in GAP bölgesinde yaptığı "GAP Alanındaki Tarım Kooperatifleri ve Diğer Çiftçi Örgütlerinin Bölge Kalkınmasındaki Etkinliği" çalışmasında katılımcıların %3.4'ü okuma-yazma bilmemekte, %6.9'u okur-yazar, %61.5'i ilkokul mezunu, %12.7'si ortaokul, %12.1'i lise ve %3.4'ünün üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir (Karlı ve Çelik, 2003). Trakya Kalkınma Ajansı'nın Trakya Bölgesi'nde çiftçi algısı analizi çalışmasında çiftçilerin %0.6'sı okuma yazma bilmemektedir, %0.7'si okur yazardır, %72.4'ü ilkokul, %11.7'si ortaokul, %13.4'ü lise, %1.2'si üniversite mezunu oldukları belirtilmiştir (Trakya, 2013). Su Politikaları Derneği'nin 2017 yılında Türkiye'deki tarımsal işgücünün demografik ve yapısal dönüşümü projesi için hazırlanan raporda Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden gelen katılımcıların %33'ü ilkokul, %20'si ortaokul, %30'u lise ve %16'sı üniversite mezunudur (Yıldız ve ark., 2017). Erzurum-Pasinler'de süt sığırcılığı işletmelerinde kadınların işgücüne katılımının analizi çalışmasında katılımcıların %5.29'u okuryazar, %75.59'u ilkokul, %12.53'ü ortaokul, %5.31'u lise ve %0.31'unun üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir (Sayar, 2018).

Ankete katılan çiftçilerin %68.9'u çiftçilik dışında herhangi bir işle ilgilenmemektedirler. Katılımcıların %61.9'unun sosyal güvencesi yoktur. Katılımcıların işlemiş oldukları arazi miktarları ile ilgili veriler Tablo 1'de verilmiştir. Katılımcıların % 50.2'si 51-99 dönüm aralığındaki arazi miktarına sahiptir. Katılımcılar arasında en düşük arazi miktarı 8 dekar, en yüksek arazi miktarı 450 dekar ve ortalama arazi miktarı 71.38 dekardır.

Tablo 1. Ankete katılan çiftçilerin işlemiş oldukları arazi miktarları

İşlenen Toplam Arazi Grupları	**Frekans (n)**	**Yüzde (%)**
50 dekar ve altı	125	32.6
51 ile 99 dekar arası	192	50.2
100 dekar ve üzeri	66	17.2
TOPLAM	**383**	**100.0**

Karlı ve Çelik'in GAP Bölgesi'nde yaptığı "GAP Alanındaki Tarım Kooperatifleri ve Diğer Çiftçi Örgütlerinin Bölge Kalkınmasındaki Etkinliği" isimli çalışmasında Şanlıurfa'da ortalama işletme büyüklüğünün 159 dekar olduğu belirlemişlerdir (Karlı ve Çelik, 2003). Parlakçı Doğan'ın Şanlıurfa-Harran Ovası'nda suyun ekonomik analizi çalışmasında katılımcıların %24'ünün 1-50, %27'sinin 51-100, %23'ünün 101-200 ve %26'sının 201 dekar üzerinde araziyi tarımsal faaliyetlerde kullandıkları tespit edilmiştir, aynı çalışmada ortalama arazi büyüklüğü 195.00 dekar olduğu belirtilmiştir (Parlakçı Doğan, 2019). Konya'da uzun dönemde tarımsal ürün fiyatlarındaki değişmelerin incelenmesi ve etkilerinin tarım sektörü için sosyo-

ekonomik açıdan değerlendirilmesi çalışmasında katılımcıların arazi büyüklüğünün %13.98'i 0-50 dekar, %20.43'ü 51-150 dekar, %24.73'ü 151-500 dekar ve %40.86'sı 501 dekar ve üzerindedir, ortalama arazi büyüklüğünün ise 274.64 dekar olduğunu belirtmiştir. Bunun nedeninin Konya arazilerinin topoğrafik yapısından kaynaklı olduğu belirtilmiştir (Üstün, 2023). Yapılan diğer çalışmalar incelendiğinde elde edilen sonuçlar diğer sonuçlarla farklılıklar göstermektedir. Bunun nedenlerinden biri arazinin miras yoluyla bölünmesi gösterilebilir. Katılım sağlayan çiftçilerin birinci ürün başat tarla bitkileri ürünleri pamuk ve buğday olup, ikinci ürün olarak da mısır ekmektedirler. Ortalama pamuk ekim alanları toplam ekim alanları içinde %53.7 ve buğday ise %41.5'dir. Diğer ürünler ise %4.8'lik bir orana sahiptir. Mısır genellikle ikinci ürün olarak buğday ve diğer ürünlerin hasatı sonrasında ekilmekte olup %43.6'lık bir paya sahiptir. Araştırmaya katılan katılımcıların ürünlerini sattığı pazarlama kanalları Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Ankete katılan çiftçilerin ürünlerini sattığı pazarlama kanalları

Pazarlama Yöntemleri	**Frekans (n)**	**Yüzde (%)**
Organize Sanayi	44	11.5
Komisyoncu	47	12.3
Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO)	10	2.6
Tüccar	269	70.2
Diğerleri (yukarıdakilerin dışında)	13	3.4
TOPLAM	**383**	**100.0**

Katılımcılar ürünlerini %17.5'isi peşin, %20.6'sı vadeli ve %61.9'u ise bir kısmını peşin kalan kısımlarını değişik zamanlarda vadeye bağlı olarak satmaktadırlar. Katılımcıların yıllık toplam tarımsal gelirleri ile ilgili bilgiler Tablo 3'de yer almaktadır. Katılımcıların beyan ettikleri tarımsal gelirleri içinde desteklemeler yer almamaktadır. Bunun en önemli sebepleri arasında destekleme miktarlarında ve ödeme dönemlerinde farklılıkların yanında, bunun kamu tarafından kendilerine sunulan bir hak olması algısı öne çıkmaktadır. Yani kamusal desteklemeler çiftçiler için bir hak olarak görülmekte olup, gelir beyanlarında ifade edilmemektedir.

Tablo 3. Ankete katılan çiftçilerin yıllık toplam tarımsal gelirlerinin dağılımları

Yıllık Tarımsal Gelir (TL)	**Frekans (n)**	**Yüzde (%)**
99 000 TL ve altı	133	48.0
100 000 ile 199 000 TL arası	113	40.8
200 000 TL ve üzeri	31	11.2
TOPLAM	**277**	**100.0**

Katılımcıların 277'si tarımsal gelirlerini beyan etmiş olup, beyan edilen ortalama tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan gelir 129 868.00 TL olarak hesaplanmıştır. Bunların ortalama arazi büyüklükleri 72.93 dekar olarak belirlenmiştir. Buna göre ortalama tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan gelir 1780.72 TL/da olarak bulunmuştur. Katılımcılardan tarımsal gelir beyan etmeyenlerin sayısı 106'dır. Ankete katılan çiftçilerden tarım dışı gelir beyan eden katılımcıların sayısı 71 olup, bunlara ait veriler Tablo 4'de yer almaktadır. Tarım dışı gelirler genel olarak kira, maaş, ücret gibi tarımsal faaliyetler dışında elde edilen gelirlerden oluşmaktadır.

Tablo 4. Anket katılımcılarının yıllık tarım dışı gelir tablosu

Yıllık Tarım Dışı Gelir (TL)	**Frekans (n)**	**Yüzde (%)**
99 000 TL ve altı	51	71.8
100 000-199 000 TL arası	16	22.5
200 000 TL ve üzeri	4	5.7
TOPLAM	**71**	**100.0**

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Katılımcıların ortalama tarım dışı gelirleri 80 690 TL'dir. Bu sonuçlara göre gelir beyan eden katılımcıların gelirleri Tablo 5'de yer almakta olup, ortalama gelirleri 148 407.47 TL olarak hesaplanmıştır. Gelir beyan edenlerin ortalama tarımsal arazi büyüklüğü 73.06 dekar olarak belirlenmiştir. Buna bağlı olarak tarımsal ve tarım dışı gelir beyan edenlerin ortalama gelirleri 2031.30 TL/da olarak hesaplanmıştır.

Tablo 5. Ankete katılan çiftçilerin yıllık toplam gelir gruplarının dağılımları

Yıllık Toplam Gelir (TL)	**Frekans (n)**	**Yüzde (%)**
99 000 TL ve altı	112	39.9
100 000-199 000 TL arası	119	42.3
200 000 TL ve üzeri	50	17.8
TOPLAM	**281**	**100.0**

Ankete katılan çiftçilerin %88.5'i tarımsal üretimde karşılaştıkları sorunların çözümünde bilgi kaynağı kullandıklarını belirtmişlerdir. Karşılaştıkları sorunların çözümünde ve tarımsal gelirlerini arttırmak maksadıyla %64.9 oranında ilaç, gübre ve tohum bayilerinden faydalanmaktadırlar. Kamudan destek alanların oranı %24.2 iken, özel danışmanlardan destek alanların oranı ise %3.1'dir. Araştırmaya katılan katılımcıların "Yıllık gelirinizde artış sağlayacak danışmanlık, eğitim gibi faaliyetlere ücret öder misiniz?" sorusuna %97.9 gibi büyük bir çoğunlukla ödeme yapmayacaklarını bildirmişlerdir. Evet diyenlerin oranı ise sadece %2.1'dir. Bu sonuç oldukça düşündürücüdür. Bunun temel sebebi bu tür faaliyetlerin kamusal olarak algılandığı, bunun sonucu olarak da kamu kurum ve kuruluşları tarafından ücretsiz olarak yerine getirilmesi gerektiği belirlenmiştir. Diğer taraftan tohum, gübre ve ilaç temin ettikleri yerlerden bu hizmetleri ücretsiz olarak aldıklarını ayrıca beyan etmişlerdir. Bu araştırmada Likert algı ölçeği kullanılarak olarak sorulan "Tarımsal faaliyetlerimde yeterli teknik bilgi ve beceriye sahibim" sorusuna katılımcıların %33.4'ü katılıyorum, %20.9 kesinlikle katılıyorum cevaplarını vermiştirler. Katılımcıların %54.3'ü yeterli bilgiye sahip olduklarını beyan etmişlerdir. Bundan dolayı katılımcı çiftçilerin dışardan ücretli bir danışmanlığa ihtiyaç duymadıkları şeklinde yorumlanabilir. Diğer taraftan tarımsal üretimden elde ettikleri gelirler dikkate alındığında ise kesinlikle etkin bir danışmanlık hizmetine olan ihtiyaçları aşikârdır. Şanlıurfa-Harran Ovası'nda suyun ekonomik analizi çalışmasında katılımcıların tarımsal danışmanlık alma istekliliklerini ölçmek için yöneltilen sorulara çiftçilerin verdiği cevapların %22.9'u evet, %41.0'i hayır, %23.1'i fikrim yok ve %13.0'ü yeteri kadar bilgiye sahibim olarak belirlenmiştir (Parlakçı Doğan, 2019). Araştırmaya katılan çiftçilerden "Evet" cevabı veren, yıllık gelir artışı sağlayacak danışmanlık, eğitim gibi faaliyetlere ücret ödemeyi kabul eden katılımcıların ortalama ödeme isteklilikleri 1625 TL/sezon olarak ölçülmüştür. Bu çiftçiler gelirlerini çok önemli oranda değiştirecek ve sorunlarını çözebilecek bir hizmet için ödeme istekliliği göstermişlerdir. Diğer taraftan katılımcılarda bu ödemeye karşılık gelecek yüksek standartta bir hizmet sunumu beklentisi vardır. Şanlıurfa-Harran ovasında yapılan bir araştırmada çiftçilerin tarımsal gelirlerini arttırmaya yönelik bir yayım faaliyeti için ödeme istekliliğinin ve gücünün mevcut olduğunu, etkin bir yayım hizmeti için ortalama ödeme istekliliğinin ise 475,8 TL olduğu belirlenmiştir. Bu oran katılımcıların yıllık gelirlerinin %1,28'i teşkil ettiği belirlenmiştir (Aydogdu, 2017).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Son yıllarda yaşanan iklim değişiklikleri tarımsal faaliyetlerde üretimi, verimi, geliri ve kırsal refahı etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Bu durum çok yönlü etkiye sahip olup, gıda güvenliği ve güvencesi, kırsaldan kente göç, dış ticaret dengesi, istihdam gibi konular üzerinde farklı oranlarda etkilidir. Tarımsal üretimde sürdürülebilirliği sağlamanın ön koşullarından biri çiftçilerin yeterli bir gelire sahip olabilmeleridir. Değişen koşullara uyum sağlayarak dirençli, sürdürülebilir ve etkin üretim yapabilmek için yeni bilgi ve teknolojilere ihtiyaç vardır. Elde edilen sonuçlara göre ankete katılan çiftçilerin sadece %2.1'i tarımsal faaliyetlerde gelir arttıracak bir bilgi kaynağı olan yayım faaliyeti için ödeme istekliliğine sahiptir. Evet diyen katılımcıların ortalama ödeme isteklilikleri 1625 TL/sezondur. Katılımcıların yaklaşık 2/3'ü ise karşılaştıkları

sorunların çözümünde tohum, gübre ve ilaç bayilerini bilgi kaynağı olarak kullanmaktadırlar. Bu sonuç çift yönlü etkiye sahiptir. Hızlı bir çözüme ulaşabilmek mümkün olduğu gibi, çiftçilerin ihtiyacı olmayan ilaç, gübre vb lerini kullanarak daha fazla ödeme yapabilmeleri, doğal kaynaklar ve çevre üzerinde olumsuz etkiye yol açabilmesi mümkündür. Çünkü sonuç itibariyle bayiler ticari işletmeler olup, özünde kazanç amacı gütmektedirler. Bundan dolayı öncelikli olarak var olan kamusal yayım çalışmalarının etkinliğinin arttırılması, sonrasında ise kamu denetim ve gözetiminde özel danışmanlıkların özendirilmesi önemlidir.

Bu araştırma ikinci yazarın danışmanlığında birinci yazar tarafından tamamlanan "Şanlıurfa İli Suruç Ovası Sulamalarının Sosyo-Ekonomik Analizi: Bitkisel Üretim Örneği" isimli Yüksek Lisans Tezinden türetilmiştir.

KAYNAKÇA

1. Ateş, C. H. and Çakal, G. Z. (2014). Views of Extension Personnel on Extension Methods and Transition to Private Extension: The Case of Isparta Province J. Agr. Sci. Tech. 16:1529-1541

2. Aydogdu, M. H and Kaya, F. (2020). Factors Affecting Consumers' Consumption of Organic Foods: A Case Study in GAP-Şanlıurfa in Turkey. Journal of Agricultural Science and Technology, 22 (2), 347-359.

3. Aydogdu, M. H. (2017). Evaluation of Farmers' Willingness to Pay for Agricultural Extension Services in GAP-Harran Plain,Turkey, Journal of Agricultural Science and Technology, 19(4), 785-796.

4. Aydogdu, M. H., Sevinç, M. R. Cançelik, M., Parlakçı Doğan, H., Şahin, Z. (2020). Determination of Farmers' Willingness to Pay for Sustainable Agricultural Land Use in the GAP-Harran Plain of Turkey. Land 2020, 9, 261; doi:10.3390/land9080261

5. Aydoğdu, M. H., Cançelik, M., Sevinç, M. R., Çullu, M. A., Yenigün, K., Küçük, N., Karlı, B., Ökten, Ş., Beyazgül, U., Parlakçı Doğan, H. Şahin, Z., Mutlu, N., Kaya, C.,Yenikale, A. Yenikale, A. (2021b). Is Drought Caused by Fate? Analysis of Farmers' Perception and Its Influencing Factors in the Irrigation Areas of GAP- Şanlıurfa, Turkey. Water, 13, 2519. https://doi.org/10.3390/w13182519.

6. Aydoğdu, M. H., Cançelik, M., Sevinç, M. R.., Çullu, M. A.., Yenigün, K., Küçük, N., Karlı, B., Ökten, Ş., Beyazgül, U., Doğan, H. P., Sevinç, G.;,Şahin, Z., Mutlu, N., Kaya, C., Yenikale, A and Yenikale, A. (2021a). Are You Happy to Be a Farmer? Understanding Indicators Related to Agricultural Production and Influencing Factors: GAP-Şanlıurfa, Turkey. Sustainability, 13, 12663. https://doi.org/10.3390/su132212663

7. Aydoğdu, M. H., Sevinç, M. R. and Cançelik, M. (2021c). Determination of farmers' willingness to pay for drought adaptation policies in Şanlıurfa, Turkey. Weather, Climate, and Society. 13(3): 677-686. DOI: 10.1175/WCAS-D-20-0163.1

8. Bilginer, Ş. (2023). Kuraklığa Uyum Sürecinde Etkili Su Kullanım Yöntemleri ve Toprak Verimliliğinin İklim-Akıllı Tarım Uygulamaları Çerçevesinde İncelenmesi: Reyhanlı (Hatay) İlçesi Örneği. T.C. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İklim Değişikliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 104s.

9. Çini, M. E. (2021). Bitkisel Üretim Desteklemelerinin Ayçiçeği ve Buğday Ekiliş Alanlarına Etkisinin İncelenmesi; Tokat İli Zile İlçesi Örneği. T.C. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Tokat, 80s.

10. Dıyanah, S. M. (2021). Konya İlinde Bitkisel Üretim Yapan Tarım İşletmelerinin Tarım Sigortası Yaptırma Durumlarını Etkileyen Faktörlerin Analizi; Altınekin İlçesi Örneği. T.C. Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

11. DSİ. (2023). Devlet Su İşleri, Suruç Ovası Pompaj Sulaması. T. C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Devlet Su İşleri 15. Bölge Müdürlüğü, Şanlıurfa.

12. Ekinci, M. (2023). Tarım Temalı Medya İçeriklerinin Türkiye" deki Çiftçiler Üzerindeki Etkileri. T.C. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Genel Gazetecilik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 191s.

13. GAP İdaresi. (2024). GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı. GAP nedir? Erişim adresi http://www.gap.gov.tr/gap-nedir-sayfa-1.html Son Erişim 26 Ocak 2024.

14. Kakaç, H. (2018). Şanlıurfa - Suruç Ovası Koşullarında Farklı Pamuk (Gossypium Hirsutum L.) Genotiplerinin Verim ve Lif Kalite Özelliklerinin Belirlenmesi. T. C. Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa.

15. Karatepe, M. (2022). Tarım Sigortalarının Tarımsal Üretim Üzerindeki Etkileri: Malatya İli Örneği. T.C. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 101s.

16. Karlı, B. ve Çelik, Y. (2003). GAP Alanındaki Tarım Kooperatifleri ve Diğer Çiftçi Örgütlerinin Bölge Kalkınmasındaki Etkinliği. Yayın No: 97 ISBN 975-407-122-5, Şanlıurfa, 116s.

17. Lorcu, F. (2020). Örneklerle Veri Analizi SPSS Uygulamalı. Ankara: Detay Yayıncılık.

18. Parlakçı Doğan, H. (2019). Şanlıurfa-Harran Ovasında Tarımsal Üretimde Suyun Ekonomik Analizi. Harran Üniversitesi, Fen Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Şanlıurfa, 132s.

19. Parlakçı Doğan, H., Aydogdu, M. H., Sevinç, M. R. Cançelik, M. (2020). Farmers' Willingness to Pay for Services to Ensure Sustainable Agricultural Income in the GAP-Harran Plain, Sanlıurfa, Turkey. Agriculture 2020, 10, 152; doi:10.3390/agriculture10050152

20. Sayar, S. (2018). Süt Sığırcılığı İşletmelerinde Kadınların İşgücüne Katılımının Analizi: Erzurum İli Pasinler İlçesi Örneği. Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 80s.

21. Sepetçioğlu, M. Y., Yenigün, K., Gerger, R. ve Yılmaz Gülağacı, R. S. (2010). Şanlıurfa-Suruç Ovası Sulama Projesi. NWSA Engineering Sciences, 5(4), 1308-7231.

22. Sevinç, G., Aydogdu, M. H., Cançelik, M. and Sevinç, M. R. (2019). Farmers' Attitudes toward Public Support Policy for Sustainable Agriculture in GAP-Şanlıurfa, Turkey, Sustainability, 11(23), 6617, doi:10.3390/su11236617

23. Trakya Kalkınma Ajansı. (2013). Çiftçi Algısı Analizi. Trakya.

24. Tuzcu, T. (2010). Adana İli İşletmelerinde Basınçlı Sulama Sistemlerinin Kullanılanımı ve Ekonomik Yönden Karşılaştırılması. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş, 61s.

25. Üstün, K. (2023). Uzun Dönemde Tarımsal Ürün Fiyatlarındaki Değişmelerin İncelenmesi ve Etkilerinin Tarım Sektörü İçin Sosyo-Ekonomik Açıdan Değerlendirilmesi. T.C. Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya, 244s.

26. Yalçın, S., Akan, H., Ve Çakılcıoğlu, U. (2021). Suruç'ta (Şanlıurfa-Türkiye) Bazı Şifalı Bitkilerin Geleneksel Kullanımları. Türk Doğa ve Fen Dergisi, 10(1), 236-244.

27. Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2014). SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Detay Yayıncılık.

28. Yıldırım, U. (2020). Trakya Bölgesinde Tarımsal Gübre Kullanımının Analizi. T.C. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ, 141s.

29. Yıldız, D., Çakır Yıldız, N., Ilgaz, Y., Güneş, M. Ş., ve Yıldız, D. (2017). Türkiye'deki Tarımsal İşgücünün Demografik ve Yapısal Dönüşümü Projesi Ön Raporu. 2. Ankara, Rapor No:3.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(4)

Prof. Dr. Faik Ahmet SESLİ[8]

COĞRAFİ BİLGİ SİSTEMLERİ İLE EN UYGUN RÜZGAR ENERJİ SANTRALİ YERLERİNİN BELİRLENMESİ: ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ KURUPELİT YERLEŞKESİ ÖRNEĞİ

DETERMINING THE MOST SUITABLE LOCATIONS FOR POWER PLANTS USING GEOGRAPHICAL INFORMATION SYSTEMS: A CASE OF ONDOKUZ MAYIS UNIVERSITY KURUPELİT CAMPUS

ÖZ

Dünya genelinde sürekli artan nüfus, bu artışa bağlı hızla gelişen kentleşme süreci ve artan enerji ihtiyacı yenilenebilir enerji kaynaklarına olan gereksinimi her geçen gün daha da arttırmaktadır. Bu çalışmada Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kurupelit Yerleşkesinde Rüzgar Enerji Santrali için en uygun yer seçimi yapılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle ölçütler belirlenmiş, belirlenen bu ölçütler doğrultusunda gerekli verilerin temini gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler, çalışma için seçilen ortak koordinat sistemine dönüştürülmüş ve çalışma alanının sınırlarına göre düzenlenmiştir. Verilerin özelliklerine göre her bir veri için ayrı analizler gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçlarının kullanımı ve sonuç haritası elde edilmesi için gerekli yasal dayanaklar ve kabuller ölçüsünde verilerin ayrı ayrı etki ve ağırlık değerleri Çok Ölçütlü Karar Analizi yöntemiyle uzman görüşleri dikkate alınarak belirlenmiştir. Yapılan tüm bu işlemlerin ardından Coğrafi Bilgi Sistemleri yazılımı desteğiyle rüzgar enerji santrali yapım yeri için en uygun alanlar tespit edilmiş ve sonuç haritası üretilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Coğrafi Bilgi Sistemleri, Rüzgar Enerji Santrali, En uygun yer seçimi, Çok ölçütlü karar analizi**.**

ABSTRACT

The ever-increasing population around the world, the rapidly developing urbanization process and the increasing energy need increase the need for renewable energy sources day by day. In this study, it was aimed to select the most suitable location for the Wind Power Plant in Ondokuz Mayıs University Kurupelit Campus. In line with this purpose, firstly the criteria were determined and the necessary data was obtained in line with these determined criteria. The obtained data were converted into the common coordinate system chosen for the study and arranged according to the boundaries of the study area. Separate analyzes were carried out for each data according to the characteristics of the data. The individual impact and weight values of the data were determined by taking into account expert opinions using the Multi-Criteria Decision Analysis method, in accordance with the legal basis and acceptance required for the use of analysis results and obtaining a result map. After all these processes, the most suitable areas for wind power plant construction were determined with the support of Geographic Information Systems software and the result map was produced.

Keywords: *Geographic Information Systems, Wind Power Plants, The most suitable location selection, Multi-criteria decision analysis.*

[8] **Ondokuzmayıs Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi Harita Mühendisliği Bölümü, Sorumlu Yazar / *Corresponding author* : fasesli@omu.edu.tr https://orcid.org/0000-0001-8352-734X, Samsun, Türkiye.**

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

1. GİRİŞ

Dünya genelinde hızla artan nüfusa paralel olarak enerjiye duyulan ihtiyaç, insanları yeni arayışlara itmiş ve alternatif enerji kaynaklarını daha detaylı olarak incelemelerine sebep olmuştur. Bu incelemeler sonucunda insanlar yenilenebilir enerji kaynaklarının önemini anlamış ve insanların bu kaynaklara olan ilgisi her geçen gün giderek artmıştır. Yenilenebilir enerji kaynaklarının içerisinde maliyet olarak en uygun, en temiz ve kullanımı açısından en elverişli enerji türlerinden birisi olan rüzgar enerjisi Dünya'nın her yerinde fazlasıyla bulunabilmektedir (Şimşek, 2020). Bu özelliklerinden dolayı rüzgar enerjisine, son yıllarda hem Dünya'da hem de ülkemizde giderek artan oranda ilgi duyulmaktadır. Rüzgar Enerji Santrallerinin yer seçiminde eğim, yükseklik, arazi kullanım kabiliyeti, koruma alanları, su alanları, yerleşim merkezleri, v.b. bir çok konumsal etkenin birlikte analiz edilmesi gerekmektedir. Son dönemlerde Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Çok Ölçütlü Karar Analizi Yöntemleri rüzgar enerjisi alanında da sıklıkla tercih edilmektedir (Heimiller ve Haymes, 2001). Bu çalışmada Samsun ili Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kurupelit Yerleşkesi için Rüzgar Enerji Santrali (RES)'nin Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS)'nde Çok Ölçütlü Karar Analizi (ÇÖKA) kullanılarak en uygun yer seçimi yapılması amaçlanmıştır.

2. TÜRKİYE'DE RÜZGAR ENERJİSİNİN MEVCUT DURUMU

Türkiye 784.347 km^2 yüzölçümü ile alan bakımından oldukça geniş alana sahip bir ülkedir. Ayrıca iklimsel özellikleriyle birlikte önemli bir rüzgar potansiyeline de sahiptir. Ülkemizdeki rüzgar enerjisi potansiyeli; rüzgarın dağılım hızı ve rüzgarın sürekliliği ile ilişkilendirilip bölge bazlı farklılıklar göstermektedir. 2006 yılında o zamanki adıyla Elektrik İşleri Etüt İdaresi tarafından Türkiye'nin rüzgar potansiyelini belirlemek amacıyla çalışmalar yapılmış ve bu çalışmaların sonucu olarak Rüzgar Enerjisi Potansiyel Atlası (REPA) hazırlanmıştır (URL-1, 2024). Bu atlas ile rüzgar kaynak bilgileri verilmektedir. Türkiye'nin 2019 yılı kurulu güç dağılımı incelendiğinde %8.32 ile rüzgar enerjisinin önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir (Can ve Yücel, 2019). 2024 yılı Ocak ayı sonu itibarıyla ise Türkiye'deki mevcut kurulu gücün kaynaklara göre dağılımı; %29,8'i hidrolik enerji, %23,7'si doğal gaz, %20,3'ü kömür, %11,1'i Rüzgâr, %11,0'ı güneş, %1,6'sı jeotermal ve %2,5'i ise diğer kaynaklar şeklindedir (URL-2, 2024).

3. ÇALIŞMA ALANI

Çalışma alanı Samsun ili Atakum İlçesi Körfez mahallesinde bulunan Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kurupelit Yerleşkesi'ni kapsamaktadır. Coğrafi koordinat sistemine göre 41º20'17"- 41º22'58"K (Kuzey) enlemleri ile 36º10'28"–36º13'53"D (Doğu) boylamları arasındadır.

Şekil 1. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kurupelit Yerleşkesi uydu görüntüsü (URL-3, 2024)

T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü verilerine göre Türkiye'de illere göre kurulabilecek RES'lerin toplam alanı 2283485 km^2, toplam kurulu güç ise 114174.08 MW'tır. Samsun bu gruplandırmada 1044.50 km^2 toplam alana ve 5222.48 MW toplam kurulabilecek güç kapasitesine sahiptir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

4. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışmanın hazırlık aşamasında çalışma konusu ile ilgili olarak daha önce yapılmış çalışmalar araştırılmış ve detaylı şekilde incelenmiştir. Buna takiben rüzgar enerji santrali yer seçimi için gerekli faktörler belirlenmiş ve bu faktörlere göre gerekli veriler toplanmıştır. Veri toplama işlemleri sırasında ilk olarak Samsun ili Atakum ilçesinin 1/25000 ölçekli topoğrafik haritası temin edilmiştir. Bu haritaya ilave olarak Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kurupelit Yerleşkesi'nin 1/1000 ölçekli halihazır haritası; Japonya Ekonomi Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Dünya Uzaktan Algılama Veri Analiz Merkezi ve Amerika Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi (NASA) tarafından üretilen 30x30 m çözünürlüğündeki Sayısal Yükseklik Modeli (Global Digital Elevation Model-GDEM), T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü tarafından hem ülke hem de Samsun bazında tespit edilmiş olan 50 m yükseltideki ortalama rüzgar hızı, rüzgar güç yoğunluğu, kapasite faktör dağılımı haritaları (REPA), Rüzgar istatistikleri için Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü'nden rüzgar ölçüm istasyonlarına ait veriler ve son olarak Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kurupelit Yerleşkesine ait konumu Dedebuzağı olan rüzgar ölçüm istasyonunun verileri toplanmıştır. Çalışma için gerekli faktör haritaları (eğim, yükselti, bakı), hem topografya haritası hem de Sayısal Yükseklik Modeli verisinin kullanımıyla üretilmiştir.

Rüzgar Enerji Santralleri için kısıtlayıcı koşullara bakıldığında; ekonomik bir rüzgar enerjisi santrali için rüzgar hızı 7 m/s den yüksek olmalıdır. Genel olarak küçük bir rüzgar türbini bir kule üzerine kurulur, kanatları yerden en az 9 m yükseklikte ve kuleler engellerden 90 m uzaklıkta olmalıdır. Küçük rüzgar türbinlerinin çatı üstlerine kurulması önerilmez. Tüm türbinler titreşimi bina yapısına iletirler. Bu titreşim binada yapısal problemlere ve gürültüye neden olur. Ayrıca türbinde aşırı türbülans meydana gelir ve bu da türbin ömrünü kısaltır (YEGM, 2014). Kurulacak alandaki yıllık ortalama rüzgar hızına, türbinin güç eğrisine ve yıllık kWh olarak enerji ihtiyacına uygun bir rüzgar türbinini seçilmesi, kurulum, işletim ve bakım maliyetlerinin en az olması gibi faktörler dikkate alınır (Köksal, 2012). Aşağıda çalışmada kullanılan iş akışı kısaca verilmiştir.

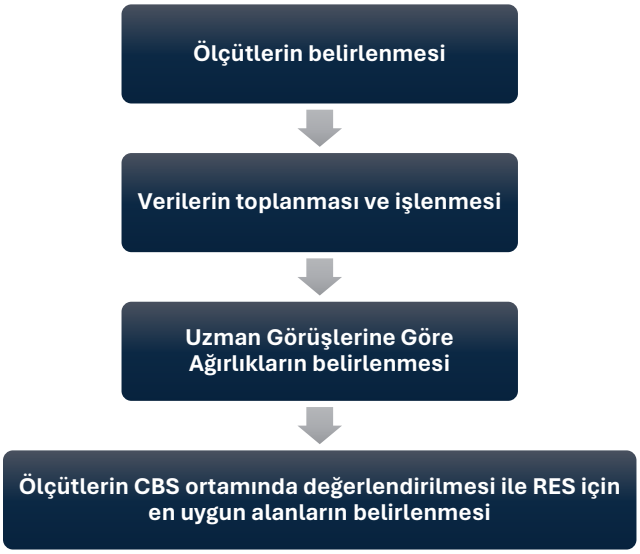

Şekil 2. İş akış şeması

Toplanan ve üretilen veriler, ArcGIS/ArcMap 10.5 paket programı yardımıyla Coğrafi Bilgi Sistemleri destekli olarak Çok Ölçütlü Karar Analizi yöntemi için kullanılmıştır. Bu yöntemde rüzgar enerji santrallerinin yapım yeri seçiminde önemli olarak kabul edilen faktörler yapılan arazi çalışmaları, ilgili kaynakların kıstasları göz önüne alınarak etki ve ağırlık değerleri ise uzman görüşleri yardımıyla belirlenmiştir (Tablo 1). Enerji nakil hatları, trafo merkezleri ve yollara uzaklık haritalarının oluşturulması için nokta ve çizgi şeklindeki vektör verilere tampon (buffer) analizleri yapılmıştır. Elde edilen raster haritalar da programdaki

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

mekânsal analiz aracı (Spatial Analyst Tools)'nın Map Algebra (Raster Calculator) modülüyle analize tabi tutulmuş ve sonuç haritası oluşturulması hedeflenmiştir.

Tablo 1. RES yapım yeri seçiminde etkili faktörler

Faktör Adı	Etki Sınıfı	Etki Değeri	Ağırlık Değeri
Güç Yoğunluğu Dağılımı(W/m^2)	350-400	1	**10**
	400.01-450	5	
	450.01-500	10	
Rüzgar Hız Dağılımı(m/s)	4-4.5	1	**8**
	4.5-5	4	
	5-5.5	7	
	5.5-6	10	
Kapasite Faktör Dağılımı(%)	20-25	1	**7**
	25.01-30	5	
	30.01-35	10	
Yükseklik(m)	0-75	0	**7**
	75.01-150	1	
	150.01-225	3	
	225.01-300	5	
	300.01>	10	
Bakı	Düz	0	**6**
	Kuzey	5	
	Kuzeydoğu	10	
	Doğu	5	
	Güneydoğu	1	
	Güney	3	
	Güneybatı	10	
	Batı	3	
	Kuzeybatı	1	
Enerji Hatlarına Uzaklık(m)	<100	10	**4**
	100.01-500	7	
	500.01-1000	4	
	1000.01>	1	
Eğim(Derece)	0-1	10	**3**
	1-8	7	
	8-16	5	
	16-32	3	
	32-45	1	
Yollara Uzaklık(m)	<25	10	**3**
	25.01-50	8	
	50.01-150	5	
	150.01-300	3	
	300.01>	1	
Trafo Merkezlerine Uzaklık(m)	<250	10	**2**
	250.01-500	7	
	500.01-1000	4	
	1000.01>	1	

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

5. BULGULAR

Rüzgar enerji santrallerinin yapım yeri seçiminde yükselti faktörü etkili bir rol oynamaktadır. Çünkü rüzgar hızı yükseltinin artıp azalmasına göre değişiklik gösterebilir. Yapılan çalışmalara göre rüzgar hızının 150 m içerisinde artış gösterebileceği tespit edilmiştir ve değer sınıfları bu tespite göre belirlenmiştir. 300.01 m'den büyük yükselti değerleri RES yapımı için uygun alanlar olarak tespit edilmiştir (Şekil-3).

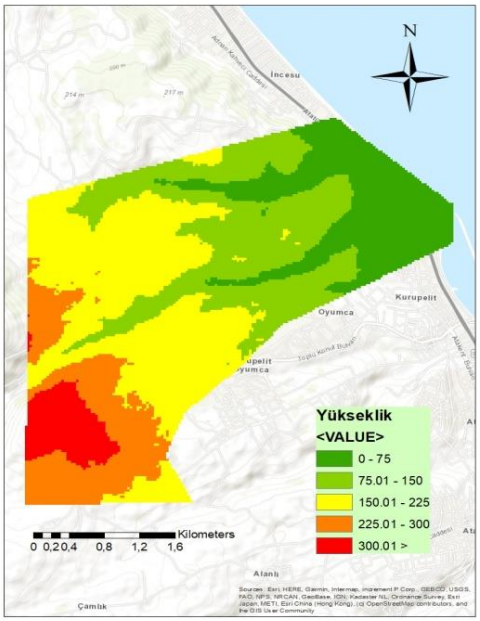

Şekil 3. Yükselti Haritası

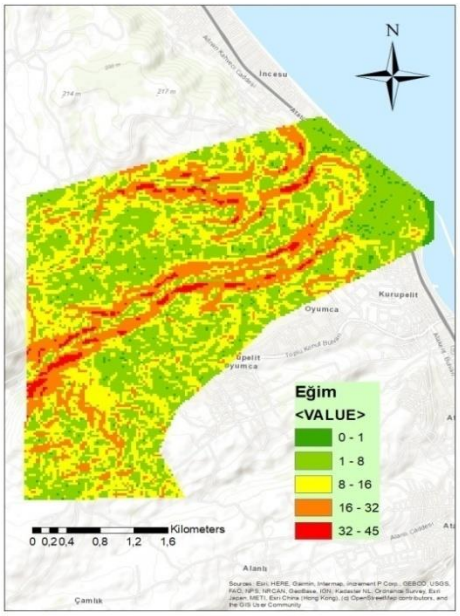

Şekil 4. Eğim Haritası

Topografyanın eğim özellikleri de RES yapım yeri seçiminde önemli derecede etkilidir. Eğimler derece cinsinden olmak üzere çok düşük, düşük, orta, yüksek ve çok yüksek olmak üzere 5 sınıf altında toplamıştır. RES yapımına en uygun eğimleri düşük ve orta eğim sınıfları oluşturmuştur (Şekil-4).

Topografyanın bakı özellikleri de yer seçimi için etkili olan bir diğer faktördür. Bu faktörün etkisi özellikle hakim rüzgar yönüne bakan yamaçlarda kendini belli etmektedir (Şekil-5).

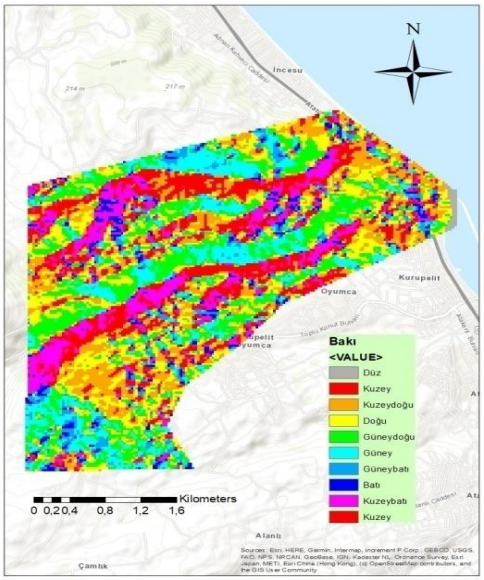

Şekil 5. Bakı Haritası

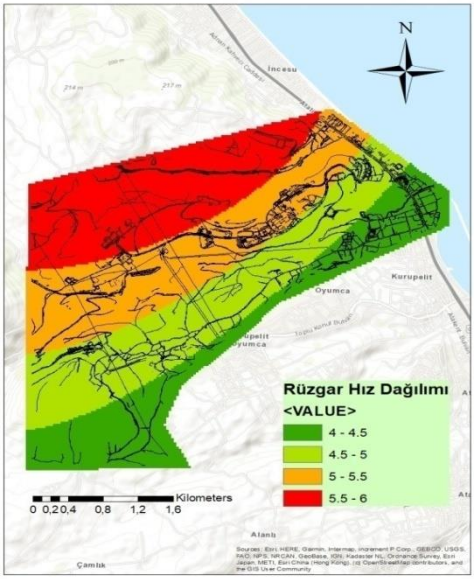

Şekil 6. Rüzgar Hız Dağılımı Haritası

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Rüzgar enerji santrali kurmak için yer seçiminde öncelikli etkenlerin başında rüzgar hız dağılımının belirlenmesi (Şekil-6) ve buna göre rüzgar güç yoğunluğunun tespiti (Şekil-7) gelmektedir. Bu bağlamda Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü tarafından tespit edilen Samsun ili 50 m yükseltideki ortalama rüzgar hız dağılımı, kapasite faktör dağılımı ve güç yoğunluğu haritalarından faydalanılmıştır. Bu haritaya göre rüzgar hız dağılımı 4 farklı sınıfa ayrılmış ve faktör değeri atanmıştır. Bu durum aynı zamanda ekonomik bir yatırım içinde gereklidir. Ancak Samsun ili için zayıf ve orta güç yoğunluklarının daha baskın olduğu görülmektedir. Aynı durum kampus için de söz konusudur.

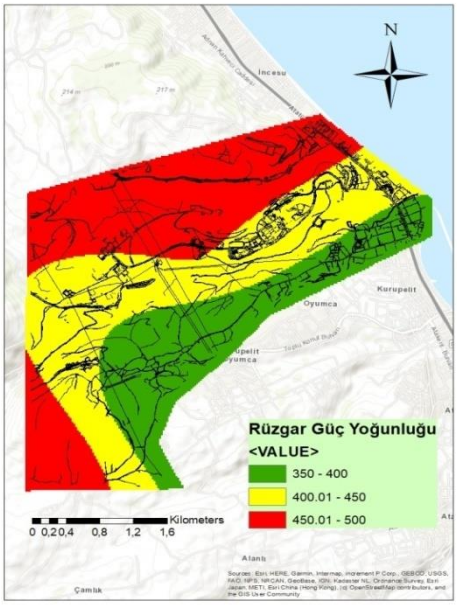

Şekil 7. Rüzgar Güç Yoğunluğu Haritası

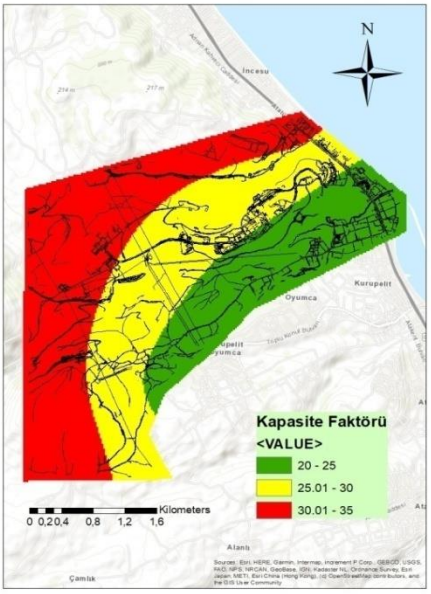

Şekil 8. Kapasite Faktör Haritası

Bir diğer önemli parametre ise rüzgar kapasite faktör dağılımı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu parametre için 3 faktör sınıfı tespit edilmiş ve değer ataması yapılmıştır (Şekil-8).

Trafo merkezlerine uzaklık, halihazır haritadan faydalanılarak oluşturulmuş ve tampon (buffer) analizi yöntemiyle işleme tabii tutulmuştur. Toplam 4 faktör sınıfı tespit edilmiştir, trafo merkezlerine olan yakınlık arttıkça yer seçimi için uygunlukta artmaktadır (Şekil-9).

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

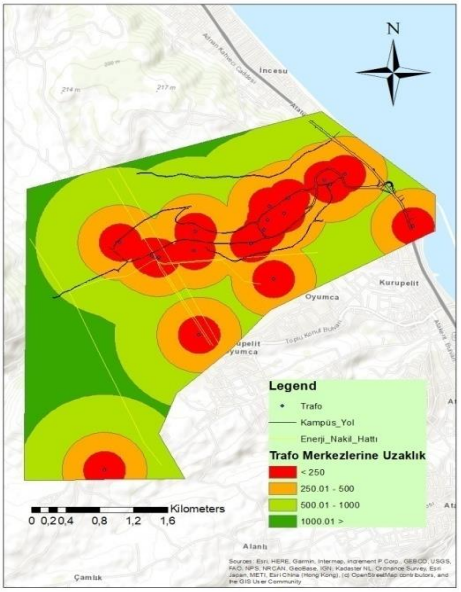

Şekil 9. Trafo Merkezlerine Uzaklık Haritası

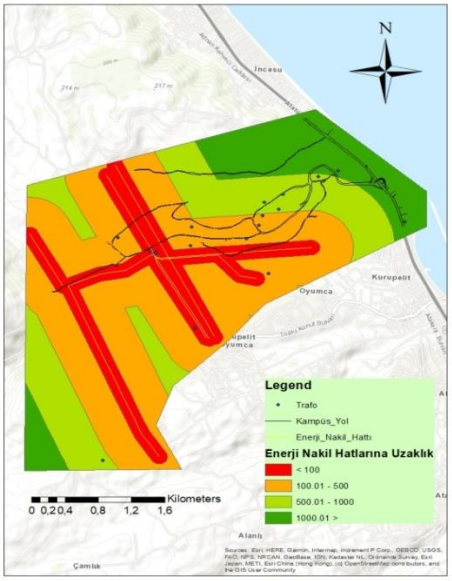

Şekil 10. Enerji Nakil Hatlarına Uzaklık Haritası

Enerji nakil hatlarına uzaklık, tıpkı trafo merkezlerine uzaklık şeklinde değerlendirilmiş ve haritalandırılmıştır (Şekil-10). Uzaklıklar arttıkça RES'lerin kurulumu ekonomik olmaktan uzaklaştığı için etki değeri de buna paralel olarak düşük şekilde belirlenmiştir.

Yol hatlarına uzaklık da RES yapım yeri seçimi için etkili bir parametredir. Özellikle santrallere rahat ve masrafsız ulaşım imkanlarının bulunduğu sahalar tercih edilmelidir. Yol hatlarına uzaklık faktörünün etkisi 5 kategori altında değerlendirilmiştir. Ulaşım imkanlarının zor olduğu yüksek ve engebeli araziler ile verimli tarım alanları RES kurulumu için uygun olmayan yerlerdir (Şekil-11).

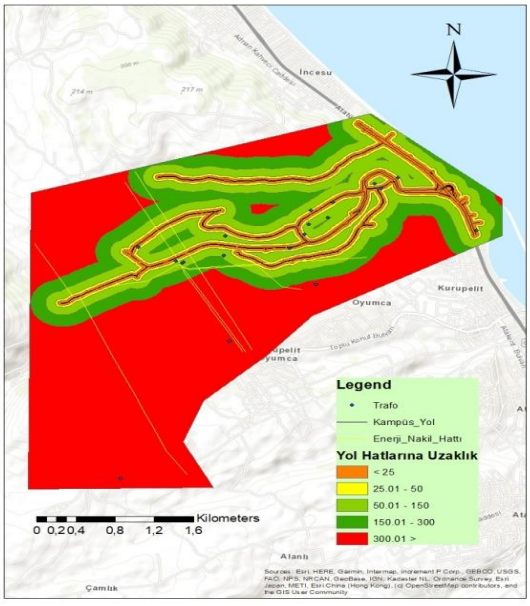

Şekil 11. Yol Hatlarına Uzaklık Haritası

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

6. SONUÇ

Belirlenen faktör haritalarının ağırlıklı toplam ile işleme sokulmasıyla Kampüs içerisinde RES yapımı için en uygun yerler belirlenmiş ve sonuç haritasında gösterilmiştir (Şekil-12).

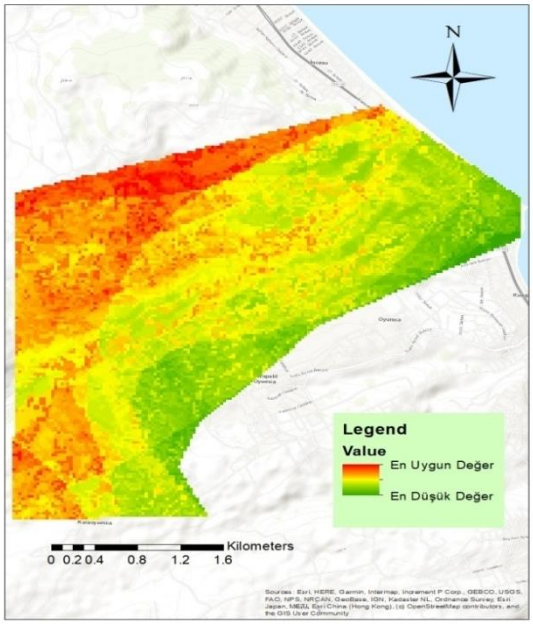

Şekil 12. Rüzgar Enerji Santrali için En Uygun Yer Seçimi Sonuç Haritası

Samsun ili, Karadeniz bölgesinin geneline göre Rüzgar Enerji Santrali yapım yeri açısından uygun potansiyele sahiptir ve bunun değerlendirilmesi gerekmektedir. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kurupelit Yerleşkesi ise zengin bir rüzgar potansiyeline tam olarak sahip olmasa bile RES yapımı için uygun alanları bünyesinde bulundurmaktadır. Bu amaçla bu çalışmanın gelecekte kurulması planlanabilecek RES projeleri için yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

1. Can, G. ve Yücel, M. A., (2019), Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Analitik Hiyerarşi Prosesi Kullanarak Rüzgar Enerji SANTRALLERİ İÇİN Yer Tespiti, TMMOB Harita ve Kadastro Müh. Odası 17. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, 25-27 Nisan, Ankara.
2. Heimiller, D. M. ve Haymes, S.R., (2001), Geographic Information Systems in Support of Wind Energy Activities at NRE, 39th AIAA Aerospace Sciences Meeting Reno, Nevada.
3. Memduhoğlu A., Özmen G., Göyçek G., Kılıç F., (2014), Rüzgar Türbini Kurulacak Alanların Cbs-Çok Ölçütlü Karar Analizi Kullanılarak Belirlenmesi: Davutpaşa Kampüsü, 5. Uzaktan Algılama ve CBS Sempozyumu, s.1, İstanbul.
4. Özşahin E. ve Kaymaz Ç. K., (2013), Rüzgar Enerji Santrallerinin (Res) Yapım Yeri Seçimi Üzerine Bir Cbs Analizi: Hatay Örneği, Türk Bilim Araştırma Vakfı Bilim Dergisi, 1-18.
5. Şimşek, A. B., (2014), Coğrafi Bilgi Sistemleri Tabanlı Çok Kriterli Karar Analizinin Rüzgar Türbini Yer Seçim Probleminde Uygulanması, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
6. URL-1: https://repa.enerji.gov.tr/REPA/iller/SAMSUN-REPA.pdf (Erişme tarihi 16.03.2024)
7. URL-2: https://enerji.gov.tr/bilgi-merkezi-enerji-elektrik (Erişme tarihi 16.03.2024)
8. URL-3: https: Googleearth (Erişme tarihi 16.03.2024)

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(5)

Ahmed İrfan Mahmood GADAK*[9]; Prof. Dr. Atilla PULUR[10]**

YÜZME EGZERSİZİ YAPAN BİREYLERİN SAĞLIKLI BESLENMEYE İLİŞKİN TUTUMLARI VE EGZERSİZ BAĞIMLILIKLARININ İNCELENMESİ

THE ATTITUDES OF INDIVIDUALS WHO DO SWIMMING EXERCISE REGARDING HEALTHY NUTRITION AND INVESTIGATION OF EXERCISE ADDICTION

ÖZ

Araştırma, yüzme egzersizinin; eğitim değerlerinin artması ve gelişmesindeki rolünü, alışkanlıkların ve geleneklerin sağlıklı beslenme ile egzersiz bağımlılığı açısından değerlendirilmesini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma evreni; Türkiye'nin Ankara ilinde ve Irak'ın Kerkük ilinde düzenli yüzme egzersizi yapan bireyler, örneklemi; düzenli yüzme egzersizi yapan Ankara'da 140 kişi, Kerkük'te 160 kişi olmak üzere toplam 300 kişidir. Kişisel Bilgi Formu, Sağlıklı Beslenmeye İlişkin Tutum Ölçeği (SBİTÖ) ve Egzersiz Bağımlılığı Ölçeği (EBÖ) kullanılmıştır. İstatistiksel analizler SPSS 22 programı ile yapılmıştır. Analizlerde ikili karşılaştırmalarda bağımsız örneklem t-testi ile Mann Whitney-U testi, ikiden fazla grubun karşılaştırılmasında tek yönlü ANOVA ve Kruskal-Wallis testleri yapılmıştır. Gruplar arasındaki farklılıklar Tukey post-hoc testi ile sınanmıştır. Örneklem grubunun sağlıklı beslenmeye ilişkin tutumları ile egzersiz bağımlılıkları arasında anlamlı bir ilişkiyi tespit etmek amacıyla Pearson Korelasyon kullanılmıştır. Sonuç olarak; yüzme egzersizi yapanların yüksek düzeyde sağlıklı beslenmeye ilişkin tutuma sahip oldukları ve egzersiz bağımlılığında riskli grupta oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca sosyo-demografik değişkenler ile SBİTÖ ve EBÖ genel puan ortalamaları arasında anlamlı ilişki tespit edilmemiş fakat yaşanılan şehir, medeni durum, eğitim durumu, egzersiz sıklığı değişkenleri ile SBİTÖ puan ortalamaları arasında ilişki tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yüzme Egzersizi, Sağlıklı Beslenme, Egzersiz Bağımlılığı.

ABSTRACT

The research aims to determine the role of swimming exercise in the increase and development of educational values and the evaluation of habits and traditions in terms of healthy nutrition and exercise addiction. The population of the study was individuals who regularly practiced swimming exercise in Ankara province of Turkey and Kirkuk province of Iraq, and the sample was a total of 300 people, 140 people in Ankara and 160 people in Kirkuk, who regularly practiced swimming exercise. Personal Information Form, Attitudes Toward Healthy Eating Scale (ATHS) and Exercise Dependence Scale (EDS) were used. Statistical analyses were performed with SPSS 22 program. Independent sample t-test and Mann Whitney-U test were used for pairwise comparisons, and one-way ANOVA and Kruskal-Wallis tests were used for comparisons of more than two groups. Differences between groups were tested with Tukey post-hoc test. Pearson Correlation was used to determine a significant relationship between the sample group's attitudes towards healthy nutrition and exercise addiction. As a result, it was determined that swimming exercisers had a high level of attitude towards healthy nutrition and were in the risky group in exercise addiction. In addition, no significant relationship was found between socio-demographic variables and the mean scores of ATHS and EDS, but a relationship was found between the variables of city of residence, marital status, educational status, exercise frequency and mean scores of ATHS.

***Keywords**: Swimming Exercise, Healthy Eating, Exercise Addiction.*

[9]*Ahmed İrfan Mahmood GADAK, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri, 0552 617 3733, ahmet93gedik@gmail.com, Orcid ID: 0000-0002-1036-1905, Ankara/TÜRKİYE

[10]Prof. Dr. Atilla PULUR, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri, 0532 427 8345, pulur@gazi.edu.tr, Orcid ID: 0000-0003-2022-3300, Ankara/TÜRKİYE**

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Yüzme; su ortamını kollar, gövde ve bacakları kullanarak geçmek için bir araç olarak kullanan dalış, yelken, kayma, kürek, vb. gibi su sporlarından biridir. Yüzmeyi en iyi seviyeye çıkarmadan, diğer su sporlarını uygulamak mümkün değildir. Al-Ayash'ın (1989, s.13-15) belirtildiği gibi yüzme; insanların yeterliliğini, fiziksel becerilerini, zihinsel, sosyal ve psikolojik olarak arttırmanın bir yolu olarak kabul edilir. Yüzme, dünyadaki her yaştan insanın çoğunluğu tarafından uygulanan önemli ve popüler sporlardan biridir. Yüzmenin, herkes tarafından sevilen bir spor aktivitesi olduğunu, sağlık, psikolojik ve sosyal faydalara ek olarak diğer spor aktivitelerinden de birçok avantajla ayırt edildiğini de belirtmek gerekir (Abd El-Fattah, 1994). Çoğu kaynak, yüzmenin; rekreasyonel yüzme, rekabetçi yüzme, özel yüzme, terapötik yüzme, uzun mesafeli yüzme gibi birçok önemli alana hizmet ettiğini göstermektedir (Zaki ve ark., 1994; Rizq, 2003, s.9-27). Yüzme insanın yaşadığı kara yüzeyinden farklı olan su ortamı ile etkileşim yeteneğini temsil etmektedir. Yüzme sporu öncelikle zamanlama ve hareket becerisi gerektirir. Diğer bir ifadeyle yüzme suda durmadan hareket edebilmekten ibarettir. Bunun doğru bir şekilde uygulanabilmesi için iyi bir eğitime ve sürekli bir iyileştirmeye gereksinim vardır. Ayrıca yüzme sporu diğer sporlardan öğrenme konusunda daha farklı metotlara dayanmaktadır. Çünkü yüzme, karadan tamamen farklı bir ortamda yani su ortamında gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte havuz ortamının sebep olduğu engeller, eğitmenin öğretim esnasındaki konumu, büyük havuz alanına kıyasla eğitmenin sesinin yeterince yüksek olmaması, eğitmenin talimatlarının duyulmasını engelleyen suyun gürültüsü, öğrencinin yüzerken eğitmeni görememesi ve anında geribildirim eksikliği yaşanması gibi engeller su ortamında kaçınılmazdır (Bloom, 1971, s.13-28).

Beslenme, insanların büyüme, gelişme, sağlık ve verimlilikle uzun ömür sürdürmeleri için gerekli olan besin maddelerini yeterli miktarlarda alıp kullanmaları sürecidir (Müftüoğlu, 2003, s.32). Sağlıklı beslenme kavramı, bireyin yaş, cinsiyet ve fizyolojik durumunu dikkate alarak, ihtiyaç duyulan tüm besin öğelerinin uygun miktarlarda sağlanması ve aynı zamanda yağ oranının düşük, lif ve meyve-sebze tüketiminin yüksek olduğu bir diyet şeklini ifade eder. Beslenme, kas onarımı ve iyileşmesi için yağsız protein kaynaklarına, enerji sağlaması için ise karbonhidratların doğru zamanlamaya dayanır. Meyve, sebze, kuruyemişler, tohumlar ve tam tahıllar, sağlıklı yağların yanı sıra hayati vitamin ve mineralleri sunar. Beslenme, fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik açılardan insan yaşamı için vazgeçilmez bir öneme sahiptir (Baysal, 2002, s.487). Sporcuların performansındaki doğru beslenmenin katkısı tartışılmaz olup, yeterli ve dengeli beslenmenin yanında, yetersiz ve dengesiz beslenmenin performans üzerinde olumsuz etkileri de belgelenmiştir (Duman, 2011). Dolayısıyla, en yüksek performansa ulaşabilmek adına, yüzme sporuyla uğraşan bireyler, lisanslı sporcular ve antrenörlerin beslenme konusundaki bilgilerin farkında olması ve bunları uygulaması büyük önem taşımaktadır (Göral, Çevik, Saygın ve Öcal, 2006). Yüksek performans ve dayanıklılık gerektiren yüzme gibi sporlarda, antrenman sırasında harcanan büyük çaba ve enerji, doğru beslenme stratejileri ve davranışları ile desteklenmelidir ki bu çaba boşa gitmesin ve antrenmanlardan maksimum verim alınsın (Kuru, 2000; Ersoy, 2004). Sağlıklı beslenme zaman zaman bir takıntı haline gelebilmekte, 1977 yılında Steven Bratman, sağlıklı beslenmenin bir yeme bozukluğu formu olan sağlıklı beslenme takıntısından farklı olduğunu ilk kez ortaya koymuştur (Bratman ve Knight, 2004). Bratman'a göre, sağlıklı beslenme hevesi, takıntılı bir hale gelene kadar sorun teşkil etmez. Ancak, sağlıklı diyet, bireyin gıdayla olan ilişkisini ve hayatın diğer önemli boyutlarını olumsuz etkilemeye başladığında takıntılı bir hale dönüşür. Bu durum, sağlıklı beslenme arayışının zamanla sağlıksız bir hale gelebileceğini göstermektedir (Aşık Canbaz ve Özsöz, 2020).

Egzersiz, fiziksel uygunluğun korunması veya iyileştirilmesi amacıyla planlanmış ve programlanmış fiziksel aktiviteler olarak tanımlanır (Taylor, 2000). Egzersiz, hastalıkların önlenmesinde ve iyileşme sürecinin hızlandırılmasında, aynı zamanda yaşam kalitesinin yükseltilmesinde kritik bir faktördür. Düzenli olarak yapılan orta şiddetteki egzersizler, kardiyovasküler hastalıklar, obezite ve hipertansiyon gibi önemli sağlık sorunlarının önlenmesinde, bireyin kilo kontrolünde ve stres yönetiminde önemli bir role sahiptir (Karacabey ve Özmerdivenli, 2011). Berczik ve diğerleri (2012), düzenli fiziksel aktivitenin, sağlık durumunun sürdürülmesi ve hastalıkların önlenmesinde önemli bir rol oynadığını belirtmiştir. Ancak, aşırı egzersiz yapmanın fiziksel ve psikolojik sağlık üzerinde olumsuz etkilere sahip olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır (Tekkurşun Demir, Hazar ve Cicioğlu, 2018). Egzersiz bağımlılığı, aşırı derecede egzersiz

yapma arzusu ve sakatlık gibi zararlı etkileri olmasına rağmen egzersiz yapmaya devam etme, egzersiz yapamama durumunda olumsuz duygular hissetme olarak tanımlanır (Adams, 2009). Eğitim seviyesi arttıkça bireylerin öz yeterlilik algıları, yaşam memnuniyetleri ve beklentileri değişmekte, bu da egzersize katılım oranlarının artmasına neden olmaktadır. Araştırmalar, kontrolsüz ve aşırı miktarda yapılan egzersizin zararlı olabileceği ve bağımlılık yaratabileceğini göstermektedir (Uçar, 2019). Egzersizin bireylerin fiziksel ve zihinsel sağlıklarına katkıları olmasına rağmen, bazı çalışmalar egzersizin olumsuz etkileri olabileceğini de işaret etmektedir. Egzersizin olumsuz yönlerinin temelinde, egzersizin aşırı ve gereğinden fazla yapılması sonucu ortaya çıkan bağımlılık yatabilir (Uzun, 2020). Spor yapmaya devam etmek, ruh halinizi iyileştirir ve özgüven gibi olumlu duyguları artırır ve olumsuz duyguları ve üzüntü veya depresyon duygularını azaltır ve bu his, bazı doğal kimyasalları (bazı narkotik maddelerin etki mekanizmalarına benzer mekanizmalarla çalışan) salgılayan sinir sistemi ile ilişkilendirilmiştir. Ruh halini iyileştirmekten, mutlu ve rahat hissetmekten, ağrıyı hafifletmekten ve stres hissini azaltmaktan sorumlu iki hormon olan dopamin ve endorfinler gibi, bazıları bu iki maddenin vücutta sürekli salgılanmasını sağlamak için daha fazla egzersiz yapmaya başvurur (Çakır, 2019, s.191).

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada, betimsel araştırma deseni kapsamında, belirli bir grubun bireylerinin bir durum veya konu hakkındaki görüşleri ve tutumları toplanmış, bu durumlar ve konular kendi özgün koşulları altında olduğu gibi incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, araştırmada yaygın olarak kullanılan tarama yöntemi tercih edilmiştir (Karasar, 2008).

Araştırma Hipotezleri

Araştırma kapsamında; "Sağlıklı Beslenmeye İlişkin Tutum Ölçeği (SBİTÖ) ve alt boyutları (beslenme hakkında bilgi, beslenmeye yönelik duygu, olumlu beslenme, kötü beslenme) ve Egzersiz Bağımlılığı Ölçeği (EBÖ) ve alt boyutları (aşırı odaklanma ve duygu değişimi, bireysel-sosyal ihtiyaçların ertelenmesi ve çatışma, tolerans gelişimi ve tutku) ile sosyodemografik özellikleri arasındaki ilişki eksenli hipotezler" test edilmiştir. Hipotezler şunlardır:

- H_1: Yüzme egzersizi yapan bireylerin *sosyo-demografik özellikleri sağlıklı beslenme tutumlarına göre* farklılık göstermektedir.
- H_2: Yüzme egzersiz yapan bireylerin *sosyo-demografik özellikleri egzersiz bağımlılıklarına göre* farklılık göstermektedir.
- H_3: *Farklı coğrafi bölgelerde* (Ankara ve Kerkük) yüzme egzersizi yapan bireylerin *sağlıklı beslenme tutumları* farklılık göstermektedir.
- H_4: *Farklı coğrafi bölgelerde* (Ankara ve Kerkük) yüzme egzersizi yapan bireylerin *egzersiz bağımlılıkları* farklılık göstermektedir.

Araştırma Grubu

Araştırmaya, 2019-2020 yılları arasında Türkiye'nin Ankara ve Irak'ın Kerkük illerinde yüzme havuzlarına düzenli olarak giden, yüzme sporu yapan yetişkin bireylerden arasından tesadüfi yöntem ile seçilmiş olan, %46,7'ü Ankara'dan (66K, 74E) ve %53,3'ü Kerkük'ten (80K, 80E) olmak üzere toplam 300 yetişkin gönüllü katılmıştır. Katılımcıların "demografik özelliklere ilişkin frekans ve yüzde dağılımları" Tablo 1'de gösterilmektedir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişkenler	*Değişken Değerleri*	*f*	*%*
Şehir	Ankara	140	46,7
	Kerkük	160	53,3
Cinsiyet	Kadın	146	48,7
	Erkek	154	51,3
Medeni Durum	Evli	209	69,7
	Bekâr	91	30,3
Yaş	18-21	60	20,0
	22-25	97	32,3
	26-29	72	24,0
	30-33	45	15,0
	34 Ve Üstü	26	8,7
Aylık Gelir	Düşük	57	19,0
	Orta	215	71,7
	Yüksek	28	9,3
Eğitim Durumu	Okur Yazar Değil	3	1,0
	İlkokul	6	2,0
	Orta Okul	13	4,3
	Lise	48	16,0
	Üniversite	230	76,7
Meslek	Özel Sektör	112	37,3
	Kamu	32	10,7
	Emekli	15	5,0
	Ev Hanımı	20	6,7
	Öğrenci	121	40,3
Tesisi Haftalık Kullanma	Haftada 1	186	62,0
	Haftada 2	45	15,0
	Haftada 3 ve Daha Çok	69	23,0
Katılım Sebebi	Kilo Kontrolü	211	70,3
	Doktor Tavsiyesi	48	16,0
	Diğer	41	13,7
Toplam		300	100,0

Veri Toplama Araçları

Araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu"; araştırmada yer alan katılımcıların "sosyo-demografik özelliklerinden şehir, cinsiyet, yaş, medeni durum, aylık gelir, meslek, eğitim durumu, tesisi haftalık kullanma, katılım sebebi" hakkında veri toplamak için hazırlanmıştır.

Çalışmada kullanılan; Tekkurşun Demir ve Cicioğlu (2019) tarafından hazırlanıp geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış olan "Sağlıklı Beslenmeye İlişkin Tutum Ölçeği (SBİTÖ); 21 madde ve 4 alt boyuttan oluşmakta, alt boyutların iç tutarlılık katsayıları Beslenme Hakkında Bilgi (BHB) için 90, Beslenmeye Yönelik Duygu (BHB) için 84, Olumlu Beslenme (OB) için 75 ve Kötü Beslenme (KB) için 83 olarak" bulunmuştur. Bu çalışmanın güvenirlik kat sayısı ise 0,80 olarak bulunmuştur. Ölçeğin puanlanması; "1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Kararsızım, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde puanlanmıştır. SBİTÖ'de "en düşük 21, en yüksek 105 puan" alınabilmektedir. SBİTÖ'den katılımcıların alacağı; "21 puan çok düşük, 23-42 puan düşük, 43-63 puan orta, 64-84 puan yüksek ve 85-110 puan ideal düzeyde yüksek sağlıklı beslenmeye" ilişkin tutuma sahip olduklarını açıklamaktadır.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Yine çalışmada kullanılan; Tekkurşun Demir, Hazar ve Cicioğlu (2018) tarafından hazırlanıp geçerlik ve güvenirliği yapılmış olan "Egzersiz Bağımlılığı Ölçeği (EBÖ); 17 madde ve 3 alt boyuttan oluşmakta olup 11.,10., 9., 21.,16., 33., 28. maddeler Aşırı Odaklanma ve Duygu Değişimi; 30., 32., 31., 13., 15., 17. madde Bireysel-Sosyal İhtiyaçların Ertelenmesi ve Çatışma; 3., 1., 2., 19. Madde Tolerans Gelişimi ve Tutku alt boyutunu" ölçmektedir. Ölçek; "5'li likert tipi formatında düzenlenmiş olup geneli için Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0,88" olarak bulunmuştur. Bu çalışmanın güvenirlik kat sayısı ise 0,86 olarak bulunmuştur. Ölçeğin puanlanması; "1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Kısmen Katılmıyorum, 3-Orta Düzeyde Katılıyorum, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde puanlanmıştır. EBÖ'den katılımcıların alacağı puan aralıkları; "1-17 arası normal grup, 18-34 arası az riskli grup, 35-51 arası risk grubu, 52-69 arası bağımlı grup, 70-85 arası yüksek düzeyde bağımlı grup" olarak değerlendirilmektedir.

Verilerin Analizi

Veriler, SPSS 22 yazılımına aktarıldıktan sonra normallik analizi için Kolmogorov-Smirnov testine tabi tutulmuştur. Bu analiz sonucunda, verilerin bir kısmının normal dağılıma uygunluk gösterdiği, diğer bir kısmının ise göstermediği belirlenmiştir. Homojenite şartlarını sağlayan veri setleri için t-testi ve ANOVA gibi parametrik test teknikleri kullanılmış ve istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar elde etmek için .05 anlamlılık seviyesi belirlenmiştir. Öte yandan, normal dağılım göstermeyen verilerin değerlendirilmesinde betimsel istatistik yöntemleri ve Kruskal-Wallis testi tercih edilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde Ölçeğin uygulanması sonucu elde edilen verilerin istatistiksel analizleri ve yorumları yer almaktadır.

Tablo 2. EBÖ ve SBİTÖ Puan Ortalamaları Sonuçları

Ölçekler	*N*	*Min*	*Maks*	*Ort*
EBÖ	300	17	83	51,18
SBİTÖ	300	48	105	71,04

Tablo 2'ye bakıldığında, katılımcıların; "Egzersiz Bağımlılığında riskli grupta olduğu (Ort: 51,18) ve yüksek düzeyde sağlıklı beslenmeye ilişkin tutuma sahip olduğu (Ort: 71,04)" görülmektedir.

Tablo 3. Cinsiyet Değişkenine Göre EBÖ ve SBİTÖ Puan Ortalamalarının t-Testi Sonuçları

Ölçekler	*Cinsiyet*	*N*	$\bar{x}$	*SS*	*Sd*	*t*	*p*
EBÖ	Kadın	146	50,63	11,69	298	-,808	,420
	Erkek	154	51,71	11,54			
SBİTÖ	Kadın	146	71,63	10,94	298	,921	,358
	Erkek	154	70,49	10,42			

**p= 0,05 düzeyinde anlamlı.*

Tablo 3'e bakıldığında, katılımcıların; "EBÖ puan ortalamaları ve SBİTÖ puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı (p>0,05)" görülmektedir.

Tablo 4. Medeni Durum Değişkenine Göre EBÖ ve SBİTÖ Puan Ortalamalarının t-Testi Sonuçları

Ölçekler	*Medeni Durum*	*N*	$\bar{x}$	*SS*	*Sd*	*t*	*p*
EBÖ	Bekâr	209	50,63	11,13	298	-1,256	,233
	Evli	91	52,46	12,61			
SBİTÖ	Bekâr	209	70,52	9,85	298	-1,184	,238
	Evli	91	72,25	12,33			

**p= 0,05 düzeyinde anlamlı.*

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tablo 4'e bakıldığında, katılımcıların; "EBÖ puan ortalamaları ve SBİTÖ puan ortalamaları, medeni durum değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı (p>0,05)" görülmektedir.

Tablo 5. Yaş Değişkenine Göre EBÖ ve SBİTÖ Puan Ortalamalarının Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Ölçekler	*Değişkenler*	*N*	*Sıra Ort*	*sd*	*X2*	*p*	*Fark*
EBÖ	18-21	60	151,47	4	2,363	,669	-
	22-25	97	157,90				
	26-29	72	141,45				
	30-33	45	141,60				
	34 ve üstü	26	161,12				
SBİTÖ	18-21	60	133,22	4	4,353	,360	-
	22-25	97	148,60				
	26-29	72	155,64				
	30-33	45	158,14				
	34 ve üstü	26	170,02				

**p= 0,05 düzeyinde anlamlı.*

Tablo 5'e bakıldığında, katılımcıların; "yaş değişkenine göre aralarında anlamlı bir fark olmadığını (p>0,05)" göstermektedir.

Tablo 6. Gelir Düzeyi Değişkenine Göre EBÖ ve SBİTÖ Puan Ortalamalarının ANOVA Testi Sonuçları

Ölçekler	*Değişken*	*N*	$\bar{x}$	*s*	*Varyansın Kaynağı*	*KT.*	*sd*	*KO*	*F*	*p*	*Fark*
EBÖ	Düşük	57	51,82	11,53	Grup arası	137,93	2	68,96	,510	,601	-
	Orta	215	51,27	11,54	Grup içi	40165,60	297	135,23			
	Yüksek	28	49,17	12,45	Toplam	40303,54	299				
SBİTÖ	Düşük	57	70,38	9,15	Grup arası	552,05	2	276,02	2,444	,089	-
	Orta	215	71,73	10,91	Grup içi	33543,29	297	112,94			
	Yüksek	28	67,14	10,86	Toplam	34095,34	299				

**p= 0,05 düzeyinde anlamlı.*

Tablo 6'ya bakıldığında, katılımcıların; "gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir fark olmadığını (p>0,05)" göstermektedir.

Tablo 7. Eğitim Durumu Değişkenine Göre EBÖ ve SBİTÖ Puan Ortalamalarının Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Ölçekler	*Eğitim Düzeyi*	*N*	*Sıra Ort.*	*sd*	X^2	*P*	*Fark*
EBÖ	Okur-Yazar değil	3	179,00	4	1,564	,815	-
	İlkokul	6	172,83				
	Ortaokul	13	151,35				
	Lise	48	159,95				
	Üniversite	230	147,53				
SBİTÖ	Okur-Yazar değil	3	111,17	4	12,328	,005*	
	İlkokul	6	158,48				
	Ortaokul	13	92,85				
	Lise	48	127,13				
	Üniversite	230	176,00				

**p= 0,05 düzeyinde anlamlı.*

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tablo 7'ye bakıldığında, katılımcıların; "eğitim düzeyi değişkeni değerlerinden ortaokul mezunu olan bireyler ile diğerleri arasında anlamlı bir fark olduğu (X2(4) = 12,328; p<0,05), EBÖ ile değişkenler arasında anlamlı bir fark olmadığını (p>0,05)" göstermektedir.

Tablo 8. Meslek Değişkenine Göre EBÖ ve SBİTÖ Puan Ortalamalarının Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Ölçekler	*Meslek*	*N*	*Sıra Ortalaması*	*sd*	X^2	*P*	*Fark*
EBÖ	Özel	112	155,02	4	1,143	,887	-
	Kamu	32	142,05				
	Emekli	15	135,20				
	Ev Hanımı	20	155,13				
	Öğrenci	121	149,69				
SBİTÖ	Özel	112	158,78	4	5,199	,267	
	Kamu	32	160,05				
	Emekli	15	153,83				
	Ev Hanımı	20	114,68				
	Öğrenci	121	145,82				

**p= 0,05 düzeyinde anlamlı.*

Tablo 8'e bakıldığında katılımcıların; "meslek değişkeni sonuçları aralarında anlamlı bir fark olmadığını (p>0,05)" göstermektedir.

Tablo 9. Egzersiz Sıklığı Değişkenine Göre EBÖ ve SBİTÖ Puan Ortalamalarının ANOVA Testi Sonuçları

Ölçekler	*Değişken*	*N*	$\bar{x}$	*s*	*Varyansın Kaynağı*	*KT.*	*sd*	*KO*	*F*	*p*	*Fark*
EBÖ	1 kez	186	49,93	10,90	Gruplar arası	862,73	2	431,36	3,248	,040	-
	2 kez	45	52,08	10,56	Grup içi	39440,81	297	132,79			
	3 +	69	53,97	13,56	Toplam	40303,54	299				
SBİTÖ	1 kez	186	70,02	10,75	Gruplar arası	1472,26	2	736,13	6,702	,001*	2-1 2-3
	2 kez	45	69,11	8,97	Grup içi	32623,07	297	109,84			
	3 +	69	75,05	10,62	Toplam	34095,34	299				

**p= 0,05 düzeyinde anlamlı.*

Tablo 9'a bakıldığında, katılımcıların; "EBÖ puan ortalamaları egzersiz sıklığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı (p>0,05), SBİTÖ puan ortalamalarında havuza haftada 2 kez gelen bireyler ile diğerleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu (F(2-297)= 6,702; p<0,05)" görülmektedir.

Tablo 10. Havuza Gelme Sebebi Değişkenine Göre EBÖ ve SBİTÖ Puan Ortalamalarının Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Ölçekler	*Sebep*	*N*	*Sıra Ort.*	*sd*	X^2	*P*	*Fark*
EBÖ	Kilo Kontrolü	211	159,54	2	10,179	,006	-
	Doktor Tavsiyesi	48	115,77				
	Diğer	41	144,66				
SBİTÖ	Kilo Kontrolü	211	149,40	2	,720	,698	-
	Doktor Tavsiyesi	48	159,72				
	Diğer	41	145,38				

**p= 0,05 düzeyinde anlamlı.*

Tablo 10'a bakıldığında, katılımcıların; "havuza gelme sebebi değişkeni sonuçları aralarında anlamlı bir fark olmadığını (p>0,05)" göstermektedir.

SONUÇ

Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde katılımcıların; "Kerkük'te yaşayan (%53,3), erkek (%51,3), evli (%69,7), 22-25 yaş aralığında (%32,3), orta düzey gelir düzeyine sahip (%71,7), üniversite öğrencisi veya mezunu (%76,7), öğrenci (%40,3), yüzme havuzunu veya tesisi haftada bir defa kullanan (%62), kilo kontrolü için yüzmeye gelen (%70,3) kişilerden" oluştuğu belirlenmiştir.

Araştırma sonucunda; yüzme egzersizi yapanların yüksek düzeyde sağlıklı beslenmeye ilişkin tutuma sahip oldukları ve egzersiz bağımlılığında riskli grupta oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca sosyo-demografik değişkenler ile SBİTÖ ve EBÖ genel puan ortalamaları arasında anlamlı ilişki tespit edilmemiş fakat yaşanılan şehir, medeni durum, eğitim durumu, egzersiz sıklığı değişkenleri ile SBİTÖ puan ortalamaları arasında ilişki tespit edilmiştir.

Araştırmada yer alan değişkenlere ilişkin ayrıntılı sonuçlara bakıldığında;

- Katılımcıların EBÖ ve SBİTÖ puan ortalamaları dikkate alındığında; egzersiz bağımlılığında riskli grupta olduğu, sağlıklı beslenme tutumunda ise yüksek düzeyde sağlıklı beslenmeye ilişkin tutum içinde olduğu bulunmuştur.
- Araştırma grubunun EBÖ ve SBİTÖ puan ortalamalar dikkate alındığında Ankara ve Kerkük'te yaşayanların egzersiz bağımlılığı ve sağlıklı beslenme tutumu konusunda aralarında anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur.
- Katılımcıların EBÖ ve SBİTÖ puan ortalamaları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı; fakat erkeklerin EBÖ puan ortalamalarının, kadınların ise SBİTÖ puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.
- Katılımcıların cinsiyet ile yaşanılan şehir değişkenine bakıldığında SBİTÖ puan ortalamalarına göre Kerkük'te yaşayan kadınların Ankara'da yaşayan kadınlardan daha düşük ya da Ankara'da yaşayan kadınların Kerkük'te yaşayan kadınlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur.
- Katılımcıların medeni durum değişkenine göre EBÖ ve SBİTÖ puan ortalamalarına ilişkin yapılan istatistik sonucunda EBÖ ve SBİTÖ puan ortalamaları aralarında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Fakat evli bireylerin EBÖ ve SBİTÖ puan ortalamalarının yüksek olduğu bulunmuştur.
- Katılımcıların medeni durum değişkenine göre EBÖ puan ortalamaları Ankara ve Kerkük'te yaşayanlar açısından bir farklılık görülmezken, Ankara'da yaşayan evli ve bekâr bireylerin SBİTÖ puan ortalamaları Kerkük'te yaşayan evli ve bekâr bireylerden yüksek olduğu bulunmuştur.
- Katılımcıların yaş ve yaşanılan şehir değişkenleri ile EBÖ ve SBİTÖ puan ortalamaları dikkate alındığında Ankara ve Kerkük'te yaşayanlar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Fakat en yüksek puan ortalamalarının 34 ve üstü yaş grubunda bulunmuştur.
- Katılımcıların gelir düzeyi ve yaşanılan şehir değişkenleri ile EBÖ ve SBİTÖ puan ortalamalarına bakıldığında Ankara ve Kerkük'te yaşayanlar aralarında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Fakat EBÖ ve SBİTÖ puan ortalamalarında en yüksek puanı düşük gelir seviyesine sahip olan bireylerde bulunmuştur.
- Katılımcıların eğitim düzeyi değişkeni ile EBÖ ve SBİTÖ puan ortalamaları dikkate alındığında SBİTÖ puan ortalamalarında ortaokul mezunları ile diğerleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Burada en düşük puan ortalaması ortaokul mezunlarında, en yüksek puan ortalaması ise üniversite mezunlarında görülürken EBÖ puan ortalamaları ile değişkenler arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.
- Katılımcıların eğitim düzeyi ve yaşanılan şehir değişkenleri ile EBÖ ve SBİTÖ puan ortalamaları dikkate alındığında aralarında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmemiştir.

- Katılımcıların meslek değişkeni ile EBÖ ve SBİTÖ puan ortalamaları dikkate alındığında aralarında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Ancak emekli bireylerin EBÖ ve SBİTÖ puan ortalamaları düşük bulunmuştur.
- Katılımcıların meslek ve yaşanılan şehir değişkenleri ile EBÖ ve SBİTÖ puan ortalamaları dikkate alındığında SBİTÖ puan ortalamalarında en düşük puan ev hanımlarında bulunmuştur. Ayrıca Kerkük'te özel sektör çalışanı olarak yaşayan katılımcıların SBİTÖ puan ortalamalarında Ankara'da özel sektör çalışanı olarak yaşayan bireylere göre anlamlı bir farklılık olduğu, Kerkük'te kamu personeli olan katılımcıların SBİTÖ puan ortalamalarında Ankara'da kamu personeli olan bireylere göre yine aralarında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.
- Araştırma grubunun egzersiz sıklığı değişkenine göre EBÖ ve SBİTÖ puan ortalamaları dikkate alındığında EBÖ puan ortalamalarının egzersiz sıklığına göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Fakat SBİTÖ puan ortalamalarının havuza haftada 2 defa gelen bireyler ile diğerleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Havuza haftada 2 defa gelen bireyler ile haftalık bir kez veya da üç ve üzeri gelen bireylerin SBİTÖ ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Ankara'daki ve Kerkük'teki katılımcıların yüzme için havuza haftada 2 defa gelmesi ile haftada 1 veya 3 ve üzeri gelmesi yönünden farklılık bulunmuştur.
- Katılımcıların egzersiz sıklığı ve yaşanılan şehir değişkenleri ile EBÖ ve SBİTÖ puan ortalamaları dikkate alındığında aralarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.
- Katılımcıların havuza gelme sebebi ile EBÖ ve SBİTÖ puan ortalamaları dikkate alındığında havuza gelme sebeplerinden olan kilo kontrolü, doktor tavsiyesi veya diğer nedenler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. SBİTÖ puan ortalamalarında en yüksek puan doktor tavsiyesi üzerine egzersiz yapan bireylerin sağlıklı beslenme tutumlarında bulunmuştur.
- Katılımcıların havuza gelme sebebi ve yaşanılan şehir değişkeni ile EBÖ ve SBİTÖ puan ortalamaları dikkate alındığında aralarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Fakat Ankara'daki ve Kerkük'teki katılımcıların havuza gelme sebebi yönünden aynı özelliklere sahip olduğu bulunmuştur.

Pearson Korelasyon Analizi sonuçlarına göre;

- Yüzme havuzlarına düzenli giden katılımcıların EBÖ puan ortalamaları ile SBİTÖ puan ortalamaları arasında ilişki saptanmamıştır.
- Ankara'da ve Kerkük'te yaşayan bireylerin EBÖ puan ortalamaları ile SBİTÖ puan ortalamaları arasında ilişki saptanmamıştır

Araştırmanın bulgularına dayanarak şu önerilerde bulunulabilir;

- Daha farklı ve daha geniş kitlelerle bu araştırma tekrarlanabilir.
- Aynı coğrafyada yaşayan fakat farklı kültürlerdeki bireyler üzerinde daha geniş ve kapsamlı çalışmalar yapılabilir.
- Farklı coğrafyada yaşayan fakat kültürleri aynı olan bireyler üzerinde daha geniş ve kapsamlı çalışmalar yapılabilir.
- Farklı coğrafyada yaşayan ve kültürleri farklı olan bireyler üzerinde daha geniş ve kapsamlı çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

1. Abd El-Fattah, A. (1994). *Daha Yüksek Seviyelere Yüzme Eğitimi.* Kahire: Arap Düşünce Evi.
2. Adams, J.M. (2009). Understanding exercise dependence. *J Contemp Psychother*, 39, 231-240.
3. Al-Ayash, F.R. (1989). *Yüzme*. Musul: Dar Al-Kutub Matbaa ve Yayıncılık.
4. Aşık Canbaz, E. ve Özsöz, C. (2020). Sağlıklı beslenme takıntısının sosyolojik bağlantıları. *İstanbul University Journal of Sociology*, 40 (1), 279-308
5. Baysal, A. (2002). *Beslenme.* Ankara: Hatipoğlu Yayınevi.

6. Berczik, K., Szabó, A., Griffiths, M. D., Kurimay, T., Kun, B., Urbán, R., & Demetrovics, Z. (2012). Exercise addiction: symptoms, diagnosis, epidemiology, and etiology. *Substance Use & Misuse,* 47(4), 403-417.

7. Bloom, B.S. (1971). Affective consequences of school achievement. Edited by James H. Block. *Mastery Learning: Theory and Practice*, 13-28. USA: Holt, Rinehart and Winston, Inc.

8. Bratman, S., & Knight, D. (2004). *Health Food Junkies: Orthorexia Nervosa: Overcoming The Obsession With Healthful Eating*. Harmony Books.

9. Çakır, E. (2019). Fiziksel aktivite ve egzersiz bağımlılığı. G. Hergüner (Ed.). *Her Yönüyle Spor* (191-211). İstanbul: Güven Plus Grup Danışmanlık A.Ş. Yayınları.

10. Duman, E.U. (2011). 10-18 Yaş Grubu Yüzücülerin Beslenme Bilgi Düzeyleri ile Bazı Parametrelerin İlişkisinin Saptanması. *Yüksek Lisans Tezi.* Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

11. Ersoy G. (2004). *Egzersiz ve Spor Yapanlar İçin Beslenme*. 3. Baskı. Ankara: Nobel

12. Göral, K., Çevik, H., Saygın, Ö., Öcal, K. (2006). Amatör futbolcuların beslenme alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *9.Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi*, Bildiri Kitapçığı, Muğla, Türkiye.

13. Karacabey K. ve Özmerdivenli, R. (2011). *Sağlıklı Yaşam ve Spor*. 1. Baskı. İstanbul: Berday Yayınları.

14. Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel

15. Kuru, E. (2000). *Sporda Psikoloji*. Ankara: G.Ü. İletişim Fakültesi Basımevi.

16. Müftüoğlu O. (2003). *Yaşasın Hayat*. İstanbul: Doğan Kitapçılık.

17. Rizq, S.A. (2003): *Yüzme Bilimsel Ansiklopedisi.* Amman: Matbaa.

18. Taylor, A. (2000). Physical activity, anxiety and stress. In: *Physical Activity and Psychological Well-Being*. SJH Biddle, KR Fox, H Boutcher (Eds), London: Routledge.

19. Tekkurşun Demir, G. ve Cicioğlu, H.İ. (2019). Sağlıklı beslenmeye ilişkin tutum ölçeği (SBİTÖ): geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2), 256-274.

20. Tekkurşun Demir, G., Hazar, Z. ve Cicioğlu, H.İ. (2018). Egzersiz bağımlılığı ölçeği (EBÖ): Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kastamonu Education Journal*, 26(3), 865-874.

21. Uçar, S.A. (2019). Yetişkinlerde Egzersiz Bağımlılığı ile Narsisizm Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi.* Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

22. Uzun, F. (2020) Gaziantep Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Egzersiz Bağımlılığı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi.* Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

23. Zaki, A., Nada, T.M. ve Zaki, I. (1994). *Yüzme: Teknik, Eğitim, Antrenman, Kurtarma*. Kahire: Arap Düşünce Evi.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(6)

Etimad RAHİMLİ[11]; Prof. Dr. Emine Arzu İMREN KARAOSMANOĞLU[12]

ANALYSIS OF THE IMPACT OF ROBOTIZATION ON EMPLOYMENT: THE CASE OF OECD COUNTRIES

ROBOTLAŞMANIN İSTİHDAM ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN ANALİZİ: OECD ÜLKELERİ ÖRNEĞİ

ABSTRACT

In today's world robots are an essential part of many industries. Robots have a great impact on industries from automotive manufacturing to agriculture, from warehousing to pharmaceuticals. Some industries have been using robotics for a longtime; while others have only just begun. Taking this rapid spread of robots into consideration, there is a concern that by replacing labor for production processes, robots will cause technological unemployment. In this study we examine the effects of robots on labor in terms of unemployment. Within the framework of the panel data method, the impact of robotization on unemployment is being analyzed over 13 selected OECD countries covering the years between 2010-2021. The results indicate that utilization of robots in the industry reduces the unemployment for these countries.

Keywords: *Panel data, employment, technology, robots.*

JEL Codes: *C23, E24, O14.*

ÖZ

Günümüz dünyasında robotlar birçok endüstrinin önemli bir parçasıdır. Robotların otomotiv üretiminden tarıma, depolamadan ilaç sektörüne kadar birçok endüstri üzerinde büyük etkisi var. Bazı endüstriler uzun süredir robot kullanırken; diğerleri ise daha yeni başlamıştır. Robotların bu hızlı yayılımı göz önüne alındığında, üretim süreçlerinde emeğin yerini alarak robotların teknolojik işsizliğe neden olacağı endişesi ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada robotların emek üzerindeki etkilerini işsizlik açısından incelenecektir. Panel veri yöntemi çerçevesinde robotlaşmanın işsizlik üzerindeki etkisi, 2010-2021 yıllarını kapsayan seçilmiş 13 OECD ülkesi üzerinden analiz edilecektir. Sonuçlar sanayide robot kullanımının bu ülkelerde işsizliği azalttığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Panel veri, istihdam, teknoloji, robotlar.

JEL Kodları: C23, E24, O14.

[11] Faculty of Economics, Department of Economics, Beyazit Campus, Fatih, Istanbul 34126, Turkey; ORCID: 0000-0002-3878-8986

[12] Prof. Dr. Istanbul University, Faculty of Economics, Department of Economics, Beyazit Campus, Fatih, Istanbul 34126, Turkey; ORCID:0000-0001-9751-3918

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

1. INTRODUCTION

Technological developments follow a progressive path at very high speed and they offer great opportunities to human life, while on the other hand, they pose many questions to be asked with their economic, social and environmental effects. Although technological developments dating back almost to the invention of the wheel have caused similar questions to be asked throughout the human history, the main reason why this question is asked more frequently today is robots. These robots, which can talk, move and perform similar cognitive activities just like humans, can easily replace human labor; and unlike humans they don't get tired, they don't slow down, and they don't take lunch breaks. Therefore, they become an important rival for human labor (Aydın, 2021).

When we look at the global situation of labor, it is seen that the mismatch between global labor demand and labor supply is becoming increasingly severe. (ILO, 2020). Therefore, the question that is sought to be answered in the study and whose importance grows day by day is about what effect smart technologies, especially robots, will have on employment in such a structure where the global economy has entered a long-term slowdown and productivity increases have chronically slowed down.

Industrial robots are defined by the International Organization for Standardization (ISO) as follows: “An automatically controlled, reprogrammable, multi-purpose, fixed or mobile manipulator that can be used in three or more axes in industrial applications” (ISO 8373:2012). What is meant by reprogrammability in the definition is that it is designed in a way that programmed movements or auxiliary functions can be changed without making physical changes. The adaptability of physical hardware (mechanical system) and software to the desired jobs and tasks is expressed by the multi-purpose usability feature. The axis expression in the definition represents the robot movement possible in linear or circular mode (IFR, 2016). These robots, which are mostly used on the assembly line, undertake autonomous tasks and leave the remaining tasks to human labor. Autonomous jobs consist of routine (uniform) standard jobs. For this reason, while robots in the period until the 2000s replaced human labor in routine tasks, they showed a complementary feature to human labor in non-routine, more complex, cognitive tasks (Decker et al., 2016). The source of this increase in labor productivity due to the influence of robots stems from this complementary feature of robots (Autor, 2015).

In this study, the sample includes the 13 selected OECD countries for the period 2010-2021. The results presented in this study are consistent with the expectations of employment-robotization studies. This research is organized as follows: Section 2 focuses the literature review; Section 3 presents the econometric model. In section 4, we present the econometric results and their interpretation, while the last section concludes.

2. Literature review

Betts (1997) conducted a study on manufacturing industries in the Canadian economy covering the years 1962-1986. His study concluded that there is a positive relationship between technological change and educational attainment of employment.

Katz and Murph (1992) applied panel data analysis using the least squares method in the US economy for the period between 1963 and 1987. The study concluded that technological development increases the demand for educated labor.

Troske (1997) analyzed the relationship between technological capital used in the manufacturing industry and employment by using panel data analysis in the US economy using 1992 data. In his study, he found that technological development positively affects employment.

Wage rigidity is an important factor to consider in the relationship between technology and unemployment. According to Korinek and Stiglitz (2017), failure to adjust wages due to some structural reasons, even in the long term, may result in technological unemployment. According to the efficient wage theory, productivity depends on the wage level, and therefore the employer's willingness to pay wages above the market equilibrium level may cause the equilibrium unemployment level to increase. Secondly, technological unemployment may emerge as a transition phenomenon, and in this case, technological progress

may cause workers to become unemployed faster than the rate at which they can find a new job or create new jobs (Korinek & E. Stiglitz, 2017, pp. 29-32).

Arguing that technological change has some effects on employability, Green (2017) states that in the context of austerity and ICT, more is expected from individual employees and their individual characteristics and skills become more important in the labor market. ICT skills have become central to employability (Green, 2017).

Employment analysis of US postwar business cycles indicates that post-recession economic recoveries occurred with lower employment (Galí, Smets, & Wouters, 2012, p. 18). According to Graetz and Michaels (2017), there are two possible explanations for US economic recoveries that do not create jobs. The first of these is technological progress, which is the result of findings based on cross-industry analysis. The second possible reason is some institutional changes specific to the USA, such as increased unemployment benefits. According to the results of the research in developed economies other than the USA, there is no economic recovery caused by modern technologies that does not create jobs (Graetz & Michaels, 2017).

Peetz (2019) emphasized that it is not possible to understand the effects of technological progress on unemployment without knowing the cost of technology and how many new jobs will be created with technological change. If capital directs its gains from technological progress to savings or to conspicuous consumption, it is possible that not enough new jobs will be created to compensate for the lost jobs. (Peetz, 2019, p. 95).

The process of routinization of work caused by technological progress in developed economies can also have an impact on the labor force participation rate and individuals' commitment to the workforce. According to the cross-country comparative analysis by Grigoli et al. (2020), the decrease in investment costs in countries where routine work is relatively more intense appears to be associated with a lower labor force participation rate. Research results show that the adjustment costs associated with technological progress in developed countries may be higher than expected, and as a result, alternative employment opportunities for employees who become unemployed due to automation may remain limited (Grigoli, Koczan, & Topalova, 2020).

Unemployed workers may be more vulnerable to the effects of increased automation. There is a high risk that automation will negatively impact the possibility of new employment. In this regard, the effectiveness of training that will help the workforce adapt in the context of current technological advancement is important. Schmidpeter and Winter-Ebmer (2021) stated that increasing automation in the Austrian labor market significantly reduces the possibility of finding a job. They emphasized that employees who can find a new job have higher new wages and their jobs are more permanent. One of the interesting results of the study is that while trainings accelerate the re-employment process of the workforce, they are not effective in increasing job quality and therefore wages (Schmidpeter et al., 2021).

Hirvonen, Stenhammar, and Tuhkuri (2021), who claim to have used the first research design that takes policy changes into account in evaluating the effects of advanced production technologies, used new text analysis and machine learning methods in their studies. The study shows that the use of technology in Finland causes an increase in its use in the production sector (Hirvonen et al., 2021)

3.Econometric model

3.1. Data set

OECD countries selected in the research are USA, Canada, Czech Republic, France, Germany, Belgium, Denmark, Niderland, France, Finland, Italy, Japan, South Korea and England. Thus, balanced (the specified time interval was observed without loss for all countries) panel data consisting of 12 (t) time series observations covering the years 2010-2021 and 13 countries (n) consisting of a total of 156 observations were analyzed. The main reason for choosing these countries is that these countries have a large robot industry structure. The selection of the time period covered by the analysis was determined based on data accessibility. Table 1 presents the variables and related information in the model:

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Table 1: Description of variables

Variable	Description	Unit	Expected sign	Source
LNUR	Unemployment rate	Percent	Dependent variable	OECD website, World Bank
LNAVWG	Average wage	USD	Negative	OECD website, World Bank
LNRD	R&D expenditure	Percent	Negative	OECD website, World Bank
LNROBOT	The number of the robots per 1000 employees in the industry	Number	Negative	International Federation of Robotics (IFR)
LNPOP	Population	Number	Positive	OECD website, World Bank

All variables are expressed in logarithm forms. Table 2 gives descriptive statistics of the logarithmic data:

Table 2: Descriptive Statistics of the logarithmic variables

Variable	Number of observations	Mean	Standart Deviation	Minimum value	Maximum value
LNUR	156	0.7751064	0.1801894	0.3046342	1.108057
LNAVWG	156	4.708763	0.0925803	4.457094	4.897046
LNRD	156	0.3905573	.1429529	0.0797419	0.6928576
LNROBOT	156	2.230026	0.2793564	1.361728	3
LNPOP	156	7.534419	0.5242574	6.729436	8.521179

3.2. Methodology of the Study

Data that combine observations of units within a certain time period are defined as "panel data". Our empirical study was conducted by using panel data analysis methods. Panel data include both time series and cross-sectional data; the use of these data exhibited a rapid progress in the econometric literature over the last two decades (Tatoğlu,2020:1-3).

The econometric model estimated in our analysis is a fully logarithmic model. We formulate the following equation:

$$\text{LNUR} = a_{it} + a_1\text{LNAVWG}_{it} + a_2\text{LNRD}_{it} + a_3\text{LNROBOT}_{it} + a_4\text{LNPOP}_{it} + u_{it}$$

$$\text{i} = 10, \dots, \text{N}; \text{t} = 13, \dots, \text{T}$$

In the study, five hypotheses were considered:

Hypothesis 1:

H0: There is a significant relationship between average salary and unemployment in selected countries.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

H1: There is no significant relationship between average salary and unemployment in selected countries.

Hypothesis 2:

H0 There is a significant relationship between R&D expenditures and unemployment in selected countries.

H1: There is no significant relationship between R&D expenditures and unemployment in selected countries.

Hypothesis 3:

H0: There is a significant relationship between the number of robots in the industry and unemployment in selected countries.

H1: There is no significant relationship between the number of robots in the industry and unemployment in selected countries.

Hypothesis 4:

H0: There is a significant relationship between population and unemployment in selected countries

H1: There is no significant relationship between population and unemployment in selected countries.

3. EMPIRICAL RESULTS AND DISCUSSION

In this section, the results of the econometric analysis performed to test the hypotheses established within the framework of the model are presented. Analyzes were performed by using "STATA 18.0" package program. Panel time analyzes were not conducted due to the low time dimension of the data. In the process of estimating the model, basically cross-sectional dependency, unit and time effect decomposition, suitability of random or fixed effects model were tested and the model was estimated. After the model was estimated, heteroscedasticity, autocorrelation and inter-unit correlation (cross-section dependence) were tested.

In the first stage of the analysis, certain tests were carried out to investigate whether the data was suitable for the classical, individual or time effect models. To investigate which of these structures the model includes, ANOVA F, Likelihood Ratio (LR), Breusch-Pagan Langrange Multiplier (LM) and Score tests were applied. Table 3 reports the results of these test.

Table 3: F, LR, LM and Score Test Results to Test the Existence of Individual and Time Effects

	Individual effect	**Time effect**	**Individual and Time effect**
F Test	32.14 (0.0000) *	1.51 (0.1326)	20.75 (0.0000) *
LR Test	134.52 (0.0000) *	0.06 (0.4041)	138.54 (0.0000)
LM Testi	342.72 (0.0000) *	0.00 (1.0000)	
Score Test	11203.40 (0.0000) *	0.31 (0.577)	

As can be seen from the table, according to the results of all four tests, it was apparent that there was no time effect, but individual effect. In this case, it was clear that the model was suitable for one-way panel data methods and the analysis was continued in this perspective.

In the next step, Robust Hausman (1978) test was applied to distinguish whether the model was suitable for a fixed effects model or a random effects model. Table 4 reports the result of the test.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Table 4: Hausman Test Results

H statistic	15.23 0.0042

Here, the H statistic results were compared with the χ^2 table with 5 degrees of freedom and the H0 hypothesis was rejected at the 5% level. In other words, it was determined that the fixed effects model was appropriate.

In panel data analyses, heteroskedasticity, autocorrelation and cross-sectional dependence problems are encountered frequently and these problems prevent the model from being estimated effectively. In this section, within the framework of the fixed effects model accepted as appropriate, the Modified Wald Test is used to determine the existence of heteroskedasticity, Baltagi-Wu's Locally Best Invariant Test and Bhargava, Franizini and Narendranathan's (1982) Durbin-Watson test were used to test the existence of autocorrelation. In order to test the cross-sectional dependence, Breusch-Pagan LM test, Peseran (2004) CD test, Friedman (1937) and Frees (1995, 2004) tests were applied.

Table 5: Heteroskedasticity and autocorrelation test results

Test	**Aldığı değerler**
Wald Değiştirilmiş Testi	χ^2 (10) = 308.61 (0.0000)
D-W	0.8732184
LBI	0.912414

Table 6: Cross-sectional dependence test results

Test	**Aldığı değerler**
Peseran CD	3.439, p= 0.0006
Friedman	27.970, p = 0.0056
Frees	2.284 λ = 0.10: 0.2136 λ = 0.05: 0.2838 λ = 0.01: 0.4252

From Table 5 and Table 6, it is visible that all of the assumptions of the panel data are not satisfied; heteroscedasticity, autocorrelation and cross-sectional dependence problems exist in our model.

The presence of autocorrelation and heteroscedasticity in the model necessitated the use of estimators that are resistant to errors. An algorithm based on the generalized least squares method, developed by Parks (1967) and Kmenta (1986), is the most preferred in the literature in case of deviation from all three assumptions and is also used for our effects model.

The Table 7 below shows the result of the robust standard error fixed effects model using the Parks-Kmenta Estimator method:

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Table 7: The result of the Parks-Kmenta Estimator:

Variable	**Coefficient**	**Robust Standard Errors**	**T statistic**	**Probability**
LNAVWG	-0.296903	.0616777	3.94	0.000
LNRD	-0.1749272	.1035515	0.0353414	0.000
LNROBOT	-0.2524122	.1467372	0.0139917	0.000
LNPOP	0.0349559	.283092	0.0138289	0.011
Constant	-13.7605	2.7267	0.3050113	0.672
Wald chi2(4) = 351.57 *Olasılık >chi2 = 0.0000*				

The final model is interpretable as all econometric assumptions are satisfied and there are not any model specification errors.

The LNAVWG variable, which is the natural logarithmic form of the average salary variable, was found to be significant at 5% level. According to the findings, a 1% increase in the average salary reduces unemployment by 0.296%.

The LNRD variable, which is the natural logarithmic form of the R&D expenditures variable, was found to be significant at 5% level. According to the findings, a 1% increase in R&D expenditures reduces unemployment by 0.175%.

The LNROBOT variable, which is the natural logarithmic form of the variable number of robots per 1000 people in countries, was found to be significant at 5% level. According to the findings, a 1% increase in the number of robots per 1000 people reduces unemployment by 0.252%.

The LNPOP variable, which is the natural logarithmic form of the population number variable of the countries, was found to be significant at 5% level. According to the findings, a 1% increase in the population of the country increases unemployment by 0.035%.

According to the findings, the final model is as follows:

$$\text{LNUR} = -13.7605 - 0.296903\text{LNAVWG}_{it} - 0.1749272\text{LNRD}_{it} - 0.2524122\text{LNROBOT}_{it} + 0.0349559\ \text{LNPOP}_{it} + u_{it} \qquad i=10,\ldots,N;t=13,\ldots,T$$

CONCLUSIONS

The results of the empirical study conducted on the basis of selected OECD countries, in general, do not contradict the results of existing studies on this subject in the literature. In each of the countries that constitute the data set of the model, average salaries tended to increase in the base years, and it was concluded that it was an important factor in the decrease in unemployment. This result, which explains economic expectations, was obtained in almost all studies based on OECD countries in models where average salaries are an additional explanatory variable.

The main hypothesis that the study sought to answer was to examine the impact of robotization rates in industry and other areas of the workforce on unemployment. Some observations and some expectations in the literature suggest that the tendency towards robotization will have an increasing effect on unemployment in the coming years, and that it is possible that the robotic workforce may pose a threat to the human workforce. However, the alternative view is that since robotization itself occurs as a result of the workforce, there will always be a positive and stable relationship between them. The complementary idea of this view, with a more normative approach, is that after reaching a certain level of robotization, the human workforce will tend to decrease. At this point, the results of the study conducted in selected OECD countries show that robotization

reduces unemployment with stable statistical measurements. This result led to the conclusion that robotization in OECD countries did not pose a threat to the human workforce in the years covering the data set. This result supports the findings of pioneering studies available in the literature.

The fact that the R&D expenditures variable, which is an important determinant of technology along with the rate of robotization, has a reducing effect on unemployment, supports the above-mentioned results are not due to statistical coincidence and are referable findings. Since R&D expenditures are an important determinant of robotization as well, it is a result of human labor and shows that the tendency to act independently of human labor does not yet exist.

In general, the interaction of robotization rates and R&D is a much-discussed issue with both sociological and economic dimensions. The development of industrial branches where robots will replace the labor of human beings and the widespread use of smart technologies in the business world make it necessary to look for answers to question "What if the robot starts to create robots itself?". However, the results of many studies and doctoral theses have concluded that robotization does not pose a threat to human labor in the current situation. In the future, predictions can be made to determine the optimum points where robotization will be created by less workforce and the robot labor will become more efficient than the human labor. At the same time, whether the Kuznets type inverted U slope will be valid between the robot and the human workforce can be turned into a testable hypothesis after a certain data set is cumulated.

REFERENCES

1. Autor, D. (2015). Why Are There Still So Many Jobs? The History and Future of Workplace Automation. Journal of Economic Perspectives—Volume 29, Number 3, pp. 3-30.
2. Aydın, A. (2021). Robotların İstihdam Üzerindeki Etkisi: Seçilmiş Ülkeler Üzerine Ampirik İnceleme. Çalışma Ve Toplum, 1(68), 269-288. https://doi.org/10.54752/ct.1155509
3. Baltagi, Badi H. & Wu, Ping X., 1999. "Unequally Spaced Panel Data Regressions With Ar(1) Disturbances," Econometric Theory, Cambridge University Press, vol. 15(6), pages 814-823, December.
   Bhargava, A., Franzini, L. and Narendranathan, W. (1982) Serial Correlation and the Fixed Effects Model. The Review of Economic Studies, 49, 533-549.
4. Betts, J. R. (1997). The skill bias of technological change in Canadian manufacturing industries. Review of Economics and Statistics, 79(1), 146-150.
5. Carbonero, F. & Ernst, E. & Weber, E. (2018). Robots worldwide the impact of automation on employment and trade. ILO Working Papers 995008793402676.
6. Decker JH, Otto AR, Daw ND, Hartley CA. From Creatures of Habit to Goal-Directed Learners: Tracking the Developmental Emergence of Model-Based Reinforcement Learning. Psychol Sci. 2016 Jun;27(6):848-58. doi: 10.1177/0956797616639301. Epub 2016 Apr 15. PMID: 27084852; PMCID: PMC4899156.
7. Frees, E. W. 2004. Longitudinal and Panel Data: Analysis and Applications in the Social Sciences. Cambridge: Cambridge University Press.
8. Frees, E. W. 1995. Assessing cross-sectional correlation in panel data. Journal of Econometrics 69: 393–414.
9. Friedman, M. (1937) The Use of Ranks to Avoid the Assumption of Normality Implicit in the Analysis of Variance. American Statistical Association, 32, 675-701.
10. Galí, Jordi, Smets, Frank, Wouters, Rafael, 2012. Unemployment in an estimated new Keynesian model. NBER Macroecon. Annual 26, 329–360.
11. Graetz, G., & Michaels, G. (2017). Is modern technology responsible for jobless recoveries?. American Economic Review, 107(5), 168-73.
12. Green, A., & Livanos, I. (2017). Involuntary non-standard employment in Europe. European Urban and Regional Studies, 24(2), 175-192.

13. Grigoli, F., Koczan, Z., & Topalova, P. (2020). Automation and labor force participation in advanced economies: Macro and micro evidence. European Economic Review, 126, 103443.
14. Hausman, J. A. (1978). Specification Tests in Econometrics. Econometrica, 46, 1251-1272.
15. Hirvonen, J., Stenhammar, A., & Tuhkuri, J. (2022). New evidence on the effect of technology on employment and skill demand. Available at SSRN 4081625.
16. IFR (2016). Industrial Robots: Definition and Classification. International Federation of Robotics (IFR), Frankfurt.
17. International Organization for Standardization [ISO], 2020. https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:8373:ed-2:v1:en
18. Katz, Lawrence F. and Kevin M. Murphy, "Changes in Relative Wages, 1963-1987: Supply and Demand Factors," Quarterly Journal of Economics, February 1992, 107 (1), 35–78.
19. Kmenta I, 1986, Elements of Econometrics, New York: Macmillan.
20. Korinek, A., & Stiglitz, J. E. (2017). Artificial intelligence, worker-replacing technological progress and income distribution. NBER working paper, 24174.
21. Parks R., 1967, "Efficient Estimation of a System of Regression Equations When Disturbances Are Both Serially and Contemporaneously Correlated", Journal of the American Statistical Association, 62, 500-509.
22. Peetz, D., & Murray, G. (2019). Women's employment, segregation and skills in the future of work. Labour & Industry: a journal of the social and economic relations of work, 29(1), 132-148.
23. Pesaran, M. Hashem. "General diagnostic tests for cross section dependence in panels." Available at SSRN 572504 (2004).
24. Schmidpeter, B., & Winter-Ebmer, R. (2021). Automation, unemployment, and the role of labor market training. European Economic Review, 137, 103808.
25. Tatoğlu, Ferda Yerdelen. Panel Veri Ekonometrisi. Beta Yayınevi, 2012.
26. Troske, K. R., Dunne T. & Haltiwanger, J., (1997, June). Technology and jobs: secular changes and cyclical dynamics. In Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy (Vol. 46, pp. 107-178). North-Holland.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(7)

Prof. Aynur MAKTAL (ERBAŞ)[13]; Hatice Aygün SELVİTOPU[14]

BULUT MOTİFİ"NİN TEZYÎNÎ DESEN TASARIMLARINDAKİ İŞLEVİ

THE FUNCTION OF THE "CLOUD MOTIF" IN DECORATION PATTERN DESIGNS

ÖZ

"Bulut" Türk tezyînî sanatlarında *usluplaştırılmış* motiflerden biri olarak alanında, son derece ağırlıklı bir konumdadır. Üslûba çekilmiş diğer tezyînî motiflerde de olduğu gibi "bulut" motifi de, özellikle, kökeni, tarihi örneklerde yer alışı, fonksiyonu, gelişimi ve değişimi ile ilgili pek çok analiz edilmesi gereken hususları barındırmaktadır. Bu noktadan hareketle "bulut" motifinin tarihi örneklerdeki işlevi, kompozisyonlarda yer alışı, örnekler eşliğindeki analizlerle sunulması bu çalışmada hedeflenmiştir. Tezyînî desenler, gelenekli sanatların birbirinden farklı malzeme ve tekniğin uygulandığı geniş yelpazede yer alır. Bu çalışmada, tarihî örneklerde kitap sanatlarından çiniye, dokumadan, taş, metal, kalem işçiliğine kadar pek çok farklı malzeme ve teknikle işlenmiş "bulut" motifinin yayımlanmış örnekleri seçilerek; aynı maksatlı başlıklarda gruplandırılmak suretiyle analiz edilmiş; "bulut" motifi çeşitlerinin desen içindeki işlevi var olan örneklerden seçkilerle, tasnîf edilmeye çalışılmıştır.

"Bulut" motifinin*;* tezyînî desen kompozisyonlarında adeta ismi ile mütenasip olarak işlev gördüğünü söylemek mümkündür. "Bulut" motifi tam olarak üslüplaştırılmış motif grupları arasında, diğerlerinin bağlı olduğu kompozisyon çizim kurallarının katı prensiplerini taşımayan, adeta "müstakil hareket etme" özelliğine sahip motiflerdendir. Bu yönüyle sembolik motif karakterine de bürünebilir özelliği de bulunan "bulut", aynı zamanda tercihen kendi bünyesini diğer motif gruplarının tabi olduğu benzer tasarım prensiplerine dönüştürebilme özelliğini de gösterebilmektedir. Bu karakteristiğine bağlı olarak "bulut" motifinin anatomik yapısındaki *büklüm*, *kıvrım* ve *bağlanma* noktalarının varlığı, söz konusu motife desen içerisinde farklı hareket edebilme özelliği kazandırmaktadır.

Bu çalışmada "bulut" motifinin biçim (anatomik) özelliklerine bağlı olarak , desen tasarım sürecinde; yer aldığı kompozisyonlardaki işlevinin analizi ve tasnifi yapılarak, mevcut örnekler üzerinden incelenmiştir. Burada olduğu gibi, tezyînî motiflerin belli metodolojilerle yapılacak desen tasnîfleri, yeni yorumlara fırsat vermesi , farklı verilerin ortaya çıkması yanında , motif ve tasarım çeşitliliğine de zemin hazırlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tezyîn, Üslup, Desen (Kompozisyon), Dolantı, Motif, Bulut.

ABSTRACT

As one of the stylized motifs in Turkish decorative arts, "cloud" has an extremely dominant position in its field. As with other stylized motifs, the "cloud motif" contains many issues that need to be analyzed, especially regarding its origin, its place in historical examples, its function, its development and change. From this point of view, this study aims to present the function of the cloud motif in historical examples, its place in compositions, and its analysis with examples. Illuminated patterns take place in a wide range of traditional arts where many different materials and techniques are applied. Published examples of the cloud motif, which has been processed with many different materials and techniques from book arts to tile, weaving, stone, metal, pencil work in historical examples, have been selected and analyzed by grouping examples for the same purpose, and the function of the cloud motif types in the pattern has been tried to be classified with a selection of existing examples in this study. It has been determined that the "cloud motif" functions in ornamental design compositions almost in accordance with its name. This motif has the characteristic of acting almost independently among the fully stylized motif groups, which do not carry the strict principles of the composition drawing rules to which the others are bound. In this respect, it can also take on the character of a symbolic motif. On the other hand, it can preferably transform its own structure into systematic principles similar to other motif groups. It can be said that this changeability is made possible by the presence of twists, folds and attachment points in the anatomical structure of the "cloud motif". The presentation of these findings with solid data will be linked to the results of similar analyses. Here, the "cloud motif" in the decorative pattern design process is presented with its structural (anatomical) features and its classification according to its function in the composition is examined and presented with sample analyzes.

In this study, the "cloud motif" was analyzed in terms of pattern design functions in the tradition of illumination and analyzed with existing examples. The classifications to be made with similar methodologies will allow "motif and design diversity" that will allow new interpretations.

Keywords: *Illumination, Style, Pattern(Composition), Entanglement, Motif, Cloud.*

[13] Dokuz Eylül Üniversitesi, GSF. GTSB.Ö.Üyesi; (DEÜMAM), İzmir-Türkiye; ORCID: 0000-0002-9746-8616.
[14] İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi. Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans, selvitopu.haticeaygun@ogr.deu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2711-3761.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Tarihte Türklerin kurdukları şehirleri, sanata verdikleri önem neticesinde birer sanat merkezi haline getirmişlerdir. Orta Asya etkisinin yayılmaya başlamasıyla tezyînî motifler zamanla Türk sanatı içindeki gelişimini çeşitlendirmiş; farklı boyutlara taşımıştır(Kuban, 2010: 5). Türk tezyînatındaki "üsluplaştırma" tarih içinde derece derece farklı ölçülerde olsa da daima etken bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürümüzde, "soyut ifadeciliğin" etkin olmasını, genellikle İslam tefekkür anlayışının şekilcilikten kaçınılmasına bağlayan görüşler oldukça yaygındır. İslam inanışı ile yoğrulan tezyînî sanatlar bu medeniyeti temsilen büyümüş ve buna göre şekillenmiştir (Massignon,1963: 5).

Türk tezyînî sanatlarında kullanılan motiflerin kültür tarihimiz süresince çeşitli üsluplaştırmaya (stilizasyon) uğradığı tarihe kayıtlanmış farklı üsluplara ait eserlerin örnekleriyle sabittir. Bu motiflerde dikkat çeken hususların başında, hacimden kaçınma ve incelip kalınlaşan nüanslarla kazanılan hareketlilikle yeknesaklığın giderilmesi olduğu söylenebilir. İki boyutta biçimlendirilen motifler, bazen bütünüyle üsluplaştırılmış olduğu halde; bazen de kısmen üsluba (yarı stilizasyon) çekilmiştir. Sanatta soyutlama anlayışı, ile yorumlanan bu motifler, aslında "hem son derece realist hem de doğa kaynaklı anatomik bir incelemenin grafik yorumu" şeklinde kolaylıkla ifade edilebilir. Tabiatı çok iyi gözlemleyerek oluşturulan üsluplaştırılmış motifler, çıkış noktasıyla hiç ilgi kurulamayacak derecede büyük evrilme göstererek tarihi süreç içerisinde farklı bünyelere sahip olmuştur. Böylece soyutlama sırasında ustaca kurgulanan motiflerle oluşturulan desenler, sembolik ve grafik anlatımlarla sentezlenerek kimlik kazanmıştır. Stilizasyona uğrayan en karakteristik örnekler arasında "tam usluplaştırılmış bitki ve hayvan motifleri" ön plana çıkmaktadır ki Türk tezyînatındaki "bulut motifi" de bunlardan biridir (Özkeçeci,2014: 4).

Soyut motiflere en güzel örneklerden bini teşkil eden "bulut" ile ilgili de kaynaklarda ihtilaflı izahlara yer verilmiştir.

Hayvan kökenli olduğu yönünde yaygın kanaat bulunan "bulut" motifinin doğduğu coğrafya bakımından "çin bulutu" olarak adlandırıldığı da görülmektedir. Eski minyatürlerde peygamber resmi etrafına yapılan "nur" hareleri ile çin ejderinin münhanilerini andıran bir şekil olduğunu ileri süren görüşler yanında "ejderha" gibi mitolojik hayvanların özellikle döğüş sahnelerinde, ağızlarından çıkan lav, ateş gibi kıvrımlara da dayandırıldığına dair görüşler de bulunmaktadır. (Arseven,1927: 9).

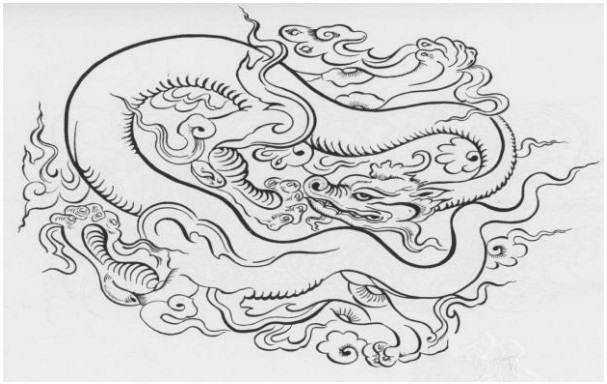

Resim 1: Ejderha motifi (Keskiner ,1978 : 54)

XV. yüzyılın son döneminde Timurlular Tebrizli ustaları Herat'a zorunlu göç ettirerek sanatı canlandırmayı başarmışlardı. Herat ve Şiraz Ekolü içinde "bulut motifi" sıkça kullanılmaktaydı. Osmanlıların Timurlarla ilişkilerinin bulunmasından dolayı bu motifin Herat, Şiraz veya Tebriz Ekolü ile gelişmiş olabileceği düşünülmektedir (Doğanay,2009: 87).

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

XV. yüzyılın son döneminde Timurlular, Tebriz'li ustaları Herat'a zorunlu göç ettirerek sanatı canlandırmayı başarmışlardı. Herat ve Şiraz Ekolü içinde "bulut motifi" sıkça kullanılmaktaydı. Osmanlıların Timurlarla ilişkilerinin bulunmasından dolayı bu motifin Herat, Şiraz veya Tebriz Ekolü ile gelişmiş olabileceği düşünülmektedir (Doğanay, 2009: 87).

Tezyînî desenlerde motifler, pek çok ortak özellik gösterse de, anatomik yapı ve fonksiyon bakımından belirgin farlılıklara da sahiptir. "Bulut" da fiziki özelliği ile diğer motiflerden bir yönüyle benzer; diğer bir yönüyle de oldukça farklı özellikler gösterir. Bunlar arasında yapısının müstakil olarak kompozisyonda yer alabiliyorc olması , yani bağımsız çizilebilmesi, tasarım içerisinde onu diğerlerinden çok daha bağımsız farklı bir konuma ve işleve sahip kılmaktadır. Bulut motifini desen tasarım boyutlarında birbirinden farklı fonksiyonlarda görmemiz mümkündür. "Bulut"un desen tasarımında en yaygın kullanıldığı işlevlerin başında "serbest dolantı" olarak yer alması gelir. Bu özelliğe ilaveten desenlere "başlangıç noktası oluşturması", diğer motiflerle ortak karakterleri arasında "kapalı form", hatta "patfta" oluşturma gibi özellikleri de yaygın olarak tercihbu motifin tercih edilmesindeki etkenler arasında sıralanabilir. Sözkonusu motif, bunlardan bazılarında, serbest bünyeli karakteriyle "dolantı bulut " şeklindedir ve bu haliyle diğer motiflerde olduğu gibi belli bir "helezona" bağlı olmaksızın tasarım üretebilir haldedir. Bu yönüyle tezyînatta genellikle "serbest dolantı bulut" olarak tasarımın içerisinde denge unsuru görevi görür.

Çalışmamızda, "bulut motifi"nin desen tasarım sürecinde aldığı işlev, yani tezyînî tasarımlardaki fonksiyonu ve buna bağlı çiziliş özellikleri incelenmektedir. "Bulut motifi"nin klasik dönem tezyînatı desenlerindeki işlevi, bir başka deyişle bazen yaygın bazen daha sınırlı kullanılma özelliği, klasik örneklerin analizi ve tasnifi ile çok daha belirgin hale geleceğinden hareket edilmiştir. Bu maksatla "Bulut motifi"nin, "tezyînî desen tasarım sürecindeki işlevi" burada, dört başlık altında ele alınmıştır. " "Bulut motifi"nin desenlerdeki rolü "başlangıç","serbest dolantı" ,"kapalı form" ve "pafta" özellikleri bakımından ele alınarak analizler eşliğinde örneklerle sunulmuştur.

1. Tezyînî Sanatlarımızın Üslûp Anlayışı ve Desen Tasarım Süreci

Tezyînî sanatlarımızda çok farklı uygulama alanları olsa da desen tasarımında "üslûp birliği" ile tam bir ortaklık, güçlü bir bağ oluşturmuştur. Bu sayede farklı malzeme ve tekniklerle uygulamalarda bile desen tasarımında ilkelere dayalı sağlam bir bünye; adeta gövde bütünlüğü sağlanmıştır. Bezemelerde kullanılan desenler yüzyıllara göre evrilerek; tavizsiz şekilde, gelişerek, değişerek günümüze gelmiştir.

Tezyîni eserlerde kullanılan "bulut motifi" de bu anlamda yerini almıştır. Onlara Üslûplaştırma, iyi bir gözlem sonucu tabiattaki unsurların incelenerek soyut olarak ifade edilmesidir. Sanatçı bu soyutlama çalışmasında kendi hayal gücünü de katarak gerçekleştirmektedir. Klasik motifleri üslûplaştırmanın, stilizasyon veya soyutlama yöntemiyle meydana getirildiği görülmektedir (Ayvazoğlu,2016: 29). İncelediğimiz kaynaklarda her dönemde farklılaşarak günümüze kadar gelmiş olan Türk tezyînatındaki motifler, sanatçıların tabiatı gözlemleyerek analitik bakış açısıyla incelenmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Kendi yorumlarını katan sanatçılar, farklı dönemlerde de motifleri stilize ederek o dönemin karakteristik özelliklerini onlara kazandırmışlardır. Türk tezyînatındaki bu motifler tam uslûplaştırılmış oldukları Klasik dönemden zamanla uzaklaşmış ve batının etkisiyle yarı üsluplaştırılmış motiflere doğru değişim olmuştur (Özkeçeci,2008: 5). Üslûplaştırılan motifler belli dönemlerin simgesi haline gelmişlerdir. Tezyîni eserlerde kullanılan "bulut motifi" de bu anlamda yerini almıştır.

Bulut motifi Fatih dönemi (1451-1481) Türk tezyîni sanatlarda kullanılmaya başlandığı bilinmektedir. Sultan II. Beyazit (1481-1512) zamanına da daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Bu motif, iznik çinilerinde yaygın bir şekilde kullanımı ile muhteşem eserlere konu olmuş; günümüze .dek bu tercihle kullanılagelmiştir. (Birol,2010: 476). Çin sanatında inanca dayalı olarak geliştiği görülen "bulut motifi"nin, 15 y.y. Herat ve Şiraz Ekolü'nde sıkça kullanıldığı görülmektedir. Bu motifin çizilişi ile ejderhanın çizilişi arasında ilişki kurulmuş ve bunun sonucunda bir yakınlık olduğu belirtilmiştir. Fakat minyatürlerde gerçek bulut gibi resmedildiği de görülmektedir. Buna rağmen esas itibarıyla ejderhaya daha çok yakın görünmektedir. "Bulut motifi"ni "remzî motifler" kategorisinde tanımlayan Arseven, bu motifin dini ve

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

tılsım amaçlı kullanıldığını öne sürmüştür (Birol,2010: 467-468). Yağmur yağdırmak için tasarlanan bulut motifleri ejderha şeklinde tasvîr edilmiştir. Bulut motifinin bazı kısımlarına kuyruklar halinde parçalar ilave edilerek tezyînatta çok kullanılmıştır. Türkler bu tür bulutlara, "çığ" ismini vermiş olmakla birlikte "Moğol düğümü" diyenler de vardır (Doğanay, 2009: 469).

Türk Süsleme Sanatlarında, özellikle de yazma eser ciltlerinin "şemse" "köşebent" ve "bordür" kısımlarının bezenmesinde önemli bir süsleme öğesi olarak kullanılan "bulut motifi", gerek tek başına gerekse yardımcı motif gibi yaygın uygulanmıştır. "Bulut motifi" 15. yüzyıldan sonra Türk Cilt sanatında ağırlıklı olarak kullanılmaya başlanmış; "klasik motifler" arasında yerini almıştır. Özellikle 17. ve 18. yüzyıllara ait olan deri ciltler üzerinde altın ile tezyîn edilmiş "bulut şemse" örnekleri oldukça tercih edilmiştir (Çığ,1971: 33,38,41; Özen, 1988: 15).

2. Türk Tezyînî Desen Tasarımlarında "Bulut" Motifinin İşlevi

"Bulut motifi" bu başlık altında, desen tasarım sürecindeki vazifelerine dayalı olarak hem " yapısal (anatomik) özelliği" hem de "kompozisyondaki işlevi" bakımından iki grupta ele alınmıştır.

Bu motifin farklı kaynaklarda yapısal özellikleri bakımından tanımlandığı görülmektedir. Burada "bulut motifi" , birbirinden belirgin şekilde farklı olan anatomik özellikleri bakınımndan ele alınarak," dolantı", "yığma", "ortabağ /gerdanlık", "hurde", bulut motifi şeklinde dört yapıda çeşitlendirilmiştir.

Türk Tezyînâtındaki " bulut motifi", desenin daha ahenkli görünmesini sağlayan başlıca motiflerden biridir. " Bulut" özellikle yapısı (biçimi) itibariyla hem başlangıç hem "ayırma motif" hem de "serbest dolantı" olarak yaygın iltifat görmüştür. Kompozisyonda "yön bildirme" özelliği olmadığı için tasarımın bütününde "serbest dolantı" biçimiyle, dengenin kurulmasında etkin rol oynar ki bu bakımdan da başlıca ögeler arasında yerini almaktadır.

2.1. Biçim(Anatomik) Özelliklerine Göre Tasnifi

Farklı kaynaklarda benzer özellik taşıyan bulut çeşitleri değişik şekilde tanımlanmıştır. Biz burada görünüş özelliğinde göre daha genel ifadeli olanları tercih ederek diğer tanımları da dipnotlarda veya parantez içindeki ek açıklamalarla birlikte verdik. Bulut motifi Rumi motifi gibi yön göstermeyen bir motif olduğu için , kuralları rumi kadar keskin ve bağlayıcı değildir. (Birol,2011 :314)

Yukarıda da belitildiği üzere bulut motifi burada, çizilişleri bakımından "dolantı", "yığma", "ortabağ /gerdanlık", "hurde", şeklindeki çizilişlerine ; bir başka deyişle biribirinden farklı yapıdaki özelliklerine göre tasnif edilmiştir. Bu tasnifte muhtemel ortak özelliklerin göz ardı edilerek, motif yapılarındaki biçim özelliklerinin ön plana çıırarılması hedeflenmiştir. Bu bağlamda, her iki ucu tercihen biribirinden farklı kıvrımlara sahip olabilen "serbest dolantı bulut" ile, umumi olarak uzantılarından arınmış halde çizilen "yığma bulut" ile, genellikle tekrarlı (simetrik) desenlerde orta eksende yer alan ve biçim bakımından tamammen simetrik yapıya sahip olan "ortabağ bulut"ile mukayeseli yapıdaki herhangi bir başka yada kendisinin çok daha büyüğü olan bir motifin içini tezyin eden minik yapıdaki "hurde bulut" ile burada yer almıştır.

2.1.1. Dolantı(Çizgi-Kıvrımlı) Bulut

Basit bulutlardan oluşan motif uçlara doğru incelerek, genellikle "S" şeklinde dalgalarla sonlandırılır (Özkeçeci, 2014: 114).

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

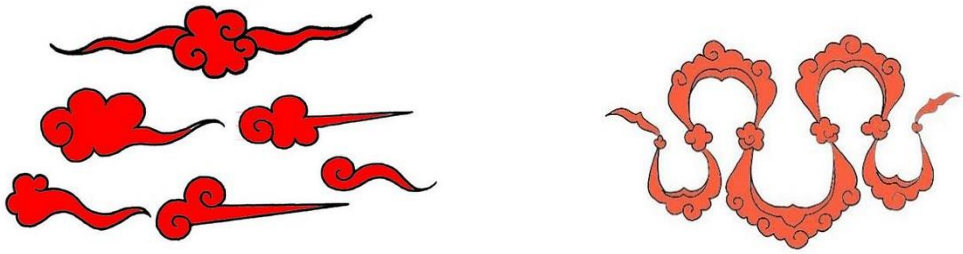

Çizim 1: "Dolantı Bulut" örnekleri (Birol ve Derman, 1991: 154-155)

Çizim 2: "Dolantı Bulut" örnekleri (Birol ve Derman, 1991: 154-155)

2.1.2. Yığma Bulut

Müstakil yapısı bakımından anatomisinde hiçbir simetri bulunmayan "bulut motifi" çeşitleridir. Bu özelliği temel olsa da simetrik yapıda olabilen örnekleri de mevcuttur. Tezyinî desenlerde özellikle "serbest dolantı" desenlerde başlangıç motifi olarak kullanıma son derece elverişlidir. Bu yapısı ile tezyinatta yardımcı unsurlardan olan "kaya" motifi ile çok benzemektedir. Simetrik yapılı yığma bulutlar aynı zamanda "ortabağ bulut" işlevindedir. Adeta "basit bulut motifi kaneviçesi" göz önüne alındığında sağ ve sol olmak üzere her iki yanına doğru çıkıntı şeklindeki "S" kıvrımlardan oluşan uzantıları henüz olgunlaşmamış bir "ana gövde" görünümündedir.

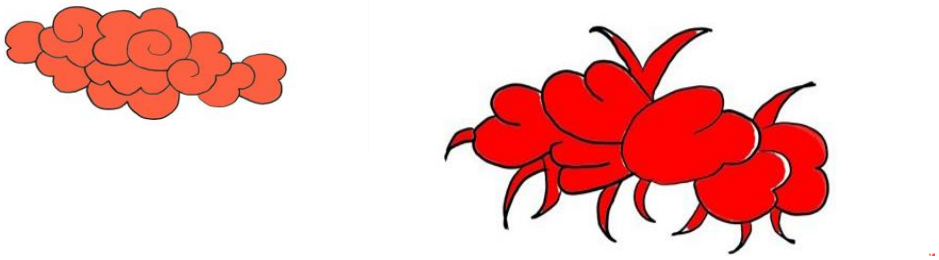

Çizim 3: "Yığma Bulut" örnekleri (Birol ve Derman, 1991: 154-160

2.1.3. Ortabağ / Gerdanlık Bulut

Aslında "rûmî ortabağ" gibi bir görevi bulunduğu için bu şekilde adlandırılan bu bulut biçimi tıpkı "yığma bulut" gibidir. Bu örtüşmeden dolayı "yığma bulut" ile eşanlamlı kabul edilebilecek kadar ortak özellik desenlerde "başlangıç noktasını" oluşturmasıdır. "Serbest dolantı" desenlerde başlangıç olarak kullanılan yığma bulutlara karşılık; genel işleviyle tekrarlı desenlerde eksen üzerine yerleştirilerek buradaki motiflere başlangıç oluşturması bakımından örtüşür. Bunların ayrıştığı özellik ise yığma bulut yapısı müstakil serbest form şeklinde iken; "ortabağ" bulut ise simetrik bir gövdeye sahiptir. Yani orta eksenin bir yarısı ile

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

diğer yarısı biri birinin aynısıdır.

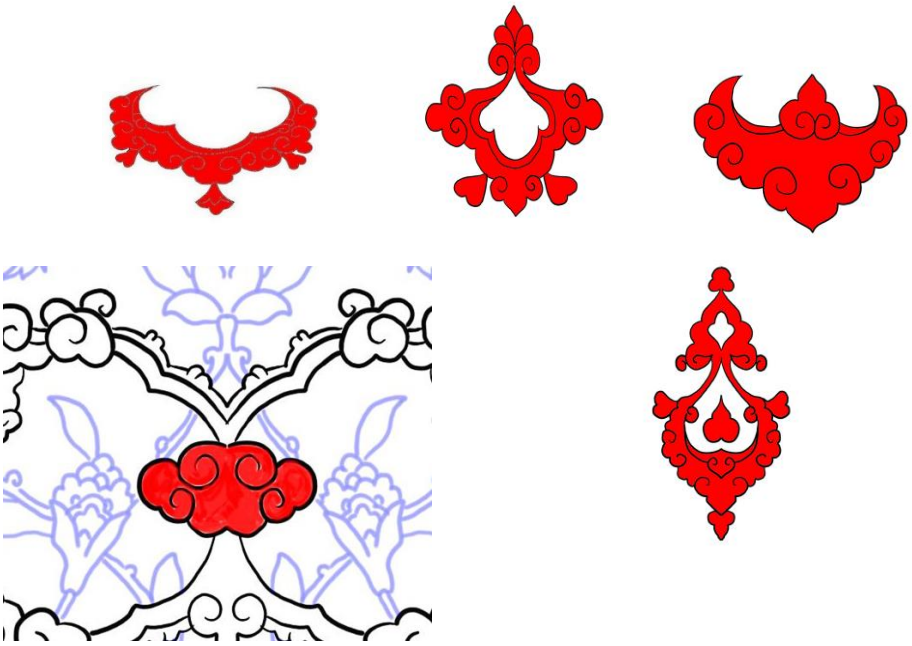

Çizim 4: "Ortabağ Bulut" Örnekleri (Birol ve Derman, 1991: 154-160)

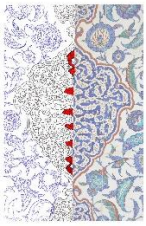

Resim 2: "Ortabağ Bulut" Örnekleri III. Murad Türbesi revakı çini levhasından (Doğanay,2015: 474)

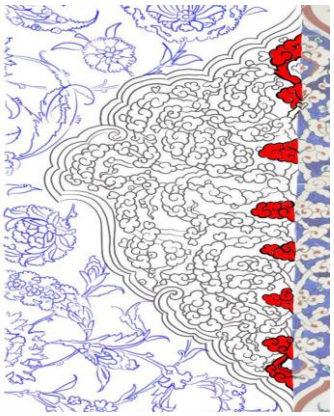

Çizim 5: "Ortabağ Bulut" detay

2.1.4. Hurde Bulut

Kelime anlamı, "ufak, kırıntı"[15] olan "hurde" nin Türk tezyinatında ıstılah olarak karşılığı ise "kendisinden çok daha iri motifin içini bezeyen ona nisbeten küçük motifler"olark tanımlamak mümkündür. Genellikle, irice motifleri kısmen yahut bütünüyle tezyin etmede veya bir motifin ana çizgilerini detaylandırma işlev görürler. Tarihte kullanılan örnekleri incelendiğinde daha çok iri hatayi ve rûmî motiflerinin iç

[15] Devellioğlu,F ;Osmanlıca-Türkçe A.Lügat, MEB,Ankara1990,s.457.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

kısımlarının hurdelenmesi şeklinde karşımıza çıkmakla birlikte; hurde bulut olarak hurde rûmî nın çizilebileceği bütün alternatifler için uyarlanabilme özelliği vardır ve bu örneklerle ortaya konulmalıdır.

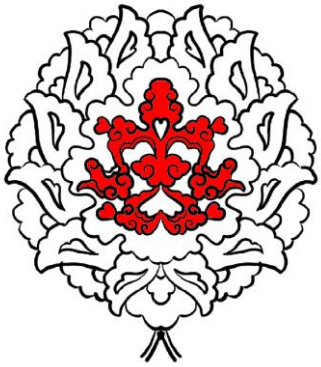

Çizim 6: "Hatayî" motifinin meşimesinde "hurde bulut" örneği (Birol ve Derman, 1991: 168).

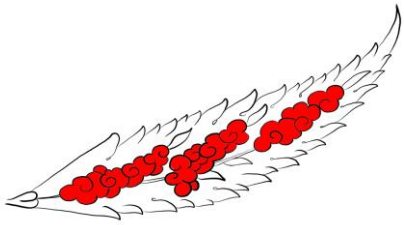

Çizim 7: "Yaprak"motifinde "hurde bulut" örneği (Birol ve Derman, 1991: 166).

2.2. Kompozisyondaki İşlevine Göre "BULUT" Motifi Tasnifi

"Bulut " motifinin farklı desenlere ait örnekleri incelendiğinde, kompozisyon içinde birbirinden farklı özellikleri ve bunun sonucunda motif zenginliği dikkati çekmektedir. "Bulut" motifi, kompozisyon içinde aldığı görevler bakımından incelendiğinde çiziliş özellikleri bakımından birbirinden farklıdır. Kompozisyon içinde müstakil kendine özgü kanaviçesiyle çizilen "Bulut" motifi, bir tek nokta olabileceği gibi irili ufaklı helezonlarla ardışık biçimde yahut kendi arasında oluşturacağı özgün bağlarla zincirleme devam edebileceği gibi, çok farklı tasarımlarla da meydana getirebilirler. Tezyînî sanatlarda "bulut" motifinin genel yapısı, iki yana doğru veya çevresine sivri uçlu küçük kıvrımlar eklenerek hareketlendirilmiştir.

Burada "Bulut" motifinin, kompozisyon içinde işlevleri "Başlangıç", "Serbest Dolantı", "Kapalı Form", "Ayırma (Pafta-Tarh)"başlıkları ile dört ana grupta ele alınmıştır.

Tezyînî tasarımlarda "bulut" motifinin başlangıç işlevi, serbest dolantı desenlerde "yığma bulut" ; tekrarlı desenlerde ise "ortabağ bulut" çeşitleriyle uygulanmaktadır. Bundan dolayı bu iki bulut motifi çeşidinin örnekleri aynı başlık altında toplanarak, "bulut motifi"nin desenlerdeki "başlangıç işlevi" ve bu bağlamdaki klasik örneklerinin analizlerine yer verilmiştir.

Tezyînî tasarımlarda "bulut" motifinin en yaygın örneklerinin "Serbest Dolantı" özelliği ile ortaya çıktığı görülür. "Bulut" motifinin kompozisyondaki bu işlevi, motifin en sade biçimde çizilen müstakil yapısı ile son derece uyumludur.

Tezyînî kompozisyonlarda "bulut" motifinin sıklıkla görülenler arasında,"kapalı form", "ayırma (pafta-tarh)" işlevleri gelmektedir. Aslında biri birini tamamlar nitelikteki bu iki özellik bir teknik ayrıntı ile birbirinden ufak –tefek teknik farklılıklarla bariz şekilde ayrılır. "Başlangıç ve bitiş" noktaları ile ister "simetrik(tekrarlı)" ister asimertrik(serbest dolantı) düzende oluşturulsun, temel husus "ayırma motifi"nin başlangıç ve bitişi ile oluşturduğu formda "iç" ve "dış" olarak tanımlanabilecek en az iki alanın meydana

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

gelmesinde vesile olmasıdır. Bu haliyle sadece "kapalı form"diye tanımlayabileceğimiz "biçim" meydana getirilmiş olur. Farklılık, bu özelliğin sonrasında gerçekleşir. "Kapalı form"u oluşturan "ayırma bulut" motifinin oluşturduğu alanın içi ile dışı üç teknik özellik ile ayrıştırılıyorsa bu durumda oluşan "müstakil motif veya desen", "ayırma(pafta-tarh)" özelliği kazanır. Bu üç teknik özellikleri iç ve dış alanlardaki "zemin renginin farklılığı", "desen ve üslup farklılığı" ile "teknik (uygulama) farklılığı" olarak sıralamak mümkündür.

"Kapalı form" oluşturan bulut çeşitleri arasında "ortabağ bulut" ile "serbest dolantı bulut" başta gelmektedir. "Pafta" ve "serbest dolantı desen"lerin başlangıçlarında genellikle "yığma bulut" çeşidi görülür ancak bu konuma bulut motifinin diğer çeşitleri de kapalı değildir. Bir başka deyişle, her tür "bulut" motifi, başlangıç motifi olarak uygulanma özelliğine sahiptir. Bu özellikleri yansıtan"bulut" örnekleri renklendirilerek tasarım içindeki işlevlerine burada dikkat çekilmiştir.

2.2.1. "Başlangıç İşlevli" Bulutlar (yığma, ortabağ)

Dolantı bulut motifinin serbest dolantı,ayırma dolantı,ortabağ,tepelik,hurde olmak üzere beş çeşide ayrıldığı yazılı kaynaklarda belirtilmiştir.

Ortabağ Bulut: İki bulut arasında bağlantıyı sağlar . Çiçek saplarını ya da iki bulutun bağlantısını sağlamak için kullanılır. Çardaklı, gerdanlık ve çember gibi isimlendirmeleri mevcuttur.

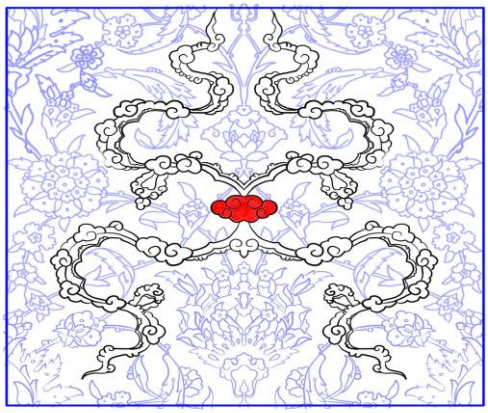

Resim 8: Tekrarlı (1/2 simetrik) desende "Ortabağ Bulut" Ayasofya, III. Murat türbesi çini örneklerinden (Birol,2016:362).

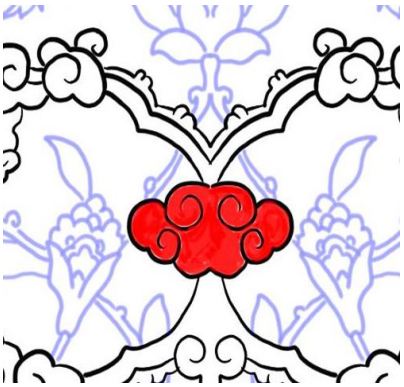

Çizim 8: "Ortabağ Bulut" desen detayı

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

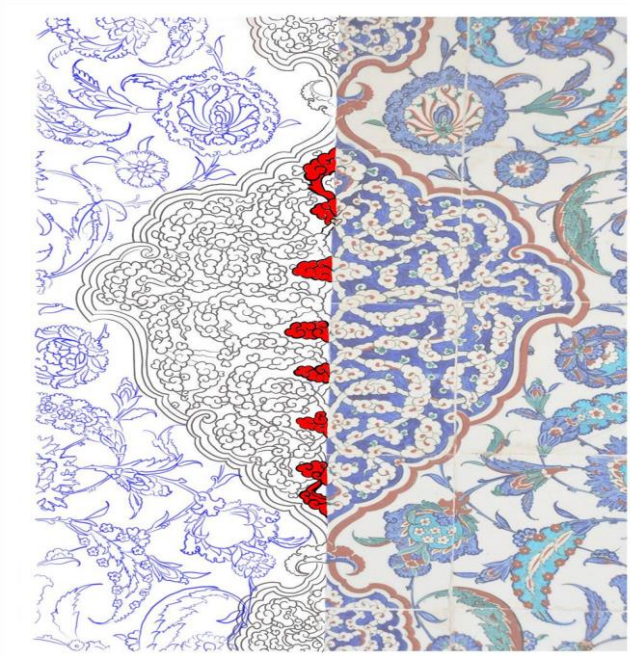

Çizim 9: Bulut kompozisyonunda "ortabağ bulut motifleri" detayı

Resim 3: Sultan III.Murad ortabağ Türbesi revakı çini levhasındaki bulut düzenlemesi (Doğanay,2015: 474)

Yığma (Küme) Bulut: Desende motiflerin yer alacağı yerlerin çıkış noktasını belirler. Üst üste kıvrımların küme şeklinde çizilmesi ile oluşturulan bulut çeşididir. Yığma veya küme bulut adı verilen bulut çeşidi Türk sanatlarında daha çok minyatürlerde karşımıza çıkmaktadır.

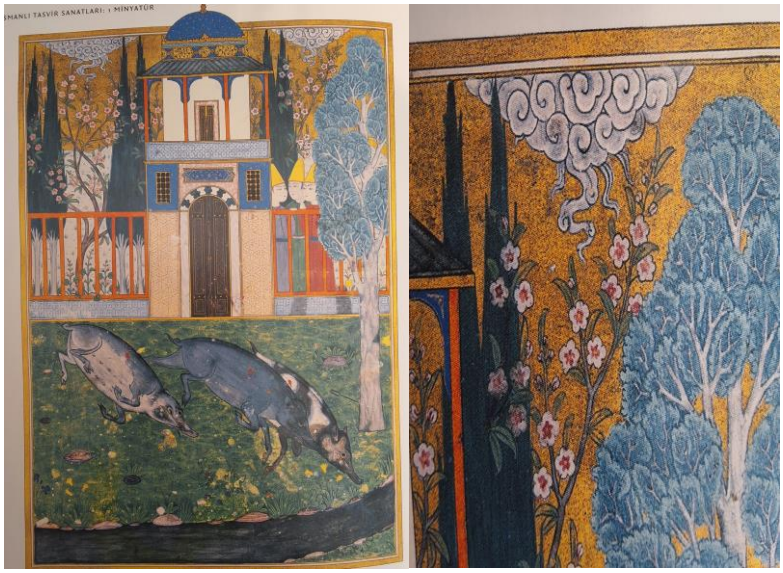

Resim 4: Minyatür "yığma bulut ".(And,2002:68 251)

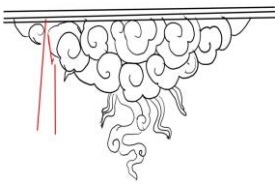

Çizim 10: Yığma bulut detay

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

2.2.2. "Serbest Dolantı" İşlevli Bulutlar

"Serbest" veya "dağınık", "ayırma", "ortabağ", "tepelik", "hurde bulut" şeklinde çeşitleri bulunan bulut çeşididir. "Dolantı "veya "çizgi bulut " çeşidinin içinde yer alan "serbest" veya "dağınık bulut" süsleme unsuru olarak kullanılan kompozisyonun tamamlayıcısı şeklinde kullanılmaktadır .

Resim 5: İstanbul-Çinili Köşk Müzesi 41/472,'nden"serbest dolantı Bulut" detayı

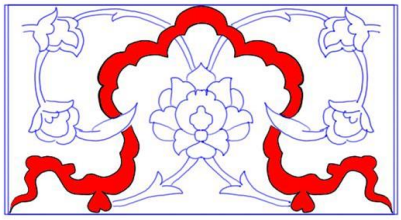

Çizim 11: "Serbest Dolantı bulut" örneği (Doğanay,1991: 228)

Resim 6: Sultan II.Murat Türbesi saçağından "serbest dolantı bulut" örneği

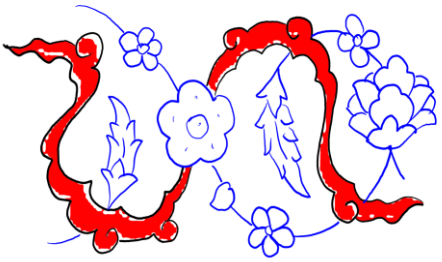

Çizim 12: "Serbest Dolantı Bulut" detayı

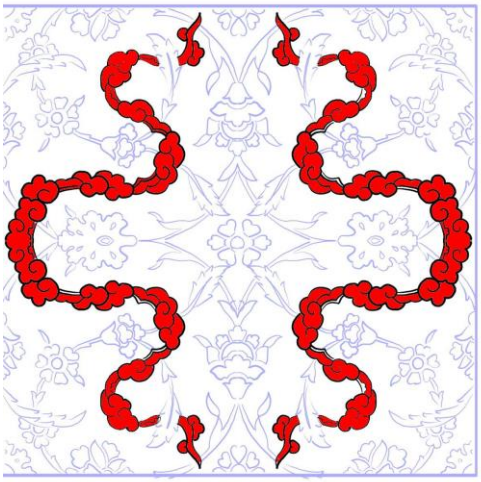

Çizim 13: "Serbest dolantı bulut" örnekleri.
[İstanbul Topkapı Sarayı,Revan Köşkü çinilerinden(Birol,2011: 355)]

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

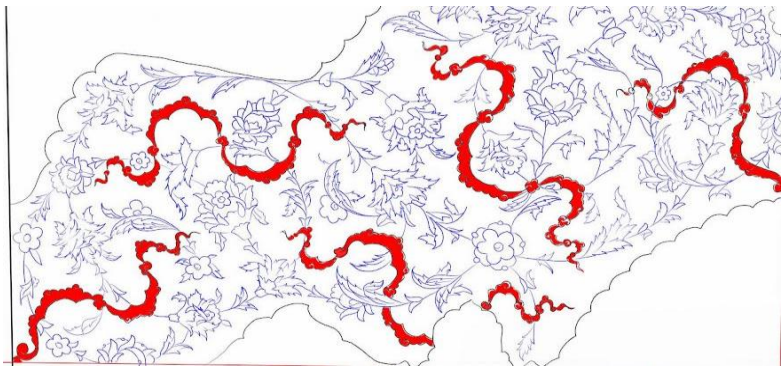

Çizim 14: "Serbest Dolantı Bulut" örnekleri.
[İstanbul Topkapı Sarayı,Revan Köşkü çinilerinden(Birol,2011: 355)]

2.2.3. "Kapalı Form" İşlevli Bulutlar

Aşağıdaki örnekte "bulut" motifi "kitabe açma" şeklinde dolandırılmış ve cetvel ile "bulut" arasındaki alan paftayı meydana getirmiştir. Burada bulut motifi iki farklı görevi üslenmektedir. Ayırma özelliğinin yanı sıra üsluplaştırılmış motiflerin çıkış noktalası olma özelliğini de taşımaktadır.

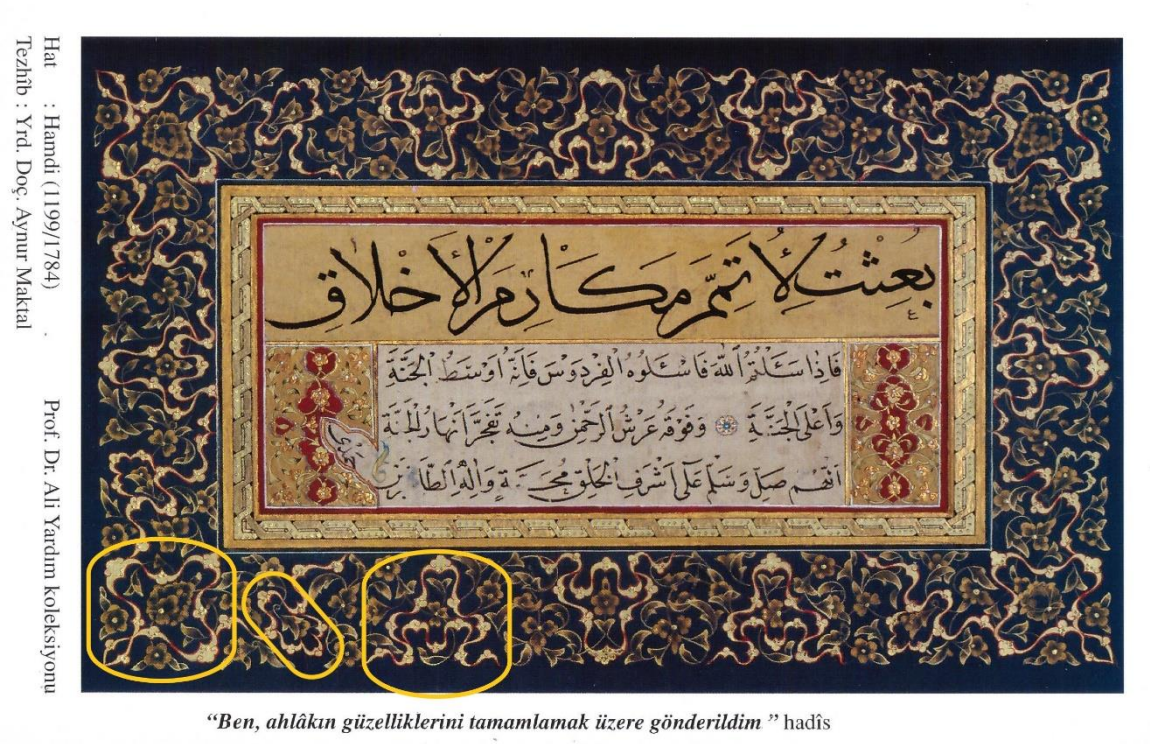

"Ben, ahlâkın güzelliklerini tamamlamak üzere gönderildim" hadîs

Resim7:"Hadis-i Şerîf "tezyînâtında "Bulut" motifinin"Kapalı Form"örnekleri
[Aynur Maktal Erbaş **(**Yardım, 2004: 401)]

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

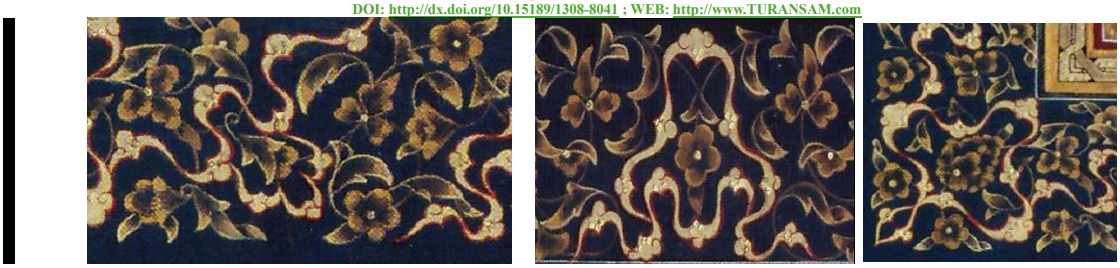

Resim8:"Hadis-i Şerîf "tezyînâtında "Bulut" motifinin"Kapalı Form"örneklerinden kesitler [Aynur Maktal Erbaş (Yardım, 2004: 401)]

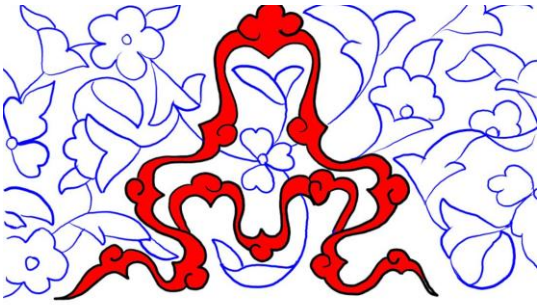

Çizim 15: "Hadis-i Şerîf - Kenar suyu tezyînâtında "Bulut" motifinin oluşturduğu "Kapalı Form"detayı

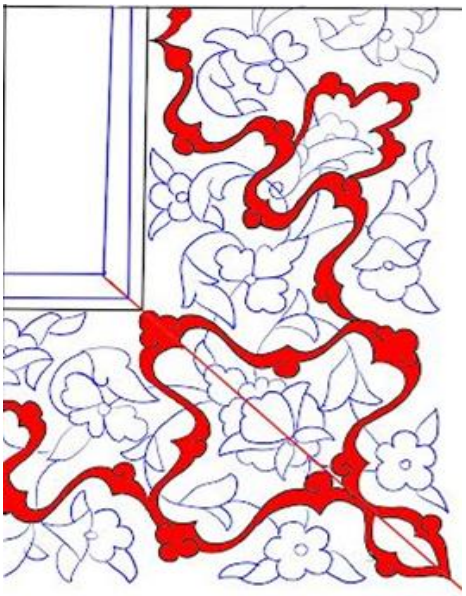

Çizim 16: ""Hadis-i Şerîf - Kenar suyu tezyînâtında "Bulut" motifinin oluşturduğu "Kapalı Form"detayı

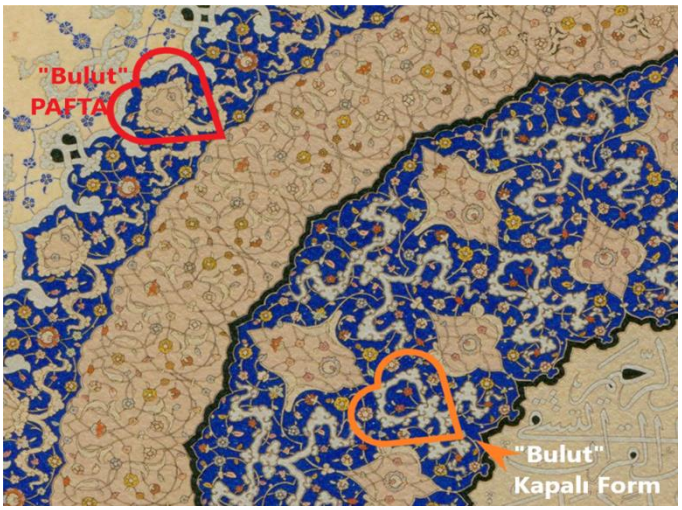

Resim 9: "Bulut" motifinin "**kapalı form**" **"pafta"** olarak iki farklı işlevinin aynı eserdeki örneği [Dîvân-ı Muhibbî(Arıcı,2014: 16)].

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

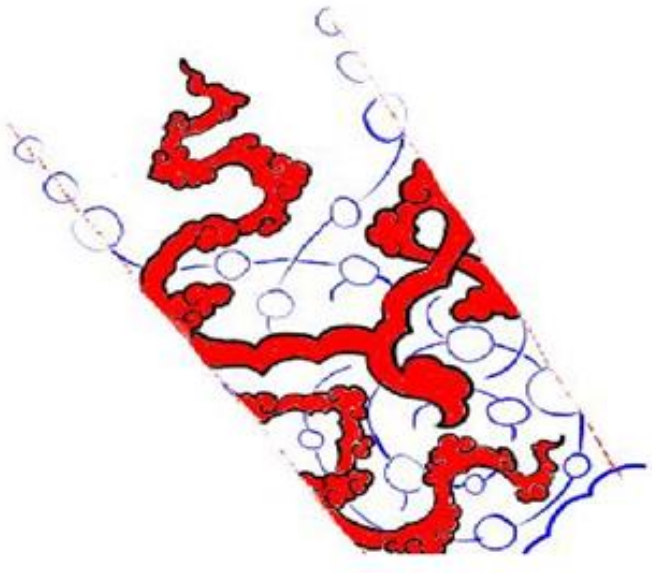

Çizim 17:"Kapalı form" işlevli Bulut

2.2.4. "Ayırma (Pafta)" İşlevli Bulutlar

Deseni renk ayırımına yardımcı olmaları nedeniyle deseni monotonluktan kurtarır daha ahenkli görünmesini sağlar (Özkeçeci,2014: 114)." Pafta", desen tasarımlarını tek düzelikten kurtarmak estetik değerini zenginleştirmek amacıyla küçük alanlara ayrılması olarak tanımlanabilir.(Birol, 2009: 110-111). Bulut motifini tezyînî desen tasarımlarda çiziliş şekli ve desendeki görevine göre yığma ve dolantı bulut olarak adlandırmıştık. "Dolantı bulut" motifi desen içerisinde ahenk sağlamak, "pafta" oluşturmak ve "ortabağ" oluştumak için kullanıldığı görülür(Orhon, 2019: 9).

"Ayırma motif" özelliğindeki "bulut", oluşturduğu bu müstakil alanın "pafta" olarak tanımlanabilmesi için "kapalı form" sınırlarındaki iç ile dış alanların üç farklı özellikten en az biri, bazen ikisi hatta bazen de üç özelliğinin bir arada olduğu örneklere sıklıkla rastlanmıştır. Tesbit edilen bu özellikler;

a) Zemin renkleri farklı olanlar (iç: **limon küfü** ;dış;**lapis**. vb.)
b) Desen özellikleri farklı olanlar(iç: **rûmî**; dış: **hatayi** vb.)
c) Uygulama tekniği farklı olanlar (iç:**çift tahrîr** ; dış: **halkâr** vb.)

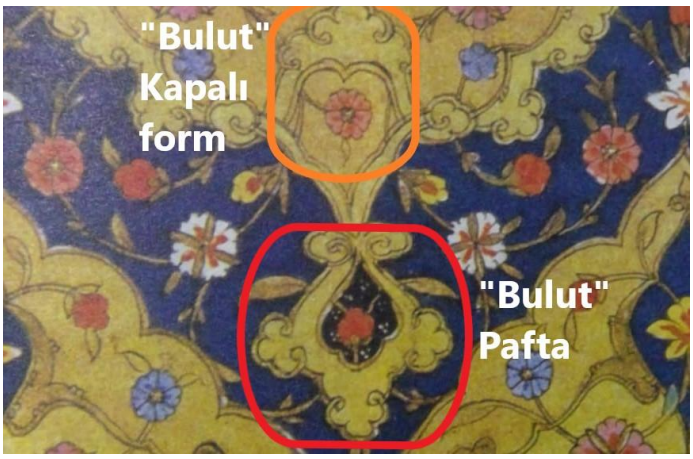

Resim 10: "Bulut" motifinin "**kapalı form**" **"pafta"** olarak iki farklı işlevinin aynı eserdeki örneği **[**Dîvân-ı Muhibbî(Arıcı,2014: 48)].

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Resim 10:"Bulut"motifinin **"pafta"** işlevinin örneği

[Ahmet Karahisari Mushaf-ı koltuk tezhibinden (Arıcı,2014: 48)].

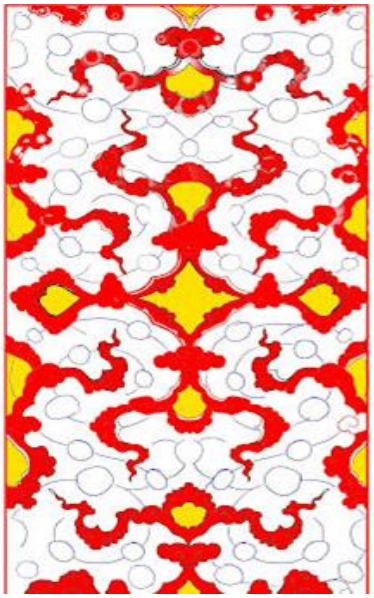

Çizim 18: "Bulut"motifinin **"pafta"** işlevinin detayı (Arıcı,2014: 48).

SONUÇ

Tarih sahnesine çıkışı ihtilaflı olmakla birlikte, "bulut" motifinin "tabiat çıkışlı" olduğu görüşü ortak kabuldür. Bu motifin tarih sahnesindeki ilk örnekleri ile günümüze kadar ulaşabilenler arasındaki başkalaşımlar, şaşırtıcı derecedir. "Bulut" motifi zaman içinde kültür etkileşimlerinin de etkisiyle ve soyutlama prensipleri ışığında yorumlanarak yeniden "üslûba çekilmiş" ve farklı görünümler kazanmıştır. Bu değişim, tezyînatta üslûplaştırmanın önemi ve sanatkarın becerisinin de gücüyle özgün ve geniş yorumlara, tasarımlara fırsat vermiştir. Soyutlamada gelinen bu aşama, aynı zamanda Türk tezyînâtının bağlı olduğu medeniyetin temellenmiş olduğu gücün de bir neticesidir. "Bulut" motifinin tabiattan sanata doğru göçünü yani tabiatta olduğu halinden farklılaşarak biçim değiştirmesi, hem insanoğlunun yaradılışıyla sahip olduğu becerisine hem de beslendiği felsefeye bağlanması yorumu, yanlış olmayacaktır. Tezyînat geleneğinde en belirgin motiflerden biri olan "bulut" bu çalışmada, desen tasarım sürecindeki işlevleri bakımından ele alınarak söz konusu örneklerde çizmiş olduğu rolleri bakımından analiz edilerek, bu bağlamdaki görevleri bakımından tasnif edilmiştir.

Burada "bulut" motifinin, kompozisyon içindeki işlevleri "Başlangıç", "Serbest Dolantı", "Kapalı Form", "Ayırma (Pafta-Tarh)" başlıkları ile dört ana grupta ele alınmıştır.

Tezyînî tasarımlarda "bulut" motifinin "başlangıç işlevi", serbest dolantı desenlerde "yığma bulut" ; tekrarlı desenlerde ise "ortabağ bulut" başlıklarında toplanmıştır. Bundan dolayı bu iki bulut motifi örnekleri aynı başlık altında verilerek, söz konusu motifin desenlerdeki "başlangıç işlevi" ve bu bağlamdaki klasik örneklerinin analizleri yapılmıştır.

Tezyînî tasarımlarda "bulut motifi" nin en yaygın örnekleri "Serbest Dolantı İşlevi" olan grupta yer alır. "Bulut" motifinin kompozisyondaki bu işlevi, motifin en sade biçimde çizilen müstakil yapısı ile son derece uyumludur.

Tezyinî kompozisyonlarda "bulut motifi"nin sıklıkla görülen işlevlerinden biri olan "kapalı form", "ayırma (pafta-tarh)"işlevleri, aslında biri birini tamamlar özellikte olmakla sadece üç farklı özellikle ifade edilebilecek teknik bir ayrıntı ile biribirinden bariz şekilde ayrılmaktadır. Bu üç özelliği, "ayırma bulut" motifinin iç bölge ile dış bölge arasındaki, "renk", desen / motif","teknik" özelliklerin ayrışmasında görmek mümkündür.

Genel olarak, "kapalı form" ile "pafta-tarh" işlevlerinin ortak özellikleri "başlangıç ve bitiş" noktaları

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

ile ister "simetrik" ister "asimertrik" düzende sınırlı bir alan oluşturulmasıdır.olmasıdır. Bir başka deyişle, bu iki tanımlamada ortak nokta, tercih edilen "kapalı form"u oluşturmak maksadıyla, motifin "başlangıç" ve "bitiş" esas alınarak"iç ve "dış" diyebileceğimiz iki farklı alan oluşturmasıdır. Pafta ile kapalı form arasındaki farklılık ise teknik işleyişle ortaya çıkar, belirginleşir. "Kapalı form"u meydana getiren motif , oluşturduğu sınırlandırılmış alanın içi ile dışını kendisi ayrıştırmaz. Burada farklılık üç teknik özellikden en az biri ile ayrıştırılıyorsa ortaya çıkabilir. Bu üç özellikten biri iç ve dış alanlardaki "zemin renginin", "desen—üslûp" farklılığı"ve"teknik(uygulama) farklılığı"olarak ifade edilebilir. Aksi durumda "ayırma motif" yüzeyde sadece "kapalı form"."kapalı biçim" olarak kalır. Bu analizlerde "bulut"motifi hem "kapalı form" hem de "pafta " özelliği ile örneklendirilmiştir.

"Bulut" motifinin tezyînî desen tasarım sürecindeki işlevleri arasına, diğer motif gruplarında da ortak bir özellik olan "hurde motif" özelliği alınmamıştır. Bu genel özellik vasfından dolayı, "bulut" motifinin "hurde özelliği" sadece motifin " yapı-anatomi bakımından çeşitleri arasında sıralanmış; bu çalışmada, motifin kompozisyon bakımından özellikleri arasında tasnif edilmemiştir. Özgün tasarımlarımızdan yer verdiğimiz bu çeşit örneklerin olabileceğinin bu vesileyle altının çizilmesi yerinde olacaktır. "Hurde bulut " motifleriyle yapılandırılmış motiflerin Türk tezyinatında yaygın hale gelmesiyle, buradaki tasnif arasında yer alabilecek başlıklardan birini oluşturma ihtimali yok sayılamayacak kadar güçlü gözükmektedir.

KAYNAKÇA

1. ALPARSLAN, E. (2015). ***Geleneksel Süsleme Motiflerinden "Bulut Motifi" ve El Yazması Eser Ciltlerinde Bulunan "Bulut Şemseler"***. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi.

2. ARICI, N.(2014). ***Karahisârî Mushafı'nın Tezhip Tasarımı Açısından İncelenmesi (BAKARA Sûresi'nin Sonuna Kadar).*** Yüksek Lisans. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı, İstanbul.

3. AND, M.(2002). ***Osmanlı Tasvir Sanatları 1: Minyatür.*** Yapı Kredi Yayınları. İstanbul.

4. ARSEVEN,C.E.(1927).***Türk Sanatında Tezyinât***, Hayat, C.1, S.20, Ankara.

5. BALKAN,Z & SÖKMEN,S.(2021). ***Bulut Motifinin Tipolojik İncelenmesi ve Halılarda Bulut Motifi*** , International Social Sciences Studies Journal

6. BİROL Ayan, İ. & DERMAN, F. Ç. (1991). ***Türk Tezyini Sanatlarında Motifler***. Kubbealtı Yayınları, İstanbul.

7. BİROL, Ayan, İ. (2008). ***Klasik Devir Türk Tezyînî Sanatlarında Desen Tasarımı Çizim Tekniği ve Çeşitleri,*** Kubbealtı Yayınları.İstanbul.

8. BİROL Ayan, İ. (2012). ***Tezhip***, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C. 41, s. 61-62, İstanbul.

9. DEVELİOĞLU, F.(1990) . ***Osmanlıca-Türkçe A.Lügât***, MEB, Ankara.

10. DOĞANAY, A. (2009). ***Bulut Motifi.*** *Hat ve Tezhip Sanatı.* Ankara: Kültür BakanlığıYayınları, 467-477.

11. KUBAN,D.(2010).***Sanat Mimarlık Toplum Kültürü Üzerine Yazılar*** - Doğan Kuban Yazıları Antolojisi Cilt 1 .

12. MASSİGNON,L.,TOPRAK,B.(1963).***İslâmSan'atlarının Felsefesi***. Türkiye: Güzel Sanatlar Akademisi Türk San'atı Tarihi Enstitüsü.

13. ORHON,S.(2019).***Süleymaniye Kütüphanesi'nden Seçilmiş Tezhip Örneklerinde "Bulut" ve "İplik" Motiflerinin Ayırma / Pafta İşlevinin İncelenmesi.*** Yüksek Lisans. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı, İzmir

14. ÖZCAN,A. (Ed). (2015). ***Hat Ve Tezhip Sanatı: Tezhip Sanatında Desen***. T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

15. ÖZKEÇECİ İ.,(2014).***Türk Sanatında Tezhip*** , Yazı Gen Yayınları, istanbul.

16. PAMUK Ş.(2013). ***Tezyinî Açıdan Kadırga Sokullu Mehmet Paşa Camii.*** Yüksek Lisans Tezi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi. Güzel Sanatlar Enstitüsü, GSF Tezhip Anasanatdalı, İstanbul.

17. YARDIM, Ali,(2004) ***Peygamberimiz'in Şemâili,*** Damla Yayınevi, İstanbul.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(8)

Metin Kamil ERDOĞAN[16]; Prof. Dr. Faik Ahmet SESLİ[17]

TİCARİ TAŞINMAZLARIN DEĞERLEMESİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİ

DETERMINATION OF FACTORS AFFECTING THE VALUATION OF COMMERCIAL REAL ESTATE

ÖZ

Bu çalışmada Türkiye'de ticari gayrimenkullerin değerlemesini etkileyen faktörleri belirleyebilmek adına istatiksel yöntemler kullanılarak bir analiz yapılmıştır. Analiz sürecinde öncelikle Dünya genelinde ve Türkiye'de yayımlanmış literatürler kapsamlı olarak incelenerek ticari gayrimenkullerin değerlemesine etkileyen faktörler belirlenmiş ve Türkiye koşullarına uygun olan 22 adet faktör istatistiksel analiz için kullanılmıştır. Bu çalışma kapsamında 2019 yılı 3.çeyrek sonu itibariyle Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği üyesi Sermaye Piyasası Kurulu Gayrimenkul Değerleme Lisansı'na sahip 8.849 değerleme uzmanına yönelik anket çalışması düzenlenmiştir. Anket çalışmasında belirlenen 22 adet faktörün 0-100 arasında puanlama yapılması istenmiş ve faktörlerin etki dereceleri de belirlenmiştir. Anketin geçerli, güvenilir ve bilimsel sonuçlara doğru ulaşabilmesi için Güç (Power) Analizi yapılarak örneklem sayısı belirlenmiştir. Güç (Power) Analizi sonucunda 8849 kişi içerisinden %95 güven, % 5 kabul edilebilir hata payına göre toplamda 368 kişi ile görüşülmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Anket çalışması tamamlandığında ankete 231 gayrimenkul değerleme uzmanının katılım sağladığı görüldüğünden analiz sonuçları ankete katılım sağlayan değerleme uzmanlarının verdiği cevaplara göre yapılmıştır. Yapılan anket sonuçlarına göre %95 güven aralığı %10 kabul edilebilir hata payına göre yeniden hesaplama yapılmış ve 231 anketin güvenilir ve doğru sonuç vereceği kabul edilmiştir. Buna göre, güvenilirlik analizi, freidman testi yapılarak ticari gayrimenkullerin değerine etki eden faktörlerin analizi gerçekleştirilmiş ve 17 adet faktörün ticari gayrimenkullerin değerini etkileyen faktör olduğu ve önem dereceleri ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ticari Taşınmaz, Gayrimenkul, Değerleme, Güç Analizi.

ABSTRACT

In this study, an analysis was conducted using statistical methods to determine the factors that effect the valuation of commercial real estate in Turkey. Throughout the world primarily in the analysis process and determined the literature published in Turkey factors effecting the valuation of commercial real estate and comprehensively examined 22 factors according to the conditions in Turkey were used for statistical analysis. In the thesis, as of the third quarter of 2019, the member of the Turkey Appraisers Association of Real Estate who has Appraisal Licensing of Capital Markets Board has arranged a survey work for 8849 appraiser. It was asked to score between 0-100 of the 22 factors determined in the survey and the effect levels of the factors were determined. In order to reach valid, reliable and scientific results of the questionnaire, Power Analysis was conducted and the number of samples was determined. As a result of the Power Analysis, it was found that 95% of the 8.849 people should be interviewed with a total of 368 people according to the % 5 acceptable error margin. When the survey was completed, it was seen that 231 real estate appraisers participated in the survey and the results of the analysis were made according to the answers given by the appraisers who participated in the survey. According to the survey results, 95% confidence interval and 10% acceptable error margin were recalculated and 231 questionnaires were accepted to be reliable and accurate. Accordingly, reliability and freidman tests were conducted to analyze the factors affecting the value of commercial real estate and 17 factors were determined to be the factors that affect the value of commercial real estate and their importance levels were revealed.

Keywords: *Commercial Real Estate, Real Estate, Valuation, Power Analize.*

[16] İller Bankası A.Ş. Genel Müdürlüğü, Ankara, Türkiye. https://orcid.org/0000-0001-7444-4235, Metin Kamil ERDOĞAN
[17] Ondokuzmayıs Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi Harita Mühendisliği Bölümü, Samsun, Türkiye. *Sorumlu Yazar / Corresponding author : fasesli@omu.edu.tr; https://orcid.org/0000-0001-8352-734X, Faik Ahmet SESLİ

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

1. GİRİŞ

Türkiye'de yaşanan 2001 yılı ekonomik krizi sonrasında, ülkenin siyasi yönden yeni oluşumlar yaşaması, bir disiplin içerisinde uygulanan yeni ekonomi programlarıyla birlikte; kamu harcamaları, borçlanma yönetimi gibi konularda görülen iyileşmeler, ülkenin ekonomik yönden büyümeye başlamasına ve ülkenin risk primlerindeki azalmasına yol açmıştır. Dünya ve ülke ekonomisinde meydana gelen değişikliklerle birlikte para ve maliye politikalarında farklı uygulamalara gidilmiştir (Dalkılıç ve Aşkın, 2018). Bu süreçte ekonomik istikrarın da sağlanmasıyla birlikte hem yurt içi hem de yurtdışından gelen yatırımlar; ülkede inşaat, ticaret, sanayi, inşaat, turizm ve hizmetler gibi birçok sektörün canlanmasına ve önemli boyutlarda büyümelerine yol açmıştır (Dalkılıç ve Aşkın, 2018).

Türkiye'de ekonomik büyümeyle birlikte altın çağını yaşayan sektörlerin başında inşaat sektörü gelmektedir. İnşaat sektörü yarattığı katma değer ve istihdam olanaklarıyla ülke ekonomisi için ayrı bir öneme sahiptir. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyüme ile inşaat sektörünün çok güçlü bağı vardır. Ayrıca sektörün birçok meslek dalını kapsaması, istihdama direkt olarak etkisi, 200'den fazla alt sektörle girdi-çıktı ilişkisinde olması nedeniyle lokomotif sektör olarak adlandırılmaktadır (İNTES, 2019). Türkiye'de yapılan inşaat faaliyetleri, ülkede yaşayan insanların değişen hayat tarzlarına ve gelişen ihtiyaçlara bağlı olarak dönüşüm geçirmektedir. Özellikle son dönemlerde inşaat sektöründe oluşan yeni trendler, yerli ve yabancı yatırımların artmasıyla birlikte akıllı bina sistemleri, yeşil sertifikalı yapılar, ev-ofis sistemleri, modern yaşam alanları ile eğlence ve aktivite merkezleri modern ve karma projelerin vazgeçilmezleri arasına girmiştir. Konut piyasasında kentsel dönüşümün önemi günden güne artarken, konut dışı ticari yapılarda ise sosyal ihtiyaçlar doğrultusunda yeni yapılanmalar söz konusu olmaktadır. Devlet destekli büyük altyapı ve dönüşüm projeleri de inşaat sektörünün iş hacminde önemli paya sahiptir (Şat Sezgin ve Aşarkaya, 2017).

Türkiye'de gayrimenkule olan yatırımların artması, sektörde yerli ve yabancı büyük yatırımcılar, oyun kurucu rolünü üstlenmesiyle yüksek standartlı konut projelerinin yanında ofis, alışveriş merkezi, otel gibi hem ticari faaliyetlerin yürütüldüğü hem de yaptıkları yatırımların karşılığında yüksek gelir elde edebilecekleri ticari gayrimenkul projelerine yönelmişlerdir. Türkiye'de ticari gayrimenkul projelerinin artmasında ticari faaliyetlerin yürütüldüğü perakende, turizm ve konaklama, hizmet gibi sektörlerin ekonomik gelişmelere bağlı olarak büyümesi ve gelişmesi en büyük etkenlerdendir. Ayrıca kullanıcılarının verimli çalışma olanaklarına sahip olması hem kullanıcıları olan kuruluşların hem de faaliyet gösterdikleri ülke ekonomisinin hedeflenen başarılara ulaşması için kritik öneme sahiptir.

Türkiye'de konutlardan sonra en çok değerlemeye konu olan gayrimenkul türü ticari gayrimenkullerdir. Ticari gayrimenkul, ticari faaliyetlerin sürdürülerek, gelir getirici gayrimenkullere verilen isimdir. Ofisler, perakende hizmetlerinin yürütüldüğü dükkanlar, mağazalar, alışveriş merkezleri, turizm ve konaklama tesisleri gibi yapılar ticari gayrimenkul kavramını oluşturan yapılardır. Ticari gayrimenkullerin ekonomik getirisi de göz önüne alındığında değerleme çalışmalarında gayrimenkulün cins ve nitelikleri, kullanım biçimleri, mülkiyet ve yasal durum ve fiili durum karşılaştırmaları ve maliklerin değer beklentileri, değere etki eden faktörlerin bilimsel olarak ortaya konulmasına ihtiyaç vardır.

Bu çalışma kapsamında Türkiye'de ticari gayrimenkullerin değerine etki eden faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Dünya genelinde ve ülkemizde ticari gayrimenkullere yönelik çalışmalarda belirtilen faktörler dikkate alınarak Türkiye'de Sermaye Piyasası Kurulu Gayrimenkul Değerleme Lisansına sahip gayrimenkul değerleme uzmanlarına yönelik bir anket çalışması düzenlenmiştir. Anket sonuçlarının güvenilir ve doğru sonuçlara ulaşabilmesi için Güç (Power) Analizi yapılarak minimum anket sayısı belirlenmiştir. Türkiye'deki gayrimenkul değerleme uzmanlarına yönelik anket sonuçlarına göre yapılan analizlerle Türkiye'de ticari gayrimenkullerin değerini etki eden faktörler ve faktörlerin değere etki dereceleri ortaya konulmuştur.

1.1. Problemin Tanımı

Ticari taşınmazların değerleme yöntemleri için gerekli norm bilgilerin üretilememiş olması, ülkede henüz bir taşınmaz bilgi sistemi altyapısının olmaması, uluslararası değerleme standartlarına göre yapılması gereken uygulamaların yeterli düzeyde olmaması, gayrimenkul değerleme ve proje değerleme yöntemlerinin tam olarak bilinmemesi ve doğru kullanılmaması, özellikle gayrimenkullerin değerlerini olumlu-olumsuz

yönlerde etkileyebilecek faktörlerin belirlenmesi ve bunların seçilmesi, değer düzeltme parametrelerinin bir sistem içerisinde kullanılmaması, kişilerin bu parametreleri uygun yöntemlerle kullanamaması, ülke genelinde değer haritalarının oluşturulamamış olması, değerleme hizmetlerinin kurumsallaşma aşamasında yaşanan zorluklar ve proje geliştirme ve değerleme hizmetlerinin yetersizliği gibi olumsuzluklar da dikkate alındığı ticari vasıflı taşınmazların değer faktörlerinin oluşturulması bir çok çalışmaya da ışık tutacaktır.

1.2. Çalışmanın Amacı

Bir gayrimenkule ilişkin nitelik, öznitelik, çevre, kullanım koşulları gibi faktörleri dikkate alarak değerlemenin objektif, doğru ve güvenilir bir şekilde yapılması gerekmektedir. Değerlemeye konu taşınmazlarından biri de ticari gayrimenkullerdir. Ticari gayrimenkullerin ekonomik getirisi de göz önüne alındığında değerleme çalışmalarında gayrimenkullerin cins ve nitelikleri, kullanım biçimleri, mülkiyet ve yasal durumları, fiili durum karşılaştırmaları ve maliklerin değer beklentileri, değere etki eden faktörlerin bilimsel olarak ortaya konulmasına ihtiyaç vardır. Türkiye'de ticari gayrimenkullerin değerine etki eden faktörlerin neler olduğu, nasıl elde edildiği veya tutulduğu konusunda bir veri tabanı bulunmamaktadır. Bu çalışmada Türkiye'de gayrimenkul değerleme uzmanlarının görüşleri alınarak ticari gayrimenkullerin değerine etki eden faktörlerin neler olduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1.3. Temel Kavramlar

Gayrimenkul; bir yerden başka bir yere taşınması mümkün olmayan malları ifade etmektedir. Gayrimenkul; arazinin doğal parçası olan her şeyi kapsamaktadır. Bunun yanında araziye insanlar tarafından yapılan eklentileri de kapsamaktadır. Gayrimenkul, fiziksel bir varlık olan arazi ve bu arazi üzerine insanlar tarafından yapılmış yapılar olarak tanımlanmaktadır (URL-1). Taşınmazın kapsamına; arazi, tapu kütüğünde ayrı sayfaya kaydedilen bağımsız ve sürekli haklar ile 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanununa göre kat mülkiyeti kütüğüne kayıtlı bağımsız bölümler girmektedir (URL-2). Uzun yıllardır bir yatırım aracı olarak görülen gayrimenkulün geliştirilmemiş hali ham arazi olarak görülmektedir. Ham arazinin imar hakkı elde etmesi ile birlikte üzerinde imar hakkına uygun yapılar yapılması gayrimenkulün geliştirilmiş halini göstermektedir. Gayrimenkuller genel anlamda beş ayrı türe göre sınıflandırılabilir (Üreten, 2007):

Konutlar: Barınma amacı ile yapılan ve kullanılan ev, apartman dairesi, villa gibi yapılardan oluşmaktadır.

Ticari gayrimenkuller: Ticari gayrimenkul, ticari faaliyetlerin sürdürülerek, gelir getirici taşınmazlara verilen isimdir. Ticari gayrimenkul kavramı geniş bir yelpaze ile birçok yapıyı içinde barındırmaktadır. Ticari hizmetlerin verildiği her türlü iş merkezi, merkezi iş alanları, alışveriş merkezi, ofis, mağaza, otel ve turizm tesisleri gibi yapılardan oluşmaktadır.

Endüstriyel amaçlı gayrimenkuller: Endüstriyel üretimin yapıldığı imalathane, fabrika gibi yapıları kapsamaktadır.

Tarımsal amaçlı gayrimenkuller: Arazide tarımsal faaliyetlerin sürdürüldüğü ekilip, biçilebilen, gelir ve istihdam yaratılan gayrimenkullerdir.

Özel amaçlı gayrimenkuller: Genellikle kamu hizmetine yönelik okul, hastaneler, limanlar, havalimanları, müzeler, tarihi yapılar özel amaçlı gayrimenkuller arasında sayılabilir.

Değer, Değerleme ve Gayrimenkul Değerleme Kavramları:

Değer, bir mal veya hizmetin alıcıları ve satıcıları tarafından sonuçlandırılması muhtemel fiyatı anlamına gelmektedir. Bu nedenle, değer bir gerçeklik değil, bir mal veya hizmet için ödenmesi olası bir fiyatın takdiridir (URL-1). Bir mal veya hizmetin değerinin tam olarak bilinmesi veya tespit edilmesi, git gide karmaşık ve kişilere göre farklılık gösteren bir konudur (Reynolds, 2006).

Pazar değeri, bir gayrimenkulün herhangi bir baskı olmadan, alıcı ve satıcı arasında fiyat üzerinde anlaşılması neticesinde, ayrıca tarafların mantıklı, konu hakkında bilgili ve tutarlı şekilde davrandıkları varsayılarak, el değiştirmesi için ödeneceği öngörülen tutardır (Karapınar vd., 2010).

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Rayiç bedel; iktisadi bir kıymetin değerleme günündeki normal alım satım değeridir (Anonim, 1961).

Emsal bedel; gerçek bedeli tam olarak bilinemeyen veya değeri doğru olarak tespit edilemeyen bir malın, değerleme gününde satılması durumunda emsaline göre olacağı değeri ifade eder (URL-3).

Maliyet değeri, yapılı gayrimenkulün değerleme günündeki yapım giderlerinden, yıpranma payı, eskime ve diğer giderlerin çıkartılmasıyla ulaşılan değer olarak ifade edilmektedir (Tanrıvermiş, 2017).

Gelir değeri veya hasıla değeri; gayrimenkul veya gayrimenkul projesinin ekonomik ömrü boyunca getirebileceği gelirlerin bugünkü değerini ifade eder (Tanrıvermiş, 2017).

Yatırım değeri; yatırımcılar arasında farklılık gösteren, gayrimenkulün her bir yatırımcının beklentileri ve yatırım ihtiyaçlarını ne kadar karşıladığıyla alakalı, yatırımcı nezdindeki değeridir (Amca, 2016).

Sigorta değeri; Bir gayrimenkulün sigortalanması durumunda sigorta sözleşmesindeki tanımlar çerçevesinde belirlenen değeridir (Dalkıran, 2015).

Kayıtlı değer; gayrimenkulün muhasebe defterlerinde veya kayıtlarında gösterilen değeridir (Tanrıvermiş, 2017).

Vergi değeri; bir mülkün vergi değeri, ilgili yasalarda yer alan tanımları esas alan değeridir (Tanrıvermiş, 2017).

Gayrimenkul değerlemesi; gayrimenkulün durumuna göre uygun yöntemler kullanarak istenilen zamandaki rayiç değerini saptamaktır.

Değerleme, bir gayrimenkulün değerinin tam ve doğru olarak saptanması işlemidir. Bu konudaki temel sorunlardan birisi "değer" kavramının tam olarak ne anlama geldiğidir (Alp ve Yılmaz, 2000).

2. MATERYAL VE METOT

Bu çalışma iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda; öncelikle teorik olarak ve gayrimenkul, gayrimenkul değerlemesi, gayrimenkul değerleme yöntemleri, ticari gayrimenkuller, ticari gayrimenkul piyasası ve Türkiye'de ticari gayrimenkul piyasasına bağlı bilgiler ve istatistikler ortaya konulmuştur. İkinci kısımda ise ticari gayrimenkullerin değer faktörlerin belirlenmesi amacıyla Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) Gayrimenkul Değerleme Lisansına sahip gayrimenkul değerleme uzmanlarına yönelik online olarak anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışması için doğru ve güvenilir sonuçlara ulaşabilmek için örneklem sayısı Güç (Power) Analizi yoluyla hesaplanmıştır. Ankete katılım sonrasında ortaya çıkan verilere göre istatistiksel analizler yapılarak ticari gayrimenkullerin değerini etki eden faktörler belirlenmiştir (Erdoğan, 2020).

2.1. Anket Çalışması

2.1.1. Hedef kitlenin belirlenmesi

Ticari gayrimenkullerin değerlemesine etki eden faktörlerin belirlenebilmesi için ülkemizde bulunan SPK Gayrimenkul Değerleme Lisansına sahip gayrimenkul değerleme uzmanları hedef kitle olarak seçilmiştir. Hedef kitle belirlenirken Sermaye Piyasası Kurulu ve Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği'nin yayınlamış oldukları sektör raporlarından SPK lisanslı Gayrimenkul Değerleme Lisansına sahip kişilerin sayısı belirlenmiştir. Buna göre; SPK'nın açıklamış olduğu 2019 yılı Ocak-Haziran dönemi verilerine göre 12.248 kişinin SPK lisanslı gayrimenkul değerleme uzmanı olduğu belirtilmektedir. TDUB'un açıkladığı 2019 yılı 3. çeyrek raporuna göre TDUB'a üye olan SPK Gayrimenkul Değerleme Lisansına sahip 8.849gayrimenkul değerleme uzmanı olduğu belirtilmektedir. Yapılacak anket çalışmasının üyelerine gönderilmesi konusunda olumlu görüş bildirmesinden dolayı TDUB'a üye olan SPK lisanslı gayrimenkul değerleme uzmanları hedef kitle olarak seçilmiştir.

2.1.2. Örneklem Büyüklüğünün Hesaplanması

Örnek büyüklüğünün hesabı yapılırken sonuçların doğru ve güvenilir bir şekilde elde edilmesi için Güç (Power) Analizi yönteminden yararlanılmıştır. Güç analizine göre evreni bilinen örneklem yöntemi için kullanılan formül Eşitlik 1'de sunulmuştur.

$$n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N-1)+t^2pq} \quad \textbf{(1)}$$

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

N= Evrendeki birey sayısı
n= Örnekleme alınacak birey sayısı
p= İncelenecek olayın görülüş sıklığı (olasılığı)
q= İncelenecek olayın görülmeyiş sıklığı (1-p)
t= t tablosunda bulunan teorik değer (1,96).
d= Olayın görülüş sıklığına göre yapılmak istenen + sapma olarak simgelenmiştir (0,05).

Hedef kitle olarak seçilen 8.849 kişi içerisinden % 95 güven, 0,05 kabul edilebilir hata payına göre Eşitlik 1 kullanılarak hesaplanmıştır ve toplamda368 kişi ile görüşülmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

$$n = \frac{8.849 * 1{,}96^2 * 0{,}5 * 0{,}5}{0{,}05^2(8.849-1)+1{,}96^2 * 0{,}5 * 0{,}5} \cong 368 \quad \textbf{(1)}$$

16.12.2019 – 23.12.2019 tarihleri arasında TDUB tarafından daha önceden online olarak hazırlamış olduğumuz anket üyelerine iletilerek ankete katılımları sağlanmış ancak Güç Analizi sonucunda ortaya çıkan 368 anket sayısına ulaşılamamıştır. TDUB üyesi 231 gayrimenkul değerleme uzmanı anket çalışmasına katılmış ve ticari gayrimenkullerin değerine etki eden faktörler ankete katılan 231 kişinin vermiş olduğu cevaplar dikkate alınarak istatistiksel analizler yapılarak ortaya konulmuştur.

Yapılan anket çalışmasında ankete katılım sayısına göre yeniden hesaplama yapılmış % 10 kabul edilebilir hata payı ve %95 güven seviyesine göre yapılan 231 anketin doğru ve güvenilir sonuç vereceği kabul edilmiştir.

2.1.3. Ticari Gayrimenkullerin Değerine Etki Eden Faktörlerin Belirlenmesi

Bu çalışma kapsamında genel olarak Dünya'da ve Türkiye'de yapılan kapsamlı literatür araştırması yapılmış olup bu doğrultuda Tablo 1'de özet bir literatür matrisi oluşturulmuştur. Literatür matrisinde ortaya çıkan tüm faktörler değerlendirilerek Tablo 2'de belirtilen 22 adet faktörün Bu çalışma kapsamında kullanılmasına karar verilmiştir.

Tablo 1. Literatür kriter matrisi

Litetarür / Kriter Matrisi	Çelikkol 2015	Dilaver 2016	Yılmaz 2006	Downing 1973	Öven ve Pekdemir 2005	Fanggiang ve Xiaowei 2007	Leiserand Groh 2011	Kasımoğlu 2012	Türk 2012	Thontteh ve Omirin 2014	Sengöl Özegeli 2016	Göksen 2015	Ünlükara 2017	Albulak 2016
Gayrimenkulün bulunduğu parselin konumu	x	x	x	x	x	x		x	x		x			x
Gayrimenkulün imar adası içerisindeki konumu (köşebaşı, ara parsel)				x					x					
Gayrimenkulün Imar Durumu	x		x		x						x			x
Gayrimenkule izin verilen inşaat alanı				x	x	x		x	x		x	x		
Gayrimenkule izin verilen kat adedi						x		x	x					x
Gayrimenkulün bulunduğu yerin topoğrafik özellikleri									x		x			
Gayrimenkulün sosyal donatılara, eğitim, sağlık tesis alanlarına olan uzaklığı				x				x	x		x			x
Gayrimenkulün bulunduğu çevrenin demografik özellikleri		x	x	x			x	x	x		x	x	x	x
Gayrimenkulün fiziki özellikleri		x			x	x		x	x	x	x	x	x	
Gayrimenkulde kiralanabilir alanların varlığı						x	x			x				
Gayrimenkullerde Teknolojik Gelişmeler							x				x	x	x	
Gayrimenkullere Yatırım Olanakları	x				x		x			x		x		
Gayrimenkul Inşaat Maliyetleri	x				x		x		x		x			
Gayrimenkulün Işgücüne yakınlığı		x			x	x						x		
Gayrimenkulde global firmaların / zincir mağazaların varlığı									x					
Ekonomik Faktörler							x						x	
Gayrimenkulde doluluk/boşluk oranları	x				x			x						
Gayrimenkulün riskli alanlara uzaklığı										x				
Gayrimenkulün ulaşım akslarına, metro, tren garı ve havalimanlarına olan uzaklığı					x	x		x	x		x			
Gayrimenkule Ulaşım Olanakları		x	x		x			x	x	x	x		x	x
Gayrimenkulde yasal izinlerin varlığı	x				x	x	x		x	x	x			
Gayrimenkulün mülkiyet durumu	x					x	x	x	x	x				
Rekabet Koşulları									x				x	x

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tablo 2. Bu çalışmada kullanılacak kriterler

Kriterler	Kriterler
Gayrimenkulün bulunduğu parselin konumu	Gayrimenkulün mülkiyet durumu
Gayrimenkulün imar adası içerisindeki konumu (köşebaşı, ara parsel)	Gayrimenkulde yasal izinlerin (ruhsat vb) varlığı
Gayrimenkulün İmar Durumu	Gayrimenkule Ulaşım Olanakları
Gayrimenkule izin verilen inşaat alanı	Gayrimenkulün ulaşım akslarına, metro, tren garı ve havalimanlarına olan uzaklığı
Gayrimenkule izin verilen kat adedi	Gayrimenkulün riskli alanlara (deprem, heyelan, sel vb) uzaklığı
Gayrimenkulün bulunduğu yerin topoğrafik özellikleri	Gayrimenkulde doluluk/boşluk oranları
Gayrimenkulün sosyal donatılara, eğitim, sağlık vb tesis alanlarına olan uzaklığı	Gayrimenkulde global firmaların / zincir mağazaların varlığı
Gayrimenkulün bulunduğu çevrenin demografik özellikleri	Ekonomik Faktörler (Enflasyon, devalüasyon, büyüme, istihdam koşulları vb).
Gayrimenkulün fiziki özellikleri (güvenlik, otopark, asansör, internet, klima, ısınma sistemleri vb.)	Gayrimenkulün İşgücüne yakınlığı
Gayrimenkulde kiralanabilir alanların varlığı	Gayrimenkul İnşaat Maliyetleri
Gayrimenkullerde Teknolojik Gelişmeler	Gayrimenkullere Yatırım Olanakları

Belirlenen kriterlerin ticari gayrimenkullerin değerine etki eden faktörler arasında yer alıp almadığı 0 ile 100 arasında puanlama yapılmak suretiyle ankete katılanlardan belirlenmesi istenmiştir. Aynı zamanda katılımcıların yapmış oldukları puanlama ile belirlenen faktörlerin ne derecede ticari gayrimenkullerin değerine etki ettiği ortaya konulacaktır.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1. Ankete Katılanların Demografik Özellikleri

Anket çalışmasının sonuçlarına göre değerleme uzmanlarının cinsiyet, eğitim durumu, mesleki deneyim, çalıştıkları sektör, gayrimenkul sektöründeki deneyim, SPK lisansına sahip olma durumu, sertifikaya sahip olma yılı gibi özellikleri ortaya konulmuştur.

Tablo 3. Ankete katılan değerleme uzmanlarının cinsiyet özellikleri

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kadın	55	23,8
Erkek	176	76,2

Ankete katılan 231 kişiden 55'i kadın 176'sı ise erkektir. Yüzde olarak dağılıma bakıldığında %23,8'i kadın, %76,2'si erkek olduğu görülmektedir (Tablo 3).

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tablo 4. Ankete katılan değerleme uzmanlarının eğitim durumları

Eğitim durumu	Frekans	Yüzde
Lisans	163	70,6
Tezli Yüksek Lisans	36	15,6
Tezsiz Yüksek Lisans	26	11,3
Doktora	6	2,6

Ankete katılanlardan 163'ü lisans, 62'si yüksek lisans (tezli ve tezsiz yüksek lisans) ve 6'sı ise doktora mezunu olduğu görülmektedir. Yüzde olarak dağılıma bakıldığında % 70,6'sı lisans mezunu iken % 29,4'ü ise lisansüstü eğitim görmüştür (Tablo 4).

Tablo 5. Ankete katılan değerleme uzmanlarının mesleki deneyimleri

Mesleki deneyim	Frekans	Yüzde
0-5 yıl	73	31,6
5-10 yıl	56	24,2
10-15 yıl	41	17,7
15-20 yıl	17	7,4
20-25 yıl	18	7,8
25 yıl ve üstü	26	11,3

Ankete katılanlardan % 31,6'sı 0-5 yıl arasında mesleki deneyime sahip iken % 24,2'ü 5-10 yıl deneyime sahiptir. 25 yıl ve üstü mesleki deneyime sahip olanların oranı ise % 11,3 olarak dikkati çekmektedir (Tablo 5).

Tablo 6. Ankete katılan değerleme uzmanlarının çalıştıkları sektörler

Çalışılan Sektör	Frekans	Yüzde
Kamu	21	9,1
Özel	208	90,0
Üniversite	2	0,9

Bu çalışma kapsamında ankete katılanlardan % 9,1'i kamuda çalışırken % 90,0'ı ise özel sektörde çalışmaktadır. Üniversite'de çalışanların oranı oldukça düşük olup yaklaşık % 1 seviyelerinde olduğu görülmektedir (Tablo 6).

Tablo 7. Ankete katılan değerleme uzmanlarının gayrimenkul değerleme sektöründe çalışma yılı

Gayrimenkul değerleme sektöründe çalışma yılı	Frekans	Yüzde
0-5 yıl	99	42,9
5-10 yıl	67	29,0
10-15 yıl	46	19,9
15-20 yıl	10	4,3
20-25 yıl	5	2,2
25 yıl ve üstü	4	1,7

Anket sonuçlarına bakıldığında gayrimenkul değerleme sektöründeki deneyimi 0-5 yıl olanlar ankete katılanların % 42,9'unu, 5-10 yıl olanlar % 29,0'unu, 10-15 yıl olanlar ise % 19,9'unu oluşturmaktadır (Tablo 7).

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tablo 8. Ankete katılanların SPK lisansına sahip olma süreleri

Kaç yıldır SPK gayrimenkul değerleme lisansına sahipsiniz	Frekans	Yüzde
0-5 yıl	163	70,6
5-10 yıl	48	20,8
10-15 yıl	17	7,4
15-20 yıl	3	1,3

Anket sonuçlarına bakıldığında ankete katılanların % 70,6'sı SPK gayrimenkul değerleme lisansına 0-5yıldır sahip olduklarını belirtmişlerdir. % 20,8 oranında ise 5-10 yıl aralığında SPK gayrimenkul değerleme lisansına sahip oldukları belirtilmiştir (Tablo 8).

3.2. Ankete Katılanların Ticari Gayrimenkuller ile Olan İlişkileri

Bu bölümde ankete katılan gayrimenkul değerleme uzmanlarına ticari gayrimenkul sınıfına giren gayrimenkulleri, ticari gayrimenkuller ile ilgili değerleme raporu hazırlama sıklığını ve ticari gayrimenkul değerleme raporu talebi gelen ilk 5 şehir ile ilgili sorun analizleri ortaya konulacaktır.

Tablo 9. Ankete katılanlara göre ticari gayrimenkul sınıfına giren gayrimenkuller

Ticari Gayrimenkul	Frekans	Yüzde
Alışveriş Merkezi	228	98,7
İş Merkezi	226	97,8
Turistik ve Konaklama Tesisleri (Otel vb.)	224	97,0
Dükkân	221	95,7
Sanayi ve Endüstri Tesisleri	204	88,3
Özel Sağlık Tesisleri	201	87,0
Ofis	200	86,6
Özel Eğitim-Öğretim Tesisleri	198	85,7
Arsa	100	43,3
Rezidans	76	32,9
Tarla	65	28,1
Konut	21	9,1

Anket çalışmasında gayrimenkul değerleme uzmanlarından hangi gayrimenkullerin ticari gayrimenkul sınıfına girdiği sorulmuştur. Verilen cevaplar sonucunda ankete katılanların % 98,7'si alışveriş merkezini, % 97,8'i iş merkezlerini, % 97,0'ı turistik ve konaklama tesislerini, % 95,7'si dükkanı ve % 86,6'sı ofisi ticari gayrimenkul sınıfında olduğunu belirtmişlerdir. Bunların dışında sanayi ve endüstri tesisleri, özel sağlık tesisleri ve özel eğitim-öğretim tesislerinin ticari gayrimenkul olarak değerlendirilme oranı yaklaşık % 86 - % 88 aralığında olduğu görülmektedir. Arsa, rezidans, tarla ve konutun ise ticari gayrimenkul değerlendirilme oranı ise yaklaşık % 10 - % 43 aralığında olduğu görülmektedir (Tablo 9).

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tablo 10. Ankete katılanların ticari gayrimenkullere ait değerleme raporu hazırlama sıklığı

Ticari Gayrimenkullere Ait Gayrimenkul Değerleme Raporu Hazırlama Sıklığı	Frekans	Yüzde
Çok sık	38	16,5
Sık	66	28,6
Orta	70	30,3
Az	30	13,0
Çok Az	27	11,7

Ankete katılan değerleme uzmanlarından ticari gayrimenkuller hakkında hazırladıkları değerleme raporu hazırlama sıklığını belirtmeleri istenmiş ve çıkan sonuçlara göre yüksek oranda değerleme raporu hazırlama sıklığı olmadığı görülmüştür. Ankete katılanların %30,3'ü orta sıklıkla rapor hazırladığından bahsederken çok sık rapor hazırladığını belirtenlerin oranı % 16,50 olarak gözükmektedir (Tablo 10).

Tablo 11. Ticari gayrimenkullere ait değerleme raporu talebi olan şehirler

Ticari gayrimenkul değerleme raporu talebi olan şehirler	Frekans	Yüzde
İstanbul	190	82.25
İzmir	155	67.10
Ankara	149	64.50
Bursa	118	51.08
Antalya	75	32.47
Kocaeli	73	31.60
Adana	42	18.18
Konya	19	8.23
Gaziantep	12	5.19
Tekirdağ	12	5.19

Ankete katılan değerleme uzmanlarından ticari gayrimenkuller hakkında değerleme raporu talebi olan şehirleri belirtmeleri istenmiş ve İstanbul % 82.25 oranı ile en yüksek talep olan şehir olarak görülmüştür. Diğer şehirler sırasıyla İzmir, Ankara, Bursa, Antalya ve Kocaeli olarak sıralanmaktadır (Tablo 11).

3.3. Araştırma Sonuçlarının İstatistiksel Analizi ve Değerlendirilmesi

Bu çalışmada veriler IBM SPSS (Statistical Program for Social Science) V23 programı ile analiz edilmiştir. Ticari gayrimenkulün değerine etki eden faktörlerin iç tutarlılığı Cronbach's Alpha ile değerlendirilmiştir. Kategorik veriler frekans ve yüzde, nicel veriler ise ortalama, standart sapma, ortanca, minimum ve maksimum olarak sunulmuştur.

3.3.1. Güvenilirlik analizi (iç tutarlılık) sonuçları

Cronbach's Alfa $\alpha^{(c)}$ ile tanımlandığında; Alfa $\alpha^{(c)}$

- $0.00 \leq \alpha^{(c)} < 0,40$ => Ölçek Güvenilir Değil
- $0.40 \leq \alpha^{(c)} < 0.60$ => Ölçek Düşük Güvenilirlikte
- $0.60 \leq \alpha^{(c)} < 0.80$ => Ölçek Oldukça Güvenilir
- $0.80 \leq \alpha^{(c)} < 1.00$ => Ölçek Yüksek Derecede Güvenilir'dir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Bu çalışma kapsamında SPSS V23 programı kullanılarak ölçeğin tamamı üzerine güvenirlilik analizi uygulanmış ve 22 maddelik ticari gayrimenkulün değere etki eden faktörlerine ilişkin güvenirlik analizi sonucu Cronbach's Alpha yani iç tutarlılık değeri 0,929 olarak elde edilmiştir (Tablo 12). Buna göre analiz sonucunda ölçek yüksek derecede güvenilir olarak kabul edileceğinden anket verilerinin yüksek derecede güvenilirliğe sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 12. Güvenilirlik analizi sonuçları

Cronbach's Alpha	Madde sayısı
0,929	22

3.3.2. Faktörlere ilişkin istatistikler

SPSS V23 programından elde edilen verilere göre ticari gayrimenkullerin değerini etkileyen faktörler aritmetik ortalama, ortanca değer ve minimum ve maksimum değerler olmak üzere 4 yönteme göre değerlendirilmiş ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar Tablo 13'de gösterilmiş olup, bu çalışma kapsamında TDUB üyesi SPK lisanslı gayrimenkul değerleme uzmanlarının ankete verdiği cevapların istatistiksel analizi yapılmıştır.

Tablo 13. Ticari gayrimenkullerin değerine etki eden faktörler, faktör puanları ve faktörlerin karşılaştırılması

Faktörler	Ortalama	S.Sapma	Ortanca	Min.	Mak.	Test istatistiği*	p
Gayrimenkulün bulunduğu parselin konumu	90,09	17,27	100	10	100		
Gayrimenkulün imar adası içerisindeki konumu (köşebaşı, ara parsel)	78,27	23,55	80	0	100		
Gayrimenkulün İmar Durumu	85,32	19,42	90	10	100		
Gayrimenkule izin verilen inşaat alanı	82,29	20,50	90	0	100		
Gayrimenkule izin verilen kat adedi	74,24	24,87	80	0	100		
Gayrimenkulün mülkiyet durumu	55,50	28,58	50	0	100		
Gayrimenkulde yasal izinlerin (ruhsat vb) varlığı	76,10	25,36	80	10	100		
Gayrimenkule Ulaşım Olanakları	82,29	19,10	80	10	100		
Gayrimenkulün ulaşım akslarına, metro, tren garı ve havalimanlarına olan uzaklığı	80,39	20,20	80	10	100		
Gayrimenkulün riskli alanlara (deprem, heyelan, sel vb) uzaklığı	60,82	29,17	60	0	100		
Gayrimenkulün bulunduğu yerin topoğrafik özellikleri	58,44	27,08	60	0	100		
Gayrimenkulün sosyal donatılara, eğitim, sağlık vb tesis alanlarına olan uzaklığı	66,28	24,33	70	0	100	1077,4	<0,001
Gayrimenkulün bulunduğu çevrenin demografik özellikleri	66,58	24,26	70	0	100		
Gayrimenkulün fiziki özellikleri (güvenlik, otopark, asansör, internet, klima, ısınma sistemleri vb.)	67,36	23,65	70	0	100		
Gayrimenkulde kiralanabilir alanların varlığı	74,55	23,79	80	10	100		
Gayrimenkulde doluluk/boşluk oranları	73,64	23,68	80	0	100		
Gayrimenkulde global firmaların / zincir mağazaların varlığı	72,81	23,02	80	0	100		
Ekonomik Faktörler (Enflasyon, devalüasyon, büyüme, istihdam koşulları vb).	71,30	24,14	80	0	100		
Gayrimenkulün İşgücüne yakınlığı	65,54	24,04	70	0	100		
Gayrimenkul İnşaat Maliyetleri	58,57	26,06	60	0	100		
Gayrimenkullerde Teknolojik Gelişmeler	66,36	24,65	70	0	100		
Gayrimenkullere Yatırım Olanakları	55,45	27,89	60	0	100		

Bu çalışma kapsamında 22 adet faktörün değerlendirilmesinde aritmetik ortalamalar kullanılmıştır. Buna göre ticari gayrimenkullerin değerine etki eden faktörlerden "gayrimenkulün bulunduğu parselin konumu" 90,09 faktör puanı ile en yüksek derecede etki eden faktör olarak göze çarpmaktadır. En yüksek puan alan diğer faktörlerin ise 85,32 puan ile "gayrimenkulün imar durumu", 82,29 puan ile "gayrimenkule izin verilen inşaat alanı" ve "gayrimenkule ulaşım olanakları", 80,39 puan ile "Gayrimenkulün ulaşım akslarına, metro, tren garı ve havalimanlarına olan uzaklığı" olduğu görülmektedir.

Anket sonuçlarına göre ticari gayrimenkullerin değerine etki eden faktörlerden "gayrimenkule yatırım olanakları", "gayrimenkulün mülkiyet durumu", "gayrimenkulün bulunduğu yerin topoğrafik özellikleri" ve "gayrimenkul inşaat maliyetleri" değere en az etki eden faktörler olarak göze çarpmaktadır.

Anket sonuçlarına göre ticari gayrimenkullerin değerine etki eden faktörler arasında istatistiksel olarak fark olup olmadığı Friedman testi ile incelenmiştir. Friedman testi, iki yönlü varyans analizinin parametrik

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

olmayan alternatifidir. Bir gruptan k işlem için sıralı, skor ya da aralıklı ölçekle elde edilmiş verilerin, işlem etkilerini test etmek amacıyla kullanılır.Friedman testi parametrik testlerin kullanımına ilişkin varsayımların sağlanmaması durumunda (özellikle denek sayısının azlığında) ilişkili ve tekrarlı ölçümler için kullanılan tek yönlü varyans analizidir. Freidman testinde önem düzeyi $p < 0.001$ alınmış olup, ticari gayrimenkulün değere etki eden faktörler arasında istatistiksel olarak fark olduğu ortaya çıkmıştır.

Friedman testi sonucunda Gayrimenkullere Yatırım Olanakları ile Gayrimenkulün mülkiyet durumu, Gayrimenkul İnşaat Maliyetleri, Gayrimenkulün bulunduğu yerin topoğrafik özellikleri ve Gayrimenkulün riskli alanlara (deprem, heyelan, sel vb) uzaklığı arasında fark yoktur.

Gayrimenkulün mülkiyet durumu ile Gayrimenkul İnşaat Maliyetleri, Gayrimenkulün bulunduğu yerin topoğrafik özellikleri, Gayrimenkulün riskli alanlara (deprem, heyelan, sel vb) uzaklığı ve Gayrimenkulün İşgücüne yakınlığı arasında fark yoktur.

Gayrimenkul İnşaat Maliyetleri ile Gayrimenkulün bulunduğu yerin topoğrafik özellikleri, Gayrimenkulün riskli alanlara (deprem, heyelan, sel vb) uzaklığı, Gayrimenkulün İşgücüne yakınlığı ve Gayrimenkulün bulunduğu çevrenin demografik özellikleri arasında fark yoktur.

Gayrimenkulün bulunduğu yerin topoğrafik özellikleri ile Gayrimenkulün riskli alanlara (deprem, heyelan, sel vb) uzaklığı, Gayrimenkulün İşgücüne yakınlığı, Gayrimenkulün bulunduğu çevrenin demografik özellikleri, Gayrimenkulün sosyal donatılara, eğitim, sağlık vb tesis alanlarına olan uzaklığı ve Gayrimenkullerde Teknolojik Gelişmeler arasında fark yoktur.

Gayrimenkulün riskli alanlara (deprem, heyelan, sel vb) uzaklığı ile Gayrimenkulün İşgücüne yakınlığı, Gayrimenkulün bulunduğu çevrenin demografik özellikleri, Gayrimenkulün sosyal donatılara, eğitim, sağlık vb tesis alanlarına olan uzaklığı, Gayrimenkullerde Teknolojik Gelişmeler ve Gayrimenkulün fiziki özellikleri (güvenlik, otopark, asansör, internet, klima, ısınma sistemleri vb.) arasında fark yoktur.

Gayrimenkulün İşgücüne yakınlığı ile Gayrimenkulün bulunduğu çevrenin demografik özellikleri, Gayrimenkulün sosyal donatılara, eğitim, sağlık vb tesis alanlarına olan uzaklığı, Gayrimenkullerde Teknolojik Gelişmeler, Gayrimenkulün fiziki özellikleri (güvenlik, otopark, asansör, internet, klima, ısınma sistemleri vb.) ve Ekonomik Faktörler (Enflasyon, devalüasyon, büyüme, istihdam koşulları vb) arasında fark yoktur.

Bu ikili karşılaştırmaların haricinde diğer tüm ikili faktörler arasında istatistiksel olarak fark vardır. Şekil 1'de her bir faktöre verilen puanların dağılımları gösterilmiştir.

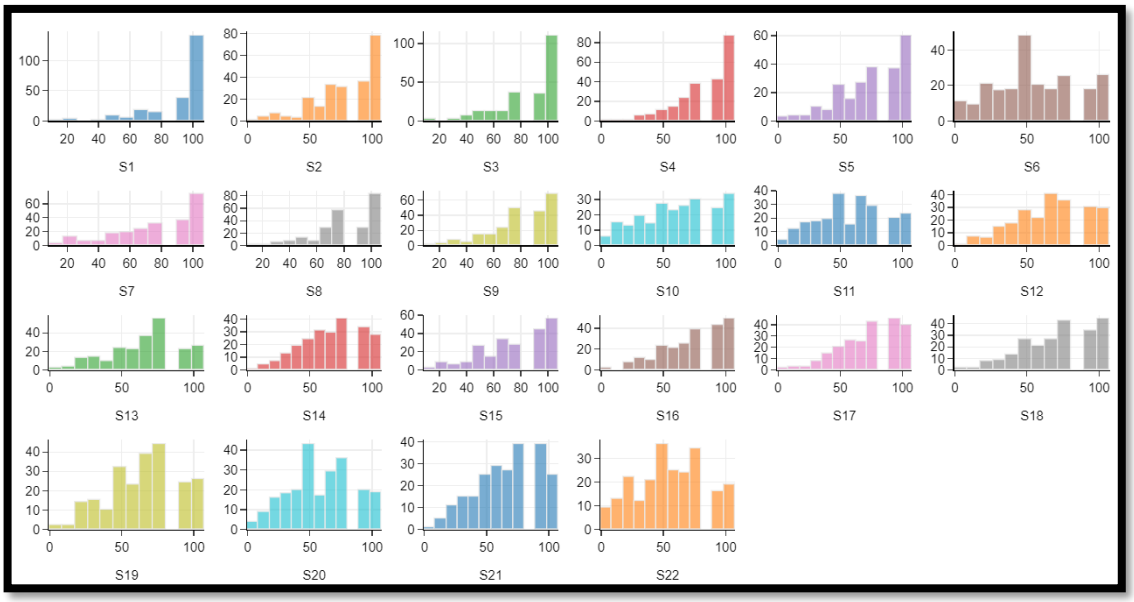

Şekil 1. Ticari gayrimenkulün değere etki eden faktörlerin dağılımları

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkiye'de ticari gayrimenkullerin değerine etki eden faktörlerin neler olduğu, nasıl elde edildiği veya nerelerde tutulduğu konusunda bir veri tabanı bulunmamaktadır. Bu nedenle ticari gayrimenkullerin değerleme çalışmaları sırasında objektif sonuçların elde edilmesi mümkün görülmemektedir.

Zaman kaybedilmeden Türkiye Gayrimenkul Bilgi Sistemi Altyapı'sının kurulması ve kamu, özel ve üniversite sektöründe tüm paydaşların bu sisteme entegre edilerek çalışmalar yapması gerekmektedir.

Genel anlamda sadece ticari gayrimenkullerde değil diğer tüm gayrimenkullerde değere etkileyen faktörleri sınırlamak mümkün değildir. Bu nedenle faktörlerin artması, doğru ve güvenilir sonuçların elde edilmesi ve değerleme çalışmalarında belirli standartların oluşturulması da ancak bilgi teknolojilerinin kullanılmasıyla mümkün olacaktır.

Özellikle Türkiye'de ticari gayrimenkuller konusunda yapılan çalışmalar, gayrimenkul sektör raporları incelendiğinde hangi taşınmazların ticari gayrimenkul sınıfına girdiği konusunda bir karmaşa bulunmaktadır. Bu karmaşa gayrimenkul değerleme uzmanlarına yönelik yapılan anket sonuçlarında da ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle Türkiye'de gayrimenkul sektörüyle alakalı tüm paydaşların bir araya gelerek yeniden ticari gayrimenkul tanımı yapılmalı ve bu sınıfa giren gayrimenkuller netleştirilmelidir. Türkiye'de arsa, tarla ve konut gibi taşınmazların da ticari gayrimenkul sınıfında olduğunu düşünen değerleme uzmanlarının olduğu bilinmelidir.

Türkiye'de SPK lisanslı gayrimenkul değerleme uzmanlarının sayısı son yıllarda önemli ölçüde artış göstermektedir. Türkiye'de kentsel dönüşüm çalışmaları da göz önüne alındığında SPK lisanslı gayrimenkul değerleme uzmanlarının ilerleyen süreçlerdeki değerleme çalışmalarında ne oranda yetişebilecekleri araştırılmalı ve lisanslı değerleme uzmanları sayısı artarken nitelikli olarak hizmet vermeleri amaçlanmalıdır.

Bu çalışma kapsamında Türkiye'de ticari gayrimenkul piyasası incelenmiş olup, bu piyasayı İstanbul ili adeta tek başına elinde tutmaktadır. İstanbul ilinin konumu nedeniyle yeni açılan havalimanı, İstanbul Finans Merkezi projesi, Kanal İstanbul Projesi, liman projeleri, lojistik merkez gibi projeler de düşünüldüğünde İstanbul ticari gayrimenkul piyasası ve dolayısıyla Türkiye ticari gayrimenkul piyasasına yatırım hızla devam edecektir.

Türkiye'de ticari gayrimenkullerin İstanbul'da yoğunlaşması diğer illerde yaşanan hareketliliğin göz ardı edilmesine neden olmaktadır. Bu nedenle özellikle Ankara, İzmir, Bursa ve Kocaeli gibi Türkiye'nin önde gelen şehirlerinde ticari gayrimenkul verilerinin oluşturularak kullanıcı ve yatırımcılara sunulmalı ve bu bölgede yatırımcıları bu bölgelere yöneltilmesi konusunda çalışmalar yapılmalıdır. Böylece ticari gayrimenkuller noktasında şehirler arasında açılan makasın daha da açılmasının önüne geçilmelidir.

Bu çalışmada 2019 yılına ait gayrimenkul sektör raporlarına göre Türkiye'deki SPK lisanslı gayrimenkul değerleme uzmanı sayısı belirlenmiş ve bu sayıya göre Güç Analizi yapılarak örneklem sayısı belirlenmiştir. Yapılan hesaplamalara göre % 5 kabul edilebilir hata payı ve % 95 güven aralığında 368 kişi ile görüşülmesi planlanmış fakat ankete katılım sayısı 231 de kalmıştır. Bu nedenle Bu çalışmanda çıkan sonuçlar ankete katılım sağlayan 231 gayrimenkul değerleme uzmanının görüşleri doğrultusunda hazırlanmıştır. Bu durumda % 10 kabul edilebilir hata payı ve % 95 güven aralığında yeniden hesaplama yapılmış ve 96 kişi ile görüşülmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

Değerleme Uzmanlarının görüşleri değerlendirildiğinde; Gayrimenkulün bulunduğu parselin konumu (90,09), Gayrimenkulün İmar Durumu (85,32), Gayrimenkule izin verilen inşaat alanı (82,29), Gayrimenkule Ulaşım Olanakları (82,29), Gayrimenkulün ulaşım akslarına, metro, tren garı ve havalimanlarına olan uzaklığı (80,39), Gayrimenkulün imar adası içerisindeki konumu (78,27), Gayrimenkulde yasal izinlerin (ruhsat vb) varlığı (76,10), Gayrimenkulde kiralanabilir alanların varlığı (74,55),Gayrimenkule izin verilen kat adedi (74,24), Gayrimenkulde doluluk/boşluk oranları (73,64), Gayrimenkulde global firmaların / zincir mağazaların varlığı (72,81), Ekonomik Faktörler (71,30), Gayrimenkulün fiziki özellikler (67,36), Gayrimenkulün bulunduğu çevrenin demografik özellikleri (66,58), Gayrimenkullerde Teknolojik Gelişmeler (66,36), Gayrimenkulün sosyal donatılara, eğitim, sağlık vb tesis alanlarına olan uzaklığı (66,28), Gayrimenkulün İşgücüne yakınlığı (65,24) ticari gayrimenkullerin değerini etkileyen toplam 17 adet faktör en önemli faktörler olarak belirlenmiştir.

Belirlenen faktörler dışında anket çalışması kapsamında değerleme uzmanlarının verdiği cevaplar sonucunda Gayrimenkulün riskli alanlara (deprem, heyelan, sel vb) uzaklığı (60,82), Gayrimenkul İnşaat Maliyetleri (58,57), Gayrimenkulün bulunduğu yerin topoğrafik özellikleri (58,44), Gayrimenkulün mülkiyet durumu (55,50) ve Gayrimenkullere Yatırım Olanakları (55,45) gibi faktörlerin ticari gayrimenkullerin değerini etkileyen faktörler arasında önemsiz oldukları görülmüştür.

Sonuç olarak Türkiye'de gayrimenkul değerleme uzmanlarına yönelik online olarak yapılan ve 231 gayrimenkul değerleme uzmanının ankete katılım sağladığı Bu çalışma sonucunda ticari gayrimenkullerin değerine etkileyen 17 adet faktör ve önem dereceleri belirlenmiştir. Ancak Türkiye'de SPK lisanslı değerleme uzmanlarının sayısı ve Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği'nin faaliyetleri dikkate alındığında en azından Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği'ne üye değerleme uzmanlarının tamamına yakın kişiye yeniden bir anket uygulanmalı ve daha çok değerleme uzmanının görüşü alınarak ticari gayrimenkullerin değerine etkileyen faktörlerin belirlenmesi açısından bir standart ortaya konulmalıdır.

Teşekkür :

Bu çalışma kapsamında yapılan anket çalışmasında katkısı olan Türkiye Değerleme Uzmanları Birliği Yönetim Kurulu üyelerine, Birlik çalışanlarına ve ankete katılım gösteren gayrimenkul değerleme uzmanlarına teşekkür ederiz.

Not: Bu çalışma Metin Kamil ERDOĞAN'ın Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde hazırlamış olduğu Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir.

KAYNAKÇA

1. Açlar, A. ve Çağdaş, V., 2002. *Taşınmaz (Gayrimenkul) Değerlemesi*, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası,Birinci Baskı, 486, Ankara.
2. Alp, A.ve Yılmaz, M.U.,2000.*Gayrimenkul Finansmanı ve Değerlemesi*. İMKB Yayını, 202, İstanbul.
3. Amca, F., 2016, Gayrimenkul değerlemesi ve denizli merkezde bir uygulama, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, 113, Denizli.
4. Dalkılıç, B. ve Aşkın, M., 2018. Gayrimenkul ve Konut Sektörüne Bakış, http://www.emlakkonut.com.tr/tr-TR/yatirimci-iliskileri, (Erişim Tarihi: 10.11.2019).
5. Dalkıran, M., 2015, Gayrimenkul değerlemesi ve izmir ili balçova ilçesi örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gediz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 137, İzmir.
6. Erdoğan, M. K. Ticari Taşınmazların Değerlemesine Etki Eden Faktörlerin Belirlenmesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Harita Mühendisliği Anabilim Dalı, 2020.
7. İntes, 2019. İnşaat Sektörü Raporu. https://intes.org.tr/wp-content/uploads/2019/08/insaat_raporu-a%C4%9Fustos.pdf, (Erişim Tarihi: 09.11.2019).
8. Karapınar, A., Bayırlı, R., Bal, H., Altay, A., Çına Bal, E. ve Torun, S., 2010, Gayrimenkul Değerleme Esasları, SPK Gayrimenkul-Konut Değerleme Uzmanlığı Lisanslama Sınavlarına Hazırlık, Gazi Kitabevi, 494, Ankara.
9. Reynolds, J., 2006. *HistoricProperties, PreservationandtheValuationProcess*, Third Edition, p.179, AppraisalInstitute,Chicago,USA.
10. Şat Sezgin, A.G. ve Aşarkaya, A., 2017. İnşaat Sektörü. https://ekonomi.isbank.com.tr/ContentManagement/Documents/sr201702_insaatsektoru.pdf, (Erişim Tarihi: 12.11.2019).
11. Tanrıvermiş, H. 2017. Gayrimenkul Değerleme Esasları. SPL Lisanslama Sınavları Çalışma Kitapları**,** Ders Kodu: 1004. Ankara.

12. URL-1, 2006. Uluslararası Değerleme Standartları Hakkında Tebliğ, Sermaye Piyasası Kurulu, Seri: VIII, No: 45.
13. URL-2, 2001. Türk MedeniKanunu. T. C. Resmi Gazete, 24607, Ankara.
14. URL-3, 1961. Vergi Usul Kanunu, T. C. Resmi Gazete, 10703-10705, Ankara.
15. Üreten, A., 2007. Gayrimenkul değerleme yöntemleri ve gayrimenkul yatırım ortaklıklarında değer tespiti, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(9)

Kawar Maasom ABDULQADER[18]; Doç. Dr. Sevda ÖZEN ERATALAY[19]

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRENEN KUZEY IRAKLI ÖĞRENCİLERİN KARŞILAŞTIKLARI YAZMA, DİNLEME ve KONUŞMA SORUNLARI

WRITING, LISTENING and SPEAKING PROBLEMS FACED BY NORTH IRAQI STUDENTS LEARNING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

ÖZ

Çalışmada Zaho Üniversitesi Türk Dili Bölümünde, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Kuzey Iraklı öğrencilerin dili öğrenme sürecinde karşılaştıkları sorunlar ele alınmıştır. Öğrencilerin yazma, dinleme ve konuşma sorunlarını tespit edebilmek için, öğrencilere bazı testler uygulanmıştır. Elde edilen veriler dahilinde söz konusu sorunlara çözüm önerileri getirilmiştir. Çalışmaya Zaho Üniversitesi Türk Dili Bölümünde okuyan 13 kız ve 7 erkek olmak üzere toplam 20 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin dinleme becerisini ölçmek için, onlara önceden hazırlanmış bir metin dinlettirilmiş ve sonrasında da sınıf ortamında konuşma testi uygulanmıştır. Öğrencilerin Türkçe yazabilme başarısını ölçmek için de kompozisyon ve dilbilgisi derslerine ait sınav kağıtları incelenmiştir. Tüm bu ölçme-değerlendirme sürecinden sonra, öğrencilerin Türkçe konuşurken çıkartmakta zorlandığı sesler üzerinden inceleme yapılmıştır. Öğrencilere uygulanan yazma, dinleme ve konuşma sınavları neticesinde ünlü seslerin hemen hemen tamamında (a, e, ı, u, ü, o, ö) ve ünsüz seslerden de ‘ğ’ sesinde sorun yaşadıkları gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Irak, yabancı dil öğrenme, Türk dili, okuma-yazma hataları.

ABSTRACT

In the study, the problems encountered by Northern Iraqi students who learn Turkish as a foreign language in the Turkish Language Department of Zakho University in the process of learning the language are discussed. In order to detect students writing, listening and speaking problems, some tests were applied to the students. Based on the data obtained, solutions to these problems were suggested. A total of 20 students, 13 (thirteen) females and 7 (seven) males, studying at Zakho University Turkish Language Department, participated in the study. To measure the students listening skills, they were made to listen to a pre-prepared text and then a speaking test was administered in the classroom environment. In order to measure the student's success in writing in Turkish, exam papers from composition and grammar courses were examined. After this entire measurement-evaluation process, an analysis was made on the sounds that the students had difficulty making when speaking Turkish. As a result of the writing, listening and speaking exams administered to the students, it was observed that they had problems with almost all vowel sounds (a, e, ı, u, ü, o, ö) and the 'ğ' sound among the consonant sounds.

Keywords: *Iraq, learning a foreign language, Turkish language, reading and writing errors.*

[18] Zaho Üniversitesi, İnsani Bilimler Fakültesi, Türk Dili Bölümü, Kürdistan Bölgesel Hükümeti, Irak
kawar.abdulqader@uoz.edu.krd; 0009-0002-5956-142X
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, sevdaeratalay@hotmail.com; 0000-0003-2236-1678

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan dil, en önemli ve en güçlü iletişim aracıdır. Güvenç'e göre bir canlının kendi türünden olan başka bir canlıyla iletişim kurma ihtiyacı yüzyıllardan beri varolagelmiştir. Giderek karmaşık yapıya bürünen iletişim yöntemleri içerisinde en geniş yeri bulan dil bu süreç içerisinde evrimleşmiş ve değişmiştir (2018: 21). Demir dili duygu, düşünce ve isteklerin anlatılmasını sağlayan araç olarak tanımlar. Ayrıca doğal yapıya sahip dili, gizli ve kendine özgü kuralları olan gizli antlaşmalar sistemi olarak değerlendirir (2013:21). Ediskun'a göre dil insanların anlaşmalarını çeşitli işaretlerle sağlayan bir sistemdir. Bu sistemin unsurları jest, mimik, pandomim gibi insanlara özgü hareketler olabilir. Hatta flama ve bayrak, yine borazan, düdük, dans ve trafik dili iletişimin önemli işaretleri arasındadır. Sesler ve seslerin işaretleri de dil içerisinde yer alır. Çünkü sesler de seslerin işaretlerinden çıkan anlamlar da dilin unsurları arasında değerlendirilir (2017: 9).

Dilin ne zaman ortaya çıktığı meselesi uzun yıllardır tartışılan ve merak edilen ancak henüz aydınlatılamayan konulardandır. Diller köken ve yapı bakımından ikiye ayrılır ve belli bir sınıflandırmada değerlendirilen dillerin bazı ortak özellikleri bulunur. Bu özelliklerin yapı ve köken bağlamında tam olarak çözüme kavuşması belki de dilin ortaya çıkışı noktasında da yardımcı olacaktır. Bu sebeple dilbilim, arkeoloji, antropoloji, bilişselbilim uzmanları ve farklı disiplinler, dilin işleyişi ve ortaya çıkışı temelinde çok önemli çalışmalar yapmış ve yapmaya devam etmektedir. Yabancı bir dilin nasıl öğrenildiği, yabancı dili öğrenme sürecinin kişiden kişiye göre değişmesi, bazı kişilerin yabancı dili iyi öğrenmesine rağmen, öğrendiği dildeki bazı yapı ve sesleri telaffuz edememesi ve hatta bu durumun farklı kişilerde bile aynı sonucu vermesi vb. gibi buna benzer pek çok konu dilin araştırma alanları içerisindedir. Dil-inanç, dil-beyin, dil-çevre, dil-eğitim vd. gibi pek çok unsurla ilişkilendirilerek çözülmeye çalışan dil, her zaman, gizemini korumuş ve özellikle yaşı ile ilgili bizlere net cevaplar vermemiştir.

Geçmişi oldukça eskiye dayanan Türk dili, yapı itibariyle sondan eklemeli diller grubuna girmektedir. Altay dilleri teorisine göre Türkçe; Moğol, Mançu-Tunguz ve son dönemde bu gruba dahil edilen Japon ve Kore dilleriyle ortak bir kökten çıkmıştır. XVIII. yüzyılda ortaya atılan bu teoriye göre; Türk dili Altay dil ailesinin üyeleri arasındadır. Bununla beraber uzun araştırmalar sonucunda bu ad altında birleştirilen Moğol, Mançu-Tunguz dilleri, ilk önce Fin-Ugor dilleri ile bir aileden sayılmasına rağmen daha sonra geniş bir diller ailesi grubu olan Ural-Altay grubu içerisine kabul edilmiştir (Caferoğlu, 2015: 8).

Kuzey Irak ve çevresi başta olmak üzere son yıllarda Irak'ta yabancı dil öğrenme noktasında Türkçe hatırı sayılır bir yere gelmiştir. Bir ülkede yabancı dil öğrenme isteği farklı gereksinim ya da sebepler sonucu ortaya çıkar. Bu talep ya da sebepler siyasi, ekonomik ya da sosyal etkiler ile gelişir (Durmuş:2013,210). Son zamanlarda pek çok ülke, eğitim temelinde üniversitelerarası önemli adımlar atmıştır. Bir dilin farklı bir ülkede öğrenilebilmesi adına atılan bu adımlar, özellikle öğrencilerin yeni diller edinmesi noktasında çok değerli katkılar sunmaktadır. Son yıllarda atılan bu önemli adımlar Irak ve çevresindeki üniversitelerde de dikkate alınmaktadır. Özellikle Türkiye'ye, Türk kültürüne ve Türk diline olan merak ve ilginin giderek arttığı ülkede, dünyanın pek çok yerinden Türk insanını tanımak, Türkiye'de çalışmak ya da yaşamak gibi sebepler doğrultusunda bu alanda ciddi adımlar atılmaya başlanmıştır (Sur ve Çalışkan, 2021: 30). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, yaklaşık bin sene öncesine dayanmaktadır. Orhon Yazıtlarından bugüne ve Türklerin VII. yüzyılda Araplarla teması ile gelişen bu yapı Dîvânu Lugâti't-Türk'ün yazılış amacında da açıkça görülmektedir. Çünkü Kaşgarlının bu önemli sözlüğü, Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazılmış olup Türkçe öğretimi konusunda yazılan ilk eser özelliğini taşımaktadır (Turan ve Fansa, 2021: 14).

Anadili Arapça olan öğrencilerin Türkçeyi öğrenme sürecinde karşılaştıkları sorunlar "*Arapların Türkçe Öğrenirken Karşılaştıkları Problemler*" adlı tezde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. 120 öğrenciden elde edilen veriler, öğrencilerin kompozisyon kağıtlar incelenerek elde edilmiştir. Öğrencilerin yapmış olduğu yanlışlar, Türkçeyi öğrenmede, oldukça zorlandıkları izlenimini uyandırmış ve bu çalışma ile önemli tespitler yapılmıştır. Söz konusu çalışmada, ana dili Arapça olan öğrencilere, Türkçe öğrenme temelinde belli yöntemler uygulanmıştır. Bu uygulamalar; dinleme, konuşma, yazma ve okuma becerileri çerçevesinde olmuştur. Öğrencilere aynı anda verilen metinlerin dil öğrenmede ne derece önemli olduğu da ayrıca vurgulanmıştır (Yaşar ve Batur, 2020: 7).

İnan ve Öztürk tarafından 2015 yılında yapılmış olan değişkenler noktasında Araplara Türkçe Öğretimi adlı çalışma önem arz etmektedir. Çalışmada Türkçe öğretimi sırasında karşılaşılan aksaklıklar ve problemlerle dil, ses bilgisi ve yöntem, iki dillilik bağlamında değerlendirilmiştir. Mısır'dan 50 ve Ürdün'den 50 öğrencinin katılımıyla yapılan söz konusu araştırmaya tam 100 öğrenci katılmıştır. Araştırmada tespit edilen önemli sonuçlardan biri, aynı yabancı dili öğrenen ancak farklı ülkelerden katılan öğrencilerin sorulara benzer cevaplar vermiş olmasıdır. Söz konusu çalışmada Mısırlı ve Ürdünlü öğrencilerin özellikle telaffuzda zorlandıkları görülmüştür. Türkçede sesli harflerde zorlanan öğrencilerin "ö" ve "ü" seslerini çıkarırken büyük problemler yaşadığı gözlemlenmiştir (Hoşça, 2020: 80). Türkçede yapılan benzer çalışmalarda yabancı olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin 'ğ, ö, ü, ı' gibi sesleri yazma, okuma ve telaffuz etmede zorlandıkları görülmüştür (Kalaycı, 2023: 49). Türkçede ünlüler, ön damak (e, i, ü, ö) ve art damak ünlüleri (o, u, ı, a) olarak adlandırılır (Uygur vd., 2008: 62). Gencan'a göre ince düz ünlülerden sonra gelen 'Ğ' sesi 'Y' ünsüzüne dönüşme eğilimindedir (2007: 65). Ergin'e göre insanların çıkarabileceği sesler sınırlıdır. Bu nedenle seslerin büyük bir kısmı aynı olmakla beraber her dilin kendine özgü sesleri de vardır (2013: 30). Tüm bu görüşler, söz konusu çalışmamıza önemli katkılar sunmuş ve çalışma bu çerçevede ilerlemiştir.

Türkçe öğrenmeye çalışan yabancı uyruklu öğrencilerin, Türkçeyi öğrenim sürecinde, dört temel dil becerisini geliştirmesi ve bu bağlamda da Türkçeyi doğru, bilinçli kullanması gerekmektedir (Erkek vd., 2017: 43). Bu nedenle dil becerileri noktasında yapılan ya da yapılacak olan her çalışmaya ayrı bir önem verilmelidir.

Çalışmamızın temel amacı Zaho üniversitesi Türk Dili Bölümü'nde yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Kuzey Iraklı öğrencilerin yazma, dinleme ve konuşma bağlamında karşılaştıkları sorunları tespit etmek ve bunlara çözüm önerileri getirmektir.

Araştırmanın Konusu ve Sınırlıkları

Araştırma, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Iraklı öğrencilerin yazma, dinleme ve konuşma temelinde karşılaştıkları sorunlar ve bunlara çözüm önerileri üzerinedir. Çalışmaya Irak'ın kuzeyinde bulunan Duhok şehrine bağlı Zaho Üniversitesi Türk Dili Bölümü'nde yabancı dil olarak Türkçe okuyan, 13 kız ve 7 erkek öğrenci katılmıştır.

Araştırma Modeli

Bu çalışmada, nitel araştırma tekniği kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular, Zaho Üniversitesi İnsani Bilimler Fakültesi Türk Dili Bölümünde okuyan öğrencilerin Türkçe öğrenirken yazma, dinleme ve konuşma konusunda karşılaştıkları problemler daha çok uygulama yöntemiyle ele alınıp incelenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veri toplama aracı olarak öğrencilerin dinleme sınavı, konuşma testi ve yazma ödevleri kullanılmıştır. Dinleme sınavında telaffuzu ve anlamı zor olan sözcükler belirlenmiş bu bağlamda öğrencilere, zorlayacak düzeyde sözcüklerden oluşan bir metin verilmiştir. Konuşma testinde herhangi bir veri kaybının olmaması için telefonla ses kaydı yapılmıştır. Test sonrasında da görüşme formları temelinde, öğrencilere hangi sesleri çıkarırken zorlandıkları sorulmuştur. Öğrencilerin çıkarmakta zorlandığı sesleri belirlemek için de örnek bir görüşme formu düzenlenmiştir.

Öğrencilere Uygulanan Dinleme Metni: Hayvanat Bahçesi Gezisi

Geçen sene sınıfça hayvanat bahçesine gittik. Orada birçok hayvanı gördük. Maymun, zürafa, kurbağa, ayı, arı, uğur böceği, örümcek, köpek balığı, kaplumbağa, inek ve baykuş gördük. İlk defa ineği yakından görebildik. Orada çok güzel ağaçlar da vardı. Elma ağacı, erik ağacı, armut ve üzüm ağaçlarını gördük. Biz hayvanları gönülden seviyoruz ve onlara zulüm edenleri kınıyoruz. Onlara kötülük yapanlar asla affedilmemelidir. Çünkü onlar da bizim gibi canlılar ve her şeyi hissediyorlar.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Bulgular ve Yorum

Tablo 1: Kuzey Iraklı Öğrencilerin Dinleme Sınavında Yaptıkları Hatalar

Hedef Sözcük	**Hatalı Sözcük**
erik a**ğ**acı	erik a**g**cı
h**a**yvanat	h**e**yvanat
g**ö**rd**ü**k	g**o**rd**u**k
ine**ğ**i	ine**y**i
z**ü**rafa	z**o**rafa
kurba**ğ**a	kurba**ø**
ar**ı**	ar**i**
u**ğ**ur b**ö**ce**ğ**i	u**g**ur b**o**cag**i**
k**ö**pek balı**ğ**ı	k**o**pek balı**k**ı
üzüm	**uzu**m
zul**ü**m	zul**ø**m
h**e**r	h**a**r

Öğrencilerin dinleme konusunda yaptıkları hatalara bakıldığında genel olarak ünlü harflerin tamamında (a-e, o-ö, u-o, ı-i, u-o, u-ü) ve ünsüzlerden de sadece 'ğ' harfinde yanlış yapıldığı gözlemlenmiştir.

Genellikle "ğ" ünsüzünü yazmayan ya da yerine "k" ünsüzünü tercih eden öğrencilerin, bu ünsüzü tanımadıkları ve bu sebeple yazıda, dinlemede ve konuşmada hata yaptıkları gözlemlenmiştir. Bu bağlamda yazı ve telaffuzda kurba**ğ**a>kurba, köpek balı**ğ**ı>kopek balı**k**ı, u**ğ**ur böce**ğ**i>u**g**ur boca**g**i örneklerindeki gibi yanlışlar yapmışlardır. Ayrıca ünlüler noktasında öğrencilerin g**ö**rd**ü**k>g**o**rd**u**k, b**ö**cek>b**o**cek, ar**ı**>ar**i** k**ö**pek>k**o**pek, **üzü**m>**uzu**m örneklerinde olduğu gibi, o>ö, u>ü, ı>i seslerini kalınlık-incelik noktasında karıştırdıkları görülmüştür. Öğrencilerin sıklıkla yaptığı hatalardan bir diğeri de a>e seslerini genellikle birbirinin yerine kullanmaları noktasında olmuştur. H**a**yvanat>h**e**yvanat, h**e**r>h**a**r örneklerinde olduğu gibi.

Kuzey Iraklı Öğrencilerin Yazma ve Konuşma Temelinde Yaptıkları Hatalara İlişkin Tespitler

Öğrencilere Uygulanan Yazılı Metinler: Sınav Kağıtları

Sınav kağıtları incelenen öğrencilerin yazmada özellikle ünlü seslerin hemen hepsinde sorun yaşadıkları görülmüştür. Ünsüz seslerin yazımında ise ünsüzleri bazen kullanmamayı bazen de ünsüze en yakın sesleri tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Örneklerle belirtmek gerekirse; kal**ı**yorum>kalyorum ("ı" ünlüsü kullanımdan düşürülerek yazılmıştır), be**ğ**endim>be**y**endim (bu örnekte de "ğ" ünsüzü yerine öğrenci daha kolay telaffuz ettiği "y" sesini yazmıştır), d**ö**rd**ü**nc**ü**>d**o**rd**u**nc**u** **(**ince ünlüleri kullanmayan öğrencinin bu ünlülerin kalın biçimlerini yazdığı görülmüştür), m**e**ktup>m**a**ktup, d**e**fter>d**a**fter ö**ğ**renme>örenme, e**ğ**lenmek>e**y**lenmak, sa**ğ**>sa**g**, **ı**şık>**i**şik, **ö**z**e**l>**o**z**a**l, ak**ı**l>akl, biliyorl**a**r>biliyorl**e**r, b**e**yaz>b**a**yaz, **ö**fk**e**>**o**fk**a**, **u**çak>**o**çak, p**e**ynir>p**a**nir, ok**u**yorl**a**r>okyorl**e**r, geliy**o**r>geliy**u**r, **ç**oc**u**k>**ç**uc**o**k, **y**üz**ü**m**ü**>**y**uz**u**m**e**, bil**i**yorum>bilyorum (sözcüğün ilk hecesinde "i" ünlüsünü yazan öğrenci ikinci hecedeki aynı ünlüyü kullanımdan düşürmüştür), gel**e**ce**ğ**i**m**>gel**i**ceg**ı**m, **ı**slak>**i**slak, ben**i**m>ben**e**m, g**ö**zlerim>g**ü**zlerim, **ö**m**ü**r>**o**m**u**r, **u**zak>**o**zak, g**ü**n>g**u**n, **ç**ok>**c**ok (ç ünsüzüne en yakın c ünsüzünün yazıldığı görülmüştür). Örneklerin bazılarına yaptığımız parantez içi açıklamalar diğer örneklerde de benzer durumları barındırmaktadır. Bu bağlamda sınav kağıtları temelinde, öğrencilerin daha çok ünlü seslerde sorun yaşadığı görülmüş ve bu sebeple de ünlü uyumunu sağlayamamışlardır.

Ünlülerin birbirine karıştırılması bağlamında örnekleri çoğaltmak ve tek tek vermek gerekirse;

ü>u sesleri çoğu zaman öğrenciler tarafından karıştırılmıştır. **y**üz**ü**m**ü**>**y**uz**u**m**e**, d**ö**rd**ü**nc**ü**>dorduncu.

ö>o seslerinin karıştırılmasıyla ilgili olarak d**ö**rd**ü**nc**ü**>d**o**rd**u**nc**u**, **ö**m**ü**r>**o**m**u**r, **ö**fke>**o**fka örnekleri verilebilir.

u>o, o>u ünlüleri öğrenciler arasında en çok karıştırılan ünlüler olmuştur. Öğrenciler sözcüklerde bu sesi yazmak istediklerinde her ikisinin de aynı olduğunu düşünerek ikisini de sürekli birbirinin yerine kullanmıştır. **ç**oc**u**k>**ç**uc**o**k, **u**çak>**o**çak, **u**zak>**o**zak örneklerinde olduğu gibi.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Ayrıca anadillerinde "ı" ünlüsü bulunmayan öğrencilerin bu sesin yerine "i" ünlüsünü tercih ettikleri görülmüştür. **ışık>işik**, **ı**slak>**i**slak.

a>e sesleri de öğrenciler tarafından birbirinin yerine kullanılmış hatta bu karışıklığı ek noktasında da yapmışlardır, biliyorl**er**>biliyorl**ar**, m**e**ktup>m**a**ktup, d**e**fter>d**a**fter, , b**e**yaz>b**a**yaz gibi.

Öğrenciler tarafından yazılmayan ya da yerine çoğunlukla "y" sesi getirilen "ğ" sesi hem telaffuzda hem de yazmada aynı kullanımlar dahilinde karşımıza çıkmıştır. e**ğ**lenmek>e**y**lenmek, be**ğ**endim>be**y**endim örneklerinde görüldüğü gibi.

Öğrencilerin yabancı sözcükler ve özellikle Arapça kökenli sözcüklerin yazımında hata yaptıkları tespit edilmiştir; m**e**ktup>m**a**ktup, p**ey**nir>p**a**nir, ak**ı**l>akl, al**i**m>al**ı**m örneklerinde görüldüğü gibi yabancı sözcükleri duydukları şekilde ya da kendi dillerinde olduğu gibi yazmışlardır. Ayrıca öğrencilerin sınav kağıtlarının bazılarında ünlü seslerin düştüğü görülmüştür. Bu, daha çok şimdiki zaman ekli kullanımlarda karşımıza çıkmıştır; kal**ı**yorum>kalyorum, ak**ı**l>akl, bil**i**yorum>bilyorum, ok**u**yorlar>okyorler gibi.

Öğrencilere Uygulanan Konuşma Sınavı

Yabancı öğrencilerin aşina olmadığı Türkçedeki ünlüler, onların konuşmalarını zorlamış ve ünlülerin çıkışı hissedilir derecede olmuştur. Özellikle ünlülerin ince, kalın, düzlük ve yuvarlaklık noktasında kullanımları öğrencileri, konuşmada hayli zorlamıştır.

Örnek sözcükler: ö**ğ**renciyim>**o**ranciyim, k**ö**t**ü**>k**o**t**u**, de**ğ**irmen> de**y**irmen, san**a** verece**ğ**im>san**i** verecem>sa**ğ**lık>salik, **ü**niversite>**u**niversit**a,** a**i**leml**e**>a**y**leml**a**, a**ğ**r**ı**>a**g**ri, ok**u**y**o**rum>ok**o**y**a**run, ş**u** an>ş**o** an, gi**de**ce**ğ**im>gi**te**ci**y**im, ya**ğ**ış>ya**g**ış **ü**lkem>**o**lkem, g**e**l>g**a**l, al**ı**r>al**i**r, b**ö**l**ü**m>b**o**l**o**m, ban**a**>ban**i.**

Örneklerde de görüldüğü üzere öğrencilerin konuşma sırasında genel olarak bütün art damak ve ön damak ünlüleri arasında hata yaptıkları gözlemlenmiştir. Ünsüzlerden ise sadece 'ğ' sesinde zorlandıkları görülmektedir. Ünsüz, öğrenciler tarafından bazen normal 'g' sesi ile bazen de 'y' sesi ile telaffuz edilmiştir.

Tablo 2: Kuzey Iraklı Öğrencilerin Türkçe Konuşurken Zorlandıkları Sesler

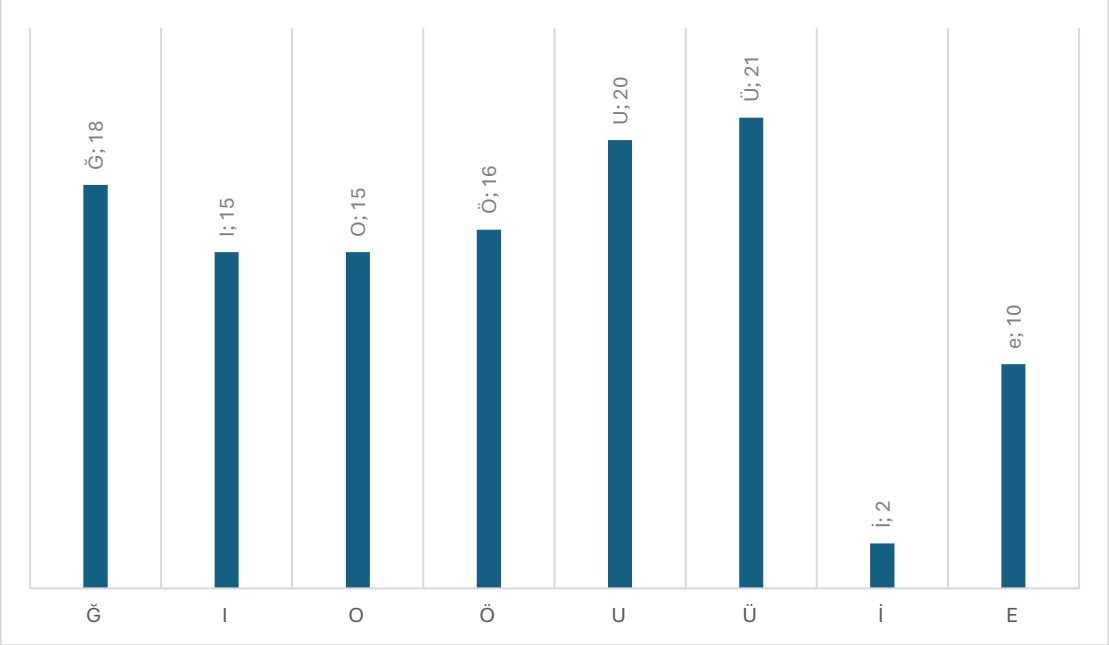

Tablo 2.'ye bakıldığında yine öğrencilerin daha çok ünlü seslerde sorun yaşadıkları görülmektedir. Özellikle o>ö, ü>u sesleri ile i>ı sesleri birbiriyle karıştırılmıştır. Kürtçe ve Arapçada ince ve kalın seslerin olmaması bunun sebepleri arasında sayılabilir.

Öğrencilerin "e" ünlüsünü yazarken çoğunlukla "a" ünlüsü ile karıştırdıkları görülmüştür. Bu yanlış, hem yazma hem de konuşmada karşımıza çıkmıştır. Öğrencilerin ünsüz harflerden sadece 'ğ' sesinde

zorlandığı görülmektedir, 'ğ' sesinin belirgin bir şekilde okunmaması kendi dillerinde karşılık bulan bir harfin olmaması biçiminde açıklanabilir.

Sonuç, Tartışma ve Çözüm Önerileri

Zaho Üniversitesi İnsani Bilimler Fakültesi Türk Dili bölümü'nde okuyan öğrencilerin Türkçe öğrenirken yazma, dinleme ve konuşma sırasında karşılaştıkları sorunların başında ünlü sesler (a, e, ı, i, o, ö, u, ü) gelmektedir.

Öğrenciler bu sesleri yazma ve konuşma konusunda bazen a>e, ı>i, ö>o, u>ü olarak birbiriyle karıştırmışlardır. Dinleme konusunda da aynı hataları ve özellikle de (o, ö, u, ü) seslerini karıştırdıkları gözlemlenmiştir. Buna bağlı Tablo 2'ye bakıldığında öğrencilere Türkçe konuşurken zorlandıkları sesler sorulmuş ve daha çok ünlü (o>ö, ü>u) seslerde zorlandıkları cevabı alınmıştır.

Ünsüz seslerde ise durum farklıdır, öğrencilerin yazma, dinleme ve konuşma sırasında sadece 'ğ' sesinde sorun yaşadığı görülmüştür. Bu durum muhtemelen söz konusu ünsüzün, kendi anadillerinde olmadığı için ortaya çıkmıştır.

Öneriler

- Türkçedeki ünlü seslerin (a, e, ı, i, o, ö, u, ü) sık geçtiği sözcüklerden oluşan metinler öğrencilere verilmeli ve konuşma dersi bağlamında bu metinler bolca okutulmalıdır.
- Öğrencilerin Türkçe konuşma becerilerinin gelişmesi için sosyal medyayı iyi kullanmaları bağlamında, anadili Türkçe olan arkadaşlar edinerek sık sık iletişim kurmaları sağlanmalıdır.
- Öğrencilerin Türkçeyi anlama ve konuşma yeteneğini geliştirme adına; kitap okumalarının yanı sıra dizi, film ve televizyon programlarının önemi vurgulanmalıdır.
- Öğrencilerle 'ğ' sesi üzerine özel alıştırmalar yapılmalı ve bu sesin nasıl çıkarılabileceği, dinlerken kulağa nasıl geldiği konusunda özel aktivitelerde bulunulmalıdır.
- Yazma, okuma, dinleme ve konuşma becerilerini eşit biçimde olabilmesi için de içeriği öğrencilerin düzeyine göre ayarlanan metinlere başvurulmalıdır.

KAYNAKÇA

1. Caferoğlu, Ahmet (2015). Türk Dili Tarihi, Ankara: Erek Matbası.
2. Demir, Tufan (2013). Türkçe Dilbilgisi, Ankara: Kurmay Yayınevi.
3. Durmuş, M. (2013). Türkçenin Yabancılara Öğretimi: Sorunlar, Çözüm Önerileri Ve Yabancılara Türkçe Öğretiminin Geleceğiyle İlgili Görüşler. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(11), 207-228. Https://Doi.Org/10.14520/Adyusbd.488
4. Ediskun, Haydar (2017). Yeni Türk Dilbilgisi, İstanbul: Remzi Kitapevi.
5. Ergin, Muharrem (2013). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayınları.
6. Erkek, G., Batur, Z., Kaplan, K., Ercan, E. (2017). Türkçe Eğitimi Ve Yabancı Dil Öğretiminde Dört Temel Dil Becerisinin Edinimine İlişkin Öğretmen Görüşleri. Avrasya Dil Eğitimi Ve Araştırmaları Dergisi, 1(1), 42-75.
7. Gencecan, Tahir (2007). Dilbilgisi, Ankara: Tek Ağaç Eylül Yayıncılık.
8. Güvenç, Muhtesim (2018). Dilin Tarihi, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
9. Hoşca, F. (2020). Sudan'da Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Zorluklar. Sosyal Bilimler Akademi Dergisi, 3(1), 77-87.
10. Kalaycı, Ü., & Demir, M. (2023). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde "Yumuşak G" Ünsüzüyle İlgili Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. International Journal Of Filologia (9), 47-57. Https://Doi.Org/10.51540/Ijof.1296683
11. Sur, E., & Çalişkan, G. (2021). Suriyeli Göçmenlerin Yabanci Dil Olarak Türkçe Öğreniminde Karşilaştiklari Sorunlar. Milli Eğitim Dergisi, 50(1), 27-49. Https://Doi.Org/10.37669/Milliegitim.958914

12. Turan, M., & Fansa, M. (2021). Göçmen Çocuklarin Türkçe Öğreniminde Yaşadiklari Problemler. Milli Eğitim Dergisi, 50(1), 11-26. Https://Doi.Org/10.37669/Milliegitim.958878
13. Uygur, Ceyhun Vd. (2008). Üniversiteler Için Türk Dili (Yazılı Ve Sözlü Anlatım), İstanbul: Kriter Yayınevi
14. Yaşar, G., & Batur, Z. (2021). Yabanci Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrencilerin Türkçe, Türkiye Ve Türk Kültürüne İlişkin Görüşleri: Slovakya Matej Bel Üniversitesi Örneği. Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi, 4(1), 4-30.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(10)

Gülsüm YILDIZ BUDAK[20]; Doç. Dr Muzaffer ERTÜRK[21]

HASTANE YÖNETİMİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİR YAKLAŞIM UYGULAMALARINA BİR ÖRNEK: YEŞİL YÖNETİM UYGULAMALARININ ETKİLERİNİN İNCELENMESİ

AN EXAMPLE OF SUSTAINABLE APPROACH PRACTICES IN HOSPITAL MANAGEMENT: EXAMINING THE EFFECTS OF GREEN MANAGEMENT PRACTICES

ÖZ

Evrensel olarak meydana gelen doğadaki çevresel sorunlar ülkeleri, yaşanılabilir bir dünya için sürdürülebilirlik; yeşil yönetim gibi kavramlara yönlendirmiş ve uluslararası boyutta giderek önem kazanmıştır. Hastane yönetimlerindeki sürdürülebilirlik yaklaşımların nasıl uygulandığı yeşil yönetim kavramının hastane yönetimi çalışanlarına hangi etkileri olduğunu belirlenerek geri bildirimle verimliliğe ulaşılması hedeflenmiştir. Sürdürülebilir yeşil yönetim uygulamalarına karşı hastane yöneticilerinin bireysel farkındalık ve algılarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evreni Türkiye'deki hastanelerde çalışanları oluştururken, örneklemi ise Rize'de faaliyet gösteren kamu ve özel hastanelerde hizmet veren hastane yöneticileridir. Gönüllülük esasına dayanan çalışmada kamuda hizmet veren 110 hastane yöneticisinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak nüfus özellikleri ve Yeşil Örgütsel Davranış Ölçeği olarak iki bölümden oluşan anket uygulaması yapılmıştır. Araştırma kapsamında veriler SPSS 27 programı kullanılarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hastane, Sürdürülebilirlik, Yeşil Yönetim, Yeşil Örgütsel Davranış.

ABSTRACT

Universally occurring ecological problems have led countries to concepts such as sustainability and green management for a livable world and have become increasingly important on an international scale. It is aimed to achieve efficiency through feedback by determining how sustainability approaches in hospital management are implemented and what effects the concept of green management has on hospital management employees. It was aimed to evaluate the individual awareness and perceptions of hospital managers towards sustainable green management practices. While the population of the research consists of employees working in hospitals in Turkey, the sample is hospital managers serving in public and private hospitals operating in Rize. The study, which was based on volunteerism, was carried out with the participation of 110 hospital managers serving in the public sector. A survey consisting of two parts, demographic characteristics and Green Organizational Behavior Scale, was used as a data collection tool. Within the scope of the research, data were analyzed using SPSS 27 program.

Keywords *: Hospital, Sustainability, Green Management, Green Organizational Behaviour.*

[20] Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, Sağlık Yönetimi Programı, 20211512018@std.nisantasi.edu.tr, ORCİD: 0009-0008-5815-448X

[21] Doç. Dr. Muzaffer ERTÜRK, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, Sivil Havacılık Yüksekokulu, Uçak Bakım ve Onarım, muzaffer.erturk@nisantasi.edu.tr, ORCİD: 0000-0002-5919-4478

***Bu çalışma; Gülsüm YILDIZ BUDAK' ın , İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalında yapılan "Hastane Yönetiminde Sürdürülebilir Yaklaşım Uygulamalarına Bir Örnek: Yeşil Yönetim Uygumalarının Etkilerinin İncelenmesi" adlı Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.**

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

1.GİRİŞ

İnsanın yaşama tutunması sağlıklı bir çevre ile mümkündür. Dünyada nüfus artışıyla kıyaslandığında çevre sorunları da artmaktadır. Buna bağlı tüketim artışı ile gerek şehir merkezi gerekse kırsal kesimlerde beklenti ve ihtiyaçların artmasına sebep olmuş, artan teknoloji ile çevrenin etkilenmesi doğanın dengesini değiştirmiştir. Doğal kaynakların hızlı bir şekilde tüketilmesi dünyayı yok olma tehlikesiyle karşı karşıya gelmekte ve hepsinden önemlisi çevresel sorunlarla ilgili endişeleri dile getirmektedir. Çevre sorunlarının artışı artık ülkeler için tek başına bir sorun olmaktan çıkarak tüm insanlığın ortak sorunu haline gelmiştir.

Kaliteli ve sağlıklı yaşam için insanın kendine ve doğaya değer vermesi, doğal kaynakların korunmasına ve dengeli bir yaşam beraberliğine bağlıdır. Sağlıklı bir toplumun devamlılığı için bulunduğumuz tabiatın korunması gerekmektedir. Kirliliği tamamen yok etmek imkansızken kirliliği azaltmak son derece mümkündür. Kontrolsüz kullanımda tabiatın varlığı insan sağlığını tehdit ederken çevre şartlarının iyileştirilmesini sağlamak, kirliliğe karşı korunmak da insanın kendi elindedir. Aynı zamanda kirlilik, giderleri de arttırarak yenilenemeyen kaynakları azaltırken yenilebilir kaynaklara zarar gelmesine neden olmaktadır.

Gelecek nesillere ve gelecekteki dünyanın yaşanılabilirliğe yönelik kaygılar 'sürdürülebilirlik' ve 'yeşil' gibi kavramların ortaya çıkmasına neden olmuştur(Akehurst vd., 2012; Paul vd., 2016). Dünya genelinde geçtiğimiz yıllara kıyasla yapıların enerji tüketiminin %30 oranında arttığı; özellikle ısıtma, soğutma, havalandırmada oluşabilecek yüksek ısı varlığı, tıbbi ekipman ve personel gereksinimi nedeniyle hastanelerin yüksek enerji tüketimi ihmal edilmemelidir (Ji vd., 2017; Si vd., 2019; Balaras vd., 2007). İnsan sağlığına 7/24 hizmet veren hastanelerde de atık üretimi fazla olduğundan ve çevresel faktörler de insan sağlığını etkilediğinden hastanelerin sürdürülebilir güncel kalite anlayışını destekleyen, hastane yöneticisi çalışanlarının sürdürülebilirlik yaklaşımlarının nasıl uygulandığı ve yeşil bilinç kavramının hastane yönetimine ve çalışanlarına hangi etkilerinin olduğunun belirlenmelidir. Birçok çalışma, bir kuruluşta çalışan herkesin çevreye duyarlı olmaya çalıştığını göstermiştir ancak yönetici konumunda çalışanların sorumlu olduğu çalışanlarla karşılaştırıldığında yeşil davranış sergilemesinin daha mümkün olduğu görülmektedir(Meyers ve Rutjens; 2022; Ones ve Dilchert, 2012). Ayrıca kurum yöneticilerinin kendi davranışlarıyla çalışanlar tarafından örnek alınmasına ve yeşil yönetim davranışlarının kurum genelinde benimsenmesini sağlaması için önemlidir.

1.1.Sürdürülebilirlik

İlk olarak 1982 yılında, Dünya Doğayı Koruma Birliği tarafından kabul edilen sürdürülebilirlik kavramı ‘Dünya Doğa Şartı’ belgesinde; canlı varlıkların hayatlarını tehlikeye sokmadan, doğal kaynakların daha verimli bir şekilde kullanılmasına olanak vererek kaynakların en uygun seviyede yönetimi olarak açıklanmıştır. (Özbakır ve Velioğlu, 2010). Hoşkara'ya (2007) göre sürdürülebilirlik, 20. yüzyılda tüm dünyada ulusal politikalarda, mevcut ekonomilerde, enerji kaynaklarında, teknolojilerde, üretimde, planlamada ve ayrıca mimari tasarımda iz bırakan önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzün ihtiyaçlarının gelecek nesillerin de geçim kaynaklarından ödün vermeden karşılanmasıdır.

Sürdürülebilirlikte vurgulanması gereken; kaynak eşitliğinin zaman içinde sağlanması gelecekteki insanlığın refahı açısından önem taşımaktadır. Daha açıklayıcı ifadeyle, “evrendeki doğal kaynakların kullanımı canlıların tamamı için eşittir.” Çevre bilincinin, farkındalığını arttırmak yararlandığı kaynakların tamamının gelecek nesillerinde yararlanmasına imkân sağlayan bir toplum yetiştirmek ise sürdürülebilirlik açısından bir başka önemli hedeftir (Barış, 2014). Sürdürülebilirliğin temelinde bir durumun süreklilik olarak göstermesi değerlendirilmektedir. Sürdürülebilirlik, çevre sorunlarına çözüm arayışlarından doğarak bugün ve gelecekte var olan kaynaklardan yararlanmak için alınması gereken önlemleri yerine getiren bir kavram olmayı amaçlamıştır. Bu aynı zamanda yaşadığımız çevreye karşı da sorumlu olduğumuz anlamına gelmektedir.

Son yıllarda işletmeler, özellikle de büyük ölçekli işletmeler, birçok olumsuz çevre ve toplumsal etkiden sorumlu oldukları algılandıklarından sürdürülebilirlik tartışmasında dikkat odağı haline gelmişlerdir. Bununla birlikte işletmeler; kaynaklara, teknolojiye, küreselliğe, pazarlama yeteneklerine ve en önemlisi de

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

sürdürülebilir toplumlara yönelik çalışmalara her zamankinden daha fazla ilgi duymaya başlamışlardır. Bu bağlamda, işletmeler ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlar arasındaki ilişkileri kabullenmiştir (Lozano, 2012). İşletmeler açısından sürdürülebilirlik, işletmelerin etkili bir şekilde amaçlarına varmalarını mümkün kılacak, işletmelerin olumsuz nitelikli doğaya karşı etkilerini azaltacak, insanların birbirleriyle etkileşimini arttırarak toplumsal gelişim göstermelerini gerekli kılacağından ötürü; her zaman meydan okuyucu bir kavram olmuştur. Bir işletmenin sosyal adalete, çevresel kaliteye ve mali özgürlüğe katkısı, Elkington (1997)' a göre üçlü temadan (triple bottom line) oluşacak şekilde değerlendirilmektedir. Sürdürülebilirliğin sosyal boyutu değerlendirilirken, ekonomik boyuttan daha çok bireylerin ve toplulukların refahına odaklanmaktadır.

Sosyal sürdürülebilirlik, toplumun hareketliliğinin korunması ve gelişiminin sağlanmasıdır.

Toplumsal gelişim; insan hakları, toplum güvenliği, eşitlik, sosyal güvence artışı, kültürel farklılıkların korunması, esas hayat nitelikleri gibi olguların var olmasıyla gün yüzüne çıkar. Elbette ki amacın gerçekleştirilmesi için gereken temel niteliklerin durumu toplumdan topluma farklılık gösterdiği, fakat ana düşüncede kişilerin eksiklerinin ve isteklerinin tespit edilmesini sağlamaktadır (Tepe Küçükoğlu,2014).

Ekonomik sürdürülebilirlikte ise çevresel kalite ve doğal kaynakların bozulmasını dikkate alarak topluma katkısı olan çıktı ve görevleri oluştururken, işletmenin kazancına odaklanan fayda-maliyet analiziyle bağlantılıdır. Ekonomik sürdürülebilirlik; kârlılığı, işletme giderlerini, gelir değişkenliğini, işletmenin maddi performans gücünü, işletmenin diğer sermaye unsurları olan kişileri, oluşan çıktıları ve sonucunda anaparanın sürdürülebilirliğini içermektedir (Eş, 2008).

Çevresel sürdürülebilirlik boyutu içerisinde atmosferin korunması, çevresel araştırma, tüketici ile ilgili konular, çevre yönetimi, biyolojik çeşitliliğin korunması, sürdürülebilir binaların oluşturulması, yeşil ürünler, enerji verimliliği, atık yönetimi, su yönetimi, geri dönüşüm yönetimi gibi çok sayı ve çeşitteki çalışmalar bulunmaktadır. Çevresel sürdürülebilirlik, insanların ihtiyaçlarını gidermek amacıyla kullanılan hammadde kaynaklarını korumak ve oluşan atıkların çeşitli zararlar vermesini önlemek suretiyle, insanların refah düzeyini geliştirmeyi hedeflemektedir (Taşkırmaz, 2015).

1.2.Yeşil Örgütsel Davranış

"Yeşil davranış" insanların çevre üzerinde olumsuz etki yapacak davranışlarını azaltma, çevreye faydalı davranışlarını artırma ve çevrenin iyileşmesi için yardım etme davranışları olarak ifade edilmektedir (Özalp, 2019). Yeşil örgütsel davranış ise kısaca kişinin işyerinde çevreyi iyileştirmeyi amaçlayan davranışları olarak tanımlanmaktadır (Sinaga ve Nawangsari, 2019). Ones ve Dilchert (2012)'e göre yeşil örgütsel davranış, örgüt içinde çevresel sürdürülebilirlikle bağlantılı olan; katkıda bulunan veya çevresel zararları azaltacak ölçülebilir eylemler ve davranışlar olarak tanımlanmaktadır.

Blok vd. (2015), işyerinde elektrik israfını önleme, kağıtların en uygun biçimde kullanımı ve malzemelerin uygun şekilde geri dönüştürülmesi yoluyla çalışanların davranışlarının çevre üzerindeki olumsuz etkilerini bilinçli olarak en aza indirmeyi amaçlayan çalışanların eylemleri olarak tanımlamıştır. Meyers ve Rutjens (2022)'e göre yeşil örgütsel davranış, çalışanlar tarafından şirketin çevresel başarım gücünü arttıran düşüncelerin herhangi biridir çünkü yeşil örgütsel davranış, çevresel başarım sonuçlarının doğrudan bir itici gücüdür. Geçmişde yapılan çalışmalar incelendiğinde, yeşil örgütsel davranış ve çevresel başarım arasında olumlu bir ilişki olduğu, işletmenin mali başarımına katkıda bulunduğu, yeşil örgütsel davranışın işletmenin izlenimini oluşturmada önemli bir göreve sahip olduğu vurgulanmaktadır (Afsar vd., 2016; Boiral vd. 2015; Paillé vd., 2014; Robertson ve Barling, 2015; Süßbauer ve Schäfer, 2019).

Çalışanların yeşil örgütsel davranışları; çevre ile ilgili daha fazla bilgi alma, işletmenin çevreye olan etkisini azaltmak için fikirler geliştirme ve uygulama, çevreci süreçler ve ürünler hakkında düşünme, geri dönüşüm ve yeniden kullanma, çevreye zararlı uygulamaları sorgulama olarak geniş bir yelpazede kavramsallaşmıştır. Bu noktada yeşil örgütsel davranışın en önemli belirleyicisi çalışanların bireysel etkileri olarak değerlendirilebilir (Graves vd., 2013). Nüfus bilgileri açısından; yaşlı çalışanların genç çalışanlara kıyasla daha fazla yeşil davranış gösterdiği, çalışanın örgütteki görev süresinin, eğitim düzeyinin ve yeşil örgütsel davranışının olumlu ilişki içinde olduğu belirtilmektedir (Wiernik vd., 2016; Katz vd., 2022). Bunun yanında, yöneticilerin davranışları ile örgüt içinde örnek teşkil etmeleri, çalışanlar tarafından taklit edilmeleri

de yeşil davranışlar için önemlidir (Boiral vd., 2018). Üst düzey yönetimin desteğinin olmaması, çalışanların işyerinde yeşil davranışlar sergilemelerinin önünde büyük bir engeldir (Robertson ve Barling, 2015). Örgütlerin çalışanları işyerinde çevreye karşı sorumlu davranışlar göstermeleri konusunda teşvik etmesi, çalışanlara yönelik bir eğitim, çevresel değerlerin yayılmasını ve çalışanların yeşil davranış eğilimlerini de artırmaktadır (Paillé vd., 2019).

1.3.Yeşil Yönetim ve İşletmelere Etkisi

Yeşil yönetim kavramı örgütsel faaliyetlerin tamamının çevresel sorumluluk bilinci ile yapılması anlamına gelmektedir. İşletmenin süreçleriyle ilgili atılacak tüm adımlarda çevrenin korunması ve geliştirilmesi sorumluluğu ön planda tutulmalıdır. Çevrenin korunması, ekonomik büyüme kavramlarının uzun vadeli ve bütünleşmiş şekilde düşünülmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır (Akatay ve Aslan, 2008).

Yeşil işletme etkinliklerinin merkezi olan yeşil yönetim anlayışının varoluş noktası; işletmelerin etkinliklerinde çevrenin korunmasını esas alması, tüketici ve müşterilerin çevresel beklentilerine cevap veren bir işletme konumunda olmasıdır. İşletmelerde çevre bilincinin ve çevreye duyarlı bir yönetim anlayışının oluşturulmasında en önemli nokta, tepe yönetiminin çevre konusunda duyarlı olmasına bağlıdır. İşletme yönetiminin uyguladığı çevre yönetim sistemi, işletmenin planlamadan örgütlenmeye, yürütmeye ve kontrol aşamasına kadar tüm işlevlerde çevrenin göz önünde bulundurulmasını sağlamaktadır. İşletme yöneticileri değişimin gerisinde kalmamak için çevreye karşı saygılı ve duyarlı bir yönetim anlayışında bulunarak geliştirmelidir (Özkaya, 2010). İşletmelere rekabet ortamında üstünlük kazandırması, saygınlığını arttırması, uluslararası iş birlikleri ve anlaşmalara katılabilmesi açısından yeşil uygulamalar benimsenirken; uygulama maliyetlerinin yüksek olması, etkinliklerin sürdürme zorluğu, tüketicilerin henüz talep bilincine yeterli olarak ulaşamaması da yeşil uygulamaları engelleyen nedenlerdir (Gülmez, 2016).

Yeşil yönetim uygulamalarının amacı işletme yönetiminin çevreye duyarlı etkinlikler gerçekleştirerek, sürdürülebilirliği sağlamak amacıyla doğaya; şimdiki ve gelecek nesiller için daha saygılı davranmayı hedeflemektir. Çevreye karşı duyarsız davranışlar sonucunda artık halkın çevre sorunlarına karşı duyarlılığı artış göstermeye başlamış devletten ve işletmelerden bu duyarsızlığa karşı bir çözüm bulmaları yönünde baskılar artmıştır. Sürdürülebilir kalkınmanın benimsenmesiyle artık rekabet edilebilirlik arasına yeşil çevre yani, doğaya karşı işletmelerin önem vermesi gerektiği gerçeğiyle yüzleşilmiştir. Doğanın kirlenmesi ve kaynakların tükenme aşamasına gelmesiyle baskılar daha da hissedilmeye başlamış; devlet bu yönde işletmelerin yeni yeşil yönetimleri benimsemesi yönünde, işletme yönetiminin karar alma sürecinde, çevrenin önemli bir unsur haline gelmesinde, etkinlikler gerçekleştirilirken çevreye verilen zararın en az seviyeye indirilmesi ya da tamamen ortadan kaldırılmasını amaçlamıştır. Bununla birlikte çevreye duyarlı ve daha az kirleten, ürün tasarımı, üretim süreçleri, dağıtım, çevre dostu paketleme, atık ve geri dönüşüm gibi değer zinciri halkalarında yeşil haberleşme ve ulaşım, yeşil tedarik zinciri, tersine lojistik ve ulaşım gibi çevreye duyarlı işlevlerdem yararlanan işletmelerde rekabet açısından üstünlük sağlamakta ve saygınlık kazanmaktadır (Üstünay, 2008).

1.4.Sürdürülebilirlik Alanında Sağlık Kurumları

Sağlık hizmetlerinin ana üreticisi ve sunumunda sağlık kurumları vardır. Sağlık kurumlarının sunduğu sağlık hizmetlerinin temel amacı, insanların ve milletin sağlığını iyileştirmektir. Hayatta en değerli varlık olarak nitelendirilen insan; mevcut hastalıklarını tedavi ettirmek, kalan ömründeki yaşam kalitesini arttırmak amacıyla sağlık kurumlarına yönelmektedir. Sağlık alanında sürdürülebilirliğin devamı için insan ögesine önem ve öncelik verilmesi ile mümkündür. Çevre ve insan sağlığı birbirini tamamlayıcı yapıdadır. Sağlık kurumlarının faaliyetlerini sürdürürken çevre dostu yöntemler tanımlaması dolaylı olarak insan sağlığını etkilemektedir (Sarıyıldız, 2021).

Geçmişten günümüze ekonominin büyümesi ve teknolojinin gelişimi ile her geçen gün artan işletmelerin arasında sağlık kurumları da önemli ölçüde yerini alarak sürdürülebilirlik, kurumsal yönetim anlayışının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Sürdürülebilir bir sağlık sistemi, bireylerin ve toplumların; hastalık ve sağlık ihtiyaçlarını (sağlık bakımı ve hastalık önlemeden yaşamın sonu ve sağlığın teşviki ve

geliştirilmesine kadar) gidermek için düşünülen kültürel, sosyal ve ekonomik ortamların uygun bir dengesidir (Özer ve Yıldırım,2016). Sağlık alanının başarılı bir şekilde gelişerek hayatta kalabilmesi, kamu değerini oluşturması ve sağlık hizmetleri sistemlerinin ve kurumlarının gelişimi ve işleyişi için yarar sağlaması, insanlara ve toplumlara hizmet etmesi sürdürülebilirlik kavramının öne çıkarılması ile mümkündür (Romanelli,2017).

Sağlıklı bir toplumun yanı sıra sürdürülebilir hale getirilmesi devlet ve bölge yönetimi açısından da önemlidir. Sağlıklı bir toplumdan söz edebilmek için sağlık sisteminin söz konusu ülkenin ekonomik yapısı ve toplumsal çevresi tarafından da desteklenmesi gerekmektedir. Sağlık; üretken bir iş gücü aracılığıyla ulusal sürdürülebilirliği teşvik eder, hastalık tedavisi ve toplumsal uyumla ilgili giderleri azaltmaktadır. Tüm yaş gruplarında kaliteli sağlığı teşvik ederek, gelişimin yararlarının nesiller boyunca aktarılmasını sağlar. Sağlığa yapılan yatırımlar, ülkeler içinde ve arasındaki sağlık eşitsizliklerini azaltabilir ve tüm toplumsal gruplarda sağlığı geliştirebilmektedir. Diğer bir deyişle sağlık; maddi ve insan kaynaklarını artırarak, teknolojinin uygun kullanımını sağlayarak, toplumu güçlendirerek ve iyi yönetişim yoluyla sağlık sisteminin verimini iyileştirerek toplumsal kalkınmayı teşvik eder ve destekler.

İnsanlar gelir seviyeleri ve yaşam standartları yükseldikçe daha iyi hizmet aramaktadır. Gelişmiş ülkeler diğer ülkelere göre daha yüksek sağlık giderleri kullandıklarından, diğer az gelişmiş ülkeler de onları takip etmekte ve giderlerin etkin dağılımında ve işkolundaki iyileştirmelerde örnek alınmaktadır. Az gelişmiş ülkelerde; topluma büyük zararlar veren bulaşıcı hastalıklara yapılan harcamalar mevcut toplum için yararlı olmakla birlikte aynı zamanda gelecek nesillerin sağlık durumunun da iyileşmesine yol açmaktadır. Ülkenin üretiminin ve dolayısıyla gelirinin zaman içinde artması, kırsal kesimde yaşayan insanların daha rahat bir yaşam sürmesini sağlayan hizmetlere olan isteği de artırmaktadır. Ekonomik gelişme ile sağlık hizmetleri arasındaki bu etkileşim nedeniyle insanın varlığı önemli bir kalkınma etkeni oluşturmaktadır (Günsoy, 2005).

2.YÖNTEM

2.1.Araştırmanın Önemi ve Amacı

Bu çalışma, sağlık işkolundaki sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada hastane yönetici konumunun önemini vurgulamıştır. Yeşil yönetim davranışlarını ölçmek ve değerlendirmek, yöneticilerin sürdürülebilirlik çabalarına kılavuzluk etmesine yardımcı olabilir. Ayrıca bu çalışmanın sonuçları sağlık işkolunda yöntem ve taktik geliştirilmesine katkı sağlayacak, yeşil ve sürdürülebilir bir sağlık sistemine giden yolları teşvik edecektir.

Bu çalışmanın amacı hastane yöneticilerinin yeşil yönetim davranışı düzeyini ortaya koymaktır. Ayrıca hastane yöneticilerinin yeşil yönetim davranışı düzeylerinin nüfus bilgilerine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

2.2.Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılacak olan anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm yöneticilerin 7 maddeden oluşan nüfus bilgilerini tanımlamaktadır. İkinci bölümde ise çevresel duyarlılık, çevresel katılım, ekonomik duyarlılık, yeşil satın alma ve teknolojik duyarlılık olarak 5 boyuttan oluşan geliştirilmiş 27 maddelik "Yeşil Örgütsel Davranış Ölçeği" nden yararlanılmıştır Anket puanlaması 1-5 arasında gerçekleştirilirken 1'e doğru ilerlediğinde yeşil örgütsel davranış düzeyi azalmakta, 5'e doğru ilerlediğinde ise yeşil örgütsel davranış düzeyi arttığı ifade edilmektedir (Erbasi,2019).

Yapılması gerçekleştirilecek çalışmada yaygın olarak kullanılan çalışma türü taramaya dayalı veri toplama tekniklerinden anket uygulaması yapılmıştır. Bu çalışma, Rize'de görev yapan kamu hastanelerinde görev yapan toplam 110 hastane yöneticisi üzerinde gerçekleştirilmiştir.

2.3.Araştırmanın Etik İzni

Çalışmanın yapılacak olduğu il bazında Rize İl Sağlık Müdürlüğü etik kurulundan araştırma için gerekli izinler alınmıştır. Veri toplanmasında kullanılan "Yeşil Örgütsel Davranış Ölçeği" için ise; gerekli izin e-posta yoluyla alınmıştır.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

2.4.Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın örneklem büyüklüğü önemli bir sınırlılık oluşturmaktadır. Örneklemi ise Rize'de faaliyet gösteren kamu ve özel hastanelerde hizmet veren hastane yöneticilerine planlanmıştır. Rize'de aktif hizmet veren kamu hastanelerinde çalışmakta olan uygun örneklem yöntemi kullanılarak 110 yönetici ile tamamlanmıştır. Özel hastane yöneticileri çalışmaya katılımı kabul etmemiştir. Çalışma katılımcılarının yeşil yönetim davranışını kendi algılarına, deneyimlerine ve kurumsal bağlamlarına göre değerlendirdikleri göz ardı edilmemelidir. Farklı kurum tiplerinin değerlendirilmesi, örneklem büyüklüğü ve zamanın değişkenliği ile farklı sonuçlara ulaşılabileceği dikkate alınmalıdır.

2.5.Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında anket sonuçlarından elde edilen veriler SPSS 27 programı kullanılarak çözümlenme edilmiştir. Çalışmanın değerlendirilmesi; frekans analizi, güvenilirlik analizi, normal dağılım analizi, tanımlayıcı istatistiksel analiz, Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis testleri ile gerçekleştirilmiştir.

3.BULGULAR

3.1. Araştırma Grubunun Tanımlayıcı Özellikleri

Araştırma grubunun tanımlayıcı özelliklerine ilişkin frekans dağılımı Tablo 1'de analiz edilmiştir.

ÖZELLİKLER	GRUPLAR	FREKANS	YÜZDE
CİNSİYET	KADIN	53	%48,2
	ERKEK	57	%51,8
	18-24	2	%1,8
YAŞ	25-34	36	%32,7
	35-44	43	%39,1
	45-54	22	%20,0
	55 yaş ve üzeri	7	%6,4
EĞİTİM	Önlisans	2	%1,8
	Lisans	83	%75,5
	Yüksek Lisans/Doktora	25	%22,7

Tablo 1. Araştırma Grubunun Frekans ve Yüzde Dağılımı (n=110)

MEDENİ DURUM	Bekar	35	%31,8
	Evli	75	%68,2
KURUM TİPİ	Devlet Hastanesi	69	%62,7
	Eğitim ve Araştırma Hastanesi	41	%37,3
HİZMET SÜRESİ	1-5 yıl	19	%17,3
	6-10 yıl	23	%20,9
	11-15 yıl	12	%10,9
	16-20 yıl	27	%24,5
	21 yıl ve üzeri	29	%26,4
YÖNETİCİLİK SÜRESİ	1-5 yıl	53	%48,2
	6-10 yıl	29	%26,4
	11-15 yıl	14	%12,7
	16-20 yıl	9	%8,2
	21 yıl ve üzeri	5	%4,5

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan bireylerin %51,8'i erkek, %39,1'i 35-44 yaş aralığında, %75,5'i lisans eğitimi almış, %68,2'si evli,%62,7'si devlet hastanesinde görev yapmakta,%26,4'ü 21 yıl ve üzeri mesleki deneyime sahipken %48,2'si 1-5 yıl arası yönetici pozisyonunda çalışmıştır.

3.2.Güvenilirlik Analizi

Araştırma verilerinin toplanmasında kullanılan yeşil örgütsel davranış ölçeğinin güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Yeşil Örgütsel Davranış Ölçeği Güvenilirlik Analizi

Boyut	**Madde Sayısı**	**Cronbach Alpha**
Ölçek Geneli	27	,932
Çevresel Duyarlılık	8	,832
Çevresel Katılım	7	,836
Ekonomik Duyarlılık	5	,629
Yeşil Satın Alma	4	,815
Teknolojik Duyarlılık	3	,637

Çalışmalar genelinde 0,60 üzerindeki güvenilirlik katsayılarına sahip ölçeklerin güvenilirliği kabul edilirken, 0,80'in üzerindeki güvenilirlik katsayılarının ise yüksek güvenilirlik düzeyine sahip olduğu belirtilmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2014).

Tablo 2'de belirtildiği gibi güven katsayısının 0,932 olması yeşil örgütsel davranış ölçeğinin güven düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Boyutlara bakıldığında çevresel duyarlılık, çevresel katılım ve yeşil satın alma boyutlarının yüksek güvenilirliğe sahip olduğu, ekonomik duyarlılık ve teknolojik duyarlılık boyutlarının ise güvenilir olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Yeşil Örgütsel Davranış Ölçeği Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Sonuçları

Boyut	**İstatistik**	**Sd**	**P**
Ölçek Geneli	,076	,651	,113
Çevresel Duyarlılık	,140	,560	,000
Çevresel Katılım	,090	,816	,028
Ekonomik Duyarlılık	,095	,746	,015
Yeşil Satın Alma	,147	,972	,000
Teknolojik Duyarlılık	,123	,897	,000

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Çalışmanın örneklem büyüklüğü 30'un üzerinde olduğundan Kolmogorov-Smirnov normallik testi ile incelenerek analiz sonuçları Tablo 3'te yer almaktadır. Yapılan Kolmogorov-Smirnov testinin anlamlı sonuç vermesi ($p<0,05$) verilerin normal dağılımda olmadığına sonucuna ulaşmış, testin anlamsız sonuca varması ($p>0,05$) verilerin normal dağılımda olduğunu göstermektedir (Gürbüz ve Şahin, 2014). Tablo 3'te Kolmogorov-Smirnov testinin ölçek genelinde anlamlı sonuç göstermezken, ölçeğin alt boyutlarında anlamlı sonuçlara ($p<0,05$) ulaşılmıştır. Aynı zamanda bu sonuçlar verilerin normal dağılmadığını tespit etmektedir. Çalışma sonucunda demografik özellikler ve yeşil yönetim davranışı ölçeğinin bileşenlerine ilişkin toplanan veriler Tablo 4'te özetlenen Kruskal-Wallis testi ve Mann-Whitney U testi kullanılarak analiz edilmiştir.

Tablo 4. Araştırma Grubunun Tanımlayıcı Özellikleri ve Yeşil Örgütsel Davranış Ölçek Boyutlarının Karşılaştırılması

ÖZELLİKLER		Çevresel Duyarlılık		Çevresel Katılım		Ekonomik Duyarlılık		Yeşil Satın Alma		Teknolojik Duyarlılık	
		X^2& U	P	X^2& U	P	X^2& U	P	X^2& U	P	X^2& U	P
CİNSİYET	KADIN	(U) 1491,0	,907	(U) 1439,0	,668	(U) 1093,0	,120	(U) 1307,0	,221	(U) 1278,5	,162
	ERKEK										
YAŞ	18-24	(X^2) 4,297	,367	(X^2) 4,348	,361	(X^2) 3,978	,409	(X^2) 3,058	,548	(X^2) 2,749	,601
	25-34										
	35-44										
	45-54										
	55 YAŞ VE ÜZERİ										
EĞİTİM	ÖNLİSANS	(U) 0,614	,736	(U) 3,686	,158	(U) 0,357	,837	(U) 3,095	,213	(U) 2,029	,363
	LİSANS										
	Y.LİSANS/DOKTORA										
MEDENİ DURUM	BEKAR	(U) 988,0	,037	(U) 983,5	,034	(U) 1259,5	,733	(U) 982,5	0,33	(U) 1239,5	,637
	EVLİ										
KURUM TİPİ	DEVLET HAST.	(U) 1319,0	,553	(U) 1253,0	,317	(U) 1177,5	,141	(U) 1188,5	,160	(U) 1161,0	,114
	EAH										

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

ÖZELLİKLER		Çevresel Duyarlılık		Çevresel Katılım		Ekonomik Duyarlılık		Yeşil Satın Alma		Çevresel Duyarlılık	
		X^2&U	P	X^2&U	P	X^2&U	P	X^2&U	P	X^2&U	P
HİZMET SÜRESİ	1-5 YIL	(X^2)		(X^2)		(X^2)		(X^2)		(X^2)	
	6-10 YIL										
	11-15 YIL	2,870	,580	7,791	,100	1,847	,764	5,462	,243	0,404	,982
	16-20 YIL										
	21 YIL VE ÜZERİ										
YÖNETİCİLİK SÜRESİ	1-5 YIL	(X^2)		(X^2)		(X^2)		(X^2)		(X^2)	
	6-10 YIL										
	11-15 YIL	9,090	,059	5,247	,263	11,958	,018	4,600	,331	4,123	,390
	16-20 YIL										
	21 YIL VE ÜZERİ										

Araştırmanın birinci hipotezi "H_1: Yeşil örgütsel davranış seviyesi katılımcıların cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermektedir" şeklinde oluşturularak bu hipotezin kontrolü Mann-Whitney U testi ile gerçekleştirilmiştir. Yeşil örgütsel davranış seviyesinin katılımcıların cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilerek ($p>0,05$) yeşil yönetim davranışı düzeyinin ölçek genelinde ve boyutlarında anlamlı farklılıklara sahip olmadığı belirlenmiş olup H_1 hipotezi reddedilmiştir.

Araştırmanın ikinci hipotezi "H_2: Yeşil örgütsel davranış seviyesi katılımcıların yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir" şeklinde oluşturularak bu hipotezin kontrolü Kruskal-Wallis testi ile gerçekleştirilmiştir. Yeşil örgütsel davranış seviyesinin katılımcıların yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilerek ($p>0,05$) yeşil yönetim davranışı düzeyinin ölçek genelinde ve boyutlarında anlamlı farklılıklara sahip olmadığı belirlenmiş olup H_2 hipotezi reddedilmiştir.

Araştırmanın üçüncü hipotezi "H_3: Yeşil örgütsel davranış seviyesi katılımcıların eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir" şeklinde oluşturularak bu hipotezin kontrolü Kruskal-Wallis testi ile gerçekleştirilmiştir. Yeşil örgütsel davranış seviyesinin katılımcıların eğitim seviyesine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilerek ($p>0,05$) yeşil yönetim davranışı düzeyinin ölçek genelinde ve boyutlarında anlamlı farklılıklara sahip olmadığı belirlenmiş olup H_3 hipotezi reddedilmiştir.

Araştırmanın dördüncü hipotezi "H_4: Yeşil örgütsel davranış seviyesi katılımcıların medeni durumlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir" şeklinde oluşturularak bu hipotezin kontrolü Mann-Whitney U testi ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların medeni durumuna göre yeşil yönetim davranışı düzeyinde anlamlı bir farklılık olmadığı analiz edilmiştir($p>0,05$). Verilerde ortaya çıkan sonuçlara

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

bakıldığında yeşil örgütsel davranış seviyesinin boyutlarından olan çevresel duyarlılık, çevresel katılım ve yeşil satın alma alanlarında katılımcıların medeni durumlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği, diğer taraftan ölçek genelinde, ekonomik duyarlılık ve teknolojik duyarlılık boyutlarında ise katılımcıların medeni durumlarına göre anlamlı farklılıkların olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre H_4 hipotezi kısmen kabul edilmiştir.

Araştırmanın beşinci hipotezi "H_5: Yeşil örgütsel davranış seviyesi katılımcıların çalıştıkları hastane türüne göre anlamlı farklılık göstermektedir" şeklinde oluşturularak bu hipotezin kontrolü Mann-Whitney U testi ile gerçekleştirilmiştir. Yeşil örgütsel davranış seviyesinin katılımcıların hastane türüne göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilerek($p>0,05$) yeşil yönetim davranışı düzeyinin ölçek genelinde ve boyutlarında hastane türüne göre anlamlı farklılıklara sahip olmadığı belirlenmiş olup H_5 hipotezi reddedilmiştir.

Araştırmanın altıncı hipotezi "H_6: Yeşil örgütsel davranış seviyesi katılımcıların hizmet sürelerine göre anlamlı farklılık göstermektedir" şeklinde oluşturularak bu hipotezin kontrolü Kruskal-Wallis testi ile gerçekleştirilmiştir. Yeşil örgütsel davranış seviyesinin katılımcıların hastane türüne göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilerek($p>0,05$) yeşil yönetim davranışı düzeyinin ölçek genelinde ve boyutlarında hizmet süresine göre anlamlı farklılıklara sahip olmadığı belirlenmiş olup H_6 hipotezi reddedilmiştir.

Araştırmanın yedinci hipotezi "H_7: Yeşil örgütsel davranış seviyesi katılımcıların yöneticilik sürelerine göre anlamlı farklılık göstermektedir" şeklinde oluşturularak bu hipotezin kontrolü Kruskal-Wallis testi ile gerçekleştirilmiştir. Yeşil örgütsel davranış seviyesinin katılımcıların hastane türüne göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$). Sonuç olarak yeşil örgütsel davranış seviyesinin alt boyutu olan ekonomik duyarlılık değerlendirildiğinde katılımcıların yöneticilik sürelerine göre anlamlı farklılık gösterdiği, diğer taraftan ölçek geneli ile çevresel duyarlılık, çevresel katılım, yeşil satın alma ve teknolojik duyarlılık boyutlarında ise katılımcıların yöneticilik sürelerine göre anlamlı farklılıkların olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre H_7 hipotezi, yalnızca tek alt boyutta anlamlı fark göstermiş olması ve ölçek genelinde de anlamlı fark bulunmaması göz önünde bulundurularak reddedilmiştir.

4.TARTIŞMA ve SONUÇ

Çalışmada hastane yöneticilerinin yeşil örgütsel davranış düzeyleri belirlenerek yapılan araştırma sonucunda örneklem grubunun genel olarak yeşil örgütsel davranış düzeyinin yüksek olduğu ortaya koyulmuştur. Yeşil örgütsel davranış ölçeğinin oluşturulduğu faktörler arasında olan çevresel duyarlılık düzeyinin çok yüksek olduğu, çevresel katılım, ekonomik duyarlılık, yeşil satın alma ve teknolojik duyarlılık seviyelerinin ise yüksek seviyede olduğu tespit edilmiştir. Çevre duyarlılığının en yüksek boyutuyla yeşil örgütsel davranış olarak öne çıkan bu alandaki diğer çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır(Akbaba, 2019: Bulut, 2022; Gürsel, 2020: İrge, 2022; Kerse vd., 2021 ; Mansur ve Gedik; 2022; Sönmez, 2020; Temizel ve Attar, 2022; Yüksek vd., 2022). Eğitim seviyesi arttıkça insanların çevreye karşı olan duyarlığının da arttığı belirtilmektedir(Yüksek vd., 2022). Bu açıdan bakıldığında, bu çalışmanın örnekleminin yükseköğrenim düzeyinde olması sebebiyle yukarıdaki sonuçlara ulaşıldığı düşünülmektedir.

Çalışmada nüfus bilgileri cinsiyete yönelik incelendiğinde araştırma yapılan katılımcıların cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Kaynak taramasında benzer sonuçlara ulaşan araştırmalar varken (Bulut,2022;Sönmez,2020; Temizel ve Attar, 2022) kadınlarda daha yüksek olduğu belirtilen farklı çalışmaların (Kerse vd., 2021 ; Özalp, 2021) da olduğuna ulaşılmıştır. Yaş kavramına bakıldığında 45-54 yaş arasındaki katılımcıların, 25-35 yaş arasındaki katılımcılardan anlamlı olarak daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yaşın ilerlemesiyle artan deneyim ve çevresel farkındalıktan kaynakladığı değerlendirilmektedir.

Medeni durum incelendiğinde, ölçeğin çevreye duyarlılık, çevre dostu olma ve yeşil satın alma boyutlarında yeşil örgütsel davranış düzeyinin katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı farklılıklar gösterdiği ortaya çıkmıştır. Araştırma geneline bakıldığında katılımcıların medeni durumlarına göre anlamlı

bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir. Bu bağlamda evli hastane yöneticilerinin daha yüksek düzeyde çevre yönetimi sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bunun, evliliğin getirdiği sorumlulukların bireye içselleştirilmesinin bir sonucu olduğu düşünülmektedir. Temizel ve Attar (2022) tarafından da benzer sonuca ulaşılırken medeni duruma göre anlamlı farklılığın olmadığının belirlendiği çalışmalar (Bulut, 2022; Kerse vd., 2021) da olduğu görülmektedir.

Katılımcıların çalıştıkları kurum tipine göre yapılan analiz sonucu ölçeğin boyutları ve bütünü ile anlamlı fark göstermediğine ulaşılmıştır. Başka bir ifadeyle devlet hastaneleri ile eğitim araştırma hastanelerinde görev yapan hastane yöneticilerinin benzer düzeyde yeşil yönetim davranışı sergiledikleri belirlenmiştir. Kamu hastaneleri ile eğitim ve araştırma hastaneleri genellikle benzer çevresel politika ve prosedürlere sahip olması yeşil örgütsel davranıştaki farklılıkları ortaya koymayı önleyebilmektedir. Ayrıca benzer demografik özelliklere ve kişisel eğitim düzeylerine sahip olan kamu hastaneleri ile eğitim ve araştırma hastanelerinin yeşil örgütsel davranışlarında da benzerlikler görülebilmektedir.

Hizmet sürelerine göre yapılan analiz sonucu ölçeğin boyutları ve bütünü ile anlamlı fark göstermediğine ulaşılmıştır. Yönetici görev yapma süresi sonucuna göre yeşil örgütsel davranış seviyesinin yalnızca ekonomik duyarlılık boyutunda anlamlı farklılık gösterirken, diğer taraftan ölçek geneli ile çevresel duyarlılık, çevresel katılım, yeşil satın alma ve teknolojik duyarlılık boyutlarında ise katılımcıların yöneticilik sürelerine göre anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Bunun sebebi geçmiş yıllara bakıldığında ulaşılabilirliğin çeşitli sebeplerle kısıtlı olması, günümüz için ise pandeminin uzun vaadli ekonomik etkilerine bağlı kemer sıkma yöntemlerinden kaynaklanabileceğini göstermektedir. Çalışma sonucunda geliştirilen önerilerde ise kamu ve özel farketmeksizin tüm çalışanlara çevresel konular(atık yönetimi vb.), yeşil davranış ve sürdürülebilirlik alanında eğitimler verilebilir. Yönetici ve çalışanlara çevre dostu etkinlikler için altyapı ve kaynak sağlanmalıdır. Yeşil örgütsel davranışı teşvik etmek için düzenli iletişim kanalları oluşturularak uygulamalar örgüt içinde ve dışında paylaşılarak iletimi gerçekleştirilmelidir. Örnek davranışları temsil etmesi açısından kurumlarda çalışan ödüllendirilmeleri çevreye sağlığına katkı sağlarken çalışanın motivasyonunu da arttırabilir.

KAYNAKÇA

1. Afsar, B., Badir, Y., & Kiani, U. S. (2016). Linking spiritual leadership and employee pro-environmental behavior: The influence of workplace spirituality, intrinsic motivation, and environmental passion. *Journal of Environmental Psychology*. *45*, 79-88.
2. Akatay, A., & Aslan, Ş. (2008). Yeşil yönetim ve işletmeleri ISO 14001 sertifikası almaya yönelten faktörler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10*(1), 313-339.
3. Akbaba, M. (2019). Örgütsel adalet işgörenlerin yeşil örgütsel davranışını etkiler mi?. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21*(2), 641-660.
4. Akehurst, G., Afonso, C., & Gonçalves, H. M. (2012). Re-examining green purchase behaviour and the green consumer profile: New evidences. *Management Decision*, *50*(5), 972–988.
5. Balaras, C. A., Dascalaki, E., & Gaglia, A. (2007). HVAC and indoor thermal conditions in hospital operating rooms. *Energy and Buildings*, *39*(4), 454-470.
6. Barış, P. (2014). *Sürdürülebilirlik açısından doğal ve yapay aydınlatmanın konutlarda incelenmesi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
7. Blok, V., Wesselink, R., Studynka, O., & Kemp, R. (2015). Encouraging sustainability in the workplace: A survey on the pro-environmental behaviour of university employees. *Journal of Cleaner Production*, *106*, 55-67.
8. Boiral, O., Paillé, P., & Raineri, N. (2015). The nature of employees. pro-environmental behaviors. İçinde J. L. Robertson ve J. Barling (Eds.), *The psychology of green organizations*, 12-32. NewYork: Oxford University Press.
9. Boiral, O., Raineri, N., & Talbot, D. (2018). Managers' citizenship behaviors for the environment: A developmental perspective. *Journal of Business Ethics*, 149(2), 395- 409.

10. Bulut, M. (2022). Öğretmenlerin yeşil örgütsel davranışlarının sürdürülebilir tüketim davranışı üzerine etkisi. *Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, *5*(1), 27-49.

11. Elkington, J. (1997). *Cannibals with forks: The triple bottom line of 21st century business*. Oxford: Capstone Publishing.

12. Erbaşı, A. (2019). Yeşil örgütsel davranış ölçeği: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Istanbul Management Journal, 86*, 1-23.

13. Eş, A. (2008). *Sürdürülebilirlik ve firma düzeyinde sürdürülebilirlik performans ölçümü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

14. Graves, L. M., Sarkis, J., & Zhu, Q. (2013). How transformational leadership and employee motivation combine to predict employee proenvironmental behaviors in China. *Journal of Environmental Psychology*, *35*, 81-91.

15. Gülmez, Y. S. (2016). *Gıda sanayiinde yeşil ekonomi uygulamaları: Tokat ili örneği* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

16. Günsoy, G. (2005). İNSANİ GELİŞME KAVRAMI VE SAĞLIKLI YAŞAM HAKKI. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, *1*(2), 35-52.

17. Gürbüz, S., & Şahin, F. (2014). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. *Ankara: Seçkin Yayıncılık*, *271*.

18. Hoşkara, E. (2007). *Ülkesel koşullara uygun sürdürülebilir yapım için stratejik yönetim modeli* (Doctoral dissertation, Fen Bilimleri Enstitüsü).

19. İrge, N. T. (2022). Çevresel duyarlılığın çalışanların yeşil örgütsel davranışlarına etkisinde kişilik özelliklerinin aracı rolü. *İşletme Araştırmaları Dergisi, 14*(2), 1293-1315.

20. Ji, R., Zhang, Z., He, Y., Liu, J., & Qu, S. (2017). Simulating the effects of anchors on the thermal performance of building insulation systems. *Energy and Buildings*, *140*, 501-507.

21. Kerse, G., Maden, Ş., & Selçuk, E. T. (2021). Yeşil dönüştürücü liderlik, yeşil içsel motivasyon ve çalışanın yeşil davranışı: Ölçek uyarlama ve ilişki tespiti. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, *13*(2), 1574-1591.

22. Lozano, R. (2012). Are companies planning their organizational changes for corporate sustainability? An analysis of three case studies on resistance to change and their strategies to overcome it. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, *20*(5), 275-295.

23. Mansur, F., & Gedik, Ö. (2022). Sağlık çalışanlarının proaktif kişilik özelliğinin yeşil örgütsel davranışa etkisi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* (61), 17-42.

24. Meyers, M., & Rutjens, D. (2022). Applying a positive (organizational) psychology lens to the study of employee green behavior: a systematic review and research agenda. *Frontiers in Psychology*, 1-13.

25. Ones, D. S., & Dilchert, S. (2012). Environmental sustainability at work: a call to action. *Industrial and Organizational Psychology: Perspectives on Science and Practice, 5*, 444-466.

26. Özalp, Ö. (2019). *Otel çalışanlarının yeşil örgüt iklimi algılarının yeşil örgütsel davranışları üzerine etkisi* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

27. Özalp, Ö. (2021). Yeşil örgüt iklimi algısının yeşil örgütsel davranış üzerine etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, *22*(1), 43-73.

28. Özbakır, M., & Velioğlu, M. N. (2010). Pazarlamaya sürdürülebilirlik çerçevesinden bakış ve bir örnek olay analizi. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, *2*(2), 71-89.

29. Özer, Ö., & YILDIRIM, H. H. (2016). TÜRKİYE SAĞLIK SİSTEMİNİN FİNANSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA. *Journal of Mehmet Akif Ersoy University Social Science Institute*, *8*(16).

30. Özkaya, B. (2010). İşletmelerin sosyal sorumluluk anlayışının uzantısı olarak yeşil pazarlama bağlamında yeşil reklamlar. *Öneri Dergisi*, *9*(34), 247-258.

31. Paillé, P., Chen, Y., Boiral, O., & Jin, J. (2014). The impact of human resource management on environmental performance: An employee-level study. *Journal of Business ethics*, *121*(3), 451-466.

32. Paillé, P., Morelos, J. H. M., Raineri, N., & Stinglhamber, F. (2019). The ınfluence of the ımmediate manager on the avoidance of non-green behaviors in the workplace: a three-wave moderated mediation model. *Journal of Business Ethics*, *155*, 723-740.

33. Paul, J., Modi, A., & Patel, J. (2016). Predicting green product consumption using theory of planned behavior and reasoned action. *Journal of Retailing and Consumer Services*, *29*, 123-134.

34. Robertson, J. L., & Barling, J. (2015). *The psychology of green organizations*. New York: Oxford University Press.

35. Romanelli, M. (2017). Towards sustainable health care organizations. *Management Dynamics in the Knowledge Economy*, *5*(3), 377-394.

36. Sarıyıldız, A. Y. (2021). Sağlık kurumlarında yeşil insan kaynakları yönetimi ve uygulamaları. *Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü Dergisi*, *3*(1), 155-159.

37. Si, B., Tian, Z., Chen, W., Jin, X., Zhou, X., & Shi, X. (2019). Performance assessment of algorithms for building energy optimization problems with different properties. *Sustainability*, *11*(1), 18.

38. Sinaga S. A., & Nawangsari, L. C. (2019). The effect of green recruitment, green training on employee performance in pt tru using organization citizenship for environment as mediation variable. *Dinasti International Journal of Management Science*, *1*(2), 204-216.

39. Sönmez, R. V. (2020). Okul yöneticilerinin yeşil örgütsel davranışlarını belirlemeye yönelik bir araştırma. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *8*(4), 1107-1119.

40. Süßbauer, E., & Schäfer, M. (2019). Corporate strategies for greening the workplace: findings from sustainability-oriented companies in Germany. *Journal of Cleaner Production*, *226*, 564-577.

41. Taşkırmaz, M. (2015). *Kurumsal sürdürülebilirlik ve kurumsal yönetimin kurumsal itibar üzerindeki etkisi: Borsa İstanbul* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.

42. Temizel, G., & Attar, M. (2022). Yeşil örgütsel davranış: ulusal ve uluslararası otel işletmeleri açısından bir karşılaştırma. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Uluslararası Araştırmalar XIV*, 7.

43. Tepe Küçükoğlu, M. (2014). *Sürdürülebilirlik ve yeşil yenilik perspektifinde Türk işletmelerin incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

44. Üstünay, M. (2008). *İşletmelerin sosyal sorumlulukları çerçevesinde yeşil pazarlama uygulamaları ve kimya sektörüne yönelik bir inceleme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

45. Wiernik, B. M., Dilchert, S., & Ones, D. S. (2016). Age and employee green behaviors: A meta-analysis. *Frontiers in Psychology, 7*, 194.

46. Yüksel, A., Uçkun, C. G., & Uçkun, C. G. (2022). Çalışanların yeşil örgütsel davranışlarına ilişkin bir araştırma. *International Academic Social Resources Journal, 7*(43), 1380-1387.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(11)

Dr. Celal GÜLŞEN[22]; Hümeyra AKDOĞAN[23]

ETKİLİ OKUL KÜLTÜRÜ ve ÖĞRENCİ BAŞARISI[24]

EFFECTIVE SCHOOL CULTURE and STUDENT SUCCESS

ÖZ

Okul kültürü, okul üyelerinin ortaklaşa paylaştıkları temel inançlar, değerler, normlar, semboller ve uygulamalar bütünüdür. Etkili okul kültürü oluşturulmasında, okulların örgütlenme ve yönetim yapılarının, okul programlarının ve öğretmenlerin öğretme biçimlerinin değiştirilmesi yanında, bütün paydaşların katılımı ve işbirliğiyle, okullarda akademik başarının da iyileştirilmesi gerekmektedir. Akademik başarının sağlanabilmesi, öğrencilere akademik beceriler yanında, insani değerlerin kazandırması ve bu değerlerin davranışa dönüştürülmesini de gerekli kılmaktadır. Bu araştırma, etkili okul kültürü ve öğrenci başarısı ilişkisini ilgili alanyazını tarayarak ortaya koymak ve araştırma sonucunda ilgili kesimlere gerekli önerileri sunmak amacıyla yapılmıştır. Bu araştırmanın yürütülmesinde tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın verileri, ilgili alanyazın incelenip yorumlanarak elde edilmiştir. Araştırma sonunda okul kültürlerinin büyük oranda okul müdürleri tarafından şekillendiği ve etkili okul kültürlerinin öğrenci başarılarını büyük oranda olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Etkili okul kültürlerinin oluşturulması için bütün paydaşların katılımını sağlayıcı yönetim anlayışlarına ağırlık verilmesi ve okula dayalı yönetim anlayışlarının kurumsallaştırılmasını sağlamak için ilgili taraflarca gerekli tedbirlerin alınması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul Kültürü, Etkili Okul, Eğitim Yönetimi, Öğrenci Başarısı, Öğretmen.
JEL Kodları: I2, I20, I21, I28, H83, M14, M54, D73.

ABSTRACT

School culture is the set of basic beliefs, values, norms, symbols and practices shared by school members. In creating an effective school culture, it is necessary to change the organizational and management structures of schools, school programs and teachers' teaching styles, as well as to improve academic success in schools with the participation and cooperation of all stakeholders. Achieving academic success requires students to acquire human values as well as academic skills and to transform these values into behavior. This research was conducted to reveal the relationship between effective school culture and student success by scanning the relevant literature and to offer the necessary suggestions to the relevant parties as a result of the research. Survey model was used in conducting this research. The data of the research was obtained by examining and interpreting the relevant literature. At the end of the research, it was seen that school cultures are largely shaped by school principals and that effective school cultures have a positive impact on student success. In order to create effective school cultures, it is recommended to focus on management approaches that ensure the participation of all stakeholders and to take necessary measures by relevant parties to ensure the institutionalization of school-based management approaches.

Keywords: *School Culture, Effective School, Educational Management, Student Achievement, Teacher.*
JEL Codes: *I2, I20, I21, I28, H83, M14, M54, D73.*

[22] İstanbul Beykent Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü-İstanbul/TÜRKİYE; ORCID: 0000-0003-3929-9954 - eposta: celalgulsen@gmail.com
[23] Yenimahalle Orhangazi İlkokulu Müdürü - Ankara /Türkiye; ORCID: 0000-0003-0437-9233 - eposta: barkin.73@hotmail.com
[24] Bu makale "Velilerin Öğrenci Başarısı İçin Okul Yönetimi Ve Öğretmenlerden Beklentileri" isimli yüksek lisans tezinden güncellenerek üretilmiştir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Okul kültürü, okul üyelerinin ortaklaşa paylaştıkları temel inançlar, değerler, normlar, semboller ve uygulamalar bütünüdür. Okul kültürünün oluşturulması ve geliştirilmesi, okul paydaşlarının ortak kabulü ve katılımı ile şekillenir. Bu kültürün geliştirilmesinde ve kurumsallaştırılmasında okul yöneticilerine büyük görevler ve sorumluluklar düşmektedir. Okul müdürü liderliğinde kurumsallaştırılan etkili okul kültürü ile ortak bir vizyon oluşturulması sağlanabilir; üstün bir motivasyonla okuldaki tüm paydaşların tecrübeleri ve başarıları güçlü bir şekilde eşgüdümlenerek, öğrenci başarısının sağlanması için ortak bir vizyon oluşturulabilir. (Ceylan ve Özgenel, 2022; Çelikten, 2003; Gülşen ve Dayıoğlu, 2015; Gülşen, 2014; Ormanoğlu ve Akca, 2023).

Etkili bir okul kültürü oluşturulmasında, okul geliştirme ve iyileştirme çabalarının arttırılarak kurumsallaşması gerekir. Bunun için ise, sadece okulların örgütlenme ve yönetim yapılarının, okul programlarının ve öğretmenlerin öğretme biçimlerinin değiştirilmesi yeterli olmamaktadır. Bütün paydaşların katılımı ve işbirliğiyle, okullarda akademik başarının da iyileştirilmesi gerekmektedir. Akademik başarının sağlanabilmesi, öğrencilere akademik beceriler yanında, insani değerlerin kazandırması ve bu değerlerin davranışa dönüştürülmesini de gerekli kılmaktadır. Öğrencilerin topluma faydalı bireyler olmasını sağlamak için, etkili okullar ve her okula özgü etkili okul kültürlerinin oluşturulması büyük önem arz etmektedir (Aslan ve ark., 2022; Gülşen, 2017).

Okul müdürü, okul kültürünü şekillendirmede anahtar kişidir; bu nedenle okul müdürleri, okul kültürünün geliştirilmesinde ve kurumsallaştırılmasında önemli ve etkili rol oynarlar. Kurumsallaşmış okul kültürüne sahip olan okullar da ise, başarı kaçınılmazdır. Başarılı okul denildiğinde ise, öğrenci başarısı en başta gelen başarı kriterlerden birisidir. Bu nedenle çağın gereklerine uygun başarılı öğrenciler yetiştirebilmek için, yüksek motivasyonlu paydaşlarla bilimsel ve teknolojik gelişmelere açık olmak ve başarı temelli okul kültüründe gelişim ve değişimlere oryantasyonu bir gereklilik olarak kabul etmek büyük önem arz etmektedir (Gülşen, 2014; Gülşen ve Dayıoğlu, 2015; Korkut ve Hacıfazlıoğlu, 2011;Ormanoğlu ve Akca, 2023).

Metod

Bu araştırma, etkili okul kültürü ve öğrenci başarısı arasındaki ilişkiyi ilgili alanyazını tarayarak ortaya koymak ve araştırma sonucunda ilgili kesimlere gerekli önerileri sunmak amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın yürütülmesinde genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel yargıya varmak amacıyla, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinden yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2021). Araştırmanın verileri, ilgili alanyazın incelenip yorumlanarak elde edilmiştir. Sonrasında ise, elde edilen veriler ışığında ulaşılan sonuçlara dayalı olarak, ilgili taraflarca gerekli tedbirlerin alınması önerilmiştir.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde etkili okul kültürü ve öğrenci başarısı arasındaki ilişkiyi ortaya koyan ilgili alanyazın incelenmiş ve elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Etkili Okul ve Öğrenci Başarısı

Etkili okul tanımlarına genel olarak baktığımızda, etkili okulların değerleri, inançları veya kültürel özellikleriyle bütünleşebilen okullar olduğu görülmektedir. Etkili okulun temelini öğrenci oluşturmaktadır. Yapılan araştırmalarda, genel olarak baktığımızda, etkili okul akımının öğrenci başarısızlıklarını gidermek ve eğitimde eşitliği sağlamak amacıyla yapıldığını görmekteyiz. Yapılan her araştırma sonucunda öğrenci başarısızlıkları belirlenmiş ve belirlenen sebepler üzerine gidilerek iyileştirilme yoluna gidilmesi ve okul etkililiğinin sağlanmasının yolları üzerinde durulmuştur. Okul etkililiğini oluşturan çok sayıda faktör bulunmaktadır. Bunlar: Okul müdürü ve yardımcıları, öğretmenler, öğrenciler, anne ve babalar (veliler), okul iklimi ve kültürü, eğitim-öğretim programları, çevre, okulun fiziksel yapısı ve eğitim teknolojisi gibi önemli faktörler yanında, eğitim-öğretim süreci ve eğitim-öğretim ortamı da çok önemli etkililik boyutları içerisinde yer almaktadır. Okulların etkililiği, her okula özgü etkili okul kültürünün oluşturulmasında önemli bir

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

aşamadır. Etkili okul kültürlerinin oluşturulması için, okul kültürünü belirleyen bazı faktörlerin bilinmesi gerekmektedir. Okul kültürünü belirleyen başlıca faktörler şunlardır (Aslan ve ark, 2022; Ceylan ve Özgenel, 2022; Gülşen, 2000; Karadağ ve Özdemir, 2015; Ormanoğlu ve Akca, 2023):

- Sosyo-kültürel ve ekonomik faktörler: Okul kültürü, okulun sosyo-kültürel ve ekonomik koşullarının çeşitli birleşimi ile oluşturulur.
- Okul personeli ve paydaşları: Okul kültürü, okul yöneticileri, öğretmenler, öğrenciler, veliler ve diğer okul çalışanları ile okul dışı diğer paydaşların ortaklığı ve etkileşimlerini temsil eder.
- Geliştirme ve uygulama: Okul kültürü, okul paydaşlarının okul kültürünü benimseme ve sahiplenmeleriyle doğrudan ilgilidir ve okul kültürünün oluşturulmasında temel görev bu paydaşlara aittir; paydaşların eşgüdüm dayalı işbirliği okul kültürünün geliştirilmesinde önemli yer tutar.

Etkili okul kültürlerinde okulların etkililiği büyük önem taşır. Etkili okullar ise, bütün paydaşların katılımıyla öğrenci başarısına odaklanır. Okullarda öğrenci başarısının iyileştirilmesi için de okula özgü bazı ritüellerin kurumsallaştırılması gerekmektedir. Okul etkililiğinin öğrenci başarısı üzerindeki etkisi araştırıldığında en çok aşağıda açıklanan başlıklar göze çarpmaktadır (Akdoğan, 2014; Balcı, 2001; Çelik, 2000; Fogleman, 1997; Gülşen, 2014; Şahin, 2022):

- *Öğretmenin Öğrenci Başarısındaki Sorumluluğu***:** Öğretmen, öğrenme etkinliklerinin içinde rol oynayan etkenlerden sadece bir tanesidir. Ancak öğretmenin bu süreçte en önemli etken olduğu unutulmamalı ve ona göre ele alınmalıdır. Öğretmenin kişisel özellikleri, öğrenme etkinliliğinin yöneticisi olarak yeterliliği, öğrenme sürecini izleme ve ders vermedeki becerisi, özgeçmişi, öğrenci ve diğer bireylerle ilişkileri sınıftaki çalışmasını ve başarısını etkilemektedir (Akdoğan, 2014; Gülşen, 2014).
- *Sınıf İçi Yönetim:* Sınıf yönetiminin amacı, etkili öğretim ortamının oluşumunu hazırlamaktır Öğrencilerin davranışlarında istenilen değişiklikler, ancak uygun eğitim ortamlarında gerçekleşir. Eğitim ortamı da; eğitsel etkinliklerin meydana geldiği, öğrenme ve öğretme süreçlerindeki iletişim ve etkileşimin oluştuğu, personel, araç-gereç, tesis ve organizasyon gibi öğelerin oluşturduğu çevre olarak tanımlanır (Akdoğan, 2014; Alkan, 1979; Gülşen, 2014).
- *Okul Yönetimi:* Okulda okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin, öğrencilerin örnek modelleri olduğu varsayılmaktadır. Özellikle okul müdürüne bu konuda daha büyük görevler düşmektedir. Çünkü, okul müdürü, okulun lideri konumundaki kişidir. Eğitim lideri olan okul yöneticileri, etkili okul kültürü oluşturulması bakımından ahlaki bir sorumluluk ta taşımaktadır. Okul çalışanlarının davranışsal tutumları, öğrenci başarısı üzerinde büyük etkiye sahiptir (Çelik, 2000; Gülşen ve Dayıoğlu, 2015).
- *Okul Yöneticisinin Liderliği;* Okulun amaçlarını gerçekleştirecek, yapısını yaşatacak ve havasını koruyacak iç öğelerin lideri okul müdürü olmalıdır. Gerçekte, müdür formal yetkilerden güç alan bir üsttür. Bu statünün verdiği yetkinin, sosyal ve teknik yetkilerle desteklenmesi, okuldaki diğer öğeler tarafından da kabul edilip benimsenmesi durumunda müdürler, liderlik statüsü kazanabilirler. Lider olan müdürlerin okulunda da başarı kültürü önemli bir göstergedir. (Fogleman, 1997; Gülşen ve Dayıoğlu, 2015; Şahin, 2022).
- *Öğrencilere Temel Beceriler Kazandırılması:* Okul programında, öğrencilere kazandırılacak temel beceriler önceden belirlenmekte olup bunların her öğrenciye tam olarak kazandırılması beklenmektedir. Öğrencilere temel becerilerinin kazandırılması, öğrenci odaklı eğitimin benimsendiği etkili okulların temel özelliklerinden birisi olarak kabul edilmektedir (Urena, 1988; Aktaran: Şişman: 2012, Şahin, 2022).
- *Öğrenciler İçin Pekiştirici Etkenler*: Öğrenciler için pekiştirici etkenlerin başında teknolojik unsurlar, bu unsurların kullanılması ve özellikle bilgisayar kullanımı gelmektedir. İnternet, bilgiyi ulaşıma açmıştır. Bireyler internet aracılığıyla, farklı fikirleri irdeleyerek yeni bakış açıları oluşturabilecekleri bir iletişim ağını da yakalayabilmektedirler. Bu sayede öğrencilerin etkili bir okul içerisinde başarılarını destekleyici pekiştireçler de verilmiş olacaktır (Balcı, 2001; Gülşen, 2014; Şahin, 2022).
- *Öğrenci Gelişimlerinin Değerlendirilmesi ve Not Sistemi:* Öğrenci başarısının değerlendirilmesi konusunun başında ilk olarak not ve fonksiyonu gelmektedir. Notlar öğrencinin kendini yenilemesi, iyileştirmesi için olumlu etkilere sahiptir. Olumlu etkilerin yanında notun öğrenci üzerinde olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Böyle bir durumda özellikle öğretmene önemli görevler düşmektedir (Gülşen, 2014; Şahin, 2022).

• *Öğrenci ve Öğretmenin Zaman Planlaması:* Zaman, öğrenme sürecinde önemli bir etkendir. Öğrencilerin ve öğretmenlerin zamanı iyi kullanarak daha etkili öğrenme gerçekleştirmesi mümkündür. Öncelikle bireyin neyi öğrenmeye ihtiyacı olduğu ve öğrenme potansiyeli ortaya konulmalı, ardından bu ihtiyaç ve potansiyeli karşılayacak uygun ortam sağlanmalıdır (Gülşen, 2014; Şişman, 2012).

• *Okul ve Veli İlişkisi:* Öğrenci başarısı için okul ve velinin işbirliği içinde olması şarttır. Çünkü çocuğun ilk eğitimi ailede başlar ve okulda devam eder. Okulda öğrencinin başarısı için öğretmene ne görev düşerse, evde de aynı durum aile için geçerlidir (Ataman, 2001; Külahoğlu, 2001; Yalvaç Arıcı ve Budak, 2022).

• *Ailelerin Özellikleri:* Ailenin toplumsal, ekonomik ve kültürel özellikleri, öğrenci başarısını etkileyen oldukça önemli bir etkendir. Bu üretim girdisi, anne ve babanın zekâsı, dini, yaşı, eğitimi, mesleği, geliri, yerleşim yeri, ailenin tutum ve beklentileri, ailenin yapısı ve ailede yaşayan birey sayısı, yaşanılan konutun özellikleri, çocuklara yapılan akademik yardımın düzeyi, evin okula uzaklığı, evdeki kitaplar ve diğer eğitim araçları, çocukla birlikte yürütülen etkinlikler gibi etkenler olarak üretim fonksiyonu kapsamına alınmaktadır (Tural, 2002; Yalvaç Arıcı ve Budak, 2022).

Etkili okullar sadece eğitim ve öğretimin yapıldığı fiziki alanlar değillerdir. Etkili okullar, başarı odaklı okul kültürü anlayışıyla, okul yönetiminin, öğrencilerin, ailelerinin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve diğer bütün paydaşların karşılıklı etkileşimde bulundukları, eşgüdüm ve koordinasyonun üst düzeyde gerçekleştirildiği kurumlardır. Bu bağlamda okulun öğrenci eğitimindeki rolü oldukça önemlidir (Gülşen, 2000; Ormanoğlu ve Akca, 2023). Okullar, bireylerin sistemli eğitim hayatları boyunca elde ettikleri kazanımların önemli bir dönemini elde ettikleri yaşam alanlarıdır. Bireyler, bu okul yaşam alanı dışında ise, kazanımlarını aile ve sosyal çevre içerisinde deneyimleyerek elde ederler. Bu nedenle eğitim etkinlikleri yalnızca okulda geçen kısıtlı zaman dilimiyle sınırlandırılmamalıdır. Bu yüzden okul yöneticileri ve öğretmenleri üretken, anlamlı ve sürekli eğitim etkinliği gerçekleştirmek için velilerle ve diğer paydaşlarla da düzenli ilişkiler kurmalı; aileleri ve diğer paydaşları sürekli bilgilendirerek etkili okul kültürünü kurumsallaştırmalıdırlar (Aslan ve ark, 2022; Ceylan ve Özgenel, 2022; Gülşen, 2000).

Aile ve çevreyle sürekli etkileşim içinde olmak ve eğitim öğretim süreçlerine katılımlarını sağlamak başarı için atılacak önemli adımlardan biridir. Okulun ve ailelerin ortak çalışmaları öğrenci başarısı üzerinde olumlu etkilerde bulunmaktadır. Bu bakımdan öğrenci başarısını arttırmaya dönük değişikliği önce okulda başlatmak daha uygundur. Etkili okullarda okul çevresi ve veliler yönünden aşağıdaki özelliklerden söz edilebilir (Aslan ve ark, 2022; Ceylan ve Özgenel, 2022; Gülşen, 2000):

• Okulla aile arasında çift yönlü iletişim ve işbirliği vardır ve okul, toplumunun üyelerinin her türlü önerilerine açıktır.

• Veliler, okul ve öğretmenleri sürekli ziyaret ederler ve Veliler, yönetici ve öğretmenlerle rahatlıkla görüşerek okulla ilgili kararlara katılırlar.

• Eğitimin amaçları konusunda okulla aile arasında bir uzlaşma vardır; veliler, okulla ilgili öneri ve şikâyetlerini çekinmeden iletebilirler.

• Okul dışı çevre ve veliler, okula maddi-manevi katkıda bulunmaya isteklidirler.

• Veliler, kendilerinden neler beklendiğinin bilinç ve sorumluluğuna sahiptir.

• Disiplin kuralları konusunda aile ile okul arasında bir uzlaşma vardır.

• Okulların, öğrenci başarısı üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Yapılan araştırmalarda genellikle öğrencilerle ve aileleriyle sağlıklı iletişim kuran okul yöneticilerinin öğrenci başarısına katkı sağladığı bilinmektedir. Fakat eğitim öğretim süreçleri ele alındığında okulların etkililiğinde rol oynayan farklı etkenlerin de rol aldığı görülmektedir. Bu noktada öğrenci başarısına katkı sağlamayı benimseyen kültüre sahip etkili okulların özellikleri aşağıdaki gibi özetlenebilmektedir (Aslan ve ark, 2022; Erdoğan, 2017; Gülşen, 2000; Gülşen, 2017):

• Etkili okulların eğitim ve öğretim programlarını düzenlerken öğrencilere yalnızca bilgi aktarılmasına değil, aynı zamanda onların bireysel ve sosyal gelişimlerini sağlayacak etkinliklere de odaklanmaları gerekir.

• Etkili okullar, öğrencilerin hem akademik hem de sosyal başarılarını hedefleyen; geliştirdiği öğretim programları ve nitelikli kadrosuyla öğrencilere gerekli bilgileri en verimli şekilde aktarmayı başarabilen ve

yarattığı okul kültürü ve çeşitli etkinliklerle öğrenciyi sosyal açıdan da besleyerek, kendine güvenli, girişken, sosyal yönü güçlü, toplumsal değerleri benimseyen uyumlu bireyler olarak topluma kazandırabilen okullardır.

SONUÇ

Araştırma sonunda okul kültürlerinin büyük oranda okul müdürleri tarafından şekillendiği ve etkili okul kültürlerinin yerleşik olduğu okullarda, okul etkililiğinin sağlanarak öğrenci başarılarının da büyük oranda olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Etkili okul kültürlerinin oluşturulması için bütün paydaşların katılımını sağlayıcı yönetim anlayışlarına ağırlık verilmesi ve okula dayalı yönetim anlayışlarının kurumsallaştırılmasını sağlamak için ilgili taraflarca gerekli tedbirlerin alınması önemli görülerek önerilmektedir.

KAYNAKÇA

1. Akdoğan, Hümeyra. (2014). Velilerin Öğrenci Başarısı İçin Okul Yönetimi Ve Öğretmenlerden Beklentileri. Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
2. Aslan, Mehmet Emin, ve ark.. (2022). Eğitim kurumlarında etkili okul ve okul iklimi konularının kuramsal bağlamda açıklanması. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies*, *8*(24), 120-134.
3. Balcı, Ali. (2001). *Etkili Okul ve Okul Geliştirme.* Ankara: Pegem A. Yayınları
4. Ceylan, Harun ve Özgenel, Mustafa. (2022). Ortaokul öğrencilerinin okula bağlılıklarında önemli bir faktör: Okul kültürü. *Temel Eğitim Dergisi*, (13), 32-46.
5. Çelikten, Mustafa. (2006). Okul Kültürünün Şekillendirilmesinde Müdürün Rolleri. Eğitim ve Bilim Dergisi, 31(14), 56-61.
6. Erdoğan, Halis. (2017). "Okul Kültürünün Etkilendiği ve Etkilediği Faktörler", Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2017 (12), 51-68.
7. Fogleman, Ronald. (1997). " The Air University", Fogleman Prepares to Leave Office: Vice Chief Of Staff Eberhart.
8. Gülşen, Celal ve Dayıoğlu, Şeyda. (2015). The opinions of school principals regarding the criteria of school principal assignment to the schools affiliated with ministry of education: Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullara yönetici atama kriterleri konusunda okul yöneticilerinin görüşleri. International Journal of Social Sciences and Education Research. Yıl: 1, Sayı: 4, s:1228-1238.
9. Gülşen, Celal. (2000). Toplam Kalite Yönetiminin İlköğretime ve İlköğretimde Teftiş Sistemine Uygulanabilirliği. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
10. Gülşen, Celal. (2014). Sınıfta motivasyon sürecinin yönetimi. *Kuram ve Uygulamada Sınıf Yönetimi.(Ed. Celal GÜLŞEN). Anı Yayıncılık. Ankara*.
11. Gülşen, Celal. (2017). "Öğretmen Adaylarının Bireysel Değerler Yönetimi Hakkındaki Görüşleri: Opinions of Teacher Candidates About Individual Value Management. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt: 2017/1(Nisan 2017), Sayı:11, s:57-71.
12. Karasar, Niyazi. (2021). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara. Nobel Akademi Yayıncılık.
13. Korkut, Adem ve Hacıfazlıoğlu, Özge. (2011) Öğretmenlerin Okul Kültürünü Algılama Düzeyleri: Büyükçekmece Örneği. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. 10 (37), 135-152.
14. Ormanoğlu, Çiğdem ve Akca, Gamze. (2023). Farklı lise türlerinde eğitim gören öğrencilerin okul kültürüne yaklaşımları ve okul kültüründen beklentileri. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (REFAD), 3(1), 45-66.
15. Şahin, Ayşe. (2022). Okul Kültürünün Şekillendirilmesinde Yöneticilerin Rolü. International Social Sciences Studies Journal. 8 (104), 3649-3661.

16. Şişman, Mehmet. (2012). *Eğitimde Mükemmellik Arayışı Etkili Okullar*. Ankara: Pegem A.
17. Tural Kurul Nejla. (2002). Öğrenci Başarısında Etkili Okul Değişkenleri ve Eğitimde Verimlilik".*Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. Cilt: 35, Sayı: 1-2, sayfa: 1-200.
18. Urena, P. H. (1988). *School effectiveness in the dominician republic*. Santa Domingo: British Columbia University.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(12)

Öğr. Gör. Dr. Filiz ÖZTÜRK[25]

TÜRKİYE'DE TARIMSAL TEŞVİKLERİN İSTİHDAM ÜZERİNE ETKİSİ

THE IMPACT OF AGRICULTURAL INCENTIVES ON EMPLOYMENT IN TURKEY[26]

ÖZ

Bu çalışma, Türkiye'de tarımsal teşviklerin istihdam üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Tarım sektörünün ekonomideki önemi ve istihdam yaratma potansiyeli göz önüne alındığında, tarımsal teşvik politikalarının istihdam üzerindeki etkileri büyük bir öneme sahiptir. Çalışma kapsamında, Türkiye'de tarımsal teşvik politikalarının tarihçesi, uygulama süreçleri ve temel politika araçları ele alınmıştır. Tarımsal teşviklerin temel amacı, çiftçilere ekonomik avantajlar sağlamak, tarım üretimini artırmak ve sektörü modernize etmek olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda, mazot, gübre, tohum gibi girdi maliyetlerine yönelik destekler, sulama projeleri ve çeşitli teşvik mekanizmaları çiftçilere sunulmaktadır. Çalışmanın ana odak noktalarından biri, tarımsal teşviklerin istihdam üzerindeki etkilerinin anlaşılması olmuştur. Tarımdaki istihdamın genel durumu, sektördeki istihdamın dağılımı ve sektördeki eğitim düzeyi gibi faktörler incelenerek, tarımsal teşviklerin istihdam dinamikleri üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Sonuçlar, tarımsal teşviklerin çiftçilerin rekabet gücünü artırarak tarım istihdamını destekleyebileceğini göstermektedir. Ancak, teknolojik gelişmelerin ve modernizasyon çabalarının, tarım sektöründeki iş gücü talebinde değişikliklere yol açabileceği vurgulanmıştır. Bu bağlamda, tarımsal teşvik politikalarının istihdam üzerindeki etkilerini değerlendirmek, tarım sektörünün gelecekteki istihdam dinamiklerini anlamak ve daha sürdürülebilir politikalar geliştirmek adına önemli bir konudur. Gelecekteki araştırmaların, tarımsal teşvik politikalarının istihdam üzerindeki etkilerini daha derinlemesine incelemesi beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tarım, Tarımsal Teşvik, İstihdam, Tarımsal Politika, Ekonomi.

ABSTRACT

This study aims to analyze the effects of agricultural incentives on employment in Turkey. Given the importance of the agricultural sector in the economy and its potential to create employment, the effects of agricultural incentive policies on employment are of great importance. Within the scope of the study, the history, implementation processes and main policy instruments of agricultural incentive policies in Turkey are discussed. The main objective of agricultural incentives is to provide economic advantages to farmers, increase agricultural production and modernize the sector. To this end, subsidies for input costs such as diesel, fertilizer and seeds, irrigation projects and various incentive mechanisms are offered to farmers. One of the main focal points of the study is to understand the effects of agricultural incentives on employment. By examining factors such as the general state of employment in agriculture, the distribution of employment in the sector and the level of education in the sector, the impact of agricultural incentives on employment dynamics is analyzed. The results show that agricultural incentives can support agricultural employment by increasing the competitiveness of farmers. However, it is emphasized that technological developments and modernization efforts may lead to changes in labor demand in the agricultural sector. In this context, assessing the effects of agricultural incentive policies on employment is an important issue for understanding the future employment dynamics of the agricultural sector and developing more sustainable policies. Future research is expected to examine the effects of agricultural incentive policies on employment in more depth.

Keywords: *Agriculture, Agricultural Incentives, Employment, Agricultural Policy, Economics***.**

[25] Öğr. Gör., Bingöl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu, fozturk@bingol.edu.tr, 0009-0006-3199-8477

[26] Bu makale doktora tezinden türetilmiştir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Dünya ekonomilerindeki hızlı değişim ve dönüşüm, ülkeleri kendi ekonomik stratejilerini gözden geçirmeye ve sürdürülebilir büyüme hedefleri doğrultusunda çeşitli politika önlemleri almaya yöneltmiştir. Bu bağlamda, tarım sektörü, birçok ülkenin ekonomik büyümesinde önemli bir rol oynamaktadır. Tarımsal faaliyetler sadece gıda üretimine katkıda bulunmakla kalmayıp aynı zamanda istihdam yaratma potansiyeli ile de dikkat çekmektedir.

Türkiye, tarihsel olarak tarımın önemli bir parçası olmuş, gıda güvenliğini sağlamanın yanı sıra birçok kişiye istihdam imkanı sunmuştur. Ancak, küresel ekonomik değişimler, kentleşme eğilimleri ve teknolojik ilerlemeler, tarım sektörünün istihdam dinamiklerini etkilemiş ve bu sektördeki istihdamın azalmasına neden olmuştur.

Devlet müdahalesi ve destek politikaları, tarım sektöründeki istihdamı artırmak ve sektördeki rekabetçiliği güçlendirmek adına önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'de tarımsal teşviklerin istihdam üzerindeki etkisi incelenerek, bu teşviklerin istihdam dinamiklerine olan katkısı anlaşılmaya çalışılacaktır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de uygulanan tarımsal teşvik politikalarının istihdam üzerindeki etkilerini değerlendirmek ve tarım sektöründeki istihdamın sürdürülebilirliği üzerine önemli bilgiler sunmaktır. Bu kapsamda, tarımsal teşvik politikalarının uygulanma süreçleri, politika araçları ve elde edilen sonuçlar ele alınacak ve tarım sektöründeki istihdamın artırılmasına yönelik öneriler geliştirilecektir.

1. Türkiye’de Teşvikler ve Tarım

Teşviklerin asıl amacı devletin ekonomiye müdahalesi ile toplumun genel refah düzeyini artırmaktır. Temel makroekonomik hedefleri gerçekleştiren teşvikler ayrıca bölgesel dengesizlikleri gidererek bölgesel bazda kalkınmayı da sağlamaktadır (Takım ve Ersungur, 2018: 726). Devlet desteklerinin özünde kaynakların, yerli ekonomi için en faydalı olabilecek alanlarda kullanılması görüşü yatmaktadır. Bu açıdan bakıldığında sübvansiyonların öncelikli verileceği sektörler zamanla ekonomilerin gelişme yönüne göre değişiklik gösterecektir. Sübvansiyonlar ile yerli ekonomiler, uluslararası pazarlarda rekabet etme gücü kazanacaktır. Bu amaçların yanında devlet işsizlikle mücadele için teşvik politikalarını bir araç olarak kullanabilmektedir örneğin yeni açılacak bir tesiste belirli bir süre vergi almamak ya da düşük faizli kredi desteği sağlamak gibi.

Teşviklerin en genel özelliklerini tanımlayacak olursak;

- Sübvansiyonlar, kamu kurum ve kuruluşları tarafından sağlanır
- Genel olarak özel sektöre verilir
- Sübvansiyonlar, transfer harcamaları içinde kamu ekonomisine ek bir maliyet unsurudur
- Devlet bütçesinde kamu harcamaları olarak yer aldığından ve bütçenin en büyük finansmanı vergiler olduğundan bireylerin üzerindeki vergi yükünü artırır
- Direkt yapılabileceği gibi vergi indirimi, yatırım indirimi, düşük faizli kredi imkanı gibi şekillerle dolaylı yollarla da yapılabilmektedir (Tatar ve Yurdadoğ, 2017: 157).

Türkiye’de teşvik politikaları ilk olarak 1863 yılında Islah-ı Sanayi Komisyonu'nun kurulması, Osmanlı İmparatorluğu'nda sanayi sektörünü geliştirmek amacıyla atılan önemli bir adımdır. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu'nda sanayileşme çabaları daha sonra, 1879 yılında Teşvik-i Sanayi Kanunu Muvakkatı'nın çıkarılması ile daha somut bir hale gelmiştir (Yılmaz, 2017: 87). 1920 ve 1960 yılları arasında yaşanan ekonomik krizler ve savaşlar gibi sebeplerden ötürü milli kalkınma programı izlenmiştir ve bu dönemde yerli üretimin ve işyeri sayısının devlet destekleriyle artırılması amacı güdülmüştür. Bu dönemden sonra ise DPT tarafından beşer yıllık zaman aralıkları ile kalkınma planları uygulanmıştır (Akdeve ve Karagöl, 2013: 335-336).

Kalkınma planları, bölgelerarası iktisadi farklılıkların azaltılması, gelişmede geri kalmış bölgelere yatırımların teşvik edilmesi ve bu bölgelerde sanayileşme çalışmalarının yapılması, hızlı şehirleşmeden dolayı ortaya çıkan sorunlarla mücadele edilmesi, ülkenin sahip olduğu kaynakların en verimli şekilde kullanılması hedeflerine odaklanmıştır. 1950 yılında Türkiye Sanayi ve Kalkınma Bankası (TSKB) kurulmuştur. TSKB, özellikle sanayi sektörüne finansal destek sağlamak ve kalkınmayı teşvik etmek amacıyla kurulmuştur. 1951

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

yılında Türkiye'de Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu'nun yürürlüğe konulmuştur. 1963 yılında Türkiye'de yatırım alanında önemli bir dönemeç olan "İndirimli İnşaat ve Teşvik Kararnamesi" ile ilk büyük teşvik uygulamaları başlamıştır.

Düzenli teşvik sistemi 80'li yıllarda uygulama imkanı bulmuştur. 1980'lerde Türkiye'de uygulanan ekonomik politikalarda önemli değişiklikler gerçekleşti. Bu dönemde, devlet müdahalesi azaltıldı, ekonomi serbestleştirildi ve dışa açılma politikaları benimsendi. Yabancı sermaye çekmeye yönelik olarak, uluslararası ticaretin önündeki engellerin kaldırılması ve yabancı sermaye yatırımlarının özendirilmesi gibi adımlar atıldı. 1989 yılında, devlet destekleme araçlarına nakit yardımlar ilave edildi. Bu dönemde, özellikle özel sektöre yönelik teşviklerin çeşitlenmesi ve güçlendirilmesi amaçlandı.

2000'li yıllarda Türkiye, uzun vadeli getirisi yüksek sektörlere odaklanan teşvik politikalarını benimsemeye başladı. Bilgi teknolojileri, enerji, sağlık, otomotiv gibi stratejik sektörlere yönelik teşvikler ve düzenlemeler yapıldı. Bu dönemdeki ekonomi politikalarının temel amacı, sürdürülebilir ekonomik büyümeyi desteklemek, rekabet gücünü artırmak ve yüksek katma değerli sektörlere odaklanarak ekonomik kalkınmayı sağlamaktı. Bu çerçevede, teşvikler ve destekler, özellikle belirli sektörleri geliştirmek ve yatırımları teşvik etmek için kullanıldı. Bu politika yaklaşımı, Türkiye'nin ekonomik yapısını çeşitlendirmeye ve daha rekabetçi bir konuma gelmeye yönelik bir strateji izlemesini sağlamıştır. 2000 li yıllarda tarım konusunda da yeni düzenlemeler yapılmıştır. 2006 yılında ilk tarım kanunu olma özelliği gösteren 5488 sayılı Tarım Kanunu tarım sektörünü ve kırsal alanı, kalkınma planları ve stratejileri doğrultusunda güçlendirmek ve desteklemek için gerekli politikaların belirlenmesi ve düzenlemelerin yapılması amacıyla yürürlüğe konulmuştur.

Tarımsal faaliyetler, genellikle arazilerin işlenmesi yoluyla bitki yetiştirme süreçlerini içerir, ancak sadece bununla sınırlı değildir. Tarım, aynı zamanda hayvancılık, ormancılık ve diğer çeşitli faaliyetleri de kapsar. Tarımsal ürünlerin hayati önemi, insanların temel besin ihtiyaçlarını karşılamak ve dolayısıyla hayatta kalmak için gerekli olmalarından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, tarım sektörü sadece bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamakla kalmaz, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve çevresel açılardan bir dizi katkı sağlar. Devletler, tarım sektörünü desteklemek için çeşitli politika araçları kullanır. Bu politikalar, tarımsal üretimi artırmak, çiftçilere destek sağlamak, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını teşvik etmek, gıda güvenliğini sağlamak ve istihdamı desteklemek gibi amaçları içerir. Bu şekilde, tarım sektörü sadece gıda üretimi için değil, aynı zamanda ekonominin genel sağlığı için de kritik bir rol oynar (Gürler, 2012:250).

Tarım, Türkiye ekonomisinde 2000'li yıllar öncesine göre GSYİH içindeki payında ve istihdam ettiği emek miktarında düşüş göstermiş olmasına rağmen, hala önemini korumaktadır. 2021 ve 2022 verilerine göre, tarımın GSYİH içindeki oranı %6.5, büyüme oranı %5.5, toplam istihdamın ise %17'si tarım sektöründe çalışmaktadır. Ayrıca, toplam ithalatın % 3 ü tarımsal hammadde ithalatından, emtia ithalatının %6 sı gıda ithalatından, mal ihracatının %1'i tarımsal hammadde ihracatından, %12'si ise gıda ihracatından kaynaklanmaktadır (data.worldbank.org).

2. Tarım ve İstihdam

Tarım sektöründeki istihdam oranı Cumhuriyetin kurulduğu yıllara göre düşüş gösterse bile gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında oransal olarak hala çok yüksektir. 2019 yılı verileri ile Türkiye'de toplam istihdamın % 18 i tarımda çalışırken, bu oran ABD ve Almanya'da % 1, Fransa'da % 3'tür (data.worldbank.gov.tr). 2022 yılının ikinci çeyreğinde tarımdaki istihdam oranı ise % 16 olarak gerçekleşmiştir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Şekil 1: İstihdamın Sektörel Dağılımı (Bin kişi)

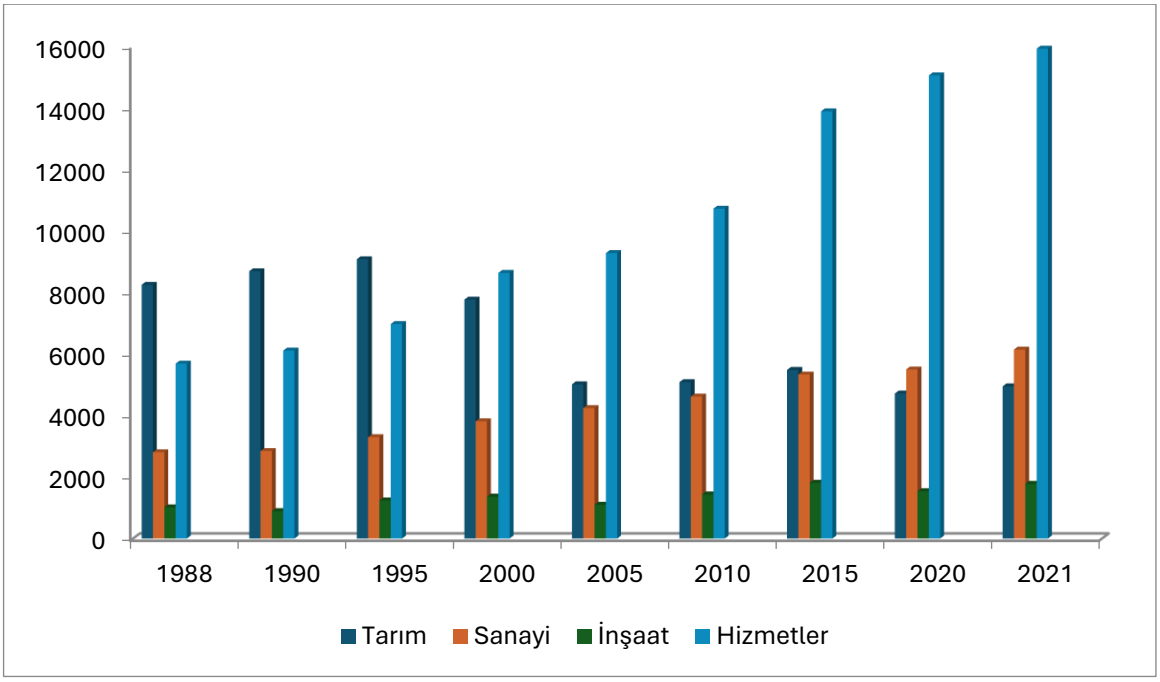

Kaynak:TÜİK – İşgücü İstatistikleri

Tarım sektöründeki istihdam diğer ana sektörler ile karşılaştırıldığında yıllar itibari ile azalmasına rağmen 2021 verileriyle toplam istihdamın % 17 gibi önemli bir kısmı tarım sektöründe çalışmaktadır. Bu oran sanayi sektöründe % 21, inşaat sektöründe %6, istihdamın en büyük payına sahip hizmetler sektöründe ise %55'tir.

Tarımdaki istihdam cinsiyet üzerinden incelenecek olursa, Türkiye' de erkek istihdamın % 15'i tarımda çalışırken kadın istihdamın %25'i tarımda çalışmaktadır. Erkek istihdamında bu oran ABD ve Almanya'da %2, AB ülkelerinde %5, Fransa'da % 4 ken, kadın istihdamı, Almanya, Fransa ve ABD'de %1, AB ülkelerinde %3'tür (data.worldbank.gov.tr).

Şekil 4'te görüldüğü gibi tarımda istihdam edilenlerde yıllar itibariyle ciddi düşüşler yaşanmıştır. 1990'ların başında tarımda istihdam %46,9 iken 2021 yılında % 17,2'dir. 2000 ve 2021 yılları arasındaki 21 yıllık dönemde tarımdaki istihdam oranı %52,2 azalış yaşamıştır.

Şekil 2: Tarımda İstihdam (toplam istihdamın %)

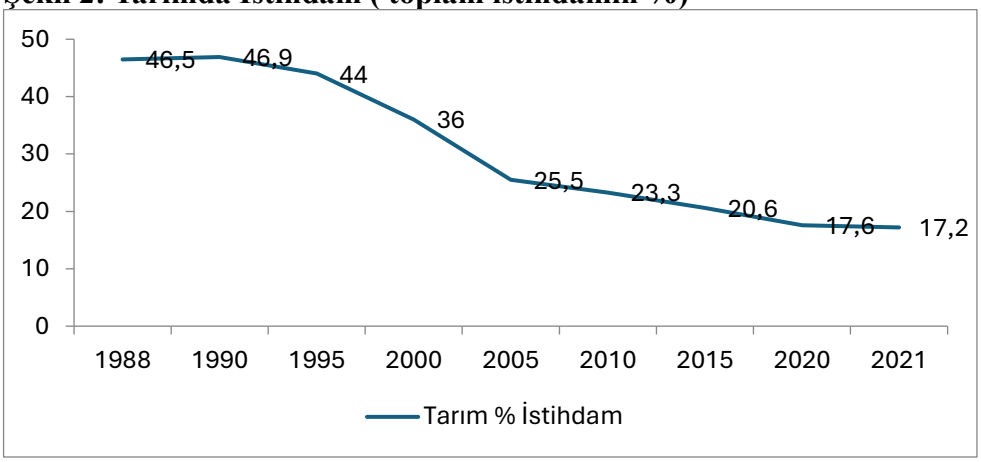

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Önemli bir sektör olmasına karşılık riskleri ve mevcut sorunları ve kentlerde yaşamanın cazibesi ile genç istihdamın uzaklaştığı ve ilginin azaldığı bir sektör konumundadır (Davran vd, 2017:171). Tarım sektöründe kullanılan alet ve makine sayısında 2003 ve 2021 yılları arasındaki süreçte yaklaşık olarak % 38'lik bir artış gerçekleşmiştir (data.tuik.gov.tr).

Tarım sektöründe makine kullanımındaki artış ve tarım arazilerinin mirasla dağıtılması sebepleri bu sektördeki işgücünün kente kaymasına ve kentlerde de niteliği olmayan işgücünün birikmesine sebep olmuştur. Bunlara ek olarak kayıt dışı istihdamın en çok olduğu sektörlerden biri de tarım sektörüdür. Niteliği ve eğitimi düşük işgücünün çalışabilmesi ve işlerin mevsime bağlı olarak süreklilik gerektirmemesi gibi nedenler sektördeki kayıt dışılığı artırmaktadır (Erdal, 2019:229- 234).

Tablo 1. Tarım Sektöründeki İstihdam ve Eğitim İlişkisi (Bin kişi)

	1988	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2021
Okuma yazma bilmeyen	2570	2417	1799	1633	885	875	744	426	423
Lise altı eğitimliler	5534	6081	6907	5758	3755	3941	4248	3586	3744
Lise ve Dengi meslek okulu	137	179	354	325	315	347	382	508	564
Yükseköğretim	8	14	19	25	42	67	109	195	218

Kaynak: Tüik verileri kullanılarak oluşturulmuştur

Tablo 2.2'de tarım sektöründe istihdam edilenlerin eğitim seviyelerindeki değişim yıllar itibariyle gösterilmektedir. Bu verilere bakıldığında 1988 ve 2021 yılları arasında okuma yazma bilmeyenlerin tarım sektöründeki istihdam sayısı düşmektedir. Bu yıllar arasında tarımda istihdam edilenlerin eğitim seviyesi istenilen sayılarda olmasa da artış göstermektedir. 2021 yılına gelindiğinde tarım sektöründe çalışan ve okur-yazar olmayanlarda yaklaşık % 17 azalış olmasına karşılık yükseköğretim mezunu % 2.725 artış göstermiştir.

3. Tarımsal Teşviklerin İstihdam Üzerine Etkisi

Tarımsal teşvikler, bir ülkede tarım sektörünü desteklemek, çiftçilere ekonomik avantajlar sağlamak ve tarım üretimini artırmak amacıyla uygulanan politika araçlarıdır. Türkiye'de tarımsal teşviklerin istihdam üzerindeki etkileri oldukça önemlidir. Bu teşvikler, çiftçilerin rekabet gücünü artırmak, tarım sektörünü modernize etmek ve istihdamı teşvik etmek amacıyla uygulanmaktadır (Gürbüz, 2005).

Türkiye'de tarımsal teşvikler, çeşitli alanlarda sağlanan desteklerle çiftçilere yöneliktir. Örneğin, mazot, gübre, tohum gibi girdi maliyetlerine yönelik destekler, çiftçilerin üretim maliyetlerini azaltarak karlılıklarını artırır ve bu da istihdamın korunmasına ve artırılmasına katkı sağlar. Ayrıca, tarım arazilerinin sulanabilir hale getirilmesini teşvik eden projeler, sulama altyapısının geliştirilmesiyle birlikte tarımın genişlemesine ve istihdamın artmasına yardımcı olur (Gürler, 2016).

Tarımsal teşviklerin bir diğer etkisi de tarımsal üretimdeki çeşitliliği artırmaktır. Bu çeşitlilik, farklı ürünlerin yetiştirilmesini teşvik eder ve bu da tarım sektöründe çalışanların beceri çeşitliliğini artırarak istihdam piyasasına olumlu katkılarda bulunur (Kandemir, 2011).

Ayrıca, tarım sektöründeki modernizasyon çabaları da istihdam üzerinde etkili olmaktadır. Teknolojik gelişmelerle birlikte tarım makinelerinin kullanımının artırılması, iş gücü verimliliğini artırarak daha az iş gücü ile daha fazla üretim yapılmasına olanak tanır. Ancak bu durum, tarım sektöründeki istihdamı azaltabilirken, tarım dışı sektörlerde istihdamın artmasına da neden olabilir.

Tarımsal teşviklerin istihdam üzerindeki etkisi, tarım sektöründe çalışanların eğitim düzeyiyle de ilişkilidir. Yapılan analizlerde, tarım sektöründeki istihdamın genellikle düşük eğitim seviyelerine sahip bireyleri içerdiği görülmektedir. Bu durum, tarımsal teşviklerin istihdamı artırma konusundaki etkinliğini etkileyebilir. Eğitim ve beceri geliştirme programlarıyla birleştirilen tarımsal teşvikler, sektörde nitelikli

işgücünün artırılmasına ve daha sürdürülebilir bir istihdam yapısının oluşturulmasına katkıda bulunabilir (gürler, 2016).

Genel olarak, Türkiye'de tarımsal teşviklerin istihdam üzerindeki etkileri karmaşık bir şekilde değerlendirilmelidir. Teşvikler, çiftçilerin rekabet gücünü artırarak tarım istihdamını destekleyebilirken, aynı zamanda teknolojik gelişmelerle birlikte tarım sektöründeki iş gücü talebinde değişikliklere neden olabilir. Bu nedenle, tarımsal politikaların istihdam üzerindeki etkilerini değerlendirmek için çoklu boyutlu analizler yapılmalıdır.

SONUÇ

Bu çalışmanın sonuçları, Türkiye'de tarımsal teşviklerin istihdam üzerindeki etkilerini anlamamıza katkı sağlamıştır. Tarımsal teşvikler, özellikle çiftçilerin rekabet gücünü artırma amacıyla girdi maliyetlerine yönelik desteklerle birlikte tarım istihdamını olumlu bir şekilde etkileyebilir. Bu destekler, çiftçilerin karlılığını artırarak istihdamın korunmasına ve artırılmasına katkı sağlamaktadır.

Ayrıca, tarıma dayalı ekonomilerde yapılan teşviklerin kırsal alanlarda sadece tarım sektörünü değil, aynı zamanda çeşitli sektörleri etkileyebileceği görülmüştür. Özellikle sulama altyapısının geliştirilmesini teşvik eden projeler, tarımın genişlemesine ve dolayısıyla istihdamın artmasına yardımcı olabilir.

Ancak, bu teşviklerin teknolojik gelişmelerle birlikte tarım sektöründeki iş gücü talebinde değişikliklere neden olabileceği unutulmamalıdır. Tarım sektöründeki modernizasyon çabaları, daha az iş gücü ile daha fazla üretim yapılmasına olanak tanıyabilir. Bu durum, tarım sektöründeki istihdamı azaltırken, tarım dışı sektörlerde istihdamın artmasına neden olabilir.

Sonuç olarak, Türkiye'de tarımsal teşvik politikalarının istihdam üzerindeki etkilerini değerlendirmek, çoklu boyutlu analizler gerektiren karmaşık bir konudur. Gelecekteki araştırmalar, tarımsal teşviklerin sürdürülebilir istihdamı nasıl etkilediğini daha ayrıntılı bir şekilde inceleyebilir ve bu politikaların daha etkili bir şekilde tasarlanması için önemli bilgiler sağlayabilir.

KAYNAKÇA

1. Akdeve, E., Karagöl, E. T. (2013). Geçmişten Günümüze Türkiye'de Teşvikler ve Ülke Uygulamaları, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 37
2. Davran, M.K., Özalp, B., Tok, N., ve Öztornacı, B. (2017). Türkiye'de Kırsal Gençlik Açısından İstihdam ve Tarımsal İstihdamın Geleceği, Gençlik Araştırmaları Dergisi, 5(13), 169-189
3. Erdal, İ.Ö. (2019). Türkiye'de Kayıt Dışı İstihdam ve Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele Politikaları, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl:8 Sayı:16
4. Gürbüz, M. (2005). Türkiye için tarım. İstanbul: TEMA Vakfı Yayınları
5. Gürler, A. Z. (2016). Tarım ekonomisi ve politikası. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
6. Gürler, A. Z. (2012). Analitik Tarım Ekonomisi. Ankara: Nobel Yayıncılık
7. Kandemir, O. (2011). Tarımsal destekleme politikalarının kırsal kalkınmaya etkisi. Ekonomi Bilimleri Dergisi, 3(1), 103-113.
8. Takım, A., Mustafa Ersungur, Ş. (2018). Türkiye'de teşvik sisteminin yapısı, sorunları ve Etkinliği Üzerine Bir Politika Önerisi: Tek Bir Uygulamacı Kuruluş Sorunları Çözer mi? Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 32, Sayı: 3,
9. Tatar, G., Yurdadoğ, V. (2017). Türkiye'de Maliye Politikası Aracı Olarak Teşvik Politikaları, Pamukkale Üniversitesi Sosyal bilimler Dergisi, sayı.27
10. Yılmaz, H. (2017). Türkiye'de Yatırım Teşviki ve Sübvansiyonların Siyasal ve Ekonomik Etkisi, İnönü Üniversitesi, Malatya
11. https://data.worldbank.org/indicator?tab=all erişim: 09.01.2024
12. 5488 sayılı Tarım Kanunu, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5488.pdf ,erişim: 09.01.2024

13. https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=istihdam-issizlik-ve-ucret-108&dil=1 erişim:09.01.2024

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(13)

Dr. Mehmet Nuri DEMİR[27]

SOSYO-EPİSTEMİK AÇIDAN TANIKLIK ve UZMAN TANIKLIĞI[28]

TESTIMONY and SPECIALIZED TESTIMONY FROM A SOCIO-EPISTEMIC PERSPECTIVE

ÖZ

Tanıklık bilgisi epistemik bir failin şimdi veya geçmişte cereyan eden herhangi bir olgu ya da olay ile ilişkili olarak edinmiş olduğu ve gerek duyulara dayanan tecrübeleri gerekse de zihinsel bilgileri içerir. Tanıklık bilgisi günlük yaşamsal pratiklerde ve yargısal durumlarda önemli bir işleve sahiptir. Tanıklar olarak sosyal dünyada başka zihinler tarafından ortaya atılan beyanlar ve ifadelerle inançlarımızı inşa ederiz; tanıklık, sosyal epistemik bir pratiktir. Tanıklığın statüsü, aynı zamanda sosyal fenomenlerin doğruluk derecelerine ilişkin olarak bir etkileşimi ifade etmesi anlamında sosyo-epistemik bir boyuta sahiptir. Sosyal epistemik bir inşa unsuru olan sosyal tanıklık ve onun bir versiyonu olan uzman tanıklığı sosyal epistemik gerekçelendirme ve sosyal epistemik kanıtlarımızı güçlendirmede fonksiyonel bir role sahiptir. Bir ılımlı sosyal epistemolog olan Alvin I. Goldman, sosyal epistemik olarak tanıklık bilgisini, gerekçesini epistemik unsurlardan alan korumacı bir sosyo-epistemik yaklaşım çerçevesinden ele alarak açıklar. Çünkü sosyal bir bağlamın içerisinde de olsa bireysel doksastik bir temele dayanmış tanıklığın özü, temel argüman ve gerekçelerini başlangıç itibariyle içsel/zihinsel yetilerden sağlamıştır. Ancak, tanıklık bilgisinin bireysel bir bağlamdan sosyo-epistemik bir bağlama girmesi bireysel epistemik bilişin sosyal dünyadaki pratiklerle ilişki kurmasıyla mümkündür. Tanıklık bilgisi, sosyal hayatta sıradan bir biçimde elde edileceği gibi formel anlamda, belirli kural ya da düzenlemelere tabi olarak da elde edilebilir. Bu açıdan sosyo-epistemik tanıklıkların gerçekleşme alanı uzman tanıklıklarında daha belirgin bir biçimde ortaya çıkar.

Anahtar Kelimeler: Tanıklık, Uzman Tanıklığı, İnanç, Bilgi, Gerekçelendirme, Sosyal Epistemoloji.

ABSTRACT

Testimonial knowledge includes both sense-based experiences and mental knowledge that an epistemic agent has acquired in relation to any fact or event occurring now or in the past. Testimonial knowledge has an important function in daily life practices and judicial situations. As witnesses, we construct our beliefs through statements and expressions made by other minds in the social world; testimony is a social epistemic practice. The status of testimony also has a socio-epistemic dimension in the sense that it expresses an interaction with respect to the degree of truth of social phenomena. Social testimony, which is an element of social epistemic construction, and expert testimony, which is a version of it, have a functional role in social epistemic justification and strengthening our social epistemic evidence. Alvin I. Goldman, a moderate social epistemologist, explains testimonial knowledge social epistemical by considering it within the framework of a protective socio-epistemic approach that derives its justification from epistemic elements. Because the essence of testimony, which is based on an individual doxastic basis, even within a social context, initially provided its basic arguments and justifications from internal/mental abilities. However, it is possible for testimonial knowledge to enter a socio-epistemic context from an individual context by establishing a relationship between individual epistemic cognition and practices in the social world. Testimonial knowledge can be obtained in an ordinary way in social life, as well as in a formal sense, subject to certain rules or regulations. In this respect, the field of realization of socio-epistemic testimonies emerges more clearly in expert testimonies.

Keywords: *Testimony, Expert Testimony, Belief, Knowledge, Justification, Social Epistemology.*

---

[27] P h D (Dr.) Mehmet Nuri Demir; nuribaba1187@gmail.com; orcid no: 0000-0002-0254-826X

[28] Bu makale Prof. Dr. Hasan Yücel Başdemir'in danışmanlığında Ankara Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı / Felsefe Tarihi Bilim Dalı'nda 2023'te tamamladığım Alvin. I. Goldman'da Sosyo-Epistemik İnşa Süreçleri adlı doktora tezimden üretilmiştir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Tanıklık bilgilerini, başka faillerle beraber, içinde bulunduğumuz anda ve geçmişte edindiğimiz birtakım zihinsel arka plandaki epistemik gerekçeler ve sosyal kanıtlar kullanarak inşa ederiz. Sosyal dünyada hafızaya dayanan veya bilişsel bilgilerin yanında, içinde sosyo-kültürel bilgi unsurlarını barındıran tanıklıklara da müracaat ederiz. Tanıklık, hem sosyo-epistemik hem de pratik anlamda evrensel bir bağlama da sahiptir. Tanıklık bilgisi, bizlere başka zihinler tarafından öne sürülen, soyut veya somut bir biçimde ortaya çıkan bilimsel yapılar, kültürel faktörler, modellemeler, göstergeler, uzmanlıklar, iletişim biçimleri ve araçlarıyla gelir. Sosyo-epistemik bir tanıklıkta gerekçelendirme faktörü, zihinsel göndermelerin yanında başka tanıkların dışsal argümanlarına da dayandığından sosyal bir kanıt fonksiyonuna sahiptir. Tanıklık bilgisinin şüpheci veya dayanaksız algılamalarla elde edilebilmesi veritistik bir sosyal epistemoloji açısından mümkün görünmemektedir. Bazı sosyal epistemologlara göre tanıklığın tümevarım, muhâkeme, bellek, algı gibi zihinsel/epistemik araçlara nazaran ihmal edilmiş olması epistemik kendine güvenmeyi geri planda bırakmıştır. Sosyo-epistemik açıdan tanığın görevi, sosyal bir olgunun olup olmadığı veya bir olayın gerçekleşip gerçekleşmediğine yönelik yeterli derecede sebeplerin olup olmadığını teşhis edebilmektir. Tanıklar olarak sosyal dünyada başka zihinler tarafından ortaya atılan beyanlar ve ifadelerle inançlarımızı inşa eder veya yapılandırırız. Tanıklık bilgisi, başkalarının tecrübelerinden ve bilgilerinden yararlanarak dünyaya ilişkin bilgilerimizi genişletme imkânını verir. Tanığın yetkisi, konumu, dürüstlüğü, güvenirliği ve yeterli algıları onun güvenilir bir bilgi kaynağı olduğuna yönelik ciddi işaretler verir. Tanıklık durumunun epistemik önemi, tanığın güvenirliği ile beraber, aynı zamanda onun beyanlarına yönelik olarak sahip olduğumuz öteki bilgilerle de ilişkilidir. Tanıkların bizlere sunmuş olduğu doğru bilgileri destekleyip teyit eden başka türlü kanıtlar, tanıkların epistemik anlamda beyanlarına daha fazla güvenebilmek için bizlere güçlü nedenler sunar.

TANIKLIK VE UZMAN TANIKLIĞINA SOSYAL EPİSTEMİK BİR BAKIŞ

Çağdaş epistemolojinin ve sosyal epistemolojinin güncel bölümlerinden biri olan tanıklık (testimony) sosyal kanıtların DDM (doksastic decision making) ile kullanımına odaklanır. Doksastik epistemik bir fail, başka bir kişinin tanıklığını kabul etmekte ne zaman gerekçelendirilmiş olur? Bu problem, sosyal epistemolojinin tartışmasız temel konularından biri olarak, D. Hume, T. Reid ve W. Mach gibi tarih felsefecilerini meşgul etmiştir. Tanıklık, bilhassa epistemik gerekçelendirme üzerine çağdaş epistemolojide önemli bir yer işgal etmiştir.[29]

Tanıklık bilgisi, başka faillerin "önceden ya da şu an itibariyle" edinmiş olduğu bilgileri bize aktarması ile sahip olduğumuz bilgilerdir. Bütün bilgilerimiz algı bilgisine dayanmaz. Örneğin; tarihsel bilgileri ya da birtakım astronomik bilgileri sadece algıyla elde edemeyiz. Tanıklığa dayanan bilgiler, sahip olduğumuz bilgilerin büyük bir kısmını oluşturur. Başkalarının tanıklığına ya da yardımına dayanmadan düşünme ve konuşmayı bile öğrenebileceğimiz şüphelidir. Çocuklar, konuşma etkinliğini tanıklık vasıtasıyla öğrenir; belleğimizden ve algısal bilgilerimizden farklı olarak, tanıklık bilgisinin içinde daha ziyade sosyal kültürel unsurlar içerilmiştir[30] Tanıklık inançlarının önemli bir sosyo-epistemik dayanak olarak kabul edilmesinin nedenlerinden biri, işbirliğinde bulunduğumuz diğer faillere güvenmek için yeterli epistemik kanıt ve nedenleri tek başımıza üretememizdir. Çünkü doğrudan veya dolaylı olarak yüzleşme şansımızın olmadığı kaynakların güvenilirliğini takip etmek bilişsel epistemik kapasitemizin çok ötesinde bir çalışmayı gerektirir. Tanıklığı kabul etmemizin nedeni, tanıklıkları daha önceleri kontrol ederek doğru bulmamız ve geçmiş tecrübelerimizden tanıklıkların güvenilir olduğu genellemesine varmamızdır.

Neredeyse bildiğimiz her şey bir şekilde başka faillerin söz ve davranışlarına bağlıdır. Ne tükettiğimiz, işlerin nasıl yürütüldüğü, nereye gittiğimiz, hatta kim olduğumuzu bile tanıklık vasıtasıyla öğreniriz. Sonuçta, hayat bütünlüklerimizin çoğundaki malzemelerin hazırlanışını, dünyayı dolaşmak için kullandığımız makinalarımızın yapımını, gezegenlerin yaradılış ve yerleştirilme biçimini, kendi geçmişimizi veya kendi doğumumuzu ilk elden algılayamayız; dolayısıyla, bunları da tanıklıkla öğreniriz. Bilimsel keşif veya icatlar,

[29] Alvin I. Goldman, "Why Social Epistemology is Real Epistemology", *In the Relliabilism and Contemporary Epistemology: Essays*, edited by Alvin I. Goldman, Oxford University Press, 2012, s. 6.
[30] Hasan Yücel Başdemir, *Çağdaş Epistemolojide Bilginin Tanımı Sorunu*, HititKitap Yayınevi, Ankara, 2011, ss. 76, 77.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

kazanılan veya kaybedilen savaşlar, coğrafi gelişme ve keşifler, başka memleketlerin adet ve töreleri gibi olgular, bizim için tamamen kaybolabilirdi. Bu nedenle, hem epistemolojik hem de pratik tanıklığın öneminin neredeyse evrensel olarak kabul görmesi şaşırtıcı değildir.[31]

Söz konusu bilgilerin hepsi, önermeler, işaretler, göstermeler, modellemeler, davranışlar, rivayetler ya da çeşitli araçlar kullanılmak suretiyle ve bize söylenen ya da öğretilen şeylerle mümkün olur. Örneğin, "Tanıklık temelli güvenimiz temel mi, yoksa algı, bellek ve akla indirgenebilir mi?" veya "Tanıklık kendi başına epistemik özellikler üretebilir mi?" gibi sorular her zaman araştırmaya değer sorulardır. Örneğin, biriyle kaldırımda yürüdüğümü varsayarak, "Ah, bugün ne de güzel bir gün!" dediğimi düşünün. Böylesine bir ifadede, benim gerçekten güzel bir günü işaret ediyor olmama rağmen ne bir teklif amacım ne de bilgi aktarma gibi bir niyetim söz konusudur. Bir başka örneği de şöyle verebiliriz:

Erdem adındaki küçük komşum kendi kaykaylarını sürmektedir. Ona, "Hadi yapabilirsin, harika Erdem!" diye bağırdığımı varsayalım. Bu durum, Erdem'in kaykayı kullanma kapasitesine sahip olduğuna yönelik düşüncemi ifade etmek olsa da bu, sadece bir tezahürat ya da teşvik unsurunu içerir. Bu koşulda benim bilgi verme gibi bir amacım yoktur ve bu ifadelerimden dolayı Erdem'in bilgiyi alma eğiliminde olması da söz konusu değildir. Tanıklık kavramı, bilgiyi iletme kavramıyla yakından ilgilidir; sadece konuşmalar, ifadeler, tezahüratlar tanıklık örnekleri olarak nitelendirilemez.[32]

Paul Faulkner'a göre tanıklık durumunda rasyonel anlamda kabul, destekleyici arka plan inançlarının varlığını gerektirir ve böylesine bir sorumluluk talebi bir gerekçelendirme kriteri olarak ifade edilebilir. Bir muhatap, ancak ve ancak konuşmacının ifadelerini kabul etmekte gerekçelendirilmiş ise bir tanıklık inancı oluşturmada gerekçeli görülebilir. Ancak böyle bir indirgemecilik anlayışı tek başına yeterli değildir.[33]

Gerekçelendirme konularından biri de tanıklık bilgisinin temel mi yoksa türetilmiş bir kanıtsal kaynak mı olması ile ilgilidir. David Hume'a göre "tanıklığın kanıtsal değeri, daha önceki tanıklık ile ilgili iddialarımızı kişisel olarak doğrulamaktan" geçer. Sosyo-epistemik anlamda tanıklık bilgisinin yalnızca bellek ve tümevarımın birleşik gücüne dayandırılması doğru değildir. Epistemolojik bir gerekçelendirme ile ilişkisi olması bakımından gerekçe, başka bir kişinin ifadelerine dayandığından tanıklık bilgisi sosyal bir delil kaynağı olarak IDAS (individual doksastic agents) ile ilgilidir.[34]

Çok genel anlamda tanıklık kavramı, değişik sınıflara ayrılabilir. Örneğin, "uzman tanıklığı", "aynı fikirde olmayan uzmanların tanıklığı", "karşılaştırmalı uzman tanıklığı" ve "geçmiş kayıtlara dayanarak özel bir sahadaki uzmanın sicilini doğrulamaya yönelik uzman tanıklıkları" bu tanıklık çeşitlerinden bazılarıdır. Ancak Alvin Goldman, tanıklık durumlarında, kendi bakış açısından, çoklu veya sosyal tanıklığa güvenmemizin, tek tanıklığa güvenme pratiğimizden daha olumlu ve daha doğru değerlere sahip olabileceğini düşünür.[35]

Tanıklık terimi, bir olayın birinci dereceden şahidi olmak demektir ve ayrıca kavramsal çağrışımı gereği bir mahkeme ortamını da hatırlatır. C. A. J. Coady resmi" ve "doğal tanıklık" diye iki türlü tanıklık beyan eder: Doğal tanıklıkta insanlar, olaylar ve nesneler ile yüzyüze geldikçe onları algılar. Resmi tanıklık, belli bir düzen içersinde gerçekleşir ve resmi tanıklığın bilgisinde beyan koşulu esastır. Tanıklık bilgisinin özü aynı zamanda başka bir tanıklığın bilgisine de dayanabilir. Tanıklığa yönelik bir bilgiyi kabul edip onaylamamız için beyanın en az şu dört şartı taşıması gerekir:

1.S'nin P olduğunu beyan etmesi P için kanıttır. 2. P, daha önce bildiklerimiz açısından akla uygundur. 3. S, ya da kaynak güvenilirdir. 4. P, S'nin tecrübe ve yeteneklerini aşamaz.[36]

Tanıklık durumlarında şahit olunan bazı basılı kaynakların veya tanıkların yanlış bilgi vermesi münasebeti ile 1963'te Edmund Gettier tarafından öne sürülen **Gettier Örnekleri**'nin ortaya çıkması

---

[31] Jennifer Lackey "Acquiring Knowledge from Others", *Social Epistemology: Essential Readings*, edited by Alvin I. Goldman & Dennis Whitcomb, Oxford University Press, Inc., 2011, s. 71.
[32] Lackey, "Acquiring Knowledge from Others", ss. 71, 72.
[33] Lackey, "Acquiring Knowledge from Others", s. 75.
[34] Alvin I. Goldman, "A Guide to Social Epistemology", *Social Epistemology: Essential Readings*, edited by Alvin I. Goldman & Dennis Withcomb, Oxford University Press, Inc., 2011, s. 15.
[35] Alvin Goldman, *Knowledge in a Social World*, Oxford University Press, Oxford, 1999, ss. 304, 309.
[36] Başdemir, Çağdaş *Epistemolojide Bilginin Tanımı Sorunu*, ss. 77, 78.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

muhtemeldir. Tanık olduğumuz şeyler ya da basılı kaynaklardan duyduğumuz bilgiler, "gerekçelendirilmiş bir doğru inanç" niteliğini taşısa dahi dayanaksız bir algılamadan ibaret olabilir. Ancak tam olarak konumuz bu değildir; esas konumuz, tanıklık kavramının sosyal epistemoloji kapsamındaki etkililiğini ortaya koymaktır. Lorraine Code'a göre tanıklığın, algı, hafıza, mantık veya tümevarıma oranla sonlara düşmesi, tanıklığa güvenmenin epistemik kendine güvenmeyi tehlikeye attığı önyargısından kaynaklanmıştır. Kimi koşullarda tanıklık, sorgulamayı harekete geçirebilir ve devam eden bir düzeltici işlev görebilir. Kesin yerel hipotezler üretir, ara bulguları onaylar veya tartışır.[37] Tanıklığın kuralının genellikle şöyle olduğu varsayılır:

Eğer konuşmacı S, dinleyici H'ye P olduğunu iddia ederse, o zaman normal koşullar altında, özel bir nedeni olmadıkça, H'nin, S'nin iddiasını kabul etmesi veya inanması doğrudur.[38]

Bir konuşmacının kendi görüş veya inançlarını samimi bir biçimde ifade ettiğine inanmak için veya şüphe etmek için çok sağlam nedenlerin olduğu söylenemez. Bu gibi durumlarda bir tanığın ya da konuşmacının tanıklığı, dinleyiciye, "p konusuna" inanması için iyi bir neden sağlayabilir. Bu perspektiften tanıklık bilgisi, bilginin veya gerekçelendirilmiş inancın dayandırılabileceği diğer kanıt şekilleriyle benzerlik gösterir. Nasıl ki bir parmak izi, uygun ve doğru şartlar altında onun kime ait olduğuna inanmak için çok iyi bir neden sağlıyorsa, muhatap olduğumuz bir tanık ya da konuşmacının herhangi bir insanın bir suçu işlediğine dair tanıklığına da o şekilde güvenilebilir. Tanık olan şahit için epistemik görev, söz konusu koşulların doğru olup olmadığını, parmak izi veya tanıklık durumunun bu kişinin suçu işlediğine inanmak için yeterli bir neden olup olmadığını belirlemektir. Tanıklık koşulunda bu, tanık olunan fail ya da konuşmacının yetkinliğinin yanı sıra tanıklığın, dinleyicinin diğer inançlarıyla ne ölçüde tutarlı olduğunun da belirlenmesi gerekir. Tanık olunan kişinin temel görevi, tanık tarafından sağlanan delillerin uygun ve güvenilir olup olmadığını teşhis etmektir.[39]

Dünyamızın küre şeklinde olduğu ya da Nil Nehri'nin Mısır'ın sınırları içersinde akması gibi şu aşamada bildiğinizi hissettiğiniz hemen hemen her şeyi düşünmeye çalışın. Bu inançların/bilgilerin büyük çoğunluğunu, söz konusu iddiaların doğruluğunu bizzat öğrenme yoluyla değil, aynı zamanda bu iddiaların doğruluğunu başkaları tarafından söylenen şeylerden de öğrenip elde ederiz. Aslında birçok zaman bilgi ya da inançlarımızın büyük çoğunluğunu tam bir şekilde nasıl kazandığımızı hatırlayamıyoruz bile. Dünyanın küresel olarak şekillendirildiğini bizlere ilk defa kimlerin bildirdiğini hatırlamıyorum. Aynı zamanda, bunların yanlızca kendi gözlemlerimle doğrulayabileceğim çeşitten iddialar olamayacağının da bilincindeyim. Çünkü bunlar, içinde bulunduğum olanakların çok daha ötesindeki araştırmaları gerektirecektir.[40]

Başka faillerin beyanlarıyla bilgi ya da inançlarımızı inşa etme gerekçelerimiz tanıklığın statüsü ile de ilişkilidir. Esasında ilgilendiğimiz birçok şeyin doğruluk ve onayını tanıklık kanalıyla bulmamız oldukça önemli bir konudur. Eğer inandığımız ya da kendileri ile bilgilenip aydınlandığımız şeyler, sadece kendimizin doğrulayabileceği iddialarla sınırlansaydı kendi sınırımız dahilinde bunu başarmak mümkün olamazdı. Örneğin, Van Kalesi'ni hiç görmemiş bir kişi onun lokasyonuyla ilgili ya da Van Gölü'ne yakınlığı ile ilgili daha fazla malumata sahip olamazdı. Bundan ötürü bilgilerimizin büyük bir kısmı, dünyanın farklı yerlerinde yaşayan toplumların ya da şimdi yaşamadıkları halde bilgilerini sonraki nesillere aktaran toplumlar da dahil olmak üzere birçok değişik kişilerarasındaki işbirliği aşamalarını içermesi anlamında sosyal epistemik bir yapıya sahiptir.[41]

---

[37] Lorraine Code, "Testimony, Advocacy, Ignorance: Thinking Ecologically about Social Knowledge*", Social Epistemology*, edited by Adrian Haddock, Alan Millar and Dunchan Pritchard, Published in the United State by Oxford University Press, New York, 2010, s. 38.

[38] Karlo Martini, "The Epistemology of Expertise", *The Routledge Handbook of Social Epistemology*, edited by Miranda Fricker, Peter J. Graham, David Henderson and Nikolaj J.L.L. Pedersen, Firs published by Routledge: Taylor & Francis, New York, USA, 2020, s. 116.

[39]Melissa A. Koening and Benjamin Mc Miller, "Testimonial Knowldge: Understanding the Evidential, Uncovering the Interpersonal", *The Routledge Handbook of Social Epistemology*, edited by Miranda Fricker, Peter J. Graham, David Henderson and Nikolaj J.L.L. Pedersen, Firs published by Routledge: Taylor & Franis, New York, USA, 2020, ss. 105, 106.

[40] Duncan Pricthard, *What Is This Thing Called Knowledge*, Routldge: Taylor & Francis Group, London and New York, USA, First Published 2006, s. 90.

[41] Pritchard, *What Is Thing Called Knowledge*, s. 90.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Bir kişi Nil Nehri'nin Mısır'dan geçmediğini söylerse bu söyleneni gerçek değeri ile onaylamam veya kabul etmem; aksine, söylenenin güvenirliğini test etmek isteyebilirim. Bu konuyla alakalı olduğunu düşündüğüm tanık ya da fail bu anlamda yetkin mi, kozmoloji ya da coğrafya bilgisi yeterli mi? Onun beyan ettikleri haritadaki yerler ile uyuşuyor mu? Uyuşmuyorsa, benim güvenirlik yolunu takip etmem doğaldır. Ancak bu durum, tanıklık yoluyla elde ettiğimiz inançlarla ters düşen diğer tanıklıkları hiçbir şekilde onaylamayacağımız anlamını taşımamalıdır. Çünkü en katmerleşmiş bilgi ya da inançlarımızın bile zamanla değişebileceğini unutmamalıyız. İnsanlar, zamanla var olan inançlarının niteliğini değiştirerek kendilerini, "Dünya'nın Güneş etrafında döndüğü hakikatine" entegre etmişlerdir.[42]

Alvin Goldman, tanıklığın sosyal veya bireysel gerekçelendirilmesinde bireyci bir bakış açısına hala yer verilebileceğini düşünür. Ona göre sosyal epistemoloji, bireysel makul projelerden oluşan bir senteze sahiptir. Burada indirgemeci bireyci görüşe ihtiyaç doğar ve sosyo-epistemik bir çerçeve sağlamak için tanıklık durumundaki bireye kanıtlar vasıtasıyla bir gerekçe sağlamak gerekir. P'ye ilişkin tanıklığın, tanıklığa muhatap olana, p'ye inanması için epistemik bir gerekçe verebileceği ve muhatabı p'ye inanmakta epistemik olarak gerekçeli kılabileceği iddia edilir. Goldman, tanıklık gerçeğini daha çok sosyal bir unsur olarak görmekle beraber onu korumacı (preservationist) bir epistemolojinin argümanlarından hareketle açıklamaya çalışır. IDAS (individual doksastic agents) temelli tanıklık gerekçesi, temel argümanlarını tümevarım ve a-priori gibi bilginin temel bireysel unsurlarından da elde edebilir.[43]

Sadece "p inancına" dayanmak, tanığın veya muhatabın epistemik olarak gerekçelendirilmiş inançlarına dayanması için tanıklık nedenlerinin verilmesini anlamada bireycidir. Tanıklık güvencesinde, hiçbir kanıt sunulmasa bile muhataba epistemik bir neden verilmesine müsaade verilir. Tanıklık edenin güvencesi çeşitli şekillerde anlaşılabilir: Tanıklık kaynağı, kendisini p'ye inanılması için yeterli bir epistemik nedene sahip kılar veya p'yi ileri sürmekten epistemik olarak sorumlu olur. Tanıklık kaynağı, p'nin doğru olmasının sorumluluğunu alarak şahidi veya muhatabı, kendisinin argümanlarıyla ilgili bir güvenmeye davet eder. Tanıklığın gerçek anlamda güvence altına alınması çeşitli biçimlerde öne sürülebilir; ancak, bireysel olarak tanığın inancının doksastik anlamda tanıklıksal olarak gerekçelendirilmesi için tanığın bu inancı epistemik akla dayandırması gerekir.[44] Dolayısıyla, indirgemeci/temelci bir tanıklık anlayışından sosyal ve evrensel bir tanıklık aşamasına giden süreç bu şekilde ilerler.

Ancak, "Bilginin Kaynakları" adlı makalesinde Robert Audi, bireysel temelde gerekçelendirilmiş bir tanıklık anlayışına yönelik olarak itirazını şöyle dile getirir:

"p olduğu" şeklindeki bilgim ne herhangi bir öncülden çıkarım yapılmasını ne de p'ye şahit olunduğu inancını temel almayı gerektirir. Tanıklığın temel bir kaynak olduğu iddiası, onu, çıkarım gibi diğer temel olmayan bilgi kaynaklarından ayırır. Aklın çıkarımsal bir işlevi sayesinde elde edilen bilgi örneğinde dahi sonuç, bir öncüle dayanarak bilinir veya ona bu şekilde inanılır. Dolayısıyla bu bilgi, temel ya da temel olarak gerekçelendirilmiş bilgi değildir.

Ona göre bunun nedenlerinden birisi de temel bir kaynağın kendisine dayanmaksızın o kaynağın güvenirliğini test edememesi ve yargısını doğrulayamamasıdır.[45]

Tanıklık durumlarının bireysel bir konumdan sosyal bir bağlama dahil edilmesi, epistemik aklın sosyal kurumsal pratiklerle ilişkilendirilmesiyle ilişkilidir. Örneğin; Amerikan yargı sisteminde uzmanlar tarafından belirlenen tanıklıkta şu önemlidir: Bilimsel, teknik veya diğer özel bilgiler kanıtları anlamaya veya söz konusu doğruyu belirlemeye yardımcı olacaksa, bir uzman tanık, bilgi, beceri, deneyim, eğitim vb. gibi görüşler açısından desteğini sunabilir. Amerikan yargı sistemindeki mahkemeler temel alındığında, yargılamayı yapan yargıçların, bilimsel tanıklığın kabul edilebilirliğini incelerken kullanabileceği dört açıklayıcı durumdan bahsedilmiştir:

---

[42] Pritchard, *What Is Thing Called Knowledge*, s. 91.
[43] Frederic Schmitt, "The Assurance View of Testimony", *Social Epistemology*, edited by Adrian Haddock, Alan Millar and Dunchan Pritchard, Published in the United State by Oxford University Press, New York, 2010, ss. 216, 217.
[44] Schmitt, "The Assurance View of Testimony", ss. 216, 217.
[45] Robert Audi, "Bilginin Kaynakları" çev.: Ayşenur Erken, *Oxford Epistemoloji: The Oxford Handbook of Epistemology*, ed.: Paul K. Moser, çev. ed.: Hasan Yücel Başdemir, Nebi Mehdiyev, Adres Yayınları, Ankara, 2018, ss. 89.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

1.Söz konusu tekniğin veya teorinin test edilmiş olup olmadığı ve test edilip edilemeyeceği, 2. Hakem incelemeleri veya tekniğin yayınlanması, 3. Bilinen veya potansiyel hata oranı, 4. Tekniğin genel kabulü veya metodolojisi.

Kısacası yargısal sistemdeki mahkeme, bilimsel tanıklığın sorumluluk makamı olarak yargıçlara görevlerinde rehberlik etmek için bu tarz kriterleri önermiştir.[46]

Uzman olmak, sadece çok sayıda deneyim elde etmiş olmak ya da birtakım kazanımsal özelliklere sahip olmak değildir. Aynı zamanda, başka faillerle, yani sıradan kişilerle ilişki içinde olmaktır. Bu anlamda uzmanlığın epistemolojisi, yalnızca sosyal epistemoloji olarak hesap edilebilir. Çünkü uzmanlık sadece ilişkisel, yani sosyal bir bağlam içersinde kendisini var eder.[47]

Alvin Goldman'a göre tanıklık ve uzmanlık bağlamında düşünüldüğünde bir çocuğun gerçeklere yönelik verilerle alakalı en eski kanıtı yüz yüze konuşmalardır. Çocuk, genellikle tanıklık kaynağının/konuşmacının ne hakkında konuştuğunu görür. Çocuk, konuşmacının örneğin, "beyaz kedi" veya "masanın altındaki oyuncak" vb. hakkında konuştuğunu gördüğüne tanık olur. Zihinsel/bilişsel gelişimin bir bakış açısına göre özel bir modül veya mekanizma söz konusudur. Çocuk, diğer insanların gözlerine bakan, bakış yönlerini teşhis eden ve onların görüşlerinin hattında olan her şeyi görmesini sağlayan bir mekanizmaya sahiptir. Görmek, genel anlamda bilmeyi doğurduğundan küçük çocuk, konuşmacıların kendi sınırları dahilinde olan belirli fenomenleri tespit edebilir.[48]

Çocuğun ilk karşılaştığı kavram ya da cümleler, muhtemeldir ki bu konuşmacılar tarafından bilinen nesneler, olaylar veya olgularla ilgilidir. Böylece çocuk, konuşmacıların ya da tanıklık kaynağının genelde kendi sınırları içindeki şeyler hakkında iddialarda bulundukları sonucuna varır. Elbette ki çocuk, kendi yetenekleri sayesinde sonradan şahit olduğu bazı konuların konuşmacının anlayışı içinde olup olmadığı konusunda net olmayan birçok ifade ile de karşılaşabilir. Yine de bir çocuğun erken yaşlardaki tecrübeleri, görünüş itibariyle "bildiklerini iddia eden konuşmacılara ya da tanıklık kaynaklarına" aittir. Böyle bir durum da çocuğun erişebileceği kesin bir ampirik kanıt unsuru taşıyabilir.[49]

Alvin Goldman'ın tanıklık gerekçelendirmeleri ile ilgili tam kapsamlı bir teori öne sürmekten ziyade benimsediği görüş, bir dinleyicinin, bir tanıklık kaynağının güvenirliği hakkındaki kanıtının, genellikle dinleyicinin o kaynaktan gelen ifadeyi kabul etmedeki haklılığını güçlendirebileceğini veya alt edebileceğini kabul etmeye dayalıdır.[50] Örneğin, öğrencilerin veya çocukların, öğretmenlerinin tanıklığına maruz kaldıklarında onların görüşlerini önceki bireysel anlamdaki kanıtlarla %100 gerekçelendirmelerine gerek yoktur. Çocuklarda böyle bir altyapı zaten mevcuttur. Öğrencilerin genellikle öğretmenlerine güvenmek için çeşitli bağımsız (tanıklık) nedenleri vardır.[51]

Kanıtsal bir çerçeveden, çocukların bir kısım koruyucu bilişsel mekanizma ile birlikte ön bilgilerini, yani kaynak bellekte dikkat ederek hesaba kattıkları bilgilerini kullandıkları anlaşılmaktadır.[52] Bu çerçeveden öğretmenler, yetkili konumlardadır; ayrıca, ilgili akademik kimlik bilgilerine sahiptirler. Meslektaşları, yöneticileri ve diğer yetişkinler (öğrencilerin ebeveynleri dahil) tarafından uzman olarak kabul edilirler. Bütün bunlar öğrenciler tarafından kolaylıkla gözlemlenebilir ve onlara, öğretmenlerine güvenmeleri için en azından kendileri açısından bazı tanıklık temelli olmayan nedenler sağlar.[53]

Goldman'ın amacı, daha ziyade sorunları teşhis edip çözüm önerilerini ortaya koymaktır; o, kesin olarak bir yapı inşa etme veya sentezleme peşinde değildir. Onun hedefi, bir araştırma ile sosyo-epistemik bir uzman/tanık görüşünü ortaya koymaktır. Uzmanları veya uzmanlığı değerlendirme problemi hiçbir biçimde

---

[46] Goldman, *Knowledge in a Social World*, ss. 305, 306.
[47] Martini, "The Epistemology of Expertise", s. 120.
[48] Alvin I. Goldman, "Experts: Which Ones Should You Trust?", *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol.: 63, No: 1, Jul. 2001, ss. 87, 88
[49] Goldman, "Experts: Which Ones Should You Trust?", ss. 87, 88.
[50] Goldman, "Experts: Which Ones Should You Trust?", s. 88.
[51] Harvey Siegel, "Truth, Thinking, Testimony and Trust: Alvin Goldman on Epistemology and Education", *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol.: LXXI, No: 2, Sebtember 2005, ss. 365, 366.
[52]Koening and Mc Miller, "Testimonial Knowldge: Understanding the Evidential, Uncovering the Interpersonal", s. 106.
[53] Siegel, "Truth, Thinking, Testimony and Trust: Alvin Goldman on Epistemology and Education", ss. 365, 366.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

yeni bir problem değildir. Bu problem, Platon'un *Charmides Diyaloğu*'nda da açıkça ele alınmıştır. Bu diyalogda Sokrates, bir kişinin, bir şeyi bildiğini iddia eden başka bir kişinin o şeyi bilip bilmediğini öğrenmek amacıyla, onu inceleyip inceleyemeyeceğini soruşturur. Sokrates bu manada, bir bireyin, doktor gibi davranan başka birini gerçekten doktor olan birinden ayırt edip edemeyeceğini merak eder. Burada Platon'un sorunu ortaya koymak için kullandığı ana terim "techne"dir. Bu kavram, genel anlamda bilgi olarak çevrilmekle beraber bazen uzmanlık olarak da çevrilir.[54]

Bizler sosyal dünyada bilgi için birbirimize güveniriz; uzmanlardan gelen bilgiye güvenmek failler arasında özel bir karşılıklı epistemik destek sağlar. Belirli bir alanda epistemik olarak bizden daha iyi bir makamda olduğunu düşündüğümüz yetkililere güveniriz. Bu yetkili kişiler, bizim eksik olduğumuz deneyimi ve yetkinliği eğitim ve kişisel kapasiteleri yoluyla kazanmışlardır. Uzmanlar, üstün bilişsel yeteneklerin kapsamlı bir eğitimini daha fazla öğrenmiş olmanın bir neticesi olarak veya sadece epistemik statülerinin olumsallıkları nedeniyle (örneğin, bir tanığın bir cinayet hakkında ilk elden deneyimleriyle tanıklık edebilmesi gibi) böyle bir konumdadırlar. Elizabeth Fricker, başkalarına epistemik bir güven duymadan evimize kablo çekmek için elektrikçilere veya bizim için ilaç yazacak doktorlara dahi güvenemeyeceğimizi iddia eder.[55]

Gerçekten de uzmanların sahip oldukları bilgileri birbirleriyle karşılaştırıp değiş tokuş etmeleri ve ardından sonuçları belirlemeleri sayesinde, soruşturmaya yönelik yargı uygulamalarından çok şey kazanılmıştır. Tanıkların çağrıldığı ve davadaki konumlarını temsil etmelerinin beklendiği çekişmeli yargı sisteminin yükselişiyle birlikte, bilimsel kanıt kullanımının uzmanlar arasında bir tanıklık savaşına dönüşmesi şaşırtıcı olmamıştır.[56] Şimdi uzmanlıkla ilişkili sosyo-epistemik açıdan biraz daha spesifik uygulama durumlarına geçelim.

Alvin Goldman, bir otorite veya uzman olmanın karşılaştırmalı bir mesele olduğunu söyler. Bir uzmanlığı genel bir biçimde şu terimlerle sembolleştirebiliriz: A kişisi, S konusunda ancak ve ancak A, S'de daha fazla önermeyi (bilgi veya deneyimi) biliyorsa veya S'de neredeyse herkesten daha yüksek bir oranda önermeye sahip olursa uzmandır.[57] Goldman, uzman değerlendirilmesi ile ilişkili çözümü karmaşık olan durumlardan biri için şöyle bir örnek verir:

Yetkin bir kişi veya otorite olarak, A'nın belirli bir alanda gerçekten bir uzman olup olmadığını belirlemek isteyen yargıç J'yi düşünün. Yargıç J'nin bir otorite olmamakla birlikte, A'nın uzman olup olamayacağını belirlemek istediğini varsayalım. A otoritesi, J'nin bilmesinin mümkün olmadığı belki de pek çok şeyi bilecektir. Ancak J, bu bilgilere hakim değil ise A'nın bu bilgi ya da uzmanlığa sahip olduğunu nasıl anlayabilir? Farz edelim ki A, P önermesini bildiğini iddia ediyor ve J'nin P'ye inanmadığını varsayalım. J, A'nın P bilgisine sahip olduğunu düşünebilir mi? Bu şartlarda J, P bilgisini bilebilir mi? Eğer J, P'ye inanmıyorsa iki ihtimal söz konusudur: Ya J, P'nin olmadığını düşünür ya da ona yönelik herhangi bir fikri yoktur. Bu durumda J, P'nin olmadığına inanırsa, kesinlikle A'yı, P'yi bildiği için övmemelidir. P hakkında herhangi bir fikre sahip değilse bile yine de saf inançlarla A'ya itibar edebilir. Ancak, J'nin bu davranışı, A'nın P'yi bildiğinin belirleyicisi olamaz; bunu sistematik bir biçimde işine yarayacak biçimde arzu edip uygulamaya koyamaz. İki kişi, A ve Ā'nın her birinin bir otorite olduğunu kabul ederse ve A, P'yi bildiğini iddia ederken, Ā, P'yi bilmediğini iddia ediyorsa, J, P ile ilgili bilgisel bir kapasiteye sahip olmadığından ikisi arasında yeterlilik açısından nasıl bir karar verecektir? J'nin önermeleri doğruladığı veya teşhis ettiği durumlarda P hakkında ulaşılan bilgiler eğer A'yı gerçekten haklı çıkarırsa, böylesine bir uzmanlığın kanıtının haklılığı artmış olacaktır.[58]

Alvin Goldman, uzman otoritesi/yetkinliği ile ilgili biraz daha farklı bir örnek vererek şunları ifade eder:

Otomobiller, klimalar, ekonomiler veya organizmalarla ilgili bazı arızalı sistemlerin onarım ve işlenmesi ile ilgili durumlar ya da önermeler düşünelim. Bunlar gibi her durumda J, kişisel olarak söz konusu

[54] Goldman, "Experts: Which Ones Should You Trust?", ss. 85, 86.
[55] Martini, "The Epistemology of Expertise", s. 115.
[56] Mason Ladd, "Expert Testimony", *Vanderbilt Law Review*, Volume: 5, Issue: 3, April 1952, s. 414.
[57] Goldman, *Knowledge in a Social World*, s. 268.
[58] Goldman, *Knowledge in a Social World*, s. 268.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

sistemin belirli bir yönden arızalı olduğunu doğrulayabilir. Peki, sistem nasıl tamir edilebilir? (Soru hem J hem de A'ya yöneliktir). Varsayalım ki J'nin çözümle ilgili öne süreceği bir fikri yoktur. Buna karşın, A, arızalı sisteme T işleminin uygulanması durumunda belirli bir zaman aralığında normalleşeceğini söyler. Bu cümleyi duyduktan sonra hiçbir fikre sahip olmayan J, T işleminin çalışabileceğini reddeder. Daha sonra "T işlemi", J'nin doğruladığı sisteme uygulanır; sonrasında belirtilen aralıkta sistem normalleşir. Bu durumda J'yi doğrular. Şimdi artık J, A önermesinin doğruluğunu onaylamış olur. Bundan dolayı J, A'nın artık bu önermeyi kendisinin bilmediği bir zamanda bilip öğrenmiş olduğunu kabul etmelidir. Böyle bir durum bir kez daha J'ye A'nın söz konusu alanda büyük bir uzmanlık otoritesine sahip olduğunun delillerini sağlamış olur.[59]

Belli başlı bir sahadaki (örneğin, buna biz 'E sahası' diyelim) uzmanların doğru önermelerle ilgili daha fazla inancı ve yüksek derecede inancı vardır. Bu sahadaki doğru olmayan önermelerde ise çoğu insana göre hem bunu tespit etme kapasitesi hem de daha az yanlış yapma kapasiteleri vardır. Bu cepheden düşünüldüğünde, yetkinlik veya uzmanlık büyük ölçüde karşılaştırmalı bir konu olarak düşünülür. Ancak Alvin Goldman, bunun tamamen karşılaştırılabilir bir konu olduğunu düşünmez. Eğer kişilerin büyük bir kısmı yanlış inançlarla içli dışlı olmuşsa ve James, yaygın olmuş söz konusu yanlış inanç ve yalanlara boyun eğmeyerek bu yalanları elimine ederse bu durum yine de onu uzman yapmaya yeterli gelmez. Bir kişinin bilişsel veya entelektüel uzman olarak nitelendirilebilmesi için söz konusu hedef sahada "önemli bir doğruluk pozisyonuna" sahip olması gerekir. Uzman olmak, sadece kişilere veya gruplara karşı bir üstün gelme meselesi değildir. Bu eşiği açık bir hale getirmekte büyük bilinmezlikler olsa bile bazı karşılaştırmalı olmayan veritistik gerçekliklerin/doğrulukların eşiğine de ulaşılmalıdır.[60]

Ancak, ekonomik çıkarlara dayalı taraflı uzmanlıklar bunun haricindedir. Örneğin, bir ilaç şirketinin yeni üretmiş olduğu ilaçlarla (tam tedaviye cevap vermedikleri halde) ilgili olumlu rapor vererek onların satışlarının yükselmesini sağlamak, etik anlamda bir uzmanlık anlayışıyla uyuşmaz. J, A ve B gibi iki ayrı uzmanın X gibi bir mevzuda yeterlilik sahibi olup olmadıklarını veya hangisinin daha yetkili olduğunu öğrenmek için doğrulama, gözlem ve tartışma gibi yöntemleri test ederek hangisinin daha uzman veya yetkili olduğuna karar verebilir. Uzman, sahada yeni problemlerle karşılaştığında bilgi bankasının en doğru sektörlerine gitmek ve bu bilgiler üzerinde uygun tasarruf ya da işlemleri gerçekleştirmek için bilişsel bir birikime ve yeteneğe sahiptir.[61]

Alvin Goldman'a göre bizler, kısmen de olsa doğru sorular sorarak bir uzmanın P'ye inanmak için iyi nedenlerinin ne olduğunu ve bunların neden iyi nedenler olabileceğini bilecek duruma gelebiliriz. Ona göre doğru ve uygun sorular sorarak birkaç tane şarlatan, zampara, sahtekâr veya beceriksiz olanını daha bariz bir biçimde tespit edebiliriz. Örneğin, avukatımın yetersizliğinden şüphe duyabilirim; genellikle şüphelerimi doğrulamak veya gidermek için de avukatların bildiklerini bilmem gerekir. Normal ve sıradan epistemik failler ya da acemiler tarafından gerçek anlamda uzmanlık yetkinliğini veya otoritesini belirleme ve tanıma prosedürü imkân haricinde değildir; mukayese etme, ölçme, gözlem yapma, araştırma, uzmanla ilgili geçmiş kayıtlara bakma ve tartışma gibi süreçlerle uzmanlar şöyle ya da böyle belirlenebilir.[62]

SONUÇ

Tanıklığın bilgisi, öteki faillerin geçmişte ve şimdi elde etmiş oldukları bilgi veya deneyimleri bizlere iletmesi ile edinmiş olduğumuz ilk şahitliklere veya dolaylı şahitliklere dayanan bilgilerdir. Tanıklık genel olarak bir olayın birinci dereceden şahidi olmaktır ve ayrıca kavramsal çağrışımı gereği bir mahkeme ortamını da hatırlatır. Kültürü, bilimi veya tarihi öğrenmek için tanıklık bilgisi, algının ve belleğin bilgisinin yanında ihtiyaç duyduğumuz en önemli bilgileri ihtiva eder. Hemen hemen bildiğimiz birçok şey, sosyal epistemik faillerin konuşma, eylem ve davranışlarına bağlıdır. Neleri tükettiğimiz, işlerimizin nasıl yürüdüğü, nereye gittiğimiz, hatta kim olduğunuzu bile tanıklık aracılığıyla öğrenmişizdir. Bilgilerimizin büyük bir kısmı, dünyanın değişik yerlerinde yaşayan toplumların veya şu anda yaşamadıkları halde bilgilerini sonraki nesillere

[59] Goldman, *Knowledge in a Social World*, s. 269.
[60] Goldman, "Experts: Which Ones Should You Trust?" s. 91.
[61] Goldman, "Experts: Which Ones Should You Trust?" ss. 91, 92.
[62] Goldman, *Knowledge in a Social World,* ss. 270, 271.

intikal ettiren toplumlar da dahil olmak üzere birçok değişik kişiler arasındaki işbirliği aşamalarını içermesi anlamında sosyo-epistemik bir boyuta sahiptir. Bu vesile ile tanıklık hem epistemik anlamda hem de pratik anlamda evrensel olarak kabul görmüştür.

Goldman, tanıklık unsurunun bireysel veya sosyal gerekçelendirilmesinde bireyci bir epistemik bakış açısına hala yer verilebileceğini iddia etmiştir. Goldman'a göre sosyal epistemoloji, makul bireysel projelerden oluşan bir terkibe sahiptir. Dolayısıyla buradan da indirgemeci anlamda bireyci bir görüşe ihtiyaç doğar ve sosyo-epistemik bir çerçeve sağlamak için tanıklık durumundaki bireye içsel/zihinsel ve dışsal/sosyal kanıtlar aracılığıyla bir gerekçe sağlanmaya çalışılır. IDAS (individual doksastic agent) orjinli tanıklık gerekçesi, esas argümanlarını a-priori ve tümevarım gibi bilginin temel bireysel unsurlarından da elde edebilmiştir. Tanıklık bilgisinin bireysel bir bağlamdan sosyal bir bağlama dahil edilmesi epistemik aklın sosyal kurumsal pratiklerle ilişkilendirilmesini gerektirmiştir. David Hume gibi filozoflara göre tanıklığın kanıtsal değeri daha önceleri tanıklık ile ilişkili iddialarımızı kişisel olarak doğrulamaktan geçmiştir. İşbirliğinde bulunduğumuz öteki doksastik failler ile ilişki kurmak ve onlara güvenebilmek için yeterli derecede nedenleri ve kanıtları tek başımıza üretememiz tanıklık bilgisinin sosyal epistemik bir dayanak olarak kabul edilmesini sağlamıştır. Tanıklık durumlarını daha önceden kontrol etme imkânını bulmamız ve geçmiş deneyimlerimizden, tanıklıkların en azından sosyal olarak doğru ve güvenilir olduğu gerekçesini elde etmemiz onu kabul etmemizi sağlamıştır.

Uzman tanıklığı çerçevesinden bakıldığında uzmanlardan gelen bilgiye itimat etmek, epistemik failler arasında kanıt ve güven tesisi anlamında karşılıklı bir destek işlevi görür. Uzmanlar, bilişsel yeteneklerini geliştiren çok boyutlu eğitimlerden geçmiş olmaları vesilesiyle veya epistemik statülerinin olumsal özellikleri nedeniyle tanıklıktaki haklı otoriter konumlarını muhafaza etmişlerdir. Uzman olmak, teorik ve pratik olarak sadece çok sayıda deneyim elde etmiş olmak ya da birtakım kazanımsal özelliklere sahip olmak değildir; aynı zamanda başka faillerle, yani sıradan kişilerle ilişki içinde olmaktır. Bu anlamda uzmanlığın epistemolojisi, yalnızca sosyal epistemoloji olarak hesap edilebilir; çünkü uzmanlık, sadece ilişkisel, yani sosyal bir bağlam içerisinde kendisini var eder. Uzman, sahada yeni problemlerle karşılaştığında bilgi bankasının en doğru sektörlerine gitmek ve bu bilgiler üzerinde uygun tasarruf ya da işlemleri gerçekleştirmek için bilişsel bir birikime sahiptir.

KAYNAKÇA

1. Audi, Robert, "Bilginin Kaynakları" çev.: Ayşenur Erken, *Oxford Epistemoloji: The Oxford Handbook of Epistemology*, ed.: Paul K. Moser, çev. ve ed.: Hasan Yücel Başdemir, Nebi Mehdiyev, Adres Yayınları, Ankara, 2018.
2. Başdemir, Hasan Yücel, *Çağdaş Epistemolojide Bilginin Tanımı Sorunu*, HititKitap Yayınevi, Ankara, 2011.
3. Code, Lorraine, "Testimony, Advocacy, Ignorance: Thinking Ecologically about Social Knowledge", *Social Epistemology,* edited by Adrian Haddock, Alan Millar and Dunchan Pritchard, Published in the United Stateby Oxford University Press, New York, 2010.
4. Goldman, Alvin I. "Why Social Epistemology is Real Epistemology", *In the Relliabilism and Contemporary Epistemology: Essays,*edited byAlvin I. Goldman, Oxford University Press, 2012.
5. Goldman, Alvin I., "Experts: Which Ones Should You Trust?", *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol.: 63, No: 1, Jul. 2001.
6. Goldman, Alvin I., "A Guide to Social Epistemology", *Social Epistemology: Essential Readings,* edited by Alvin I. Goldman & Dennis Withcomb, Oxford University Press Inc., 2011.
7. Goldman, Alvin I., *Knowledge in a Social World*, Oxford University Press, Oxford, 1999.
8. Koening, Melissa A. and Benjamin Mc Miller, "Testimonial Knowldge: Understanding the Evidential, Uncovering the Interpersonal", *The Routledge Handbook of Social Epistemology*,

edited by Miranda Fricker, Peter J. Graham, David Henderson and Nikolaj J.L.L. Pedersen, Firs published by Routledge: Taylor&Franis, New York, USA, 2020.

9. Lackey, Jennifer “Acquiring Knowledge fromOthers”, *Social Epistemology: Essential Readings*, editedbyAlvin I. Goldman&DennisWhitcomb, Oxford UniversityPress, Inc., 2011.
10. Ladd, Mason, "Expert Testimony", *Vanderbilt Law Review*, Vol: 5, Is: 3, April 1952.
11. Martini, Karlo, "The Epistemology of Expertise”, *The Routledge Handbook of Social Epistemology*, editedby Miranda Fricker, Peter J. Graham, David Henderson and NikolajJ.L.L. Pedersen, Firspublished by Routledge: Taylor &Franis, New York, USA, 2020.
12. Pritchard, Duncan, *What Is This Thing Called Knowledge*, Routldge: Taylor & Francis Group, London and New York, USA, First Published 2006.
13. Schmitt, Frederic, “The Assurance View of Testimony”, *Social Epistemology*, edited by Adrian Haddock, Alan Millar and Dunchan Pritchard, Published in the United State by Oxford University Press, New York, 2010.
14. Siegel, Harvey, “Truth, Thinking, Testimony and Trust: Alvin Goldman on Epistemology and Education”, *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol.: LXXI, No: 2, Sebtember 2005.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(14)

Faika Özlem KARAÇORLU[63]; Dr. Öğr. Üyesi Cemil SÜSLÜ[64]

ELECTRE YÖNTEMİ İLE PERSONEL SEÇİMİ ÜZERİNE BİR VAKA ÇALIŞMASI[65]

A CASE STUDY ON THE SELECTION OF PERSONNEL USING THE ELECTORAL METHOD

ÖZ

Birden fazla ve çok sayıda aday ve kriter olduğunda seçim yapmayı kolaylaştırmaya "çok kriterli karar verme" denir. Kişilerin ve kurumların problem çözme ve karar verme aşamalarını doğru biçimde değerlendirip en iyiyi seçebilmeleri ve doğru kararlara ulaşmaları çok önemlidir. Kendi içinde çatışan pek çok karar verme probleminde çok sayıda seçenek ve kriterlerin bulunması doğru sonuca ulaşmayı zorlaştırır. Nitel verilerin nicele çevrilmesiyle karar verme bilimsel bir yöntem ve yaklaşımla gerçekleşebilecektir. Bu çalışmada öğretmen seçiminde önemsenen ve etkili olan kriterler ve adayların durumlarının değerlendirilerek doğru adayın seçiminin sağlanması için ELECTRE yöntemi önerilmiştir. Kriterlerin ağırlık puanları CRITIC yöntemiyle belirlenmiştir. Bilgi ve iletişim çağını yaşayan dünyamızda doğru bilgiye ulaşmak ve bunu geliştirmek gerekmektedir. Bunun için de eğitim ve eğitimde öğretmenin varlığı oldukça önemlidir. Eğitim sistemlerini daha kaliteli hale getirmek, seçilecek eğitimcinin varlığıyla mümkün olacaktır. Öğrencisine ve veliye rehberlik yapabilen, kendini geliştiren eğitimci seçimine özen gösterilmelidir. Bu araştırmada özel bir eğitim kurumuna öğretmen seçimi için ELECTRE yöntemi kullanılmıştır. Yapılan literatür taramaları sonucu seçim aşamasında en iyi karara ulaşmayı sağlayan bir yöntem olduğu belirlenmiştir. Bu araştırmanın sonucu olarak öğretmen seçiminde ELECTRE' nin uygun bir yöntem olduğu ve her türlü eğitici seçiminde yol gösterici olabileceği anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Personel seçimi, çok kriterli karar verme, ELECTRE, CRITIC.

ABSTRACT

Making choice when there is more than one and many candidates and criteria is called "multi-criteria decision making". It is very important for individuals and institutions to accurately evaluate the problem-solving and decision-making stages, choose the best, and reach the right decisions. The presence of a large number of options and criteria in many conflicting decision-making problems, it is difficult to reach the right conclusion. By converting qualitative data into quantitative, decision making will be possible with a scientific method and approach. In this study, the ELECTRE method is proposed to ensure the selection of the right candidate by evaluating the criteria that are important and effective in teacher selection and the conditions of the candidates. The weight scores of the criteria were determined by the CRITIC method. In our world of information and communication age, it is necessary to access and develop accurate information. For this reason, education and the presence of teachers in education are very important. Making education systems better quality will be possible with the presence of selected educators. Care should be taken to choose an educator who can guide students and parents and improve themselves. In this research, the ELECTRE method was used to select teachers for a private educational institution. As a result of the literature review, it has been determined that it is a method that provides the best decision at the selection stage. As a result of this research, it has been understood that ELECTRE is a suitable method in teacher selection and can be a guide in the selection of all kinds of educators.

Keywords: *Personnel selection, multi criteria decision making, ELECTRE, CRITIC.*

---

[63] Sorumlu Yazar/Corresponding author: İskenderun Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi, faika.karacorlu.sbe20@iste.edu.tr. ORCID No: 0000-0002-8466-0000

[64] Dr. Öğr. Üyesi, İskenderun Teknik Üniversitesi, Turizm Fakültesi, cemil.suslu@iste.edu.tr. ORCID No: 0000-0003-4164-1552

[65] Aynı isimli yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Eğitim, birey hayatını doğrudan etkileyen ve yaşanılan toplumun yapılanmasını biçimlendiren önemi göz ardı edilemeyecek bir kavramdır. Bu nedenle, ilerleme kaygısı yaşayan toplumlarda eğitim, sürekli kendini yenileyen, geliştiren ve sosyal menfaatleri kollayıcı biçimde yapılandırılmaktadır.

Her zaman, her konuda daha iyiye ulaşmak mümkün olduğu gibi, eğitim konusunda da daima daha üst niteliklere ulaşmak mümkündür. Eğitim hizmeti veren kurumlar da daha kaliteli bir eğitim arayışı ve anlayışı çerçevesinde geçmişten günümüze kadar devam eden bu beklentiyi karşılayacak yüksek seviyeli eğitim hizmet ortamlarını var etme çabasındadırlar.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 43. maddesinde öğretmenlik mesleği; "devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği" olarak tanımlanmıştır. Öğretmen, eğitimin gerçekleştirilmesindeki asıl aktör ve en büyük yük taşıyıcıdır, çünkü eğitime dair sorumluluk görev ve uzmanlık öğretmen üzerindedir (Uyulgan ve Akkuzu, 2014).

Dolayısıyla eğitim sisteminin temel öğelerinden en önemlilerinden birisi de öğretmendir. Öğretmen seçiminde uygulanan öğretmenlerin devlet okullarına atanmasını sağlayan sınavlardaki amaç, nitelikli öğretmeni seçmektir. Ancak, özel eğitim kurumlarında öğretmen seçimi farklıdır. Genellikle, okulların ihtiyacı üzerine verilen ilan ve referans gösterme şekliyle yapılan öğretmen aranır ve kadro için uygun öğretmen seçimi yapılır. Özel eğitim kurumlarında öğretmen seçimi kabaca bu şekilde olsa da, öğretmenlerin öğrencileriyle iletişimi ve öğrenciyle olumlu etkileşimleri eğitim kurumlarındaki hizmetin niteliğini yükseltir. Bunun farkındalığını taşıyan eğitim kurumlarındaki karar vericiler, eğitimin kalitesini öğretmenin niteliği üzerinden yükseltme peşindedirler.

Özel eğitim kurumları arasında bir yarış hali olması ve aynı zamanda bu kurumların birer işletme özelliği taşımaları nedeniyle öğrenci ve veli için bir cazibe ortamı oluşturmak ihtiyacındadırlar. Özel okulların fiziksel yapılarında değişiklik oluşturmaları, belli bir noktada yetersiz kalmaktadır. Nitelikli öğretmen olmadan, fiziksel ortamın yeterliliği değersizleşir. Ulaşılmak istenen hedefler daha da uzağa düşer.

Bu durum, özel eğitim kurumlarını kendi sınırlarını zorlayarak öğrenci veli memnuniyetini de sağlayacak doğrultuda ulusal veya uluslararası her konuda yarışabilecek öğretmen arayışına iter. Öğretmen, bilgiyi sadece alan, ileten değil, bilgiyi üreten öğrenciyi yetiştiren en önemli unsurdur. Bu da eğitim kurumlarında yapılacak öğretmen seçimini daha önemli hale getirir.

Yukarıda belirttiğimiz üzere, özel kurumlara öğretmen seçiminde daha çok duyuru / ilan yoluyla ve referanslı aday seçimi olmasına rağmen özel okul için başvuran birden fazla aday arasından doğru eğiticinin tespiti, karar vericiler açısından çok kolay değildir. Çok kriterli karar verme ile izlenecek yol istedik niteliklere sahip öğretmen seçiminde bizi en doğru adaya yönlendirir.

Teknolojinin gelişmesiyle ve bilim alanında her gün yenisinin eklendiği buluşlarla gitgide küçülen dünyanın hem yeni düzenine ayak uydurmak hem de ülkemizin kendine özgü kültürel değerlerini korumak ve yenidünyanın bir parçası haline gelebilmek için eğitime gereken değeri vermek zorundayız. Öğretmen de eğitim içindeki en önemli neferlerdendir. Bu nedenle bir eğitici olarak doğru öğretmen seçimi yaparken nicel bir yöntemin kullanılması eğitim kalitesini artırıcı olacaktır. Çok kriterli karar verme yöntemlerinin eğitim alanlarına uygulanabilirliğinin artması eğitim sistemimizi daha verimli ve etkin kılacaktır. Daha önce yapılmadığı görülen bu tarz bir çalışmayla literatüre katkı sağlayarak benzeri başka çalışmalara öncülük etmesi istenmiştir. Çok sayıda dergi makalesi gözden geçirilip literatür oluşturulmuş olan bu çalışmada çok kriterli karar verme yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışma giriş ve dört bölümüden oluşmuştur. Giriş bölümünden sonra, literatür taramasına, araştırma yöntemlerine, veri ve uygulama bölümü ile sonuç bölümü yer almıştır.

1. Literatür Taraması

Özbek, A. (2015) çalışmasında, sosyal alanda faaliyet gösteren bir derneğin gönüllü olarak çalışanlarının değerlendirilmesine yönelik bir karar verme modeli geliştirmek amacıyla ELECTRE yöntemini kullanmıştır. Dürüstlük ve Güvenirlik, Eğitim, Genel Kültür, Gönüllülük. İnisiyatif ve Karar Verme, Sorumluluk, Sosyal ve Beşeri İlişkiler, Sözlü ve Yazılı İfade, Takım Bilinci, Tarafsızlık kriterleri üzerinden

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

değerlendirme yapılmıştır. Önerilen modelin farklı alanlarda görev yapan çalışanların performansını ölçmede kullanılabileceği, farklı faktörler kullanılarak uygulama alanı bulunabileceği görülmüştür. Özellikle sosyal alanlarda faaliyette bulunan kuruluşlarda görev yapan elemanların performansını ölçmek amacıyla kullanılışlı bir model olarak farklı faktörlerle uygulanabileceği anlaşılmıştır.

Orhan, Altın ve Aytekin (2020) çalışmasında CRITIC ve TOPSIS yöntemlerini kullanarak İstanbul'da şehir içi toplu taşıma şirketinin finansal performansı konusunda çalışılmıştır. Kriter ağırlıklarının CRITIC yöntemiyle hesaplanarak TOPSIS yöntemi ile ÇKKV analizleri yapılmış, çalışmanın sonucunda, en yüksek performansa ulaşılan yıl tespit edilmiştir.

Jasemi ve Ahmadi (2018) makalesinde, personel seçimi için bulanık ELECTRE yöntemi ile çözüme ulaşılmıştır. Çalışmanın sonucunda yeni ELECTRE tabanlı yaklaşımın daha iyi olduğu kanıtlanmıştır. Özellikle TOPSIS yönteminde yalnızca alternatiflerin basit sıralamasının kullanıldığı, buna karşılık ELECTRE yönteminin tüm farklı durumları kapsadığı görülmüştür.

Demirci ve Kılıç (2019) çalışmasında DEMATEL, ANP, ELECTRE yöntemleri kullanılarak, personel seçiminde üç farklı aracı birleştiren yeni bir metodoloji geliştirilmiştir. Çalışmanın sonucunda, bu yeni metodolojinin karar problemleri ve daha farklı sektörlerde de kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Afshari (2010) çalışmasında, Telekominikasyon sektöründe çalışanlar arasından, organizasyonel bazı pozisyonlar için ELECTRE yöntemi ile personel seçimi yapılmıştır. Farklı iş birimlerinde çalışabilirlik, Geçmiş tecrübe, takım oyunculuğu, akışkan yabancı dil, stratejik düşünme, konuşma becerisi, bilgisayar becerisi kriterleri üzerinden değerlendirme yapılmış, sonuçta çoğu zaman ELECTRE yönteminin tek başına çözüm sağlamayacağı görülmüştür.

Şenel, Şenel ve Aydemir (2018) makalesinde TOPSIS ve ELECTRE yöntemi kullanılarak otomotiv sektöründe Türkiye'nin önde gelen firmalarından birinde, adaylar arasından verimli, minimum maliyetle bir personel seçmek amaçlanmıştır. Çalışmanın sonucunda, uygulanan her iki yöntem birbirleri ile karşılaştırılmıştır. Hangisinin hangi şartlarda daha doğru sonuç üreteceği konusunun analizi yapılmıştır.

2. Araştırma Yöntemleri

Bu çalışmada öğretmen seçimine yönelik olarak çok kriterli karar verme yöntemlerinden CRITIC ve ELECTRE yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmada vaka incelemesi olarak öngörülmüştür. Özel bir okulun matematik öğretmeni ihtiyacını karşılamak üzere başvuru yapan adaylar arasından seçim yapmak üzere ilgili okulun finans mezunu olan müdürü çok kriterli karar verme yöntemlerini kullanarak aday seçimi yapmıştır. Bu amaçla çalışmada yukarda ifade edilen yöntemler kullanılmıştır.

2.1. CRITIC

CRITIC, bir ağırlıklandırma yöntemidir. Çok sayıda kriteri barındıran ÇKKV problemlerinde değerlendirilecek özelliklerin nesnel ağırlıklarının hesaplanmasında kullanılır. Bu yöntemin en değerli niteliği, her bir kriterin hem standart sapması hem de diğer kriterlerle arasındaki korelasyon ilişkisinin esas alınmasıdır. Bu yöntemde subjektif bir yorum yapılmadan, doğrudan elde edilen veriler, analizlerde kullanılabilir. Kriterlerin ağırlıklarının ÇKKV yöntemleri içinde nesnel tespitini sağladığı için, CRITIC yöntemi tercih edilmektedir (Orhan, Altın ve Aytekin, 2020).

CRITIC yönteminin uygulama aşamaları aşağıdaki gibidir (Ayçin, 2020:76-83):

1) Karar Matrisinin Oluşturulması
2) Karar Matrisinin Normalize Edilmesi
3) İlişki Katsayı Matrisinin Oluşturulması
4) q Değerlerinin Hesaplanması
5) Kriter Ağırlıklarının Hesaplanması

2.2. ELECTRE

ELECTRE, pek çok seçenek içinden tercih sıralamasına göre kıyaslayarak en istendik seçimin yapılması için temellendirilmiş bir yöntemdir. ELECTRE, karar vericilerin tercihlerini yansıtan en çok

uygulanan sıralama metodlarındandır. Ayrıca alternatifler, istendik niteliklerine göre ilişkilendirilir ve karşılaştırılır. Bu ilişkiler alternatifler arasındaki baskınlığı temsil eder (Demirci ve Kılıç, 2019). ELECTRE yönteminin esası, alternatifler arasında baskınlık ilişkisi kurulmasına dayanır. Yöntemde alternatifler arasındaki baskınlığı ölçebilmek için uyum ve uyumsuzluk indekslerinden faydalanılmaktadır (Şenel, Şenel ve Aydemir, 2018). ELECTRE yönteminin uygulama aşamaları şu şekildedir (Özbek, 2015; Afshari, Mojahed, Yusuff, Hong ve İsmail, 2010):

1) Karar Matrisinin Oluşturulması
2) Karar Matrisinin Normalizasyonu
3) Ağırlıklı Karar Matrisinin Oluşturulması
4) Uyum ve Uyumsuzluk Kümelerinin Belirlenmesi
5) Uyum ve Uyumsuzluk İndekslerinin Hesaplanması
6) Net Uyum ve Uyumsuzluk İndekslerinin Hesaplanması
7) Alternatiflerin Net Uyum ve Uyumsuzluk İndekslerine Göre Sıralanması

3. Araştırmanın Amacı, Uygulama ve Bulgular

Matematik öğretmeni ihtiyacını karşılamak üzere Özel Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesine aranan nitelikli öğretmen seçimini yapmak için bu konudaki karar verici olan okul idaresi bir duyuru yapmıştır. Duyuru üzerine başvuran adaylar arasından okulun amaç ve arayışlarına en uygun matematik dersi öğretmeni belirlenmelidir.

Okulun amaçlarına ve hedeflerine en uygununu tespit etmek üzere var olan 8 aday arasından yöneticilerinin daha önce belirledikleri kriterlere en uygun öğretmen adayının tespiti yapılacaktır. Bu seçimde ÇKKV yöntemleri ile en doğru adaya ulaşmak istenmektedir. ÇKKV yöntemlerinden CRITIC tabanlı ELECTRE yöntemi kullanılarak istenilen kriterlerin sayısal bilgilere çevrilmesi sonucunda en uygun matematik öğretmeni seçilmiştir. Bu çalışmada uzman görüşleri ve benzer makalelerden yola çıkarak kriterler belirlenmiştir. Kriterler CRITIC yöntemi kullanılarak ağırlıklandırılmıştır. Başvuru yapan 8 aday arasından en uygun olan öğretmenin işe alımında karar verici olarak görev yapan finans mezunu okul yöneticisi kriterler üzerinden değerlendirme yaptırılmıştır. ELECTRE yöntemi ile adaylar arasında en uygun olanı tespit edilmiştir (Jasemi & Ahmadi, 2018; Demirci ve Kılıç, 2019)

3.1. Yöntemin Uygulanması ve Bulgular

ELECTRE yöntemi kullanılarak yapılan aday seçiminde uzman görüşleri ve benzer makalelerden yola çıkarak belirlenen kriterler şunlardır: Eğitim Durumu (K1), Bilgisayar Bilgi Seviyesi (K2), İş Tecrübesi (K3), Yaş Aralığı (K4), Aktarım Yöntemi (K5), Pedagojik Formasyon (K6), Yabancı Dil Bilgisi (K7), Sertifika adedi (K8) şeklindedir. Kriterlerin puan karşılıkları aşağıdaki gibi verilmiştir: K1 olarak belirtilen eğitim durumu kriteri 3 yıllık mezunlar için 1 puan, lisans mezunları için 2, yüksek lisans mezunları için 3, doktorası olan adaylar için 4 puan olarak değerlendirilir. K2, bilgisayar bilgi seviyesini gösteren kriterdir. Bilgisayar kullanımı sertifikası olan adaylar için 3 puan, sertifikası olmayıp bilgisayar kullanabiliyorsa 2 puan, bilgisayar kullanmayı bilmiyorsa 1 puan olarak değerlendirilmiştir. K3 olarak öğretmenlik mesleğinde kaç yıllık tecrübesi olduğu belirtilmektedir. K4 kriterinde adayların yaşları kullanılmıştır. K5 olarak ifade edilen aktarım yöntemi kriteri, sadece yazılı aktarım yöntemi kullanan adaylar için 1 puandır. Sadece sözlü aktarım yöntemi kullanan adaylara 2 puan, hem yazılı hem de sözlü adaylar için de 3 puandır. K6 kriteri pedagojik formasyon belgesi olup olmadığına göre şöyledir: Pedagojik formasyon belgesi varsa 2 puan yoksa 1 puan olarak değerlendirilmiştir. K7 yabancı dil bilgisi kriteridir. Merkezi sınavdan aldığı geçerli puanı varsa veya Halk Eğitim Merkezinden aldığı belge varsa 2 puan, merkezi dil sınavı puanı yoksa veya MEB onaylı yabancı dil sertifikası yoksa 1 puan olarak değerlendirilmiştir. K8, sahip olunan hizmet içi eğitim sertifika adedini gösteren kriterdir. Adayın sahip olduğu sertifika sayısı olarak puanlanır. 10 adetten az sertifikası olan adaylara, sertifika adedi kadar, 10 adet ve üzeri sertifikaya sahip adaya 10 puan verilmiştir.

ELECTRE yöntemi 7 aşamadan oluşmuştur (Özbek, 2015; Afshari, Mojahed, Yusuff, Hong ve İsmail, 2010; Özgen ve Yalçın, 2015; Ayçin, 2020: 114-129). Bu yöntemin ilk aşamasında serbest plansız görüşme

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

yöntemi kullanılarak okul yöneticisinin aday öğretmenleri değerlendirmiştir. Bu değerlendirme sonuçlarıyla, her bir aday öğretmenin, aldıkları puanları karar matrisini oluşturulmuştur.

Tablo 1: Karar Matrisi

Alternatifler	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8
ADAY 1	2	1	15	38	2	2	1	8
ADAY 2	2	3	15	48	3	2	2	10
ADAY 3	3	2	25	40	3	2	1	6
ADAY 4	2	1	30	36	2	2	1	8
ADAY 5	2	2	15	47	3	2	1	8
ADAY 6	3	1	30	49	2	2	1	8
ADAY 7	4	3	25	50	3	2	2	10
ADAY 8	1	1	5	42	1	1	1	2

ELECTRE yönteminin ikinci aşamasında karar matrisi normalize edilerek tablo 2 oluşturulmuştur (Jasemi ve Ahmadi, 2018).

Tablo 2: Normalize Karar Matrisi

	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8
ADAY 1	0,280056	0,182574	0,244949	0,305046	0,285714	0,371391	0,267261	0,359211
ADAY 2	0,280056	0,547723	0,244949	0,385322	0,428571	0,371391	0,534522	0,449013
ADAY 3	0,420084	0,365148	0,408248	0,321101	0,428571	0,371391	0,267261	0,269408
ADAY 4	0,280056	0,182574	0,489898	0,288991	0,285714	0,371391	0,267261	0,359211
ADAY 5	0,280056	0,365148	0,244949	0,377294	0,428571	0,371391	0,267261	0,359211
ADAY 6	0,420084	0,182574	0,489898	0,393349	0,285714	0,371391	0,267261	0,359211
ADAY 7	0,560112	0,547723	0,408248	0,401377	0,428571	0,371391	0,534522	0,449013
ADAY 8	0,140028	0,182574	0,081650	0,337156	0,142857	0,185695	0,267261	0,089803

Yöntemin üçüncü aşamasında, CRITIC kullanılarak yöntemiyle elde edilmiş olan kriter ağırlıkları tablo 3'de ifade edilmiştir. Bu aşamada normalize karar matrisiyle kriter ağırlıkları çarpılarak oluşan ağırlıklandırılmış normalize karar matrisi tablo 4'dedir (Afshari, Mojahed, Yusuff, Hong ve İsmail, 2010).

Tablo 3: Kriter Ağırlıkları

wj	0,089756	0,137077	0,157737	0,157960	0,099480	0,112300	0,162851	0,082840

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tablo 4: Ağırlıklandırılmış Normalize Karar Matrisi

	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8
ADAY 1	0,025137	0,025027	0,038637	0,048185	0,028423	0,041707	0,043524	0,029757
ADAY 2	0,025137	0,075080	0,038637	0,060865	0,042634	0,041707	0,087048	0,037196
ADAY 3	0,037705	0,050053	0,064396	0,050721	0,042634	0,041707	0,043524	0,022318
ADAY 4	0,025137	0,025027	0,077275	0,045649	0,028423	0,041707	0,043524	0,029757
ADAY 5	0,025137	0,050053	0,038637	0,059597	0,042634	0,041707	0,043524	0,029757
ADAY 6	0,037705	0,025027	0,077275	0,062133	0,028423	0,041707	0,043524	0,029757
ADAY 7	0,050273	0,075080	0,064396	0,063401	0,042634	0,041707	0,087048	0,037196
ADAY 8	0,012568	0,025027	0,012879	0,053257	0,014211	0,020854	0,043524	0,007439

Dördüncü aşamada uyum ve uyumsuzluk kümelerinin belirlenmektedir (Şenel, Şenel ve Aydemir, 2018; Demirci ve Kılıç, 2019). Bu amaçla üçüncü aşamada elde edilen ağırlıklandırılmış normalize karar matrisindeki adaylar kriter bazlı olarak birer birer karşılaştırılır. Eğer, 1.aday, 2.adayın değerinden büyük veya eşitse uyum kümesindeki karşılığı 1'dir. Küçükse uyumsuzluk kümesindeki karşılığı 1'dir. Örnek olarak ele aldığımız birinci adayın diğer adaylarla karşılaştırma sonucunda elde edilen uyum kümesi tablo 5'tedir. Diğer adayların uyum kümeleri de benzer şekilde hesaplanmıştır.

Tablo 5: Birinci Adaya Ait Uyum Kümesi

	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8
(1,2)	1	0	1	0	0	1	0	0
(1,3)	0	0	0	0	0	1	1	1
(1,4)	1	1	0	1	1	1	1	1
(1,5)	1	0	1	0	0	1	1	1
(1,6)	0	1	0	0	1	1	1	1
(1,7)	0	0	0	0	0	1	0	0
(1,8)	1	1	1	0	1	1	1	1

Örnek olarak alınan birinci adayın diğer adaylarla karşılaştırma sonucunda elde edilen uyumsuzluk kümesi tablo 6'dadır. Diğer adayların uyumsuzluk kümeleri de benzer şekilde hesaplanmıştır.

Tablo 6: Birinci Adaya Ait Uyumsuzluk Kümesi

	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8
(1,2)	0	1	0	1	1	0	1	1
(1,3)	1	1	1	1	1	0	0	0

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(1,4)	0	0	1	0	0	0	0	0
(1,5)	0	1	0	1	1	0	0	0
(1,6)	1	0	1	1	0	0	0	0
(1,7)	1	1	1	1	1	0	1	1
(1,8)	0	0	0	1	0	0	0	0

Görüldüğü gibi uyum kümesindeki her 1 değerinin karşılığı uyumsuzluk kümesinde 0'dır. Aynı şekilde uyum kümesindeki her 0 değerinin karşılığı uyumsuzluk kümesinde 1'dir. Bu karşılaştırmalar tüm adaylar için yapılarak uyum ve uyumsuzluk kümeleri oluşturulur. Beşinci aşamada uyum ve uyumsuzluk indeksleri hesaplanır. Bunun için uyum kümesindeki her 1 değeri için kriterin ağırlığı uyum indeksi matrisine yazılır. Uyumsuzluk kümesindeki her 1 değeri için de kriterin ağırlığının 1'den farkının mutlak değeri alınarak uyumsuzluk indeksi matrisine yazılır. Örnek olarak alınan birinci adayın diğer adaylarla karşılaştırma sonucunda elde edilen uyum indeksi matrisi tablo 7'dedir. Diğer adayların uyum indeksi matrisleri de benzer şekilde hesaplanır.

Tablo 7: Birinci Adaya Ait Uyum İndeksi Matrisi

	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	C
(1,2)	0,089756	0	0,157737	0	0	0,112300	0	0	0,359792
(1,3)	0	0	0	0	0	0,112300	0,162851	0,082840	0,357991
(1,4)	0,089756	0,137077	0	0,157960	0,099480	0,112300	0,162851	0,082840	0,842263
(1,5)	0,089756	0	0,157737	0	0	0,112300	0,162851	0,082840	0,605484
(1,6)	0	0,137077	0	0	0,099480	0,112300	0,162851	0,082840	0,594548
(1,7)	0	0	0	0	0	0,112300	0	0	0,112300
(1,8)	0,089756	0,137077	0,157737	0	0,099480	0,112300	0,162851	0,082840	0,842040

Örnek olarak alınan birinci adayın diğer adaylarla karşılaştırma sonucunda elde edilen uyumsuzluk indeksi matrisi tablo 8'dedir. Diğer adayların uyumsuzluk indeksi matrisleri de benzer şekilde hesaplanır.

Tablo 8: Birinci Adaya Ait Uyumsuzluk İndeksi Matrisi

	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	D(X,Y)	DTOPL	D
(1,2)	0	0,050053	0	0,012680	0,014211	0	0,043524	0,007439	0,127908	0,127908	1,000000
(1,3)	0,012568	0,025027	0,025758	0,002536	0,014211	0	0	0	0,080101	0,087540	0,915019
(1,4)	0	0	0,038637	0	0	0	0	0	0,038637	0,041173	0,938406
(1,5)	0	0,025027	0	0,011412	0,014211	0	0	0	0,050650	0,050650	1,000000

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(1,6)	0,012568	0	0,038637	0,013948	0	0	0	0	0,065154	0,065154	1,000000
(1,7)	0,050273	0,075080	0,064396	0,063401	0,042634	0	0,087048	0,037196	0,420029	0,181339	2,316261
(1,8)	0	0	0	0,005072	0	0	0	0	0,005072	0,100781	0,050328

Altıncı aşamada üstünlük karşılaştırmaları yapılır. Bunun için önce, 5.aşamada yapılan her karşılaştırma için elde edilen uyum indeksleri toplanarak, tüm karşılaştırmaların ortalaması alınır. Aynı şekilde, 5. Aşamada elde edilen uyumsuzluk indeksleri de toplanarak ortalamaları bulunur. Hem uyum, hem de uyumsuzluk indeksi, ortalamanın üzerinde olan karşılaştırma sonuçları üstünlük belirtir. Üstünlük belirten alternatifler bir çekirdek oluşturur. Örneğimizde birinci adayın olduğu çekirdek değerlerin matrisi tablo 9'dadır. Diğer adayların üstünlük karşılaştırma matrisleri de benzer şekilde hesaplanır.

Tablo 9: Birinci Aday İçin Üstünlük Karşılaştırma Tablosu

C(X,Y)	**C**	**C>CORT**	**D(X,Y)**	**D**	**D<DORT**	**SONUÇ**	
(1,2)	0,359792	0	(1,2)	1,000000	0	0	HAYIR
(1,3)	0,357991	0	(1,3)	0,915019	0	0	HAYIR
(1,4)	0,842263	1	(1,4)	0,938406	0	0	HAYIR
(1,5)	0,605484	0	(1,5)	1,000000	0	0	HAYIR
(1,6)	0,594548	0	(1,6)	1,000000	0	0	HAYIR
(1,7)	0,112300	0	(1,7)	2,316261	0	0	HAYIR
(1,8)	0,842040	1	(1,8)	0,050328	1	1	EVET

Yedinci aşamada net uyum ve uyumsuzluk indeksleri hesaplanarak adayların en iyiden en kötüye doğru sıralaması elde edilir. Bunun için altıncı aşamada elde edilen net uyum indeks değeri en büyük ve net uyumsuzluk indeksi en küçük olan çözüm kümesi alınır. Karşılaştırmalar ve karşılaştırma sonucuna göre sıralama tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10: Net Uyum ve Uyumsuzluk İndeksleri

	CP	**DP**
ADAY 1	-2,069449	5,075094
ADAY 2	1,075792	-0,986698
ADAY 3	0,520670	0,089838
ADAY 4	-0,672965	-0,097930
ADAY 5	-0,454303	1,765297
ADAY 6	-1,369852	1,192944
ADAY 7	4,985161	-2,158534

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

ADAY 8	-2,015053	-4,880010

Tablo 11: Net Uyum ve Uyumsuzluk İndekslerinin Sıralamaları

	CP	**DP**
ADAY 1	8	8
ADAY 2	2	3
ADAY 3	3	5
ADAY 4	5	4
ADAY 5	4	7
ADAY 6	6	6
ADAY 7	1	2
ADAY 8	7	1

Net uyum indeks değeri en büyük olan, aynı zamanda net uyumsuzluk indeksi en küçük olan alternatif çözüm kümesini oluşturur. Cp' ler büyükten küçüğe, Dp' ler küçükten büyüğe sıralanır. Tablo 11'de gösterilen bu sıralamaya göre ADAY 7 en uygun aday olarak tespit edilmiştir.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bir vaka ve analiz çalışması olarak bilimsel bir uygulamayla oluşturulan bu çalışmada özel eğitim kurumlarında öğretmen seçiminin sağlıklı ve en doğru sonuca ulaşacak şekilde nasıl yapılabileceği araştırılmıştır. Uzman görüşleri ve literatür taraması sonucu elde edilen bulgularla belirlenen kriterler kullanılmıştır. Çalışmada bilimsel bir uygulama ile yapılan öğretmen seçiminin eğitim kalitesine ve ilkenin eğitim politikasına milli değerleri korumadaki titizliğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Uzman görüşleri ve literatürümüzde yer alan çeşitli makalelerin araştırılması sonucu tespit edilen kriterler, öncelikle ÇKKV yöntemlerinden biri olan CRITIC yöntemiyle ağırlıklandırılmıştır. Daha sonra ELECTRE yöntemi kullanılarak adaylar arasında yapılan karşılaştırmayla en uygun aday tespit edilmiştir. Turizm, çok geniş kitlelere hizmet veren bir sektördür. Özel Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesinde eğitim gören ve turizm alanında hizmet vermesi planlanan öğrencilerin yetiştirilmesinde istenen verimin alınması için nitelikli öğretmen seçiminin bilimsel bir yöntemle gerçekleştirilebileceğini bu çalışma sonucu saptanmıştır. Bu alanda doğru öğretmenlerce iyi yetiştirilecek öğrenciler her alanda olduğu gibi turizm alanında da daha verimli olabilecektir. Hatta turizmde başka alanlarda da bu çalışmanın katkı sağlayacaktır.

Eğitimin yaşamın her alanında yer alması gerektiği düşünüldüğünde bu makalede kullanılan kriterler ve ELECTRE yönteminin sonuç ve analizleri dikkate alınarak beklenen / istenen eğitim sonuçlarını sağlayıcı öğretmen seçimi mümkün olabilecektir. ELECTRE yöntemi kullanılarak yapılan bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı ve uygulamada da özel eğitim kurumlarında yöneticilere örnek teşkil ederek uygulanabileceği düşünülmektedir. Bunlara ek olarak eğitim ve eğitimin amacına en uygun öğretmen / personel seçiminin önemli olduğu, vurgulandığı gibi bu çalışma hemen her sektöre / alana içerdiği kriterler uygun şekilde adapte edilerek benzeri çalışmalar yapılması için yol gösterici konumdadır.

KAYNAKÇA

1. Afshari, A., Mojahed, M., Yusuff, R., Hong, T., & İsmail, M. (2010). Personnel Selection Using Electre. Asian Network for Scientific Information , s. 1-8.
2. Alidrisi, H. (2021). An Innovative Job Evaluation Approach Using the VIKOR Algorithm. Journal of Risk and Financial Management , s. 1-19.
3. Altın, H. (2021). Karar Verme Sürecinde COPRAS Yöntemi Uygulaması. Ekonomi, İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi, Cilt 3, Sayı 2 , s. 136-155.
4. Aplak, H. S., Kabak, M., & Köse, E. (2013, Ekim). Personel Seçimi için Gri Sistem Teori Tabanlı Bütünleşik Bir Yaklaşım. Ege Akademik Bakış .
5. Ayçin, D. D. (2020). Çok Kriterli Karar Verme Bilgisayar Uygulamalı Çözümler.
6. Behzadi, M., Lotfi, F. H., Moayeri, M., & Shahvarani, A. (2015). Comparison of Fuzzy AHP and Fuzzy TOPSIS Methods for Math Teachers Selection. Indian Journal of Science and Technology , Vol 8(13),54100 , s. 1-10.
7. CHANG, K.-L. (2015). The Use of a Hybrid MCDM Model for Public Relations Personnel Selection. INFORMATICA, Vol. 26, No. 3 , s. 389–406.
8. DEMİRCİ, E., & KILIÇ, H. S. (2019). Personnel Selection Based on Integrated Multi-Criteria Decision Making Techniques. JEPS (International Journal of Advances in Engineering and Pure Sciences) , s. 163-178.
9. Dung, V., Thuy, L. T., Mai, P. Q., Dan, N. V., & Lan, N. T. (2018). TOPSIS Approach Using Interval Neutrosophic Sets for Personnel Selection. Asian Journal of Scientific Research , s. 434-440.
10. Geetha, N. K., & Sekar, P. (2016). Academic Staff Selection using Graph Theory Matrix Approach. Indian Journal of Science and Technology, Vol 9(S1) , s. 1-6.
11. Ghorui, N., Ghosh, A., Mondal, S. P., Kumari, S., Jana, S., & Das, A. (2021). Evaluation of performance for School Teacher Recruitment using MCDM techniques with Interval Data. Multicultural Education , s. Volume 7, Issue 5, 380-395.
12. GÖKTAŞ, Ö., & ŞAD, S. N. (2014). Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması Dersi Uygulama Öğretmenlerinin Seçim Süreci: Ölçütler, Sorunlar ve Öneriler. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education) 29(4) , s. 115-128.
13. Jasemi, M., & Ahmadi, E. (2018). A new fuzzy ELECTRE-based multiple criteria method for personnel selection. Sharif University of Technology Scientia Iranica , s. 943-953.
14. Kabak, D. M., & Kazançoğlu, Y. D. (2012). Bulanık Analitik Hiyerarşi Yöntemiyle Öğretmen Seçimi Ve Bir Uygulama. Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi (C.XIV, S I,) , s. 95-111.
15. Karabašević, D., Stanujkić, D., & Urošević, S. (2015). The MCDM Model for Personnel Selection Based on SWARA and ARAS Methods. John Naisbitt University, Faculty of Management , s. 43-52.
16. Karakış, E. (2014). Bulanık AHP Ve Bulanık TOPSIS İle Bütünleşik Karar Destek Modeli Önerisi: Özel Okullarda Öğretmen . Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education) 29(4), s. 115-128.
17. Karmaker, C. L., & Saha, M. (2015). Teachers' recruitment process via MCDM methods: A case study in Bangladesh. Management Science Letters , s. 749-766.
18. Kelemenis, A., & Askounis, D. (2010). A new TOPSIS-based multi-criteria approach to personnel selection. Expert Systems with Applications 37 , s. 4999–5008.
19. Keršulienėa, V., & Turskis, Z. (2014). An integrated multi-criteria group decision making process selection of the chief accountant. Procedia - Social and Behavioral Sciences 110 , s. 897 – 904.
20. Khorami, M., & Ehsani, R. (2015). Application of Multi Criteria Decision Making Approaches for Personnel Selection Problem: A survey. Int. Journal of Engineering Research and Applications , s. 14-29.

21. Kilic, H. S., Demirci, A. E., & Delen, D. (2020). Personel seçimi için IF-DEMATEL ve IF ELECTRE'ye dayalı entegre bir karar analizi metodolojisi. Decision Support Systems 137 , s. 1-19.
22. Orhan, M., Altın, H., & Aytekin, M. (2020). Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleriyle Finansal Performans Değerlendirme: Ulaştırma Alanında Bir Uygulama. Turkish Studies - Economics, Finance, Politics , s. 395-410.
23. Özbek, A. (2015). Gönüllü Kuruluşlarda Çalışanların Electre Yöntemine Göre Değerlendirilmesi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi .
24. Özbek, A. (2014). Yöneticilerin Çok Kriterli Karar Verme Yöntemi ile Belirlenmesi. Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi , s. 209-225.
25. ÖZDER, E. H., BEDİR, N., & EREN, T. (2019). Yükseköğretimde Araştırmacı Seçiminde Çok Ölçütlü Karar Verme Yöntemlerinin Kullanılması: Bir İnceleme. Alanya Akademik Bakış , s. 19-33.
26. Özgen, P. D., & Yalçın, P. A. (2015). İnsan Kaynakları Yönetimi Stratejik Bir Yaklaşım.
27. Özgen, P. D., & Yalçın, P. D. (2015). İnsan Kaynakları Yönetimi Stratejik Bir Yaklaşım.
28. Özmen, F., & Kömürlü, F. (2010). Eğitim Örgütlerine Yönetici Seçme Ve Atamada Yaşanan Sorunlar. SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER DERGİSİ Cilt 2, Sayı 1 , s. 25-33.
29. Pehlivan, İ. (1999). İşgören Seçiminde Görüşme Yöntemi Ve Öğretmen Seçminde Kullanılabilecek Görüşme Soruları. Hanar , s. 1-12.
30. Popović, M. (2021). An MCDM Approach For Personnel Selectıon Usıng The Cocoso Method. Journal of Process Management and New Technologies , s. 78-88.
31. Şenel, B., Şenel, M., & Aydemir, G. (2018). Use And Comparison of Topis And Electre Methods In Personnel Selection. ITM Web of Conferences 22 , s. 1-10.
32. TELLİ, G., & AYÇİN, E. (2021). Öğretmen Seçim Sürecinde En İyi-En Kötü ve Mabac Yöntemlerinin Bütünleşik Olarak Kullanılması. Troyacademy 6 (2) , s. 733-750.
33. Tuan, N. A. (2017). Personnel Evaluation and Selection using a Generalized Fuzzy Multi-Criteris Decision Making. International Jopurnal of Soft Computing 12 , s. 263-269.
34. Ulutaş, A., Popovic, G., Stanujkic, D., Karabasevic, D., Zavadskas, E. K., & Turskis, Z. (2020). A New Hybrid MCDM Model for Personnel Selection Based on a Novel Grey PIPRECIA and Grey OCRA Methods. Mathematics 2020 , s. 1-14.
35. Vural, D., Köse, E., & BAYAM, B. (2020). AHP ve VIKOR Yöntemleri ile Personel Seçimi. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 10, Sayı 21 , s. 70-89.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(15)

Dr. Tanju ÇAVUŞ[66]

POLONEZ'İN GELİŞİMİ VE FREDERİC CHOPİN'İN SOL MİNÖR ve Sİ BEMOL MAJÖR POLONEZLERİNİN İNCELENMESİ

THE DEVELOPMENT OF POLONEZE and THE EXAMINATION OF FREDERIC CHOPIN'S G MINOR AND B BEMOL MAJOR POLONESES

ÖZ

Ulusal danslar, Polonya kültürünün en önemli unsurlarındandır. Dans hareketleri ve müzikal formlarıyla Polonya kültürünü yansıtan beş dans bulunmaktadır. Bunlar; Polonez, Mazurka, Krakowiak, Oberek ve Kujawiak'dır. Polonez müzik formunun araştırılmasında ki amaç, Polonya kültürünü temsil eden en önemli halk danslarından birinin yapısını, gelişimini ve ortaya çıkmasında ki etkenleri ele almaktır. Polonya ulusal kültüründe sıklıkla kendine yer bulan bu dans yabancılar içinde zamanla ilgi odağı haline gelmiştir. Yerel bir dansın, uluslararası konuma gelme sürecinde yaşadığı bazı olaylar ve süreçlerin araştırılması bu çalışmanın bir parçasıdır. Ayrıca dansın değişen işlevleri, siyasi olaylar karşısında büründüğü kimlik ve sosyal süreçler tarafından belirlenen dış koşulları ele alınmıştır.

Polonez, ciddi ama aynı zamanda neşeli bir karaktere sahip bir grup dansıdır. Başlangıçta halk arasında popüler olan bu dans, özellikle düğün törenlerinde yapılan bir dans olmuştur. On altıncı yüzyılın ikinci yarısında ve On yedinci yüzyılın başlarında aristokrat çevrelerde kendine yer bulmuş ve Polonya soyluları arasında çok sevilmiştir. Kraliyet sarayında dans, törensel bir işlev olarak yapılmıştır. 1700-1850 yılları arasında var olan tür, üç ana temel etki üzerinde hem isim hem de form olarak şekillenmiş ve yapısal olarak önemli bir yere gelmiştir. İlki, Alman besteciler tarafından geliştirilen on sekizinci yüzyıl Polonez'idir, ikincisi on sekizinci yüzyılın sonları ve on dokuzuncu yüzyılın başlarındaki Polonyalı bestecilerin geliştirdiği ve üçüncüsü, Field, Beethoven, Liszt ve Chopin gibi on dokuzuncu yüzyıl bestecilerinin Polonezlerini kapsar. Tanımların her biri ele alındığında Polonez türü ve tarihi hakkında daha kapsamlı bir anlayışa ulaşılacağı umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Polonez, Frederic Chopin, Halk Dansı.

ABSTRACT

National dances are one of the most important elements of Polish culture. There are five dances that reflect Polish culture with their dance movements and musical forms. These; Polonez, Mazurka, Krakowiak, Oberek and Kujawiak. The purpose of researching the Polonaise musical form is to examine the structure, development and factors in the emergence of one of the most important folk dances representing Polish culture. This dance, which often finds a place in Polish national culture, has become a center of attention for foreigners over time. Researching some of the events and processes experienced by a local dance in its process of becoming international is a part of this study. In addition, the changing functions of dance, its identity in the face of political events and the external conditions determined by social processes are discussed.

Polonaise is a group dance with a serious but at the same time cheerful character. This dance, which was initially popular among the public, became a dance performed especially at wedding ceremonies. In the second half of the sixteenth century and the beginning of the seventeenth century, he found a place in aristocratic circles and was very popular among the Polish nobility. In the royal court, dancing was performed as a ceremonial function. The genre, which existed between 1700 and 1850, was shaped both in name and form on three main basic influences and reached a structurally important place. The first is the eighteenth-century Polonaise developed by German composers, the second is developed by Polish composers of the late eighteenth and early nineteenth centuries, and the third includes the Polonaises of nineteenth-century composers such as Field, Beethoven, Liszt, and Chopin. It is hoped that by considering each of the definitions, a more comprehensive understanding of the Polonaise genre and its history will be achieved.

Keywords: *Polonaise, Frederic Chopin, Folk Dance.*

[66] ORCID: 0009-0004-2233-8368

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

1. GİRİŞ

On sekizinci yüzyıla kadar Polonez terimi tam olarak yaygınlaşmamıştır. Ölçü, etki veya ritim ne olursa olsun, Polonya kökenli olduğu kabul edilen dansı tanımlamak için çeşitli Latince, Almanca, Fransızca ve İtalyanca sıfatlar kullanılmıştır. "Polonez" adı, dansın uluslararası beğeni kazandığı 1830'larda doğmuştur. Tür geliştikçe, Polonez adı ölçü, etki veya ritimden bağımsız olmuştur. Polonez formunun zaman içinde değişiklik geçirdiği ana unsurlar şunlardır: isimlendirme, ölçü, biçim ve son olarak ritim. Bir dans stiline, Barok döneminde (1700-1750) düzenli hale gelen üçlü ritim zamanı ile kavuşmuştur. Formun biçimsel yapısı zamanla basit ikili ritim, daha sonra girişler, sık tekrarlar ve kodaların eklenmesiyle karmaşıklaşan bir yapıya eğrilmiştir. On sekizinci yüzyılın sonlarında, yalnızca ritmik kalıplar biraz esnek kalmıştır. Sekizlik notalar, on altınlık notalar ve noktalı dörtlük notalar çeşitli kombinasyonlarda düzenlenerek çok sayıda ritmik şekil sağlanmıştır ve bunların tümü o zamanki Polonez'i belirlemede etkili bir yöntem olarak kullanılmıştır.

Yaklaşık 1700'e dayanan belgelenmiş bir tarihe rağmen, Polonez ritmi 1800 ile 1850 arasındaki elli yıllık bir dönemde geliştirilen belirgin özelliklere göre uygulanmıştır. Dans türleri özellikle ritmik unsurlara duyarlı olduklarından, Polonez türünün karakteristik özelliğini ortaya çıkarırken dikkat etmemiz gereken en büyük etkenlerden biri de şüphesiz ritimdir. Ancak, sadece ritmik yapının incelenmesi yeterli bilgiyi bize sağlayamayabilir. Bu yüzden Polonez'i tanımlarken ritmik özelliklerinin yanında, form ve daha az derecede melodik ve armonik unsurları da dikkat etmeliyiz. Dansa eşlik eden ritimler, bir Polonez'in Polonyalı karakterini oluşturmada veya azaltmada rol oynamaktadır. Tekrarlanan sekizlik ritim kalıpları güçlü halk dans unsurlarını vurgularken, Alberti bas, bozuk akorlar veya tremolo oktavlar gibi klasik kalıplar bu aynı nitelikleri azaltmaktadır. Polonez müziğinde yapılan dansın, karakteristik unsurları bulunmaktadır. Polonez'in temposu orta hızda olduğundan, daha önceden tecrübesi olmayan katılımcılar diğerlerini gözlemleyerek dansa katılabilirler. Ayrıca Polonez, törensel ve ciddi bir şekilde yapılan danstır.

2. POLONEZ

Türün ilk örnekleri on altıncı yüzyılda ortaya çıkmadan önce, Polonya halk müziği çeşitli tarihi gelişmelerle baskı altında kalmıştır. Bunlardan biri Polonya'yı oluşturan azınlık halkların Slav paganizmi etkisi altında kalması olmuştur. İkinci güç ise, ilk Polonya Kralı tarafından kabul edilen karşıt Hristiyan kültürü olmuştur. İç savaşlar ve hanedan entrikaları, Polonya'nın güçlü müzik akımları oluşturmasını engellemiştir. On dördüncü yüzyılda tahta çıkmış Casimir, ülkeyi istikrara kavuşturmuştur ve böylece yerel dans geleneklerinin gelişmesine katkı sağlayacak ortam ortaya çıkmıştır. İşte bu noktada müzik kültürü katılaşmaya başlamış ve Polonez'in ataları ortaya çıkmıştır.

Polonez türünün en eski atası "Chodzony"dur. Bu dansın daha yakın bir akrabası ve bir türevi olan "Chmiel" on yedinci yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bu eski danslarda genellikle on altılık notalar kullanılmamıştır. Senkoplanmış vuruşlar popüler olmuştur, majör veya minörden daha çok pentatonik olması muhtemel bir melodik çizgi kullanılmıştır. Bölgesel geleneklere göre Chmiel farklı versiyonlara sahip olmuştur. Polonya'nın batı bölgesinde, 3/4'lük zamana sahipken, Rus sınırına yakın olan doğuda 2/4'lük zaman daha yaygın kullanılmıştır. Polonya'nın altın çağı 1386'da başlamış ve 1572'ye kadar devam etmiştir. Bilimsel ve sanatsal çalışmaların geliştiği bu dönemde Polonez köylü müziğinden soylu müziğine geçiş dönemi yaşamıştır. Bu hareketle beraber, soyluların zevklerine ve amaçlarına uyarlanmaya başladıkça, Polonez de değişiklik gözlenmeye başlamıştır. Polonez, özgünlüğü ve üslup çeşitliliğinin yanı sıra temsili ve sosyal işlevleriyle de Polonya'da bulunmuş yabancıların ilgisini çekmiştir. Fransız gezgin Le Laboureur, notlarında Vasa sarayında görülen Polonez'i şöyle anlatıyor: "Hiç bu kadar ciddi, hassas ama aynı zamanda saygılı bir şey görmedim. Daire şeklinde dans ediliyordu: iki bayan birlikte dans ediyordu, sonra iki beyefendi. İlk bölüm, müziğin ritmine ayak uydurmak ve adım atmaktan oluşuyordu. Bazen önde gelen bir kadın çift sanki kendilerini takip eden bir çift erkekten kaçmaya çalışıyormuş gibi aniden çemberin iç kısmına doğru hızla geri dönüyordu" (Laboureur, 1647).

Polonya danslarının en eski türleri yaklaşık 1540'a kadar uzanmaktadır ve Krasnik din adamlarının manastırından bir keşiş olan Zublin John'a atfedilmiştir. Bu parçalar genellikle iki bölümden oluşmaktadır: "Vortanz" ve "Nachtanz". Vortanz, bir yürüyüş ya da gezinti tarzını düşündüren yavaş ikili zamana sahiptir ve

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

on sekizinci yüzyıl Polonezlerinin erken bir biçimi olarak tanımlanabilir. İkinci kısım, Nachtanz, hızlandırılmış üç zamandan oluşmaktadır.

On yedinci yüzyılın sonlarına doğru Polonez'in temel özelliklerinden biri haline gelecek olan ulusal aidiyeti ve toplumsal işlevi tanımlayan özellikleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Polonez'in içinde barındırdığı duygusal ifadelerin yanı sıra diğer özellikleri de bu dönemde belirginleşmiştir. Dokuzlu veya yedili bir melodik sıçrama veya konturun özellikleri ve her başlangıç ölçüsünde ilk vuruşta iki sekizlik notadan oluşan ritmik formülün yaygınlığı bu danslarda görülmüştür (Szkodzinski 1976, 9).

Polonez'in bazı unsurları belirginleşmeye başlasa da ritim ve ölçü ile ilgili olan ayrıntıları değişkenlik göstermiştir. Ayrıca müzik, Batı Avrupa'nın başka yerlerinde meydana gelen çok sesli gelişmelerden korunmuştur (Bakst 1962, 61).

Polonez'in gelişimi, 1600'lerin ortalarındaki bir dizi yıkıcı savaşın siyaset kurumunu daha da istikrarsızlaştırdığından dolayı Polonya sınırlarının dışına kaymıştır (Zaluski 1997, 22). 1650'den on sekizinci yüzyılın ortalarına kadar, Polonezler yalnızca Polonya dışı kaynaklarda bulunmuştur (Thomas 1992, 145).

Eski dönemlerinde, Polonezler başlangıçta sadece erkekler için olmuştur, daha sonra kadınlar tarafından çiftler halinde dans edilir hale gelmiştir (Sachs 1937, 332). Diğer Avrupa salonlarına ithal edildikten sonra, Polonez baloları ve tören etkinliklerini açmak için kullanılmıştır. Kutlamaların başında, ev sahibi en önemli bayana eşlik etmiş ve sırayla her çifti kabul etmiştir. Dansçılar daha sonra ilk çiftin arkasında sıraya girmiş ve odanın etrafında yönlendirilmiştir (Zorn 1905, 203).

Eski Polonya kültürünü yansıtan Polonez formunun gerçek anlamda ortaya çıktığı dönem On sekizinci yüzyıldır. Yapılışında ve dans figürlerinde, o zamanların Polonyalılarının alışkanlıklarını, sosyal ilişkilerini, hatta hareket şekillerini, ayrıca o dönemin popüler olan Polonya kıyafetlerini gözlemlemek mümkün olmuştur. On sekizinci yüzyılda Polonez'in geniş çapta tanınmasının sebebi, bu formda çok sayıda bestenin olmasıyla ilgili olmuştur: Kraliçe Anna Maria Saska'nın on bir ciltlik Polonez'i, Karol Kurpiński'nin otuz Polonez'i ve Józef Elsner'in elli Polonez'i bulunmaktadır. Polonez, sosyete etkinliklerinde dans etmek için kullanılan bir müzik yerine enstrümental bir parçaya dönüştükçe daha da ayrıntılı hale gelmiştir. Ayrıca ağırlıklı olarak kullanılan müzik aleti piyano olmuştur.

On sekizinci yüzyılda Polonez'e olan ilginin artmasının bir başka düşüncesi, Fransız, İtalyan ve Alman tarzlarına daha aşina olan izleyicilere farklı yöresel danslar sunma arzusundan kaynaklanmıştır.(David Schulenberg, 2010, 96)

Polonez Almanya'da on sekizinci yüzyılda Johann Sebastian Bach, Georg Phillip Telemann gibi besteciler ve daha sonra Joseph Haydn, Wolfgang Amadeus Mozart ve Carl Maria von Weber tarafından geliştirilmiştir. On dokuzuncu yüzyılın başlamasıyla birlikte Ludwig van Beethoven ve Franz Schubert gibi besteciler enstrümantal Polonezi popüler hale getirmiştir. Schubert tek başına piyano için iki ve dört el için on ikiden fazla Polonez yazmıştır. Robert Schumann ve Franz Liszt yalnızca piyano için Polonezler bestelemiştir.

Polonez'in gelişimi, on sekizinci yüzyılın sosyal ve politik olaylarından dolaylı olarak etkilenmiştir. Polonya toplumu, diğer Avrupa ülkelerindeki gelişmelerle giderek daha fazla ilgilenir olmuştur. Soyluları, orta sosyal tabakalara hükmetmeye ve kentsel orta sınıflara tabi olmaya devam ederken, yabancı sakinler, zayıf Polonya burjuvazisi yerine ekonomik ve kültürel nüfuza sahip olmuştur (Czekanowska 1990, 9).

Georg Philipp Telemann, Franz Benda ve Johann Philipp Kirnberger Polonya geleneklerini araştıran müzisyenler arasında yer alırken, Johann Mattheson, Johann Adolf Scheibe ve Johann Georg Sulzer gibi diğerleri konuyla ilgili teorik yazılarla katkıda bulunmuştur (Allihn 1995, 210). Polonez 1700'lerin ortalarında Kirnberger ve W. F. Bach gibi besteciler sayesinde basit transpozisyonun ötesine geçmiş ve bölümler arasındaki melodik şekli daha büyük ölçüde değiştiren gelişmeler yaşamıştır.

On sekizinci yüzyıl Polonya Polonezlerinin ritmik unsurları besteciye göre değişmektedir. Kirnberger, neyin Polonya Polonez'i olarak kabul edilip edilemeyeceği konusunda çok ayırt edici olmuştur. İlk olarak, türün Sarabande'den daha hızlı ama Minuet'ten daha yavaş bir temposu olduğunu ve en hızlı nota değeri olarak yalnızca onaltılık notaların olduğunu belirtmiştir. İkinci olarak, eserlerde kullanılan belli başlı ritimlerin artık bir kalıp haline gelen özellik olduğunu belirtmiştir (Allihn 1995, 212).

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Telemann, Kirnberger'in teorilerine taban tabana zıt fikirleri olan Polonya Polonez'inin doğası hakkında görüşlerini dile getiren bir başka besteci olmuştur. Bestecilerin çoğu üçlü zamanlı Polonez bestelemiş ve teorik metinlerde ikili zamana yapılan göndermeler ortadan kalkmışken, Telemann danslarında her iki zamanı da kullanmıştır. Ritim seçimi de diğer bestecilerden farklı olmuştur ve genellikle eski Chmiel ve geleneksel halk melodilerinde bulunan ve on sekizinci yüzyıl Polonez'lerinde daha yaygın olan ritmik kalıpları kullanmıştır. Müzik tarzında köylü Polonya müziğine daha yakın üslupları tercih etmiştir. Polonya'nın 1795'te üç parçaya bölünmesiyle tüm ulusal kalkınma etkili bir şekilde durmuştur. Böylece Polonez, Beethoven, Clementi, Cramer, Czerny ve Weber'in Polonezler'inde sergilendiği gibi, daha çok gösterişliliğe vurgu yapmış ve politik olarak zayıf bir salon parçası haline gelmiştir (Lissa 1976, 817).

Polonez'e yeni bir yapı olarak üçüncü bölüm eklenmiştir, burası ana melodi kadar çok ölçüye sahip olmuş ve çoğunlukla iki trio ve bir Coda'dan oluşmuştur. Üçüncü bölümde çoğunlukla minör tonu kullanılmıştır, ardından ana bölüm tekrar edilmiştir. Schilling, Polonya dışı etkiden kaynaklanan değişkenliği ve gelişimi fark etmiştir. Alman ve İtalyan formlarının güçlü ve parlak olduğunu belirtmiştir. Sonatlarda, Konçertolarda, Operalarda ve diğer büyük bestelerde intermezzo olarak işlev gören eserlerin Polonezler ile arasındaki temel farklardan biri olarak, eski Polonezlerin temposunun artması olduğunu söylemiştir (Schilling 1837, 504).

1830 ayaklanmasından sonra, Polonez milliyetçi sembolizmin iki koluna ayrılmıştır. İlki, Polonyalı besteciler tarafından Polonya'ya olan sadakat ve kararlılığın ifade edildiği bestelerin ortay çıkmasıyla gelişmiştir. İkinci dal, Polonya'nın Rusya tarafından saldırı altında olmasına karşılık ironik bir şekilde Rusya'da kabul görmesiyle gelişmiştir. 1830'dan sonra Rus besteciler Polonez'i romantik eserlerde marşların ve diğer gösterişli örneklerin yerine kullanmıştır. Charles Soullier (1797-1878) Polonez ile ilgili temel birkaç ilginç nokta sunmuştur. 3/4'lük ritim, feminen kadanslarla ılımlı tempo, ancak duygulanım olarak ruh hallerinde zıtlıklar görünümüştür, ciddi ve hafif, özgür ve görkemli, şakacı ve ciddi (ibid, 242).

Bazı besteciler, Polonez hakkındaki bilgilerini Polonya'da yaşayarak elde etmiştir, bazıları ise orijinal halk ezgilerini bozma eğiliminde bir süreç olan başka bestecilerin deneyimlerinden etkilenmiştir. Georg Philipp Telemann (1681-1767) ve Johann Philipp Kirnberger (1721-1783) birinci eğilimi temsil ederken, Wilhelm Friedemann Bach (1710-1784) ikincisine bir örnek olmuştur.

Georg Philipp Telemann, 1704'ten 1707'ye kadar Polonya'da yaşamış ve bu deneyimden oldukça etkilenmiştir (Reiss 1954, 846). Diğer Polonez bestecilerinin çoğunun kabul ettiği ilkelerin aksine, hem ikili hem de üçlü zaman kullanmıştır. Telemann'ın 4/4'lük ritmi kullandığı Polonezleri genellikle noktalı bir dörtlük nota ile başlarken, 3/4'lük olanlar genellikle noktalı bir sekizlik nota ile başlamıştır. Ritmik olarak, bu Polonezlerin diğer Alman Polonezlerinden daha çok on yedinci yüzyıl Chmiel'i ve on sekizinci yüzyıl Vortanz'ı ile ortak noktası bulunmaktadır. Destekleyici enstrümental bölümlerde Chmiel desenlerini sıklıkla kullanması, üst seslerdeki noktalı ritimlere ters düşerek Polonezlerinde benzersiz bir doku oluşmasını sağlamıştır. Anlaşılan o ki, incelenen tüm Alman besteciler arasında en çok eski Polonya halk geleneklerinden etkilenen Telemann olmuştur.

Johann Philipp Kirnberger 1741-1751 yılları arasında Polonya ile Saksonya arasında seyahat ederken Polonya ulusal danslarını toplamak için çok zaman harcamıştır. Sonunda müzik eserleri üzerine birkaç metin yayınlamış ve halk müziklerini kendi imzalı eseri Die Charaktere der Tanze'de derlemiştir (ibid, 211).

Kirnberger eserlerinde, a bölümlerinde altı ila sekiz ölçü ve b bölümlerinde on iki ölçü ile aynı boyutları kullanmıştır. Tüm Polonezleri, iki ölçüden oluşan cümleler ve iyi organize edilmiş melodilerle majör tonda yazılmıştır. Kirnberger'in müzikal ve teorik çalışmaları, Telemann'ın ritmik fikirlerinden bazılarına ilginç bir kontrpuan sağlamıştır. Kirnberger'in hem tiz hem de bas bölümlerinde 1. vuruşta senkop ve noktalı ritimlere vurgu yaptığı yerde, Telemann alt enstrümanlarda Chmiel veya halk dansı ritimleriyle solo çizgide on altılık notaları ve ara sıra noktalı çeyrek notaları kullanmayı tercih etmiştir. Kirnberger iki Polonez'inde ikili formu korurken, Telemann dört parçasında daha çeşitli bir yapı yaklaşımı kullanmıştır (Barbara M. SİEMENS 1986, 35).

Wilhelm Friedemann Bach'ın Polonezlerinin temel özellikleri eski ve yeni unsurlar arasında gidip gelmektedir. Geleneksel ikili biçim tüm Polonezlerde mevcuttur ancak daha uzun parçalarda yer alan daha

geniş modülasyonlarla baskın ya da göreceli olarak hareket etmektedir. W. F. Bach daha modern figürler kullanmaya özen göstermiştir. Her ne kadar eserlerinde kullandığı 3/4'lük ritim dinleyiciye Polonez ruhunu yansıtsa da içinde yer alan ifadeler, farklı kalıplardaki eşlikler ve sağ el ve sol eldeki melodik malzemeler Polonez ile olan bağı ayırmaktadır.

Polonyalı olup Polonez'e yön veren besteciler denince akla Michael Kleofas Oginski (1765-1833), Maria Agata Szymanowska (1789-1831) ve Karol Kazimiers Kurpinski (1785-1857) gelmektedir.

Szymanowska, Kurpinski ve Chopin'in aksine, Oginski bağımsız bir Polonya'da yaşamıştır, bu onun bestelerinde daha milliyetçi bir yönde yol almasını sağlamıştır. Oginski amatör bir besteci olmasına rağmen besteleri Kurpinski, Szymanowska ve hatta Chopin'in ikinci piyano öğretmeni olan Joseph Elsner üzerinde önemli bir etki yaratmıştır. Melodi yeteneğiyle birleşen teorik becerilerindeki etkinliği ve bestelerinin sıklıkla doğaçlama yapılması onu farklı kılmıştır (Zaluski 1997, 145).

Oginski, Polonezlerinde Polonyalı özelliklerinin çoğunu kullanmıştır. Bu özellikler şunlardır: uzun notalar veya birinci vuruşta senkop, feminen cümle sonları, noktalı sekizlik ve on altılık nota figürleri ve güçlü eşlikler. Bu senkop, dansın eski biçimlerinin önemli bir yönünü temsil etmektedir. Oginski'nin Polonezleri W. F. Bach'ınkiler kadar etkileyici değil, ancak bazı yönleriyle farklılık göstermektedir. Kirnberger ve W. F. Bach'ın ortalama Polonezleri 17ve 31 ölçü uzunluktadır, Oginski'ninkiler ise 66 ölçüden oluşmaktadır.

Szymanowska, çoğunlukla piyano minyatürleri ve Polonezler olmak üzere yüzün üzerinde eser bestelemiştir. Szymanowska bestelerinde sık sık on altılık notalara bölünmüş vuruşları kullanmıştır. Bu özelliğe, genellikle daha parlak bir etki için triller, süsleme notaları, düzensiz gruplamalar ve ellerin yer değişmesini eklemiştir. Müziği, Oginski'ninkiyle aynı önem düzeyine ulaşmamış olsa da, bu onun kalitesinin bir yansıması olmamıştır. Parçaları yeterli değeri görmüştür ve o dönem için etkili olmuşlardır.

Karol Kazimierz Kurpinski (kemancı, besteci, şef) on sekizinci yüzyılın ilk yarısında Varşova'daki müzik kültürünün başlıca temsilcilerinden biri olmuştur (Niecks 1902, 75). Kurpinski ayrıca Chopin'in bir genç olarak zaman geçirdiği Varşova Konservatuarı'nda öğretmenlik yapmıştır (Szkodzinski 1976, 15). Kurpinski'nin Polonez stilini canlandırmak için iki düşüncesi vardı bunlar, ilk önce halk müziğinde bulunan müzik yapılarını incelemek ikinci olarak da formun içine daha fazla ulusal unsurları dahil etmektir. Opera, Kurpinski'nin müzikal katkılarının ana alanıydı ve burada Polonya tarihi, folklor, ulusal danslar ve halk şarkılarından temaları birleştirmiştir (Samson 2001, 43).

Bu üç Polonyalı Polonez bestecisine baktığımızda onlarda kendi aralarında bazı yönlerden bir birine bağlı bazı yönlerden bağımsız gelişmeler yaşamıştır. Örneğin, Szymanowska minör tonunu kullanırken diğer iki besteci çoğunlukla majör tonunu tercih etmiştir. Oginski ve Kurpinski ritimlerde benzer kalıplar kullanmıştır, ancak Szymanowska farklı ritmik kalıplar tercih etmiştir. Üç bestecinin hepsi, Polonez'i daha büyük bir form haline getirmek için bölümler eklemiştir. Da Capo'lar her zaman eklenmiştir, ancak dönüş genellikle "A" bölümüne olmuştur. Szymanowska ve Kurpinski'nin daha modern eserleri, 82 ve 88 ölçü uzunluğundayken, Oginski'nin eserleri ortalama 66 ölçü ile diğerlerinden daha kısa uzunluktadır (Barbara M. SİEMENS 1986, 40). Sonuç olarak Oginski'nin Polonezlerindeki basit milliyetçi duygular Szymanowska ile virtüöz solo eserlere, Kurpinski ile de daha armonik ve senfonik bir yapıya dönüşmüştür.

On dokuzuncu yüzyılda Polonyalı olmayan ve Polonez besteleyen besteciler, John Field (1782-1837), Ludwig van Beethoven (1770-1827), Franz Schubert (1797-1828) ve Franz Liszt (1811-1886) dir. Bunlardan Field'in on dokuzuncu yüzyıl piyano edebiyatına başlıca katkıları, ilki 1812'de yayınlanan Noktürnleri olmuştur. Ayrıca piyano Minyatürleri, Konçertolar, Fantaziler, Sonatlar ve iki Polonez bestelemiştir. Kompozisyonlarında, yavaş tempolu armoniyi, hızlı parmak çalışmalarını, şaşırtıcı ve modüler edici kesitleri işlemiştir (Langley 2001, 779/780). Field'ın iki Polonez'i, Polonez en Rondeau (1809) ve E bemol majör Polonez (1811) benzer ve zıt özellikler sergilemektedir. Her ikisi de serbest stil "Rondo" formatındadır. Uzunluktaki önemli farklılık, iki parçanın farklı işlevleriyle açıklabilir: Polonez en Rondeau bir salon parçası iken, E bemol majör Polonez hem Field'ın üçüncü konçertosundan bir bölüm hem de bir solo eserdir. Benzer ritimler her iki parçada da mevcuttur (Barbara M. SİEMENS 1986, 45).

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Ludwig van Beethoven'ın Polonez'inde görülen en göze çarpan unsurlar Beethoven'ın bu formu milliyetçi bir yapıda düşünmemesi ve serbest bir üçlü form (intro aba ca coda) ya da bir Rondo formu (intro abaca coda) olarak bestelemesidir (Downes 2001, 46).

Franz Schubert, piyano literatürü için on büyüleyici Polonez yazmıştır - dördü 1818'de ve altısı 1826'da. 1818'de yazmış olduğu eserlerde o zaman Viyana'da popüler olan Rossini'nin etkisi görülmektedir. Özellikle tekrarlanan kısa akorların eşliğinde bir şarkı melodisi işlenmiştir. 1826'da bestelediği Polonezlerde ise minör tonda oldukça hüzünlü bir şekilde başlayıp majör tonda mutlu bir şekilde biten melodiler yer almaktadır. Ayrıca bir dönem müzik öğretmeni olarak kaldığı Macaristan'ın halk müzik karakteri de hissedilmektedir.

Liszt'in iki Polonez'i (1850-51), no.1 Polonez Melancolique ve no.2 Polonez, onun virtüöz imzasını ve yetenek duygusunu taşır. Parçalar, triller, basamaklı üçlüler, oktavlar ve yarı kadans geçişleriyle doludur. İki unsur özellikle dikkate değerdir: birincisi eksik vuruşla başlamaz ve Polonez no.1'in ortasında 4/4'lük zamana geçiş yer almaktadır. Neşeli başlangıcının yanı sıra, Polonez no.2 üçlü bir zaman yapısı ile biraz daha geleneksel bir yol izlemiştir (Barbara M. SİEMENS 1986, 48).

Klasik müzikteki en önemli Polonez bestecilerinden biri, bu formu Polonya'nın müzikal sembolü haline getiren Frederic Chopin'dir. Ancak Polonez, Chopin'in zamanından çok daha önce Polonya'da gelişmiştir ve Barok döneminden beri birçok Avrupa saraylarında modaya uygun bir topluluk dansı olmuştur. Chopin, öğretmeni Elsner aracılığıyla hem Polonya hem de Alman Polonezlerinin yapısal olarak gelişimine maruz kalmıştır (Lobaczewska 1963, 65). Chopin'in Polonezleri üzerinde yapılan çalışmalarda üç belirgin özellik gözlenmektedir. Bunlardan biri, sol el tekniğinin gelişmesidir. Başlarda klasik eşlik modeli ve farklı karakteristik özellikler ile sol elde ki gizli melodi ipuçlarını göstermiştir ve zamanla kendi tarzını geliştirmiştir. Chopin'in ilk Polonezlerinin basları, Oginski, Kurpinski ve Szymanowska'nın eserlerinde geliştirilen yapıları takip etmiştir.

Çoğu kişi için Chopin'in Polonezleri diğer Polonezlerin standardını temsil etmiştir. Türün ritmini, biçimini ve melodisini kullanmıştır daha sonra yeni ifade yolları geliştirmek için kendi becerilerini onlara uygulamıştır. Erken dönem Polonezleri, vatanseverliğin yoğun olduğu bir zamanda türün geleneksel anlamını ifade etmektedir. Olgun Polonezlerinde, müzik tarzını cesur unsurlar ve yapılarla değiştirmiştir (Tanju ÇAVUŞ 2021, 23). Müziğine alıntılardan ziyade jestlerin, ritmik kalıpların ve modal armonilerin telkinleri girmiştir. Bu renklendirmeye izin vererek, Chopin köyü salona getiren ilk bestecilerden biri olmuştur (Samson 1996, 65). Chopin, erken döneminde Polonez geleneklerine sıkı sıkıya bağlı kalmıştır. Orta döneminde, üçlü bölümün ifade işlevi onu "A" bölümünden ayırmıştır. Trio'ları daha lirik dokuya ve enerjik dış kısımlara sahip olmaya başlamıştır (Kallberg 1996, 92). Chopin'in ardından Polonez türüne yaklaşan diğer iki besteci Skryabin ve Szymanowski olmuştur. Skryabin'in Polonez'i, Si bemol minör op. 21 1897'de piyasaya sürülmüştür ve Szymanowski'nin Polonez'i 1926'da "Dört Polonyalı dans" yayımlanmıştır (Chechlinska 1992, 220).

Tablo 1. Besteciler ve Polonezleri

On sekizinci yüzyıl Alman Polonezleri		
Georg Philipp Telemann 1681-1767 Johann Philipp Kimberger 1721-1783 Wilhelm Friedemann 1710-1784	4 Polonez 12 Polonez 12 Polonez	------- 1761 1746-1770
On dokuzuncu yüzyıl Polonya Polonezleri		
Michael Kleofas Oginski 1765-1833 Maria Szymanowska 1789-1831 Karol Kurpinski 1785-1857	15 Polonez 2 Polonez 14 Polonez	------- ------- 1812-1834
On dokuzuncu yüzyıl Polonya dışı Polonezler		

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

John Field	1782-1837	2 Polonez	1809-1811
Ludwig van Beethoven	1770-1827	1 Polonez	1814
Franz Schubert	1797-1828	10 Polonez	1818-1826
Franz Liszt	1811-1886	2 Polonez	1850-1851
Frederic Chopin Polonezleri	1810-1849	16 Polonez	1817-1845

3. FREDERİC CHOPİN'İN SOL MİNÖR VE Sİ BEMOL MAJÖR POLONEZLERİ

Chopin'in ilk dönem besteleri olan sol minör ve si bemol majör Polonezleri bestecinin Varşova'daki çocukluk yıllarında yazdığı en geleneksel eserleri olmuştur. İlk eseri Chopin'in yedi yaşındayken yazdığı sol minör Polonez'dir. Bu eser Chopin'in babası tarafından yayıncı Revd Josef Cybulski'ye bastırılmıştır. Bu eser genel hatlarıyla basit bir dans kalıbına sığdırılmış ancak bazı virtüözlük özellikleri ile süslemeler içermektedir. Polonez dansında önce eşler birbirini selamlar, sonra orkestra girer ve ardından dans başlamaktadır. Chopin bu eserinde gözlemleri sonucu ortaya çıkardığı bu süreçlerin hepsini yani selamlama, giriş ve başlangıç kısımlarını ayrıntılı olarak işlemiştir. Daha sonra eser başlangıçları aynı olan karşılıklı iki soru cevap ile devam etmektedir. Diğer cümle ilk başlangıca benzer bir yapıda karşımıza çıkmaktadır. Ama aradaki fark benzer melodinin ilk girişte hüzünlü olup yeni cümlede kulağa daha parlak ve kahramanca gelmesidir. B cümlesi trio bölümünden oluşmaktadır. Burada sol elde Alberti bas dediğimiz bir yapı ve sağ elde yine soru ve cevap niteliğinde eğlenceli bir melodi işlenmiştir. Triodan sonra ilk bölüm tekrarlanır ve eser böyle sona ermektedir. Bu eserde Chopin farklı duyguları, bazen eğlenceli bazen melankolik, çocuksu bir duyguyla ama çok iyi bir teknikle ortaya çıkarmıştır.

Resim 1. Frederic CHOPİN - Sol Minör Polonez
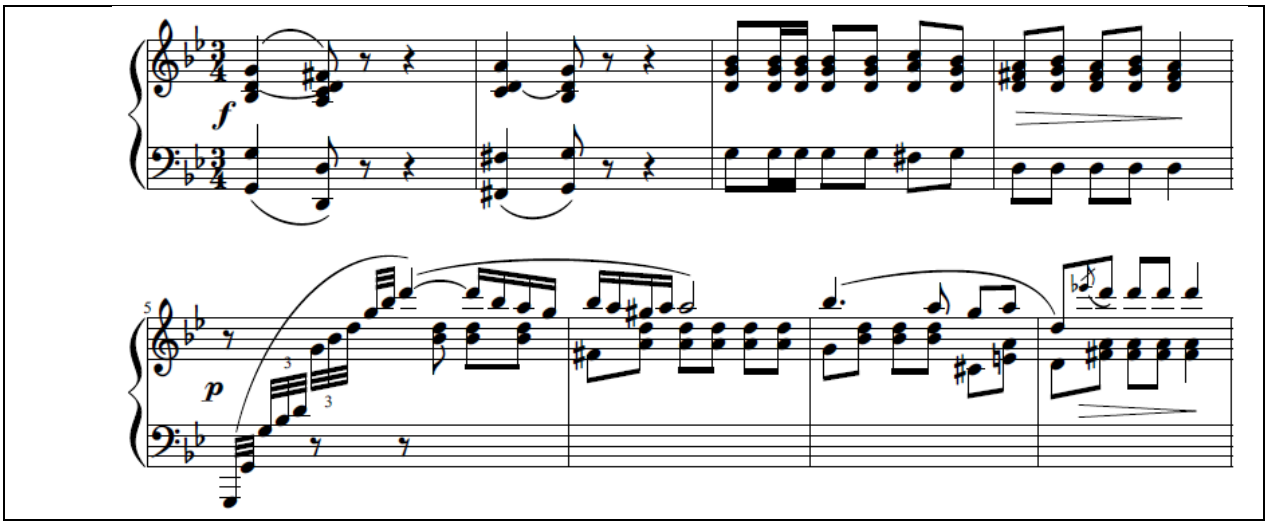
Polonez si bemol majör "Allegro" temposunda ve güçlü bir nüans ile başlamaktadır. 'A' cümlesi on iki ölçüden oluşmaktadır. Motif 'a[1]' in ilk üç ölçüsü duygulu ve keskin Polonez ritim kalıbı ile başlar ardından dominant seste bitmektedir. Sol el tekrar eden temel seslerin oktav olarak eşlik etmesiyle şekillenmiştir. Aslında bu tür eşlik Chopin'in çok kullandığı bir yapı değildir, daha çok Franz Liszt bu yapıda oktav olarak eşlik kullanmıştır. Daha sonra başlayan 'a[2]' motifi diğer motifin aksine daha neşeli bir duygu yoğunluğu olan melodi barındırmaktadır ve sol elde bağlı giden eşlikte bunu desteklemektedir. Bir oktav üstten duyurduğu melodide Chopin, yaşının aksine yeni bir tarz ve deneyim aradığını bize göstermektedir. Devam eden trio bölümünde başka bir Polonyalı besteci olan Michal Kleofas Oginski'in bir Polonez'ine benzer bir melodi bulunmaktadır. Chopin'in bunu isteyerek ya da istemeyerek yaptığı bilinmemektedir. Si bemol majör Polonez

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

ile sol minör Polonez arasındaki önemli bir fark da Si bemol majörde Alberti bas dediğimiz eşliğin bulunmamasıdır.

Resim 2. Frederic CHOPİN - Si Bemol Majör Polonez
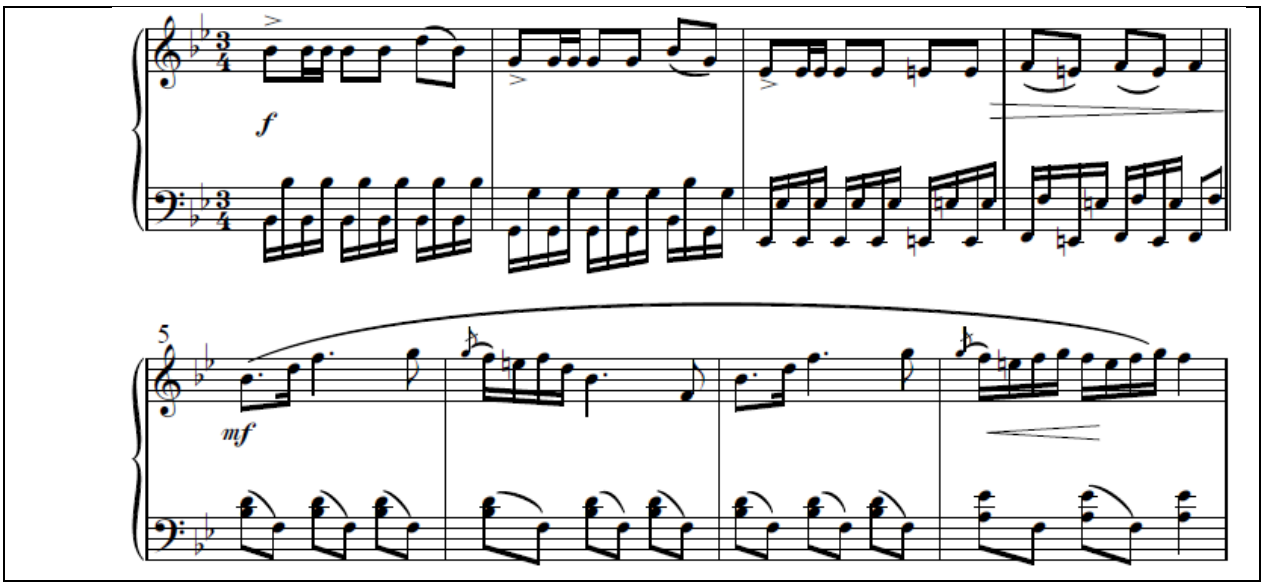
4. SONUÇ

Bu yazıda Polonya halk müziğinin vokal ve enstrümantal geleneklerinden olan Polonez analiz edilerek arka plandaki tarihin, coğrafya ve politikanın etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Polonez dansı, görkemli, marş benzeri bir danstır. Müzik eşliği yavaştır ve ritimler basit ve tekrarlayıcıdır. Çoğu zaman müzik besteciye göre kendi içinde değişir, ancak temel özellikler aynı kalmaktadır. Zamanla yaşanan sosyal ve sanatsal değişimler, artan duygusallığa ve derin kişisel ifadeye olanak sağlamıştır. Ritimde, dinamiklerde, armonilerde, dokularda, tonalitelerde daha fazla renk kullanımı müzikteki stresi ve gerilimi artırmanın ve duyguların ve ifadenin daha derin bir hisle vurgulanmasının yöntemi olmuştur. Polonya halk şarkıları tek seslidir ve müziğin en önemli ve baskın unsuru melodidir ve dans olarak kullanılmaya çok uygundurlar. Sonuç olarak Polonez, çeşitli müzik yapısına rağmen varlığının başlangıcından bu yana Polonya kraliyetinin karakteristik ahlakının bir aracı olmuştur. Zaman zaman bazı siyasi olayların da etkisiyle dans, vatansever, milliyetçi ve toplumsal açıdan önemli içeriklerle zenginleşmiştir. Bu nedenle uluslararası alanda Polonya kültürünün, geleneklerinin ve zihniyetinin elçisi haline gelmiştir. Polonyalılar için Polonez hala Eski Polonya geleneğinin bir simgesi, uzun yıllar boyunca Polonya tarihinin bir hikayesi olmaya devam etmektedir.

KAYNAKÇA

1. Bakst, James. 1962. "Polish National Influences in Chopin's Music.
2. Brückner, Aleksander 1957 Dzieje kultury polskiej. Eng.: The History of Polish Culture. (3rd ed.). V.1. Warsaw.
3. Czekanowska, Anna. 1990. Polish Folk Music. Cambridge: Cambridge University Press.
4. Drabialska, Helena 1938 Polonez przed Chopinem. Eng.: Polonaise Before Chopin. Warsaw.
5. ERIC MCKEE , Dance and the Music of Chopin: The Polonaise.
6. Jachimecki, Zdzisław 1914 Dawne tańce polskie. Eng.: Old Polish Dances. “Życie Polskie”.
7. JUAN CARLOS FERNÁNDEZ-NIETO , Beyond The Songs on The Vistula: Chopin and Poland, a Mythical Construction.
8. Leichtentritt, Hugo. Musical Form. Cambridge: Harvard University Press, 1951.
9. Polish Music Culture Resources in Libraries and Archives.

10. SACHS Curt, World History of the Dance.
11. Thomas TAPPER, Essentials in Music History, New York, 1992.
12. Tomasz Nowak , National Dances in the Canon of Polish Culture.
13. Turska, Irena 1962 Taniec w Polsce. Eng.: The Dance in Poland. Warsaw.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(16)

Ahmet AKAY[67]; Erentürk ÖNAL[68]; Mustafa EKİCİ[69]

TÜRKLERDE BOY YAPILANMASINA BİR ÖRNEK: KARAHANLILAR

AN EXAMPLE OF CLAN ORGANIZATION IN TURKS: QARAKHANIDS

ÖZ

Eski Türk devletlerinin oluşum süreci oguş denilen aileden başlayarak sırasıyla urug, boy, bodun ve il denilen devlet olma durumuna kadarki zamanı kapsamaktadır. Türk boyları ise Türk devletlerinin hem kuruluşunda hem de bölünüp parçalanmasında rol almışlardır. Bu minvalde Karahanlıların devletleşme sürecinde hangi Türk boylarının etkisi olduğu meselesi, Batılı ve Doğulu bilim adamlarınca öteden beri tartışılmıştır. Ağırlıklı görüş Karluk tezi üzerinde yoğunlaşırken bir kısmı çalışmada da ifade edilen Yağma, Çiğil ve Uygur varsayımlarıdır. Makalede litaratürdeki tüm görüşlere ulaşılmaya çalışılarak Karahanlı hanedan sülalesinin hangi Türk boylarına dayandığı sorusu cevaplandırılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Boylaşma, Türk boyları, Karahanlılar.

ABSTRACT

The formation process of the ancient Turkish states covers the period starting from the family called oguş until becoming a state called urug, tribe, bodun and province respectively.Turkish tribes played a role in both the establishment and the division and disintegration of the Turkish states. In this regard, the issue of which Turkish tribes had an influence on the state formation process of the Karakhanids has been discussed by Western and Eastern scientists for a long time. While the dominant view focuses on the Karluk thesis, some of them are the Yağma, Çiğil and Uyghur assumptions, which are also expressed in the study. By trying to reach all the opinions in the literature, the article tried to answer the question of which Turkish tribes the Karakhanid dynasty was based on.

Keywords: *Descent, Turkish tribes, Karakhanids.*

[67] Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrasya Araştırmaları Doktora Öğrencisi, orcid.org/ 0000-0002-1217-5911
[68] Çavdarlılar Ortaokulu, Sosyal Bilgiler Öğretmeni; Erentürk ÖNAL
0009-0005-2664-495X
[69] Zafer İlkokulu, Sınıf Öğretmeni; Mustafa EKİCİ
0009-0001-4038-1827

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Felsefi düşüncenin en yetkin kalemlerinden Platon, devletle ilgili düşüncelerini açıklarken "Toplumu yapan, insanın tek başına kendi kendine yetmemesi, başkalarını gereksemesidir. Bir insan bir eksiği için bir başkasına başvurur, başka bir eksiği içinde bir başkasına. Böylece birçok eksikler birçok insanların bir araya toplanmasına yol açar. Hepsi yardımlaşarak bir ortaklık içinde yaşarlar. İşte bu türlü yaşamaya toplum düzeni deriz." ifadelerini kullanmıştır (Platon, 2004: 369). Toplum düzenini oluşturan en önemli anahtar kavramın "ortaklık" olduğu ifade edilirse yanlış bir yargıda bulunulmamış olur. Çünkü bir araya gelen toplumlar ya da boylar, belirli bir mücadele sonucunda, ekonomik etmenlerin de zorlayıcı etkisiyle birbirleriyle ortaklık kurarak devletleşme kanalına girmişlerdir. Bu süreç içinde toplum düzeni oluştuktan sonra –ortak yaşam alanı gereği- bir takım devletleşme olgularının meydana gelmesi gerekmektedir.

Devletleşmenin nasıl olabileceğine dair birçok teori ortaya atılmıştır. Bunlar ise; aile teorisi, kuvvet ve mücadele teorisi, biyolojik teori, sosyal sözleşme teorisi ve ekonomik teori olarak ifade edilir (Gözler, 2013: 43). Bozkır Türklerinin boylar aracılığıyla devlet yapılanması da bir nevi aile teorisi kavramına işaret etmektedir. Aile teorisine göre devletin oluşumunda ataerkil vasıfları üzerinde bulunduran ailelerin yani boyların, çeşitli faktörlerin etkisiyle olgunlaşıp büyümeleri ve nihayetinde bir araya gelerek otoritenin oluşması olarak düşünülebilir. Türklerin kurdukları ilk göçer devletlerin birçoğunda en başta ifade edilmesi gereken ilişkinin bir soydaşlık bağı başka bir ifadeyle kan bağı ilişkisidir.

Bozkır Türklerinin ve daha sonrasında yerleşikliği hayat tarzı haline getiren Türk boylarının bilimsel literatürde teşkilatçılık özelliklerine vurgu yapılırken oğuş (aile), urug (soy), boy, budun ve il yani devlet kavramları ön planda tutularak devletleşme yetileri ifade edilmiştir. Türklerin bağımsızlıklarına düşkün olmaları ve milli bir hassasiyet göstermeleri onların boylar aracılığı ile devletleşme sürecini hep canlı tutmuştur (Ögel, 1992: 78). Türk tarihinde devletleşmenin akamete uğradığı dönemlerde dahi bağımsızlık ülküsünün düşüncelerde daima olması yeni bir devleti kurmanın yolunu açmıştır.

Türklerin teşkilatçılık yeteneğiyle oluşturduğu devletlerin dayandığı birtakım olguların olduğunu söylemek gerekir. Bunlar; millet (halk), ülke, egemenlik ve kanun bir başka deyişle töredir. Millet dediğimiz kavrama budun veya el denilmektedir (Demirel, 2017: 7). Budun, boyların bir araya gelmesiyle oluşan bir kavramdır. Türkler, devletler oluştururken tüm boyların tek bir çatı altında toplanması düsturunu önemsemişler ve bu görüş birçok Türk devletinin teşekkül etmesinde görülmektedir. Asya Hun Devletinin oluşumundan Köktürklere, Uygur Devletinden Devlet-i Aliyye'ye ve son olarak çalışmaya konu olan Karahanlılar da dâhil olmak üzere tarihte kurulmuş Türk devletlerini oluşturan boyların belli bir zaman süreci içerinde bir araya gelip güçlenmeleri ve devletin teşekkül etmesi ya da tam tersi ifadeyle boyların bölünüp parçalanmasıyla devletlerin giderek küçülmeleri sürecine girmeleri ve en sonunda yıkılışı vuku bulmuştur.

Bu çalışmada, Türk devletlerinde devletleşmenin nasıl gerçekleştiği, Türk devletlerinde kritik önemdeki devletleşmeye giden yolun nasıl olduğu, Karahanlı Devletini oluşturan boyların siyasi, ekonomik ve kültürel özellikler ile Karahanlıların hangi boyların birleşimleriyle ile vücut bulduğunu değerlendirmek üzere çalışmanın çerçevesi çizilmiştir.

Çalışma, Türk devletlerinin ve özelinde de Karahanlı Devletinin boylar aracılığı ile hızlı bir teşkilatlanma sürecine girmesinin ilmi değerlendirmeler ışığında ortaya koyulması bakımından önemlidir.

Bu çalışmaya konu olan Karahanlılar Devleti de birçok Türk boyunun bir araya gelip yapılanmasıyla oluşmuştur. İlmi camiada Karahanlıları oluşturan boyların kimler olduklarına dair tam bir birlikteliğin olduğunu söylemek zordur. Literatürde, tarihte kurulmuş ilk Müslüman Türk Devleti Karahanlıları hangi boyların oluşturduğuna dair farklı görüşlerin olduğu ancak bazı tezlerin daha ağır bastığı müşahede edilmiştir.

Karahanlıların Karluk Türk boyunun esas askeri ve siyasi faaliyetle ile teşkilatlandığını ileri süren bilim adamlarının hem batı hem de doğuyu temsil eden camiadan geldiğini söylemek mümkündür. Omeljan Pritsak, Karahanlıları Aşina hanedanına mensup Karluklara bağlarken Karahanlıları oluşturan bir diğer boy Uygur ve Yağma boylarına da atıfta bulunmuştur (Pritsak, 1952: 55). Fuad Köprülü, Grigorief ve F. Grenard da X. ve XI. asırlarda Karlukların güçlü bir boy olduğuna işaret ederek Karahanlıları kuran boyun Karluk varsayımı üzerinde durmuşlardır (Köprülü, 1976: 141; Grenard, 1939: 49; Grigorief, 1999: 8). Ayrıca V.V. Barthold da bu savı savunan düşünürler arasında bulunmaktadır (Barthold, 1975: 34).

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Karahanlı devlet teşekkülünde Yağma boyunun olabileceği bilim camiasında çok düşünülmüş ve V. Minorsky, Faruk Sümer ve Reşat Genç tarafından savunulan bir tez olarak kalmıştır (Genç, 1981: 125; Sümer, 1999: 142).Yine ilmi camiada Karahanlı Devletinin hem kuruluşunda hem de gelişim aşamalarında Çiğillerin faaliyetleri tartışılagelmiştir (Pritsak, 1952: 251-273; Genç, 1981: 11; Aksu, 2001: 281-309). Barthold'da Karahanlıyı oluşturan boylar arasında Karlukları saydığı gibi Çiğilleri de Batı Türkistan'a göç eden kurucu boylar arasında zikretmiştir (Barthold, 1990: 273). Son olarak Karahanlıların hükümdar soyunun Uygurlara dayanabileceği görüşü daha çok Çin eksenli bilim adamlarınca tartışılmış ve Çin Devleti Tarihinde kabul edilen bir görüş olarak kalmıştır (Yasin, 2016: 86).

İncelenen literatürlerden içerik analizi yöntemi kullanılarak Türklerde boy yapılanması ve özelinde Karahanlıları oluşturan boylar hakkında aşağıdaki sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır:

1) Türklerde boy sisteminin karakteristik özellikleri nelerdir?
2) Boy sisteminden devletleşme nasıl gerçekleşiyordu?
3) Karahanlı Devletinin teşekkül etmesinde hangi boyların faaliyetleri etkiliydi?

1. Türklerde Boy Yapılanmasının Özellikleri

Türk göçerlerinin tarih sahnesine çıkışlarından itibaren yaşadıkları coğrafyanın zorlu etkisi; Türk mizacını, örf / adetlerini, yaşayış şekillerini, aile yapılarını, bir araya gelmelerini (boylaşmasını) ve en nihayetinde millet olma sürecini biçimlendirmiştir. Boyların bir araya gelerek devletleşme sürecine girmeden Türklerdeki oğuş, urug, boy, bodun ve il terimlerinin hatlarının çizilmesi gerekmektedir.

Toplumun sağlıklı olabilmesinin ve devletlerin geleceğe kalabilmesinin kutsal hedeflerinden belki de en önemlisi ailedir. Türklerde aile ataerkil bir dairede ele alınmalıdır. Ancak kadının rolü tartışmasız bir şekilde pozitif konumdadır. "Türklerde aile, ataerkil bir biçim sergilemekle birlikte, batı toplum yapısındaki ataerkilliğe göre mallara ve araziye tüm aile üyelerinin ortaklığı ve ailedeki herkesin söz hakkının bulunması gibi farklılıklar bağlamında Türk tipi aile yapısında kadının da etkin olduğu bir ataerkil düzen söz konusudur." (Gömeç, 2018: 40). Kaşgarlı Mahmut aile kavramını oguş ile açıklamıştır. Ona göre oguş; oymak, hısım, akraba şeklindedir (Atalay, 1992: 83). Ataerkil yapının etkisiyle aileler arasındaki ilişkiler babadan alınan kan birliği sürdürülmektedir. Aslında Türklerde oguş yapısının bir kan ve soy birliği olarak düşünmek gerekmektedir. Eberhard, Türk oguş sisteminden bahsederken devletle olan ilişkisini ortaya koymuştur. Türk ailesinde, aileyi en yaşlı erkeğin yönettiğini ve aile içindeki diğer insanların tam bir itaatle o kişiye bağlılıklarını bildirdiklerini ve aile büyüdükçe ve boy durumuna geldiğinde bu kişinin boyun beyi olduğunu ifade etmiştir (Eberhard, 1944: 265-276).

Oguşların bir araya gelmesiyle oluşan yapılar ise urug olarak adlandırılmaktadır. Kaşgarlı Mahmut, Divan-ı Lügat'it Türk'te urug için; "Ekim için tohuma urug denir. Akrabada buna benzetilerek urug tarıg denir." ifadelerini kullanmıştır (Kaçalin, 2021: 529). Bu yapılanma şeklini, birbirlerinden kız alıp veren oguşlar, akrabalık ilişkisi kurarak ve bir araya gelerek bir yaşama kültürü olarak düşünmek yerinde bir tespit olacaktır.

İslamiyetten önce Türk toplumunun önemli bir katmanını oluşturan uruglar, boy adı verilen bir yapıya entegre olmuşlardır. Bu ifade "bod" kelimesiyle de kullanılmaktadır. Kaşgarlı Mahmud, "ulus, kavim, kabile, aşiret, hısım" anlamında kullanmıştır (Kaçalin, 2021: 126). Türklerde boy yapılanması devletlerin bekasını ortaya koyması bakımından çok önemlidir. Boyu yöneten "bey" adı verilen idarecidir. Boyun beyinin oluşmasında seçim usulünün olması demokrasinin olduğunun bir işaretidir. Şöyle ki, boyu oluşturan oguş ve soy yöneticileri oy kullanarak beyi seçimle işbaşına getiriyorlardı. Boy beylerinin ferasetli, doğru ve dürüst, cesaretli ve Kaşgarlı'nın ifadesiyle "Mal kimde çoğalırsa beylik ona gerekir" ifadelerinden yola çıkarak ekonomik olarak güçlü bir mevkide olmalarına dikkat edilmiştir. (Kaçalin, 2021: 155). Her boyun başındaki beyler Clauson'un ifadesiyle; "Kağan adına siyasi otoriteyi icra veya temsil etme yetkisine sahip boy yöneticisidir." (Clauson, 1972: 78). Kültigin yazıtında Bilge Kağan'ın buyrukları boy beylerinin kıymetini ortaya koymaktadır: "Türk-Oğuz beyleri, Türk milleti, işitin! Üste gök basmasa, altta yer delinmese, Türk milleti, ilini, töreni kim bozabilir?" (Ergin, 2005: 17). Kararlarını tek başına almayan boy beyi, kurduğu toylar aracılığı ile bir nevi meclis başkanı hüviyetine bürünür. Bu toy; yasama, yürütme ve yargı yetkisini

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

kullanmıştır. Beylerin himayesindeki boylar, konargöçer oldukları için bozkırlarda, hayvanların ihtiyaçları göz önünde bulundurularak en verimli meraların seçilmesine gayret etmişler ve planlı hareketlilik göstermişlerdir. Boyun ikamet ettiği arazi belirgin bir şekilde bölüştürülmüştür. Bir boy bu araziyi kendi mülkü gibi sahiplenip o bölgeye diğer boyların girmesine izin vermemektedir (Radloff, 1986: 192). Bu bölgelerde uzun süreli kalmayan boylar, yaylak ve kışlak denilen iki farklı yerleşim alanları seçmişlerdir. Göçebe hayatın en önemli yaşam şekli olarak karşımızda duran bu iki kavram boyların büyüyüp serpilmesinde kritik bir vazife görmüştür. Göçerlerin en yaygın ekonomik faaliyeti olan hayvancılık için hayvanların yeşil ve taze ot ihtiyacını sağlamak gerekliliği göçer Türklerin kış mevsimlerinde her daim çevresine göre daha ılıman veya sıcak ovalarda ikamet etmesine; yaz aylarında da yüksek ve serin yerlerde bulunması sonucunu doğurmuştur. Bu hayat tarzı boylarında mizacını etkilemiş; disiplinli, kuvvetli ve zamana göre akın yapabilen bir topluluk olmuşlardır.

Bilinen, teşkilatlı ilk Türk devleti Hsiung-nulardan (Asya Hunları) itibaren Türk devletlerinin vücut bulmasında boyların faaliyetleri belirleyici olmuştur. Çin kaynaklarında "Bu bin yıllık sürede Hun devleti bazen büyüdü, bazen de küçüldü. Devlet, bölümlere ayrılarak dağıldı, parçalandı. Devleti oluşturan boylar, başlarını alıp gittiler ve uzaklaştılar" ifadelerinin kullanılması boyların devletlerin oluşumunda da yıkılışında da etkili olduğu görülmektedir (Divitçioğlu, 1987: 273). Beyin boyunduruğu altında yaşayan boylar, beyin egemenliğini kabul edene kadar bazen uzun süreli mücadelelere giriştiler ve bu mücadeleler kanlı sonuçlara sebebiyet vermiştir. Bazen de boylar herhangi bir itirazda bulunmaksızın boyun eğiyorlardı. Kaplan'ın şu ifadeleri bu bölümü özetler mahiyettedir: "Eski Türk toplumunun esasını teşkil eden boylar, bazen birleşerek konfederasyonlar teşkil ederler, büyük devletler kurarlar, fakat sosyal bünye hareketli olduğu için kısa zamanda dağılırlar ve sadece yabancı kavimlerle değil, birbirleriyle de savaşırlardı." (Kaplan, 1985: 2).

Hsiung-nular gibi Çin yıllıklarında Köktürkleri oluşturan Türk boylarından da bahsedilmektedir. Bu yazılı belgelerde A-sih-na adı verilen Türk uruglarının dişi kurttan türeme mitleri anlatılır. Türklerin mensup oldukları boyun büyük çoğunluğu düşman tarafından ortadan kaldırılıp birkaç kişinin bu soykırımdan kurtulması ve bulundukları yeri terk edip daha sonra yerleştikleri yerde dişi kurttan tekrar türemesi ile tarihte bilinen Türk boylarının vücut bulması anlatılmıştır. Köktürk yazıtlarında devleti oluşturan boylar şunlardır: "Az, Basmıl, Bayırku, Çik, Ediz, İzgil, Oğuz, Karluk, Korıkan, Sir, Soğ(u)dak, Tarduş, Tatabu, Tatar, Tokuz Oğuz, Uygur, Töles" (Tosun, 2022: 190).

Köktüklerden sonra devlete dinamiklik kazandıran Türk boyları, Uygur devletinin oluşumunda belirleyici bir faktör olmuştur. Bu boylar şöyle ifade edilebilir: "Bugut, Hun, Bayırku, Tongra, Sıqar, Chi-pi,Apussu, Kulu-wu-ku ve Uygurlar dokuz boydur. Uygurların içinde bulunan on boy ise şöyledir: Yağlakar, Hutuqar, Hu-tu-ku, Kürebir, Baqsıkıt, Avuçağ, Qasar, Qayabır, Yabutqar" (Golden, 2018: 168). Ayrıca Hsiung-nu ve Köktürk devletlerini oluşturan bu boylar haricinde boy örgütlenmesine kavuşamamış kitlelerden Költigin yazıtında "oksuzluk" olarak bahsedilir. "Ok" silah veya yay anlamına gelir. Bu kitleler dağınıktır ve kontrol edilmesi zor gruplardır. (Ergin, 2005: 65).

Türk boyları üzerine fikir beyan eden isimlerden birisi de sözlük sahibi Karahanlı bodununa mensup Kaşgarlı Mahmud'tur. Kendisini tanıtırken Orta Asya topraklarında birçok Türk obasını ziyaret edip onların dil, kültür ve yaşayışlarını temaşa eden Kaşgarlı, Türk boyları hakkında literatürü ortaya koyan ilk ediplerden birisi olmuştur. Kendisinin ifadesiyle "Ben eserimde sadece Türk boylarının isimlerinden bahsettim, bu boyların soylarının sayısını bir Allah bilir." demiştir (Kaçalin, 2021: 366). Kendisini tanıtırken "Ben onların en uzun dillisi, en açık anlatanı, akılca en incesi, soyca en köklüsü, en iyi kargı kullananı olduğum halde onların şartlarını, çöllerini baştan başa dolaştım. Türk, Türkmen, Oğuz, Çiğil, Yağma, Kırgız boylarının dillerini, kafiyelerini belirleyerek faydalandım; öyle ki, bende onlardan her boyun dili, en iyi yolla yerleşmiştir. Ben onları en iyi surette sıralamış, en iyi bir düzenle düzenlemişimdir." (Atalay, 1939: 4) Kaşgarlı eserini ortaya koyarken geniş bir alanda görülen (Doğu Roma İmparatorluğundan Çin'in batısı, Sibirya'dan Hint dolaylarına kadar" Türk boylarını eserinde ifade etmiştir. En batıda Peçeneklerden başlayarak Kıpçak, Oğuz, Yemek, Başkurt, Basmıl, Yabagu, Tatar, Kırgız, Çiğil, Tohsı, Yağma, Uğrak, Çaruk (Çank), Çomul, Argu, Kay, Karluk, Uygur, Yabagu vb. boy isimlerinden bahsetmiştir (Kaçalin, 2021: 401). Kaşgarlı Mahmud, Türk kimlik bilincini derinden hisseden bir düşünür olduğu için Türkleşme sürecini tam anlamıyla

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

bitirememiş, emekleme evresinde olan bazı boyları Türk olarak kabul etmemiştir. Söz gelimi Hotanlılar ve Kençekliler örneklerini verir (Erkin, 2006: 7).

2. Karahanlı Devletini Oluşturan Boylar ve Boy Esasına Göre Devletleşmesi

Karahanlı Devleti, 840-1212 yılları arasında Maveraünnehir ve Doğu Türkistan'da hüküm sürmüş ilk Müslüman Türk devletidir. Bu devlet batı orijinli kaynaklarda; Türkistan Uygur Hanları Devleti, Karachaniden, İlek-Hanlılar ve 1874'ten itibaren de Karahanlılar Devleti olarak kabul görmüştür. (Pritsak, 1952: 251; Abdurrahman, 2001: 59). Karahanlıların İslam tarihi kaynaklarında; Hakâniyye, Haniyye, Âl-i Hâkan, Hâkaniyen, Mülûkü'l Hâkaniyye, Mülûkü'l Hâniyye el Etrâk, Evlâdü-l Hâniyye, Âl-i Efrâsyâb et-Türkî vb. isimleriyle anılmaktadır (Özaydın, 2013: 404). Çin kaynaklarında ise Ka' la han wang ch'ao (Karahanlılar sülalesi), He han wang ch'ao (Karahan sülalesi), Tsung-ling Hsi Hui ku (Tsung ling Batı Uygur Devleti isimleri verilmiştir (Abdurahman, 2001: 61). Karahanlı kelimesi etimolojik açıdan incelendiğinde Kara ve Han kelimelerinden oluştuğu görülmektedir. Kara, Türkçede ulu, yüce, büyük anlamlarına gelir. Han kelimesi ise hakan hükümdar ya da melik gibi anlamları taşır. Devlet isminde geçen Efrasiyab efsanevi Turan padişahıdır. Kaşgarlı Mahmud, Karahanlı Devletini oluşturan hanedanlığı "Afrasiyab oğulları" şeklinde tanımlamaktadır. Efrasiyab isminin ise aslında Alp Er Tunga olduğunu ve anlamının kuvvetli, yiğit adam anlamlarına geldiğini Yusuf Has Hacip de aktarmaktadır. (Hunkan, 2008: 12). Efrasiyab ismi Türkçe değil İran kökenli bir kelimedir. Karahanlıların kendi köklerini Efrasiyab'a dayandırması kuruldukları coğrafya itibariyle İran etkisinin hissedilmiş olabileceğidir. Ayrıca Hsiung-nu ve Köktürklerin de kutsal soyu olduğu bilinen Aşina ile Efrasiyab'ın kan bağının olduğu ileri sürülmektedir. İslam kaynaklarında Karahanlılar haricinde Koçu (İdikut) Uygur Devletinin ve Selçuklu hanedanlığının da Efrasiyab'ın soyundan geldiklerine dair genel bir kanı vardır (Turan, 1999: 191). Efrasiyab isminin Karahanlı hanedanının yöneticilerinden ve İslamiyet'i kabul eden Abdülkerim Satuk Buğra Han'ın şeceresinde de geçmektedir: "Satuk Buğra Han al-Mujahid Abd al-Kerim, ibn Bazir Arslan Han Afrasiyab'ın soyundan gelen ibn Tangla (Bilga) Bahur Kadir Han, ibn Puşang, İbn Alp, İbn Risiman" (Mokeey, 2016: 13).

Karahanlılar Devletini oluşturan boyların kimler olduğu, menşei hakkında farklı yorumlar ve değerlendirmeler ilmi camiada öteden beri tartışılagelmiştir (Merçil, 1992: 34). Bu çalışmada ise literatürde daha çok görüş toplayan Karluk, Yağma, Çiğil ve Uygur boyları incelemeye tabi tutulmuştur. Şüphesiz bu devletin teşekkül etmesinde irili ufaklı, etkili ya da etkisiz farklı Türk boylarının da olabileceği göz ardı edilmemelidir.

2.1. Karluk, Yağma, Çiğil ve Uygur Tezleri

Altay Dağlarının güney eteklerinde M.S. 600'lü yılların başında ortaya çıktığı değerlendirilen Karluklar, Köktürk Devletini de oluşturan bir boy olarak bilinir. Karluk ismi Divan-ı Lügat'it Türk'te "Göçebe Türklerden bir bölüğün adıdır. Oğuzlardan başka bir Türk kabilesidir. Oğuzlar gibi onlarda Türkmendir." (Kaçalin, 2021: 231). Karluk boyu aralarında üç kabileye bölünmüştür. Bunlar; Mou-ts'e (Mou-lou), Ch'ih-sse (P'o-fu) ve T'a-shih-li Karlukların 7. yy'ın ortalarında Köktürk devletine isyan etmiştir (Taşağıl, 2004: 63). Karlukların bir bölümü Altay dağlarının kuzeyini kendilerine yurt yaparak güçlendiler. Çin'in dikkatini çeken Karluklar, Çin nezdinde kendilerine itaat etmeleri istendi ancak Karlukların bu isteği kabul etmemeleri üzerine mücadeleler yaşandı. Çin mücadeleden galip ayrılarak Tang İmparatoru Karlukları boyunduruğu altına aldı. Karlukların bir kısmı Çin içinde varlıklarını sürdürse de diğer kısmı Batı Köktürkleri oluşturan A-sih-na boyları arasına karışmıştır. Daha sonraları 682'de kurulan II. Köktürk devletinde vücut bulan Karluklar, bu devlete isyan edip Türgişlerle birlikte Çin'e bağlılıklarını iletmişlerdir. II. Köktürk Devletinin yıkılışında Basmıllar ve Uygurlarla büyük rol oynayan Karluklar, Uygur Devletinin oluşumunda da öncü olmuşlardır. Uygurlarla da anlaşmazlık yaşayan Karlukların bir bölümü Türgiş sahasına geçerken bir bölümü de Çin'de yaşamaya devam etmiştir. 751 yılında meşhur Talas Savaşında ilk başta Çin tarafı desteklenirken daha sonra Arapların tarafı tutularak Arap ordusu ile birlikte Çin ordusunu mağlup etmişlerdir. Bu savaştan sonra hareket alanları daha da genişleyen Karluklar, 766'da ömrü çok olmayan bir Karluk Devleti de kurmuşlardır. Siyasi gücü olmayan bu devletin sona ermesinden sonra Uygur Kağanlığının bakiyesi olarak bu bölgede filizlenen

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Aşina boyuna mensup Karluk yabgusu Arslan Han'ın idaresindeki Karahanlı Devletinin ana omurgasını oluşturmuştur. Karahanlıları Aşina boyuna mensup bir Karluk hareket olarak kabul eden *Omeljan Pritsak, Uygurların içinde bulunduğu sıkıntılı durumun Karluklar için bir avantaj yarattığını ve Karlukların başındaki Karluk yabgusu kendini Köktürk hanedanının bir varisi olarak addedip Karahan ya da Arslanhan ünvanına da kullanarak Balasagun merkezli, ikili sistemle yönetilen bir devlet meydana gelmiştir. Devletin doğu kısmında büyük hakan olarak Arslanhan, batı kısmında ise Buğra Han unvanlı Talas merkezli yönetim kabul edilmiştir. (Özaydın, 2013: 404). Görüldüğü gibi büyük kalabalıklar halinde Batı Türkistan bölgesinde söz sahibi olan Karluklar, Karahanlı devletinin teşekkül etmesinde güçlü bir boy olarak göze çarpmaktadır. Ayrıca Köktürklerin bakiyesi olarak da bilinen Karluklar, edebiyat alanında da gelişmiş bir toplumdu. Konuştukları dil Kaşgar dili yani Hakaniye Türkçesi denilen Karluk Türkçesi idi. (Salman, 1973: 118). Bu değerlendirmelerle dil olarak da Karahanlıları etkilemiş bir boy olan Karluk devletin kurulmasında önemli bir pozisyonda yer almışlardır.*

İlmi camiada kabul edilen bir diğer tez Yağmalar boyunun Karahanlı devlet teşkilatında kendisine yer bulduğudur. Divan-ı Lügat'it Türk'te Yağma; "Bir Türk boyu. Bunlara kara yağma da denir." (Kaçalin, 2021: 551). Yine Kaşgarlı onlar için şu ifadeleri kullanmıştır: "Dillerin en yeğnisi, Oğuzların en doğrusu da Tohsı ve Yağmaların dilidir." (Kaçalin, 2021: 30). Yağmaların tarihte ilk görülme zamanı 7. ve 8. yy'lar olarak ifade edilen bu Türk boyunun sayılarının çok olduğundan bahsedilmiştir. Hatta 1700 oymakları olduğu söylenmiştir. Yaşadıkları bölge; doğusunda Uygur bölgesi, güneyinde Huland nehri, batısında Karluk boy yerleşkeleri bulunuyordu. Savaşçı bir boy olan Yağmaların silahlarının güçlü ve mükemmel bir yapıda olması onları farklılaştırmıştır. Yağmaların yöneticisinin Uygur cenahından olduğu kaydedilmiştir. Yani hükümdar ailesinin Uygur neslinden geldiği müşahede edilir. Uygurlarla sorun yaşayan Yağmalar, onlardan kaçıp Karluk ülkesine sığınmıştır. Ancak Karlukların siyasi sebeplerden mi olsa gerek onları koruma ya da yardım etme noktasında bir girişimde bulunmamıştır.

8. yy. ortalarında dikildiği tahmin edilen Taryat Terhin dikili taşında (Uygurlara ait) Yağmaların, Uygur seferlerine katıldığı bildirilmektedir (Taşağıl, 2004: 128). Karahanlı devletini oluşturan Uygurların ve onlara bağlı Yağmaların, Karahanlı devlet teşkilatının oluşumunda pay sahibi olduğu bu nazariyede değerlendirilmelidir. Ayrıca İslam kaynaklarında da geçtiği gibi Yağma yöneticilerine Buğra Han, Kara Yağma dendiği ifade edilmiştir. Karahanlı hanedan sülalesinde görülen Buğra Han ve Kara Han ifadeleri (Satuk Buğra Abdülkerim Han) Yağmaların bu devleti oluşturan bir boy olma hüviyetine sokmuştur. Bir başka İslam kaynağı Hudûd el-Âlem'de Yağmaların Kaşgar civarında ve Artuç adı verilen köylerde yaşadıkları ifade edilmiştir. Artuç köyünde de Karahanlı hükümdar ailesine ait bir mezarlık bulunmuştur (Minorsky: 1982: 45). Bu değerlendirmeler ışığında Yağmaların Karahanlı'yı oluşturan boy sisteminde kendine yer bulduğunu söylemek mümkün görünmektedir.

Karahanlıların devlet oluşumunda esas boylar arasında değil de daha çok Karlukların içinde yer alan Çiğiller, Divanı- Lügat'it Türk'te "Türklerden üç oymağın adıdır. Birincisi göçebedir, Kayas'ta otururlar. Kayas, Barsgan ilerisinde bir kasabadır. İkincisi Talas yakınlarındaki bir kasabada otururlar. Bunlara da Çiğil denir. Çiğil adını ilk alanlar bunlardır." ifadeleri yer alır (Kaçalin, 2021: 159). X. yüzyıldan önce de varlığı bilinen Çiğiller, Karluklara bağlı bir boy olarak lanse edilir. Çiğil boyunun kalabalık ve zengin olduğu bildirilmiştir. Ayrıca mizaç özellikleri olarak da iyi huylu, cana yakın, yardımsever oldukları kaydedilmiştir. Çiğillerin bir kısmı Issık Gölü kuzeyinde, bir kısmı da Taraz'a yakın bir yer olan Çiğil adlı şehirde yaşıyorlardı. Tarihi kayıtlarda Oğuz-Çiğil münasebetinin menfi bir nazariyede sürdüğü anlatılır. XI. yy.da Maveraünnehir bölgesinde de görülen Çiğiller Karahanlı ordusunun temel kuvvetlerini oluşturmuştur (Taşağıl, 2004: 58). Ayrıca, Köktürk Devleti zamanında itibaren Kaşgar ve Karaşar gibi yerlerde yaşayan hanların Çiğil ve Yağma Türk boylarına dayandığı rivayet edilir. Bizans kaynaklarında Çiğil boyunun kızlarıyla Karahanlı devlet teşkilatına mensup devlet adamlarının evlilikler yaptıkları kaydedilmiştir (Togan, 1981: 76). Bu anlamda Çiğil boyunun Karahanlı devlet kademesinde önemli bir mevkide olduğu söylenebilir.

Çiğillerin Karahanlı Devletine oluşturabilecek esas güçte olduğunu söylemek zordur. Çünkü bu boy zaten Karlukları oluşturan boylar arasında gösterilmiştir. Ancak şunu söylemek gerekir ki, Karahanlıların meydana gelmesinde bu boyda aktif bir rol üstlenmiştir. Çiğiller daha sonraları Moğol istilasıyla Anadolu

taraflarında kendilerine yurt tutmuşlardır. Bugün birçok ilimizde Çiğil köyleri vardır. (Çiğilerik→Kastamonu, Çiğilli→Kayseri, Yukarı Çiğil→Konya, Çiğil→Diyarbakır vb.)

II. Köktürk Devletinin kuruluşunda devletin kurucusu Kutlug Kağan'ın mücadele ettiği boylar arasında gösterilen Uygurlar (Tokuz Oğuz) daha sonra Bilge Kağan tarafından mağlubiyete uğratılıp Çin ve diğer bölgelere göç etmişlerdir. 744 yılında Uygur, Karluk, Yağma ve Basmıl Türk boylarının II. Köktürk Devletine bir isyan girişimi olmuş ve başarılı olmuşlardır ve başkent Ordu-Balık da Uygur Devletini kurmuşlardır. Yaklaşık 1.yy. hüküm süren bu devlet 840 yılında kalabalık Kırgızlar tarafından başkent Ordu-Balık'ın düşmanlar tarafında ele geçirilmesiyle varlığı son bulmuştur (Taşağıl, 2004: 113). Devletleri tarumar olan Uygurlar, büyük kalabalıklar halinde bir kısmı o dönemin güçlü devletlerinden Karluk ülkesine, bir kısmı Çin seddinin ana kapılarının yakınındaki ticaret alanlarına ve bir kısmı da daha iç bölgelere gitmişlerdir. İç bölgelere gidenler, Tanrı Dağının kuzeydoğusunda 875 yılından Moğolların şiddetini artırdığı 13. yy.'ın ortalarına kadar yaşamışlardır. Turfan bölgesine giden diğer bir Uygur boyu da 856 yılından yine Moğol darbesini yediği 1335 yılına kadar bu bölgede hüküm sürmüştür.

*Karahanlı Devletinin kurulduğu bölgeler olarak bilinen Kırgızistan toprakları, Uygur boylarının göç yolları üzerinde bulunuyordu. Ayrıca Karahanlı hükümdar sülalesinin Uygurlara dayandığı görüşü Çin eksenli bilim adamları tarafından savunulan bir tezdir (Yasin, 2016: 86). Daha çok İslam kaynaklarında Tokuz Oğuz olarak bilinen Uygurlar, bir İslam kaynağı olan Hudûd al-Âlam'da "*Bu ülkenin doğusunda Çin ve güneyinde kısmen Tibet ve Karluk ülkeleri bulunur. Kısmen batısında ve kuzeyinde de sadece Kırgız ülkesi vardır. Toğuzğuz ülkesi Türk ülkelerinin en genişidir. Aslında onlar kalabalık bir topluluktur. Eski zamanlarda Türkistan'ın hükümdarları Toğuzğuzlardan çıkardı. Onlar silahları çok, savaşçı insanlardır." görüşleri bulunur (Yasin, 2016: 88). Bu ifadeler Orta Asya'da kurulan bir çok Türk Devleti'nin –Karahanlılar da dahil- devlet soyunun Uygur boyuna dayandığına dair kuvvetli bir delil sayılabilmektedir. Yine Uygur seferlerine katılan Yağmaların da bu boy içinde aktif bir görevde olup Uygurlarla birlikte Karahanlı devlet oluşumunda pay sahibi olduğu Yağma varsayımında dile getirilmişti.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Türk devletlerinin teşekkül etmesinde boy sisteminin önemi çok büyüktür. Bu sistemde aile dediğimiz oguş ve sırasıyla urug, boy, bodun ve il kavramlarıyla birlikte devletleşme silsile halinde gerçekleşir. Devleti oguşun genişlemiş hali olan bir boy birlikteliği olarak değerlendirmek de Orta Asya'da kurulan Türk devletlerinin karakteristik bir özelliği şeklinde ifade etmek yanlış olmasa gerek. Devletleşmede boyların faaliyetlerini ise görevlerin hakkaniyetle verilmesi, ortak çalışma, görev sorumluluğu ve kolektif anlayış çerçevesinde ele alınarak değerlendirilmelidir.

Aşina boyuna mensup Hsiung-nular, gerek aynı boyun devamı sayılabilecek Köktürkler ve gerekse de çalışmaya konu olan Karahanlılar Devletinin oluşumunda boyların girişimlerinde hem siyasi hem de ekonomik faaliyetlerin etkisi su götürmez bir gerçekliktir. "Yay çeken" akraba Türk boylarını bir araya getirme çabası öteden beri Türk devletlerinin ana amacı ve hedeflenen bir kızıl elma olmuştur. Bu amaç ve hedefi gerçekleştirebilmek zaman zaman kanlı mücadelelere sahne olurken zaman zaman da uhulet ve suhuletle çözüme kavuşturulmuş ve Türk devletleri siyasi ve askeri birliklerini sağlamışlardır. Karahanlı Devletinin de oluşmasında yaygın görüşün ana boy olarak kabul edilen Karluk boyu varsayımıdır. 780 yılında kurulan Karluk devletinin kısa süreli hâkimiyetinden sonra Uygurlarla birleşme yaşayan Karluklar, 840 yılında Uygurların yıkılışı ile devletin Karahanlı devletine evrimleşmesi görülür. Bu durumun yaşanmasında Karlukların büyük bir payı vardır. Karluklar, "Karahanlı Devleti bir meydan savaşı sonucunda, bir barış antlaşması neticesinde veya büyük bir göç olayı nihayetinde kurulmuş bir devlet değildi, tamamen siyasi ve sosyolojik değişmeler sonucu ortaya çıkmış bir Türk devleti oluyordu. Tarihte benzer bir örneğini görmek de pek mümkün değildir. Bu bize aynı zamanda kültürel olarak eski Türk cemiyetinde aile ve boy bağlarının çok kuvvetli olduğunu göstermektedir." (Salman, 2002: 63).

Karahanlıların oluşumunda değerlendirilen bir başka Türk boyda Çiğillerdir. Zeki Velidi Togan Karahanlı Türk'ünü ifade ederken Türk-Çiğil grubundan bahseder (Togan, 1981: 78). Daha çok Karluk boyunda neşet eden Çiğiller, devlet kurabilecek güçte olmamasına rağmen yine de Karahanlı devlet

teşkilatının kılcal damarlarında gezerek devletin kurulmasına yardımcı bir boy olarak tanımlanabilir. Çiğillerle birlikte zikredilen bir diğer boy da Yağmalardır. Yağmaların da Çiğiller gibi devlet kurabilecek esas boy gücünde olmadığı tezlerinden hareketle daha çok Uygur boyları arasında yer bulabildiği görülebilir. Yağmaların Buğra ve Kara gibi unvanları kullanması bu boyun Karahanlıların menşeini açıklama noktasında yol göstermektedir.

Daha çok Çinli bilim insanlarının görüşünü yansıtan Karahanlıların hanedan sülalesinin Uygur boyları olabileceği varsayımı da dikkate değer bir tez olarak karşımızda durmaktadır. Uygur Kağanlığının yıkılışının hemen ardından Uygur toprakları olan Batı Türkistan'da kurulan Karahanlılar, İslam kaynaklarında geçtiği üzere Tokuz Oğuzların (Uygur) hâkimiyet sahasında idi.

Sonuç olarak Karahanlı hanedan sülalesinin menşei noktasında ağırlık görüş Karluk varsayımıdır. Karlukların en eski Türk Devleti Asya Hunlarından itibaren Orta Asya'da kurulan Türk devletlerinin ana çekirdeğini oluşturan boylar arasında yer alması, sırasıyla Köktürk, Uygur, Karahanlı ve hatta Gazneli Devletinin kuruluşunda da aktif bir role bürünmesi, bu boyun kritik önemini ortaya koymasını sağlamıştır. Çalışmada sözü edilen Çiğil, Yağma ve Uygur boylarının ise -ana iskeletin Karluk boyu olduğu- Karahanlı devlet teşkilatının oluşmasında yardımcı boylar olarak söz etmek, yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

1. Abdurrahman, V. (2001). *Karahanlılar Devleti ile Koçu (İdikut) Uygur Devletinin Münasebetleri*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Ankara.
2. Aksu, A. (2001). "*Ali b. Salih El-Muheymid "Karahanlılar ve İslam'ın Yayılmasındaki Katkıları",* Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 5 (1) 2001, s.281-309.
3. Atalay, B. (1992). *Divanü Lûgat-it Türk Tercümesi, çev. Besim Atalay*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, C. I, s. 61, 88, 114; C. II, s. 83, 103.
4. Barthold, W. (1975). *Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
5. Barthold, V. V. (1990). *Moğol İstilasına Kadar Türkistan*, Türk Tarih Kurumu
6. Yayınları, Ankara.
7. Clauson, G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford: Clarendon Press.
8. Demirel D. (2017). *Eski Türklerde Devlet Sisteminin Mutlak Monarşik Modelden Ayrılan Yönleri,* Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 9 Sayı: 16, 425 – 450.
9. Divitçioğlu, S. (1987). *Kök Türkler*. Ada Yayınları, İstanbul.
10. Eberhard, W. (1944). *Eski Çin Felsefesinin Esasları*. DTCF Dergisi C.2 S.1, 265-276.
11. Eberhard, W. (1996). *Çin'in Şimal Komşuları*, Ankara: Türk Tarih
12. Kurumu Yayınları.
13. Ekrem, E. (2006). *Göktürklerden Türklere: Türk Kimliğinin Oluşmasına Tarihsel Bir Bakış*, **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD), Sayı 5, 5 – 24.**
14. Ergin, M. (2005): *Orhun Abideleri*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları No:95.
15. Gömeç, S. (2018). *Türk Kültürünün Ana Hatları*. Ankara: Berikan Yayınevi.
16. Golden, P. (2018). *Türk Halkları Tarihine Giriş.* İstanbul: Ötüken Yayınları.
17. Gözler, K. (2013). *Anayasa Hukukuna Giriş Genel Esaslar ve Türk Anayasa Hukuku*, Ekin Basım Dağıtım Yayın, Bursa. s. 43.
18. Hunkan Ö. S. (2008). Kaşgarlı Mahmud'a Göre Türk Hakanlığı (Karahanlılar), Akademik Araştırmalar Dergisi, S. 39, s.11-30.
19. Kaçalin, M. S. (2021). *Dîvân-ı Lugâti't-Turk, Çev. Mustafa S. Kaçalin*, Kabalcı Yay. 2021. S.366

20. Kaplan, M. (1985). Orhun Abidelerinde Mekân-İnsan Münasebeti. *Türklük Araştırmaları,* 1, 1-6.
21. Merçil, E. (1992). *Karahanlılar*, Türk Dünyası El Kitabı, Ankara.
22. Minorsky, V. (1982). *Hudud al-Alam "The regions of the world"*, E.J.W. Gıbb Memorıal, Cambridge, England.
23. Mokeev, A. (2016). *Yûsuf Has Hâcib Balasagun Devrinde Karahanlı Hanedanlığı ve Türk Boylarının Kimlik Arayışı Meseleleri*, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, S.13, s. 8-16.
24. Ögel, B. (1982), *Türklerde Devlet Anlayışı*, Ankara.
25. Özaydın, A. (2013). *Karahanlılar*, İslam Ansiklopedisi, C. 24, s. 404.
26. Platon (2004). *Devlet* (Çev. Sabahattin Eyyupoğlu- M. Ali Cimcoz), Türkiye İşbankası Kültür Yayınları, 8. Baskı, İstanbul, 2004, s. 369.
27. Pritsak, Ö. (1952). *"Karahanlılar",* İslam Ansiklopedisi, 6. Cilt, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
28. Radloff, W. (1986). *Sibiryadan Seçmeler*, Ankara.
29. Salman, H. (2002). *Türkler: Karluklar (Cilt 2),* Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
30. Sümer, F. (1994), *Eski Türklerde Şehircilik,* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
31. Sümer, F. (1999). *Oğuzlar (Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları),* Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.
32. Taşağıl, A. (2004). *Çin Kaynaklarına Göre Eski Türk Boyları*, 8. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
33. Taşağıl, A. (2013). *Kok Tengrinin Çocukları*. Bilge Kültür Sanat Yayınevi. İstanbul.
34. Togan, Z. V. (1981). *Umumi Türk Tarihine Giriş I,* 3. Baskı, İstanbul: Enderun Kitabevi.
35. Tosun, İ. (2022). *Eski Türklerde Devlet Yönetimi*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, s.190.
36. Turan, O. (1999). *Selçuklular ve İslamiyet*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
37. Yasin, Y. (2016). *Karahanlı Hükümdar Sülalesi Üzerine*, Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi, Sayı:7, s. 8.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(17)

Fuad AGHAMAMMADLI[70]

OTEL MALİYET YAPILARI AÇISINDAN PERFORMANS DEĞERLENDİRİLMESİ: AZERBAYCAN BÖLGELERİ ÖRNEĞİ

PERFORMANCE EVALUATION IN TERMS OF HOTEL COST STRUCTURES: THE EXAMPLE OF AZERBAIJAN REGIONS

ÖZ

Azerbaycan'ın turizm sektörü geliştikçe maliyet yapılarının anlaşılması ve optimize edilmesi sürdürülebilir büyüme için hayati önem taşıyor. Bu çalışmada, Azerbaycan'ın bölgelerinde hizmet veren otellerin maliyet yapıları dikkate alınarak, Azerbaycan bölgelerinin performans durumu araştırılmaktadır. Çalışma, maliyet yapılarındaki bölgesel farklılıkları anlayarak bölge performansını optimize etmeye yönelik bilgiler sağlamayı amaçlamaktadır. Çalışmada kullanılan veriler, Azerbaycan Devlet Turizm Acentası'nın resmi sitesinden sağlanmıştır. Otel maliyet yapılarını en çok etkileyen kriterlerin belirlenmesi amacıyla ÇKKV'de ağırlıklandırma yaklaşımlarından olan CRITIC ile kriterlere ilişkin önem dereceleri belirlenmiştir. Azerbaycan'ın 9 ayrı bölgesinin performans durumları, 8 kriter ele alınarak EXCEL 2013 ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre Qazax-Tovuz bölgesinin otel maliyet yapısı açısından diğer bölgelere göre gözle görülür bir başarısının olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Otel maliyet yapısı, CRITIC, AROMAN.

ABSTRACT

As Azerbaijan's tourism sector develops, understanding and optimizing cost structures is vital for sustainable growth. In this study, the performance status of Azerbaijan regions is investigated, taking into account the cost structures of hotels serving in the regions of Azerbaijan. The study aims to provide information to optimize regional performance by understanding regional differences in cost structures. The data used in the study was provided from the official website of the Azerbaijan State Tourism Agency. In order to determine the criteria that most affect hotel cost structures, the importance levels of the criteria were determined with CRITIC, one of the weighting approaches in MCDM. The performance status of 9 different regions of Azerbaijan was analyzed with EXCEL 2013, considering 8 criteria. According to the analysis results, it has been determined that the Qazax-Tovuz region has a visible success compared to other regions in terms of hotel cost structure.

Keywords: *Hotel cost structure, CRITIC, AROMAN.*

[70] **İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sayısal Yöntemler Bölümü, Doktora öğrencisi fuadaghamammadli@ogr.iu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4671-7042**

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Konaklama sektörü, turizm, eğlence ve iş faaliyetleri için temel olarak hizmet vererek dünya ekonomisinde çok büyük bir önem arz etmektedir. Bu önem, seyahat, eğlence ve etkinlik gibi çeşitli sektörlere hizmet sağlamakla beraber, ekonomik katkı, istihdam sağlama, turizm ve seyahatin kolaylaştırılması, kültürel değişim, müşteri deneyimi, etkinlik ve konferans barındırma, yaşam kalitesi ve toplumsal kalkınma gibi noktalarla da açıklanabilmektedir. Aynı zamanda, konaklama sektörü ekonomik, sosyal ve kültürel alanlar üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Konaklama sektörü, turist çekmek ve yerel ekonomiyi canlandırmak açısından da çok önemlidir. Bölgenin ekonomik, kültürel ve sosyal gelişimine katkıda bulunan konaklama sektörü, bölgesel kalkınmanın önemli bir bileşenidir. Yerel bölgeler konaklama olanaklarına stratejik olarak yatırım yaparak ve onları geliştirerek bölge sakinlerinin ve ziyaretçilerin hayatlarını kolaylaştırmayı hedeflemektedirler. Bununla da bölgelerin sürdürülebilir büyümesinin temelini oluşturmaktadırlar.

Konaklama sektörünün gelişen ortamında, sürdürülebilir başarı için etkili performans değerlendirmesi büyük önem arz etmektedir. Bu çalışma, Azerbaycan'ın çeşitli bölgelerini, bu bölgelerde hizmet veren otellerin maliyet yapılarını dikkate alarak performans durum değerlendirmesi yapmayı hedeflemektedir. Finansal verilerin ve maliyet yapısının incelendiği bu araştırmada, farklı coğrafi bağlamlarda otel performansını etkileyen bir takım faktörlere ışık tutulması ve dolayısıyla bölgelerin sürüdürülebilir bir başarı için nelere dikkat etmesi gerektiğinin saptanması amaçlanmaktadır. Bu faktörleri anlamak, sektör paydaşları ve bölge yönetimleri için hayati önem taşımaktadır.

Bu çalışmada, Azerbaycan'ın toplam 9 ayrı bölgesi ele alınarak, bu bölgeler 8 farklı otel maliyet yapısı kriteri altında performans değerlendirmesine tabi tutulmuştur. Bu bakımdan çalışma, karar verme durumunu kendiliğinde barındırdığı için, bölgelerin performans sıralamalarının elde edilmesinde çok kriterli karar verme teknikleri (ÇKKV) kullanılmıştır. İlk aşamada, çalışmada kullanılan veri seti Azerbaycan Devlet Turizm Acentası'nın resmi sitesinden temin edilmiş, ardından otel maliyet yapısında ele alınan kriterler, ÇKKV tekniklerinden olan CRITIC yöntemi ile ağırlıklandırılmıştır. Çalışmanın ikinci aşamasında ağırlıklandırılmış kriter değerleri kullanılarak, yine ÇKKV tekniklerinden olan genişletilmiş AROMAN yöntemiyle bölge performans değerlendirmeleri gerçekleştirilmiştir.

Daha önce literatürde otel maliyet yapıları dikkate alınarak bölgelerin performans ölçümünün yapılmış olduğu herhangi bir çalışmaya rastlanılmış olmaması ve aynı zamanda güncel ÇKKV yöntemi olan genişletilmiş AROMAN yönteminin bölge performans değerlendirilmesi amaçlı bir çalışmada ilk defa kullanılması çalışmanın literatür açısından önemini ifade etmektedir.

Literatür Taraması

Çalışmada, Azerbaycan'daki bölgelerin otel maliyet yapıları açısından performans değerlendirmesi ÇKKV yaklaşımları kullanılarak yapılacağından, ilgili literatürde bu konuyla ilgili daha önce yapılan araştırmaların bulgularına burada yer verilmiştir.

Örtlek ve Kara (2022), yaptıkları çalışmada, Türkiye'nin Düzey-2 bölgelerinin kalkınma açısından inovasyon performansını incelemiştir. Bu kapsamda 26 farklı bölge ve GSYH, altyapı, ulaşım, eğitim ve patent gibi önemli inovasyon göstergeleri ele alınmıştır. Ele alınan bu göstergelerin ağırlıklandırılmasında ÇKKV yöntemlerinden olan Entropi kullanılmıştır. İnovasyon performans sıralaması için ARAS, ÇKKV yöntemlerinden biri olarak seçilmiştir. Çalışma, kişi başına GSYH kriterinin en önemli olduğunu ve girişim sayısı kriterinin en az önemli olduğunu ortaya koydu. Çalışma sonucuna göre İstanbul, bölge sıralamasında en iyi inovasyon performansına sahip bölge olarak belirlenmiştir.

Özler ve Işıkçelik (2023), yaptıkları çalışmada, İBBS-1 bölgelerinde sağlık hizmeti arzının performans değerlendirmesini yapmıştır. Bu bağlamda İBBS-1'e dahil olan toplamda 12 ayrı bölge çalışmanın alternatiflerini oluşturmuştur. Alternatifleri değerlendirmek için 2021 seneleri verileri ele alınmış ve ÇKKV yöntemlerinden olan TOPSIS kullanılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre Batı Anadolu bölgesi en yüksek performans puanına sahip iken, Güneydoğu Anadolu bölgesi son sırada konumlanmıştır.

Akandere (2022), yaptığı çalışmayla 5 TR düzey bölgesinin lojistik altyapı ve üstyapılar açısından performansını değerlendirmiştir. Bu bağlamda, ilgili bölgelerin lojistik altyapı ve üstyapı verilerinin oransal

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

verileri dikkate alınarak, Entropi ve CRITIC yöntemleri ile kriterlere ilişkin önem ağırlıklarını hesaplanmıştır. İlgili 5 TR düzey bölgesinin performans sıralaması için ise VIKOR ve TOPSIS gibi iki ayrı ÇKKV yöntemi tercihine gidilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre Demiryolu km/kişi en yüksek önem derecesine sahip kriter, TR42 ve TR31 düzey bölgeleri ise en yüksek performansa sahip bölgeler olarak belirlenmiştir.

Oğuz vd., (2019), yaptıkları bu çalışmayla, 160 ülkenin karşılaştırılmasına olanak sağlayan ve iki yıl boyunca yayınlanan Lojistik Performans Endeksi (LPI) raporu verilerini kullanarak yedi Asya ülkesi (Singapur, Tayland, Malezya, Güney Kore, Hong Kong, Endonezya ve Tayvan) için performans sıralamaları oluşturmuştur. Ülkeler için yeni lojistik performans sıralamaları oluşturmak için LPI kriterleri ve ÇKKV tekniklerinden biri olan TOPSIS'in kullanıldığı bu çalışmanın yeni sıralamalarına göre, Singapur lojistik performans açısından en yüksek sonuç göstermiştir. Endonezya ise en düşük skoru alarak son sırada konumlanmıştır.

Ayçin ve Çakın (2019), Entropi, Gri ilişkisel analiz ve MOORA yöntemlerini bütünleşik olarak kullanarak, ülkelerin çevresel performans düzeylerini değerlendirmiştir. Değerlendirme sonuçlarına göre en yüksek önem derecesine sahip kriterler sırasıyla ormanlar, tarım ve su kaynakları olarak belirlenmiştir. Performans sıralamasında en yüksek skorlara sahip ülkeler ise sırasıyla Avusturya, Danimarka ve Fransa olarak belirlenmiştir.

Otel maliyet yapısı

Oteller, istihdamı ve ekonomik büyümeyi teşvik ederek bölgesel kalkınmada önemli bir rol oynamaktadır. Turizm ve iş faaliyetleri için merkez rolünü üstlenen oteller, turist çekerek yerel harcamaları ve gelirleri de artırır. Oteller ayrıca konferans ve etkinliklere ev sahipliği yaparak bölgenin profilini güçlendirir ve daha fazla yatırım çeker. İyi kurulmuş otellerin varlığı altyapı gelişimini teşvik ederek ulaşım, restoranlar ve eğlence gibi ek sektörlerin büyümesini teşvik etmektedir. Oteller sadece para kazanmakla kalmaz, aynı zamanda bir bölgenin kültürel ve sosyal yaşamına da yardımcı olur ve bu da gelişme ve refahı iyileştirir. Bu bağlamda bölgelerde hizmet veren otellerin maliyet yapılarının iyi anlaşılması ve iyileştirilmesi bölge yöneticileri açısından büyük önem arz etmektedir (Vij, 2012:451, Chen ve Soo, 2007:1403).

Otelin maliyet yapısı, kusursuz operasyonlar için hayati önem taşıyan çok sayıda bileşeni içerir. Maaşlar, kamu hizmetleri ve mülk bakımı gibi sabit maliyetler çoğunlukla temelini oluşturur. Temizlik, misafir hizmetleri ve sarf malzemeleri, doluluk oranlarından etkilenen değişken maliyetlerdir. Müşteri kazanımı pazarlama ve dağıtım maliyetlerine katkıda bulunur. Bu listede, rezervasyon sistemlerinden siber güvenliğe kadar teknolojiye yatırım yapmak çok önemlidir. Mevzuata uygunluk ve sigorta da bütçeyi etkiler. Kaliteli hizmeti ve mali sürdürülebilirliği dengeleyen etkili maliyet yönetimi hayati önem taşımaktadır. Oteller, iyi yapılandırılmış bir maliyet modeli sayesinde pazar dalgalanmalarına uyum sağlayarak, istikrarlı faaliyet sürdürür ve misafir memnuniyetini koruyabilir. Bu, bölgenin ekonomik bağlamda büyümesi için büyük bir fırsat olarak yorumlanabilir (Tsaur ve Tsai,1999: 44).

CRITIC yöntemi

1995 yılında Diakoulaki ve ark. tarafından literatüre tanıtılan CRITIC yöntemi, değerlendirme koşullarının gerçek ağırlıklarını belirlemek için geliştirilmiş bir ağırlıklandırma yöntemidir (Žižović vd.,2020:151). Yöntemin adımları aşağıdaki gibidir (Ulutaş ve Cengiz, 2018: 883):

Adım 1: Bir karar matrisinin oluşturulması

$$X = [x_{ij}]_{mxn} = \begin{bmatrix} x_{11} & x_{12} & \cdots & x_{1n} \\ x_{21} & x_{22} & \cdots & x_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ x_{m1} & x_{m2} & \cdots & x_{mn} \end{bmatrix} (i = 1,2 \ldots, m \; and \; j = 1,2, \ldots, n) \qquad (1)$$

Burada x_{ij}, j. alternatifin i. kriter açısından performans değerini temsil etmektedir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Adım 2: Standartlaştırma işlemi

Bu aşama ile farklı ölçü birimlerine sahip kriterler standartlaştırma yoluyla ortak bir birime dönüştürülmektedir. Bu aşamada, standartlaştırılan kriter kâr kriteri olduğunda eşitlik (2), maliyet kriteri olduğunda ise eşitlik (3) kullanılmaktadır.

$$r_{ij} = \frac{x_{ij} - \min(x_j)}{max(x_j) - min(x_j)} \qquad i = 1,2,\dots,m \; and \; j = 1,2,\dots,n \qquad (2)$$

$$r_{ij} = \frac{\max(x_j) - x_{ij}}{max(x_j) - min(x_j)} \qquad i = 1,2,\dots,m \; and \; j = 1,2,\dots,n \qquad (3)$$

Adım 3: Kriterler arasındaki ilişki derecesinin belirlenmesi

Eşitlik (4) yardımıyla kriter çiftleri arasındaki korelasyon katsayısını bulunur.

$$\rho_{jk} = \frac{\sum_{i=1}^{m}(r_{ij} - \bar{r}_j)\cdot(r_{ik} - \bar{r}_k)}{\sqrt{\sum_{i=1}^{m}(r_{ij} - \bar{r}_j)^2 \cdot \sum_{i=1}^{m}(r_{ik} - \bar{r}_k)^2}} \qquad j,k = 1,2,\dots,n \qquad (4)$$

Adım 4: Standart sapma değerinin hesaplanması

$$\sigma_j = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^{m}(r_{ij} - \bar{r}_j)^2}{m}} \qquad (5)$$

Adım 5: Bilgi miktarının göstergesi olan değerlerin hesaplanması

$$C_j = \sigma_j \sum_{k=1}^{n}(1 - \rho_{jk}) \qquad (6)$$

Adım 6: Kriter ağırlıklarının hesaplanması

Son adımda ilgili kriter değerleri, eşitlik (7) kullanılarak hesaplanır.

$$w_j = \frac{C_j}{\sum_{k=1}^{n} C_j} \qquad (7)$$

Genişletilmiş Bir AROMAN Yöntemi

Muhasebe İki Adımlı Normalleştirme (AROMAN) olarak bilinen alternatif bir sıralama düzeni yaklaşımı, iki adımdan elde edilen normalleştirilmiş verilerin birleştirilmesiyle ortalama bir matris oluşturur. AROMAN yönteminin adımları aşağıda verilmiştir (Boskovic vd., 2023:3-4):

Adım 1: Girdi verilerini kullanarak temel bir karar matrisinin oluşturulması

$$X = \begin{bmatrix} x_{11} & \cdots & x_{1j} & \cdots & x_{1n} \\ \vdots & \ddots & \vdots & \ddots & \vdots \\ x_{21} & \cdots & x_{2j} & \cdots & x_{2n} \\ \vdots & \ddots & & \ddots & \vdots \\ x_{m1} & \cdots & x_{mj} & \cdots & x_{mn} \end{bmatrix}, \qquad (8)$$

$$i = 1,2,\dots,m, \qquad j = 1,2,\dots,n;$$

Adım 2: Giriş verilerinin normalleştirilmesi

Bu durumda normalleştirme, giriş verilerinin 0 ile 1 arasında sıralanmasını içerir. Normalleştirme denklemleri iki çeşittir. Bu adımda verilen normalleştirme teknikleri hem minimum hem de maksimum kriter türleri için kullanılabilmektedir.

Adım 2.1 Normalleştirme 1 (Doğrusal):

$$t_{ij} = \frac{\left(x_{ij} - \min\limits_{i} x_{ij}\right)}{\left(\max\limits_{i} x_{ij} - \min\limits_{i} x_{ij}\right)}, \qquad i = 1,2,\dots,m; \;\; j = 1,2,\dots,n \qquad (9)$$

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Step 2.2. Normalleştirme 2 (Vektör)

$$t_{ij}^{*} = \frac{x_{ij}}{\sqrt{\sum_{i=1}^{m} x_{ij}^{2}}}; \qquad i = 1,2,\dots,m, \quad j = 1,2,\dots,n; \tag{10}$$

Adım 2.3 Toplu ortalama normalleştirme

Toplu ortalama normalleştirme eşitlik (11) kullanılarak gerçekleştirilir.

$$t_{ij}^{norm} = \frac{\beta t_{ij} + (1-\beta) t_{ij}^{*}}{2}; \quad i = 1,2,\dots,m, \quad j = 1,2,\dots,n; \tag{11}$$

Burada t_{ij}^{norm} topluluk ortalama normalizasyonunu ifade etmektedir. β, 0 ile 1 arasında değişen bir ağırlıklandırma faktörüdür. Bu çalışmada, β 0,5 olarak ele alınmıştır.

Adım 3: Ağırlıklı bir karar matrisi oluşturmak için topluluk ortalaması normalleştirilmiş karar matrisini kriter ağırlıklarıyla çarpılır.

$$\widehat{t_{ij}} = W_{ij} \cdot t_{ij}^{norm}; \qquad i = 1,2,\dots,m, \quad j = 1,2,\dots,n; \tag{12}$$

Adım 4: Minimum kriter tipi (L_i) ve maksimum tipinin (A_i) normalleştirilmiş ağırlıklı değerlerinin ayrı ayrı özetlenmesi.

Eşitlik (13) ve eşitlik (14) yardımıyla

$$L_i = \sum_{j=1}^{n} \widehat{t_{ij}}^{(min)}; \quad i = 1,2,\dots,m, \quad j = 1,2,\dots,n; \tag{13}$$

$$A_i = \sum_{j=1}^{n} \widehat{t_{ij}}^{(max)}; \quad i = 1,2,\dots,m, \quad j = 1,2,\dots,n; \tag{14}$$

Adım 5: (L_i) ve (A_i)'nin toplam değerlerinin λ derecesine yükseltilmesi.

$$\hat{L_i} = L_i^{\lambda} = \left(\sum_{j=1}^{n} \hat{t}_{ij}^{(min)}\right)^{\lambda}, \; i = 1,2,\dots,m, \tag{15}$$

$$\hat{A_i} = A_i^{1-\lambda} = \left(\sum_{j=1}^{n} \hat{t}_{ij}^{(max)}\right)^{1-\lambda}, i = 1,2,\dots,m, \tag{16}$$

Burada λ kriterin katsayı derecesini göstermektedir. Her iki kriter de mevcut olduğundan λ parametresi 0,5 olarak alınmıştır.

Adım 6: $\hat{A_i}$ ve $\hat{L_i}$ arasındaki farkın belirlenmesi ve elde edilen derecelendirmenin kullanılması.

$$R_i = e^{(\hat{A_i} - \hat{L_i})}, i = 1,2,\dots,m, \tag{17}$$

Burada, R_i nihai sıralamayı ifade etmektedir.

Bulgular

Çalışmada, nesnel ağırlıklandırma yöntemlerinden olan CRITIC kullanılmış ve kriterlere ilişkin önem dereceleri belirlenmiştir. 2020 yılı için en önemli kriterler sırasıyla reklam, içki ve yemeklerin hazırlanması, maaş, yakıt ve enerji, kira, ödenen vergiler, tamir, su satın alınması olmuştur. 2021 yılı için en önemli kriterler sırasıyla ödenen vergiler, maaş, yakıt ve enerji, içki ve yemeklerin hazırlanması, reklam, su satın alınması, kira ve tamir olarak bulunmuştur. 2022 yılı için en önemli kriterler sırasıyla reklam, kira, maaş, içki ve yemeklerin hazırlanması, yakıt ve enerji, tamir, su satın alınması ve ödenen vergiler olmuştur. Son olarak 2023 yılı için ise en önemli kriterler sırasıyla reklam, içki ve yemeklerin hazırlanması, kira, yakıt ve enerji, maaş, tamir, su satın alınması ve ödenen vergiler olarak belirlenmiştir. 4 ayrı sene (2020-2023) için kriterlere ilişkin önem derecelerinin tespitinden sonra, bölgelerin performans değerlendirilmesi için genişletilmiş bir AROMAN yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda çalışmada 4 ayrı sene için bölge sıralamaları yapılmış ve 2020 yılı için sıralama azalan sırada; Qazax-Tovuz, Naxçıvan Muxtar Respublikası, Abşeron-Xızı, Şeki-Zaqatala, Gence-Daşkesen, Lenkeran-Astara, Quba-Xaçmaz, Bakı ve Dağlıq Şirvan olarak belirlenmiştir. 2021 yılı için ise bölge sıralamaları sırasıyla, Bakı, Qazax-Tovuz, Gence-Daşkesen, Abşeron-Xızı, Lenkeran-Astara, Şeki-Zaqatala, Naxçıvan Muxtar Respublikası, Dağlıq Şirvan, Quba-Xaçmaz olmuştur. 2022 yılı için yapılan analize göre Quba-Xaçmaz, Lenkeran-Astara, Qazax-Tovuz, Dağlıq Şirvan, Bakı, Gence-Daşkesen, Şeki-Zaqatala, Naxçıvan Muxtar Respublikası ve Abşeron-Xızı gibi bir sıralama elde edilmiştir. Son olarak 2023 yılı için sıralama azalan sırada, Qazax-Tovuz, Gence-Daşkesen, Abşeron-Xızı, Naxçıvan Muxtar Respublikası, Quba-Xaçmaz, Dağlıq Şirvan, Lenkeran-Astara, Bakı, Şeki-Zaqatala olarak belirlenmiştir. 4

ayrı yıl için bölge performans sonuçları incelendiğinde, Qazax-Tovuz bölgesinin otel maliyet yapısı açısından performans sonuçlarının diğer bölgelere kıyasla daha iyi olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum, Qazax-Tovuz bölgesinde faaliyet gösteren otellerin maliyet yapısını oluşturan 8 ayrı kritere dikkatli yaklaşması ve bu kriterlerde iyileşmeleri önemsediği gibi yorumlanabilir.

SONUÇ

Çalışma, 9 ayrı bölgede faaliyet gösteren otellerin maliyet yapısını dikkate alarak, bu bölgelerin performansları açısından belli farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda, farklılıkların ortaya çıkmasında önem ifade eden faktörler belirlenmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bu bilgiler ışığında, yerel bölge yönetimleri burada otel hizmeti sunmak isteyen girişimcilere ve bu alana yatırım yapmak isteyen yatırımcılara daha faydalı olmak adına bir yol haritasına sahip olduğunu düşünebilir. Böylelikle, bölge yönetiminde yer alan politika yapıcılar veya yöneticiler ilgili bölgede hizmet veren otellerin harcamalarına iyi yönde etki yapacak kararlar alabilir, gerektiğinde mevcut durumun nedenlerini anlamada ve bu nedenleri olumlu yönde değiştirmede söz konusu işletmelerin sahipleri ile gerekli müzakerelerde bulunabilir. Çalışmada ele alınan kriterlerden bazıları (ödenen vergiler ve kira), yerel yönetimlerin aldığı kararlara bağlı olarak az veya çok gibi tanımlanabilmektedir. İşte bu noktada yerel yönetimlerin, bu ve bunun gibi durumlarda bölgenin turizm açısından kalkınması adına ilgili kriterlerde iyileştirme yapmakla yükümlü olduğunu unutmamalıdır. Sonuç olarak bu çalışma, Azerbaycan'ın çeşitli bölgelerindeki otel maliyet yapılarının karmaşık dinamiklerini incelemektedir. Azerbaycan'ın turizm sektörü büyümeye devam ederken, sürdürülebilir büyüme için maliyet yapılarına ilişkin kapsamlı bir anlayış benimsemek çok önemlidir. Yerel yönetimler, finansal verimliliğin bölgesel ihtiyaçlarla uyumlu olduğu bir ortam teşvik ederek dayanıklılık ve tepki verme yeteneğini geliştirebilir. Bu araştırma, stratejik seçimler yapmak, ekonomiyi canlandırmak ve Azerbaycan'daki genel konaklama kalitesini iyileştirmek için önemli bir kaynak görevi görmektedir.

KAYNAKÇA

1. Akandere, g. (2022). Tr düzey bölgelerinin performansinin değerlendirilmesine yönelik çok kriterli bir yaklaşim. *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (8), 118-135.
2. AYÇİN, E., & ÇAKIN, E. (2019). Ülkelerin çevresel performanslarının çok kriterli karar verme yöntemleri ve bulanık mantık tabanlı bir yaklaşım ile bütünleşik olarak değerlendirilmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *14*(3), 631-656.
3. Bošković, S., Švadlenka, L., Dobrodolac, M., Jovčić, S., & Zanne, M. (2023). An extended AROMAN method for cargo bike delivery concept selection. *Decision Making Advances*, *1*(1), 1-9.
4. Chen, C. F., & Soo, K. T. (2007). Cost structure and productivity growth of the Taiwanese international tourist hotels. *Tourism Management*, *28*(6), 1400-1407.
5. Örtlek, Z., & Kara, F. Z. (2022). Türkiye'nin istatistiki bölge birimleri sınıflandırmasına göre Düzey-2 Bölgeleri'nin bölgesel kalkınma açısından inovasyon performansının değerlendirilmesi.
6. Özler, G., & Işıkçelik, F., (2023). Sağlık Hizmeti Performansının Değerlendirilmesi . Akdeniz Zirvesi 10. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi (pp.10-15). Girne, Cyprus (Kktc)
7. Suzan, O. Ğ. U. Z., Alkan, G., & YILMAZ, B. (2019). Seçilmiş Asya ülkelerinin lojistik performanslarının TOPSİS yöntemi ile değerlendirilmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 497-507.
8. Tsaur, S. H., & Tsai, C. W. (1999). Cost structure for international tourist hotels in Taiwan. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, *4*(2), 41-48.

9. ULUTAŞ, A., & Cengiz, E. (2018). CRITIC VE EVAMIX YÖNTEMLERİ İLE BİR İŞLETME İÇİN DİZÜSTÜ BİLGİSAYAR SEÇİMİ. *Journal of International Social Research*, *11*(55).
10. Vij, M. (2012). A survey of factors influencing cost structures in the Indian hotel sector. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, *4*(5), 449-462.
11. Žižović, M., Miljković, B., & Marinković, D. (2020). Objective methods for determining criteria weight coefficients: A modification of the CRITIC method. *Decision Making: Applications in Management and Engineering*, *3*(2), 149-161.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(18)

Naciye AKSOY KAMALAK[71]

İSRAİLOĞULLARI KRALLIĞINDA DAVUD ve SÜLEYMAN DÖNEMLERİ

DAVID and SOLOMON IN THE ISRAELITE KINGDOM

ÖZ

Göçebe yaşam tarzından kurtularak yerleşik hayata geçen İsrailoğulları kendilerine daha güçlü bir yönetim şekli aramaya başlamışlardır. İlk olarak hakimler adlı kimseler tarafından yönetilen bu topluluk daha sonra çevre tehditleri sebebi ile daha güçlü bir yönetim olan krallık tarafından yönetilmeye başlanmıştır. İlk kral Saul olmuştur. Saul'den sonra tahta komutanlarından olan Davut geçmiştir. O dönemde tahta geçme şeklinin belirli bir kuralı yoktur. Bu sebep ile Davut kendinden sonra oğlu Süleyman'ı halef olarak atamıştır. Davut ve Süleyman dönemleri krallığın en parlak dönemleridir. Bu dönemde çevre halklara üstünlük sağlanmıştır. Aynı zamanda yine bu dönemde sınırlar genişletilmiştir. Ekonomik ve siyasi anlamda istikrar sağlanmış devlet en zengin dönemini görmüştür. Ancak Süleyman döneminin sonlarına gelindiğinde çözülmeler başlayarak devletin gücü azalmaya başlamıştır. Süleyman döneminde ortaya çıkan aşırı vergi sebebi ile halk çok yıpranmış ve ikilikler ortaya çıkmıştır. Halk bu sebeple Süleyman'dan sonra oğlu Rehoboam krallığını kabul etmemiştir. Rehoboam'un tahta çıkması ile karışıklıklar baş göstermiş ve İsrailoğulları Krallığı, İsrail Krallığı ve Yahuda Krallığı olarak ikiye ayrılmıştır.

Anahtar Kelimeler : İsrailoğulları, Krallar Dönemi, Davut, Süleyman.

ABSTRACT

The Israelites, who got rid of their nomadic lifestyle and settled down, started to look for a stronger form of government. This community, which was first ruled by people called judges, later began to be ruled by the kingdom, which was a stronger administration due to environmental threats. The first king was Saul. After Saul, David, one of his commanders, succeeded to the throne. At that time, there was no set rule for the succession to the throne. For this reason, David appointed his son Solomon as his successor. The reigns of David and Solomon were the most brilliant periods of the kingdom. During this period, the kingdom gained superiority over the neighboring peoples. At the same time, borders were expanded in this period. Economic and political stability was achieved and the state saw its richest period. However, at the end of Suleiman's reign, the power of the state started to decline. Due to the excessive taxation during Suleiman's reign, the people were worn out and dualities emerged. For this reason, the people did not accept the kingdom of his son Rehoboam after Solomon. With Rehoboam's ascension to the throne, conflicts arose and the Kingdom of Israelites was divided into two as the Kingdom of Israel and the Kingdom of Judah.

Keywords : *Israelites, Period of Kings, David, Solomon.*

[71] **Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi-Kahramanmaraş; Orcid :0000-0002-1012-8222; naciyeaksoykamalak@gmail.com**

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

İsrailoğullarının kadim geçmişi her zaman merak uyandırmıştır. Gerek arkeolojik buluntuların azlığı gerekse gün ışığına çıkan bilgilerin Eski Ahit ile olan çakışmaları bu tarihi bir temele oturtturamamıştır. İsrailoğulları, anlatıma göre birçok hadise yaşayarak vaat edilen topraklara ulaşmışlardır. Vaat edilen topraklar gerek günümüzde gerek geçmişte hep siyasi problemlerin, halkların o toprağa sahip olma isteği gibi problemlere sahne olmuştur.

Tanrı tarafından vaat edilen topraklar ilk dönemlerden itibaren Yahudiliğin en önemli vurgusu olmuştur. Yahudi kutsal metinlerine bakılacak olursa eğer Kenan Ülkesine ulaşma hedefi Mısır'dan çıkış ile başlamıştır. Ancak bu hedef sonraki nesilde gerçekleşmiştir. Böylece İsrailoğulları vaat edile topraklara hâkim olmuşlardır. Daha sonrasında bir krallık kurmuşlardır. (Kılıç-Altuncu, 2016:517)

Ben çalışmamda İsrailoğulları Devletinin Bileşik Krallık dönemindeki Davud ve Süleyman dönemlerini ele alacağım. Bu dönemler İsrailoğulları için yükselme devirleri olmuştur. Birçok yer itaat altına alınmış birçok gelir kaynağı elde edilmiştir. Ancak Süleyman döneminin son safhası çöküş ve Krallığın bölünme evresine girmesine sebep olmuştur. (Ay, 2011:2)

İsrailoğullarının Menşei

İsrailoğullarının kökeni konusunda tarihi kayıtların eksikliği ve tarihi " temel" oluşturma isteğiyle, bilinen en erken dönemlere ait olan tarihi süreç ve Eski Ahit kayıtları birbirinden farklı şeyler söylemektedir. Eski Ahit'te İsrailogulları, Yahudi ve İbrani adları ile de anılmaktadır. (Ay Arçın, 2016:6)

Yahudiler, kendilerinin kurdukları devletin adına bağlı olarak Yahuda şeklinde anılmışlardır. Hazreti Yakub'un üzerine anlatılmış olan kahramanlık efsanesi sebebi ile İsrailoğulları (Beni-İsrail) adını aldılar. Daha sonra Hazreti Musa ile Musevi olarak, Süleyman'dan sonra ise Yahudi adlarıyla anıldılar. Aslında bütün bu isimler aynı kavme verilmiştir. İsrailoğulları'nın tarihi, rivayet ve menkıbelerden oluşmaktadır. Bunlar dini kitaplarda kendine yer bulmuştur. Yahudiler, Kitab-ı Mukaddes'e dayandırarak eylemlerini ve isteklerini belirtmişlerdir. (Kızıloğlu, 2012:37)

Tevrat'a bulunan ayete göre Yahudiler, Hz. Nuh'un oğlu ve Sami ırkının atası sayılan Sam neslindendir. (Tekvin 10.21) Bu Sam ırkına mensup Yahudilerin bilinen en eski vatanları Mezopotamya idi. Yahudiler uzun bir müddet Arabistan çöllerinde yaşamışlardır. Daha sonra Dicle ve Fırat Nehirlerinin yol aldığı Mezopotamya ve Akdeniz bölgesini de kısmen içine alan, "Yeşil Hilal" olarak adlandırılan tarıma uygun bölgelere göç etmişlerdir.

Tevrat'a göre İsrailoğulları'nın tarihi MÖ 1750 yılında başlamaktadır. Genesis'e göre, Yahudi kavminin doğuşu İbranilerdir. İbrahim ise Yahudi dininin kurucusu olarak kabul edilir. Hz. İbrahim, Kuzey Sami kavimlerinin atası olarak kabul edilir. Yahudilerin, kendilerini "Tanrı'nın seçilmiş kavmi" olarak nitelendirmişlerdir. Kendilerine göre Tanrı Yehuda, sadece kendisine tapınmak ile görevlendirmek için İsrailoğulları ile Hz. İbrahim'in kişiliğinde anlaşmıştır. Hz. İbrahim'i ise tanrıyı bütün dünyaya anlatması için görevlendirmiştir. Bu düşünce doğrultusunda Yahudilik, yalnızca bu kavme ait bir din olduğunu düşünülerek varlığını devam ettirmiştir. (Kızıloğlu, 2012:37)

Suriye ve Mezopotamya arasında çobanlıkla geçinen ve ilkel bir kavim olan Yahudiler, daha sonrasında Hz. İbrahim zamanında Filistin'e göçmüşlerdir. Tevrat'a yazılan bilgiye göre Hz. İbrahim, Tanrı Yehova'nın emriyle kavmine liderlik ederek Babil bulunan Ur şehrinden Tanrı tarafından vaat edilmiş olduğuna inanılan "vaat edilmiş toprak" Kenan ülkesine göç etmişlerdir. Hz. İbrahim, Sümerler'in Ur kentinden göç ederek Harran'a ulaşmıştır. Hz. Yakup ve Hz. Yusuf dönemlerinde de göç devam etmiş, kıtlık sebebiyle Mısır'a yerleşen İsrailoğulları Hz. Musa öncülüğünde Mısır'dan çıkmış ancak onun ölümü sonrası Yeşu liderliğinde vaat edilmiş topraklara ulaşmıştır. (Kızıloğlu, 2012:38)

İsrailoğulları Krallığı Kuruluşu

İsrailoğulları, yaklaşık olarak 200 yıl süreyle göçebe yaşam tarzını benimsemişlerdir. Yerleşik hayata geçince ise el sanatlarıyla ve çiftçilikle hayatlarını sürdürmeye devam etmişlerdir. Bu gelişmelerle beraber ekonomik ve toplumsal güçlenmeyi desteklemek amacı ile liderlerinin arkasından gitmenin bölünmüşlüğe son

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

vererek bölünmüşlükten meydana gelen mücadelelerin son bulacağına inanmışlardır. (Kızıloğlu, 2012:38) İsrailoğulları ilk olarak, hakimler tarafından yönetilmişlerdir. Bu kimseler yine İbrani halkı arasından seçilen yöneticilerdir. Krallık kurulana kadar yönetim hakimler tarafından sürdürülmüştür. (Kızıloğlu, 2012:38) Hâkimler dönemi, İsrailoğulları ve komşuları Filistler'in mücadelelerine sahne oluştur. "Tanrı Krallığı"nı reddederek, komşuları Filistler'in karşısında askeri bakımdan başarılı olmak için şeflerinden bir kral atanmasını isteyen İsrail halkı, Saul'u ilk kralları olarak kabul etmiştir. (Ay Arçın, 2017:3)

Samuel, Hakimler döneminin son yöneticisiydi. Tanrının Samuel aracılığı ile yaptığı uyarıya rağmen, halkın bir kral istemesinin asıl sebebi gittikçe artan Filist tehlikesidir. Esasında M.Ö. 16. Yüzyılın ortalarından itibaren Filistin ve Suriye bölgesinde hissedilen Mısır etkisinin M.Ö. 13. yüzyılın başlarından itibaren aniden azalması ile yerel halk bir müddet yabancı güçlerin idaresinden ve onların bölge üzerindeki yoğun ticari faaliyetlerinden kurtulmuştur. İşte bu ara donemde hakimler yönetimde etkili olmayarak bölgedeki şahsi başarılar belirlemiştir. Ancak İsrailogulları'nın düşmanları olan Filistler'in hem teçhizat hem de askeri organizasyon bakımından İsrailogulları'ndan güçlü olması bir de bunun üzerine onların bir yönetici hakimiyetinde hareket etmesi İsrailoğulları'nın kral talep etmesinde etkilidir. (Ay Arçın, 2016:33-36)

Eski Ahit'in, tüm dönemlerden daha çok yer verdiği, altın çağ şeklinde adlandırdığı "Birleşik Krallık" dönemi M.Ö. 1030-931 yıllan arasına Saul, Davud ve Süleyman'ın yönetimi dönemine tarihlenmektedir. İsrail'in ilk kralı Saul'un 2 yıl krallık yaptığı belirtilse de bunun bir yazım hatası olduğu krallık süresinin 22 yıl olabileceği düşünülmektedir. Saul' un krallığı Efrayim dağından Benyamin ve Gilat'a kadar uzanan küçük bir alanı kapsamaktadır. O, krallığını bir saraydan değil, İsrail halkının yaşam tarzına uygun olarak, Giva Kenti yakınındaki Migron'da bir nar ağacının altındaki çadırdan idare etmiştir. (Ay Arçın, 2016:33-36) Saul'den sonra tahta Davud geçmiştir.

Davud Dönemi

Kur'ân-ı Kerîm ile hadisi şeriflerde Hz. Dâvûd'un özellikleri belirtilirken, soy kütüğü ve hayatıyla ilgili ayrıntılı bir bilgi bulunmamaktadır. Hayatı hakkında diğer İslâm kaynaklarında yer almış olan bilgiler de İsrâiliyat türünden olmakla beraber Eski Ahit'te bulunan bilgilerle çoğunlukla benzerdir. (Harman, 1994:21) Davud'un İsrail devletini tahtına çıkması İsrail tarihinde önemli bir olaydır. Sebebi ise Davud'un geldiği ailenin Yahuda olmasıdır. Çünkü Yahuda ailesi daha önce yönetime hiç katılmamıştır. Şimdiyse, değişik soylardan gelmiş olan İsraillilerin başına kral olarak geçmiştir.. (Nânâ, 2008:155) Kitâb-ı Mukaddes'e göre Davud'un şeceresi şu şekildedir: Dâvûd, Yesse, Obad, Boaz, Salmon, Nahşon, Aminadab, Ram, Hetsron, Perets, Yahuda, Yakub, İshak, İbrâhim. (Harman, 1994:21) Davud aslında saf İsrail değildi. Oğlu Süleyman'da değildi. Tevrat'ın uygunsuz anlatımına göre, Süleyman Hattili dul soylu bir kadından kaçamakça yaptığı bir çocuktu. (Nânâ, 2008:156-158)

Davud dönemi hakkındaki bilgiler yalnızca Eski Ahit'te bulunmaktadır. (Ay Arçın, 2016:38) Hz. Davud'un krallığı Saul'un krallığının aksine tanrı tarafından bahşedilmemiş bizzat kendi kişisel girişimleri ile başlamıştır. Bu bakımdan Davud'un dönemi Saul'un döneminden farklıdır. Saul'un savaşta elde edilenlere el koyarak tanrının izinden ayrılmıştır. Bunu üzerine Davud ile Saul arasındaki mücadelede başlamış ve Samuel ile tapınaklardaki rahipler Davud'un yanında yer almışlardır. Saul'un düşmanları arasında gösterilen Davud'un Saul'un birliğine katılması esasında Davud'un kralın önünde bir müzik aleti çalmasıyla olmuştur. Buna göre Davud, Saul'a Müzik aleti olan lir çalması için görevlendirilmiş ve Saul'un sevgisini kazanmıştır. Daha sonra Saul'un ordusunda zırh taşıyıcısı olarak görevlendirilmiştir. İsrail ve Filist gruplan Ela deresinde karşılaştıkları vakit, Golyat adlı bir Filist savaşçısını mağlup eden Davud yere kapaklanan Golyat'm başını bedeninden ayırmıştır. "Saul vurdu binlerini, Davud da on binleri" diye bağıran halk karşısında ününü kaybeden Saul, kendi krallığına karşı tehlike olarak gördüğü Davud'u kıskanmaya başlamıştır. Bunun üzerine öldürüleceğinden korkan Davud kaçıp Adullum Magarası bölgesine gelmiş ve burada halkın desteğini almıştır. (Ay Arçın, 2016:38-39) Bundan sonra Davud komşu hükümdarlara sığınmış onların kendisi için kurduğu planları da mağlup etmiştir. (Nânâ, 2008:159)

Esasında Eski Ahit'in Tekvin 36: 31-39 bölümünde Edom krallarının durumu bize İsrail'de yöneticinin belirlenmesi hakkında fikir vermektedir. Eski Ahit'e göre Edom memleketinin kralları bir önceki kralın

ordusunda görevli olan komutanlardır. Bu kimseler daha sonra kralın kızıyla evlenmişlerdir. Bu olay Saul ile Davud arasındaki olaya bire bir uymaktadır. Böylece orduda görevli olan Davud, Saul'un kızı olan Mikal ile evlidir. (Ay Arçın, 2016:39)

Davud, bu olaylardan sonra halkın kendisini kral olarak nitelendirdiği Hebron'a geçmiştir. Saul'un ölümünden sonra komutanlar tahta onun oğlunu geçirmişlerdir. Ancak bu kişi zayıf karakterlidir. Tahta geçen Işbaal'i iki kişi öldürerek kellesini Davud'a getirmiştir. Davud ise bu iki kişinin öldürülmesi emrini vermiştir. Savud, daha önce de Saul'un ölüm haberini getiren kişinin öldürülmesini emretmişti. Bu davranışı ile sempatisini kazanmayı ve bu durumları devam teşkil etmemesini amaçlamıştır. (Nânâ, 2008:160) Bunun en büyük sebebi bu durumu meşrulaştırmamaktı çünkü kendisi de tahta çıkacaktı ve bu durum devam ederse bir yıla kalmaz öldürülmesi kaçınılmaz olurdu.

Davud, İsraillilerin gönlünü fethetmek için yalnızca bunları yapmadı. II. Samuel kitabından öğrendiğimize bakılırsa Gibeonluların da kalplerini kazanmaya çalışmıştır. Bu hedefine de ulaşmıştır. (Nânâ, 2008:161) Eski Ahitte bu davranışlar Davud'u bize ileri görüşlü ve zeki biri olarak anlatıyor. Öte yandan Davud anlatılanlara göre anlaşma sadık kalan adil bir yönetici olarak nitelendiriliyor. Bunu iktidara sahip çıkabilme adına değil halkının kalbini kazanmak için yaptığı anlatılmaktadır. (Nânâ, 2008:161)

İsrail Krallığı ikiye bölünmeden önce sırayla Saul, İşpoşet, Davud ve Süleyman kral olmuşlardır. (Ay, 2011:2) Davud dönemi ile İsrail'in politik varlığı ve gücü komşuları tarafından tanınmış, İsrail Krallığı Mezopotamya ve Mısır Devletleri arasında yer almaya başlamıştır. Mahanayim'de kral ilan edilen İşboşet'in ölümü üzerine İsrail halkının tek kralı Davud, Filistler ve Kudüs'teki Yebusiler'le mücadele edip onları mağlup etmiş ve küçük bir Kenan kenti olan Kudüs'ü İsrail Krallığının politik ve din merkezi yapmıştır. Askeri başarılarını kabileler arasındaki birlikteliğin en büyük birleştiricisi olması sebebiyle Davud ilk başta askeri seferler ilgilenmiştir. Bu sebeple Davud'un krallığının ilk 20 yılı hem sınırları korumak hem de genişletmek ile geçmiştir. Davud'un şehri adını verdiği Kudüs'e, İsrail halkına Sina çölünde eşlik eden, ancak Filistler tarafından kaçırıldıktan sonra geri alınan "ahit sandığının" getirtip büyük bir ün kazanmıştır. Filistler üzerine pek çok başarılı sefer düzenleyen ve onları Gezer kenti sınırına kadar kovmayı başaran Davud bu kavme tam anlamıyla egemen olamamıştır. Ancak daha önceleri Filistlerin hakimiyetinde yer alan ticaret yolunun Davud'un eline geçmesiyle Filistler, Davud' a vergi ödemek durumunda kalmış olmalıdır. (Ay Arçın, 2016:39-40) Davut'un en önemli fetihleri arasında muhakkak en önemlisi Kudüs'ü ele geçirmen olmuştur. Çünkü ticaret açısından Kudüs stratejik öneme sahiptir ve Yehuda ile İsrail sınırına yakın olması sebebiyle Kudüs siyasal üstünlüğe sahiptir. Davut, "Yevus" şehrini zabt ederek ele geçirmiş ve Yehuda krallığı topraklarına katmıştır. Davut başarılarını kendinden önce gelen Saul'un attığı temeller üzerine ekleyerek ne kadar Kenan şehri varsa hakimiyet sahasına katmıştır. (Kuhrt, 2010:93)

MÖ 1004-965 yılları arasında Davud, Kudüs'ü ele geçirerek etrafında topladığı 12 İbrani kabilesine başkent yapmıştır. Böylece Kudüs Yahudi devletinin başkenti olmuştur. (Kızıloğlu, 2012:39) Davud'un krallığının sınırları Fırat Nehri'den Kızıl Deniz'e kadar uzansa dahi bu bölgedeki hakimiyet sözde bir hakimiyettir. Böylece düşünülecek odur ki İsrail krallığı bir devlet gibi değil şeflik gibi işlev görmektedir. Şunu da belirtmeliyiz ki, Davud döneminin Yakındoğu'nun güçlü krallığı Asur Krallığı'nın duraklama dönemine denk gelmiş bu da İsrail Krallığı'nın güçlenmesinde etkili olmuştur. (Ay Arçın, 2016:41) Davud kral olduğu süre içinde Tevrat'a ilaveler yapmıştır. Bu ilaveler diye bahsedilen kutsal kitaba Zebur denilmektedir. (Kızıloğlu, 2012:39)

Davud'un krallığının sonuna doğru eşlerinden Haggit'in oğlu Adoniya krallığını ilan etmiştir. Bunun üzerine Natan, Davud'un diğer eşi, Hz. Süleyman'ın annesi Batşeba'ya giderek kendisinden sonra kral olması için oğlu Süleyman'ı tayin etmesini Kral Davud 'a söylemesini istemiştir. (Ay Arçın, 2016:42)

Eski Ahit'e göre Dâvûd, 30 yaşında kral olmuş ve 71 yaşında vefat etmiştir. Böylece kırk yıl altı ay (yedi yıl altı ay Hebron'da, otuz üç yıl Kudüs'te) krallık yapmıştır. (Harman, 1994:24)

Süleyman Dönemi

Davut'un iktidarı çok sağlam temellere oturmuştu. (Kuhrt, 2010:97) Davud ölümünden hemen önce oğlu olan Süleyman'ı kendi yerine tahta çıkarmış ve kral ilan etmiştir. (Kızıloğlu, 2012:39) Tevrat'ın

anlatımına göre Süleyman kral olduğunda çok küçük yaştadır. Ancak biyografisine bakıldığı zaman bu bilginin yanlış olduğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü I. Krallar kitabının anlatımına göre Süleyman'ın krallık döneminin ilk kısmı bizlere lüks, barış ve zaferlerle dolu yıllar olarak gösterilirken, ikinci kısmı ise sıkıntılı dönemin başladığını ve bu dönemde yaşlı olduğunu anlatmaktadır. (Nânâ, 2008:181)

MÖ 965-930 yılları arasında yani Süleyman krallık dönemi krallığın en iyi dönemidir. İsrail Krallığı kuzeydeki Benyamin ve Yahuda kabileleri dışında kalan On Kabile, Fırat Irmağı'ndan Mısır'a kadar uzanan bölgeyi içine almış ve krallık siyasi, ekonomik bakımdan oldukça gelişmiştir. (Kızıloğlu, 2012:39) Süleyman'ın ünü Kudüs'teki tapınağın mimarı olmasından da kaynaklanmaktadır. Söz konusu tapınağın "altın ile giydirilmiş" duvarları ve sütunlan, Süleyman'ın krallığının büyüklüğünü izah eder niteliktedir. (Ay Arçın, 2016:43)

Hz. Davud'un son iki yılında Hz. Süleyman babası ile krallığı idare etmiştir. Babasının ölümünden sonra iktidarı ele geçirmek isteyenler olmuş. (Ay Arçın, 2016:44) Süleyman'ın tahta çıkmasından sonra abisinin tahta çıkmasını isteyip onu destekleyen kişileri cezalandırmıştır. Böylece 2 kişiyi idam ettirmiş, 1 kişiyi ise sürdürmüştür. (Kuhrt, 2010:97) sonraki süreçte Kral Süleyman, Mısır hükümdarının damadı olmuştur. Mısır firavunu Gezer'i işgal etmiş ve Süleyman'a çeyiz niyetine vermiştir. Daha sonra Tevrat'ın anlatımına göre Süleyman'ın toprakları da genişlemiştir: "Ve Süleyman, ırmaktan Filistinlilerin diyarına ve Mısır sınırına kadar bütün ülkeler üzerinde saltanat sürmüştür. Onlar, Süleyman'a vergiler vermişlerdir ve hayatta olduğu sürece Süleyman'a kulluk etmişlerdir". (Nânâ, 2008:182)

Süleyman, Sur'un Fenikeli kralı Hiram arasındaki ilişkileri de güçlendirmeye devam etmiştir. Süleyman, sarayını ve tapınağını Fenike kralı Hiram'ın gönderdiği kereste ve verdiği teknik yardım ile kurmuştur. Daha sonraları ise Süleyman, İsrail'in on iki sancağa ayırarak her sancağın başına bir naib görevlendirmiştir. Bu naib sancağın erzak ve diğer malzemelerinin temininden sorumludur. Aynı zamanda Süleyman ticarete de büyük önem vererek oralarda da çalışmalar yapmıştır. (Nânâ, 2008:182-183) Öte yandan Kral Süleyman'ın barışçıl bir yönetimi olsa dahi askeri sistemi düzenlemeyi de ihmal etmemiş ve Mısır'dan çok sayıda savaş arabası, Que kralından at ithal etmiştir. Bir görüşe göre Süleyman buralardan savaş arabası ve at satın almamış, coğrafi olarak Mısır ve Que ülkesinin arasında yer alması ve ticaret yollarına hakim olması sebebiyle iki ülke arasındaki karşılıklı ticarete müsaade ederek zenginliğini arttırmıştır. Bununla birlikte altın Hz. Süleyman'ın zenginliğinin bir başka kaynağıdır. Esasında İsrail 'de hiç altın madeni olmamasına karşın, Hz. Süleyman'ın altınlarının Tyre, Yemen'de olduğu düşünülen Şeba ve yeri henüz tespit edilemeyen ancak deniz kenarında, Afrika'da olduğu düşünülen Ofir'den geldiği belirtilmektedir. Anlaşılan odur ki, Hz. Süleyman ya hakimiyet sahasını bu bölgelere kadar genişletmiş ya da buralarla kazançlı bir ticari ilişkiye girmiştir. (Ay Arçın, 2016:46)

Kral Süleyman'ın döneminde İsrail topraklan pek çok sosyal sınıftan ve meslekten insanla dolmaya başlamıştır. Kabile yaşantısından devlet yaşantısına doğru değişim yeni kentlerin imar edilmesi ile gözlemlenmektedir. Ancak değişim, beraberinde bölünmeyi de getirmiştir. Bu değişim, kendi dini ve politik inançlarını yaşamak isteyen kuzeydeki kabileler arasında dirençle karşılanmıştır. (Ay Arçın, 2016:47)

Süleyman, "Beyt-i Makdis-Süleyman Mabedi'ni" Kudüs'e inşa etmiştir. Bu mabed ilk Yahudi tapınağıdır. Böylece Kudüs bu mabed sayesinde İbranilerin kutsal şehri olmuştur. Bu dönem "Birinci Tapınak Dönemi" olarak isimlendirilmiştir. (Kızıloğlu, 2012:39) Rüyada Süleyman, Rab'den anlayışlı bir yürek ister sebebi ise halkına hükmedip iyiyi kötüden ayırabilmek içindir. Rab bunu kabul eder ve ona anlayışlı ve hikmetli bir yürek verir. Ancak Süleyman istemediği halde Rab ona izzet ve zenginlikte vermiştir. Rivayete göre Süleyman, Rab'in kendisine bilgelik vermesi için 40 gün oruç tutar ve karşılığında Rab kendisine bilgelik verir. Öyle ki Süleyman "hikmetin babası" diye anılmıştır. Kral Süleyman, Rab için mabed yaptırdı. Daha sonra ise kendisi için yapımı 13 yıl süren bir saray yaptırmıştır. (Harman, 2010:57)

İnanışa göre Tanrın her ne kadar başka uluslardan kadınlarla evlenmeyi yasaklamışsa da Kral Süleyman'ın bu yasağa uymamıştır. İsrail inancına göre yabancı kadınlarla evlilik onların tanrılarını tanımak anlamına gelmektedir. Süleyman'ın Saydalı ve Ammonlu kadınlar ile evlenmesi üzerine Tanrı, babası Davud'un hatırına krallığı onda bırakacağını ama oğlu kral olduğu vakit, krallığı oğlundan alınıp ikiye böleceğini bildirmiştir. (Ay Arçın, 2016:47) Süleyman 53 yaşında vefat ettiği ve krallığının 40 yıl sürdüğü

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

belirtilmektedir. (Harman, 2010:60) Hz. Süleyman'ın 40 yıllık idaresinden sonra krallığın başına Ammonlu eşi Namaah'tan oğlu olan Rehoboam geçmiştir. (Ay Arçın, 2016:47)

Süleyman dönemindeki aşırı vergiden bitkin düşmüştür. Halk bu sebeple Süleyman'ın dönemindeki bu verginin oğlu döneminde de devam edeceğini düşünerek Rehoboam'ın krallığını kabul etmemiş ve krallığa isyan etmiştir. (Ay Arçın, 2016:48) Süleyman'ın yılında ölümü üzerine yaklaşık 70 yıl kadar süren ilk İsrail Devleti'nin varlığı, İsrail adı altında yaşayan On iki Kabile'nin iç ihtilafları, yoğun yabancı etkisi ve kentsel yaşamın gelişmesinin ortaya koyduğu gerilimler nedeniyle sekteye uğramıştır Süleyman'ın oğlu Rehoboam tahta çıktığı zaman bu sorunlar ile uğraşmış ve bu olayların devamı krallığın ikiye ayrılmasına yol açmıştır. Böylece devlet ikiye ayrılmıştır. Biri başkenti Kudüs olup Davud'un soyundan gelmekte olan Benyamin ve Yahuda kabileleri liderliğinde olan Yahuda krallığı diğeri ise başkenti Samira olup İsrail kabilesinden 10 tanesini içinde barındıran İsrail krallığıdır. (Kızıloğlu, 2012:39)

SONUÇ

Görüyoruz ki her devlet insanlar gibi doğar yaşar ve ölür. İsrailoğulları Devleti de bu doğal süreci yaşamış bulunmaktadır. Eski Ahit'e göre dini bir etki ile toplanan daha sonra 'Hakimler' diye adlandırılan yöneticiler tarafından yönetilen bu topluluk, siyasi ihtiyaçlar sebebi ile kral istemiştir. Kralların tahta geçiş şekilleri değişkenlik göstermiş kendilerine ait belli bir kuralı olmamıştır. Ancak Davud'un kendisinden sonra oğlu Süleyman'ı halefi olarak göstermesi belki de kendisinden sonra kurulan birçok devlete örnek teşkil etmiştir.

Davud ve Süleyman dönemleri krallığın yükselme refaha erme dönemleri olsa da Süleyman'dan sonra oğlunun tahta çıkması ile krallık ikiye ayrılmaya başlamıştır. Bu da devletlerin kaderidir. Güçlü bir hükümdardan sonra tahta çıkan kişi daha güçlü hükümdar olmalıdır. Yoksa sonuç her zaman ya yıkılış ya gerileme ya da bölünme ile sonuçlanmaktadır.

KAYNAKÇA

1. AY ARÇIN, Ş. (2016). *İsrail ve Yahuda Krallıkları Tarihi,* Ayışığıkitapları, İstanbul.
2. AY ARÇIN, Ş. (2017). Demir Çağı Yazılı ve Arkeolojik Kaynaklarında İsrail ve Yahuda Krallıkları, Filistin Araştırma Dergisi, 2, ss. 1-31.
3. AY, Ş. (2011). "İsrail ve Yahuda Krallıkları Üzerine Düzenlenen Asur Seferleri", History Studies, 3/1, ss. 1-14.
4. HARMAN, Ö.F. (1994). "Dâvûd", DİA, C. 9, TDV Yayınları, ss. 21-24.
5. HARMAN, Ö.F. (2010). "Süleyman", DİA, C. 38, TDV Yayınları, ss. 56-60.
6. KILIÇ, S.- ALTUNCU, A. (2016). "Yahudi Geleneği Bağlamında Sürgün" II. Uluslararası Ortadoğu Konferansları Bildiri Kitabı, Kilis 2013.
7. KIZILOĞLU, S. (2012). "İsrail Devleti'nin Kuruluşuna Kadar Geçen Süreçte Yahudiler ve Siyonizm'in Gelişimi", Sosyalbilimler Dergisi, 2/1, ss. 35-64.
8. KUHRT, A. (2010). *Eski Çağ'da Yakındoğu II*, (D. Şendil Çev.), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
9. NÂNÂ, M. (2008). *Yahudi Tarihi*, (A. Batur, Çev.), Selenge Yayınları, İstanbul.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(19)

Tebriz ALİYEV[72]

MEASUREMENT OF STOCK MARKET RISKS: VOLATILITY
BORSA RİSKLERİNİN ÖLÇÜLMESİ: VOLATİLİTE

ABSTRACT

The measurement of stock market risks involves various methods and indicators. Some of the key measurements include volatility, beta, Value at Risk (VaR), stress testing, drawdown, correlation, and historical analysis. These measurements help investors assess the uncertainty and potential losses associated with investments. However, it's important to consider multiple indicators and risk management techniques to build a well-diversified portfolio aligned with an investor's risk tolerance and objectives. When considering indicators and risk management techniques for assessing stock market risks, it is important to take into account fundamental analysis, technical analysis, diversification, stop-loss orders, hedging, risk-adjusted return metrics, and regular portfolio review. Fundamental analysis evaluates the financial health of companies, while technical analysis focuses on historical price patterns. Diversification helps spread risk across different assets, and stop-loss orders limit potential losses. Hedging involves using financial instruments to offset risk, while risk-adjusted return metrics provide a measure of performance relative to risk. Regular portfolio review ensures that investments align with risk tolerance and objectives. Employing a combination of these techniques can help investors manage and mitigate stock market risks effectively. Volatility in stock markets is a natural and inherent characteristic. It reflects the market's dynamics and the interplay between supply and demand. Understanding and managing volatility is crucial for investors to make informed decisions and implement appropriate risk management strategies.

Keywords: *stock market risks, indicators, risk management techniques, fundamental analysis, technical analysis, diversification, stop-loss orders, hedging, risk-adjusted return metrics, portfolio review, VaR, volatility, stres testing.*

ÖZ

Hisse senedi piyasası risklerinin ölçümü çeşitli yöntem ve göstergeleri içermektedir. Temel ölçümlerden bazıları volatilite, beta, Riske Maruz Değer (VaR), stres testi, düşüş, korelasyon ve tarihsel analizdir. Bu ölçümler yatırımcıların yatırımlarla ilgili belirsizliği ve potansiyel kayıpları değerlendirmesine yardımcı olur. Ancak yatırımcının risk toleransı ve hedefleri ile uyumlu, iyi çeşitlendirilmiş bir portföy oluşturmak için birden fazla göstergeyi ve risk yönetimi tekniklerini dikkate almak önemlidir. Hisse senedi piyasası risklerini değerlendirmek için göstergeler ve risk yönetimi teknikleri dikkate alınırken temel analiz, teknik analiz, çeşitlendirme, zararı durdurma emirleri, riskten korunma, riske göre ayarlanmış getiri ölçümleri ve düzenli portföy incelemesinin dikkate alınması önemlidir. Temel analiz şirketlerin mali durumunu değerlendirirken, teknik analiz tarihsel fiyat kalıplarına odaklanır. Çeşitlendirme, riskin farklı varlıklara yayılmasına yardımcı olur ve zararı durdurma emirleri potansiyel kayıpları sınırlandırır. Riskten korunma, riski dengelemek için finansal araçların kullanılmasını içerirken, riske göre ayarlanmış getiri ölçümleri riske ilişkin performansın bir ölçüsünü sağlar. Düzenli portföy incelemesi, yatırımların risk toleransı ve hedeflerle uyumlu olmasını sağlar. Bu tekniklerin bir kombinasyonunu kullanmak, yatırımcıların borsa risklerini etkili bir şekilde yönetmesine ve azaltmasına yardımcı olabilir. Hisse senedi piyasalarındaki oynaklık doğal ve doğuştan gelen bir özelliktir. Piyasanın dinamiklerini ve arz ile talep arasındaki etkileşimi yansıtır. Yatırımcıların bilinçli kararlar alması ve uygun risk yönetimi stratejilerini uygulaması için volatiliteyi anlamak ve yönetmek çok önemlidir.

Anahtar Kelimeler: borsa riskleri, göstergeler, risk yönetimi teknikleri, temel analiz, teknik analiz, çeşitlendirme, zararı durdurma emirleri, riskten korunma, riske göre ayarlanmış getiri ölçümleri, portföy incelemesi, VaR, oynaklık, stres testi.

[72] **PhD student of Azerbaijan State University of Economics (UNEC); E-mail: tabriz.aliyev@yahoo.com; ORCID: 0000-0002-5999-3583**

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

INTRODUCTION

The measurement of stock market risks is a crucial aspect of investment analysis and portfolio management. Investors and financial professionals use various indicators and techniques to assess the uncertainty and potential losses associated with investments in the stock market. By understanding and quantifying these risks, investors can make informed decisions, manage their portfolios effectively, and strive to achieve their financial goals (Naik & Reddy, 2021).

Stock market risks can arise from a wide range of factors, including economic conditions, industry trends, company-specific events, and market sentiment. These risks can lead to volatility in stock prices, potential losses, and a deviation from expected returns. Therefore, accurately measuring and evaluating these risks is essential for investors to understand the potential downside and make informed decisions about their investments (Escobari & Jafarinejad, 2019).

Measurement of stock market risks involves employing a combination of quantitative and qualitative methods. Various indicators and models are used to gauge the riskiness of stocks, market indices, and investment portfolios. These indicators consider factors such as volatility, correlation, historical performance, and market dynamics.

Additionally, risk management techniques play a crucial role in mitigating stock market risks. Diversification, the use of stop-loss orders, hedging strategies, and risk-adjusted return metrics are some of the tools employed to manage and control risks. Regular portfolio reviews and adjustments help ensure that investments align with changing market conditions and an investor's risk tolerance.

By effectively measuring and managing stock market risks, investors can aim to protect their capital, optimize their risk-return trade-off, and navigate the ever-changing dynamics of the financial markets. It is important to note that risk measurement and management are on-going processes that require continuous monitoring and adjustment to adapt to market conditions and changes in investor objectives.

Essential Measurements for the Stock Markets

The essential key measurements for the stock market risks are as follows:

Volatility: Volatility measures the magnitude of price fluctuations in a stock or market index. It provides an indication of the uncertainty or riskiness of an investment. Common volatility measures include standard deviation, historical volatility, and implied volatility derived from options pricing (Baker et al., 2019).

Beta: Beta measures the sensitivity of a stock's returns to the overall market returns. A beta of 1 indicates that the stock moves in line with the market, while a beta greater than 1 suggests higher volatility than the market, and a beta less than 1 indicates lower volatility. Beta helps investors understand how a particular stock behaves in relation to the overall market (González et al, 2018).

Value at Risk (VaR): VaR is a statistical measure that estimates the maximum potential loss of an investment over a given time period at a specific confidence level. For example, a 5% one-day VaR of $100,000 implies that there is a 5% chance of losing more than $100,000 in a single day. VaR considers both the volatility of the investment and the desired confidence level (Wen et al, 2019).

Stress Testing: Stress testing involves simulating extreme scenarios or market conditions to assess how investments or portfolios would perform under adverse circumstances. By subjecting investments to severe shocks, stress testing helps identify vulnerabilities and potential losses beyond what traditional risk measures might indicate (Durrani et al, 2022).

Drawdown: Drawdown refers to the peak-to-trough decline in the value of an investment or portfolio over a specific period. It measures the magnitude of loss an investor could have experienced during a particular market decline. Monitoring drawdowns helps investors assess potential downside risks and set risk tolerance levels (Tokic & Jackson, 2023).

Correlation: Correlation measures the degree of association between two or more variables, such as stock returns or market indices. Positive correlation indicates that the variables move in the same direction, while negative correlation suggests they move in opposite directions. Understanding correlation helps

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

diversify a portfolio and reduce risks by combining assets with low or negative correlations (Antonakakis et al, 2017).

Historical Analysis: Historical analysis involves studying past market performance, including stock price movements, market cycles, and economic conditions. By analyzing historical data, investors can identify patterns, trends, and recurring risks that may provide insights into potential future risks (Binder & Kamdar, 2022).

It should be noted that no single measurement can fully capture all dimensions of stock market risks. A comprehensive risk assessment typically involves considering multiple indicators and employing various risk management techniques to build a well-diversified portfolio that aligns with an investor's risk tolerance and investment objectives.

Volatility in Stock Markets

Volatility is a fundamental concept in stock markets and refers to the degree of variation or fluctuation in the price of a stock or the overall market. It measures the rapidity and magnitude of price changes over a given period. High volatility indicates larger and more frequent price swings, while low volatility suggests smaller and less frequent price movements.

Main points are the following in order to understand what is volatility in stock markets:

- **Measurement**

Volatility is commonly measured using statistical measures such as standard deviation, variance, or historical price ranges. These measures quantify the dispersion of stock prices around their average or mean (Figure 1).

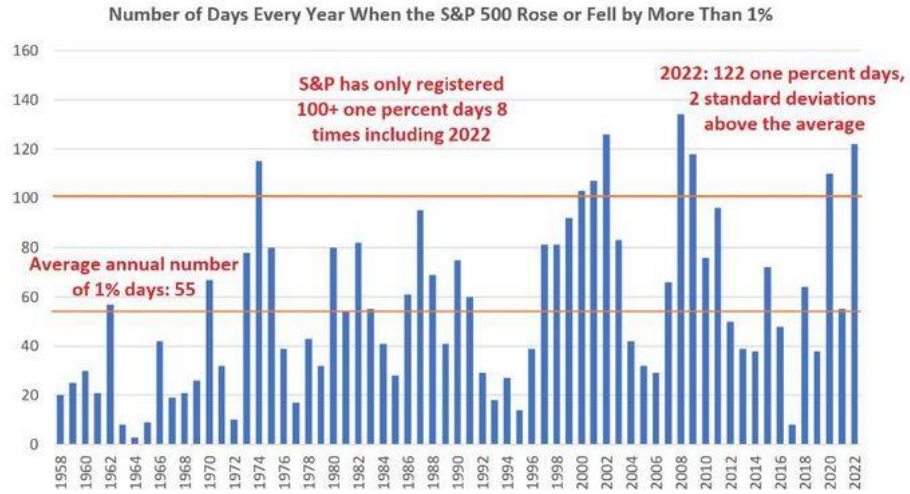

Figure 1: Stock markets volatility, years 1958 – 2022 (Source: Market Watch Bulletin, 2023)

According to data shared by Market Watch (2023), the S&P 500 experienced 122 daily swings of 1% or more in either direction in the previous year. This is the highest number of such swings since 2008 and 12 more than the year 2020, which was marked by the COVID-19 pandemic and its impact on the markets. These swings were significantly above the long-term average. Historically, since 1958, the S&P 500 typically sees around 55 1% swings per year. Therefore, last year's performance was considered a major outlier, falling two standard deviations above the mean. Since the launch of the S&P 500 in 1957, there have been only eight years in which the index recorded more than 100 daily swings of 1% or greater. These years were 1974 (115 swings), 2000 (103 swings), 2001 (107 swings), 2002 (126 swings), 2008 (134 swings), 2009 (118 swings), 2020 (110 swings), and 2022 (122 swings).

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

- **Influencing Factors**

Various factors contribute to stock market volatility. Economic indicators, geopolitical events, corporate earnings reports, interest rate changes, and market sentiment can all impact volatility. Uncertainty and unexpected news can trigger increased volatility as market participants reassess their expectations (Figure 2).

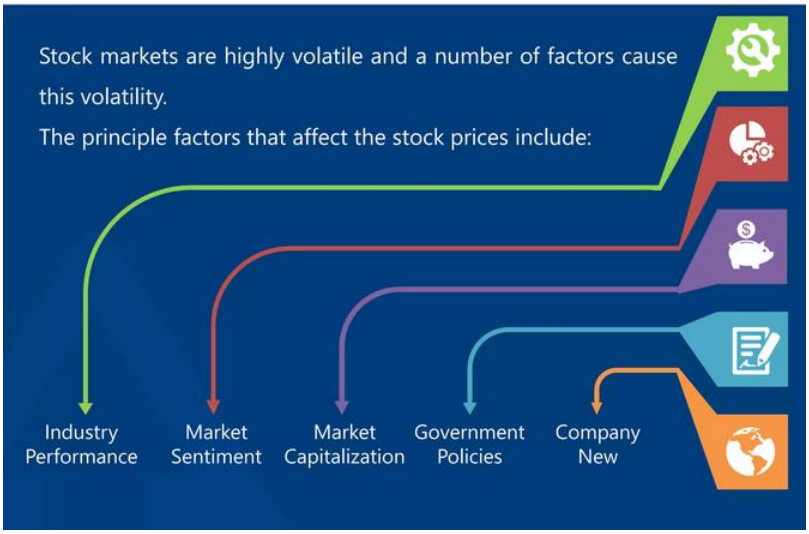

Figure 2: Factors That Influence Stock Price (Source: Karvy Stock Broking Ltd)

According to the Karvy Stock Brooking Ltd, stock prices are influenced by industry performance, market sentiment, market capitalization, government policies and company news. Nevertheless, it should be noted that there are some other factors affecting stock prices besides the mentioned ones. After carrying out a proper literature review, the following principle factors have been identified that can affect stock prices:

Company Earnings and Financial Performance - The financial performance of a company, including its earnings, revenue growth, profit margins, and overall financial health, has a significant impact on its stock price. Positive earnings surprises or strong financial results tend to drive stock prices higher, while disappointing earnings or financial difficulties can lead to price declines (Figure 3).

Figure 3: Improving Earnings Push Stock Prices Higher (Source: YCharts – Financial Research and Proposal Platform)

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Figure 4: S&P stock market performance 2018 (Source: CNBC)

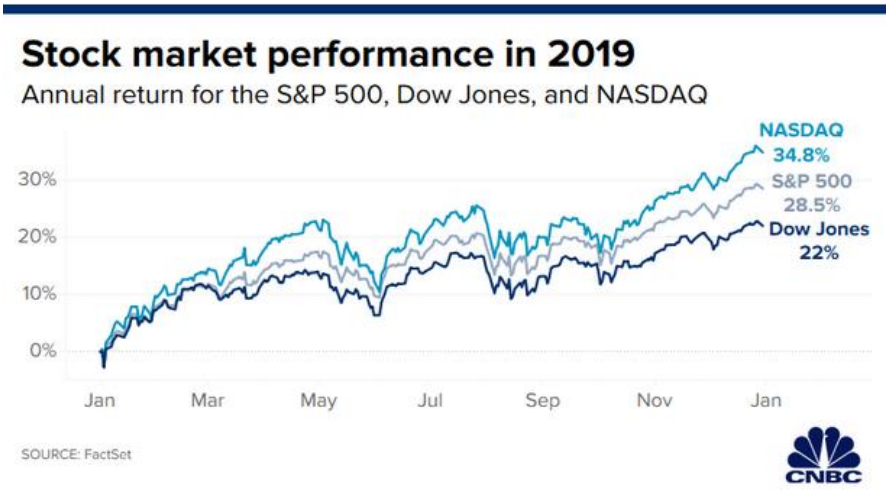

Figure 5: S&P stock market performance 2019 (Source: CNBC)

Earnings growth has historically been a major driver for the rise of the stock market, and currently, the outlook for earnings growth in 2018 and 2019 appears relatively healthy. It is projected that operating earnings will increase by 25.3% in 2018 to reach $156.06 per share, and another 10.5% in 2019 to reach $172.49 per share. With this positive earnings outlook, it is unlikely that the stock market will continue to face long-term struggles, as it has experienced since early February. This was just a forecast made according to Figure 3. However, if we review the real figures achieved (Figure 4 & 5), it is obvious that the expectations for stock market price growth has been reached.

Macroeconomic Factors - Economic indicators such as GDP growth, inflation, interest rates, employment data, and consumer sentiment can impact stock prices. A robust economy and favorable economic conditions generally support higher stock prices, while economic downturns or concerns can lead to market declines.

A research titled "US Stock Market and Macroeconomic Factors" and conducted by Jareño Cebrián and Negrut (2016) explores the relationship between the US stock market and various macroeconomic factors. In studies investigating the relationship between the stock market and macroeconomic factors, researchers often examine how changes in economic variables impact stock prices, market returns, or stock market indices. Some of the commonly studied macroeconomic factors include GDP growth, inflation rates, interest rates, consumer sentiment, exchange rates, and oil prices.

Industry and Sector Trends - Specific industry and sector factors can affect stock prices. Industry-specific developments, technological advancements, regulatory changes, and shifts in consumer behavior can

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

impact the prospects and valuations of companies within a particular sector. Positive news or growth prospects for an industry can drive up stock prices, while negative developments can have the opposite effect.

Company News and Events - Significant news or events related to a company, such as product launches, mergers and acquisitions, leadership changes, regulatory approvals, or legal issues, can impact stock prices. Positive news generally has a positive effect on stock prices, while negative news can result in price declines.

Investor Sentiment and Market Psychology - Investor sentiment and market psychology play a crucial role in determining stock prices. Factors such as market expectations, investor confidence, fear or greed, market trends, and speculative activity can influence buying and selling decisions, leading to price fluctuations.

Monetary and Fiscal Policy - Monetary policies set by central banks, including interest rate changes, money supply, and quantitative easing programs, can impact stock prices. Additionally, fiscal policies, such as government spending, tax policies, and regulatory measures, can also have implications for stock prices.

Geopolitical and Global Events - Geopolitical events, such as political instability, trade disputes, wars, natural disasters, or global economic crises, can have a significant impact on stock prices. These events can introduce uncertainty, disrupt supply chains, affect global markets, and influence investor sentiment.

Market Volatility Index - The market volatility index, often referred to as the "Volatility Index" or "VIX," is a popular measure of market expectations for future volatility. It is often used as an indicator of investor sentiment and market risk. The most well-known volatility index is the CBOE Volatility Index, commonly known as the VIX. The CBOE Volatility Index (VIX), often referred to as the "fear gauge," is a popular indicator that measures expected volatility in the U.S. stock market. It reflects market participants' expectations of future price volatility derived from options prices. The VIX is calculated based on the prices of options on the S&P 500 index. Options are financial derivatives that derive their value from an underlying asset, such as a stock index (Figure 6). The VIX reflects the market's consensus regarding the expected volatility of the S&P 500 over the next 30 days.

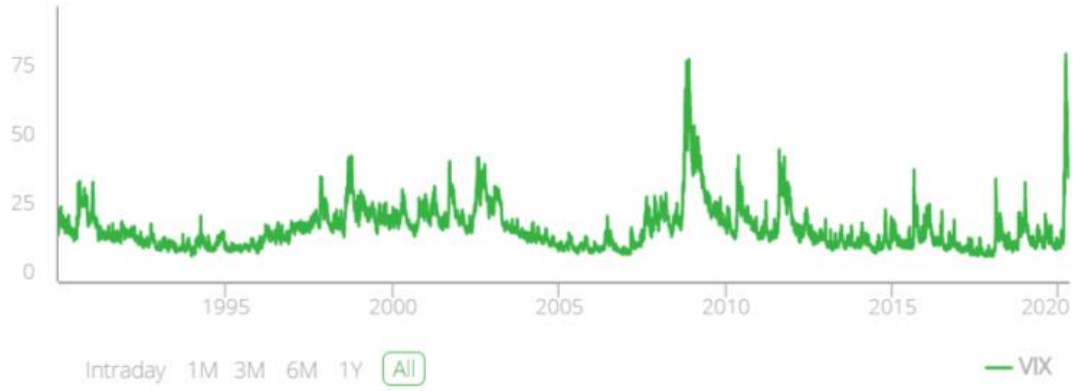

Figure 6: Historical Performance for the CBOE Volatility Index (Source: Forexpedia)

Implications for Investors - Volatility introduces both risks and opportunities for investors. Higher volatility increases the potential for significant gains or losses in shorter periods. It can lead to increased trading activity and higher transaction costs. Investors with a higher risk tolerance may seek volatile markets for potential profit, while others may prefer more stable investments.

Volatility and Investment Strategies - Volatility plays a vital role in various investment strategies. For example, day traders and short-term speculators may actively seek out volatile stocks to exploit short-term price movements. On the other hand, long-term investors might prioritize stable and less volatile assets to preserve capital and reduce the impact of market fluctuations.

Volatility and Risk Management - Volatility is an essential component of risk management. Investors use measures like value at risk (VaR) and stress testing to estimate potential losses during periods of increased volatility. Diversification across different asset classes, sectors, and regions can also help mitigate the impact of volatility on an investment portfolio. For instance, an investment with a monthly Value at Risk (VaR) of

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

10% implies that there is an anticipation of experiencing losses of 10% or greater approximately once every 20 months or 5% of the time (Figure 7).

Figure 7: VaR calculation example (Source: Darwinex Docs)

Volatility and Options Trading - Volatility is an important factor in options pricing. Higher volatility generally leads to higher option premiums, as the potential for larger price swings increases the likelihood of the option being profitable. Traders can take positions to benefit from volatility through options strategies like straddles or strangles.

It is necessary to note that the impact of these factors on stock prices is complex and can vary over time. Additionally, stock prices are also influenced by market supply and demand dynamics, investor behavior, and other market-related factors that can result in short-term price fluctuations. While volatility can present opportunities for gains, it also carries the risk of significant losses. Therefore, investors should carefully assess their risk tolerance, investment objectives, and time horizons when considering investments in volatile markets. Downturns are always normal. Although market downturns can be unsettling, historical data indicates that stocks have rebounded and yielded positive long-term returns (Figure 8).

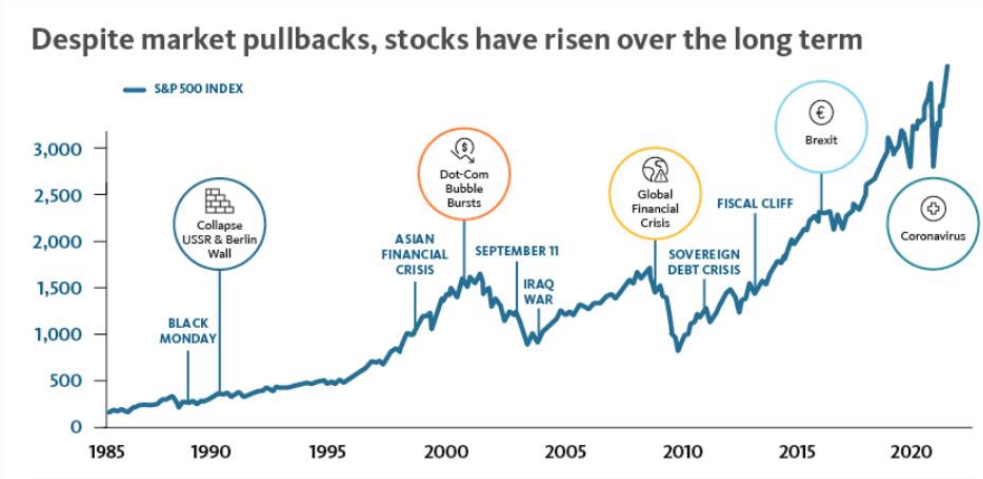

Figure 8: Stocks status (1985 – 2020) (Source: Fidelity Investments)

Overall, volatility in stock markets is a natural and inherent characteristic. It reflects the market's dynamics and the interplay between supply and demand. Understanding and managing volatility is crucial for investors to make informed decisions and implement appropriate risk management strategies.

CONCLUSION

In conclusion, the measurement and management of stock market risks are pivotal aspects of investment analysis and portfolio management. Investors and financial professionals employ a combination of quantitative and qualitative methods to assess the uncertainty and potential losses associated with investments in the stock market. By understanding and quantifying these risks, investors can make informed decisions, effectively manage their portfolios, and work towards achieving their financial goals.

Stock market risks can emanate from diverse factors, including economic conditions, industry trends, company-specific events, and market sentiment. These risks may result in volatility in stock prices, potential losses, and deviations from expected returns. Therefore, accurate measurement and evaluation of these risks are essential for investors to comprehend the potential downside and make well-informed decisions about their investments.

The essential measurements for stock market risks encompass various indicators and models that consider factors such as volatility, beta, Value at Risk (VaR), stress testing, drawdown, correlation, and historical analysis. Each of these metrics provides unique insights into the risk profile of stocks, market indices, and investment portfolios. Additionally, effective risk management techniques, including diversification, stop-loss orders, hedging strategies, and regular portfolio reviews, play a crucial role in mitigating stock market risks.

Volatility, a fundamental concept in stock markets, measures the degree of variation or fluctuation in stock prices. It is influenced by factors such as economic indicators, industry trends, company news, investor sentiment, and geopolitical events. Understanding volatility is essential for investors as it introduces both risks and opportunities. Investors can use volatility to inform their investment strategies, assess risk tolerance, and implement risk management techniques tailored to their objectives.

While volatility can present opportunities for gains, it also brings the risk of significant losses. Therefore, investors should carefully consider their risk tolerance, investment objectives, and time horizons when navigating volatile markets. Downturns in the market are a normal part of the investment landscape, and historical data shows that stocks have a propensity to rebound, yielding positive long-term returns.

In essence, volatility in stock markets is a natural and inherent characteristic that reflects the dynamic nature of the market. Investors who understand and effectively manage volatility are better equipped to navigate the complexities of the financial markets, make strategic investment decisions, and optimize their risk-return trade-off.

REFERENCES

1. Antonakakis, N., Gupta, R., & Tiwari, A. K. (2017). Has the correlation of inflation and stock prices changed in the United States over the last two centuries? *Research in International Business and Finance*, 42, 1-8.
2. Baker, S. R., Bloom, N., Davis, S. J., & Kost, K. J. (2019). *Policy news and stock market volatility* (No. w25720). National Bureau of Economic Research.
3. Binder, C., & Kamdar, R. (2022). Expected and realized inflation in historical perspective. *Journal of Economic Perspectives*, 36(3), 131-56.
4. CNBC: Stock Markets, Business News, Financials, Earnings, https://www.cnbc.com/world/?region=world Access date: 11.06.2023
5. Durrani, A., Ongena, S., & Ponte Marques, A. (2022). The certification role of the EU-wide stress testing exercises in the stock market. What can we learn from the stress tests (2014-2021)?

6. Escobari, D., & Jafarinejad, M. (2019). Investors' uncertainty and stock market risk. *Journal of Behavioral Finance*, 20(3), 304-315.
7. González, M., Nave, J., & Rubio, G. (2018). Macroeconomic determinants of stock market betas. *Journal of Empirical Finance*, 45, 26-44.
8. Jareño Cebrián, F., & Negrut, L. (2016). US stock market and macroeconomic factors.
9. Karvy Stock Broking Ltd, www.karvyonline.com, Access date: 10.06.2023
10. Market Watch Bulletin, 2023 https://www.marketwatch.com/ Access date: 10.06.2023
11. Naik, P., & Reddy, Y. V. (2021). *Stock market liquidity: A literature review*. Sage Open, 11(1), 2158244020985529.
12. Tokic, D., & Jackson, D. (2023). When a correction turns into a bear market: What explains the depth of the stock market drawdown? A discretionary global macro approach. *Journal of Asset Management*, 24(3), 184-197.
13. Wen, D., Wang, G. J., Ma, C., & Wang, Y. (2019). Risk spillovers between oil and stock markets: A VAR for VaR analysis. *Energy Economics*, 80, 524-535.
14. YCharts – Financial Research and Proposal Platform, https://ycharts.com/ Access date: 11.06.2023

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(20)

Mohammed GHADHBAN[73]

FİNANSAL BİLGİLERİN İLGİLİLİĞİ İLİŞKİSİ İLE MUHASEBE BİLGİ SİSTEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE RELEVANCE OF FINANCIAL INFORMATION AND ACCOUNTING INFORMATION SYSTEMS

ÖZ

Bu çalışmanın amaçları, Irak ticari bankalarında muhasebe bilgi sistemlerinin kullanımının gerçekliğini açıklamak ve belirlemek, bu kullanımın uluslararası muhasebe standartlarına göre finansal bilgi açısından etkisini ölçmektir. Araştırmanın hedef kitlesini, araştırmacıya yanıt veren Irak ticari bankalarının hesap ve bütçe departmanlarında çalışan tüm mali kişiler oluşturmaktadır. Çalışmaya toplam 220 kişi katılmış olup bunların 163'ü (%74.1) erkek, 57'si (%25.9) ise kadındı. Katılımcıların çalıştıkları bankanın muhasebe bilgi sistemine yönelik algılarını belirlemek için kullanılan ankete verilen yanıtlar analiz edildiğinde en yüksek ortalama puanı 4.11±0.44 puan ile veri, en düşük ortalama puanı ise 3.47±0.35 puan ile prosedürler ve talimatlar boyutundan elde ettikleri görülmüştür. Kadın çalışanların insan, veri, yazılım, bilgi teknolojisi altyapısı ve iç kontrollere yönelik algısının erkeklere göre anlamlı şekilde daha olumlu olduğu görüldü ($p<0.05$). Yaş ile insan, yazılım, bilgi teknolojisi altyapısı, veri, iç kontrollere ilişki algı arasında pozitif yönde ilişki saptandı. Mesleki kıdem ile insan, veri, yazılım, bilgi teknolojisi altyapısı ve iç kontroller arasında pozitif yönde, yüksek düzeyde ilişki söz saptanmış iken prosedürler ve talimatlar arasında pozitif yönde ve zayıf düzeyde ilişki saptanmıştır. Kadınların "Bankanın muhasebe bilgi sistemi, karşılaştırmalar yapmada ve performansı değerlendirmede yönetimi destekleyen ek bilgiler sağlar (analitik listeler, istatistiksel tablolar, grafikler vb.)." maddesinden elde ettikleri ortalama puanın erkeklere kıyasla anlamlı şekilde daha yüksek olduğu ($p<0.05$) görülmüştür. Yaş ile finansal bilgilerin ilgililiği arasında pozitif yönde, çok düşük ve düşük düzeyde ilişkiler saptanmıştır. Mesleki kıdem ile finansal bilgilerin ilgililiği arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişki saptanmıştır. Çalışmamız sonucunda finansal bilgilerin ilgililiği ile muhasebe bilgi sistemi arasında pozitif yönde ilişki saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Finansal Bilgilerin İlgililiği, Muhasebe Bilgi Sistemi, Irak.

ABSTRACT

The objectives of this study are to explain and determine the reality of the use of accounting information systems in Iraqi commercial banks and to measure the impact of this use in terms of financial information according to international accounting standards. The target population of the study consisted of all financial persons working in the accounts and budget departments of Iraqi commercial banks who responded to the researcher. A total of 220 respondents participated in the study, of which 163 (74.1%) were male and 57 (25.9%) were female. When the responses to the questionnaire used to determine the perceptions of the participants towards the accounting information system of the bank they work for were analyzed, it was seen that the highest average score was obtained from the data dimension with 4.11±0.44 points and the lowest average score was obtained from the procedures and instructions dimension with 3.47±0.35 points. The perception of female employees towards human, data, software, information technology infrastructure and internal controls was significantly more positive than male employees ($p<0.05$). There was a positive correlation between age and perception of human, software, information technology infrastructure, data and internal controls. There was a positive and high level relationship between professional seniority and people, data, software, information technology infrastructure and internal controls, while there was a positive and weak relationship between procedures and instructions. The mean score of women on the item "The bank's accounting information system provides additional information (analytical lists, statistical tables, graphs, etc.) that support management in making comparisons and evaluating performance" was significantly higher ($p<0.05$) than that of men. Positive, very low and low level relationships were found between age and relevance of financial information. There was a positive and low level relationship between professional seniority and relevance of financial information. As a result of our study, a positive relationship was found between the relevance of financial information and accounting information system.

Keywords: *Relevance of Financial Information, Accounting Information System, Iraq.*

[73] **ORCID: 0009-0005-8695-8897**

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Bir ölçme, değerlendirme ve iletişim aracı olan muhasebe; işletme için mali sonuçlar doğuran olay ve işlemlere ait verileri parasal tutarlar ve diğer sayısal veriler olarak toplayan, gerektiğinde bu verileri işletme ile ilgili belirli kişilerin ihtiyaç ve amaçlarını dikkate alarak kayıt, sınıflandırma ve analiz yoluyla işleyen ve elde edilen sonuçları çoğunlukla dönemsel olarak özetlenmiş raporlar şeklinde ilgililere sunan sistematik bir bilgi sağlama sistemidir (Büyükmirza, 2005). Muhasebe, işletmenin finansal durumunu bilmesi ve kendi işlemlerini kontrol etmek ve düzenlemek için ihtiyaç duyduğu bilgileri sağlaması açısından önemlidir (Akgün ve Kılıç, 2013).

İşletmelerin rasyonel kararlar alabilmeleri için ihtiyaç duydukları finansal raporları elde edebilmek ve standartları geliştirebilmek için muhasebe alanında her geçen gün daha fazla enerji harcamaları gerekmektedir. Aksi takdirde güncellenmemiş verilere dayanarak proaktif kararlar almak mümkün olmayacaktır (Parlakkaya ve Erbaşı, 2009:127). Finansal konsolidasyon ve raporlama genel olarak işletmelerin belirli bir dönemde elde ettikleri sonuçların ölçülmesine odaklanmaktadır. Başka bir deyişle, sonuçlar bir grup içinde konsolide edildiğinde, geçerli finansal bilgiler oldukça özetlenmiş, sınırlandırılmış ve tarihlendirilmiştir. Bu yapı finansal raporları statik bir yapıya sokmakta ve arzu edilen dinamik yapıdan uzaklaştırmaktadır. Oysa finansal sistemler; hissedarların talepleri ile piyasada artan ve değişen rekabet koşullarında, kuruluşların yatırımı en üst düzeyde gelire dönüştürebilmeleri için kaynaklarını daha etkin kullanmaları gerekmektedir. Bu taleplerin karşılanabilmesi için doğru ve geçerli (güncel) bilgiye istenilen formatta ve zamanda ulaşılması gerekmektedir (Sürmeli, 2005).

Yüksek kaliteli muhasebe bilgileri, alınan kararların kalitesini etkilediği için çok sayıda kullanıcı için hayati önem taşımaktadır. Dolayısıyla, faydalı ve yüksek kaliteli muhasebe bilgilerinin sunulması, kurumun verimliliği için bir ön koşuldur. Muhasebe bilgilerinin kullanışlılığı, bu bilgilerin belirli gereksinimleri karşılama derecesiyle bağlantılıdır. Herhangi bir zamanda ve bilginin belirli bir sorunun çözümüne nasıl katkıda bulunduğu, muhasebe bilgilerinin kalitesi ile tanımlanan yararlılık, yararlı bilgi ile tüketici özellikleri nedeniyle kullanıcıları tarafından gerekli ve gerekli olan; zamanında teslim edilen ve belirli bir faaliyeti gerçekleştirmek için kullanılan bilgi türünü kastediyoruz. Ayrıca, muhasebe bilgilerinin kullanıcıları ve yaratıcıları arasında dolaylı veya doğrudan bağlantı / geri bildirim uygulanması için (Tsoncheva, 2014).

Kaliteli bilgi kavramları, faydalı muhasebe bilgilerinin özelliklerini veya muhasebe bilgilerinin kalitesini değerlendirmek için kullanılacak temel kuralları tanımlar. Bu özelliklerin belirlenmesi, muhasebe standartları hazırlanırken sorumlulara yardımcı olmaya yardımcı olur, ayrıca alternatif muhasebe yöntemlerinin uygulanmasından kaynaklanan muhasebe bilgilerinin değerlendirilmesinde ve neyin gerekli açıklama olduğu ve neyin olmadığı arasındaki ayrımda finansal tabloları hazırlarken yetkililere izin verir. Muhasebe bilgilerinin kullanışlılığı, işletmelerle ilgili kararların alınmasında başlıca dış yararlanıcılara yardımcı olmaya dayanan finansal tabloların amaçları temelinde değerlendirilmelidir. Muhasebeciler dikkatlerini bu yararlanıcılara yöneltmeli ve onların karar vermelerine yardımcı olacak finansal tablolar hazırlamaya yönlendirmelidir.

Finansal tablolardan çıkarılan muhasebe bilgilerinin bu listelerin kullanıcıları için faydalı olabilmesi için, istenen amaçları yerine getirmek üzere muhasebe bilgilerini bu bilgilerin kullanıcıları için faydalı hale getiren standartların varlığına belirli özelliklerin uyması gerekir (El-leithy, 2003).

Bu çalışmada finansal bilgilerin ilgililiği ilişkisi ile muhasebe bilgi sistemleri arasındaki ilişki Irak ticari bankaları özelinde incelenmiştir.

YÖNTEM

Araştırma Grubu

Araştırmanın hedef kitlesini, araştırmacıya yanıt veren Irak ticari bankalarının hesap ve bütçe departmanlarında çalışan tüm mali kişiler oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemi, çalışma evreninden rastgele örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Örneklem büyüklüğü 300 kişidir. Anket tüm örneklem üyelerine dağıtılmış ve 220 anket toplanmıştır.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket ana hatlarıyla 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır. İkinci bölüm muhasebe bilgi sistemine yönelik 30 adet 5'li Likert tipindeki sorudan oluşmaktadır. Üçüncü bölüm de katılımcıların finansal bilgi düzeyini belirlemeye yönelik 9 adet 5'li Likert tipindeki sorudan oluşmaktadır.

Verilerin Analizi

Çalışmadan elde edilen veriler SPSS 21.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler olarak ortalama, standart sapma ve yüzdelik dağılımlar verilmiştir. İki parametreli değişkenlere yönelik karşılaştırmalar için bağımsız örneklem t testi, ikiden fazla parametreli değişkenlere yönelik karşılaştırmalar için tek yönlü varyans analizi, sürekli değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek için de Pearson's korelasyon analizi kullanılmıştır. Sonuçlar %95 ($p<0.05$) anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Katılımcıların çalıştıkları bankanın muhasebe bilgi sistemine yönelik algılarını belirlemek için kullanılan ankete verilen yanıtlar analiz edildiğinde en yüksek ortalama puanı 4.11±0.44 puan ile veri, en düşük ortalama puanı ise 3.47±0.35 puan ile prosedürler ve talimatlar boyutundan elde ettikleri görülmüştür (Tablo 4.1).

Tablo 1. **Katılımcıların muhasebe bilgi sistemine ilişkin düşünceleri**

	N	Ort.	Ss (±)
İnsan	220	3,97	,50
Prosedürler ve Talimatlar	220	3,47	,35
Veri	220	4,11	,44
Yazılım	220	3,85	,71
Bilgi Teknolojisi Altyapısı	220	3,80	,40
İç Kontroller	220	4,00	,52

Katılımcıların görev yaptıkları ticari bankanın muhasebe bilgi sistemine yönelik düşüncelerinde cinsiyete göre farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem t testi neticesinde kadın çalışanların insan, veri, yazılım, bilgi teknolojisi altyapısı ve iç kontrollere yönelik algısının erkeklere göre anlamlı şekilde daha olumlu olduğu görüldü ($p<0.05$) (Tablo 2).

Tablo 2. **Katılımcıların muhasebe bilgi sistemine ilişkin düşüncelerinin cinsiyete göre karşılaştırılması**

	Cinsiyet	N	Ort.	Ss (±)	t	p
İnsan	Kadın	57	4,1018	,49008	2.167	.031
	Erkek	163	3,9362	,49874		
Prosedürler ve Talimatlar	Kadın	57	3,5193	,34612	1.105	.270
	Erkek	163	3,4589	,35828		
Veri	Kadın	57	4,2246	,50578	2.230	.027
	Erkek	163	4,0724	,41977		
Yazılım	Kadın	57	4,1316	,71979	3.483	.001
	Erkek	163	3,7592	,68600		
Bilgi Teknolojisi Altyapısı	Kadın	57	3,9123	,40017	2.400	.017
	Erkek	163	3,7653	,39718		
İç Kontroller	Kadın	57	4,1813	,58865	3.965	.003
	Erkek	163	3,9458	,48851		

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Katılımcıların yaşı ile görev yaptıkları ticari bankanın muhasebe bilgi sistemine yönelik algıları arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan Pearson's korelasyon analizi sonucunda yaş ile insan, yazılım ve bilgi teknolojisi altyapısı arasında pozitif yönde, yüksek düzeyde ilişki, yaş ile veri ve iç kontrollere ilişki algı arasında pozitif yönde ve orta şiddette, yaş ile prosedürler ve talimatlar arasında pozitif yönde ve çok düşük düzeyde ilişki saptandı (Tablo 3).

Tablo 3. **Katılımcıların yaşı ile muhasebe bilgi sistemine ilişkin düşünceleri arasındaki ilişki**

		İnsan	Prosedürler ve Talimatlar	Veri	Yazılım	Bilgi Teknolojisi Altyapısı	İç Kontroller
Yaş	r	,652**	,173*	,482**	,636**	,621**	,566**
	p	,000	,010	,000	,000	,000	,000
	N	220	220	220	220	220	220

Katılımcıların mesleki kıdemi ile görev yaptıkları ticari bankanın muhasebe bilgi sistemine yönelik algıları arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan Pearson's korelasyon analizi sonucunda mesleki kıdem ile insan, veri, yazılım, bilgi teknolojisi altyapısı ve iç kontroller arasında pozitif yönde, yüksek düzeyde ilişki söz saptanmış iken prosedürler ve talimatlar arasında pozitif yönde ve zayıf düzeyde ilişki saptanmıştır (Tablo 4).

Tablo 4. **Katılımcıların mesleki kıdemi ile muhasebe bilgi sistemine ilişkin düşünceleri arasındaki ilişki**

		İnsan	Prosedürler ve Talimatlar	Veri	Yazılım	Bilgi Teknolojisi Altyapısı	İç Kontroller
Mesleki Kıdem	r	,789**	,248**	,644**	,785**	,763**	,749**
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	220	220	220	220	220	220

Katılımcıların görev yaptıkları ticari bankanın muhasebe bilgi sistemine yönelik düşüncelerinde eğitim durumuna göre farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda eğitim durumuna göre katılımcıların çalıştıkları bankanın muhasebe bilgi sistemine yönelik algılarında anlamlı bir fark olmadığı görüldü ($p>0.05$) (Tablo 5).

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tablo 5. **Katılımcıların muhasebe bilgi sistemine ilişkin düşüncelerinin eğitim durumuna göre karşılaştırılması**

		n	Ort.	Ss (±)	F	p
İnsan	Önlisans	37	4,0486	,51941	1.040	.355
	Lisans	165	3,9515	,49246		
	Lisansüstü	18	4,0889	,53675		
Prosedürler ve Talimatlar	Önlisans	37	3,4595	,43427	.049	.952
	Lisans	165	3,4788	,33327		
	Lisansüstü	18	3,4667	,39407		
Veri	Önlisans	37	4,0865	,46318	.196	.822
	Lisans	165	4,1224	,44590		
	Lisansüstü	18	4,0667	,44984		
Yazılım	Önlisans	37	3,9054	,77359	.356	.701
	Lisans	165	3,8333	,69916		
	Lisansüstü	18	3,9583	,72887		
Bilgi Teknolojisi Altyapısı	Önlisans	37	3,8311	,44897	.540	.584
	Lisans	165	3,7886	,38642		
	Lisansüstü	18	3,8819	,45470		
İç Kontroller	Önlisans	37	4,0225	,58023	.060	.942
	Lisans	165	4,0000	,50840		
	Lisansüstü	18	4,0370	,58733		

Katılımcıların görev yaptıkları ticari bankanın muhasebe bilgi sistemine yönelik düşüncelerinde uzmanlık alanına göre farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda uzmanlık alanına göre katılımcıların çalıştıkları bankanın muhasebe bilgi sistemine yönelik algılarında anlamlı bir fark olmadığı görüldü ($p>0.05$) (Tablo 6).

Tablo 6. **Katılımcıların muhasebe bilgi sistemine ilişkin düşüncelerinin uzmanlık alanına göre karşılaştırılması**

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

		n	Ort.	Ss (±)	F	p
İnsan	Muhasebe	106	3,9528	,55036	.360	.698
	Finansman ve Bankacılık	89	4,0135	,44599		
	İşletme Yönetimi	25	3,9680	,47497		
Prosedürler ve Talimatlar	Muhasebe	106	3,4623	,37580	.344	.709
	Finansman ve Bankacılık	89	3,4742	,34296		
	İşletme Yönetimi	25	3,5280	,31559		
Veri	Muhasebe	106	4,1019	,46208	.573	.564
	Finansman ve Bankacılık	89	4,1438	,44923		
	İşletme Yönetimi	25	4,0400	,37859		
Yazılım	Muhasebe	106	3,8019	,67939	.600	.550
	Finansman ve Bankacılık	89	3,8989	,76937		
	İşletme Yönetimi	25	3,9300	,64356		
Bilgi Teknolojisi Altyapısı	Muhasebe	106	3,7783	,43823	.496	.610
	Finansman ve Bankacılık	89	3,8357	,37196		
	İşletme Yönetimi	25	3,7950	,34963		
İç Kontroller	Muhasebe	106	3,9748	,50594	.383	.682
	Finansman ve Bankacılık	89	4,0337	,55287		
	İşletme Yönetimi	25	4,0467	,51711		

Katılımcıların finansal bilgilerin ilgililiğine yönelik anket sorularına verdikler yanıtlardan elde edilen ortalama puanlar Tablo 7'de görülmektedir. Buna göre katılımcılar en yüksek ortalama puanı 3.54±0.89 puan ile "Raporlanan sonuçlar, yıllık raporu kullanıcılarına çeşitli önemli ekonomik olayların ve işlemlerin bankayı nasıl etkilediğine dair geri bildirim sağlar" maddesinden, en düşük puanı ise 3.43±0.87 puan ile "Bankanın muhasebe bilgi sistemlerinin çıktıları, gelecekteki karar alternatifleri konusunda belirsizliği azaltacaktır" maddesinden elde etmiştir.

Tablo 7. **Katılımcıların finansal bilgilerin ilgililiğine yönelik ortalama puanlar**

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

	N	Ort.	Ss (±)
Bankada kullanılan muhasebe bilgi sistemleri, yönetimi gelecekteki planları formüle etmede ve tasarlamada yardımcı olan öngörü kapasitesine sahip bilgiler sağlar.	220	3,49	,87323
Bankanın muhasebe bilgi sistemleri, finansal bilgileri tamamlayan (sayılar, ağırlıklar, iş fırsatları, riskler vb.) finansal olmayan bilgileri sunar.	220	3,47	,86
Banka, finansal varlıkları, finansal yükümlülükleri ve yatırım amaçlı mülkleri ölçmek ve değerlendirmek için tarihsel maliyet yerine adil değeri kullanır.	220	3,50	,87
Bankanın muhasebe bilgi sistemi, karşılaştırmalar yapmada ve performansı değerlendirmede yönetimi destekleyen ek bilgiler sağlar (analitik listeler, istatistiksel tablolar, grafikler vb.).	220	3,50	,83
Raporlanan sonuçlar, yıllık raporu kullanıcılarına çeşitli önemli ekonomik olayların ve işlemlerin bankayı nasıl etkilediğine dair geri bildirim sağlar.	220	3,54	,89
Bankanın muhasebe sisteminin çıktıları, beklentileri doğrulamaya ve düzeltmeye yardımcı olur.	220	3,45	,86
Bankanın muhasebe bilgi sistemlerinin çıktıları, gelecekteki karar alternatifleri konusunda belirsizliği azaltacaktır.	220	3,43	,87
Yıllık rapordaki muhasebe bilgileri, bankanın işinin doğası ve özel durumlarının göreceli önemini dikkate alır.	220	3,46	,87
Muhasebe bilgisi elde etmenin maliyeti, bilginin elde edilme maliyetinin ondan elde edilen faydadan büyük olması gerektiği bankada kararlar verme açısından önemlidir.	220	3,50	,81

Katılımcıların cinsiyetine göre çalıştıkları bankanın finansal bilgilerinin ilgililiğine yönelik algılarında farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem t testi sonucunda kadınların "Bankanın muhasebe bilgi sistemi, karşılaştırmalar yapmada ve performansı değerlendirmede yönetimi destekleyen ek bilgiler sağlar (analitik listeler, istatistiksel tablolar, grafikler vb.)." maddesinden elde ettikleri ortalama puanın erkeklere kıyasla anlamlı şekilde daha yüksek olduğu ($p<0.05$) görülmüştür (Tablo 8). Diğer bir ifadeyle kadınlar çalıştıkları bankanın ilgili maddesine ilişkin erkeklere göre daha olumlu bir düşünceye sahiptir.

Tablo 8. **Katılımcıların cinsiyetine göre çalıştıkları bankanın finansal bilgilerin ilgililiğine yönelik algılarının karşılaştırılması**

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

	Cinsiyet	n	Ort.	Ss (±)	t	p
1. Bankada kullanılan muhasebe bilgi sistemleri, yönetimi gelecekteki planları formüle etmede ve tasarlamada yardımcı olan öngörü kapasitesine sahip bilgiler sağlar.	Kadın	57	3,6140	,94026	1.192	.234
	Erkek	163	3,4540	,84767		
2. Bankanın muhasebe bilgi sistemleri, finansal bilgileri tamamlayan (sayılar, ağırlıklar, iş fırsatları, riskler vb.) finansal olmayan bilgileri sunar.	Kadın	57	3,5088	,86855	.320	.750
	Erkek	163	3,4663	,86268		
3. Banka, finansal varlıkları, finansal yükümlülükleri ve yatırım amaçlı mülkleri ölçmek ve değerlendirmek için tarihsel maliyet yerine adil değeri kullanır.	Kadın	57	3,6491	,91595	1.502	.135
	Erkek	163	3,4479	,85457		
4. Bankanın muhasebe bilgi sistemi, karşılaştırmalar yapmada ve performansı değerlendirmede yönetimi destekleyen ek bilgiler sağlar (analitik listeler, istatistiksel tablolar, grafikler vb.).	Kadın	57	3,7719	,80217	2.820	.005
	Erkek	163	3,4172	,82264		
5. Raporlanan sonuçlar, yıllık raporu kullanıcılarına çeşitli önemli ekonomik olayların ve işlemlerin bankayı nasıl etkilediğine dair geri bildirim sağlar.	Kadın	57	3,6140	,81841	.717	.474
	Erkek	163	3,5153	,91864		
6. Bankanın muhasebe sisteminin çıktıları, beklentileri doğrulamaya ve düzeltmeye yardımcı olur.	Kadın	57	3,4912	1,01985	.324	.746
	Erkek	163	3,4479	,81007		
7. Bankanın muhasebe bilgi sistemlerinin çıktıları, gelecekteki karar alternatifleri konusunda belirsizliği azaltacaktır.	Kadın	57	3,4561	,86747	.199	.843
	Erkek	163	3,4294	,87467		
8. Yıllık rapordaki muhasebe bilgileri, bankanın işinin doğası ve özel durumlarının göreceli önemini dikkate alır.	Kadın	57	3,5088	,94723	.450	.653
	Erkek	163	3,4479	,85457		
9. Muhasebe bilgisi elde etmenin maliyeti, bilginin elde edilme maliyetinin ondan elde edilen faydadan büyük olması gerektiği bankada kararlar verme açısından önemlidir.	Kadın	57	3,6140	,94026	1.132	.259
	Erkek	163	3,4724	,76427		

Katılımcıların yaşı ile çalıştıkları bankanın finansal bilgilerin ilgililiğine yönelik algıları arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan Pearson's korelasyon analizi sonucunda yaş ile finansal bilgilerin ilgililiği arasında pozitif yönde, çok düşük ve düşük düzeyde ilişkiler saptanmıştır (Tablo 9). Diğer bir ifadeyle Irak'taki ticari bankalarda görev yapan personellerin yaşları arttıkça çalıştıkları bankanın finansal bilgilerinin ilgililiğine yönelik algıları da daha olumlu hale gelmektedir.

Tablo 9. **Katılımcıların yaşı ile çalıştıkları bankanın finansal bilgilerin ilgililiğine yönelik algıları arasındaki ilişki**

		1	2	3	4	5	6	7	8	9
Yaş	r	,250**	,308**	,217**	,205**	,335**	,211**	,244**	,259**	,190**
	p	,000	,000	,001	,002	,000	,002	,000	,000	,005
	N	220	220	220	220	220	220	220	220	220

Katılımcıların mesleki kıdemi ile çalıştıkları bankanın finansal bilgilerin ilgililiğine yönelik algıları arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan Pearson's korelasyon analizi sonucunda mesleki kıdem ile finansal bilgilerin ilgililiği arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişki saptanmıştır (Tablo 10). Diğer bir ifadeyle Irak'taki ticari bankalarda görev yapan personellerin mesleki kıdemi arttıkça çalıştıkları bankanın finansal bilgilerinin ilgililiğine yönelik algıları da daha olumlu hale gelmektedir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tablo 10. **Katılımcıların mesleki kıdemi ile çalıştıkları bankanın finansal bilgilerin ilgililiğine yönelik algıları arasındaki ilişki**

		1	2	3	4	5	6	7	8	9
Mesleki Kıdem	r	,327**	,339**	,326**	,314**	,385**	,308**	,319**	,333**	,298**
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	220	220	220	220	220	220	220	220	220

Katılımcıların eğitim düzeyi ile çalıştıkları bankanın finansal bilgilerin ilgililiğine yönelik algıları arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan Pearson's korelasyon analizi sonucunda eğitim düzeyi ile katılımcıların görev yaptığı bankanın finansal bilgilerinin ilgililiğine yönelik algıları arasında ilişki saptanmadı (p>0.05) (Tablo 11).

Tablo 11. **Katılımcıların eğitim düzeyi ile çalıştıkları bankanın finansal bilgilerin ilgililiğine yönelik algıları arasındaki ilişki**

		1	2	3	4	5	6	7	8	9
Eğitim Düzeyi	r	,026	,033	-,090	-,026	-,007	-,003	-,061	,061	,042
	p	,706	,627	,183	,702	,912	,965	,371	,366	,538
	N	220	220	220	220	220	220	220	220	220

Katılımcıların uzmanlık alanına göre çalıştıkları bankanın finansal bilgilerinin ilgililiğine yönelik algıları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda uzmanlık alanına göre görev yapılan bankanın finansal bilgilerinin ilgililiğine yönelik algılarında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görüldü (p>0.05) (Tablo 12).

Tablo 12. **Katılımcıların uzmanlık alanına göre çalıştıkları bankanın finansal bilgilerin ilgililiğine yönelik algılarının karşılaştırılması**

		N	Ort.	Ss (±)	F	p
Bankada kullanılan muhasebe bilgi sistemleri, yönetimi gelecekteki planları formüle etmede ve tasarlamada yardımcı olan öngörü kapasitesine sahip bilgiler sağlar.	Muhasebe	106	3,5189	,88620	1.656	.193
	Finansman ve Bankacılık	89	3,5506	,86617		
	İşletme Yönetimi	25	3,2000	,81650		
Bankanın muhasebe bilgi sistemleri, finansal bilgileri tamamlayan (sayılar, ağırlıklar, iş fırsatları, riskler vb.) finansal olmayan bilgileri sunar.	Muhasebe	106	3,4811	,86444	.118	.889
	Finansman ve Bankacılık	89	3,4944	,86765		
	İşletme Yönetimi	25	3,4000	,86603		
Banka, finansal varlıkları, finansal yükümlülükleri ve yatırım amaçlı mülkleri ölçmek ve değerlendirmek için tarihsel maliyet yerine adil değeri kullanır.	Muhasebe	106	3,4717	,89663	.107	.898
	Finansman ve Bankacılık	89	3,5281	,85400		
	İşletme Yönetimi	25	3,5200	,87178		
Bankanın muhasebe bilgi sistemi, karşılaştırmalar yapmada ve performansı değerlendirmede yönetimi destekleyen ek bilgiler sağlar (analitik listeler, istatistiksel tablolar, grafikler vb.).	Muhasebe	106	3,5000	,84233	.331	.718
	Finansman ve Bankacılık	89	3,5506	,81200		
	İşletme Yönetimi	25	3,4000	,86603		
Raporlanan sonuçlar, yıllık raporu kullanıcılarına çeşitli önemli ekonomik olayların ve işlemlerin bankayı nasıl etkilediğine dair geri bildirim sağlar.	Muhasebe	106	3,5566	,87375	1.140	.870
	Finansman ve Bankacılık	89	3,5056	,88065		
	İşletme Yönetimi	25	3,6000	1,04083		
Bankanın muhasebe sisteminin çıktıları, beklentileri doğrulamaya ve düzeltmeye yardımcı olur.	Muhasebe	106	3,4151	,90362	.679	.508
	Finansman ve Bankacılık	89	3,4607	,87978		
	İşletme Yönetimi	25	3,6400	,63770		
Bankanın muhasebe bilgi sistemlerinin çıktıları, gelecekteki karar alternatifleri konusunda belirsizliği azaltacaktır.	Muhasebe	106	3,4151	,84929	1.048	.353
	Finansman ve Bankacılık	89	3,5169	,86750		
	İşletme Yönetimi	25	3,2400	,96954		
	Muhasebe	106	3,5377	,85272	.728	.484

Yıllık rapordaki muhasebe bilgileri, bankanın işinin doğası ve özel durumlarının göreceli önemini dikkate alır.	Finansman ve Bankacılık	89	3,3933	,89972		
	İşletme Yönetimi	25	3,4000	,91287		
Muhasebe bilgisi elde etmenin maliyeti, bilginin elde edilme maliyetinin ondan elde edilen faydadan büyük olması gerektiği bankada kararlar verme açısından önemlidir.	Muhasebe	106	3,4811	,80748	.193	.825
	Finansman ve Bankacılık	89	3,5506	,81200		
	İşletme Yönetimi	25	3,4800	,87178		

Katılımcıların görev yaptıkları bankanın muhasebe bilgi sistemine yönelik algıları ile finansal bilgilerin ilgililiği arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan Pearson's korelasyon analizi sonucunda muhasebe bilgi sistemi altboyutlarından insan boyutu ile finansal bilgilerin ilgililiği maddelerinden 5. Maddesi olan "Raporlanan sonuçlar, yıllık raporu kullanıcılarına çeşitli önemli ekonomik olayların ve işlemlerin bankayı nasıl etkilediğine dair geri bildirim sağlar" maddesi arasında pozitif yönde ve orta düzeyde, diğer maddeleri arasında ise pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişki saptandı (Tablo 13).

Muhasebe bilgi sistemi altboyutlarından prosedürler ve talimatlar altboyutu ile finansal bilgilerin ilgililiği maddelerinden "Raporlanan sonuçlar, yıllık raporu kullanıcılarına çeşitli önemli ekonomik olayların ve işlemlerin bankayı nasıl etkilediğine dair geri bildirim sağlar" maddesi arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde, diğer maddeleri arasında ise pozitif yönde ve çok düşük düzeyde ilişki saptandı (Tablo 13).

Muhasebe bilgi sistemi altboyutlarından veri boyutu ile finansal bilgilerin ilgililiği maddelerinden "muhasebe bilgi sistemi, karşılaştırmalar yapmada ve performansı değerlendirmede yönetimi destekleyen ek bilgiler sağlar (analitik listeler, istatistiksel tablolar, grafikler vb.)." arasında pozitif yönde ve çok düşük düzeyde, diğer maddeleri arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişki saptandı (Tablo 13).

Muhasebe bilgi sistemi altboyutlarından yazılım altboyutu ile finansal bilgilerin ilgililiği maddelerinden "Bankanın muhasebe bilgi sistemlerinin çıktıları, gelecekteki karar alternatifleri konusunda belirsizliği azaltacaktır" arasında pozitif yönde ve çok düşük düzeyde, diğer maddeleri arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişki saptandı (Tablo 13).

Muhasebe bilgi sistemi altboyutlarından bilgi teknolojisi altyapısı altboyutu ile finansal bilgilerin ilgililiği maddelerinden "Raporlanan sonuçlar, yıllık raporu kullanıcılarına çeşitli önemli ekonomik olayların ve işlemlerin bankayı nasıl etkilediğine dair geri bildirim sağlar" arasında pozitif yönde ve orta düzeyde, diğer maddeleri arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişki saptandı (Tablo 13).

Muhasebe bilgi sistemi altboyutlarından iç kontroller altboyutu ile finansal bilgilerin ilgililiği maddelerinden "Bankanın muhasebe bilgi sistemlerinin çıktıları, gelecekteki karar alternatifleri konusunda belirsizliği azaltacaktır" arasında pozitif yönde ve çok düşük düzeyde, diğer maddeleri arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişki saptandı (Tablo 13).

Tablo 13. **Muhasebe bilgi sistemine ilişkin algılar ile finansal bilgilerin ilgililiği arasındaki ilişki**

		1	2	3	4	5	6	7	8	9
İnsan	r	,247**	,379**	,306**	,252**	,401**	,277**	,300**	,328**	,282**
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	220	220	220	220	220	220	220	220	220
Prosedürler ve Talimatlar	r	,189**	,178**	,138*	,159*	,295**	,140*	,151*	,263**	,140*
	p	,005	,008	,040	,019	,000	,038	,025	,000	,038
	N	220	220	220	220	220	220	220	220	220
Veri	r	,227**	,259**	,221**	,195**	,230**	,208**	,116	,212**	,299**
	p	,001	,000	,001	,004	,001	,002	,087	,002	,000
	N	220	220	220	220	220	220	220	220	220
Yazılım	r	,229**	,287**	,287**	,208**	,330**	,226**	,166*	,285**	,238**
	p	,001	,000	,000	,002	,000	,001	,013	,000	,000
	N	220	220	220	220	220	220	220	220	220
Bilgi Teknolojisi Altyapısı	r	,301**	,400**	,307**	,289**	,437**	,306**	,318**	,361**	,316**
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	220	220	220	220	220	220	220	220	220
İç Kontroller	r	,246**	,273**	,331**	,224**	,322**	,260**	,183**	,299**	,314**
	p	,000	,000	,000	,001	,000	,000	,006	,000	,000
	N	220	220	220	220	220	220	220	220	220

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Tartışma

Finansal raporların genel amacı, muhasebe bilgi sistemleri ile finansal tabloların ilgililik standardı arasında açık bir ilişki olduğu ve muhasebe bilgi sistemlerinin bu amaca dayalı olarak karar vermek için ihtiyaç duyulan bilgileri üretmeyi amaçlayan karar verme sürecine bir giriş olarak kabul edildiği durumlarda karar verme için bilgi sağlamaktır. Ayrıca bu giriş üzerinden çalışmak, muhasebe bilgilerinin farklı kullanıcı türlerini tanımlamayı ve bu farklı kategorilerin her bir kategorisi için finansal bilgilerin uygunluğunu belirlemeyi gerektirir ve bu da karar verme alanında muhasebe bilgilerinin etkinliğini artırmaya yol açar.

Irak Denetim Bürosu, başta finansal raporlamaya ilişkin kavramsal çerçeve olmak üzere uluslararası muhasebe standartlarının yayınlanmasını benimsemiş ve Irak ekonomik ortamının özgünlüğünü dikkate alarak bu standartlarla ilgili gelişmeleri ve güncellemeleri sürekli olarak yayınlamıştır.

Çalışmamızda finansal bilgilerin ilgililiği ilişkisi ile muhasebe bilgi sistemleri arasındaki ilişki Irak'taki ticari banka çalışanları üzerinde incelenmiştir. Çalışmamız sonucunda Katılımcıların görev yaptıkları ticari bankanın muhasebe bilgi sistemine yönelik düşüncelerinde cinsiyete göre farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem t testi neticesinde kadın çalışanların insan, veri, yazılım, bilgi teknolojisi altyapısı ve iç kontrollere yönelik algısının erkeklere göre anlamlı şekilde daha olumlu olduğu görüldü. Yine çalışmamız sonucunda katılımcıların yaşı ile insan, yazılım ve bilgi teknolojisi altyapısı arasında pozitif yönde, yüksek düzeyde ilişki, yaş ile veri ve iç kontrollere ilişki algı arasında pozitif yönde ve orta şiddette, yaş ile prosedürler ve talimatlar arasında pozitif yönde ve çok düşük düzeyde ilişki saptandı. Katılımcıların mesleki kıdemi ile insan, veri, yazılım, bilgi teknolojisi altyapısı ve iç kontroller arasında pozitif yönde, yüksek düzeyde ilişki söz saptanmış iken prosedürler ve talimatlar arasında pozitif yönde ve zayıf düzeyde ilişki saptanmıştır. Katılımcıların eğitim durumuna göre katılımcıların çalıştıkları bankanın muhasebe bilgi sistemine yönelik algılarında anlamlı bir fark olmadığı görüldü. Katılımcıların uzmanlık alanına göre katılımcıların çalıştıkları bankanın muhasebe bilgi sistemine yönelik algılarında anlamlı bir fark olmadığı görüldü. Abdallah, (2014); Alzoabaie, (2001), Aldaya, (2009) çalışması tek örneklem t-testi kullanan önceki çalışmalardan sadece biridir. Çalışmaya katılanların muhasebe bilgi sistemlerinin kullanımının finansal verilerin kalitesi üzerindeki etkisine ilişkin görüşleri için gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını keşfetmek. Bu test, cinsiyet değişkenine göre katılımcıların görüşlerindeki farklılıkları

ölçmek için kullanılmıştır. Aldaya, (2009) çalışmasında, Gazze Şeridi'ndeki hizmet sektöründe muhasebe bilgi sistemlerinin kullanımının finansal verilerin kalitesi üzerindeki etkisine ilişkin çalışma katılımcılarının görüşlerinde cinsiyet değişkenine bağlı olarak (α= 0.05) düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna varmıştır.

Çalışmamız sonucunda kadınların "Bankanın muhasebe bilgi sistemi, karşılaştırmalar yapmada ve performansı değerlendirmede yönetimi destekleyen ek bilgiler sağlar (analitik listeler, istatistiksel tablolar, grafikler vb.)." maddesinden elde ettikleri ortalama puanın erkeklere kıyasla anlamlı şekilde daha yüksek olduğu ($p<0.05$) görülmüştür. Diğer bir ifadeyle kadınlar çalıştıkları bankanın ilgili maddesine ilişkin erkeklere göre daha olumlu bir düşünceye sahiptir. Katılımcıların yaşı ile finansal bilgilerin ilgililiği arasında pozitif yönde, çok düşük ve düşük düzeyde ilişkiler saptanmıştır. Katılımcıların mesleki kıdemi ile finansal bilgilerin ilgililiği arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişki saptanmıştır. Katılımcıların eğitim düzeyi ile katılımcıların görev yaptığı bankanın finansal bilgilerinin ilgililiğine yönelik algıları arasında ilişki saptanmadı. Katılımcıların uzmanlık alanına göre görev yapılan bankanın finansal bilgilerinin ilgililiğine yönelik algılarında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görüldü. Aldaya, (2009) çalışmasında (Alzoabaie, 2001; Shagari ve ark., 2015) ile karşılaştırıldığında (tek yönlü ANOVA) kullanan tek kişidir. Çalışmaya katılanların muhasebe bilgi sistemlerinin kullanımının finansal bilgilerin kalitesi üzerindeki etkisine ilişkin görüşleri için gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek. Burada katılımcıların görüşlerindeki farklılıkları (Yaş, Eğitim Düzeyi, Uzmanlık, Deneyim yılı) değişkenlerine göre ölçmek için bu testi kullanmıştır.

Katılımcıların görev yaptıkları bankanın muhasebe bilgi sistemine yönelik algıları ile finansal bilgilerin ilgililiği arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan Pearson's korelasyon analizi sonucunda muhasebe bilgi sistemi altboyutlarından insan boyutu ile finansal bilgilerin ilgililiği maddelerinden 5. Maddesi olan "Raporlanan sonuçlar, yıllık raporu kullanıcılarına çeşitli önemli ekonomik olayların ve işlemlerin bankayı nasıl etkilediğine dair geri bildirim sağlar" maddesi arasında pozitif yönde ve orta düzeyde, diğer maddeleri arasında ise pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişki saptandı. Muhasebe bilgi sistemi altboyutlarından prosedürler ve talimatlar altboyutu ile finansal bilgilerin ilgililiği maddelerinden "Raporlanan sonuçlar, yıllık raporu kullanıcılarına çeşitli önemli ekonomik olayların ve işlemlerin bankayı nasıl etkilediğine dair geri bildirim sağlar" maddesi arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde, diğer maddeleri arasında ise pozitif yönde ve çok düşük düzeyde ilişki saptandı. Muhasebe bilgi sistemi altboyutlarından veri boyutu ile finansal bilgilerin ilgililiği maddelerinden "muhasebe bilgi sistemi, karşılaştırmalar yapmada ve performansı değerlendirmede yönetimi destekleyen ek bilgiler sağlar (analitik listeler, istatistiksel tablolar, grafikler vb.)." arasında pozitif yönde ve çok düşük düzeyde, diğer maddeleri arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişki saptandı. Muhasebe bilgi sistemi altboyutlarından yazılım altboyutu ile finansal bilgilerin ilgililiği maddelerinden "Bankanın muhasebe bilgi sistemlerinin çıktıları, gelecekteki karar alternatifleri konusunda belirsizliği azaltacaktır" arasında pozitif yönde ve çok düşük düzeyde, diğer maddeleri arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişki saptandı. Muhasebe bilgi sistemi altboyutlarından bilgi teknolojisi altyapısı altboyutu ile finansal bilgilerin ilgililiği maddelerinden "Raporlanan sonuçlar, yıllık raporu kullanıcılarına çeşitli önemli ekonomik olayların ve işlemlerin bankayı nasıl etkilediğine dair geri bildirim sağlar" arasında pozitif yönde ve orta düzeyde, diğer maddeleri arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişki saptandı. Muhasebe bilgi sistemi altboyutlarından iç kontroller altboyutu ile finansal bilgilerin ilgililiği maddelerinden "Bankanın muhasebe bilgi sistemlerinin çıktıları, gelecekteki karar alternatifleri konusunda belirsizliği azaltacaktır" arasında pozitif yönde ve çok düşük düzeyde, diğer maddeleri arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişki saptandı.

SONUÇ

Sonuç olarak, sonuçlar Irak ticari bankalarında muhasebe bilgi sistemlerinin kullanımının (genel olarak) uluslararası muhasebe standartlarına göre finansal bilgilerin uygunluğu üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğunu gösterebilir. Bu sonuç, bu çalışmada bağımlı değişkene dahil edilen sorular

aracılığıyla finansal bilgilerin uygunluğuna odaklanan muhasebe bilgilerinin niteliksel özelliklerinin uygulanmasını gerektiren uluslararası muhasebe standartlarıyla uyumlu ve uyumludur.

Öneriler

Çalışmadan elde edilen sonuçlar göz önünde bulundurularak, ticari bankaların yönetimlerine yönelik bir dizi öneri formüle edilmiştir:

Özellikle muhasebe bilgi sistemleri ve uluslararası muhasebe standartları ile ilgili olanlar olmak üzere, finansal yönetim personeli için eğitim ve sürekli eğitim programlarına daha fazla önem verilmesi; muhasebe bilgi sistemlerinin hazırlanması ve geliştirilmesine dahil edilmeleri ile birlikte çok önemlidir.

Merkez Bankası tarafından geliştirilen politikaların uygulanmasına daha fazla vurgu yapılması ve bu bankaların finans ve muhasebe departmanlarındaki tüm personelin sorumluluk ve yetkilerinin daha fazla tanımlanması ve netleştirilmesi; muhasebe işlemlerinin Uluslararası Muhasebe Standartları (IAS) kapsamında kaydedilmesine daha fazla vurgu yapılması.

Bu verileri ele almak için etkili muhasebe programları ve sistemleri kullanırken, dış çevreyi tanıyan veri toplamaya daha fazla dikkat etmek. Bir yandan en yeni ve en gelişmiş yazılım teknolojilerini edinmeye çalışırken, bir yandan da bunları sürekli olarak geliştirmeye ve verimliliklerini ve kalitelerini artırmaya çalışın; bu da sağladıkları muhasebe bilgilerine yansıyacaktır.

Muhasebe bilgi sistemindeki bilgilerin girilmesi, alınması ve aktarılması sürecinde kullanılan en yeni bilgisayarları, yönlendiricileri, ağ kablolarını edinmek için çalışmak ve bunların periyodik olarak bakımını yapmak ve bunları geliştirmek ve verimliliklerini ve kalitelerini artırmak için çalışmak.

KAYNAKÇA

1. Abdallah, A. A. J. (2014). The impact of using accounting information systems on the quality of financial statements submitted to the Income and sales tax Department in Jordan. *European Scientific Journal, ESJ*, *9*(10), 41–48
2. Akgün, A. İ., & Kılıç, S. (2013). Muhasebe bilgi sisteminin işletme yönetiminin etkinliği üzerindeki etkisi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, *20*(2), 21-36.
3. Aldaya, M. Y. (2009). *The Impact of Using Accounting Information Systems on the Quality of Financial Data in the Services Sector in the Gaza Strip (Field Study)*. Gaza Strip, Palestine / The Islamic University
4. Alzoabaie, Z. A. (2001). Accounting Information Systems and Their Impact on the Relevance and Reliability of Accounting Information - A Field Study on Industrial Companies in Jordan
5. Büyükmirza, H. K. (2014). *Maliyet ve yönetim muhasebesi: tekdüzen'e uygun bir sistem yaklaşımı*. Gazi Kitabevi.
6. El-leithy, F. M. (2003). *The Qualitative Characteristics of Accounting Information - Accounting Theory* (2nd ed.). Egypt: Dar Al-Nahda Al Arabiya
7. Parlakkaya, R., & Erbaşi, A. (2009). Finans & Muhasebe Tümleşik Bilgi Sistemlerinin Yönetim Piramidinin Tüm Katmanlarına Uygulanmasına Yönelik Bir Model Önerisi. Muhasebe ve Finansman Dergisi, (43), 123-136.
8. Shagari, S. L., Abdullah, A., & Saat, R. M. (2015). The influence of system quality and information quality on accounting information system (AIS) effectiveness in Nigerian banks. *International Postgraduate Business Journal – University Utara Malaysia (UUM)*, *7*(2), 58–74.
9. Sürmeli, F. (2005). *Muhasebe bilgi sistemi*. Anadolu Universitesi.
10. Tsoncheva, G. (2014). Measuring and Assessing the Quality and Usefulness of Accounting Information. *Journal of University of Economics -- Varna*, *9*(1), 52–64. Retrieved from http://journal.ue-varna.bg/issue/contents/40

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(21)

Abdullah ZEREN[74] , Ümit ENGİN[75], İsmail YÜCEL[76], Abdurrahman BİLGİN[77]

OKUL YÖNETİCİLERİNİN MESLEKİ GELİŞİM PROGRAMLARINA KATILIMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF THE PARTICIPATION OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN PROFESSIONAL DEVELOPMENT PROGRAMS

ÖZ

Bu araştırma, Adana ilinde görev yapan okul yöneticilerinin mesleki gelişim programlarına katılımlarının değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Araştırma, katılımcıların programa katılım motivasyonu, program deneyimi, mesleki beceri gelişimi, liderlik yetenekleri, öğrenci başarısı ve okul iyileştirme, programın avantajları ve zorlukları, etkinliği, kişisel gelişim ve öğrenme, programın geleceği ve sürdürülebilirliği gibi temel temalara odaklanmıştır. Araştırma için Adana ilinde görev yapan 14 okul yöneticisiyle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler, içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bulgular, okul yöneticilerinin mesleki gelişim programlarına katılmalarının kariyer gelişimi, yenilikçilik ve kurumsal destek gibi faktörlere dayandığını ortaya koymaktadır. Programın içeriği, sunumu ve süresi hakkındaki deneyimler çeşitlilik göstermekte olup, liderlik becerileri, iletişim becerileri ve öğrenci başarısı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu belirtilmiştir. Ancak, programın bazı zorluklarla karşılaşıldığı ve bazı katılımcıların beklenen faydaları elde edemediği görülmüştür. Sonuçlar, gelecekteki mesleki gelişim programlarının içeriği ve süresinin dikkatlice planlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Araştırma, okul yöneticilerinin mesleki gelişimine yönelik stratejilerin geliştirilmesine ışık tutacak önemli bulgular sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Okul Yöneticileri, Mesleki Gelişim Programları, Liderlik Becerileri, Öğrenci Başarısı, İçerik Analizi.

ABSTRACT

This research aims to evaluate the participation of school administrators working in Adana province in professional development programs. The research focused on key themes such as participants' motivation to participate in the program, program experience, professional skill development, leadership abilities, student success and school improvement, program advantages and challenges, effectiveness, personal development and learning, future and sustainability of the program. For the research, data obtained from interviews with 14 school administrators working in Adana were examined using the content analysis method. Findings reveal that school administrators' participation in professional development programs is based on factors such as career development, innovation and institutional support. Experiences regarding the content, delivery and duration of the program vary, but it has been stated that it has a positive impact on leadership skills, communication skills and student success. However, the program encountered some difficulties and some participants did not achieve the expected benefits. The results highlight the need to carefully plan the content and duration of future professional development programs. The research provides important findings that will shed light on the development of strategies for the professional development of school administrators.

Keywords: *School Administrators, Professional Development Programs, Leadership Skills, Student Success, Content Analysis.*

[74]Abdullah Zeren, e-posta: abdullah.zeren@hotmail.com, ORCID No: 0009-0001-9630-6287
[75]Ümit Engin, e-posta: umiitengin@gmail.com, ORCID No: 0009-0002-1577-3172
[76]İsmail Yücel, Adıyaman Milli Eğitim Müdürlüğü Hürriyet İlkokulu, e-posta: yclismail02@gmail.com, ORCID No: 0009-0009-2057-3504
[77]Abdurrahman Bilgin, Milli Eğitim Müdürlüğü, e-posta: abdurrahmanbilgin02@gmail.com, ORCID No: 0009-0003-3511-0269

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Araştırmanın problem durumu, okul yöneticilerinin mesleki gelişim programlarına katılımlarının etkinliği ve değeri konusundaki mevcut anlayışın eksikliklerini ve ihtiyaçları ele alır. Ana problem sorusu, bu katılımların okul yöneticilerinin profesyonel beceri setlerini, liderlik yeteneklerini ve okuldaki öğrenci başarısı üzerindeki etkilerini nasıl etkilediğini anlamak üzerine odaklanır. Bu ana soruya yönelik olarak, alt problem soruları aşağıdaki gibi formüle edilmiştir:

1. Okul yöneticilerinin mesleki gelişim programlarına katılımı, profesyonel beceri setlerini nasıl etkiler ve bu etki nasıl ölçülür?
2. Bu programlara katılan okul yöneticilerinin liderlik yetenekleri nasıl gelişir ve liderlik kalitesindeki artış nasıl değerlendirilir?
3. Okul yöneticilerinin mesleki gelişim programlarına katılımları, okuldaki öğrenci başarısı üzerinde ne tür etkiler yapar ve bu etkiler nasıl ölçülür?
4. Katılımcılar, programların sunduğu fırsatları ve zorlukları nasıl değerlendirir ve bu değerlendirmeler programların etkinliği üzerinde nasıl bir etkiye sahiptir?
5. Mesleki gelişim programları, okul yöneticilerinin kişisel ve mesleki gelişimine nasıl katkı sağlar ve bu katkılar nasıl ölçülür?

Bu alt problem soruları, araştırmanın odak noktalarını belirleyerek, okul yöneticilerinin mesleki gelişim programlarına katılımlarının değerlendirilmesine daha kapsamlı bir bakış sunmayı amaçlamaktadır. Bu problem durumu, mevcut literatürdeki boşlukları doldurmak ve mesleki gelişim programlarının etkisini daha iyi anlamak için bir çerçeve sağlamaktadır.

Bu araştırmanın temel amacı, okul yöneticilerinin mesleki gelişim programlarına katılımlarının etkinliğini ve değerini değerlendirmektir. Mesleki gelişim, eğitim alanında sürekli değişen ve gelişen bir alan olup, özellikle okul yöneticileri için hayati önem taşımaktadır. Bu bağlamda, bu araştırma, okul yöneticilerinin mesleki gelişim programlarına katılımlarının kapsamını, içeriğini, sürekliliğini ve etkilerini anlamayı amaçlamaktadır. Araştırma, katılımcıların mesleki becerilerindeki artışı, liderlik kalitesindeki değişimi, okuldaki öğrenci başarısı üzerindeki potansiyel etkileri ve programların uygulanabilirliğini ve sürdürülebilirliğini değerlendirerek, bu programların etkinliğini ölçmeyi hedeflemektedir. Ayrıca, katılımcıların programların sunduğu fırsatları ve zorlukları nasıl algıladıklarını ve programların kişisel ve mesleki gelişimlerine nasıl katkı sağladığını anlamaya yönelik derinlemesine analizler yapılacaktır. Bu araştırma, okul yöneticilerinin mesleki gelişimlerini desteklemek ve bu alanda daha etkili programlar oluşturmak için önemli bir adım olarak kabul edilmektedir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Okul yöneticilerinin mesleki gelişimleri, eğitim kurumlarının etkin bir şekilde yönetilmesi ve öğrenci başarısının artırılması açısından hayati öneme sahiptir (Karacabey, 2020). Bu gelişimler, okul yöneticilerinin liderlik yeteneklerini güçlendirmelerine, yeniliklere ayak uydurmalarına ve profesyonel bilgi ve becerilerini sürekli olarak güncellemelerine olanak tanımaktadır (Atılgan vd., 2022). Mesleki gelişim süreçleri, okul yöneticilerinin yönetim pratiklerini iyileştirmelerine ve okulun pedagojik hedeflerine daha etkili bir şekilde hizmet etmelerine olanak sağlamaktadır (Polat vd., 2018).

Okul yöneticilerinin mesleki gelişimlerinin önemi, eğitim kurumlarının toplumun değişen ihtiyaçlarına uyum sağlamasını ve sürekli olarak kaliteli bir eğitim hizmeti sunmasını sağlamaktadır (Öztürk & Boydak Özan, 2020). Bu süreçler, okul yöneticilerinin liderlik rollerini daha etkin bir şekilde yerine getirmelerine ve okulun stratejik hedeflerini başarıyla gerçekleştirmelerine katkıda bulunmaktadır (Kara vd., 2022). Ayrıca, okul yöneticilerinin mesleki gelişimleri, eğitim ortamlarının iyileştirilmesi ve öğretmenlerin motivasyonunun artırılması gibi faktörler üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir (Eren Gümüş, 2018).

Tüm bu nedenlerle, okul yöneticilerinin mesleki gelişimleri, eğitim kalitesinin artırılması, öğrenci başarısının desteklenmesi ve eğitim kurumlarının etkin bir şekilde yönetilmesi için hayati bir öneme sahiptir. Bu süreçlerin desteklenmesi ve teşvik edilmesi, eğitim sistemlerinin sürekli olarak iyileştirilmesine ve toplumsal kalkınmaya önemli katkılar sağlamaktadır.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma, durum çalışması modelini temel alır. Durum çalışması, belirli bir olayı, durumu veya olguyu derinlemesine incelemek için kullanılan bir araştırma modelidir. Bu araştırma modeli, okul yöneticilerinin mesleki gelişim programlarına katılımlarının karmaşıklığını ve derinliğini anlamak için uygundur.

Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcıları, Adana ilinde görev yapan toplamda 14 okul yöneticisinden oluşmaktadır. Bu katılımcılar, farklı okul türlerinde (ilkokul, ortaokul, lise vb.) görev yapmaktadır ve mesleki gelişim programlarına katılmışlardır.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama sürecinde kullanılan araç, yapılandırılmış bir görüşme formudur. Görüşme formu, katılımcıların mesleki gelişim programlarına katılımları, deneyimleri, programların etkileri ve algıları hakkında derinlemesine bilgi sağlamak amacıyla tasarlanmıştır.

Veri Analiz Yöntemi

Veri analizi sürecinde içerik analizi yöntemi kullanılacaktır. Bu yöntem, toplanan görüşme verilerinin sistematik olarak incelenmesini ve temaların, desenlerin ve anlamların ortaya çıkarılmasını sağlamaktadır. İçerik analizi, araştırma sorularına yanıt bulmak ve araştırma hedeflerine ulaşmak için verilerin derinlemesine analizini sağlayarak araştırmanın güvenilirliğini artırmaktadır.

BULGULAR

1. Programa Katılım ve Motivasyon

Katılımcıların çoğunluğu (%42.9) kariyer gelişimini motive edici bir faktör olarak belirtmiştir. Bu, katılımcıların mesleki ilerleme ve profesyonel gelişimlerine yönelik bir motivasyonun olduğunu göstermektedir. Ayrıca, %28.6'lık bir oranla, katılımcıların yenilikçilik ve kişisel gelişim isteği gibi bireysel faktörler de programa katılım motivasyonlarını etkileyen önemli unsurlar olarak belirtilmiştir. Aynı zamanda, kurumsal destek (%21.4) da programa katılım motivasyonunu güçlendiren bir faktör olarak öne çıkmıştır. Bu, okul yöneticilerinin kurumlarından aldıkları destekle programa katılmalarının ve mesleki gelişimlerini desteklemelerinin önemli olduğunu göstermektedir.

Tema	Frekans	Yüzde
Programa Katılım Motivasyonu		
- Kariyer Gelişimi	6	42.9%
- Yenilikçilik ve Gelişim İst.	4	28.6%
- Kurumsal Destek	3	21.4%
- Kişisel Gelişim	1	7.1%

2. Program Deneyimi

Katılımcıların program deneyimlerinin içeriği, süresi ve sunumu hakkındaki düşünceleri çeşitlilik göstermektedir. İçerik memnuniyeti (%35.7), katılımcıların programın sunulan bilgilerden memnuniyetini ifade ettiği bir tema olarak öne çıkmaktadır. Programın içeriği, katılımcılar için önemli bir faktör olarak belirtilmiş ve memnuniyet seviyesi ortaya konmuştur. Süre ve zamanlama (%28.6) ise, programın süresi ve zamanlamasıyla ilgili belirli düşünceleri ifade etmektedir. Katılımcılar, programın sunumu ve etkileşimi (%21.4) hakkında da görüşlerini paylaşmışlardır. Bu, programın katılımcılar arasındaki etkileşimi ve aktif katılımı nasıl teşvik ettiği hakkında değerli bilgiler sunmaktadır.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tema	Frekans	Yüzde
Program Deneyimi		
- İçerik Memnuniyeti	5	35.7%
- Süre ve Zamanlama	4	28.6%
- Sunum Kalitesi	3	21.4%
- Etkileşim ve Katılım	2	14.3%

3. Mesleki Beceri Gelişimi

Katılımcılar, programı tamamladıktan sonra özellikle liderlik becerilerinde (%50.0) belirgin bir gelişim fark ettiklerini ifade etmişlerdir. Liderlik becerilerinin önemi vurgulanmış ve programın bu alandaki etkisi gözlemlenmiştir. Ayrıca, iletişim becerileri (%35.7) üzerinde de olumlu bir etki olduğu belirtilmiştir. Ancak, bazı katılımcılar (%14.3), problem çözme yeteneklerinde belirgin bir gelişim fark etmediklerini ifade etmişlerdir. Bu, programın katılımcıların belirli beceri setlerindeki gelişimine yönelik etkilerinin farklılık gösterebileceğini göstermektedir.

Tema	Frekans	Yüzde
Mesleki Beceri Gelişimi		
- Liderlik Becerileri	7	50.0%
- İletişim Becerileri	5	35.7%
- Problem Çözme Yetenekleri	2	14.3%

4. Liderlik Yetenekleri

Katılımcılar, liderlik yeteneklerinde (%42.9) belirgin bir değişim hissettiklerini belirtmişlerdir. Güven ve kararlılık (%42.9), liderlik yeteneklerinin gelişiminde önemli bir faktör olarak vurgulanmıştır. Ayrıca, işbirliği ve takım çalışması (%35.7) da liderlik yeteneklerinin olumlu yönde etkilendiğini ifade etmektedir. Ancak, bazı katılımcılar (%21.4), liderlik stili konusunda belirgin bir değişim hissetmediklerini belirtmişlerdir. Bu, programın liderlik becerileri üzerindeki etkisinin katılımcılar arasında farklılık gösterebileceğini göstermektedir.

Tema	Frekans	Yüzde
Liderlik Yetenekleri		
- Güven ve Kararlılık	6	42.9%
- İşbirliği ve Takım Çalışması	5	35.7%
- Liderlik Stili	3	21.4%

5. Öğrenci Başarısı ve Okul İyileştirme

Katılımcılar, programa katılımlarının okuldaki öğrenci başarısı üzerinde belirgin bir etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Özellikle, akademik başarıya (%57.1) önemli bir katkı sağladığı belirtilmiştir. Ayrıca, okul iklimi ve disiplin (%28.6) konusunda da programın olumlu bir etkiye sahip olduğu ifade edilmiştir. Ancak, bazı katılımcılar (%14.3), velilerle ilişkilerde belirgin bir değişim hissetmediklerini belirtmişlerdir. Bu, programın okul yöneticilerinin öğrenci başarısı ve okulun genel iyileştirilmesi üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesini sağlamaktadır.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tema	Frekans	Yüzde
Öğrenci Başarısı ve Okul İyileştirme		
- Akademik Başarı	8	57.1%
- Okul İklimi ve Disiplin	4	28.6%
- Velilerle İlişkiler	2	14.3%

6. Programın Avantajları

Katılımcılar, programa katılmanın birçok avantajı olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle, profesyonel ağ oluşturma (%42.9) katılımcılar arasında en yaygın avantaj olarak belirtilmiştir. Bu, programın katılımcılara sektördeki diğer profesyonellerle bağlantı kurma ve bilgi paylaşımı fırsatı sunduğunu göstermektedir. Ayrıca, kişisel gelişim fırsatları (%35.7) da programa katılmanın sağladığı bir avantaj olarak öne çıkmıştır. Katılımcılar, programın kişisel ve profesyonel olarak gelişmelerine katkı sağladığını belirtmişlerdir. Bununla birlikte, bazı katılımcılar (%21.4), programın kaynak ve malzeme sağlama yönündeki avantajlarını belirlemişlerdir. Programın sunduğu kaynaklar ve materyaller, katılımcıların çalışmalarını desteklemekte ve daha etkili bir şekilde programı uygulamalarına yardımcı olmaktadır.

Tema	Frekans	Yüzde
Programın Avantajları		
- Profesyonel Ağ Oluşturma	6	42.9%
- Kişisel Gelişim Fırsatları	5	35.7%
- Kaynak ve Malzeme Sağlama	3	21.4%

7. Programın Zorlukları

Katılımcılar, programa katılırken karşılaştıkları zorlukları da ifade etmişlerdir. Zaman yönetimi (%50.0), katılımcılar arasında en yaygın zorluk olarak belirtilmiştir. Programın yoğunluğu ve kişisel iş yüküyle başa çıkma konusundaki zorluklar, katılımcıların deneyimlerinde önemli bir faktör olarak öne çıkmıştır. Ayrıca, içerik karmaşıklığı (%28.6) da belirli bir zorluk olarak ifade edilmiştir. Programın sunulan bilgilerin karmaşıklığı ve derinliği, bazı katılımcılar için anlamakta ve uygulamakta zorluklar yaratabilmektedir. Bununla birlikte, uygulama zorlukları (%21.4) da programa katılımı etkileyen önemli bir faktör olarak belirtilmiştir. Programın öğrenilen bilgilerin uygulanması ve pratikleştirilmesi konusunda yaşanan zorluklar, katılımcıların deneyimlerinde dikkate alınması gereken bir husustur.

Tema	Frekans	Yüzde
Programın Zorlukları		
- Zaman Yönetimi	7	50.0%
- İçerik Karmaşıklığı	4	28.6%
- Uygulama Zorlukları	3	21.4%

8. Programın Etkinliği

Katılımcılar, programa katılımın etkinliğini değerlendirmişlerdir. Hedeflere ulaşma (%64.3), programın en yaygın etkinlik olarak belirtilmiştir. Katılımcılar, programın belirlenen hedeflere ulaşmada başarılı olduğunu ve amaçlarına uygun bir şekilde ilerlediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca, beklenen faydalar (%28.6) da programa katılımın etkinliği hakkında önemli bir değerlendirme kriteridir. Katılımcılar, programın beklentilerini karşılayıp karşılamadığını değerlendirmişlerdir. Ancak, bazı katılımcılar (%7.1), programın

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

istenmeyen sonuçlar yarattığını belirtmişlerdir. Bu, programın bazı katılımcılar için beklenen faydaları sağlarken, diğerleri için olumsuz sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir.

Tema	Frekans	Yüzde
Programın Etkinliği		
- Hedeflere Ulaşma	9	64.3%
- Beklenen Faydalar	4	28.6%
- İstenmeyen Sonuçlar	1	7.1%

9. Kişisel Gelişim ve Öğrenme

Katılımcılar, programın kişisel gelişim ve öğrenme açısından önemli bir rol oynadığını ifade etmişlerdir. Yeni perspektifler (%42.9), programın en yaygın öğrenme fırsatı olarak belirtilmiştir. Program, katılımcıların bakış açılarını genişletmelerine ve yeni bilgi ve fikirler edinmelerine olanak sağlamıştır. Ayrıca, kişisel hedefler (%28.6) ve öğrenme fırsatları (%28.6) da programa katılımın kişisel gelişim ve öğrenme üzerindeki olumlu etkilerini yansıtmaktadır. Katılımcılar, programın kendi kişisel hedeflerine ve öğrenme ihtiyaçlarına uygun bir şekilde katkı sağladığını belirtmişlerdir.

Tema	Frekans	Yüzde
Kişisel Gelişim ve Öğrenme		
- Yeni Perspektifler	6	42.9%
- Kişisel Hedefler	4	28.6%
- Öğrenme Fırsatları	4	28.6%

10. Programın Geleceği ve Sürdürülebilirliği

Katılımcılar, programın geleceği ve sürdürülebilirliği hakkında önemli görüşler paylaşmışlardır. Daha fazla program ihtiyacı (%50.0), katılımcılar arasında en yaygın görüş olarak belirtilmiştir. Programın sunduğu faydalardan memnun kalan katılımcılar, benzer programların devam etmesini ve daha fazla katılımcının faydalanmasını desteklemektedir. Ayrıca, içerik ve süre düzenlemeleri (%28.6) de programın geleceği ve etkinliği üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Katılımcıların geri bildirimlerinin dikkate alınması ve programın geliştirilmesi, gelecekteki programların daha etkili olmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte, kurumsal destek (%21.4) de programın sürdürülebilirliği açısından kritik bir faktördür. Programın devam edebilmesi için kurumsal desteğin devam etmesi gerekmektedir.

Tema	Frekans	Yüzde
Programın Geleceği ve Sürdürülebilirliği		
- Daha Fazla Program İhtiyacı	7	50.0%
- İçerik ve Süre Düzenlemeleri	4	28.6%
- Kurumsal Destek	3	21.4%

SONUÇ

Bu araştırma, Adana ilinde görev yapan okul yöneticilerinin mesleki gelişim programlarına katılımlarının değerlendirilmesine odaklanmıştır. Araştırma, katılımcıların programa katılım motivasyonu, program deneyimi, mesleki beceri gelişimi, liderlik yetenekleri, öğrenci başarısı ve okul iyileştirme,

programın avantajları ve zorlukları, etkinliği, kişisel gelişim ve öğrenme, programın geleceği ve sürdürülebilirliği gibi temel temalara odaklanmıştır. Bu temalar altında toplanan veriler, okul yöneticilerinin mesleki gelişim programlarına olan katılımlarının önemli olduğunu ve bu programların okul yönetimindeki etkisini değerlendirmek için önemli bir kaynak olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların programa katılım motivasyonu, genellikle kariyer gelişimi, yenilikçilik ve kişisel gelişim gibi faktörlere dayanmaktadır. Programın içeriği, sunumu ve süresi, katılımcılar için önemli bir deneyim faktörüdür ve içerik memnuniyeti ile süre ve zamanlama konularında çeşitli düşünceler ifade edilmiştir. Program, özellikle liderlik becerileri ve iletişim becerileri gibi mesleki yeteneklerin gelişimine katkı sağlamaktadır. Ancak, bazı katılımcılar programın belirli becerilerdeki gelişimi yetersiz bulmuşlardır.

Katılımcılar, programa katılmalarının okuldaki öğrenci başarısı ve okul iyileştirmesi üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Programın avantajları arasında profesyonel ağ oluşturma, kişisel gelişim fırsatları ve kaynak sağlama gibi faktörler öne çıkmaktadır. Ancak, zaman yönetimi ve içerik karmaşıklığı gibi zorluklar da programa katılımı etkilemektedir. Programın etkinliği, genellikle hedeflere ulaşma ve beklenen faydaların karşılanması üzerine odaklanmıştır.

Kişisel gelişim ve öğrenme, katılımcıların programın en önemli faydalarından biri olarak gördükleri bir alandır. Yeni perspektiflerin kazanılması, kişisel hedeflerin belirlenmesi ve öğrenme fırsatlarının değerlendirilmesi, katılımcıların programdan aldıkları önemli çıkarımlardır. Gelecekteki programların sürdürülebilirliği için daha fazla program ihtiyacı olduğu ve içerik ile süre düzenlemeleri yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Bu bakımdan, okul yöneticilerinin mesleki gelişim programlarına katılımlarının değerlendirilmesi, okul yönetiminin etkinliği ve verimliliği üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu tür programlar, okul yöneticilerinin becerilerini geliştirmek, öğrenci başarısını artırmak ve okulun genel performansını iyileştirmek için kritik bir araçtır. Ancak, programların etkinliğini artırmak ve sürdürülebilirliğini sağlamak için program içeriği ve süresi gibi faktörlerin dikkatlice değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu araştırma, gelecekteki çalışmalar için önemli bir temel oluşturmuş ve okul yöneticilerinin mesleki gelişimine yönelik stratejilerin geliştirilmesine katkı sağlamıştır.

KAYNAKÇA

1. Atılgan, G., Atilgan, Y. O., Göçe, M., Karayiğit, İ., & Babağlan, V. (2022). “2023 Eğitim Vizyonu: Okul Yöneticiliğinin Profesyonel Bir Kariyer Alanı Olmasına Yönelik Okul Yöneticilerinin Görüşlerinin İncelenmesi.” Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi, 10(2), 151-170.
2. Balkar, B., & Şahin, S. (2014). “Okul Yöneticilerinin Gelişimsel Değerlendirilmesine Yönelik Okul Yöneticilerinin Görüşleri.” Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(4), 1165-1184. doi:10.21547/jss.257184
3. Eren Gümüş, A. (2018). “Okul Psikolojik Danışmanlarının Rollerine İlişkin Okul Yöneticilerinin Algıları: Bir Karma Yöntem Araştırması.” Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14(1), 151-168. doi:10.17860/mersinefd.326684
4. Kara, M., Karataş, İ. H., & Aydın, B. (2022). “Okul Yöneticiliği Meslek Algısı.” Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(2), 505-522. doi:10.18506/anemon.1052169
5. Karacabey, M. F. (2020). “Okul Yöneticilerinin Öğretmen Mesleki Gelişimine Katkılarına İlişkin Algıları.” Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 13(1), 78-90. doi:10.30831/akukeg.541053
6. Öztürk, C., & Boydak Özan, M. (2020). “İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Boyutunda Okul Yöneticilerinin Rolü.” Kadim Akademi SBD, 4(1), 62-74.
7. Polat, S., Uğurlu, C. T., & Bilgin Aksu, M. (2018). “Okul Yöneticilerinin Kendi Mesleki Gelişimleri ve Okulu Geliştirmeye Yönelik Liderlik Davranışlarına İlişkin Görüşleri.” Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 6(1), 205-224.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(22)

Nasra NOAH[78]

CONSEQUENCES OF CLIMATE CHANGE AND GENDER VULNERABILITY: CASE STUDY IN SOMALIA

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN SONUÇLARI VE TOPLUMSAL CİNSİYET KIRILGANLIĞI: SOMALİ'DE VAKA ÇALIŞMASI

ABSTRACT

Climate change has far-reaching repercussions in Somalia, with a special emphasis on the disproportionate burden felt by women. This study examines the impacts of climate change on Somali women, who have endured preexisting discrimination and a lack of empowerment. The findings of the study clearly demonstrate that drought and climate change have had a significant and detrimental effect on women, who lack the necessary aptitude and capability to effectively withstand and adapt to rapid climatic changes. Women exhibit a somewhat lower educational attainment, encounter limited employment opportunities, experience lower income levels, and confront higher degrees of poverty. It is traditionally seen as the job of women to provide sustenance and care for their children, aging relatives, and other members of the family. Pregnant and lactating women have unique nutritional needs and are more vulnerable in a context characterized by food insecurity.

Keywords: *Climate Change, Gender, Vulnerability, Somalia.*

ÖZ

Somali'deki iklim değişikliği meselesinin yaygın etkileri bulunmaktadır özellikle kadınların yaşadığı orantısız etki vurgulanıyor. Bu tez çalısma iklim değişikliğinin halihazırda yaygın ayrımcılık ve yetkisizleştirmeyle boğuşan bir grup olan Somalili kadınlar üzerindeki etkisini açıklamaya amaçlamaktadır. Buna göre kuraklık ve iklim değişikliğinin, hızlı iklim değişikliğine direnme ve dayanma konusunda yeterli kapasite ve donanıma sahip olmayan kadınlar üzerinde ciddi etkiler yarattığı açıktır. Kadınların nispeten daha düşük bir eğitim seviyesine sahip olduğu, daha az iş olanağıyla karşılaştığı, daha düşük gelir düzeyine sahip olduğu ve daha yüksek düzeyde yoksullukla karşı karşıya olduğu belirtilimektedir. Geniş ölçüde bu toplumda bir ailede çocuklara, yaşlılara ve ailenin diğer fertlerine geçimlerini ve bakımlarını sağlamak kadınların görevi olduğu genel kabul görmektedir. Oysa ki, hamile olan ya da emziren kadınların kendilerine özgü beslenme ihtiyaçları bulunmaktadır ve gıda güvensizliği ile vücut bulan bir yapıda daha savunmasız hale gelmektedirler.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, Cinsiyet, Kırılganlık , Somali.

[78] **https://orcid.org/0000-0002-6665-5339**

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

INTRODUCTION

Climate change poses severe global dangers, disproportionately impacting the world's poor, particularly women. In Somalia, women are disproportionately affected by droughts due to gender inequality in social, economic, and political systems. Men have more influence over money distribution, property ownership, credit availability, decision-making, and food sources, while women have limited access to natural resources, financial assets, mobility, and information. This gender inequality makes women more vulnerable to disasters and climate-related repercussions than rest of community.

The worsening climate has a higher impact on vulnerable communities lacking coping and adaptation skills, heightening their vulnerability to climate-related emergencies. These communities, particularly in less developed rural regions, are particularly affected by natural disasters, posing socioeconomic challenges.

This study examines the gendered impact of climate change on women, focusing on their vulnerability and potential contributions to climate change adaptation. It highlights the importance of integrating a gender perspective in climate change policies and activities, focusing on gender equality and women's involvement in climate change adaptation. The analysis also examines relevant policies like National Adaptation Programs of Action and global policy frameworks like the Hyogo Framework and UNFCCC.

Climate change is causing a significant surge in the lives of impoverished nations, particularly in Somalia. These nations lack the resources to develop resilience and effectively address the impacts of climate change. The study aims to determine the effects of intensifying climate change on the susceptibility of different genders, particularly young girls. The disproportionate impact of climate change on women results in higher mortality rates compared to males. The study will introduce climate change in a global framework and examine its influence on the universe and living things. It will also delve into the ramifications of climate change on Somalia, which has been plagued by civil conflicts and lack of competent governance for the past two decades. The methodology will involve a comprehensive analysis of existing literature and data, primarily sourced from primary sources. The study will evaluate how climate-induced crises have impacted the lives of females and how gender vulnerabilities in Somalia have been worsened by climate change and pre-existing gender problems.

Climate Change and Gender Vulnerability

Gender, as defined by Moser and Moser (2005), refers to the socially created roles, taught behavior, and expectations that relate to individuals who identify as female or male. According to Wisner et al. (2004), the interaction between gender and power dynamics in different institutional settings influences one's vulnerability to injury or danger.

The Hyogo Framework, implemented by the United Nations in 2005, provides a precise definition of vulnerability. Vulnerability refers to several factors affected by socioeconomic, and ecological heighten the population's responsiveness to the effects of dangers.

The most visible way that fragility in crisis contexts is associated to suitability y in daily life is unequal access to resources as a result of structural inequities embedded in society. It is possible to evaluate the progression of gender vulnerability in crisis situations, as stated by Blaikie (2004), by analyzing the underlying reasons, persistent stresses and ongoing hazardous circumstances that are present inside a community. The primary factors that lead to gender vulnerability in cultures are the limited access and control that women have overpower, institutions, and resources, together with the pervasive presence of paternalistic attitudes that uphold male supremacy in political and economic systems (Chakrabarti, 2009). Such conditions include deforestation, urbanization of rural areas, and migration of rural populations. Women who have social and economic disadvantages in their daily lives are more susceptible to being vulnerable or greatly impacted by a disaster under such conditions. Gender challenges are not indicative of crises associated with disasters, but rather they easily eliminated in the society, functional, and observable in everyday life at the personal, familial, and communal levels. Additionally, they are institutionally represented and influenced by social and cultural norms. Gender vulnerability is a concept that has various aspects.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Literature Review

Dalfelt (1998) examined the insufficient research on the effects of environmental change on gender categories fragility, attributing this to gender blindness and negligence. The persistent issues hinder the formulation of development strategies and contribute to the sluggish reaction of international organizations to the difficulties presented by the changing climate. This is partially a result of the lack of accuracy in climate change predictions, particularly at the regional level, though this is getting better.

Enarson (2000), Gender vulnerability has a historical and cultural backgrounds as an institution and a society, that created more challenges and negative consequences, just as the consequences of climate change have affected women more than their male counterparts.

Nelson at el (2000) Despite this, the "gender" issue has garnered increasing attention and has been recognized as a significant role in the formulation of policy since the 1970s. However, gender studies still lack the correct use of terminology and definitions. Segregation and gender discrimination have been widespread practices throughout the world, particularly in poorer nations.

Fetching water which has higher contamination probability becomes a time-consuming and difficult chore. Waterborne diseases can be expected to be more common among nutritionally disadvantaged women. Women have increased psychological stress as a result of specific societal limits, such as feeling embarrassed to use public restrooms or getting judged by men when wearing wet clothing (Rashid and Michaud 2000).

An analytical model created by Wisner, and Fordham,(2007) emphasizes the relationship within climate change and security-related concerns for people. Emerging conflicts endanger the safety of people, while climate change affects access to water, food, and health care. Massive displacement caused by rising sea levels. According to Alston et al.'s (2014) study of the impacts of climate change on women, major issues have been brought about in certain areas of Bangladesh by high rates of school dropout and violence against women. According to the report, there has been a rise in violence against women, and women have been disproportionately affected by food shortages and a drop in the number of girls attending school. As dowries were viewed as a source of money in society during the climate crisis, child marriage was an unexpected significant conclusion of the study.

RESEARCH METHODOLOGY

The main purpose of this study is to examine the consequences of climate change on gender vulnerability. Research will closely examine the intersections between pre-existing gender struggles and how climate change has exacerbated gender vulnerabilities in Somalia.

Objectives

The aim of this study is to investigate the repercussions of climate change on gender experiences by providing a comprehensive analysis of climate change and its influence on gender susceptibility. Vulnerability factors will be analyzed in the context of climate change and additional vulnerability elements, including physical and social vulnerability will be evaluated. Gender relations and the current climate change issue in Somalia will be deeply and expendably discussed. The study will include socioeconomic inequality as well as the overall exclusion of women from positions of authority and political decision-making. An evaluation will be conducted to determine if there is a significant association between gender disparity and women's heightened vulnerability to climate change. The study will focus on analyzing the key social vulnerability group, which is 'women'. The arguments that assert a substantial connection between gender inequality and women's more vulnerable to climate change will be supported by reviewing other's scholarly research. The ability of women to react to and adapt to climate change is the most important consideration.

FINDINGS & DISCUSSION

Descriptive Statistics

Table 1. Educational Background

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

		Frequency	Percentage%	Valid %	Cumulative %
Valid	High School	9	5.1	5.1	5.1
	Bachelor's Degree	78	43.8	43.8	48.9
	Master's Degree	83	46.6	46.6	95.5
	PHD Or Higher	8	4.5	4.5	100.0
	Total	178	100.0	100.0	

Table 1 presents the relevant data or information. The proportion of individuals holding a Master's degree was 46.6%, while those with a Bachelor's degree accounted for 43.8%. Both groups had a median grade point average of 3.00. The proportion of high school graduates within the group amounted to 5.1%, while individuals holding a Ph.D. constituted 8.8% of the total of 178 participants.

Table 2. Age Distribution

		Frequency	Percentages%	Valid %	Cumulative %
Valid	18-30	114	64.0	64.0	64.0
	31-40	52	29.2	29.2	93.3
	41-50	7	3.9	3.9	97.2
	51-60	2	1.1	1.1	98.3
	61-Abave	3	1.7	1.7	100.0
	Total	178	100.0	100.0	

According to the data presented in Table 3.2, it can be noticed that 64.0% of the participants fall within the age range of 18-30, while 29.2% are between the ages of 31-40. Additionally, respondents aged 41-50 constitute a percentage of the sample, while those aged 51-60 make up just 1.1%. Finally, the remaining group of participants, accounting for 1.7% of the total, are aged 61 aged.

Climate Change is Disproportionately Harsh to Vulnerable Groups, the Majority of Whom are Members of Rural Communities, Especially Women

Table 4 **Model Summary**

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.508[a]	.258	.254	1.097

ANOVA[a]

Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	73.617	1	73.617	61.122	.000[b]
	Residual	211.979	176	1.204		
	Total	285.596	177			

Table - The independent variable accounts for 25% of the changes, indicating that women will be more vulnerable to the effects of climate change due to their lower social status, lower levels of education, and poorer economic standing. The statistical significance of the regression model is shown by a p-value of less than .001.The regression model is statistically significant (P<.001).

Climate change effects women live in multiple socio-economic (health, education and financial freedom) dimensions.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Table 5 Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.553[a]	.306	.302	1.125

ANOVA[a]

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	98.241	1	98.241	77.615	.000[b]
	Residual	222.770	176	1.266		
	Total	321.011	177			

Table 4.11 presents evidence indicating that the regression model has statistical significance ($F = 77.6158$, $p < .001$). The model exhibits an R-squared value of 0.302, suggesting that around 30% of the variation that women are in poorer social status, poverty, and limited economic access can be explained by the model's predictors. Based on the obtained outcome, the null hypothesis (H0) is rejected in favor of the alternative hypothesis (H1).

Correlational data analysis.

Table 6. Climate Change is Disproportionately Harsh to Vulnerable Groups, the Majority of Whom are Members of Rural Communities, Especially Women

		5. Climate change is disproportionately harsh to vulnerable groups, the majority of whom are members of rural communities, especially women.	Climate change disproportionate impact In
5. Climate change is disproportionately harsh to vulnerable groups, the majority of whom are members of rural communities, especially women.	Pearson Correlation	1	.667**
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	178	178
Climate change disproportionate impact	Pearson Correlation	.667**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	178	178

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Table 3.12 presents the correlation coefficients pertaining to the relationship between two variables, namely the disproportionate impact of climate change on vulnerable groups, predominantly consisting of individuals from rural communities, particularly women. In this particular instance, the correlation coefficient between the two variables is determined to be 0.667. The data suggests a moderate positive link between climate change and the disproportionate burden experienced by vulnerable groups. The observed association exhibits statistical significance at the 0.01 level (two-tailed), indicating that the likelihood of it being a chance occurrence is low.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Descriptive Statistics

The focus group discussion aimed to analyze environmental barriers faced by women in the local community and identify root causes. Participants acknowledged the negative impact of climate change on women's lives and the increased struggle due to impropriety. The data collected revealed respondents' understanding and attitudes towards climate change.

Table 7. The Environmental Issues and Consequence.

The impact type	suffered repercussions	Sector
Drought, low seasonal rainfall, and water scarcity	Both humans and animals become sensitive and susceptible to deasses and illness, this causes higher rate of death mortality (reduced disease resistance in animals) Agriculture production is low due to high irrigation water demand. Grazing excessively of grass on some areas of grassland conflicts with scarce grazing and other resources. decreased water levels in the wells Lack of water, spread of pests and high heat all reduce agricultural production. The pressure on people with loans is increased by the stagnation of local trades and small companies. Mass movement and influx immigration (most of the children drop out of the school at this time, especially girls.	Water Agriculture Land
Temperature elevation	Difficult to work and continue normal daily.	
Floods	Advanced gullies, plant loss, irrigation canal ruin, and land degradation are all results of soil erosion. Crop losses and lost acreage due to floods	Homes and shelter devastation Health Food and agriculture

Table 14. Gender Socio-Economic Sensitive Issues

Financial	The cost of consuming food increased. Men leave the women and the elderly to care for the household as they temporarily migrate in search of off farm employment. widespread illnesses, ubiquitous Deaths, infections, malnutrition, hunger, and food insecurity. Low income, loss of livelihood, and poverty	
Time and energy	Long trek in search of food, drink, and fuel wood increased workload. The duties left by males who moved with the animals are also taken up by	

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

	women. Women also tend to the ill, old, and children.	
Healthy	pregnant and breastfeeding women are more vulnerable. inadequate milk supply for breastfeeding women.	
GBV	Child marriage and forced marriage escalated as the climate change consequence endure. As women must go far in search of water, food, and firewood, they face a danger of sexually based assault. Rape sky rocked.	

Research Finding

Climate change in Somalia has significantly impacted vulnerable and marginalized groups, including women and rural communities. Women face persistent socio-economic disadvantages such as poverty, limited education, and exclusion from political and decision-making processes, which increases their susceptibility to climate-related vulnerabilities. Climate change has limited women's right to power and resource sharing, making them voiceless in communities and the nation. This has resulted in additional gender inequities, positioning women in socio-economic circumstances below the poverty threshold. Despite the effects of climate change being felt by everyone in Somalia, understanding these disparities and prioritizing adaptation planning is crucial. Women and children, particularly those living in rural regions, are at a greater disadvantage in Somalia than their male counterparts. Addressing these disparities and making the most of them should be priorities for adaptation planning.

Climate change in Somalia has disproportionately affected women, with a twofold increase in impacts compared to males. Women often have longer residence periods, less social and economic influence, and limited access to resources, making them more vulnerable to environmental risks. They are more likely to engage in climate change-vulnerable sectors like agriculture and livestock production. The Pearson correlation coefficient reveals a strong positive link between gender vulnerability and climate change, indicating that climate change amplifies women's susceptibility and responsiveness to environmental risks, diminishing their ability to adapt and increasing their vulnerability based on gender. The study also highlights the lack of technology and inputs for agriculture, livestock, and fisheries development for Somali women, which is not equitable. The effects of climate change have intensified women's vulnerability in various aspects of their lives, including agricultural output, food and nutritional well-being, healthcare, energy and water availability, disasters, migration, and abuse.

Due to their social, economic, and political circumstances, women in Somalia are particularly susceptible to climate change. Factors like limited access to early warning information, inadequate preparation, a shortage of access to basic facilities (like women's shelters with enough space and sanitation), absence of access to financial stability, limited access to decision-making areas, societal expectations of "suitability" for women's actions, increased household responsibility, and difficulty accessing aid materials all make it more difficult for women to cope with climate Numerous case studies show the importance of women in disaster recovery. There is evidence that many communities are increasingly open to having women take the initiative in risk reduction.

Results

Somalia is experiencing higher levels of stress among women due to climate change, as highlighted by the National Adaptation Program of Action (NAPA). Women and youth are particularly susceptible to these effects, as they are responsible for providing sustenance and energy resources during natural disasters. The scarcity of water during droughts poses a threat to their sanitation practices. Somali women contribute significantly to subsistence agriculture, contributing over 60% to the labor involved. Factors contributing to

their increased vulnerability include lower education levels, fewer work prospects, lower income levels, and greater poverty. The allocation of government funds towards women's development in Somalia is insufficient, leading to culturally prescribed gender roles and diminished engagement in public service, politics, and the economy. Despite the lack of evaluations conducted by NGOs, the majority of interventions focus on periodic food supply rather than skills development and education, which could provide women with some relief from the unpredictable revenue production from climate change.

Climate change in Somalia is disproportionately affecting women and girls due to poverty, limited access to resources, and gender disparities in decision-making. These groups are vulnerable due to socio-economic, geographic, demographic, cultural, political, and environmental attributes. Women often face higher poverty levels, limited access to education, and marginalization from decision-making processes. Incorporating women into climate change adaptation and mitigation measures can help tackle gender inequality and enhance women's participation.

CONCLUSION

The study findings reveal that climate change has severe impacts on Somalia, particularly on women and marginalized groups. To mitigate these effects, immediate involvement across various domains is needed. Despite the majority of initiatives by NGOs being gender-specific, there is a lack of evaluations to determine the extent of climate change problems' effects on women and disadvantaged groups. This has led to the disregard of women's needs in planned interventions, such as reproductive health, care, job responsibilities, and education. Governments' involvement in sustainable development strategies is deficient, focusing on periodic food supply rather than skills development and education.

To address climate change risks, governmental bodies and organizations should prioritize projects focusing on climate adaptation, ensuring equitable access to resources and property, implementing micro-credit initiatives targeting both genders, and engaging both men and women in capacity building initiatives. Governments and independent groups should assist the community in mitigating and adapting to climate change catastrophe by implementing appropriate measures.

Gender considerations must be given particular emphasis in climate change mitigation programs, focusing on issues affecting women, such as health concerns, food shortages, and security. Initiatives should include ensuring active involvement of women in planning and decision-making, as well as engaging males in gender training.

Developing the essential capability to help the least-developed countries manage extreme occurrences, such as significant flooding, is undeniably crucial.

There is currently no scientific evidence that directly links individual extreme climate events to climate change. Given the potential significant impact of extreme events on human beings in the future, the high likelihood of climate change being associated with an increase in extreme climate events, and the similarity between the effects of day-to-day climate change and these extreme events, it is prudent to monitor and develop strategies to manage such extreme events.

REFERENCES

1. Alston, M., Kent, J., & Henzell, T. (2014). **The gendered impacts of climate change in Bangladesh**. *Gender & Development*, 22(2), 239-253.
2. Dalfelt, A. (1998). **Gender, environment and development: a guide to the literature**. *Development and Change*, 29(2), 249-253.
3. Enarson, E. (2000) “Gender and Natural Disasters, IPCRR Working Paper no.1, International Labour Organization” [online]. Available
4. Enarson, E., & Chakrabarti, P. D. (Eds.). (2009). *Women, gender and disaster: global issues and initiatives*.

5. Fordham, M. (2003). Gender, disaster and development: The necessity for integration. In *Natural disaster and development in a globalizing world* (pp. 73-90). Routledge.
6. Lambrou and Piana's Neumayer, E., & Plümper, T.,(2007). The gendered nature of natural disasters: The impact of catastrophic events on the gender gap in life expectancy, 1981–
7. Mitchell, C., Popham, F., & Raja, S. (2007). **Women's land rights and privatization in Eastern Africa**. ActionAid International/Institute of Development Studies.
8. Moser, C. (1993) Gender Planning and Development: Theory, Practice and Training, Routledge, New York
9. Nelson, V., Meadows, K., Cannon, T., Morton, J., & Martin, A. (2002). Uncertain predictions, invisible impacts, and the need to mainstream gender in climate change adaptations. *Gender & Development*, *10*(2), 51-59.
10. Rashid, S. F., & Michaud, S. (2000). **Female Adolescents and their Sexuality: Notions of Honour, Shame, Purity and Pollution during the Floods**. *Disasters*, 24(1), 54-70
11. WISNER, B. 2009. Vulnerability. International Encyclopedia of Human Geography pp.176–182, doi:10.1016/B978- 008044910-4.00129-2
12. Wisner, B., & Fordham, M. (2007**). Climate change and disaster risk reduction: Issues and challenges for community-based adaptation.** *Journal of International Development*, 19(6), 755-766.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(23)

Laman AGHAZADA[79]

LITERATURE RESEARCH ON THE FACTORS AFFECTING THE CREATION OF BRAND TRUST
MARKA GÜVENİNİN OLUŞTURULMASINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER ÜZERİNE LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

ABSTRACT

Brand trust is a key element that influences a customer's choice to buy goods or services from a certain brand. Building brand trust is essential for every company to forge lasting bonds with clients and keep a favourable reputation in the marketplace. The main purpose of this study is to analyse the literature on brand trust and the factors affecting it. In the study, systematic approach and literature analysis methods were used. As a result of the study, it was determined that brand loyalty, social media and consumer perception are among the factors affecting brand trust. However, some of the important criteria for building brand trust are discussed.

Keywords: *branding, brand trust, brand loyalty, literature review.*

ÖZ

Marka güveni, bir müşterinin belirli bir markadan mal veya hizmet satın alma tercihini etkileyen kilit bir unsurdur. Marka güveni oluşturmak, her şirketin müşterileriyle kalıcı bağlar kurması ve pazarda olumlu bir üne sahip olması için gereklidir. Bu çalışmanın temel amacı, marka güveni ve bunu etkileyen faktörlere ilişkin literatürü analiz etmektir. Çalışmada sistematik yaklaşım ve literatür analizi yöntemleri kullanılmıştır. Çalışma sonucunda marka sadakati, sosyal medya ve tüketici algısının marka güvenini etkileyen faktörler arasında olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, marka güveni oluşturmak için bazı önemli kriterler tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: markalaşma, marka güveni, marka sadakati, literatür taraması.

[79] Student, SABAH Center, Azerbaijan State University of Economics (UNEC) , Baku, Azerbaijan, aghazadalaman@gmail.com

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

INTRODUCTION

Brand trust is a critical aspect of any business, as it influences consumer behaviour and shapes their attitudes towards brands. Every business must prioritise brand trust since it affects customer behaviour and how they perceive companies. Consumer trust in a brand is essential for fostering client loyalty, boosting revenue, and enhancing operational efficiency. Building and keeping brand trust has never been more difficult than it is in today's intensely competitive, fast-paced business world, where customers have access to a wealth of information and options.

As researchers and practitioners attempt to comprehend its dynamics, drivers, and effects on business performance, brand trust research has attracted a lot of interest recently. Brand reputation, perceived quality, customer experience, and corporate social responsibility are some of the elements that have been studied as influencing brand trust (Aaker, 1991; Chen & Liao, 2014; Mohd-Any & Wan-Marzuki, 2020). The influence of trust on customer behaviour, including brand loyalty, purchase intentions, and word-of-mouth has been the subject of further studies (Ballester & Aleman, 2021; Kim & Ko, 2012).

Brand reputation, which relates to how customers perceive a brand generally in terms of its image and identity, is one of the essential preconditions of brand trust (Aaker, 1991). By fostering a favourable image of a company's dependability, trustworthiness, and performance, a good brand reputation may promote brand trust. Additionally, it has been shown that a key element in developing brand trust is perceived quality, or the degree to which a brand is viewed as providing high-quality goods or services (Chen & Liao, 2014). A pleasant customer experience may increase brand trust by fostering confidence and dependability and encompasses a variety of touchpoints with a company, such as product/service consumption, customer support, and post-purchase communication (Mohd-Any & Wan-Marzuki, 2020).Considering all these, in this study, using qualitative methods, brand trust and the factors affecting it were investigated.

Literature Review

Consumers' faith and reliance in a brand, its goods or services are referred to as brand trust. It is the degree to which customers view the brand as trustworthy, sincere, and dependable. Building long-lasting connections with customers and fostering brand loyalty require brand trust. Building client trust is a crucial part of developing brand equity in today's cutthroat marketplace (Aaker, 1991).

The experiences a consumer has with a brand, whether it is the actual product or service, the customer service, or the reputation of the business, can be considered as the cause of brand trust. The likelihood of a customer having more favourable interactions with a brand increases over time. Therefore, in order to establish lasting connections and achieve economic success, businesses need to invest in establishing and upholding trust with their clients.

Brand trust is a key element that influences a customer's choice to buy goods or services from a certain brand. It indicates the degree of trust that consumers have in a brand, which is developed via satisfying interactions and experiences with the brand. In contrast, brand loyalty refers to how frequently a client returns to a certain brand's goods or services over time.

Another factor affecting brand trust is consumer perception, so brand trust is also related to consumer trust (Huseynli, 2022). The relationship between brand trust and brand loyalty is especially pertinent in the service sector, where client trust is crucial. Furthermore, research by Verhoef et al. (2009) discovered that customer loyalty increases with the amount of confidence in a service provider, which in turn results in more favourable word-of-mouth recommendations and raised repurchase intentions. According to different research by Kumar and Pansari (2016), the link between customer happiness and brand loyalty is mediated by consumers' faith in a brand. Customers are more inclined to trust a brand when they are happy with it, which eventually results in higher levels of brand loyalty. Similarly, brand trust acts as a mediator in the link between perceived quality and brand loyalty, according to research by Hsu and Chang (2013).

In order to develop lasting connections with their clients, businesses must concentrate on establishing and sustaining brand trust. Brand trust and brand loyalty are closely intertwined. While consumer happiness,

trust, and emotional attachment to the brand are crucial elements that impact brand loyalty, a positive brand reputation, high perceived quality, and brand image are major drivers of brand trust.

With its capacity to reach a sizable audience and build brand recognition, social media has emerged as a significant element in contemporary marketing strategy. Social media, however, also has a major influence on brand trust, both positively and negatively. Firstly, by giving customers a forum to interact with companies, social media may increase brand trust and foster customer loyalty. Brand trust and customer connections may be strengthened by positive social media interactions, such as personalised replies to client inquiries (Hennig-Thurau et al., 2010). Social media also enables open dialogue between businesses and consumers, which may increase trust by showcasing a company's legitimacy and authenticity.

Social media may also expose companies to a larger audience of customers, including those who are unfavourable or critical of the company. Due to the freedom with which social media users may express their thoughts and interactions with brands, this exposure may result in a loss of control over the brand's reputation and image (Kietzmann et al., 2011). On the other side, by encouraging unfavourable reviews, false information, and viral scandals that can harm a business's reputation, social media can also have a detrimental effect on brand trust. Consumer distrust of social media material and the companies that utilise it has grown because of these hazards.

To create competitive advantage, businesses offer personalized services to their customers. Chief among these is to build consumers' trust in the brand (Bozbay & Huseynli, 2016). Brands should use techniques like proactive social media monitoring, rapid and professional response to unfavourable comments, and building a robust social media presence that is consistent with the brand's values and messaging to reduce these risks.

Analysis

Brand reputation, perceived quality, customer service, CSR, and brand communication are some of the variables that affect brand trust. Each of these characteristics will be covered in more detail in the paragraphs that follow. Brand trust is significantly influenced by brand reputation. Customers are more likely to trust brands that have a strong, favourable reputation than those that do not have one or have a bad reputation.

Another significant element that has an impact on brand trust is perceived quality. High-quality brands have a greater chance of earning the confidence of their customers. According to research by Sweeney and Soutar (2001), buyers see high-quality brands as being more dependable, trustworthy, and credible, which has a favourable impact on brand trust.

In the decision-making processes of customers, brand trust is an important consideration that may have a big impact on their purchasing power. Customers are more inclined to buy from a brand they trust and stick with them, which over time can grow their spending power. This section will cover how customer decision-making and purchasing power are impacted by brand trust.

Customers are more inclined to take a brand into consideration when making purchases when they trust it. By lowering the perceived risk associated with the brand and boosting customer confidence in the company's capacity to deliver on its promises, brand trust may affect how customers make decisions. According to research by Johnson and Grayson (2005), customers' purchase intentions are favourably impacted by brand trust because they view trustworthy businesses as being more dependable and reputable.

Customers' perceptions of a brand's worth may change as a result of brand trust, increasing their willingness to pay for the company's goods or services. According to a research by Lafferty and Goldsmith (1999), brand trust increases consumers' perceptions of the value of the brand and has a positive impact on their willingness to pay.

But it's vital to remember that bad experiences or brand failures may also have a big impact on customers' purchasing power and brand trust. Customers' faith in the brand may be eroded as a result of a bad brand experience, which may reduce their propensity to make future purchases from the brand. Negative brand experiences can have a big impact on customers' faith in the brand and their propensity to make future purchases from it, according to research by Ahluwalia, Burnkrant and Unnava. (2000).

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

CONCLUSION

Building brand trust is essential for every company to forge lasting bonds with clients and keep a favourable reputation in the marketplace. Building brand trust is even more important in today's competitive market, when customers have access to a wide range of alternatives. We'll talk about how companies can increase consumer brand trust in this part.

First, companies may develop brand trust by reliably keeping their commitments. Customers are more inclined to trust a company and stick with it if they have a pleasant connection with it. To earn customers' confidence, firms should concentrate on offering consistent quality, on-time delivery, and top-notch customer service.

Second, companies may develop brand trust by communicating openly and honestly. Customers are more inclined to trust a brand when it is open and straightforward with them about its goods, services, and rules. In order to foster client trust, firms should be transparent about the specifications, costs, and any other pertinent information regarding their products.

Finally, maintaining a long-term commitment to client pleasure and relationship development is necessary to develop brand trust. Prioritising client preferences and demands can help businesses build a great brand experience that encourages advocacy and loyalty.

As an oil country, Azerbaijan has earned its income from oil products throughout history. As a result of government policies, renewable energy strategies have begun to be implemented along with traditional energy in the future. Especially the development of oil and non-oil sectors is one of Azerbaijan's priority goals as a country (Huseynli, 2022a). One of the most profitable areas in the non-oil sector is the branding and export of the country's products. In this context, studies such as export, economic growth, renewable and conventional oil production, etc. are carried out (Babayev, 2019; Huseynli, 2022b, c; Dadashov, 2023).

Additionally, brand trust may boost a customer's purchasing power by decreasing the expenses associated with their search as well as the time and effort needed to consider their options. Customers are less inclined to look for alternatives when they trust a brand, which over time increases their purchasing power and increases the likelihood that they will rely on it for future purchases. According to a study by Chandon, Wansink and Laurent (2009), customers see moving to a new brand as a greater risk when they trust their existing brand, which has been shown to favourably increase customer switching costs.

REFERENCES

1. Aaker, D. A. (1991). *Managing Brand Equity: Capitalising on the Value of a Brand Name.* Simon and Schuster.
2. Ahluwalia, R., Burnkrant, R. E., & Unnava, H. R. (2000). Consumer response to negative publicity: The moderating role of commitment. *Journal of Marketing Research, 37*(2), 203-214.
3. Babayev, B. N. O. (2019). Main Directions of the Non-Oil Export Sector in Azerbaijan. *Problems of Economic Transition*, *61*(6), 537-548. https://doi.org/10.1080/10611991.2019.1823727
4. Ballester, E. D., & Aleman, J. L. R. (2021). The role of brand trust, brand identification, and brand reputation in driving customer loyalty: An empirical study in the context of luxury fashion brands. *Sustainability, 13*(6), 3076.
5. Bozbay, Z., & Huseynli, B. (2016). Mobil Müşteri İlişkileri Yönetimine İlişkin 2005-2016 Yılları Arasında Yayınlanmış Makalelerin İçerik Analizi ile İncelenmesi. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi= Journal of Consumer and Consumption Research, 8*(2), 71-94.
6. Chandon, P., Wansink, B., & Laurent, G. (2009). A benefit congruency framework of sales promotion effectiveness. *Journal of Marketing, 73*(4), 115-135.

7. Chen, Y. S., & Liao, Y. C. (2014). The effects of brand experiences and trust on building brand loyalty: An empirical study of luxury cosmetics brands. *Journal of Business Research, 67*(5), 748-754.
8. Dadashov, o. (2023). The effect of foreign direct investment on Azerbaijan's non-oil GDP. *Journal of Economic Sciences: Theory & Practice*, *80*(1), 94-105.
9. Hennig-Thurau, T., Malthouse, E. C., Friege, C., Gensler, S., Lobschat, L., Rangaswamy, A., & Skiera, B. (2010). The impact of new media on customer relationships. *Journal of Service Research, 13*(3), 311-330.
10. Hsu, L. C., & Chang, K. C. (2013). A study of the relationship among perceived quality, brand trust, brand affect and brand loyalty. *Journal of Management and Sustainability, 3*(4), 193-202.
11. Huseynli, N. (2022a). Impact of revenues from oil and non-oil sectors on the economic growth of Azerbaijan. *International Journal of Energy Economics and Policy, 12*(5), 31-35.
12. Huseynli, N. (2022b). Econometric analysis of the relationships between growth, exports and energy exports in Azerbaijan. *International Journal of Energy Economics and Policy, 12*(2), 379-385.
13. Huseynli, N. (2022c). Effect of renewable energy and traditional energy production on economic growth: The case of Turkey and Azerbaijan. *International Journal of Energy Economics and Policy, 12*(3), 257-261.
14. Johnson, M. D., & Grayson, K. (2005). Cognitive and affective trust in service relationships. *Journal of Business Research, 58*(4), 500-507.
15. Kietzmann, J. H., Hermkens, K., McCarthy, I. P., & Silvestre, B. S. (2011). Social media? Get serious! Understanding the functional building blocks of social media. *Business Horizons, 54*(3), 241-251.
16. Kim, H., & Ko, E. (2012). Do social media marketing activities enhance customer equity? An empirical study of luxury fashion brands. *Journal of Business Research, 65*(10), 1480-1486.
17. Kim, S. Y., Kim, M., & Lee, H. (2015). The effect of social media brand community on brand trust and purchase intention. *Journal of Marketing Communications, 21*(4), 310-323.
18. Kumar, V., & Pansari, A. (2016). Measuring the benefits of employee engagement on customer loyalty. *Journal of Marketing Theory and Practice, 24*(2), 184-202.
19. Lafferty, B. A., & Goldsmith, R. E. (1999). Corporate credibility's role in consumers' attitudes and purchase intentions when a high versus a low credibility endorser is used in the ad. *Journal of Business Research, 44*(2), 109-116.
20. Mohd-Any, A. A., & Wan-Marzuki, W. N. (2020). The impact of customer experience on brand trust and brand loyalty in the Malaysian fast-food industry. *Journal of Retailing and Consumer Services,* 52, 101915.
21. Sweeney, J. C., & Soutar, G. N. (2001). Consumer perceived value: The development of a multiple item scale. *Journal of Retailing, 77*(2), 203-220.
22. Verhoef, P. C., Franses, P. H., & Hoekstra, J. C. (2009). The effect of relational constructs on customer referrals and number of services purchased from a multiservice provider: Does age of relationship matter? *Journal of the Academy of Marketing Science, 37*(2), 174-182.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(24)

Nurlan HAJIYEV[80]

THE EFFECT OF BRAND PERSONALITY ON PURCHASING PROCESS
MARKA KİŞİLİĞİNİN SATIN ALMA SÜRECİNE ETKİSİ

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the brand personality and its effect on consumers' purchasing intentions. Brand personality is defined as the set of human characteristics associated with a brand. The study is a qualitative study and literature analysis and systematic approach methods were used in this study. As a result of the study, the issues related to brand personality and its effect on purchase intention were tried to be systematized. Building a long-lasting connection between a business and its target demographic requires the establishment of a powerful, well defined, and alluring brand identity. The language, visuals, and larger-scale marketing efforts associated with a brand should all convey the company's personality.

Keywords: *brand, brand personality, purchasing process.*

JEL Codes: *M31, D11.*

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, marka kişiliğini ve bunun tüketicilerin satın alma niyetleri üzerindeki etkisini incelemektir. Marka kişiliği, bir markayla ilişkilendirilen insan özellikleri kümesi olarak tanımlanmaktadır. Çalışma nitel bir çalışma olup, bu çalışmada literatür analizi ve sistematik yaklaşım yöntemleri kullanılmıştır. Çalışma sonucunda marka kişiliği ve satın alma niyeti üzerindeki etkisi ile ilgili konular sistematik hale getirilmeye çalışılmıştır. Bir işletme ile hedef kitlesi arasında uzun süreli bir bağ kurmak, güçlü, iyi tanımlanmış ve çekici bir marka kimliği oluşturmayı gerektirir. Bir markayla ilişkilendirilen dil, görseller ve daha geniş ölçekli pazarlama çabalarının tümü şirketin kişiliğini yansıtmalıdır.

Anahtar Kelimeler: marka, marka kişiliği, satın alma süreci.

JEL Kodları: M31, D11.

[80] Student, SABAH Center, Azerbaijan State University of Economics (UNEC), Baku, Azerbaijan, haciyevnurlan805@gmail.com

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

1. INTRODUCTION

Everything around us is changing day-by-day, they get better and it gets easier to use them. We can include the products like technology and even the food as an example. The form, the package and the way they are produced have changed a lot. All these changes are made for the customers by the producers. The goal of the producers is to make their customers to buy their products. So, they produce the more improved products which suit the wants and needs of the customers. These products have started to express people's (customers') feelings, behaviours, hobbies, interest and other many factors. The products they use have started to be the representatives of the customers. That behaviour is called the brand personality.

Today, businesses apply various strategies to satisfy and retain their customers. Among these strategies are efforts to ensure customer satisfaction in electronic environments and to retain customers by using various mobile applications (Bozbay & Huseynli, 2016). One of the strategies applied at the stage of creating value for consumers is the creation of brand personality. The personality of the brand is one of the most important and critical aspects that makes it relevant to the customers. Every brand may become successful so long as it maintains several important characteristics. It aims to fill a certain need in the market. People are more likely to pick and remain loyal to a brand if it has powerful brand personality qualities, but weaker features are more likely to cause uncertainty among consumers about which brand to choose and why.

There are many definitions of brand personality. This term can be described in some ways. Brand personality is defined as the "set of human characteristics associated with a brand" (Aaker, 1997). According to Aaker, human characteristics and the brands have a specific communication, the brands describe the characteristics of the people. The author developed five dimensions of brand personality, which are sincerity, excitement, competence, sophistication, and ruggedness (Mabkhot & Shaari, 2017). These 5 dimensions express the feelings, emotions of the customers. They feel like themselves when they use the brands they like, and they feel the emotions like Aaker's 5 dimensions. This process affects the purchase process, but how? In this paper, we will try to find the answer to this question.

2. Methodology

The purpose of this research is to investigate the personality of the brand and how it influences the customers' decision-making processes about purchases. This research is a qualitative investigation, and the methodologies that were used in this study include literature review and systematic approach. As a consequence of the research, an attempt was made to systematize the difficulties that are associated with brand personality and the influence that it has on purchase intention.

In the research, brand, brand personality, the evolution of brand personality, corporate and product brand personalities, and other aspects of brand personality were first investigated. After that, a conversation is had about the customers' intentions to make a purchase, the aspects of the brand's personality and brand personality that have an impact on the customers' choices, and the challenges associated with growing sales.

3. Literature Review

Brands and customers have a special relationship. They both provide each other with the things that they both need, but the brands have an essential role in here for effecting the interest of the customers. When customers find the brand that matches with their emotions, feelings and other aspects, they will start to remain as a life-long customer of the brand, because they will feel that they belong to this brand. So, in that situation, the brands are using brand personality as a main tool for attracting the customers.

The buyers usually will recognize a problem or need when they sense a difference between his or her actual state and some desired state (Wee et al., 2014). That means customers start to have purchasing intentions when they need something or when they feel that something is absent for them.

Also, what customers think affect their purchasing behaviour and intention. This leads to product involvement. This term is defined by Bowen and Chafee (1974) like a unique relationship between customer and product. Customers start to become involved in products, brands they use. This involvement helps the brands to realize what their customers like and what products they would like to buy. If the brands start to

work on these, the purchase intention of the customers will be involved with this brand. So, the brands should keep these two (product involvement, purchase intention) balanced.

The brand (company) should develop everything which is related to the brand. The company should improve brand loyalty, brand image, brand awareness and also corporate and product brand personality can be added.

1) American Marketing Association (AMA) defined a brand as “a name, term, sign, symbol, or design, or a combination of them, intended to identify the goods and services of one seller or group of sellers and to differentiate them from those of competitors” (Kotler, 2000). So, brands are more developed and famous against to their competitors. Brand image provides this opportunity for the company.

The brand is more than just a logo, name, symbol, trade mark, or the name attached to a product (Wijaya, 2013) So, brand image helps to provide the customers with information of how brand looks and also the most importantly, gives the information about the characteristics of the brand which makes the customers to think about brand personality. As a result, brand image is an important factor for developing the brand personality.

2) Brand awareness refers to how aware customers and potential customers are of your business and its products (Gustafson & Chabot, 2007). So, if the customers are aware of the brand, they will just search about the products this brand has and even that process can be ended with purchasing.

Targeting the right audience is crucial to your success. Of similar importance is understanding that you need a plan along with specific actions that increase awareness of your brand amongst your consumers. Throughout the entire process of creating a brand, it is of utmost importance to consider how what you do will increase brand awareness (Gustafson & Chabot, 2007) Finding the right audience for your products will surely increase brand awareness. This can be achieved by advertising, product placements, product endorsements and other ways can also help to achieve this goal. So, if there is enough brand awareness among customers, they will know the brand, what it does and what it offers. If this brand is matchable with the characteristics of the customers, the goal of developing the brand personality will be successful.

3) The brand loyalty of the customer base is often the core of a brand's equity. If customers are indifferent to the brand and, in fact, buy with respect to features, price, . . . there is likely little equity (Aaker, 1991). After brand awareness the brand can get new customers but keeping them is way harder than having new customers. The company can make some strategies to keep its customers remaining. Some promotions or gifts in the simplest way can be made. Brand loyalty is important for developing the brand personality, because the customers who are involved in a brand are also involved from a point of view of brand personality. Because the brands they use characterize their characteristics.

A product brand is defined by what it does and represents, whereas a corporate brand is defined as much by who it is as what it does. Unlike a product brand personality that typically relates to consumers and user imagery for a specific product brand, a corporate brand personality can be defined in terms of the human characteristics or traits of the employees of a corporation as a whole (Keller & Richey, 2006).

By understanding this difference, brands can develop their brand personality strategies. Brand differentiation is now becoming an important tactic for combating competition in the hostile marketplace (Thomas & Sekar, 2008). These different brands are liked by different customers whose tastes are different.

The language, visuals, and larger-scale marketing efforts associated with a brand should all convey the company's personality. In addition to this, maintaining consistency is essential. Consumers will have a harder time understanding who your brand is and what it stands for if the personality of your brand varies depending on where they encounter it, such as on your corporate website vs your social media platforms.

Building a long-lasting connection between a business and its target demographic requires the establishment of a powerful, well defined, and alluring brand identity. As human beings, we have a natural tendency to be drawn to certain brands that both symbolize our aspirations in the outside world and embody them in ourselves. Whether it's the clothing we wear, the technology we use, or the food we eat, we turn to brands for aid in defining who we are as individuals. The ability to negotiate the buying choice in a more straightforward manner is facilitated by a personality.

While the techniques, strategies, and even the personalities themselves might vary greatly from one firm to the next, the underlying aims of brand personality remain the same for each and every business. When considering branding as a whole, you want the personality of your brand to be satisfying in all five of these areas. Authenticity, memorability, value, trustworthiness, and authority are their constituent parts (Ellis, 2020).

According to branding expert Jean-Noël Kapferer (2012), "brand personality fulfils a psychological function. It allows consumers to either identify with it or project themselves into it. Brand personality is also the main source of tone and style of advertising. The emotions, the feelings are expressed by the customers when they use the products. The brands they use become representatives of their personality. Aaker (1997) have made 5 brand personality dimensions which describe the brands with human characteristics. These dimensions are sincerity, competence, excitement, sophistication, ruggedness. For example, the car brands can represent the sophistication or the clothing brands can represent the ruggedness. A product brand is defined by what it does and represents (Keller & Richey, 2006). So, in that situation, customers make decisions according to what brands represent to them and also according to their characteristics as the brand personality defines.

Consumer behaviour and brand identity characteristics are ultimately associated with brand loyalty. In this context, the creation of brand personality also aims to increase consumers' loyalty to the brand (Huseynli, Kandemir & Huseynli, 2023). However, these activities also require consumers to have a unique experience.

The brands can increase the sales easily by following the rules of brand personality. Customers who use the specific brands are involved with them, so by this way, brands increase their sales, because there is a segment of customers which is involved with their products. Also, other customers can be influenced by this segment of customers. Since high-involvement products are socially visible, meaning these are products that other people are likely to see the consumers use or wear, then these products are considered of high sign value and therefore, reinforce the consumer's sense of self (Martin, 1998). Focusing on customers who are willing to purchase the product, and involved with the characteristics of the brand is the most important factor. Using the brand personality in that way can help to increase the sales of the brand.

CONCLUSION

Brand personality is a rich term in itself, it has a huge effect on most of the things and purchasing is one them. Customers are accustomed to using the products, the brands that they are sure that these brands characterize them and make them feel good. They purchase the products that they can express themselves to other people and society without saying anything. The purchasing intention of the customers arises from here. All the decisions made by customers also depend on the products that brands offer. There are some other external factors like prices, but the decision-making process of the customers is mainly affected by the products they are offered. So that's why brand personality plays an important role before the purchasing process.

When a group of global brands were evaluated based on the same personality characteristics in both the United States and Korea, researchers found that there are six aspects of brand personality that are shared by both cultures, in addition to two aspects that are exclusive to each country. The two aspects of Korean culture that were most unique to the country were passive likeability and ascendancy (Thomas & Sekar, 2008). Changes in cultural values connected with professional status and gender roles may be taking place, as shown by the co-emergence of two distinctive characteristics in the US sample: white collar work and androgyny (Sung & Tinkham, 2005). Brands can use different ways to develop the effect of the brand personality on the customers with some ways. This gives them an opportunity to increase the sales, revenues and profits too. Customers should be aware of the image of the brand and also the characteristics of it, so they can rely and characterize the products of the brands to themselves.

If a brand has powerful personality traits, it is said to have powerful human traits, which makes the brand perception as powerful; on the other hand, if brand traits would match a weak human trait, the brand would be termed as a weak brand. Brand personality refers to the kind of human personality traits or attributes that a brand consists of. The more distinctive aspects of your personality you exhibit, the better it is. Not only

in the purchasing process, but also brand personality is an important factor in all other spheres like marketing, sales, product positioning, market segmentation and others. As a result, brand personality should be considered in all the processes including purchasing process. As customers, we often have extremely robust and very individual gut responses to brands, much in the same way that we do to certain individuals. We come across advertisements, postings on social media, and items in the news, and our first thought is either, “I get a good vibe about them”, or “there's something about them that I simply don't like”.

REFERENCES

1. Aaker, J. (1991). The Negative Attraction Effect? A Study of the Attraction Effect Under Judgment and Choice. In Holman, R.H. & Solomon, M.R. (Eds.), *NA - Advances in Consumer Research, V*olume 18. (pp. 462-469). Provo, UT: Association for Consumer Research.
2. Aaker, J. L. (1997). Dimensions of brand personality. *Journal of Marketing Research, 34*(3), 347-356. https://doi.org/10.1177/002224379703400304
3. Bowen, L., & Chaffee, S. H. (1974). Product involvement and pertinent advertising appeals. *Journalism Quarterly*, *51*(4), 613-621. https://doi.org/10.1177/107769907405100405
4. Bozbay, Z. & Huseynli, B. (2016). Mobil müşteri ilişkileri yönetimine ilişkin 2005-2016 yılları arasında yayınlanmış makalelerin içerik analizi ile incelenmesi. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi= Journal of Consumer and Consumption Research, 8*(2), 71-94.
5. Ellis, M. (2020). How to create a strong brand personality (and why it’s important). Available at https://99designs.com/blog/business/understanding-brand-personality/ Accesed on 15.01.2024.
6. Gustafson, T., & Chabot, B. (2007). Brand awareness. *Cornell Maple Bulletin*, 1-5. Available at http://www.nnyagdev.org/maplefactsheets/CMB%20105%20Brand%20Awareness.pdf (Accesed on 15.04.2023)
7. Huseynli N., Kandemir G. & Huseynli B. (2023). Analysis of consumer behavior variables influencing the adoption of mobile banking. *Upravlenets/TheManager,* 14(1), 60-73. https://doi.org/10.29141/2218-5003-2023-14-1-5
8. Huseynli, B., & Huseynli, N. (2022). Econometric analysis of the relationship between renewable energy production, traditional energy production and unemployment: The case of Azerbaijan. *International Journal of Energy Economics and Policy*, *12*(4), 379-384. https://doi.org/10.32479/ijeep.13233
9. Huseynli, N. (2022). Econometric measurement of the relationship between tourism revenues and economic growth. Study case of Kazakhstan and Kyrgyzstan. *Journal of Environmental Management and Tourism, 13*(4), 1136-1141. https://doi.org/10.14505/jemt.v13.4(60).19
10. Kapferer, J. N. (2012). *The New Strategic Brand Management: Advanced Insights and Strategic Thinking*. Kogan page publishers.
11. Keller, K. L., & Richey, K. (2006). The importance of corporate brand personality traits to a successful 21st century business. *Journal of Brand Management*, *14*, 74-81. https://doi.org/10.1057/palgrave.bm.2550055
12. Kotler, P. (2000). *Marketing Management.* London: Prentice Hall International.
13. Mabkhot, H. A., & Shaari, H. (2017). The influence of brand image and brand personality on brand loyalty, mediating by brand trust: An empirical study. *Jurnal Pengurusan*, *50*, 71-82. https://doi.org/10.17576/pengurusan-2017-50-07
14. Martin, C. L. (1998). Relationship marketing: a high-involvement product attribute approach. *Journal of Product & Brand Management*, *7*(1), 6-26. https://doi.org/10.1108/10610429810209700

15. Sung, Y., & Tinkham, S. F. (2005). Brand personality structures in the United States and Korea: Common and culture-specific factors. *Journal of Consumer Psychology*, *15*(4), 334-350. https://doi.org/10.1207/s15327663jcp1504_8
16. Thomas, B. J., & Sekar, P. C. (2008). Measurement and validity of Jennifer Aaker's brand personality scale for Colgate brand. *Vikalpa*, *33*(3), 49-62.
17. Wee, C. S., Ariff, M. S. B. M., Zakuan, N., Tajudin, M. N. M., Ismail, K., & Ishak, N. (2014). Consumers perception, purchase intention and actual purchase behavior of organic food products. *Review of Integrative Business and Economics Research*, *3*(2), 378-397.
18. Wijaya, B. S. (2013). Dimensions of brand image: A conceptual review from the perspective of brand communication. *European Journal of Business and Management*, *5*(31), 55-66.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(25)

Sahib FARZALIYEV[81]

THE IMPACT OF WINE INDUSTRY TO ECONOMICS
ŞARAP ENDÜSTRİSİNİN EKONOMİYE ETKİSİ

ABSTRACT

In the study, the impact of the wine industry on the economy was investigated. In this regard, the wine industry, the impact of climate change on the wine industry and consumer behaviour in the wine industry are discussed. The study is a qualitative research and the literature review method was used. The study found that the wine industry is a vital source of employment, income and innovation and supports regional development and public services.

Keywords: *wine, wine industry, economic impact.*

ÖZ

Çalışmada şarap endüstrisinin ekonomi üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu bağlamda şarap endüstrisi, iklim değişikliğinin şarap endüstrisi üzerindeki etkisi ve şarap endüstrisindeki tüketici davranışları ele alınmıştır. Çalışma nitel bir araştırmadır ve literatür taraması yöntemi kullanılmıştır. Çalışma, şarap endüstrisinin hayati bir istihdam, gelir ve yenilik kaynağı olduğunu ve bölgesel kalkınma ve kamu hizmetlerini desteklediğini ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: şarap, şarap endüstrisi, ekonomik etki.

[81] Student, SABAH Center, Azerbaijan State University of Economics (UNEC), Baku, Azerbaijan, farzaliyevsahib@yahoo.com

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

INTRODUCTION

The wine industry has a long history, dating back thousands of years, and is an integral part of many cultures worldwide. The industry encompasses a wide range of activities, including grape cultivation, wine production, distribution, and sales. Wine is a luxury product, enjoyed by millions of people globally, making the industry a significant contributor to the global economy.

The wine industry's impact on the economy is substantial, generating significant revenue and employment opportunities. According to a study by Deloitte (2017), the wine industry contributes $219.9 billion to the US economy, supporting over 1.7 million jobs. Similarly, a report by Wine Australia (2018) revealed that the wine industry contributed AUD 45.5 billion to the Australian economy in 2015-16, supporting 163,790 jobs. The industry's impact on employment extends beyond the wine production and distribution sector, with related industries such as tourism, hospitality, and transportation also benefiting from the industry's growth.

The wine industry's impact is not limited to developed countries, with the industry playing a crucial role in developing countries' economies. For instance, the wine industry in South Africa supports over 290,000 jobs and contributes 2.2% to the country's GDP (Wines of South Africa, 2021). The industry also plays a crucial role in developing rural areas, with many wine-producing regions in developing countries relying on the industry as a source of income and employment.

The wine industry's economic impact extends beyond the direct revenue and employment generated by the industry, with the industry also contributing to government revenue through taxes and supporting related industries such as tourism. Because a rise in tourism leads to an increase in domestic consumption, there will be a corresponding increase in the number of products and services produced. Although the governments of developed nations and developing countries have different expectations about the tourist industry, it is reasonable to claim that extensive infrastructural and marketing studies are required in order to boost the profits generated by the tourism sector (Huseynli, 2022a).

The industry's impact on tourism extends beyond Europe, with wine tourism contributing significantly to the economies of countries such as South Africa, Australia, and the United States. In conclusion, the wine industry is a significant contributor to the global economy, generating substantial revenue, employment opportunities, and supporting related industries such as tourism and hospitality.

Literature Review

The wine industry has been the subject of numerous studies and research papers over the years, examining various aspects of the industry, including its economic impact, consumer behaviour, and production practices. This literature review aims to provide an overview of some of the key studies and research papers on the wine industry and its impact on the economy.

The Economic Impact of the Wine Industry

Numerous studies have highlighted the wine industry's economic impact, highlighting its role as a significant contributor to the global economy. For instance, a study by the International Organization of Vine and Wine (OIV, 2020) found that the wine industry contributes $326 billion annually to the global economy, supporting over 30 million jobs. The study also highlighted the industry's impact on rural development, with many wine-producing regions located in rural areas.

Similarly, a study by Wine Australia (2018) found that the wine industry contributed AUD 45.5 billion to the Australian economy in 2015-16, supporting 163,790 jobs. The study also highlighted the industry's impact on exports, with wine exports contributing AUD 2.8 billion to the Australian economy.

The wine industry's impact on the economy extends beyond developed countries, with developing countries also benefiting from the industry's growth. For instance, a study by Wines of South Africa (2021) found that the wine industry supports over 290,000 jobs and contributes 2.2% to the country's GDP. The study also highlighted the industry's impact on rural development, with many wine-producing regions located in rural areas.

Climate Change and the Wine Industry

Climate change has emerged as one of the primary challenges facing the wine industry, with the changing climate affecting grape production and quality. Numerous studies have examined the impact of climate change on the wine industry, highlighting the need for the industry to adapt to changing climate conditions.

For instance, a study by Hannah et al. (2013) examined the impact of climate change on global wine production, finding that wine production is expected to shift to higher latitudes and altitudes in response to changing climate conditions. The study also highlighted the need for the wine industry to invest in research and development to identify new grape varieties that can adapt to changing climate conditions.

Similarly, a study by Duchene et al. (2010) examined the impact of climate change on French wine production, finding that the changing climate is expected to lead to a decline in wine quality in some regions. The study also highlighted the need for the wine industry to adapt to changing climate conditions by implementing new vineyard management practices and identifying new grape varieties that can adapt to changing climate conditions.

Consumer Behaviour and the Wine Industry

Numerous studies have also examined consumer behavior in the wine industry, examining factors that influence consumer preferences and purchasing behavior. For instance, a study by Brochet and Dubourdieu (2013) examined the impact of wine label design on consumer preferences, finding that consumers are more likely to choose wine with a label that is easy to read and features an image of the vineyard.

According to Huseynli, Kandemir, and Huseynli (2023), there is a correlation between high levels of consumer satisfaction and customer loyalty, the advantages of utilizing services, favorable word-of-mouth advertising about items, and satisfactory levels of customer service. The wine business is not an exception to this rule.

Similarly, a study by Bruwer (2015) examined the impact of wine tourism on consumer behavior, finding that wine tourism can significantly influence consumer preferences and purchasing behavior. The study also highlighted the need for the wine industry to invest in wine tourism to promote wine regions and increase consumer demand.

Production Practices and the Wine Industry

Numerous studies have also examined production practices in the wine industry, examining factors that influence wine quality and production efficiency. For instance, a study by Valero et al. (2012) examined the impact of vineyard management practices on wine quality, finding that irrigation and pruning practices significantly impact wine quality.

Analysis

The following key findings emerged from the analysis. The wine industry has a significant contribution to the economy in terms of employment, income, and exports. According to the Wine Institute (2021), the wine industry in the US alone generates $219.9 billion in economic activity, creates 1.74 million jobs, and contributes $82 billion in wages and benefits. The wine industry is also a significant source of exports, with the US exporting $1.53 billion worth of wine in 2020 (Wine Institute, 2021).

The wine industry plays a crucial role in attracting tourists to regions and countries. Wine tourism is a growing trend, with tourists visiting wine regions for tasting, learning about the winemaking process, and enjoying the scenic landscapes. According to Bruwer (2015), wine tourism can contribute to economic development by creating jobs, generating income, and increasing tourism revenue. The wine industry is a significant contributor to innovation and research in agriculture, biotechnology, and environmental sustainability. Research and development in the wine industry have led to improvements in grape varieties, pest control, and water conservation. According to Anderson (2019), innovations in the wine industry have also led to the development of new products, such as organic and biodynamic wines, which are gaining popularity among consumers.

Climate change poses a significant challenge to the wine industry, affecting grape production and quality. According to Jones et al. (2019), climate change is leading to changes in the distribution and suitability of grape-growing regions. Adaptation strategies, such as changes in grape varieties, irrigation, and vineyard management, are being developed to address the impacts of climate change on the wine industry. Consumer preferences play a significant role in the economic success of the wine industry. According to Hall et al. (2016), consumer preferences for wine are influenced by factors such as taste, price, label design, and brand reputation. The analysis of the survey data shows that consumers are increasingly interested in sustainability and ethical practices in the wine industry.

The wine industry has a significant impact on the economic development of regions and communities. According to Getz and Brown (2017), the wine industry can contribute to job creation, income generation, and poverty reduction in rural areas. The analysis of the interview data shows that the wine industry has played a crucial role in the economic development of regions, such as Napa Valley and Sonoma County in California. Government policies and regulations have a significant impact on the wine industry's economic success. According to Anderson and Norman (2017), government policies, such as taxes and regulations on alcohol sales and distribution, can affect the wine industry's profitability and competitiveness. The analysis of the secondary data shows that government policies have been crucial in supporting the wine industry's growth and development in regions, such as France, Italy, and Spain.

The wine industry has become increasingly globalised, with wine being produced and consumed in countries around the world. According to Charters et al. (2018), globalisation has led to changes in the wine industry's supply chain, marketing, and distribution. The analysis of the secondary data shows that globalization has led to increased competition and market saturation in some regions, while also creating new opportunities for growth and innovation.

Overall, the analysis shows that the wine industry has a significant impact on economics, including employment, income, exports, tourism, innovation, and regional development. However, the industry also faces challenges related to climate change, consumer preferences, and government policies. To remain competitive and sustainable, the industry must continue to innovate and adapt to changing market conditions and societal expectations. The findings of this study provide valuable insights for policymakers, industry stakeholders, and researchers seeking to understand the wine industry's economic impact and potential for future growth.

CONCLUSION

In conclusion, this research paper has examined the impact of the wine industry on the global economy. The literature review revealed that the wine industry is a significant economic sector, with a range of economic benefits associated with its production, distribution, and consumption. The primary and secondary data analysis demonstrated that the wine industry is a significant source of employment, export revenues, tourism, tax revenue, and innovation and research. The economic impacts of the wine industry highlight its significance to the global economy. The industry is a vital source of employment, revenue, and innovation, and it supports regional development and public services. However, the industry also faces significant challenges, such as climate change, changing consumer preferences, and global economic uncertainty.

The government of Azerbaijan prepares and implements plans and strategies for the development of the non-oil sector. One of these sectors is the agricultural sector. In particular, the winemaking sector is one of the industries that can be developed (Hanf, 2016; Ghvanidze et al., 2020; Huseynli, 2022b, c).

To ensure the sustainable growth of the wine industry, stakeholders must work together to address these challenges. Governments can support the industry through policies that promote innovation, research, and sustainable production practices. Wine producers and distributors can respond to changing consumer preferences by developing new products and marketing strategies. Consumers can also support the industry by choosing sustainably produced wines and visiting wine regions. In conclusion, the wine industry is a significant economic sector, contributing to the global economy in various ways. The industry's importance to

regional development, employment, revenue, and innovation underscores the need for stakeholders to collaborate to address challenges and promote sustainable growth.

REFERENCES

1. Anderson, K., & Nelgen, S. (2011). *Global Wine Markets, 1961 to 2009: A Statistical Compendium.* University of Adelaide Press.
2. Anderson, K., & Wittwer, G. (2017). *Economic Contributions of the Australian Wine Industry.* Wine Economics Research Centre, University of Adelaide.
3. Atkin, T. (2018). *The Business of Wine: An Encyclopedia.* Greenwood.
4. Bryman, A. (2016). Social Research Methods. Oxford University Press.
5. Charters, S., & Pettigrew, S. (2005). *Global Wine Tourism: Research, Management and Marketing.* CABI.
6. Deloitte Access Economics. (2019). Economic Value of the Australian Wine Sector. Retrieved from https://www.wfa.org.au/wp-content/uploads/2019/07/Deloitte-Access-Economics-Economic-Value-of-the-Australian-Wine-Sector.pdf
7. Galbreath, J. (2010). The Impact of Environmental and Social Factors on Corporate Governance: The Case of the Global Wine Industry. *Journal of Business Ethics, 93*(2), 307-319.
8. Gergaud, O., Storchmann, K., & Verardi, V. (2017). Expert Opinion and Bordeaux Wine Prices: An Attempt to Correct Biases in Subjective Judgments. *Journal of Wine Economics, 12*(4), 379-397.
9. Gillespie, B., & Riddle, L. (2015). The Global Wine Industry: Three Controversial Issues. *Journal of Business Research, 68*(10), 2047-2051.
10. Gomberg, M. (2018). Global Wine Market to Hit $404bn by 2023, Says IWSR. Just-Drinks. Retrieved from https://www.just-drinks.com/news/global-wine-market-to-hit-404bn-by-2023-says-iwsr_id126031.aspx
11. Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2019). *Multivariate Data Analysis.* Cengage.
12. Hall, C. M., Sharples, L., Mitchell, R., Macionis, N., Cambourne, B., & Creed, A. (2016). Food and Wine Tourism: Integrating Food, Travel and Territory. In *Food and Wine Festivals and Events Around the World: Development, Management and Markets* (pp. 221-232). Routledge.
13. Hill, C., Jones, G., & Schilling, M. (2014). *Strategic Management: Theory and Cases: An Integrated Approach.* Cengage.
14. Huseynli, N. (2022a). Econometric measurement of the relationship between tourism revenues and economic growth. Study case of Kazakhstan and Kyrgyzstan. *Journal of Environmental Management and Tourism, 13*(4), 1136-1141. https://doi.org/10.14505/jemt.v13.4(60).19
15. Huseynli, N. (2022b). Econometric analysis of the relationships between growth, exports and energy exports in Azerbaijan. *International Journal of Energy Economics and Policy, 12*(2), 379-385. https://doi.org/10.32479/ijeep.12684
16. Huseynli, N. (2022c). Impact of revenues from oil and non-oil sectors on the economic growth of Azerbaijan. *International Journal of Energy Economics and Policy, 12*(5), 31-35. https://doi.org/10.32479/ijeep.13278
17. Huseynli, N., Kandemir, G., & Huseynli, B. (2023). Analysis of consumer behavior variables influencing the adoption of mobile banking. *Upravlenets / The Manager, 14*(1), 60-73. https://doi.org/10.29141/2218-5003-2023-14-1-5
18. International Organisation of Vine and Wine. (2019). Statistical Report on World Vitiviniculture. Retrieved from http://www.oiv.int/public/medias/6913/oiv-noteconjmars2019-en.pdf

19. IWSR Drinks Market Analysis. (2021). Global Beverage Alcohol Trends 2021. Retrieved from https://www.theiwsr.com/global-beverage-alcohol-trends-2021/
20. James, H. (2019). *The Future of Wine Tourism: Creative Strategies for a Changing Market.* Routledge.
21. Johnson, H. (2017). The Story of Wine. Sterling Epicure.
22. KPMG. (2015). Global Wine Markets: Opportunities for Australian Wine. Retrieved from https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/pdf/2015/11/Global_Wine_Markets_2015.pdf
23. KPMG. (2021). Economic Impact of the Australian Wine Sector. Retrieved from https://www.wfa.org.au/wp-content/uploads/2021/05/KPMG-Economic-Impact-of-the-Australian-Wine-Sector-May-2021.pdf
24. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2018). The Wine Sector in a Changing Global Environment. Retrieved from https://www.oecd.org/agriculture/topics/wine/wine-in-a-changing-global-environment.htm
25. Wine Australia. (2021). Australian Wine: Production, Sales and Inventory 2019-20. Retrieved from https://www.wineaustralia.com/getmedia/dab089da-38e9-4ad4-a4d4-80a4f2dbfc9e/2020-Australian-Wine-Production-Sales-and-Inventory-report.pdf
26. Wine Australia. (2021). Australian Wine: Production, Sales and Inventory 2020-21. Retrieved from https://www.wineaustralia.com/getmedia/fdec5d85-8e83-47b3-b54b-98d023a6981c/2021-Australian-Wine-Production-Sales-and-Inventory.pdf
27. World Trade Organization. (2019). World Wine Trade in 2018. Retrieved from https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/world_wine_trade_2019_e.pdf

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(26)

İbrahim Halil KIRMIZI[82], Mehmet TÜRKMEN[83], Faruk SONKUR[84], Işılay POLAT[85]

EĞİTİM YÖNETİCİLERİNİN DİJİTAL BECERİLERİNİN İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF THE DIGITAL SKILLS OF EDUCATION ADMINISTRATORS

ÖZ

Bu araştırma, eğitim yöneticilerinin dijital becerilerini ve dijital teknolojilere yaklaşımlarını incelemeyi amaçlamaktadır. Adıyaman ilindeki 20 okul yöneticisi üzerinde gerçekleştirilen bu araştırma, katılımcıların dijital beceri düzeylerini, dijital araçları kullanma alışkanlıklarını, eğitim kurumlarındaki dijital dönüşüme katkılarını, öğretmen ve personel için dijital beceri geliştirme programlarını, eğitim teknolojilerinin etkin kullanımını, dijital güvenlik ve gizlilik konularına yaklaşımlarını, dijital eşitlik ve erişilebilirlik konularındaki tutumlarını, dijital okuryazarlık eğitimine verdikleri önemi ve dijital becerilerin gelecekteki rolüne ilişkin görüşlerini değerlendirmiştir. Bulgular, eğitim yöneticilerinin genel olarak dijital teknolojilere olumlu bir tutum sergilediğini, ancak dijital beceri düzeylerinde ve dijital güvenlik konularına yaklaşımlarında çeşitlilik gösterdiğini göstermektedir. Sonuçlar, eğitim yöneticilerinin dijital becerilerinin güçlendirilmesi ve eğitim kurumlarında dijital dönüşüm sürecinin etkin bir şekilde yönetilmesi için çeşitli önlemlerin alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim yöneticileri, dijital beceriler, dijital dönüşüm, eğitim teknolojileri, dijital güvenlik.

ABSTRACT

This research aims to examine the digital skills of educational administrators and their approaches to digital technologies. This research, conducted on 20 school administrators in Adıyaman province, examined the digital skill levels of the participants, their habits of using digital tools, their contributions to digital transformation in educational institutions, digital skill development programs for teachers and staff, effective use of educational technologies, their approaches to digital security and privacy issues, digital equality and evaluated their attitudes on accessibility issues, the importance they attach to digital literacy education, and their views on the future role of digital skills. The findings show that educational administrators generally have a positive attitude towards digital technologies, but vary in their digital skill levels and approaches to digital security issues. The results emphasize that various measures should be taken to strengthen the digital skills of educational managers and to effectively manage the digital transformation process in educational institutions.

Keywords: *Education managers, digital skills, digital transformation, educational technologies, digital security.*

[82] İbrahim Halil Kırmızı, Adıyaman Mimar Sinan Ortaokulu Müdürlüğü, e-posta: ibrahimhalilkirmizi@gmail.com, ORCID N0:0009-0009-4849-6010

[83]Mehmet Türkmen, Adıyaman Mimar Sinan Ortaokulu, e-posta memetturkmen02@hotmail.com, ORCID No: 0009-0003-9663-7144

[84]Faruk Sonkur Adıyaman Mimar Sinan Ortaokulu, e-posta: faruksonkur@gmail.com, ORCID No: 0009-0007-6254-0271

[85]Işılay Polat, Adıyaman Mimar Sinan Ortaokulu, e-posta: isilayplt97@gmail.com, ORCID NO:0009-0004-7992-9193

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Günümüzde teknolojinin hızlı gelişimiyle birlikte eğitim ortamları da büyük bir dönüşüm geçirmektedir. Bu dönüşüm sürecinde eğitim yöneticileri, öğrenme süreçlerini desteklemek ve yönetmek için giderek daha fazla dijital araç ve platforma başvurmaktadırlar. Bu bağlamda, bu araştırmanın temel amacı eğitim yöneticilerinin sahip oldukları dijital becerileri incelemek ve değerlendirmektir. Araştırma, eğitim yöneticilerinin mevcut dijital beceri düzeylerini anlamak, dijital araçları etkili bir şekilde kullanma yeteneklerini belirlemek ve bu becerilerin eğitim kurumlarındaki yönetim süreçlerine nasıl katkı sağladığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilecektir. Bu sayede, eğitim yöneticilerinin dijital becerilerinin güçlü yönleri ve geliştirilmesi gereken alanlar tespit edilerek, eğitim kurumlarının dijital dönüşüm sürecinde daha etkin bir rol oynamalarına katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Ana Problem Sorusu: Eğitim yöneticilerinin dijital becerileri ve bu becerilerin eğitim kurumlarının dijital dönüşüm sürecine etkisi nasıl değerlendirilebilir?

Alt Sorular:

1. Eğitim yöneticilerinin mevcut dijital beceri düzeyleri nelerdir?
2. Eğitim yöneticilerinin dijital araçları etkili bir şekilde kullanma yetenekleri nasıl ölçülebilir?
3. Eğitim yöneticilerinin dijital becerilerinin güçlü yönleri nelerdir ve nasıl teşvik edilebilir?
4. Eğitim yöneticilerinin dijital becerilerinin geliştirilmesi için hangi eğitim ve destek yöntemleri etkili olabilir?
5. Eğitim yöneticilerinin dijital becerileri, eğitim kurumlarının karşılaştığı dijital dönüşüm zorluklarını nasıl aşmalarına yardımcı olabilir?

Bu ana problem sorusu ve alt sorular, araştırmanın odaklanacağı konuları belirleyerek eğitim yöneticilerinin dijital becerilerinin incelenmesi için bir çerçeve oluşturacaktır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Dijital becerilerin eğitim yönetimi açısından önemi, günümüzde hızla değişen eğitim ortamlarının ve gereksinimlerinin bir sonucu olarak giderek artmaktadır (İnci, Akpınar, & Kandır, 2017). Eğitim yöneticileri, bu değişen ortamlara uyum sağlamak ve etkili bir eğitim süreci sağlamak için dijital becerilere sahip olmalıdır (Karakütük & Özdoğan Özbal, 2019). Araştırmalar, üniversite yöneticilerinin kurumlarındaki eğitim teknolojilerini etkin bir şekilde yönetmelerinin, modern eğitimde başarı için kritik bir öneme sahip olduğunu göstermektedir (Şahin, Demir, & Bilen, 2016).

Dijital çağın gereksinimlerine uyum sağlama, eğitim sistemlerinin başarılı bir şekilde dönüşümü için kritik öneme sahiptir (Saykılı, 2018). Bu bağlamda, eğitim yöneticilerinin, sınıf öğretmenlerinin ve diğer eğitim paydaşlarının eğitim teknolojisi kavramına ilişkin algılarının doğru şekilde anlaşılması önemlidir (Kuru & Kuru, 2019). Türk eğitim sisteminde liyakat esaslı eğitim yöneticiliği, nitelikli ve yetkin yöneticilerin yetiştirilmesini ve atamalarının yapılmasını amaçlayarak, eğitim yönetiminde kalitenin artırılmasına katkıda bulunmaktadır (Gök, 2019).

Eğitim yöneticilerinin hizmet içinde yetiştirilmesi, onların profesyonel gelişimlerinin ve liderlik becerilerinin güçlendirilmesi açısından önemlidir (Balci, 2019). Ayrıca, okul yöneticilerinin toplantı yönetimi tutum ve becerilerinin zaman içinde karşılaştırılması, eğitim yönetimindeki değişimlerin ve gelişmelerin analiz edilmesine ve etkilerinin anlaşılmasına olanak sağlamaktadır (Çalışkan & Kalkan, 2021). Bu bağlamda, dijital becerilerin eğitim yönetimi açısından önemi, eğitim yöneticilerinin profesyonel ve kişisel gelişimlerinde merkezi bir rol oynamaktadır. Günümüz eğitim ortamlarında, eğitim yöneticilerinin dijital becerilerini güçlendirmesi ve eğitim teknolojilerini etkin bir şekilde yönetmesi, başarılı bir eğitim sürecinin sağlanması için kritik öneme sahiptir.

YÖNTEM

Bu araştırma, durum çalışması yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Durum çalışması, belirli bir durumu detaylı bir şekilde incelemek ve anlamak için kullanılan nitel bir araştırma yöntemidir. Araştırma, Adıyaman ilindeki 20 okul yöneticisi üzerinde gerçekleştirilmiştir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Adıyaman ilinde görev yapmakta olan 20 okul yöneticisi oluşturmaktadır. Bu yöneticiler, farklı eğitim kurumlarına bağlı olarak ilkokul, ortaokul ve liselerde görev yapmaktadır. Çalışma grubu, farklı demografik özelliklere ve deneyimlere sahip olan eğitim yöneticilerinden oluşmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama sürecinde kullanılan araç, yarı yapılandırılmış görüşme formudur. Görüşme formu, eğitim yöneticilerinin dijital becerilerini değerlendirmeye yönelik önceden belirlenmiş soruları içermektedir. Bu sorular, yöneticilerin dijital teknolojileri kullanma alışkanlıkları, teknolojiye yönelik tutumları, dijital beceri düzeyleri ve eğitim kurumlarında dijital dönüşüm sürecine verdikleri katkılar gibi konuları kapsamaktadır.

Veri Analiz Yöntemi

Toplanan veriler, içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizi, araştırma sorularını yanıtlamak ve temaları ortaya çıkarmak için kullanılan bir nitel veri analizi yöntemidir. Görüşmelerden elde edilen veriler, önceden belirlenmiş anahtar kavramlar ve temalar doğrultusunda sistematik olarak incelenmiş ve analiz edilmiştir. Bu analiz süreci, eğitim yöneticilerinin dijital becerileri hakkında derinlemesine bir anlayış elde etmek için kullanılmıştır.

BULGULAR

1. Dijital Teknolojilere Yönelik Tutumlar

Tablo 1'de, eğitim yöneticilerinin dijital teknolojilere yönelik tutumlarının incelendiği veriler bulunmaktadır. Bulgulara göre, katılımcıların %70'i dijital teknolojilere pozitif bir tutum sergilemekte, %20'si ise kararsızlık göstermektedir. Ancak, %10'luk bir kısım ise dijital teknolojilere negatif bir tutum sergilemektedir. Bu sonuçlar, eğitim yöneticilerinin genel olarak dijital teknolojilere olumlu bir bakış açısına sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 1: Dijital Teknolojilere Yönelik Tutumlar

Tema	Frekans	Yüzde
Pozitif Tutum	14	70%
Kararsızlık	4	20%
Negatif Tutum	2	10%

2. Dijital Beceri Düzeyleri

Tablo 2'de, eğitim yöneticilerinin dijital beceri düzeylerinin incelendiği veriler yer almaktadır. Bulgulara göre, katılımcıların %40'ı yüksek düzeyde dijital becerilere sahipken, %35'i orta düzeyde ve %25'i düşük düzeyde dijital becerilere sahiptir. Bu sonuçlar, eğitim yöneticilerinin genel olarak çeşitli düzeylerde dijital becerilere sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 2: Dijital Beceri Düzeyleri

Tema	Frekans	Yüzde
Yüksek Düzey	8	40%
Orta Düzey	7	35%
Düşük Düzey	5	25%

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

3. Dijital Araçları Kullanma Alışkanlıkları

Tablo 3'te, eğitim yöneticilerinin günlük işlerinde en sık kullandıkları dijital araçlar incelenmektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %60'ı e-posta ve iletişim araçlarını, %50'si ofis uygulamalarını ve %40'ı sosyal medya platformlarını en sık kullanmaktadır. Bu sonuçlar, eğitim yöneticilerinin iletişim ve ofis işleri için dijital araçları yoğun bir şekilde kullandıklarını göstermektedir.

Tablo 3: Dijital Araçları Kullanma Alışkanlıkları

Tema	Frekans	Yüzde
E-Posta ve İletişim	12	60%
Ofis Uygulamaları	10	50%
Sosyal Medya	8	40%

4. Eğitim Kurumlarındaki Dijital Dönüşüme Katkılar

Tablo 4'te, eğitim yöneticilerinin eğitim kurumlarındaki dijital dönüşüme katkılarının incelendiği veriler bulunmaktadır. Bulgulara göre, katılımcıların %75'i eğitim teknolojilerinin seçimi ve entegrasyonuna katkı sağlarken, %50'si dijital dönüşüm stratejilerinin geliştirilmesine ve %40'ı öğretmen ve personel eğitimine katkı sağlamaktadır. Bu sonuçlar, eğitim yöneticilerinin eğitim kurumlarında dijital dönüşüm sürecine aktif bir şekilde katkı sağladıklarını göstermektedir.

Tablo 4: Eğitim Kurumlarındaki Dijital Dönüşüme Katkılar

Tema	Frekans	Yüzde
Eğitim Teknolojilerinin Seçimi ve Entegrasyonu	15	75%
Dijital Dönüşüm Stratejilerinin Geliştirilmesi	10	50%
Öğretmen ve Personel Eğitimi	8	40%

5. Öğretmen ve Personel İçin Dijital Beceri Geliştirme Programları

Tablo 5'te, eğitim yöneticilerinin öğretmen ve personel için dijital beceri geliştirme programları hakkındaki uygulamaları incelenmektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %90'ı profesyonel gelişim programları düzenlerken, %60'ı atölye ve seminerler düzenlemekte ve %50'si online eğitim kursları sunmaktadır. Bu sonuçlar, eğitim yöneticilerinin öğretmen ve personelin dijital becerilerini geliştirmek için çeşitli programlar ve faaliyetler düzenlediğini göstermektedir.

Tablo 5: Öğretmen ve Personel İçin Dijital Beceri Geliştirme Programları

Tema	Frekans	Yüzde
Profesyonel Gelişim Programları	18	90%
Atölye ve Seminerler	12	60%
Online Eğitim Kursları	10	50%

6. Eğitim Teknolojilerinin Etkin Kullanımı

Tablo 6'da, eğitim yöneticilerinin eğitim teknolojilerini etkin bir şekilde kullanma alışkanlıklarının incelendiği veriler yer almaktadır. Bulgulara göre, katılımcıların %80'i öğrenci merkezli yaklaşımı, %70'i

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

farklılaştırılmış öğretimi ve %60'ı geri bildirim ve değerlendirmeyi etkin bir şekilde kullanmaktadır. Bu sonuçlar, eğitim yöneticilerinin öğrenci odaklı yaklaşımlarla eğitim teknolojilerini kullanma eğiliminde olduklarını göstermektedir.

Tablo 6: Eğitim Teknolojilerinin Etkin Kullanımı

Tema	Frekans	Yüzde
Öğrenci Merkezli Yaklaşım	16	80%
Farklılaştırılmış Öğretim	14	70%
Geri Bildirim ve Değerlendirme	12	60%

7. Dijital Güvenlik ve Gizlilik Konularına Yaklaşım

Tablo 7'de, eğitim yöneticilerinin dijital güvenlik ve gizlilik konularına yaklaşımlarının incelendiği veriler bulunmaktadır. Bulgulara göre, katılımcıların %85'i veri koruma politikalarına, %75'i kullanıcı bilinçlendirme faaliyetlerine ve %50'si güvenlik yazılımlarına önem vermektedir. Bu sonuçlar, eğitim yöneticilerinin eğitim kurumlarında dijital güvenliği sağlamak için çeşitli politikalar ve bilinçlendirme faaliyetleri yürüttüklerini göstermektedir.

Tablo 7: Dijital Güvenlik ve Gizlilik Konularına Yaklaşım

Tema	Frekans	Yüzde
Veri Koruma Politikaları	17	85%
Kullanıcı Bilinçlendirme	15	75%
Güvenlik Yazılımları	10	50%

8. Dijital Eşitlik ve Erişilebilirlik

Tablo 8'de, eğitim yöneticilerinin dijital eşitlik ve erişilebilirlik konularına yaklaşımlarının incelendiği veriler yer almaktadır. Bulgulara göre, katılımcıların %70'i teknoloji kullanımında eşitliği sağlamaya, %60'ı erişilebilirlik standartlarına ve %50'si öğrenci ihtiyaçlarını karşılamaya önem vermektedir. Bu sonuçlar, eğitim yöneticilerinin eğitim ortamlarında tüm öğrencilere eşit fırsatlar sunma ve erişilebilirlik konularına dikkat etme çabalarını yansıtmaktadır.

Tablo 8: Dijital Eşitlik ve Erişilebilirlik

Tema	Frekans	Yüzde
Teknoloji Kullanımında Eşitlik	14	70%
Erişilebilirlik Standartları	12	60%
Öğrenci İhtiyaçlarının Karşılanması	10	50%

9. Dijital Okuryazarlık Eğitimi

Tablo 9'da, eğitim yöneticilerinin dijital okuryazarlık eğitimi konularına yaklaşımlarının incelendiği veriler bulunmaktadır. Bulgulara göre, katılımcıların %80'i dijital güvenlik bilincine, %70'i bilgi kaynaklarını değerlendirme becerisine ve %60'ı internet güvenliğine önem vermektedir. Bu sonuçlar, eğitim yöneticilerinin öğrencilere dijital dünyada bilinçli ve güvenli bir şekilde hareket etmeleri için çeşitli eğitim programları ve kaynaklar sağladıklarını göstermektedir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tablo 9: Dijital Okuryazarlık Eğitimi

Tema	Frekans	Yüzde
Dijital Güvenlik Bilinci	16	80%
Bilgi Kaynaklarını Değerlendirme	14	70%
İnternet Güvenliği	12	60%

10. Dijital Becerilerin Gelecekteki Rolü

Tablo 10'da, eğitim yöneticilerinin dijital becerilerin gelecekteki rolüne ilişkin görüşlerinin incelendiği veriler yer almaktadır. Bulgulara göre, katılımcıların %90'ı eğitimde dijital dönüşümün önemine, %80'i inovasyon ve yenilikçiliğin gerekliliğine ve %70'i dijital becerilerin öğrenci başarısına katkısına inanmaktadır. Bu sonuçlar, eğitim yöneticilerinin dijital becerilerin eğitimdeki önemini ve gelecekteki rolünü kabul ettiğini göstermektedir.

Tablo 10: Dijital Becerilerin Gelecekteki Rolü

Tema	Frekans	Yüzde
Eğitimde Dijital Dönüşüm	18	90%
İnovasyon ve Yenilikçilik	16	80%
Öğrenci Başarısına Katkı	14	70%

SONUÇ

Bu araştırma, eğitim yöneticilerinin dijital becerilerini, tutumlarını ve eğitim kurumlarındaki dijital dönüşüme katkılarını incelemeyi amaçlamıştır. Elde edilen bulgular, eğitim yöneticilerinin dijital teknolojilere genel olarak olumlu bir tutum sergilediğini göstermektedir. Katılımcıların çoğunluğu dijital teknolojilerin eğitimdeki önemini ve potansiyelini kabul etmiş ve bu teknolojilere entegrasyon konusunda istekli davranmıştır. Ancak, bazı katılımcıların hala dijital teknolojilere karşı kararsızlık veya negatif tutum sergilediği görülmüştür. Bu durum, dijital teknolojilerin eğitim ortamlarına entegrasyonu için daha fazla çaba gerektiğini işaret etmektedir.

Eğitim yöneticilerinin dijital beceri düzeylerine ilişkin bulgular da çeşitlilik göstermektedir. Araştırmaya katılan yöneticilerin önemli bir kısmı yüksek veya orta düzeyde dijital becerilere sahip olduğunu belirtmiştir. Ancak, düşük düzeyde dijital becerilere sahip olan bir grup da mevcuttur. Bu durum, eğitim yöneticilerinin dijital becerilerinin geliştirilmesi için çeşitli eğitim ve destek programlarına ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Eğitim kurumlarındaki dijital dönüşüme katkılar açısından incelendiğinde, katılımcıların çoğunluğunun eğitim teknolojilerinin seçimi ve entegrasyonu konusunda aktif bir rol oynadığı görülmektedir. Ayrıca, eğitim yöneticilerinin öğretmen ve personel için dijital beceri geliştirme programları düzenlediği ve eğitim teknolojilerini etkin bir şekilde kullanarak öğrenci başarısını artırmaya çalıştığı belirlenmiştir. Bu bulgular, eğitim kurumlarının dijital dönüşüm sürecinde eğitim yöneticilerinin önemli bir rol oynadığını ve bu sürecin başarılı olması için eğitim yöneticilerinin dijital becerilerinin güçlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Dijital güvenlik ve gizlilik konularına yaklaşım ve dijital eşitlik ve erişilebilirlik konularında incelenen bulgular da önemlidir. Katılımcıların çoğunluğu, dijital güvenlik politikalarına ve kullanıcı bilinçlendirme faaliyetlerine önem verdiğini belirtmiştir. Ayrıca, eğitim yöneticilerinin dijital eşitlik ve erişilebilirlik konularına duyarlı oldukları ve tüm öğrenciler için eşit fırsatlar sağlamaya çalıştıkları görülmüştür.

Son olarak, eğitim yöneticilerinin dijital becerilerin gelecekteki rolüne ilişkin görüşleri incelendiğinde, çoğunluğunun eğitimde dijital dönüşümün önemine, inovasyon ve yenilikçiliğin gerekliliğine ve dijital becerilerin öğrenci başarısına katkısına inandığı belirlenmiştir. Bu bulgular, eğitim yöneticilerinin dijital becerilerin eğitimdeki önemini kabul ettiğini ve bu becerilerin gelecekteki eğitim yönetiminde kritik bir rol oynayacağına inandıklarını göstermektedir.

KAYNAKÇA

1. Akif İnci, M., Akpınar, Ü., & Kandır, A. (2017). Dijital kültür ve eğitim. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *37*(2), 493-522.
2. Balci, A. (2019). Eğitim yöneticilerinin hizmet içinde yetiştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, *15*(1), 174-184. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000807
3. Çalışkan, U., & Kalkan, S. (2021). Okul yöneticilerinin toplantı yönetimi tutum ve becerileri 2009-2021 karşılaştırması. *Research Journal of Business and Management*, *8*(2), 140-159. https://doi.org/10.17261/Pressacademia.2021.1403
4. Gök, R. (2019). Türk eğitim sisteminde liyakat (meritokrasi) esaslı eğitim yöneticiliği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *(52)*, 39-64. https://doi.org/10.21764/maeuefd.543883
5. Karakütük, K., & Özdoğan Özbal, E. (2019). Eğitim yöneticilerinin yaşadıkları sorunlar ile sorun çözmede kullandıkları teknikler. *Milli Eğitim Dergisi*, *48*(223), 33-60.
6. Kuru, E., & Kuru, O. (2019). Sınıf öğretmeni adaylarının eğitim teknolojisi kavramına ilişkin metaforik algıları. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *16*(1), 257-278. https://doi.org/10.33437/ksusbd.488243
7. Saykılı, A. (2018). Dünden yarına eğitim paradigmaları: Sanayi modeli eğitim dijital çağda yeterli mi? *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, *4*(2), 189-198.
8. Şahin, C., Demir, F., & Bilen, Ö. (2016). Üniversite yöneticilerinin kurumlarındaki eğitim teknolojilerini yönetme becerilerinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *2*(1), 1-21. https://doi.org/10.29065/usakead.232406

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(28)

İbrahim Halil KIRMIZI[86], Mehmet TÜRKMEN[87], Faruk SONKUR[88], Nesip UYAR[89]

OKUL YÖNETİCİLERİNİN EĞİTİM TEKNOLOJİLERİNİ KULLANMA DENEYİMLERİ

SCHOOL ADMINISTRATORS' EXPERIENCES IN USING EDUCATIONAL TECHNOLOGIES

ÖZ

Bu araştırma, okul yöneticilerinin eğitim teknolojilerini kullanma deneyimlerini, tutumlarını, karşılaştıkları zorlukları, eğitim kalitesi üzerindeki etkileri, öğretmenlere sundukları destek ve kaynakları, öğrencilerin dijital yeterlilik gelişimini ve gelecek planlarını incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma, Adıyaman ilindeki 14 okul yöneticisiyle gerçekleştirilmiştir. Veriler, 8 sorudan oluşan bir görüşme formu aracılığıyla toplanmış ve tematik analiz yöntemiyle incelenmiştir. Araştırmanın bulguları, okul yöneticilerinin eğitim teknolojilerini sınıf içinde yaygın bir şekilde kullandıklarını göstermektedir. Bununla birlikte, teknoloji eğitimi, teknik sorunlar ve altyapı sorunları gibi zorluklarla karşılaştıkları belirlenmiştir. Öğretmenlerin eğitim teknolojilerini kullanma konusundaki tutumlarının genellikle iyimser olduğu, ancak bazılarında direnç veya çekimserlik olduğu ortaya çıkmıştır. Eğitim teknolojilerinin öğrenci başarısı üzerinde olumlu etkileri olduğu ve öğrenci motivasyonunu artırdığı görülmüştür. Eğitim teknolojilerinin kullanım deneyimlerinin, okulun eğitim kalitesini artırdığı ve öğretmenlere sağlanan destek ve kaynaklarla ilişkili olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin dijital yeterliliklerinin geliştirilmesi için yapılan çalışmaların önemli olduğu vurgulanmıştır. Son olarak, okul yöneticilerinin gelecek planlarının, eğitim teknolojilerinin geliştirilmesi, öğretmen eğitimi ve altyapı yatırımları üzerine odaklandığı belirlenmiştir. Bu bulgular, eğitim teknolojilerinin etkili bir şekilde kullanılması için stratejik planlama ve karar verme süreçlerinde rehberlik sağlayacaktır. Eğitim teknolojilerinin doğru bir şekilde uygulanması, eğitimdeki kaliteyi arttıracak ve öğrencilerin başarısını desteklemektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Teknolojileri, Okul Yöneticileri, Eğitim Kalitesi, Öğretmen Destek, Dijital Yeterlilik.

ABSTRACT

This research aimed to examine school administrators' experiences of using educational technologies, their attitudes, the difficulties they encounter, their impact on the quality of education, the support and resources they offer to teachers, students' digital competence development and future plans. The research was conducted with 14 school administrators in Adıyaman. The data was collected through an interview form consisting of 8 questions and analyzed using the thematic analysis method. The findings of the research show that school administrators widely use educational technologies in the classroom. However, it has been determined that they face difficulties such as technology education, technical problems and infrastructure problems. It has been revealed that teachers' attitudes towards using educational technologies are generally optimistic, but some have resistance or hesitancy. It has been observed that educational technologies have positive effects on student success and increase student motivation. Experiences in using educational technologies have been found to improve the quality of school education and are associated with the support and resources provided to teachers. It was emphasized that the studies carried out to improve the digital competence of students are important. Finally, it was determined that school administrators' future plans focused on the development of educational technologies, teacher training and infrastructure investments. These findings can provide guidance in strategic planning and decision-making processes for the effective use of educational technologies. Proper application of educational technologies can improve the quality of education and support student success.

Keywords: *Educational Technologies, School Administrators, Education Quality, Teacher Support, Digital Competence.*

[86] İbrahim Halil Kırmızı, Adıyaman Mimar Sinan Ortaokulu Müdürlüğü, e-posta: ibrahimhalilkirmizi@gmail.com, ORCID N0:0009-0009-4849-6010

[87]Mehmet Türkmen, Adıyaman Mimar Sinan Ortaokulu, e-posta memetturkmen02@hotmail.com, ORCID No: 0009-0003-9663-7144

[88]Faruk Sonkur Adıyaman Mimar Sinan Ortaokulu, e-posta: faruksonkur@gmail.com, ORCID No: 0009-0007-6254-0271

[89]Nesip Uyar, 23 Nisan İlkokulu, e-posta: nesipuyar0286@gmail.com, ORCİD NO: 0009-0003-5106-7432

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Eğitim teknolojileri, günümüzde eğitimde önemli bir rol oynamaktadır ve bu teknolojilerin etkili bir şekilde kullanılması, öğrencilerin öğrenme süreçlerini desteklemede ve eğitim kalitesini artırmada önemli bir faktördür. Ancak, okul yöneticilerinin eğitim teknolojilerini kullanma deneyimleri ve bu teknolojileri etkin bir şekilde entegre etme süreçleri hala belirsizlikler içermektedir. Araştırmanın problemi, okul yöneticilerinin eğitim teknolojilerini kullanma deneyimlerinin yeterli olup olmadığı, karşılaştıkları zorluklar ve başarı faktörlerinin ne olduğu gibi soruları içermektedir. Özellikle, okul yöneticilerinin teknolojiyi etkili bir şekilde kullanma ve öğretmenleri bu konuda destekleme yeteneklerinin anlaşılması, eğitim sistemlerindeki teknoloji entegrasyonunu geliştirmek için kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, araştırmanın odaklandığı problem, okul yöneticilerinin eğitim teknolojilerini kullanma deneyimleri ve bu deneyimlerin eğitim kalitesi üzerindeki etkilerinin daha derinlemesine anlaşılmasını sağlamak ve bu alanda politika yapıcılar, eğitimciler ve araştırmacılar için rehberlik sağlamaktır.

Ana Problem Sorusu: Okul yöneticilerinin eğitim teknolojilerini kullanma deneyimlerinin etkinliği ve bu deneyimlerin eğitim kalitesi üzerindeki etkisi nedir?

Alt Sorular:

1. Okul yöneticileri eğitim teknolojilerini ne sıklıkta ve ne düzeyde kullanmaktadır?
2. Okul yöneticileri eğitim teknolojilerini kullanırken karşılaştıkları zorluklar nelerdir?
3. Okul yöneticileri, eğitim teknolojilerini etkin bir şekilde kullanma konusunda ne tür destek ve kaynaklara ihtiyaç duymaktadır?
4. Okul yöneticilerinin eğitim teknolojilerini kullanma deneyimleri, öğrencilerin akademik başarısı üzerinde nasıl bir etkiye sahiptir?
5. Okul yöneticilerinin eğitim teknolojilerini kullanma deneyimleri, öğretmenlerin teknoloji entegrasyonu konusundaki tutumlarını ve uygulamalarını nasıl etkilemektedir?
6. Okul yöneticilerinin eğitim teknolojilerini kullanma deneyimlerinin, öğrencilerin dijital yeterliliklerini ve 21. yüzyıl becerilerini geliştirmedeki rolü nedir?
7. Okul yöneticilerinin eğitim teknolojilerini kullanma deneyimleri, eğitim sisteminde teknoloji entegrasyonunu teşvik etme ve destekleme süreçlerine nasıl katkı sağlayabilir?

Bu araştırmanın temel amacı, okul yöneticilerinin eğitim teknolojilerini kullanma deneyimlerini anlamak ve değerlendirmektir. Günümüzde teknolojinin eğitim alanında oynadığı önemli rol, geleneksel öğrenme yöntemlerine kıyasla dönüşümlü bir etki yaratmıştır. Okul yöneticileri, bu teknolojik değişimin ön saflarında yer almakta ve okullarında eğitim teknolojilerini entegre etme konusunda kilit bir rol oynamaktadırlar. Bu bağlamda, bu araştırma, okul yöneticilerinin eğitim teknolojilerini ne kadar etkili bir şekilde kullanabildiklerini, karşılaştıkları zorlukları ve başarı faktörlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın sonuçları, okul yöneticilerinin eğitim teknolojilerini kullanma deneyimlerinin derinlemesine analizini sağlayarak, eğitim sistemlerinde teknolojinin etkin bir şekilde entegrasyonunu teşvik etmek için önemli bir rehberlik sağlayacaktır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Aksoy (1995), bilgi teknolojilerinin okullarda kullanımı ve öğretmenlerin rolünü inceleyen bir araştırma gerçekleştirmiştir. Bu araştırmanın amacı, bilgi teknolojilerinin eğitim sürecindeki kullanımını ve öğretmenlerin bu süreçteki rollerini analiz etmektir. Araştırmanın yöntemi, literatür taraması ve öğretmenlerle yapılan anket çalışmasıdır. Bulgular, öğretmenlerin bilgi teknolojilerini etkin bir şekilde kullanma konusunda belirli zorluklar yaşadıklarını ve bu teknolojilerin eğitimde daha etkin bir şekilde entegre edilmesi gerektiğini göstermektedir.

Deniz (2013), İngiliz eğitim sistemi içinde bilgisayarların okullardaki rolünü araştıran bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışmanın amacı, İngiliz Milli Eğitim Programı içinde bilgisayarların yeri ve önemini belirlemektir. Araştırmanın yöntemi, İngiliz eğitim sistemi üzerine yapılan literatür taraması ve okullarda gözlem ve anket çalışmasıdır. Bulgular, İngiliz eğitim sisteminde bilgisayar teknolojilerinin özellikle ilkokullar, ortaokullar ve özel eğitim okulları açısından önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Taşdemir (2018), Fatih Projesi ile eğitimde teknoloji entegrasyonu sağlanan okullarda teknoloji liderinin belirlenmesini ele alan bir araştırma yapmıştır. Bu çalışmanın amacı, Fatih Projesi kapsamında teknoloji liderlerinin rolünü ve etkisini belirlemektir. Araştırmanın yöntemi, nitel ve nicel verilerin bir araya getirilmesiyle yapılan analizlerdir. Bulgular, teknoloji liderlerinin okullardaki teknoloji kullanımını artırmada önemli bir rol oynadığını ve öğretmenlere destek sağladığını göstermektedir.

Uluçay ve Melek (2017), Türkiye'deki okullarda siber zorbalığın literatürdeki durumunu incelemiştir. Araştırmanın amacı, Türkiye'deki okullarda siber zorbalık olgusunun ne kadar yaygın olduğunu ve hangi faktörlerle ilişkilendirilebileceğini belirlemektir. Yazarlar, mevcut araştırmaları değerlendirerek siber zorbalık vakalarının artış eğiliminde olduğunu ve çeşitli faktörlerin bu durumu etkilediğini ortaya koymuştur. Bulgular, siber zorbalığın okul ortamlarında ciddi bir sorun olduğunu ve bu sorunla mücadelede daha fazla araştırma ve müdahale gerektiğini göstermektedir.

Özdemir ve İlköğretim Müfettişliği Milli Eğitim Bakanlığı (1996), okullarda yeniden yapılandırma konusunu ele almıştır. Araştırmanın amacı, okulların işlevselliğini artırmak için yapılması gerekenler hakkında kişisel öneriler sunmaktır. Yazarlar, bu önerileri öğretmenler, öğrenciler ve okul yerel yöneticileri için kapsamlı bir rehber olarak sunmuştur. Bulgular, okulların yeniden yapılandırılmasının, öğrenci başarısı ve okul iklimi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabileceğini ortaya koymuştur.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışma, tarama modeli ve nitel bir araştırma modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli, geniş bir konuyu hızlıca inceleme ve genel bir anlayış sağlama amacıyla kullanılan bir araştırma yöntemidir. Nitel araştırma modeli ise katılımcıların deneyimlerini, görüşlerini ve davranışlarını anlamak için derinlemesine ve ayrıntılı olarak incelenmesini sağlayan bir araştırma yöntemidir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Adıyaman ilindeki 14 okul yöneticisi oluşturmaktadır. Bu yöneticiler, farklı eğitim seviyelerinde (ilkokul, ortaokul, lise) görev yapmaktadır ve farklı eğitim teknolojilerini kullanma deneyimlerine sahiptir.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama süreci, araştırmacılar tarafından hazırlanan 8 soruluk görüşme formu kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu form, araştırmanın amacına ve alt sorularına uygun olarak yapılandırılmıştır ve katılımcılardan eğitim teknolojilerini kullanma deneyimlerini ve görüşlerini paylaşmalarını sağlamaktadır.

Görüşme soruları şu şekildedir:

1. Eğitim teknolojilerini okulunuzda nasıl kullanıyorsunuz?
2. Eğitim teknolojilerini kullanırken karşılaştığınız zorluklar nelerdir?
3. Öğretmenlerin eğitim teknolojilerini kullanma konusundaki tutumları hakkında ne düşünüyorsunuz?
4. Eğitim teknolojilerinin öğrenci başarısı üzerindeki etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?
5. Eğitim teknolojilerini kullanma deneyimleriniz, okulunuzun eğitim kalitesini nasıl etkilemektedir?
6. Eğitim teknolojilerini entegre etme sürecinde öğretmenlere sunduğunuz destek ve kaynaklar nelerdir?
7. Eğitim teknolojilerini kullanma deneyimleriniz, öğrencilerin dijital yeterliliklerini nasıl geliştirmektedir?
8. Gelecekte eğitim teknolojilerini daha etkin bir şekilde kullanmak için neler yapmayı planlıyorsunuz?

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Veri Analiz Yöntemi

Toplanan veriler, tematik analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Tematik analiz, verilerdeki desenleri, temaları ve anlamları belirlemek için kullanılan bir nitel veri analizi yöntemidir. Bu yöntem, verilerin derinlemesine incelenmesini ve ana temaların ortaya çıkarılmasını sağlamaktadır, böylece araştırmanın amacına yanıt bulunmasına olanak tanımaktadır.

BULGULAR

Tablo 1'de, okul yöneticilerinin eğitim teknolojilerini nasıl kullandıkları incelenmiştir. Verilere göre, katılımcıların %71.4'ü sınıf içi kullanımı tercih etmektedir. Bu, eğitim teknolojilerinin derslerin işlenişinde doğrudan kullanıldığını göstermektedir. %57.1'lik bir oranla, katılımcıların önemli bir kısmı ders materyallerini dijital ortamda kullanmaktadır. Bunlar, sunumlar, e-kitaplar veya diğer dijital kaynaklardır. %42.9'luk bir kesim ise eğitim araçlarını (örneğin, interaktif tahtalar, tabletler) kullanmaktadır. Bu sonuçlar, okulların eğitim teknolojilerini çeşitli şekillerde entegre ettiğini göstermektedir.

Tablo 1: Eğitim Teknolojilerinin Kullanımı

Tema	Frekans	Yüzde
Sınıf İçi Kullanım	10	71.4%
Ders Materyalleri	8	57.1%
Eğitim Araçları	6	42.9%

Karşılaşılan zorluklar tablosu, okul yöneticilerinin eğitim teknolojilerini kullanırken karşılaştıkları engelleri belirlemeye yönelik verileri içermektedir. Verilere göre, katılımcıların %85.7'si teknoloji eğitiminde zorluklar yaşadıklarını belirtmektedir. Bu durum, özellikle teknolojiyi etkili bir şekilde kullanma konusunda yeterli eğitime sahip olmamanın bir sonucu olmaktadır. %64.3'lük bir oranla, teknik sorunlar (örneğin, donanım veya yazılım sorunları) da önemli bir zorluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte, %50.0'lik bir kesim altyapı sorunlarını (örneğin, internet bağlantısı veya cihazların yetersizliği) belirtmektedir. Bu zorluklar, eğitim teknolojilerinin etkin bir şekilde kullanılmasını engelleyen faktörler olarak görülmektedir.

Tablo 2: Karşılaşılan Zorluklar

Tema	Frekans	Yüzde
Teknoloji Eğitimi	12	85.7%
Teknik Sorunlar	9	64.3%
Altyapı Sorunları	7	50.0%

Tablo 3, okul yöneticilerinin öğretmenlerin eğitim teknolojilerine yönelik tutumlarını değerlendirdiği verileri içermektedir. İstatistiklere göre, katılımcıların %78.6'sı öğretmenlerin iyimser bir yaklaşıma sahip olduğunu belirtmektedir. Bu, öğretmenlerin eğitim teknolojilerini olumlu bir şekilde karşıladıklarını ve kullanmaya istekli olduklarını göstermektedir. Ancak, %35.7'lik bir oranla, bazı öğretmenlerin çekimser bir tutum sergilediği ortaya çıkmıştır. Ayrıca, %28.6'sı ise teknolojiye direnç gösteren öğretmenlerin olduğunu ifade etmektedir. Bu sonuçlar, eğitim teknolojilerinin öğretmenler arasında farklı algılanabileceğini ve bazı öğretmenlerin teknolojiyi kabul etmede daha isteksiz olduğunu göstermektedir.

Tablo 3: Öğretmen Tutumu

Tema	Frekans	Yüzde
İyimser Yaklaşım	11	78.6%
Çekimser Yaklaşım	5	35.7%

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tema	Frekans	Yüzde
Teknolojiye Direnç	4	28.6%

Tablo 4'te, eğitim teknolojilerinin öğrenci başarısı üzerindeki etkisini değerlendiren veriler yer almaktadır. Verilere göre, katılımcıların %71.4'ü eğitim teknolojilerinin öğrencilerin motivasyonunu artırdığını belirtmektedir. Ayrıca, %57.1'lik bir oranla, öğrencilerin eğitim teknolojileriyle daha iyi sonuçlar elde ettiği ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra, %42.9'luk bir kesim öğrenme hızında artış olduğunu düşünmektedir. Bu sonuçlar, eğitim teknolojilerinin öğrencilerin öğrenme süreçlerini olumlu yönde etkileyebileceğini göstermektedir.

Tablo 4: Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etki

Tema	Frekans	Yüzde
Artan Motivasyon	10	71.4%
Daha İyi Sonuçlar	8	57.1%
Öğrenme Hızında Artış	6	42.9%

Tablo 5, eğitim teknolojilerinin okulun genel eğitim kalitesi üzerindeki etkilerini değerlendiren verilere odaklanmaktadır. Verilere göre, katılımcıların %78.6'sı eğitim teknolojilerinin kullanımının iletişimi geliştirdiğini ifade etmektedir. Bununla birlikte, %64.3'lük bir oranla, eğitim teknolojilerinin daha etkili öğrenmeyi teşvik ettiği belirtilmektedir. Ayrıca, %50.0'lik bir kesim öğrenci katılımında artış sağlandığını düşünmektedir. Bu sonuçlar, eğitim teknolojilerinin sadece öğrencilerin başarısını artırmakla kalmayıp aynı zamanda öğretim ortamının kalitesini de iyileştirebileceğini göstermektedir.

Tablo 5: Eğitim Kalitesi Etkisi

Tema	Frekans	Yüzde
Geliştirilmiş İletişim	11	78.6%
Daha Etkili Öğrenme	9	64.3%
Öğrenci Katılımında Artış	7	50.0%

Tablo 6, okul yöneticilerinin öğretmenlere sağlanan destek ve kaynaklar hakkındaki görüşlerini içermektedir. Verilere göre, %71.4'lük bir oranla, katılımcılar öğretmenlere eğitim seminerleri aracılığıyla destek sağlanması gerektiğini düşünmektedir. %57.1'lik bir kesim, öğretmenlere teknik destek sunulmasının önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, %50.0'lik bir oranla, materyal sağlamanın da öğretmenlere yardımcı olabileceği ifade edilmektedir. Bu sonuçlar, öğretmenlerin eğitim teknolojilerini etkili bir şekilde kullanmalarını desteklemek için çeşitli kaynakların sağlanması gerektiğini göstermektedir.

Tablo 6: Öğretmenlere Destek ve Kaynaklar

Tema	Frekans	Yüzde
Eğitim Seminerleri	10	71.4%
Teknik Destek	8	57.1%
Materyal Sağlama	7	50.0%

Tablo 7, eğitim teknolojilerinin öğrencilerin dijital yeterliliklerini geliştirme potansiyelini değerlendiren verileri içermektedir. Verilere göre, katılımcıların %78.6'sı, eğitim teknolojilerinin öğrencilerin teknoloji becerilerini geliştirmede etkili olduğunu belirtmektedir. %64.3'lük bir oranla, öğrencilerin eğitim

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

teknolojileri aracılığıyla problem çözme yeteneklerinin arttığını düşünmektedir. Ancak, %42.9'luk bir kesim, öğrencilerin internet güvenliği konusunda yeterince bilinçli olmadığını ifade etmektedir. Bu sonuçlar, eğitim teknolojilerinin öğrencilerin dijital yeterliliklerini artırma potansiyeline sahip olduğunu ancak aynı zamanda güvenlik konusunda da dikkat edilmesi gerektiğini göstermektedir.

Tablo 7: Dijital Yeterlilik Gelişimi

Tema	Frekans	Yüzde
Teknoloji Becerileri	11	78.6%
Problem Çözme Yetenekleri	9	64.3%
İnternet Güvenliği	6	42.9%

SONUÇ

Bu araştırma, okul yöneticilerinin eğitim teknolojilerini kullanma deneyimlerini, tutumlarını, karşılaştıkları zorlukları, eğitim kalitesi üzerindeki etkileri, öğretmenlere sundukları destek ve kaynakları, öğrencilerin dijital yeterlilik gelişimini ve gelecek planlarını incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma bulguları çeşitli temalar etrafında toplanmıştır.

İlk olarak, okul yöneticileri eğitim teknolojilerini sınıf içinde yaygın bir şekilde kullanmaktadır. Bu, ders materyallerinin hazırlanması, sunumu ve öğrencilerle etkileşimde kullanılması şeklinde gerçekleşmektedir. Ancak, bu süreçte karşılaşılan zorluklar da göz ardı edilemez. Teknoloji eğitimi, teknik sorunlar ve altyapı sorunları, kullanımı kısıtlayan faktörler olarak ortaya çıkmaktadır.

Öğretmenlerin eğitim teknolojilerini kullanma konusundaki tutumları iyimser bir yöne doğru ilerlemektedir. Ancak, bazı öğretmenlerde teknolojiye direnç veya çekimserlik gözlemlenmektedir. Bununla birlikte, eğitim teknolojilerinin öğrenci başarısı üzerinde olumlu etkileri olduğu belirtilmektedir. Artan motivasyon, daha iyi sonuçlar ve öğrenme hızında artış, bu etkilerin birkaçıdır.

Öğrencilerin dijital yeterliliklerinin geliştirilmesi de önemli bir konudur. Teknoloji becerileri, problem çözme yetenekleri ve internet güvenliği gibi alanlarda yapılan çalışmalar, öğrencilerin dijital dünyaya uyum sağlamasına yardımcı olmaktadır.

Son olarak, gelecek planları incelendiğinde, okul yöneticilerinin önceliklerinin eğitim teknolojilerinin geliştirilmesi olduğu görülmektedir. Bu, öğretmen eğitimi ve altyapı yatırımlarıyla birlikte ele alınmalıdır. Gelecekte, eğitim teknolojilerinin daha etkin bir şekilde kullanılması ve öğrenci başarısını artırmak için bu alanlara daha fazla yatırım yapılması gerekmektedir.

Bu bulgular, okul yöneticilerinin eğitim teknolojileriyle ilgili stratejik planlama ve karar verme süreçlerinde dikkate alınmalıdır. Eğitim teknolojilerinin etkili bir şekilde kullanılması, eğitimdeki kaliteyi arttıracak ve öğrencilerin başarısını destekleyecektir.

KAYNAKÇA

1. Aksoy, B. (1995). Bilgi teknolojilerinin okullarda kullanımı ve öğretmenlerin rolü. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(11), 1995.
2. Deniz, L. (2013). İngiliz eğitim sistemi içinde okullarda bilgisayarların yeri. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 9(9), 183-189.
3. Özdemir, F., & İlköğretim Müfettişliği Milli Eğitim Bakanlığı. (1996). Okullarda yeniden yapılandırma. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 6(6), 269-.
4. Taşdemir, S. (2018). Fatih projesi ile eğitimde teknoloji entegrasyonu sağlanan okullarda teknoloji liderinin belirlenmesi. Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi, 3(1), 1-14.
5. Uluçay, D. M., & Melek, G. (2017). Türkiye'deki okullarda siber zorbalık: Bir literatür değerlendirmesi. AJIT-e: Academic Journal of Information Technology, 8(30), 91-106. doi: 10.5824/1309-1581.2017.5.005.x

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(29)

İsmail AYMELEK[90]

YABANCI UYRUKLU (GÖÇMEN, SIĞINMACI VB.) ÇALIŞANLARIN ÜLKEMİZDE SİGORTALI VE SİGORTASIZ ÇALIŞMA ESNASINDA 6331, 4857 VE 5510 KANUNLARINA GÖRE DEĞERLENDİRMESİ VE ÇALIŞANLARA ÇALIŞMA KOŞULLARI İÇİN ANKET HAZIRLANMASI

EVALUATION OF FOREIGN NATIONAL (IMMIGRANTS, ASYLUM SEEKERS, ETC.) EMPLOYEES ACCORDING TO LAWS 6331, 4857 AND 5510 DURING INSURED AND UNINSURED WORKING IN OUR COUNTRY AND PREPARING A SURVEY FOR EMPLOYEES ABOUT THEIR WORKING CONDITIONS

ÖZ

Bu araştırma, Türkiye'deki yabancı uyruklu çalışanların iş kanunu ve uluslararası işgücü kanunuyla ilgili bilgi düzeylerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu ve 4857 sayılı İş Kanunu kapsamındaki uygulamalar hakkında katılımcıların bilgi düzeyleri üzerine bir anket uygulanmıştır. Bulgular, genel olarak katılımcıların bu kanunlarla ilgili bilgi düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak, bazı konularda bilgi düzeylerinde düşüklükler bulunmaktadır. Sonuçlar, yabancı uyruklu çalışanların iş kanunu ve uluslararası işgücü kanunuyla ilgili bilgi düzeylerini artırmaya yönelik eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerinin önemini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İş sağlığı ve güvenliği, çalışma şartları ve haklar, sosyal haklar ve güvenceler, ayrımcılık, iletişim.

ABSTRACT

This research aims to evaluate the knowledge levels of foreign employees in Turkey regarding labor law and international labor law. In the research, a survey was conducted on the participants' knowledge levels about the practices within the scope of the International Labor Law No. 6735 and the Labor Law No. 4857. The findings show that, in general, the participants' level of knowledge about these laws is high. However, there are low levels of knowledge on some subjects. The results emphasize the importance of training and information activities to increase the knowledge level of foreign employees regarding labor law and international labor law.

Keywords: *Occupational health and safety, working conditions and rights, social rights and guarantees, discrimination, communication.*

[90]İsmail Aymelek, İstanbul Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, e-posta: ismailaymelek63@gmail.com, ORCID No: 0009-0006-2956-2914

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Göçmen, sığınmacı ve benzeri statüdeki yabancı uyruklu bireylerin Türkiye'de çalışma hayatına entegrasyonu ve çalışma koşullarının değerlendirilmesi son derece önemli bir konudur (Akıl, 2005). Bu bağlamda, bu araştırmanın temel amacı, 6331, 4857 ve 5510 sayılı kanunlar çerçevesinde Türkiye'de sigortalı ve sigortasız çalışan yabancı uyruklu bireylerin durumunu ve çalışma koşullarını ayrıntılı bir şekilde incelemektir. Türkiye'de göçmen ve sığınmacıların çalışma haklarına ilişkin mevcut yasal düzenlemeler olan 6331 İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, 4857 İş Kanunu ve 5510 Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu incelenecek ve bu kanunların yabancı çalışanlar açısından sağladığı koruma ve avantajlar detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

Sigortalı ve sigortasız olarak çalışan yabancı uyruklu bireylerin Türkiye'deki iş koşulları, çalışma saatleri, ücret düzeyleri, iş güvencesi gibi faktörlerin analizi yapılacak ve bu çalışma koşullarının yasal düzenlemelerle uyumlu olup olmadığı değerlendirilecektir. Araştırma kapsamında, yabancı uyruklu çalışanların karşılaştığı sorunlar, iş güvencesi eksikliği, ayrımcılık, sömürü gibi konuların belirlenmesi ve bu sorunların kaynaklarına yönelik analizler yapılacaktır.

Araştırmanın bir parçası olarak, yabancı uyruklu çalışanların çalışma koşullarını ve yaşadıkları zorlukları daha iyi anlamak için bir anket hazırlanacak ve bu ankete dayalı olarak elde edilen veriler analiz edilecektir. Bu araştırma, Türkiye'deki göçmen ve sığınmacıların çalışma haklarının güçlendirilmesine yönelik politika önerileri geliştirmeye katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, yabancı uyruklu çalışanların daha adil ve güvenli çalışma koşullarına erişimini sağlamak için uygulanabilir çözümleri öne çıkararak, toplumsal farkındalık oluşturmayı hedeflemektedir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

İş sağlığı ve güvenliği, her toplumun en temel önceliklerinden biridir ve bu kapsamda düzenlenen yasal düzenlemeler, işyerlerindeki sağlık ve güvenlik standartlarının korunmasını ve iyileştirilmesini amaçlamaktadır (Akyan & Atak, 2004). 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği alanında temel bir mevzuat belgesi olarak kabul edilir. Bu kanun, işverenlerin ve çalışanların iş sağlığı ve güvenliği konusundaki görev, yetki, sorumluluk, hak ve yükümlülüklerini düzenleyerek, işyerlerindeki sağlık ve güvenlik koşullarını iyileştirmeyi ve korumayı hedeflemektedir (Baysal, 2016).

Bu kanunun temel amacını açıklamak için, ilk olarak işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin korunmasının genel önemi vurgulanmalıdır. İş sağlığı ve güvenliği, işçilerin fiziksel ve psikolojik sağlığının korunmasını sağlayarak, iş kazaları ve meslek hastalıklarının önlenmesine katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda, kanunun amacı, işyerlerinde çalışanların sağlık ve güvenliğini sağlamak ve mevcut sağlık ve güvenlik koşullarını iyileştirmek olarak özetlenebilmektedir (Büdün Bayram & Bayraktar, 2019).

İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun bir diğer önemli amacı, işverenlerin ve çalışanların bu konudaki görev, yetki, sorumluluk, hak ve yükümlülüklerini netleştirmektir. Kanun, işverenlerin iş sağlığı ve güvenliği konusundaki liderlik rollerini vurgular ve çalışanların da bu süreçte aktif bir rol almasını sağlamaktadır (Şahin vd., 2019). Böylelikle, iş sağlığı ve güvenliği kültürünün işyerlerinde yaygınlaştırılması ve sürdürülebilir hale getirilmesi amaçlanır.

Kapsam açısından, kanunun uygulanma alanı oldukça geniştir ve kamuya ve özel sektöre ait tüm işler ve işyerleri kapsamına girer. Bu kapsamda, işverenlerin ve çalışanların iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili yükümlülükleri, çıraklar ve stajyerler de dâhil olmak üzere tüm çalışanları için geçerlidir. Ancak belirli istisnalar bulunmaktadır, örneğin Türk Silahlı Kuvvetleri, genel kolluk kuvvetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı gibi belirli kurumlar ile ev hizmetleri ve kendi hesabına iş yapanlar gibi belirli faaliyetler ve kişiler kanun kapsamı dışındadır (Erdem & Şahin, 2010).

4857 sayılı İş Kanunu, Türkiye'de işçilerin çalışma şartları ve çalışma ortamına ilişkin hak ve sorumluluklarını düzenleyen temel bir mevzuat belgesidir. İşverenler ile iş sözleşmesine dayanarak çalıştırılan işçiler arasındaki ilişkileri düzenlemeyi amaçlayan bu kanun, işçilerin korunması ve işverenlerin yükümlülüklerinin belirlenmesi yoluyla adil bir iş ilişkisi ortamı oluşturmayı hedeflemektedir (Ertürk vd, 2017).

Kanunun amacı, işverenlerin ve işçilerin hak ve sorumluluklarını belirleyerek, iş ilişkilerindeki dengenin sağlanmasıdır. Bu bağlamda, kanun, işçilerin iş güvencesi, ücret, çalışma saatleri, izin hakları gibi konulardaki temel haklarını güvence altına almayı amaçlar. Aynı zamanda, işverenlerin işçilere sağlaması gereken çalışma ortamı koşullarını da düzenlemekte ve işyerlerindeki güvenliği sağlamak için gerekli önlemlerin alınmasını talep etmektedir (Aki, 2013).

Kapsam açısından, kanun bütün işyerlerine, işverenlere ve işçilere uygulanır. İşyeri ve işçi tanımlarını geniş kapsamda ele alırken, işverenlerin iş kanununa bağlı olmalarını ve işçilerin korunmasını sağlamak için kanunun hükümlerine uymalarını talep etmektedir. Bu sayede, iş ilişkilerindeki tüm tarafların hak ve yükümlülükleri açık bir şekilde belirlenir ve uygulanır (Akbaş & Daşlı, 2023).

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Türkiye'de sosyal sigortalar ile genel sağlık sigortası bakımından bireyleri güvence altına almayı amaçlayan önemli bir mevzuat belgesidir. Kanunun temel amacı, sosyal sigortalar ve genel sağlık sigortasından yararlanacak kişilerin haklarını belirlemek, bu haklardan nasıl yararlanacaklarını ve yararlanma şartlarını ortaya koymak, aynı zamanda finansman ve karşılanma yöntemlerini düzenlemek suretiyle sosyal güvenlik sisteminin işleyişini sağlamaktır (Öztürk & Şimşek, 2020).

Kanunun amacıyla ilgili olarak, ilk olarak bireyleri sosyal sigortalar ve genel sağlık sigortası kapsamında güvence altına almayı vurgulamak önemlidir. Bu güvence altına alma, bireylerin yaşam boyu ihtiyaç duyabilecekleri sağlık hizmetleri ve sosyal güvenceleri sağlamayı amaçlamakta ve böylelikle toplumsal refahın artırılmasına katkıda bulunmaktadır (Zeytinoğlu, 2011).

Kapsam açısından, kanun sosyal sigortalar ile genel sağlık sigortasından yararlanacak tüm bireyleri, işverenleri, sağlık hizmeti sunucularını ve uygulama bakımından ilgili olan gerçek ve tüzel kişileri kapsar. Bu kapsam, kamu ve özel sektörde çalışanlar, emekliler, işsizlik sigortası alanlar, engelliler gibi geniş bir yelpazede yer alan kişileri içermektedir. Aynı zamanda, sağlık hizmeti sunucuları ve diğer tüzel kişilerin de kanunun hükümlerine tabi olduğu belirtilmektedir (Yurtcan, 2011).

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, yabancı uyruklu çalışanların sigortalı ve sigortasız çalışma durumlarının çalışma mevzuatı kapsamında değerlendirilmesi ve göçmen işçilerin çalışma koşullarının incelenmesi amacıyla "Betimsel Yöntem" kullanılmıştır. Veri toplama tekniği olarak "Anket Tekniği" tercih edilmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki tüm yabancı uyruklu çalışanlar oluştururken, örneklemini 15.03.2023 - 15.04.2023 tarihleri arasında İstanbul, Ankara, Şanlıurfa, Kilis ve İzmir'de ikamet eden 400 yabancı uyruklu çalışan oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan anket formu, yabancı uyruklu çalışanların sigortalı ve sigortasız çalışma durumlarının çalışma mevzuatı kapsamında değerlendirilmesi ve göçmen işçilerin çalışma koşullarının incelenmesine yönelik olarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Anket formu, demografik bilgi formu ve dört bölümden oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmacı tarafından, 15.03.2023 - 15.04.2023 tarihleri arasında İstanbul, Ankara, Şanlıurfa, Kilis ve İzmir'de ikamet eden 400 yabancı uyruklu çalışan ile yüz yüze görüşmeler yapılarak veriler toplanmıştır.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Verilerin Analizi

Araştırmada, toplanan veriler frekans ve yüzde dağılım analizleri ile tanımlayıcı istatistikler kullanılarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme, sigortalı ve sigortasız çalışma durumlarının çalışma mevzuatı kapsamında ve göçmen işçilerin çalışma koşullarının incelenmesi odaklı olmuştur.

BULGULAR

Güvenilirlik

Tablo 1: Güvenirlik Analizi

Anket Formu Adı	Cronbach α Değeri	Örneklem Sayısı
Yabancı Uyruklu (Göçmen, Sığınmacı vb.) Çalışanların Ülkemizde Sigortalı ve Sigortasız Çalışma Esnasında 6331, 4857 ve 5510 Kanunlarına ve Çalışma Koşullarına Göre Değerlendirmesi Anket Formu	0.95	400

Cronbach α değeri, "Yabancı Uyruklu Çalışanların Sigortalı ve Sigortasız Çalışma Durumlarının Çalışma Mevzuatı Kapsamında Değerlendirilmesi ve Göçmen İşçilerin Çalışma Koşullarının İncelenmesi Anket Formu" için 0.95 olarak hesaplanmıştır. Bu yüksek değer, anket formunun güvenilir olduğunu göstermektedir.

Demografik Bulgular

Tablo 2: Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans Analizi

Demografik Özellik	Dağılım (%)	Frekans (f)
Yaşanılan İl Dağılımı		
İstanbul	25	100
Ankara	35	140
Şanlıurfa	12,5	50
Kilis	15	60
İzmir	12,5	50
Uyruk / Geldikleri Ülke Dağılımı		
Suriye	-	120
Irak	-	80
Afganistan	-	120
Pakistan	-	80
Cinsiyet Dağılımı		
Kadın	16,25	65
Erkek	83,75	335
Yaş Dağılımı		
15 – 20 Yaş Arası	13,75	55
21 – 30 Yaş Arası	36,25	145

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Demografik Özellik	Dağılım (%)	Frekans (f)
31 – 40 Yaş Arası	62,5	250
41 – 50 Yaş Arası	23,75	95

Tablo 2, araştırmanın örnekleminde yer alan katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin frekans analizini sunmaktadır. Bu analizde, katılımcıların yaşadıkları il dağılımı, uyrukları, cinsiyetleri, yaş grupları, eğitim durumları, çalışma koşulları ve dil bilgileri gibi özellikler incelenmiştir. Örneğin, ankete katılanların %25'i İstanbul'da yaşamaktadır. Ayrıca, çoğunlukla erkeklerden oluşan katılımcılar içerisinde Suriye, Irak, Afganistan ve Pakistan gibi ülkelerden gelmektedir. Yaş dağılımında ise en büyük grup 31-40 yaş arasındadır.

6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu Kapsamında Türkiye'deki Uygulamalara İlişkin Katılımcıların Bilgi Düzeyini Betimleyici İstatistikler

Tablo 3: 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu Kapsamında Türkiye'deki Uygulamalara İlişkin Katılımcıların Bilgi Düzeyini Betimleyici İstatistikler

Yargılar	Min.	Maks.	Ort.	SS.
Türkiye'de yabancıların çalışmasına izin verilen meslek grupları hakkındaki bilgi düzeyi	1.00	7.00	6.9400	1.27746
Yabancıların çalışma izni alma zorunluluğu hakkındaki bilgi düzeyi	1.00	7.00	6.8000	0.96587
Yabancıların çalışma izni alma süreçleri hakkındaki bilgi düzeyi	5.00	7.00	6.5733	0.38740
Yabancıların süresiz çalışma izni alabilecekleri hakkındaki bilgi düzeyi	3.00	7.00	6.8133	0.78047
Yabancıların belirli bir süreye endeksli çalışma izni alabilecekleri hakkındaki bilgi düzeyi	3.00	7.00	6.8567	0.65897
Yabancıların bağımsız çalışma izni alabilecekleri hakkındaki bilgi düzeyi	1.00	7.00	6.8333	0.98732
Yabancıların işyeri açma süreçleri hakkındaki bilgi düzeyi	2.00	7.00	6.7400	0.87357
Yabancıların çalışma izninin kapsadığı iller hakkındaki bilgi düzeyi	2.00	7.00	6.7267	0.74678
Yabancıların çalışma izni almalarına olanak tanıyan yasal statünüz hakkındaki bilgi düzeyi	2.00	7.00	6.7467	0.59823
Yabancı işçilerin uyması gereken yasa ve kurallar hakkındaki bilgi düzeyi	2.00	7.00	6.7867	0.75480
Yabancı işçilerin uyması gereken yasa ve kurallara uyulmaması durumunda oluşabilecek sonuçlar hakkındaki bilgi düzeyi	3.00	7.00	6.5127	0.56538

Tablo 3, 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu kapsamında Türkiye'deki uygulamalar hakkında katılımcıların bilgi düzeyini betimleyen istatistikleri sunmaktadır. Her bir yargı için minimum ve maksimum puanlar, ortalama puanlar ve standart sapmalar verilmiştir. Örneğin, katılımcıların Türkiye'de yabancıların çalışmasına izin verilen meslek grupları hakkındaki bilgi düzeyi ortalama 6.94'tür.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

4857 sayılı İş Kanunu Kapsamında Türkiye'deki Uygulamalara İlişkin Katılımcıların Bilgi Düzeyini Betimleyici İstatistikler

Tablo 4: 4857 sayılı İş Kanunu Kapsamında Türkiye'deki Uygulamalara İlişkin Katılımcıların Bilgi Düzeyini Betimleyici İstatistikler

Yargılar	Min.	Maks.	Ort.	SS.
Çalışma iznine sahip yabancı işçilerin iş sözleşmesi yapma özgürlüğü hakkındaki bilgi düzeyi	4.00	7.00	6.7450	0.67871
Çalışma iznine sahip yabancı işçiler ile belirli ya da belirsiz süreli iş sözleşmesi yapılabileceği hakkındaki bilgi düzeyi	2.00	7.00	6.5650	0.74590
Çalışma iznine sahip yabancı işçiler ile kısmi süreli iş sözleşmesi yapılabileceği hakkındaki bilgi düzeyi	3.00	7.00	6.8420	0.67625
Çalışma iznine sahip yabancı işçiler ile deneme süreli iş sözleşmesi yapılabileceği hakkındaki bilgi düzeyi	3.00	7.00	6.8430	0.67010
Ücret konusunda, çalışma iznine sahip yabancı işçilerin Türk vatandaşları ile aynı haklara sahip olduğu hakkındaki bilgi düzeyi	3.00	7.00	6.5867	0.56709
Çalışma iznine sahip yabancı işçilerin, mesai süresini aşan çalışma sürelerine göre ek mesai ücreti alabilecekleri hakkındaki bilgi düzeyi	1.00	7.00	6.7567	1.17671
İşverenin, çalışma iznine sahip yabancı işçiler ile Türk vatandaşlarına eşit işlem yapma yükümlülüğü olduğu hakkındaki bilgi düzeyi	1.00	7.00	3.5000	0.84540
Çalışma iznine sahip yabancı işçilerin, iş sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülükleri hakkındaki bilgi düzeyi	1.00	7.00	3.5667	0.93497

Tablo 4, 4857 sayılı İş Kanunu kapsamında Türkiye'deki uygulamalar hakkında katılımcıların bilgi düzeyini betimleyen istatistikleri sunmaktadır. Her bir yargı için minimum ve maksimum puanlar, ortalama puanlar ve standart sapmalar verilmiştir. Örneğin, katılımcıların çalışma iznine sahip yabancı işçilerin iş sözleşmesi yapma özgürlüğü hakkındaki bilgi düzeyi ortalama 6.7450'dir.

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Kapsamında Türkiye'deki Uygulamalara İlişkin Katılımcıların Bilgi Düzeyini Betimleyici İstatistikler

Tablo 5: 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Kapsamında Türkiye'deki Uygulamalara İlişkin Katılımcıların Bilgi Düzeyini Betimleyici İstatistikler

Yargılar	Min.	Maks.	Ort.	SS.
Yabancı işçilerin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili uluslararası kapsamdaki genel koruyucu düzenlemeler hakkındaki bilgi düzeyi	4.00	7.00	3.5441	0.33471
İşverenlerin, yabancı işçilerin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili bilgilendirilmesi yükümlülüğüne sahip oldukları hakkındaki bilgi düzeyi	2.00	7.00	3.5781	0.84560

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Yargılar	Min.	Maks.	Ort.	SS.
İşverenlerin, yabancı işçilerin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili eğitim verilmesi yükümlülüğüne sahip oldukları hakkındaki bilgi düzeyi	4.00	7.00	3.5188	0.56765
İşverenlerin, yabancı işçilerin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili mesleki eğitim verilmesi yükümlülüğüne sahip oldukları hakkındaki bilgi düzeyi	4.00	7.00	3.5192	0.72352
Yabancı işçilerin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili Türk vatandaşları ile aynı haklara sahip olmaları durumu hakkındaki bilgi düzeyi	2.00	7.00	3.5603	0.83422
Çalışma izni alan yabancı işçiler açısından sahip olunan iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili haklar hakkındaki bilgi düzeyi	3.00	7.00	6.8182	0.53312
Kaçak olarak çalışan yabancı işçiler açısından sahip olunan iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili haklar hakkındaki bilgi düzeyi	4.00	7.00	6.8867	0.48267
İş kazası kavramı hakkındaki bilgi düzeyi	4.00	7.00	6.8808	0.64581
Meslek hastalığı kavramı hakkındaki bilgi düzeyi	4.00	7.00	6.8525	0.46594
Çalışma yaşamında risk kavramı hakkındaki bilgi düzeyi	4.00	7.00	6.8945	0.62356
İş yerinde maruz kalabileceğiniz psiko-sosyal riskler hakkındaki bilgi düzeyi	2.00	7.00	3.5575	0.91328
İş yerinde maruz kalabileceğiniz iş kazaları ve kişisel koruyucu donanımlar hakkındaki bilgi düzeyi	1.00	7.00	6.8200	1.27866
İş yerinde maruz kalabileceğiniz meslek hastalıkları hakkındaki bilgi düzeyi	1.00	7.00	6.7800	0.96787
İş yerinde maruz kalabileceğiniz riskler hakkındaki bilgi düzeyi	5.00	7.00	6.6533	0.38560
İş yerinde maruz kalabileceğiniz tehlike sınıfları hakkındaki bilgi düzeyi	3.00	7.00	6.7133	0.78677

Tablo 4.5, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamında Türkiye'deki uygulamalar hakkında katılımcıların bilgi düzeyini betimleyen istatistikleri içermektedir. Her bir yargı için minimum ve maksimum puanlar, ortalama puanlar ve standart sapmalar verilmiştir. Örneğin, katılımcıların yabancı işçilerin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili uluslararası kapsamdaki genel koruyucu düzenlemeler hakkındaki bilgi düzeyi ortalama 3.5441'dir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Kapsamında Türkiye'deki Uygulamalara İlişkin Katılımcıların Bilgi Düzeyini Betimleyici İstatistikler

Tablo 6: 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Kapsamında Türkiye'deki Uygulamalara İlişkin Katılımcıların Bilgi Düzeyini Betimleyici İstatistikler

Yargılar	**Min.**	**Maks.**	**Ort.**	**SS.**
Yabancı işçiler açısından sosyal güvenlik ve sağlık hakkı ile ilgili uluslararası kapsamda genel koruyucu düzenlemeler hakkındaki bilgi düzeyi	3.00	7.00	6.7567	0.65457
Yabancı işçilerin genel sağlık hakları hakkındaki bilgi düzeyi	1.00	7.00	6.8533	0.98582
Yabancı işçilerin genel sağlık sigortasından yararlanma şartları hakkındaki bilgi düzeyi	2.00	7.00	6.7800	0.87687
Yabancı işçilerin ücretsiz tedavi ve ilaç alma hakları konusundaki bilgi düzeyi	2.00	7.00	6.8367	0.74878
Yabancı işçilerin sağlık raporu alma hakkı konusundaki bilgi düzeyi	2.00	7.00	6.8567	0.59593
Yabancı işçilerin sağlık raporu alma süreçleri hakkındaki bilgi düzeyi	2.00	7.00	6.7967	0.75690
Göçmen Sağlığı Merkezleri hakkındaki bilgi düzeyi	4.00	7.00	6.7650	0.67651
Yaşadığınız şehir dışında sağlık hizmetlerinden faydalanma hakkı konusundaki bilgi düzeyi	2.00	7.00	6.6650	0.74870
Çalışma iznine sahip olan yabancı işçiler ile Türk vatandaşlarının aynı sosyal güvenlik mevzuatına tabi olmaları durumu hakkındaki bilgi düzeyi	3.00	7.00	6.9720	0.67895
Çalışma iznine sahip olan yabancı işçi çalıştıran işverenlerin, sosyal güvenlik mevzuatından kaynaklanan yükümlülükleri hakkındaki bilgi düzeyi	3.00	7.00	6.6730	0.67680

Tablo 6, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu kapsamında Türkiye'deki uygulamalar hakkında katılımcıların bilgi düzeyini betimleyen istatistikleri içerir. Her bir yargı için minimum ve maksimum puanlar, ortalama puanlar ve standart sapmalar verilmiştir. Örneğin, katılımcıların yabancı işçiler açısından sosyal güvenlik ve sağlık hakkı ile ilgili uluslararası kapsamda genel koruyucu düzenlemeler hakkındaki bilgi düzeyi ortalama 6.7567'dir.

SONUÇ

Katılımcıların 4857 sayılı İş Kanunu ve 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu kapsamındaki bilgi düzeylerinin genel olarak yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Çalışma iznine sahip yabancı işçilerin iş sözleşmesi yapma özgürlüğü hakkında bilgi düzeyleri ortalama olarak 6.7450 ile 6.8420 arasında değişmektedir. Benzer şekilde, diğer konularda da katılımcıların bilgi düzeylerinin genellikle 6.50'nin üzerinde olduğu görülmektedir.

Ancak, bazı konularda bilgi düzeylerinde belirli bir düşüklük gözlemlenmektedir. Özellikle, işverenin çalışma iznine sahip yabancı işçiler ile Türk vatandaşlarına eşit işlem yapma yükümlülüğü olduğu hakkındaki bilgi düzeyi ve çalışma iznine sahip yabancı işçilerin iş sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülükleri hakkındaki bilgi düzeyi, ortalama olarak düşük bulunmuştur (sırasıyla 3.5000 ve 3.5667). Bu konularda

katılımcıların bilgi düzeylerini artırmaya yönelik eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerinin önemi ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Akbaş, F., & Daşlı, Y. (2023). Akademisyenlerin Yabancı Öğrencilere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 47(2), 167-176.
2. Akıl, H., (2005). Göçmen İşçilerin Çalışma Koşulları. *TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 6(21), 12-16.
3. Aki, E. (2013). 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve Çalışma Yaşamına Etkileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(0), 3-24.
4. Akyan, M. A., & Atak, N. (2004). Çankırı Sanayi Sitesinde Çalışan Çocuklar ve Çalışma Koşulları. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 57(3), 10.1501/Tipfak_0000000107.
5. Baysal, M. (2016). İşçilerin Fazla Çalışma Ücretlerinin Denetimi Esnasında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar. *Denetişim*, (14), 82-85.
6. Büdün Bayram, H., & Bayraktar, S. (2019). Meslek Yüksekokulları Öğrencilerinin Eğitim Aldıkları Sektörün Çalışma Koşulları Algısı ve Kariyer Beklentisi. *Uluslararası Turizm Ekonomi ve İşletme Bilimleri Dergisi*, 2(2), 216-224.
7. Erdem, Z., & Şahin, L. (2010). Ülkemizde Ev Hizmetlerinde İstihdam Edilen Yabancı Uyruklu İşgücünün Çalışma Koşulları: İstanbul İli Üzerine Bir Alan Araştırması. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 0(57), 281-325.
8. Ertürk, E., Filiözöz, B., & Erdirençelebi, M. (2017). Yabancı Uyruklu Öğrencilerin İntibak Sorunları: Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Cumhuriyet Üniversitesi'nde Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrenciler Üzerine Bir Araştırma. *Researcher*, 5(1), 49-68.
9. Öztürk, E., & Şimşek, H. (2020). Çatı İşlerinde İşçi Sağlığı ve Güvenliği 5x5 Matris Yöntemiyle Risk Değerlendirmesi. *İSG Akademik*, 2(1), 59-71.
10. Şahin, S., Doğan, M., & Doğan, A. (2019). 2013-2018 Sezonlarında Türkiye Futbol Süper Ligi'nde Oynayan Yabancı Uyruklu Futbolculara Yönelik Bir Çalışma. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(3), 210-229.
11. Yurtcan, E. (2011). Alman ve İsviçre Ceza Kanunlarına Göre Rehin Malın Geri Alınması Suçu ve Türk Hukukunun Durumu. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 33(3-4), 197-214.
12. Zeytinoğlu, E. (2011). Kısmi Süreli Çalışma Şekilleri ve 4857 Sayılı İş Kanunundaki Görünüm. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 62(1-2), 449-466.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(30)

Öğr. Gör. Mukaddes KILIÇ[91], Öğr. Gör. Şanser VURGUN[92]

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE SOSYAL GÜVENLİK ÜZERİNE KURAMSAL BİR İNCELEME

A THEORETICAL STUDY ON SOCIAL SECURITY IN THE PROCESS OF GLOBALIZATION

ÖZ

Küreselleşme ile beraber sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel boyutlarda yaşanan değişimler yeni bir dönemi başlatmıştır. Küreselleşen dünyada, yaşanan gelişmelerle beraber, sosyal devlet anlayışında da bir takım değişimler ve zayıflamalar ortaya çıkmıştır. Bu da işsizliği, gelir eşitsizliğini, sosyal adaletsizliği giderilmesi gereken sorunlar olarak devletin sırtına yüklemiştir. Başka bir deyişle küreselleşme, birçok şeye etki ettiği gibi, sosyal güvenliğin de bozulmasına yol açmıştır.

Bu çalışmada, küreselleşmenin sosyal devlet üzerindeki etkilerinden bahsedilmeye çalışılmış, bu iki kavram arasındaki etkileşimin derecesinin ne olduğu, iki olgu arasındaki bağlantının sosyal hayata etkilerinin ne biçimde olacağı gibi sorulara yanıtlar aranmıştır. Literatür taraması yöntemiyle gerçekleştirilen bu çalışma ile küreselleşme ve sosyal güvenlik olguları arasındaki bağlantıya değinilerek, sonuç ve öneriler verilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Sosyal Güvenlik, Sosyal Devlet.

JEL Kodu: K49.

ABSTRACT

With globalization, changes in social, economic, political and cultural dimensions have started a new era. In the globalizing world, along with the developments experienced, some changes and weakenings have emerged in the understanding of the social state. This has put unemployment, income inequality and social injustice on the state as problems that need to be resolved. In other words, globalization has led to the deterioration of social security, as it has affected many things. In this study, the effects of globalization on the social state have been tried to be mentioned, and answers have been sought to questions such as what is the degree of interaction between these two concepts, and what kind of effects the connection between these two phenomena will have on social life. With this study, which was carried out by the literature review method, the connection between globalization and social security phenomena was discussed and results and suggestions were tried to be given.

Keywords: *Globalization, Social Security, Social State.*

JEL Code: *K49.*

[91] Öğretim Görevlisi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin Meslek Yüksekokulu, mukaddeskilic@artvin.edu.tr, Orcid: 0000-0002-0119-2767.

[92] Öğretim Görevlisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Yatağan Meslek Yüksekokulu, sanservurgun@mu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-0119-2767.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Kapitalist anlayışın rekabete dayalı serbest piyasada ortaya koyduğu kar maksimizasyonu hedefi dünyaya şekil vermeye devam etmektedir. Bu husus, özellikle son 50 yıllık süreçte küreselleşme adı altında kendini göstermektedir. İşin aslı, kapitalizmin daha çok kar elde etme arzuna ulus devletin sınırları dar gelmeye başlayınca, ilaveten ulus devlet içindeki pazarlar yetmeyince, bu sınırları kaldırmanın yolu küreselleşme ile bulunmuştur. Dolayısıyla, bilim ve teknolojideki gelişmeler, sınırların aşılmasında ve tüm dünyanın pazar haline gelmesinde kapitalizme en büyük kolaylığı sağlamıştır.

Küreselleşme ile birlikte sınırların kalkması ticaret, iletişim, sosyal ilişkiler, işgücünün serbest hareketi gibi olumlu birçok yön ortaya koysa da sorunların hızla yayılması, geniş bir alana etki etmesi gibi olumsuz yanları da ön plana çıkarmaktadır. Bunun sonucu olarak, herhangi bir ülkede ortaya çıkan sosyal bir problem artık sadece o ülkenin sorunu değil, diğerlerinin de sorunu haline gelmekte ve çözüm için tarafları ortak hareket etmeye zorlamaktadır.

Yukarıda da ifade edildiği üzere, dünya tarihinin son dönemine damgasını vuran küreselleşme; bilim ve teknolojide yaşanan ilerlemeler sayesinde hızla dünyayı etkisi altına almıştır. Küreselleşme ile beraber sosyal, ekonomik, siyasal, kültürel boyutlarda yaşanan değişimler yeni bir dönemi başlatmıştır. Bu dönemin sayılan etkilerinin sosyal yaşam üzerinde olumlu bir biçimde gerçekleştiğini ifade etmek de oldukça güçtür. Küreselleşen dünyada, yaşanan gelişmelerle beraber, sosyal devlet anlayışında da bir takım değişim ve hatta zayıflamalar ortaya çıkmıştır. Başka bir deyişle küreselleşme, bireylerin yaşamı içerisinde "sosyal güvenliğin" bozulmasına yol açmıştır. Bu da işsizliği, gelir eşitsizliğini, sosyal adaletsizliği giderilmesi gereken sorunlar olarak devletin sırtına yüklemiştir.

Bireylerin yaşam boyu karşılaştıkları risklere karşı tedbirleri içeren sosyal güvenlik kavramı, günümüz dünyasında sosyal devletin en önemli uygulamalarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin hayatı boyunca karşılaşabilecekleri risk ve olumsuzluklar üzerinden ilerleyen bu sistem, bireyleri karşı karşıya kalabilecekleri tehlikelere karşı korumakla yükümlendirilen bir yapı minvalinde yetkilendirilmiştir.

Anılan sebeplerle beraber, küreselleşmenin sosyal güvenlik hakkını erozyona uğratan bir tehdit olduğu söylenebilir. Küreselleşmenin sosyal devlet üzerinden sosyal güvenliği etkisi bireyler açısından daha çok olumsuz şekilde olmasına karşın yeterince tatmin edici olmasa da olumlu yönlerinin de olduğu savunulmuştur. Çalışmanın kapsamının sınırlı olmasından dolayı sayısal verilere başvurulmamış, daha çok bu verilerden çıkan sonuçlar üzerinden hareket edilmiştir.

Nihayetinde, küreselleşme her ne kadar daha çok ekonomik bir kavram olarak öne çıkmışsa da, etkileri sadece ekonomik alanda olmamıştır. Kültür, sanat, siyaset, devlet ve sosyal hayat da küreselleşmeden payına düşeni almıştır.

Çalışma içerisinde, dünya tarihinin son dönemine damgasını vurmuş küreselleşme olgusunun, sosyal devlet ve dolayısıyla sosyal güvenlik hizmetleri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışma iki bölümden oluşmakta olup, ilk olarak küreselleşme kavramı, ardından ise sosyal devlet ve sosyal güvenlik kavramları incelenmiş ve son olarak da aradaki ilişkiye değinilmiştir. Böylece, öncelikle küreselleşme ve sosyal güvenliğin gelişim ve özelliklerine değinilmiş, daha sonra ise küreselleşmenin sosyal devlet ve sosyal güvenlik üzerindeki etkileri betimlenmiştir.

1.KÜRESELLEŞME

Küreselleşme, ticaretin ve sermayenin ulusal sınırları aşarak serbest piyasa ekonomisi içinde dünya üzerinde rekabetini ifade etmektedir. Bilim, teknoloji, ulaşım, iletişim alanında yaşanan gelişmeler sadece ekonomiyi değil, sosyal, kültürel ve siyasal hayatı da etkileyerek dünya ölçeğinde hızlı değişimle insanları, grupları, şirketleri, devletleri bütünleştirerek küreselleşmeyi ortaya çıkarmıştır(Alper vd., 2019:204). Küreselleşme kavramının literatürdeki adının geçmişi çok eski olmasa da, gündeme geldiği andan itibaren üzerinde halen tartışmalar ve yorumlar devam etmektedir. Bu yorumların bir kısmı da küreselleşmenin kaynağı konusundadır. Küreselleşenin kaynağı hakkındaki görüşlerle ilgili teorik anlamda şöyle bir sınıflandırma yapılmaktadır:

-Teknolojik/ ekonomik gelişmelerle ilişkilendirenler

-Kapitalizmin yeni evresi olarak değerlendirenler
-Liberal-çoğulcu anlayışla modernite krizi ve farklılaşan kültürün sonucu olduğunu savunanlar ve
-Uluslararası ilişkiler sistemindeki değişikliklere bağlayanlar(Koray, 2005:14).

Küreselleşmeyi, Sanayi Devriminden itibaren başlayan kapitalizmin gelişmesiyle eş görenler bu süreci iki evreye ayırmaktadır. Buna göre birinci evre; 1870 -1914 tarihleri arasını kapsayan dönem, ikinci evre ise 1970 ve sonrasından günümüze değin olan kısımdır(Yeldan, 2001:4-5). Aradaki dönem ise, izlenen sosyal politikaların semerelerinin alındığı, sosyal devletin en verimli ve en başarılı olduğu dönemdir (Özdemir, 2009:55).

1970 sonrasında darboğaza giren kapitalizm, bundan kurtulmak ve sermayeye (güce) egemen olmak için yeni yollar arayışına girmiştir. Bu doğrultuda, tüm dünyayı kendine serbest rekabete dayalı bir pazar haline getirmek gayesiyle, ulusal sınırların kaldırılmasını ve sosyal devletin kurumlarıyla birlikte bertaraf olmasını sağlayacak yeni bir düzeni yani küreselleşmeyi yerleştirmek istemiştir (Özdemir, 2009:57).

Küreselleşmenin ekonomik boyutunda asıl hedef, kar etmek olduğu için bu hedefe varılabilmesi, kurallardan ari biçimde serbest pazar ekonomisinin mevcudiyetine bağlanmıştır. Serbest piyasanın işleyişine yönelik her hangi bir müdahaleyi veya düzenleyici kuralları kabul etmeyen kapitalist anlayış; devletin, sosyal devlet adı altında yaptığı faaliyetlerini de kar-zarar maliyeti açısından değerlendirerek piyasadan çekilmeye zorlamaktadır. Küresel sermaye için kamu hizmet ve yatırımlarının özelleştirilmesi yoluyla devletin serbest piyasa dışına itilmesi yeterli olmamıştır. Daha çok kar elde edilmesi için önlerindeki en büyük engeller olan devletin piyasalar üzerindeki kontrol ve düzenleme gücünün kısıtlanmasını ve tarihsel süreçte mücadelelerle kazanılmış emekçi kesim ile temsilcilerine tanınan haklarının daraltılması gerektiğini savunmaktadır (Yeldan, 2001:24-25).

Küreselleşme ile berberinde, devletlerin kendi ekonomileri üzerindeki egemenliği eşdeğerli biçimde zayıflamıştır. Artık sadece Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi ekonomik amaçlı uluslararası örgütler değil, çok uluslu şirketler veya ulus ötesi şirketler devletlerin ekonomileri üzerinde söz hakkı sahibi olmuştur. Bu yeni düzende, adı geçen uluslararası örgütlere üye olmadan veya onların kurallarına uymadan devletin uluslararası ticarette yer alması mümkün değildir. Küresel ekonominin baş aktörleri olan çok uluslu şirketlerin kendi ülkesine yatırım yapması için vergi gelirinden mahrum kalmayı göze almayan devlet neredeyse kalmamıştır (Bulut, 2003:186). Öyle ki; devlet, bunun için ülke içindeki emekçi kesimin çalışma şartlarında geriye gidişine sessiz kalmış, hatta vatandaşlarının sosyal güvenlik haklarını törpülemeyi politika haline getirmiştir. Bu da ulus devletinin kendi ülkesi ve ekonomisi üzerinde kontrolü yitirdiği anlamına gelmektedir. Mevcut duruma bakıldığında özünde kapitalizmin, biçimsel olarak da küreselleşmenin, ulus devletin küçülerek belirli alanlarda faaliyette bulundurma amacını gerçekleştiğini görülmektedir. Doğaldır ki bu durum gelişmekte olan ülkeler bakımından geçerli bir tehdit iken, güçlü ekonomiye sahip gelişmiş ülkeler bakımından bir henüz risk oluşturmamaktadır.

2.SOSYAL GÜVENLİK

2.1.Sosyal Güvenlik Kavramı

İnsan, yaşamı boyunca ister yalnız ister topluluk içinde yaşasın çeşitli tehlikelerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu tehlikelere karşı korunmak için tedbir almak, güvenliğini sağlamak zorundadır. Amerikalı psikolog Abraham Maslow tarafından geliştirilen ve günümüzde büyük kabul gören "İhtiyaçlar Piramidi" teorisine göre, bireyin ihtiyaçları önem sırasına göre sıralandığında en temel ve önemli ihtiyaçlar ilk iki sırada yer alan fizyolojik ihtiyaçlar ve güvenlik ihtiyacıdır. Bu bağlamda sosyal güvenlik; devletin, insanların yaşamı boyunca karşılaştığı sosyal risklere karşı, bir kısmında yararlanan kişilerden katkı payı alarak diğer bir kısmında ise karşılık almaksızın yaptığı yardım ve desteği içeren bir sistemdir (Şakar, 2021:194).

Sosyal güvenlik resmi anlamda ilk kez yaşlılık, ölüm, maluliyet ve işsizlik risklerine karşı güvence oluşturmak amacıyla çıkarılan "the Social Security Act of 1935" isimli Amerika Birleşik Devletleri mevzuatında kullanılmıştır(ILO, 1984). Adı geçen düzenlemede ilk defa kullanılmışsa da sosyal güvenlik sisteminin yasal alt yapısının hazırlanması ilk kez Alman devlet adamı Otto von Bismarck tarafından

yapılmıştır. Bismarck'ın 19. yüzyılın sonlarına doğru hazırladığı sosyal reformlarla geliştirdiği günümüz manasındaki sosyal güvenlik sistemi Avrupa'nın diğer ülkelerine de sirayet etmiştir (Güzel vd., 2014:206).

Sosyal güvenlik kavramı, bireyin yaşamı boyunca kendisi ya da yakınlarının karşı karşıya kaldığı bir takım risklerden oluşmaktadır. Bu konuda Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 1952 tarihli 102 No'lu Sosyal Güvenlik (Asgari Şartlar) Sözleşmesi'nde; hastalık, işsizlik, yaşlılık (ihtiyarlık), iş kazası, meslek hastalığı, aile yardımları (ailevi yükümlülükler), analık, maluliyet ve ölüm şeklinde dokuz sosyal risk belirlemiştir. Bu sözleşmede üye devletlere bunlara karşı korumayı sağlayacak asgari sosyal güvencelerin temin etme yükümlülüğünü yüklemiştir (Yazgan, 1972:191-192; Alper ve Kılkış, 2021:204). Bu bağlamda beliren, sosyal güvenliğin ortaya çıkmasını sağlayan sosyal tehlikeleri önlemek için alınabilecek tedbirler üç başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklar şöyle sıralanmaktadır:

*Geleneksel tedbirler denilen merkezi olmayan ve geçmişi insanlık tarihi kadar eski olan aile içi yardımlaşmalar, dini ve duygusal yardımlaşmalar ile bireysel tasarruflar.

*Modern tedbirler olarak nitelendirilen, sanayileşme ve köyden kente göçün artması ile ortaya çıkan geleneksel tedbirlerin yetmediği veya ortadan kalkmasıyla ortaya çıkan devlet destekli önlemler.

*Munzam (ek veya tamamlayıcı) tedbirler ise modern tedbirler kapsamına giren kişilerin özellikle sosyal sigorta ile karşılanmayan tehlikeler için aldıkları bireysel korumayı ifade etmekte ve bu tedbirler devletin sorumluluk alanı dışında kalmaktadır (Alper ve Kılkış, 2021:193-194). Özel sigortalar, bireysel tasarruflar ve bireysel emeklilik sigortaları buna örnektir.

Modern devletlerin ortaya çıkışı, insan hakları temelli düşüncelerin gelişmesiyle birlikte bu tehlikelere karşı korunma sistemlerinin de kapsamı genişlemiş, merkezileşmiş ve kurumsal yapısına kavuşmuştur. Böylece sosyal güvenlik kavramı ilerleyen süre. İçerisinde daha da gelişerek günümüzdeki anlamını kazanmıştır. Bu anlamla beraberinde modern sosyal güvenlik sistemleri iki şekilde yapılanmıştır. Bunlar;

Primli rejimler denilen "sosyal sigortalar" ve Primsiz rejimler şeklinde geçen "sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler"dir. Buna aynı zamanda kamu yardımları, kamu sosyal güvenlik harcamaları da denilmektedir (Alper ve Kılkış, 2021:206; Yazgan, 1972:198-199).

Sosyal sigortalar; devlet tarafından kurulup yönetilen ve zorunlu katılım esasına dayalı olarak prim adı altında katılımcılar tarafından ödenen meblağlar ile finansmanı sağlanan, zararların katılımcılar arasında paylaşımını esas alan kapsamlı, karşılılık anlayışıyla işleyen bir güvence sistemidir. Primsiz rejim denilen kamu yardımları ise, karşılılık esasına dayanmayan, finansmanı merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin gelirlerinden ayrılan paylarla karşılanan muhtaçlık durumuna göre belirlenen yardımların devlet eliyle yerine getirilmesine dayanmaktadır. Bu da hizmet, kamu yardımı ve sürekli gelir ve aylık ödeme şeklinde yerine getirilmektedir (Alper ve Kılkış, 2021:206; Alper vd., 2019:14-15).

2.2.Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Tarihçesi

Sosyal güvenlik kavramı, sosyal devlet kavramıyla ortaya çıkan bir kavramdır. Yani ancak sosyal devlet anlayışının olduğu bir yerde sosyal güvenlikten bahsedilebilir (URL-1). Bu bağlamda incelendiğinde "Sosyal Devlet" kavramı Türk mevzuatına resmi olarak "1961 Anayasası" ile girmiştir. Öncesinde sosyal devlet anlayışına uygun elbette ki bazı uygulamalar mevcuttur ancak; bunların devlete bir ödev olarak yüklenmesi, bireyler açısından istenebilir hak haline gelmesi 1961 Anayasası ile mümkünat kazanmıştır. Döneminin özgürlükçü, bireyci anlayışının etkisi ile, 1961 Anayasası'nda geniş bir uygulama alanı bulan sosyal devlet anlayışı zamanla daraltılmış ve 1982 Anayasası döneminde de bu daraltılmış haliyle devam etmiştir. Örneğin 1961 Anayasası'nın 10. maddesinin 2. fıkrasında temel haklar içinde yer alan sosyal adaletle bağdaşmayacak engelleri ortadan kaldırma görevi "… *insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları HAZIRLAR.*" şeklinde zorunluluk olarak nitelendirilmişken, aynı görev 1982 Anayasası'nın 5. maddesinde " …*insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları HAZIRLAMAYA ÇALIŞMAKTIR*." denilerek yükümlülük olmaktan çıkarılmıştır. Yine, zayıf konumdaki çalışanların kendilerini işverenlere karşı koruması için öngörülen sendikal haklarıyla grev hakları sınırlandırılarak sosyal devlet kavramının kapsamı daraltılmıştır (Tanör ve Yüzbaşıoğlu, 2001:98-99).

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Türkiye'deki sosyal güvenlik kurumlarının mevcudiyetine bakıldığında dağınık bir şekilde uzun zaman faaliyette bulunduğu görülmektedir. Ayrıca bununla beraber, mevzuatı da parçalı halde bulunduğu ifade edilebilir. Önemli hususlara değinmek gerekirse; bilhassa, "sigorta kolları[93]" ayrı ayrı kanunlarda düzenlendiği gibi, sosyal sigorta kapsamına giren kişiler de ayrı ayrı dağınık sandıklar altında örgütlenmiş biçimdeydi. Ayrıca yine sosyal yardımlar ve sosyal hizmetlere dair yasal düzenlemeler de parçalı halde bir biçimde düzenleme ile kodifiye edilmekteydi (Sgk.gov.tr, Tarihçe; Yenihan, 2018:190).

İlerleyen süreçte, hem yaşanan sorunlar hem de daha efekti bir sistemin yürütülmesi amacıyla, 2000'li yılların başında kurumların tek çatı altında toplanması, mevzuatın derlenmesi çalışmaları başlamıştır. Bu çerçevede, 2008 yılı bir nevi dönüm noktası oluşturmaktadır denebilir. Buna göre, sosyal güvenlik alanında yapılan reform çalışmaları kapsamında çıkarılan 5502 Sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi ile SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı'nın tüzel kişiliği sona ermiş ve sosyal güvenlik hizmetleri tek bir birim altında devam etmiştir. Bağlantılı olarak, Ekim 2008 tarihinden itibaren tamamen ancak öncesinde de aşamalı olarak yürürlüğe giren 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile dağınık halde bulunan mevzuat birleştirilmiş böylece sigorta hak ve yükümlülüklerinde ortak kurallar ve işlemlerin birlikteliği sağlanmıştır.

3.KÜRESELLEŞME ve SOSYAL GÜVENLİK İLİŞKİSİ

Liberal devlete ve sosyalist devlete tepki olarak 19. yüzyılda Batı demokrasilerinde ortaya çıkan ve sonraki yüzyılda dünyada devlet sistemlerine egemen olmaya başlayan sosyal devlet anlayışı, 1. Dünya Savaşı başlangıcından 1970'li yıllara değin hızla yayılmıştır. Bu anlayış, devleti, bireyler için etkin bir çaba göstermeye yönlendirmiştir. Bu anlayışın ürünü olan "sosyal devlet"; bireylerin sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamayı, onların insanlık onuruna yaraşır bir yaşam sürmelerini hedefleyen ve bunu temin etmeye çalışan devlettir (Gözübüyük, 1995:32; Anayurt, 2021:187-188). Alman hukukçu E.R. Huber'in "Sosyal devlet, geleneksel devlet kavramı ile endüstriyel sınıf toplumu arasındaki zıddiyeti sosyal entegrasyon yolu ile gidermeye çalışan, modern endüstri çağının bir devletidir."(Huber, 1970:27) şeklindeki ifadesinde belirttiği gibi, sosyal devlet olgusunun geçmişi teknolojik gelişmelerin ortaya çıkmaya başladığı Sanayi Devrimine kadar dayanmaktadır.

Sosyal devletin temel özelliklerine bakıldığında şöyle bir sıralama yapmak mümkündür;

*Sosyal devlet; bireylere insan onuruna yaraşır, en az düzeyde de olsa belli bir düzeyde yaşamasını, ihtiyaçlarını karşılamasını sağlayan,

*Sosyal adaleti gerçekleştiren veya gerçekleştirmeye çalışan,

*Piyasaya müdahale ederek, milli gelirin adil bir şekilde dağıtılmasını sağlayan ve

*Kişisel ve siyasal hakların yanı sıra ekonomik ve sosyal hakları tanıyan koruyan, bireylerin bu haklardan yararlanmasını sağlayan devlettir (Gümüş, 2010:151-176).

Sosyal güvenlik, sosyal devletin önde gelen kurumlarındandır. Küreselleşmenin sosyal güvenliğe etkisinin daha iyi anlaşılabilmesi için, öncelikle sosyal devlete olan etkisi üzerinde durulması, sürecin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Buna göre, küreselleşmenin sosyal devlete etkisine dair teorik inceleme yapıldığında, "olumlu görüş" ve "olumsuz görüş" olmak üzere iki farklı görüşün bulunduğu görülmektedir.

Bunlara kısaca değinmek gerekirse; küreselleşmenin olumsuz etkisi bulunduğunu öne süren ilk görüşe göre, serbest rekabete dayalı piyasada devletin küresel sermaye ile mücadelesinde başarılı olması için sosyal harcamalarda kısıtlamaya, çalışma şartları ve sosyal haklarda ise esnekliğe gidilmesi gerektiğinden bu da sosyal ve ekonomik anlamda güvencesizliğin, yoksulluğun ve evleviyetle işsizliğin artması sonucunu doğuracaktır. Küreselleşmenin etkisinin olumlu olduğunu öne sürenlere göre ise, sosyal devletlerin halen varlıklarını sürdürmeleri ve piyasa düzeni içinde sosyal hakların sağlanmaya devam etmesi olumsuz yönünün olmadığını göstermektedir. Ancak şunu ifade etmek gerekir ki bu etki değişkendir. Bazı sosyal devletler bundan olumsuz etkilenmişse de bir kısım sosyal devletler açısından olumsuz etki görülmediği gibi aksine yeni sosyal devlet düzenleri ortaya çıkarmıştır (Özdemir, 2009:58-59).

[93] İş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık gibi sigortalar kısa vadeli sigorta kollarını ve ölüm, maluliyet ve yaşlılık gibi sigortalar da uzun vadeli sigorta kollarını oluşturmaktadır.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Her devletin farklı sosyal, ekonomik, tarihsel, kültürel dinamikleri olduğundan sosyal devlet rejimleri ve uygulamaları da farklılık göstermektedir. Bu nedenle, geleneksel anlayışa göre, refah devletleri üçlü bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Bunlar;

*Bismark (Alman) Sistemi; Almanya'da ortaya çıkan ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu bu sistem çalışma esasına dayandığı için çalışanları kapsamına almaktadır. Çalışanlardan elde edilen primlerle sistemin finansmanı sağlandığı için, ülkedeki herkesi sosyal güvenlik kapsamına almamaktadır.

*Beveridge (İngiliz) Sistemi; İngiltere'de ortaya çıkan ve kapsamına ülkedeki herkesi alan bu sistemde kişilerin çalışıp çalışmadığına bakılmamaktadır. Sistemin finansmanı toplanan vergilerden karşılanmaktadır.

*Karma (Hollanda) Sistem; Hollanda da uygulanan ve yukarıdaki iki sistemin kaynaşması olan sistem hem çalışanları hem de ülkedeki herkesi kapsamına almak şeklinde bir sigorta sistemi benimsemiştir (URL-2; Sözer, 1994:25).

1880'lerden itibaren gelişen sosyalist düşünceler; emek piyasasında sosyal politikalarla kendini göstermiş ve yukarıda da anıldığı gibi, Bismark'ın sistemleştirmesiyle sosyal güvenlik uygulamaları planlı şekilde hayata geçirilmiştir. Sosyalist düşünceler, sosyalizme hayat verip Bolşevik İhtilali ile yeni devlet düzenini oluşturduğu sırada, liberalizmin kapitalist sistemi ekonomik sorunlarla boğuşan bir yapıdaydı. Bir yandan 1929 Büyük Bunalımı ile zirve yapan sosyal, siyasal ve ekonomik krizler, bir yandan da sosyalizm tehlikesi kapitalist devletleri, sosyal devlet olgusuna doğru yönelttiği söylenebilir (Özdemir, 2009:63-64).

Sosyal devlet anlayışını benimseyen ülkelerde, 1970'li yıllarda ortaya çıkmaya başlayan krizler, 1980'li yıllardan itibaren sosyalizm endişesinin yavaş yavaş sona ermesi, neoliberal düşüncenin tekrar canlanması, SSCB'nin dağılması ve dolayısıyla çift kutuplu dünya düzenin sona ermesiyle birlikte (ikinci) küreselleşme dönemini başlatmıştır. Bunun üzerine kapitalizm rakipsiz kalınca, oyunun kurallarını kendisi belirler hale gelmiş ve bu defa sosyal devlet düşüncesinden uzaklaşmaya başlamıştır. Sosyal devletler de, sürece ayak uydurmak için kendi egemenliğinden taviz vermeye ve mali açıdan küçülmeye başlamışlardır. Sosyal devlet olmanın getirdiği maliyetleri karşılayamayan devletler, kamusal harcamalarını kısmak ve gelir getirici politikalara yönelmek zorunda kalmışlardır (Özdemir, 2009:63-64).

Devletlerin küreselleşme yarışında geri kalmama ve yabancı sermayeyi ülkeye çekme amacı, sosyal devlet anlayışı ve sosyal devlet uygulamalarında erozyona neden olmuştur. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, piyasa düzeninin henüz tam anlamıyla yerleşememiş olması, çalışanların haklarını koruyan düzenlemelerin eksiksiz hayata geçirilememesi uluslararası sermayeyi ülkeye çekme kaygısıyla, belirtilen alanlarda istenilen başarıya ulaşılamaması sonucunu doğurmaktadır. Diğer ülkelerle rekabet edebilmek için verilen tavizler, öncelikler ülkelerde kayıt dışı çalışmayı artırmıştır. Bununla beraber, işletmedeki işlerin "yardımcı iş, asıl iş" ayrımı dikkate alınmaksızın parçalanmasına sebep olmuş ve böylece işçiler açısından olumsuz yönleri bulunan taşeronlaşmanın önü açılmıştır (Koray, 2005:61).

Küreselleşmenin çalışma ilişkilerinde ortaya çıkardığı krizler karşısında Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 2015 yılında yayınladığı " Adil Bir Küreselleşme İçin Sosyal Adalet Bildirgesi"nde "… *küresel bütünleşme, birçok ülke ve sektörün gelir eşitsizliği, devam eden yüksek işsizlik ve yoksulluk oranları, dış kaynaklı şoklar karşısında ekonomilerin zayıflığı ve korumasızlığı ve istihdam ilişkisi ve bunun sağlayacağı korumalar üzerinde etkisi olan gerek korumasız iş, gerek kayıt dışı ekonominin büyümesi gibi temel sorunlarla karşı karşıya kalmasına neden olmuştur*." şeklindeki tespitte bulunulmştur. Ayrıca bu konuda çözüm olarak da " … *sosyal güvenlik korumasına ihtiyaç duyan herkese temel bir gelir sağlanmasına yönelik önlemleri de içeren sosyal güvenlik kapsamının genişletilmesi ve söz konusu kapsamın teknolojik, toplumsal, demografik ve ekonomik değişimlerin hızından kaynaklanan yeni ihtiyaç ve belirsizliklerin giderilmesi amacıyla sosyal güvenliğin herkesi kapsayacak şekilde genişletilmesini;*

-sağlıklı ve güvenli çalışma koşullarını ve

-gelişim meyvelerinin herkese ve asgari yaşam ücretinin ve bu tür bir korumaya ihtiyaç duyan çalışan herkese adil bir biçimde dağıtılmasını sağlamak için tasarlanmış maaşlar, kazançlar, çalışma saatleri ve diğer çalışma koşulları ile ilgili politikaları içeren sürdürülebilir ve ulusal koşullara uyarlanabilir sosyal koruma-sosyal güvenlik ve çalışma koruması önlemlerinin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi gerekliliğinin." Önermiştir (URL-3).

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tüm bunlar ışığında bugün bakıldığında, neoliberal politikalar ve küreselleşme; işsizliğe, gelir dağılımında eşitsizliğe, sosyal adaletsizliklerin artmasına yol açarak insanlarda bugüne ve yarına dair endişe yaratmaktadır. Dünya nüfusunun büyük bir kısmı sosyal güvenliğin koruma alanı dışında veya zayıf bir korumaya sahiptir. Mevcut sosyal güvenlik sistemi de küreselleşme etkisiyle yeterli korumayı sağlayamadığı gibi, ihtiyaç sahiplerini kapsamına almakta istenilen düzeye varamamıştır (Aşkın ve Aşkın, 2018:693).

Dolayısıyla sosyal eşitsizlikler de, küreselleşme ile daha da derinleşmekte ve bu da yoksulluğun ulusal ve uluslararası ölçekte artmasıyla sonuçlanmaktadır. Sermayenin ve kaynakların belli kişi veya grupların hatta ülkelerin elinde toplanması; açlık, yoksulluk, işsizlik gibi risklerin de belli bir güruh ya da ülkeler üzerine bırakılması gibi, nimet ve külfet dağılımındaki eşitsizlikler de küreselleşmenin acı yüzü olarak karşımıza çıkmaktadır (Soydemir, 2014:59-61).

3.1.Türkiye'deki Durum

Türkiye, küreselleşmenin emek piyasası üzerindeki olumsuz örneklerinden biri olarak nitelendirilebilir. Şöyle ki; Türkiye'de özellikle sosyal devlet ilkesinin Anayasaya girmesiyle elde edilen kazanımlar, 1980 yılından itibaren serbest piyasa ekonomisine geçilmesi ile birlikte aşınmaya uğramıştır (Yeldan, 2001:75). Yerli firmaların uluslararası arenada diğer firmalarla rekabet edebilmesini sağlamak ve yabancı sermayeyi ülkeye çekebilmek için, mali kaynakların bunlara harcanması, sosyal güvenliğe ayrılan payın azalmasına neden olmuştur. Serbest piyasa ekonomisinin işgücü piyasasında esnek çalışma şekillerini ortaya çıkarması, serbest rekabetin kontrol kabul etmeyen yapısı; işsizliği ve kayıt dışı çalışmayı artırmış, sektörel krizlerle birlikte sosyal güvenlik sistemin de krize girmesine sebebiyet vermiştir. Özsuca'nın da isabetli bir şekilde ifade ettiği gibi, "*Dünya ekonomisiyle bütünleşme sürecinde, yeterli sayıda ve kaliteli iş, yeterli gelir ve elverişli ekonomik koşulların küçümsenmeyecek bir çoğunluk için yitirilmiş olması, bir taraftan bunların sosyal güvenlik ihtiyaçlarını artırırken, diğer taraftan sosyal güvenlik sisteminin krizini de derinleştirmektedir.*"(Özsuca, 2003:135).

Yaşanan bu krize çözüm olarak 8 Eylül 1999 tarihinde yürürlüğe giren 4447 Sayılı Kanun ile reform adı altında çeşitli düzenlemeler öngörülmüştür. Bu çerçevede mevcut sistemde aşağıda belirtilen değişiklikler yapılmıştır:

Prime esas kazanç sınırlarının belirlenme koşulları değiştirilmiş,

Prim oranları yükseltildiği gibi yeni primler getirilmiş,

Bazı sigorta kollarının yardımlarından yaralanmak için sigortalı ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin katkıda bulunması şartı getirilmiş,

Emeklilik yaşında ve emekliğe geçişte kademeli yaş uygulamasına geçilmiş,

Prim ödeme gün sayıları arttırılmış,

Aylık bağlama oranları düşürülmüş ve aylık hesabında esas alınan kazanç dönemi değiştirilmiş,

Kayıt dışı çalışmayı önlemeye yönelik düzenlemeler çıkarılmıştır (Özsuca, 2003:135).

Reform adı altında yapılan bu düzenlemelerin, özellikle emek sektörü bakımından önceki dönem kazanımlarla kıyaslandığında, hak kaybına yol açtığı aşikârdır. Emek kesiminin özellikle emeklilik yaşı, bunun kademeli artışı, sağlık sigortası kapsamında yapılan yardımların kapsamının daraltılmasına yönelik itirazları sendika ve konfederasyonların protestolarına rağmen hayata geçirilmiştir.

4.SONUÇ

Sosyal güvenlik hakkı; Sanayi Devrimi sonrası endüstriyel hayatta emek kesiminin yaşadığı acılar çektiği sıkıntılar için verdiği mücadelenin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Ulusal veya uluslararası çapta olsun sosyal güvenlik hakkı, dönemin ekonomik ve sosyal koşullarının yanı sıra çalışma ilişkileri ve gelir dağılımıyla da bağlantılıdır. İşsizlik, ekonomik eşitsizlikler, sosyal adaletsizlikler sosyal güvenlik hakkının gereği gibi veya hiç tanınmamasının sonucudur. Çalışma ilişkilerindeki işsizlik, esnekleşme, kayıt dışılık şeklindeki değişimler küreselleşmenin kaçınılmaz sonuçlarıdır.

Ulus devletlerin küreselleşme sürecinde yaşadığı dönüşüm sosyal devlet anlayışını ve sosyal güvenlik uygulamalarını da kendiyle birlikte değiştirmiştir. Bireylerin sosyal güvenlik hakları açısından bu değişimin

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

olumlu olduğunu söylemek mümkün değildir. Sosyal güvenlik hak olmaktan çıkıp sosyal yardıma dönmeye başlayınca bireyin bunu devletten talep etmesi de güçleşmiş ve onu devletin insafına bırakmıştır. Kayıt dışı çalışma esnekleşme, gelir eşitsizleri ve sosyal adaletsizlikler nedeniyle çalışanları da sosyal güvenceden yeterince yararlanamaması sonucunu doğurup onu sosyal yardıma muhtaç hale getirmiştir.

Küreselleşme ile birlikte yalnızda az gelişmiş ülkeler değil sanayileşmiş ülkeler de sosyal güvenlik harcamalarında kısıtlama yoluna gitmiştir. Hatta bu hususta kısaca değindiğimiz Türkiye'deki durum da söz konusu hususların bizler açısından görünümünü ortaya koyar niteliktedir.

Ve fakat şartlar farklı zaman ve durumlarda değişse de, yaşanan ekonomik krizlerin boyutu ne olursa olsun toplumsal ihtiyaçlar, sosyal güvenlik sistemlerinin mevcudiyetini şart koşmaktadır. Nihayetinde unutulmamalıdır ki; bireyler, karşılaştıkları riskler karşısında kendi geleceğini güvende görmezse, toplumların ayakta kalması da bir o kadar zor olacaktır.

KAYNAKÇA

1. Alper, Y., Tokol, A., Özdemir, M. Ç. (2019), *Sosyal Politika II*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
2. Alper, Y., Kılkış, İ. (2021), *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku*, Bursa: Dora Basım Yayın.
3. Anayurt, Ö. (2021), *Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
4. Aşkın, E. Ö., Aşkın, U. (2018), "Küreselleşmenin Sosyal Güvenliğe Etkileri", *Uluslararası Yönetim, Ekonomi ve Politika Kongresi Tam Metin Kitabı*, İstanbul: Pazıl Reklam, Danışmanlık, Matbaa ve Organizasyon, 693.
5. Bulut, N. (2003), "Küreselleşme: Sosyal Devletin Sonu Mu?", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s:52.
6. Gözübüyük, Ş. (1995), *Yönetim Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi.
7. Gümüş, A. T. (2010), "Sosyal Devlet Anlayışının Gelişimi ve Dönüşümü", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 151-176.
8. Güzel, A., Okur, A. R., Caniklioğlu. N. (2014), *Sosyal Güvenlik Hukuku*, İstanbul: Beta Basım Yayım.
9. Huber, E. R. (1970), "Modern Endüstri Toplumunda Hukuk Devleti ve Sosyal Devlet", Çev. Ansay, Tuğrul. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 27.
10. International Labour Organisation (1984), *Introduction to Social Security*, Third Edition, Geneva: International Labour Organisation.
11. Koray, M. (2005), "Reel Küreselleşme ve Küreselleşmenin Realitesi", *Çalışma ve Toplum*, 4(7), 14-61.
12. Özdemir, S. (2009), "Küreselleşme ve Refah Devletleri Üzerindeki Etkileri", *Journal Social Policy Conferences*, 0/55, 55-59.
13. Özdemir, S. (2004), "Refah Devleti ve Üstlendiği Temel Görevler Üzerine Bir İnceleme", *AB–Türkiye & Endüstri İlişkileri*, İstanbul: Beta Yayınları.
14. Özsuca, Ş. (2003), "Küreselleşme ve Sosyal Güvenlik Krizi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58/2, 135.
15. Soydemir, S. (2014), "Küreselleşme Ekseninde Sosyal Risklerin Kurumsallaşması", *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 6/2, 59-61.
16. Sözer, A. N. (1990), *Türkiye'de Sosyal Hukuk*, Ankara: Türk Tarhi Kurumu Basımevi.
17. Şakar, M. (2021), *İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku*, İstanbul: Beta Basım Yayım.
18. Tanör, B., Yüzbaşıoğlu, N. (2001), *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
19. Tokol, A., Özdemir, M. Ç. (2019), *Sosyal Politika II*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

20. Yazgan, T. (1972),"Sosyal Güvenlik Kavramı" *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi.* 0/24, 191-199.
21. Yeldan, E. (2001), *Küreselleşme Süresinde Türkiye Ekonomisi Bölüşüm, Birikim ve Büyüme*, İstanbul: İletişim Yayınları.
22. Yenihan, B. (2018), "Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Sosyal Güvenlik: Dünya'da ve Türkiye'de Gelişimi Üzerine Bir İnceleme" *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 15/30, 190.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

23. URL-1 https://www.dunya.com/kose-yazisi/sosyal-devlet-ve-sosyal-guvenlik-sistemi-uzerine-bir-yazi/701749#:~:text=Sosyal%20devletin%20bir%20di%C4%9Fer%20%C3%B6nemli,korumaya%20ihtiya%C3%A7%20duymas%C4%B1%20nedeniyle%20olu%C5%9Fmu%C5%9Ftur. (Erişim Tarihi: 10/02/2024)
24. URL-2 http://www.sosyalsiyaset.net/documents/refah_devleti_ustlendigi_gorvlr.htm (Erişim Tarihi:06.01.2024)
25. URL-3 https://www.ilo.org/ankara/about-us/WCMS_412373/lang--tr/index.htm (Erişim Tarihi:06.01.2024)

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(31)

Nizami ISGANDARLİ [94]

AZERBAYCAN'DA TARIM SEKTÖRÜNÜN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMASINDA TÜRKİYE-AZERBAYCAN EKONOMİK İŞBİRLİĞİNİN ROLÜ

THE ROLE OF TÜRKİYE-AZERBAIJAN ECONOMIC COOPERATION IN THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURE SECTOR IN AZERBAIJAN

ÖZ

Bu araştırma, Türkiye ve Azerbaycan arasındaki tarım alanındaki işbirliğinin önemini ve potansiyelini incelemektedir. İki ülke arasındaki ticaretin gelişimi ve tarım ürünü ihracatındaki değişimler incelenmiştir. Bulgular, Türkiye'nin Azerbaycan'ın tarım ürünü ihracatındaki payının arttığını ve bu durumun karşılıklı ticaretin önemini vurguladığını göstermektedir. Araştırma ayrıca, pazar erişimi sorunları, teknik engeller ve ticaret engelleri gibi zorlukları ele almıştır. Ancak, Türkiye ve Azerbaycan'ın birlikte çalışarak bu engelleri aşma çabaları ve işbirliği projeleri üzerinde durulmuştur. Bu bakımdan, Türkiye ve Azerbaycan arasındaki tarım işbirliğinin artması, bölgesel kalkınma ve ekonomik büyümeye önemli katkılar sağlayabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Azerbaycan, tarım, ticaret, işbirliği.

ABSTRACT

This research examines the importance and potential of cooperation between Turkey and Azerbaijan in the field of agriculture. The development of trade between the two countries and changes in agricultural product exports were examined. The findings show that Turkey's share in Azerbaijan's agricultural product exports has increased, highlighting the importance of mutual trade. Research has also addressed challenges such as market access issues, technical barriers, and trade barriers. However, Turkey and Azerbaijan's efforts to work together to overcome these obstacles and cooperation projects were emphasized. As a result, increasing agricultural cooperation between Turkey and Azerbaijan can make significant contributions to regional development and economic growth.

Keywords: *Türkiye, Azerbaijan, agriculture, trade, cooperation.*

[94]Nizami Isgandarli, UNEC, nizamisgenderli@gmail.com, ORCID NO 0009-0001-0326-3522

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Son yıllarda, tarım sektörünün sürdürülebilir kalkınması dünya genelinde giderek daha fazla önem kazanmıştır. Doğal kaynakların korunması, gıda güvenliğinin sağlanması ve ekonomik büyümenin desteklenmesi gibi nedenlerle, tarımın sürdürülebilirliği uluslararası arenada önemli bir gündem maddesi haline gelmiştir. Özellikle, Türkiye ve Azerbaycan gibi bölgedeki önemli tarım üreticisi ülkelerin ekonomik işbirliği, bu alanda yeni fırsatlar sunmakta ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasına katkıda bulunmaktadır (Alkan & Mehdiyadehyoushanlouei, 2023).

Bu araştırma, Türkiye ve Azerbaycan arasındaki ekonomik işbirliğinin, özellikle tarım sektörünün sürdürülebilir kalkınması üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Türkiye ve Azerbaycan arasındaki ekonomik ilişkilerin tarihsel ve güncel boyutları ele alınarak, tarım sektöründe işbirliğinin nasıl bir potansiyele sahip olduğu ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine nasıl katkı sağlayabileceği araştırılacaktır.

Bu bağlamda, araştırmanın temel amacı, Türkiye ve Azerbaycan'ın tarım sektöründe işbirliğinin mevcut durumunu analiz etmek, bu işbirliğinin sürdürülebilir kalkınma açısından önemini vurgulamak ve gelecekteki potansiyel fırsatları belirlemektir. Araştırma, akademik literatürdeki mevcut bilgilerin sentezlenmesi, veri analizi ve alan çalışmaları gibi yöntemlerle gerçekleştirilecek ve elde edilen bulgular, Türkiye ve Azerbaycan'ın tarım sektöründe işbirliğini güçlendirmek için politika önerileri geliştirmeye yönelik olarak değerlendirilecektir. Bu bakımdan da, bu araştırmanın Türkiye ve Azerbaycan'ın tarım sektöründe sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasına katkı sağlayacak stratejik öneriler sunması ve bölgedeki ekonomik işbirliğinin güçlendirilmesine yönelik yeni perspektifler sunması beklenmektedir.

Tarım Sektörünün Sürdürülebilir Kalkınması

Tarım sektörü, dünya genelinde ekonomik büyüme, gıda güvenliği ve sosyo-ekonomik kalkınma açısından kritik bir rol oynamaktadır. Ancak, geleneksel tarım uygulamalarının yoğun olarak kullanıldığı birçok bölgede, çevresel bozulma, doğal kaynakların tükenmesi ve iklim değişikliği gibi sorunlarla karşı karşıyadır. Bu nedenle, tarım sektörünün sürdürülebilir kalkınması, çevresel, ekonomik ve sosyal açıdan dengeli bir şekilde gelişmesini sağlamak amacıyla önemli bir hedef haline gelmiştir (Alıyev, 2019).

Sürdürülebilir tarım, doğal kaynakların etkin bir şekilde kullanılması, çevresel etkilerin en aza indirilmesi, toplumun refahının artırılması ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarının gözetilmesi temel prensiplerine dayanır. Bu bağlamda, tarım sektörünün sürdürülebilir kalkınması, çeşitli bileşenleri içeren bütünsel bir yaklaşım gerektirir.

Çevresel açıdan, sürdürülebilir tarım uygulamaları, toprak erozyonu, su kirliliği, habitat kaybı ve biyoçeşitlilik kaybı gibi sorunları ele almayı amaçlar. Organik tarım, biyolojik mücadele, su tasarrufu teknikleri ve agro-ekolojik yaklaşımlar gibi yöntemler, çevresel etkilerin azaltılmasına ve doğal kaynakların korunmasına katkı sağlamaktadır.

Ekonomik olarak, tarım sektörünün sürdürülebilir kalkınması, çiftçilerin gelir düzeylerini artırmayı, tarım işletmelerinin rekabet gücünü artırmayı ve tarımın ekonomik katma değerini artırmayı hedefler. Yenilikçi tarım uygulamaları, pazar erişimi ve ticaretin kolaylaştırılması, tarımsal finansmanın iyileştirilmesi ve tarım politikalarının destekleyici olması, ekonomik sürdürülebilirliği teşvik etmek için önemli adımlardır.

Sosyal açıdan, tarım sektörünün sürdürülebilir kalkınması, tarım işçilerinin çalışma koşullarının iyileştirilmesini, kırsal alanlardaki toplulukların güçlendirilmesini ve tarımsal üretimin toplumun genel refahına katkı sağlamasını sağlamayı amaçlar. Eğitim, sağlık hizmetleri, altyapı geliştirmeleri ve sosyal koruma önlemleri, sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında önemli rol oynamaktadır (Alpdoğan et al., 2020).

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma

Tarım sektörü, ekonomik kalkınmanın temel taşlarından biri olarak kabul edilir ve birçok ülkenin milli gelirinin önemli bir kısmını oluşturur. Ekonomik işbirliği, tarım sektöründe kalkınmayı teşvik etmek ve tarımın ekonomik büyümeye olan katkısını artırmak için önemli bir araç olarak görülmektedir.

Ekonomik işbirliği, tarım sektöründe verimliliği artırabilmektedir, ticareti kolaylaştırabilmektedir ve tarım ürünlerinin pazarlamasını iyileştirebilmektedir. Türkiye ve Azerbaycan gibi tarım potansiyeline sahip

ülkeler arasındaki işbirliği, tarım ürünlerinin karşılıklı olarak ticaretini artırabilmektedir ve böylece her iki ülkenin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunabilmektedir. Ayrıca, teknoloji transferi, tarım araştırma ve geliştirme faaliyetleri gibi alanlarda işbirliği yapılması, tarım sektörünün yenilikçiliğini artırabilmektedir ve rekabet gücünü artırabilmektedir. (Aslanlı, 2018).

Tarım sektöründeki ekonomik işbirliği aynı zamanda kırsal kalkınmayı teşvik edebilmektedir ve gelir eşitsizliğini azaltabilmektedir. Özellikle, tarıma dayalı işletmelerin ve küçük çiftçilerin desteklenmesi, kırsal alanlardaki yaşam standartlarını iyileştirebilmektedir ve göçü azaltabilmektedir. Bu bağlamda, Türkiye ve Azerbaycan arasındaki ekonomik işbirliği, kırsal kalkınma politikalarının koordinasyonunu sağlayabilmektedir ve böylece her iki ülkenin kırsal alanlarındaki refahı artırabilmektedir.

Türkiye-Azerbaycan Ekonomik İlişkileri

Türkiye ile Azerbaycan arasındaki ekonomik ilişkiler, tarihsel, coğrafi ve kültürel bağlar temelinde güçlü bir zemin üzerine oturmaktadır. İki ülke arasındaki stratejik işbirliği, ekonomik alanda da kendini göstermekte olup, karşılıklı ticaret, yatırım ve enerji alanlarında işbirliği önemli bir ivme kazanmıştır. (Baghırova et al., 2017).

Ticaret hacmi açısından, Türkiye ve Azerbaycan arasındaki ekonomik ilişkiler oldukça canlıdır. Her iki ülke arasındaki ticaret hacmi son yıllarda sürekli artış göstermiştir. Özellikle, Türkiye'nin Azerbaycan'a olan ihracatı, makine ve mekanik cihazlar, hava taşıtları, elektrikli makine ve cihazlar, plastik ve mamulleri gibi çeşitli sektörlerde gerçekleşmektedir. Aynı şekilde, Azerbaycan'ın Türkiye'ye olan ihracatında ise pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat, alüminyum ve mamulleri, plastikler ve mamulleri, mineral yakıtlar ve yağlar gibi ürünler öne çıkmaktadır. (Mikail, 2017).

Yatırımlar açısından, Türkiye ve Azerbaycan arasındaki ilişkiler oldukça önemlidir. Her iki ülke de karşılıklı olarak birbirlerinin ekonomilerine yatırım yapmaktadır. Azerbaycan'daki Türk yatırımları, özellikle enerji, ulaştırma, turizm ve telekomünikasyon gibi sektörleri kapsamaktadır. Aynı şekilde, Türkiye'deki Azerbaycan yatırımları da çeşitli sektörlerde faaliyet göstermektedir ve her iki ülke arasındaki ekonomik işbirliğinin güçlenmesine katkıda bulunmaktadır.

Enerji alanında, Türkiye ile Azerbaycan arasındaki işbirliği oldukça önemlidir. Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı (BTC) projesi gibi stratejik projeler, enerji sektöründe işbirliğinin önemli bir örneğini oluşturmaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin enerji ihtiyacının önemli bir kısmını Azerbaycan'dan sağlaması, enerji alanındaki işbirliğinin derinleşmesine ve karşılıklı fayda sağlamasına olanak tanımaktadır. (Derman, 2022).

Tarım Sektöründe İşbirliği

Türkiye ile Azerbaycan arasında tarım sektöründe yoğun bir işbirliği bulunmaktadır. İki ülke arasında imzalanan çeşitli anlaşma, protokol, ve niyet beyanları ile tarım, gıda, balıkçılık, su ve orman alanlarında iş birliği konularında çeşitli mekanizmalar oluşturulmuştur. Şu an itibariyle, 26 adet anlaşma, protokol, mutabakat zaptı ve niyet beyanı bulunmaktadır. Bunlar arasında veterinerlik ve AR-GE alanında iş birliği için müzakereler de devam etmektedir.

Türkiye ve Azerbaycan arasındaki tarım işbirliğinin en önemli platformlarından biri, Mart 2021'de gerçekleştirilen Türkiye-Azerbaycan 10. Dönem Tarım Yürütme Komitesi Toplantısı'dır. Bu toplantı, tarım, hayvancılık, tohumculuk ve balıkçılık sektörlerinde ikili ticari ve ekonomik ilişkilerin daha ileri taşınmasını hedeflemektedir. Ayrıca, 11. Dönem Tarım Yürütme Toplantısı'nın 2023 yılında gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. (İnaç & Aghazada, 2023).

Türkiye-Azerbaycan ortak çalışmalarından bir diğeri ise tüm bakanlıkları kapsayan 10. Dönem Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) Protokolü ve Eylem Planı'dır. Bu kapsamda, "Bitki Karantinası ve Koruması" ve "Tohumculuk Alanında İş birliği Anlaşması" gibi önemli adımlar atılmıştır.

Ayrıca, 2020 yılında iki ülke arasında Tercihli Ticaret Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma ile belirli ürünlerde iki taraf arasında gümrük vergisi ödemeden ticaret yapılmasına olanak sağlanmıştır. Aynı zamanda, Türkiye Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM) ile Azerbaycan Aqrar Sigorta Fonu (FON) arasında 2020 yılında

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

imzalanan iş birliği niyet beyanı ile tarım sigortası konusunda bilgi ve tecrübe paylaşımı yapılmaktadır. (Keskin Köylü, 2018).

Son olarak, Azerbaycan'da su kaynaklarında yaşanan sıkıntıların azaltılması ve verimli kullanımına ilişkin olarak 2020-2022 Eylem Planı hazırlanmıştır. Bu plan çerçevesinde, taşkın ve kuraklık yönetim planlarının hazırlanması, su kalitesinin izlenmesi ve yönetilmesi gibi konularda iş birliği yapılmaktadır.

Azerbaycan'ın Türkiye'ye orman yangınlarının söndürülmesinde gösterdiği destek de tarım sektöründeki iş birliği örneklerinden biridir. 2021 yılında yaşanan orman yangınlarında Azerbaycan, Türkiye'ye bir yangın uçağı, bir yangın helikopteri, 76 itfaiye aracı, 15 diğer araç ve 751 personel ile destek sağlamıştır.

1995-2022 yılları arasında Azerbaycan'ın tarım ürünü ihracat hacmi ve Türkiye'nin bu ihracattaki payı Tablo 1'de sunulmuştur. Bu dönem boyunca Türkiye'nin Azerbaycan'ın toplam tarım ürünü ihracatındaki payı %8,87 ile %26,32 arasında değişmiştir. Bu tablo, Türkiye ile Azerbaycan arasındaki ticari ilişkilerin tarım sektöründe ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. (Yılmaz, 2010).

Tablo 1, Azerbaycan'ın gerçekleştirdiği tarım ürünü ihracatında Türkiye'nin payını göstermektedir. Bu şekilde, Türkiye'nin Azerbaycan'ın tarım ürünü ihracatındaki önemli bir paya sahip olduğu net bir şekilde görülmektedir.

Azerbaycan'da kırsal alanda yaşayan nüfusun büyük bir kısmının tarım sektöründe istihdam edildiği bilinmektedir. Bu nedenle, Azerbaycan'ın tarım sektörünün ve kırsal alanların kalkınması için petrol gelirlerinin etkin bir şekilde kullanılması ve tarımsal destekleme politikalarının daha da güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu politikaların uygulanmasıyla birlikte Azerbaycan'ın tarım ihracatının artması beklenmektedir.

Son yıllarda Türkiye'deki işlenebilir tarım arazilerinin azalması ve yatırımların daha çok teknoloji ve sanayi alanına yönelmesi, Türkiye ile Azerbaycan arasındaki tarım ürünü ilişkilerinin öneminin uzun süre devam edeceğine işaret etmektedir. (Yazar & Sandalcılar, 2023).

Tablo 11: 1995-2022 yılları arasında Azerbaycan'ın tarım ürünü ihracat hacmi ve Türkiye'nin bu ihracattaki payı

Yıllar	**İhracat hacmi (Bin dolar)**	**Türkiye'nin Payı (%)**
1995	231647000	8,87
1996	330954000	15,38
1997	154866000	18,34
1998	147483000	23,99
1999	175513000	18,51
2000	188615000	26,32
2001	188954000	19,64
2002	190024000	15,81
2003	253227000	15,78
2004	342165000	12,05
2005	302364000	16,78
2006	386820000	14,94
2007	631807000	20,06
2008	795601000	16,13
2009	601023000	12,72
2010	82508000	16,11

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Yıllar	İhracat hacmi (Bin dolar)	Türkiye'nin Payı (%)
2011	909483000	13,78
2012	888033000	17,86
2013	952897000	14,53
2014	843147000	18,94
2015	767433000	19,94
2016	1042659000	19,30
2017	1082347000	18,49
2018	1012354000	21,09
2019	1265524000	15,85
2020	1240294000	21,32
2021	1422323000	14,76
2022	1778927000	18,35

Kaynak: Shıkhalıyev, 2023: 53.

Tablo 12: 1995-2022 Yılları Arası Azerbaycan Tarım İhracatında Türkiye'nin Payı

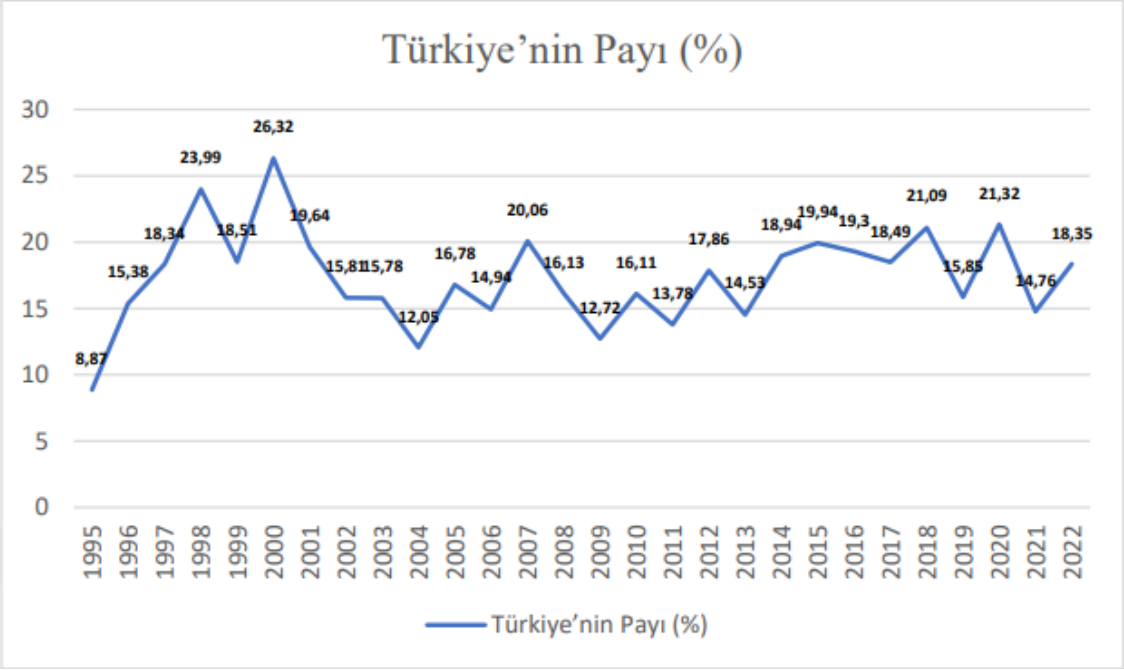

Kaynak: Shıkhalıyev, 2023: 54.

Tablo 2'de görüldüğü gibi, Azerbaycan'ın tarım ürünü ihracatında Türkiye'nin payı oldukça önemlidir. Türkiye, Azerbaycan'ın tarım ürünlerini uluslararası piyasalara taşımada önemli bir rol oynamaktadır. Bu durum, iki ülke arasındaki ticari ilişkilerin ve ekonomik iş birliğinin gücünü göstermektedir. Azerbaycan'da tarım sektörü, kırsal alanlarda yaşayan nüfusun önemli bir kısmı için geçim kaynağıdır. Bu nedenle, tarımın sürdürülebilir şekilde geliştirilmesi ve kırsal alanların kalkınması büyük önem taşımaktadır. Ancak, Azerbaycan'ın tarım sektöründe daha fazla ilerleme kaydetmesi için petrol gelirlerinin yanı sıra destekleme politikalarının da daha etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir.

Son yıllarda, Türkiye'deki tarım arazilerinin azalması ve yatırımların daha çok teknoloji ve sanayi alanlarına yönelmesiyle birlikte, Azerbaycan ile Türkiye arasındaki tarım ürünü ilişkilerinin önemi artmıştır.

Türkiye'nin tarım sektöründe sahip olduğu tecrübe ve teknoloji, Azerbaycan'a kalkınma sürecinde önemli destek sağlayabilmektedir. Bu nedenle, iki ülke arasındaki tarım ürünü ticaretinin gelecekte de önemli bir şekilde devam etmesi beklenmektedir. Azerbaycan'ın tarım ihracatındaki artış eğilimi, Türkiye ile olan ticari ilişkilerin sağlam temellere dayandığını ve gelecekte daha da güçlenebileceğini göstermektedir. (Mikail, 2011).

Sürdürülebilir Kalkınma İçin Politika ve Stratejiler

Sürdürülebilir kalkınma, hem Türkiye'nin hem de Azerbaycan'ın tarım sektöründe önem verdiği bir hedef olarak öne çıkmaktadır. Bu çerçevede, her iki ülkenin de belirlediği politika ve stratejiler, çevresel, ekonomik ve sosyal faktörleri dengede tutarak tarımın sürdürülebilirliğini sağlamayı amaçlamaktadır. (Alkan & Mehdiyadehyoushanlouei, 2023).

Tarım sektöründe çevresel sürdürülebilirlik, toprak, su ve biyoçeşitlilik gibi doğal kaynakların korunmasını içermektedir. Bu bağlamda, Türkiye ve Azerbaycan, tarım alanlarının erozyonunu önlemek, su kaynaklarını etkin bir şekilde kullanmak ve biyoçeşitliliği korumak için çeşitli politika ve stratejiler geliştirmiştir. Örneğin, tarım alanlarının erozyonunu önlemek için toprak koruma tedbirleri alınmakta ve su kaynaklarının etkin kullanımı için sulama projeleri ve su yönetimi politikaları uygulanmaktadır.

Ekonomik sürdürülebilirlik, tarım sektöründe verimliliği artırmak, gelirin adaletli dağılımını sağlamak ve tarımsal üretimin uzun vadeli istikrarını sağlamak için önemlidir. Türkiye ve Azerbaycan, tarımsal üretimi desteklemek ve çiftçilerin refahını artırmak amacıyla çeşitli ekonomik politika ve stratejiler geliştirmiştir. Bu politika ve stratejiler arasında, tarım desteklemeleri, kredi imkanları, teknoloji transferi ve pazarlama olanaklarının artırılması gibi önlemler bulunmaktadır.

Sosyal sürdürülebilirlik, tarım sektöründe çalışanların yaşam kalitesini artırmak, işçi haklarını korumak ve toplumsal refahı artırmak için gereklidir. Türkiye ve Azerbaycan, tarım işçilerinin ve çiftçilerin sosyal haklarını güvence altına almak ve toplumun tarım sektöründeki katılımını teşvik etmek için çeşitli sosyal politika ve stratejiler geliştirmiştir. Bu politika ve stratejiler arasında, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimin artırılması, kadınların tarımdaki rolünün güçlendirilmesi ve kırsal kalkınma projelerinin desteklenmesi gibi önlemler bulunmaktadır. (Alıyev, 2019).

Bu politika ve stratejilerin uygulanması, hem Türkiye'nin hem de Azerbaycan'ın tarım sektöründe sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için önemli adımlar atmalarını sağlayacaktır. Bu çerçevede, çevresel, ekonomik ve sosyal boyutları dikkate alan bütüncül bir yaklaşım benimsenerek, tarımın gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde devredilmesi ve toplumun refahının artırılması hedeflenmektedir.

Tarımın Sürdürülebilir Kalkınmadaki Rolü

Tarım, hem Türkiye'nin hem de Azerbaycan'ın sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu alandaki iş birliği ve ortaklıklar, her iki ülkenin de tarımsal potansiyelini artırarak bölgesel ve uluslararası arenada daha güçlü bir konuma gelmesini sağlayacaktır. (Alpdoğan et al., 2020).

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı Faruk Çelik'in belirttiği gibi, Türkiye ve Azerbaycan birlikte hareket ederek üçüncü pazarlara da açılma potansiyeline sahiptirler. Bu güçlü ve istikrarlı iki ülke, bölgesel pazarlara erişimde birbirlerini tamamlayıcı konumdadır. Türkiye'nin Avrupa ve Ortadoğu, Azerbaycan'ın ise Rusya ve Orta Asya pazarlarına erişimi göz önüne alındığında, birlikte hareket ederek bölgenin ötesine uzanan yeni iş sahalarını keşfetme potansiyelleri oldukça yüksektir.

Tarım sektörü, her iki ülkenin de ekonomisinde önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye'nin tarımsal ihracat hacmi 17 milyar doları aşarken, Azerbaycan'ın tarımsal ithalatı 1,3 milyar doları bulmaktadır. Bu noktada, her iki ülkenin tarımsal ticaret hacmini artırarak, sürdürülebilir kalkınma için önemli bir kaynak olan tarımsal potansiyellerini daha etkin bir şekilde değerlendirmesi gerekmektedir. (Mikail, 2017).

Tarım İş Forumu gibi platformlar, Türkiye ve Azerbaycan arasındaki iş birliğini güçlendirmek ve ortak yatırım fırsatlarını değerlendirmek için önemli bir fırsat sunmaktadır. İki ülke arasındaki güçlü kardeşlik ilişkileri, tarım sektöründe ortak projelerin hayata geçirilmesini kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda, tarım

makine ekipmanları, sulama sistemleri, seracılık gibi alanlarda ortak yatırımlar yapılması ve teknoloji transferinin sağlanması önem taşımaktadır.

Her iki ülkenin de tarım sektöründe sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşması için politika ve stratejilerin belirlenmesi ve uygulanması gerekmektedir. Bu çerçevede, çevresel, ekonomik ve sosyal boyutları dikkate alan bütüncül yaklaşımlar benimsenmeli ve tarımın sürdürülebilirliğini sağlayacak adımlar atılmalıdır. Türkiye ve Azerbaycan arasındaki iş birliği ve ortaklıklar, tarım sektörünün geleceği açısından önemli bir kilometre taşı olacaktır.

Pazar Erişimi ve Ticaret Engelleri

Türkiye ve Azerbaycan, tarihsel ve kültürel bağlarının yanı sıra ekonomik ilişkileriyle de güçlü bir ortaklığa sahiptir. Ancak, her iki ülkenin de karşılaştığı pazar erişimi ve ticaret engelleri, bu ortaklığın potansiyelini tam olarak gerçekleştirmesini sınırlamaktadır. Bu bağlamda, Türkiye ve Azerbaycan'ın ticaret engelleriyle başa çıkma stratejileri incelenmeli ve gelecekteki işbirliği olanaklarına odaklanılmalıdır. (Aslanlı, 2018).

Türkiye ve Azerbaycan arasındaki ticaret, genellikle iki ülke arasında imzalanan anlaşmalarla serbestleştirilmiştir. Ancak, bu serbestleştirmeler bazı ticaret engellerinin hala varlığını sürdürdüğü alanlarda tam olarak etkili olmamaktadır. Özellikle sınır geçişlerindeki bürokratik engeller, gümrük vergileri ve altyapı sorunları gibi faktörler ticaretin akışını kısıtlayabilmektedir.

Türkiye ve Azerbaycan'ın karşı karşıya olduğu en önemli ticaret engellerinden biri, üçüncü pazarlara erişimde yaşadıkları zorluklardır. Her iki ülke de uluslararası pazarlarda rekabet edebilmek için kendi ekonomilerini çeşitlendirmeye çalışmaktadır. Ancak, sıkı uluslararası rekabet ve mevzuat uyumsuzlukları gibi faktörler, ihracatçıların yeni pazarlara girmesini zorlaştırabilmektedir. Ancak Pazar erişimi sorunlarının üstesinden gelmede Türkiye ve Azerbaycan, birbirlerine destek sağlayarak uluslararası alanda daha etkin bir konum elde etmektedirler. İhracatçıların yeni pazarlara girişinde, bu iki ülkenin birbirini kardeş gibi desteklemesi ve işbirliği yapması, uluslararası arenada daha güçlü bir ses olmalarını sağlamaktadır. (Mikail, 2011). Özellikle, uluslararası rekabetin giderek arttığı bir ortamda, Türkiye ve Azerbaycan gibi karşılıklı destek veren ülkelerin, yeni pazarlara açılmada birlikte hareket etmeleri, ekonomik çeşitliliği artırma ve ticari ilişkileri güçlendirme açısından kritik öneme sahiptir. (Aslanlı & Kurban, 2016).

Bu destek mekanizması, Türkiye-Azerbaycan Kardeşlik ve Stratejik Ortaklık Anlaşması gibi resmi belgelerle de pekiştirilmektedir. Bu anlaşmalar, her iki ülkenin ekonomik kalkınma ve uluslararası ticarette birlikte hareket etme iradesini vurgular ve işbirliği alanlarını belirler. Ayrıca, Türkiye'nin Kalkınma ve İşbirliği İdaresi Başkanlığı (TİKA) gibi kuruluşlar aracılığıyla yürütülen ortak projeler, Türkiye ve Azerbaycan arasındaki işbirliğini daha sağlam temellere oturtmaktadır. Bu projeler, tarım, altyapı, eğitim, sağlık ve kültür gibi alanlarda ortak çalışmaları teşvik ederek, ekonomik kalkınma ve pazar erişimi konularında ortak çözümler üretmeyi amaçlamaktadır.

Türkiye ve Azerbaycan arasındaki ticaretin gelişimini sınırlayan bir diğer faktör, teknik engellerdir. Her iki ülke de kendi standartlarını ve sertifikasyon süreçlerini uygulamakta olup, bu durum ticaret akışını yavaşlatabilmektedir ve maliyetleri artırabilmektedir. Ancak, bu engellerin aşılması konusunda Türkiye ve Azerbaycan, birbirlerine tam destek sağlamakta ve ticaretin hızlanmasını sağlamak adına çeşitli adımlar atmaktadırlar. Özellikle, teknik engellerin ortadan kaldırılması ve ticaretin kolaylaştırılması amacıyla ortak standartların belirlenmesi ve karşılıklı olarak tanınması yönünde çaba sarf edilmektedir. (Baghırova et al., 2017).

Bu bağlamda, Türkiye ve Azerbaycan arasında yapılan işbirliği ve ortak projeler, teknik engellerin aşılmasında önemli bir rol oynamaktadır. İki ülke arasında standartların uyumlaştırılması ve karşılıklı olarak tanınması, ticaretin akışını hızlandıracak ve maliyetleri düşürecektir. Ayrıca, bu tür teknik engellerin aşılması, daha rekabetçi bir iş ortamının oluşturulmasına da katkı sağlayacaktır.

Türkiye ve Azerbaycan, pazar erişimi ve ticaret engellerini aşmak için çeşitli stratejiler geliştirebilmektedir. Bu stratejiler arasında karşılıklı ticaret anlaşmalarının güçlendirilmesi, sınır geçişlerindeki bürokratik engellerin azaltılması, ortak standartların oluşturulması ve uluslararası pazarlarda

işbirliği yapılması yer alabilmektedir. Ayrıca, her iki ülkenin de ekonomik çeşitlendirme çabalarını desteklemek için yatırım ortamının iyileştirilmesi ve altyapı projelerine odaklanılması önemlidir. (Derman, 2022).

SONUÇ

Bu araştırma, Türkiye ve Azerbaycan arasındaki tarım sektöründe işbirliğinin artan bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Her iki ülke de tarım ve gıda alanında güçlü potansiyele sahiptir ve bu alanda yapılan işbirliği, bölgesel kalkınmaya ve ekonomik büyümeye önemli katkılar sağlayabilmektedir. Azerbaycan'ın tarım ürünü ihracatındaki Türkiye'nin payının artması, iki ülke arasındaki ticaretin önemini ve potansiyelini göstermektedir.

Araştırma sonuçları, Türkiye ve Azerbaycan'ın tarım sektöründe karşılaştıkları ortak zorlukları da ortaya koymaktadır. Bunlar arasında pazar erişimi sorunları, teknik engeller ve ticaret engelleri bulunmaktadır. Ancak, bu zorlukların üstesinden gelmek için iki ülkenin birlikte çalıştığı ve çeşitli işbirliği projeleri yürüttüğü görülmektedir.

Gelecekte, Türkiye ve Azerbaycan arasındaki tarım işbirliğinin daha da güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu, ortak standartların belirlenmesi, ticaretin kolaylaştırılması ve teknik engellerin aşılması gibi alanlarda daha fazla çaba gerektirebilmektedir. Ayrıca, tarım sektöründe yenilikçi çözümler geliştirilmesi ve sürdürülebilir tarım uygulamalarının teşvik edilmesi de önemlidir.

Sonuç olarak, Türkiye ve Azerbaycan arasındaki tarım işbirliği, bölgesel kalkınma ve ekonomik büyüme açısından büyük potansiyele sahiptir. İki ülke arasındaki ticaretin artması ve işbirliğinin derinleştirilmesi, hem Türkiye hem de Azerbaycan'ın tarım sektöründe daha rekabetçi hale gelmesine ve sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

1. Alıyev, Ş. Y. (2019). Türkiye-Nahçıvan İlişkilerinde Ulaşım Sektörünün Rolü. *Belgü*, 4, 7-15.
2. Alkan, M. N., Mehdiyadehyoushanlouei, M. (2023). Birinci Ve İkinci Karabağ Savaşlarında Türkiye-Azerbaycan İlişkileri. *Upa Strategic Affairs*, 4(2), 204-227.
3. Alpdoğan, H., Akal, M., Hasanov, G. (2020). Türkiye İle Azerbaycan'ın Dış Ticaret Gelişimi. *Journal Of Business And Trade*, 1(1), 16-26.
4. Aslanlı, A. (2018). Türkiye-Azerbaycan Ekonomik İlişkileri. *Yönetim Ve Ekonomi Dergisi*, 25(1), 15-27.
5. Baghırova, A., Oğuzhan, A., Yıldız, E. (2017). Türkiye-Azerbaycan Dış Ticaretini Etkileyen Faktörler (1998-2014 Dönemi). *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 301-314.
6. Derman, G. S. (2022). Türkiye-Azerbaycan İlişkilerinin Siyasi Ve Ekonomik Boyutları Ve Kamu Diplomasisi. *Türkav Kamu Yönetimi Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 123-156.
7. İnaç, H., Aghazada, R. (2023). Azerbaycan-Türkiye İlişkileri Kapsamında Kafkasya'nın Sosyo-Politik Analizi. *Uluslararası Eşitlik Politikası Dergisi*, 3(1), 7-30.
8. Keskin Köylü, M. (2018). Türkiye Ve Azerbaycan Ticari İlişkilerine Yönelik Bir Değerlendirme. *Toros Üniversitesi İisbf Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 69-85.
9. Mikail, E. H. (2011). Türkiye Azerbaycan İlişkileri. *Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu*, *38*.
10. Mikail, E. H. (2017). Türkiye-Azerbaycan Siyasi Ve Ekonomik İlişkileri. *I. Uluslararası Kafkasya Halk Kültürü Kongresi*, Ss. 94-109.
11. Shikhalıyev, F. (2023). Türkiye Azerbaycan Dış Ticaret İlişkileri Ve Karabağ Savaşı Sonrası Gelişmeler [Yüksek Lisans Tezi], Türkiye Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

12. Yazar, A. A., Sandalcılar, A. R. (2023). Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlüklere Göre Azerbaycan İle Türkiye Arasındaki Rekabet Gücünün Analizi. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 450-467.
13. Yılmaz, R. (2010). Türkiye-Azerbaycan İlişkilerinde Son Dönem. *Bilge Strateji*, 2(2), 23-41.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(32)

Dr. Öğr. Üyesi Adem AKALIN[95]

MARGARET ATWOOD'IN THE HANDMAİD'S TALE ADLI ROMANININ TÜRKÇE ÇEVİRİSİNDEKİ KÜLTÜREL ÖĞELERİN İNCELENMESİ

COMPARATIVE ANALYSIS OF CULTURE-SPECIFIC ITEMS IN THE TURKISH TRANSLATION OF MARGARET ATWOOD'S THE HANDMAID'S TALE

ÖZ

İnsanlar dil aracılığıyla iletişim kurar ve bu sayede iletişim ihtiyaçlarını karşılayabilirler. Ancak dünyada farklı dillerin varlığı çeviri ihtiyacını da ortaya çıkarmaktadır. Geçmişten günümüze her zaman çeviriye ihtiyaç duyulmuştur. Çeviri, tarih boyunca toplumların ve medeniyetlerin birbirleriyle iletişim kurmaları adına köprü görevi üstlenmiştir. İnsan yaşamında önemli bir yere sahip olmuştur. Çeviride en büyük etken olan kültür alışverişi sayesinde ulusların kalkınması sağlanmıştır. Çeviri karmaşık ve disiplinler arası bir iştir. Bu boyut içerisinde en çok tercih edilen çeviri alanlarından biri de edebi çeviridir.

Edebi çeviri tamamen kültürel bir aktarım olarak değerlendirilebilir. Kaynak dilde kaynak kültürle yazılan bir eser, erek dile ve onun ortamına aktarılırken aynı zamanda kültürel bir aktarım da söz konusu olacaktır. Burada görüldüğü gibi; Çeviri kolay ve mekanik bir işlem değildir. Çeviri eleştirisi kriterlere ve aynı zamanda çevirmenin karar verme sürecine göre yapılır. Bu bağlamda çalışmada, İngilizce yazılmış bir kaynak metin ile Türkçe dilindeki hedef metni karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Bu analizin amacı kaynak metinden hedef metne aktarım sırasında kaynak metinden ne düzeyde sapma meydana geldiğini incelemektir. Bu makalede Margaret Atwood'un The Handmaid's Tale adlı eserinin Türkçe çevirisindeki kültürel unsurlar Mona Baker'ın çeviri yöntemleri kullanılarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Kültüre Özgü Öğeler, Çeviri Stratejileri, Mona Baker, Margaret Atwood.

ABSTRACT

People make their contact through language and in this way, they can meet their needs for communication. However, the existence of different languages in the world reveals the need for translation, as well. There has always been a need for translation from past to present. It has served as a bridge between communities and civilizations for the sake of communication with each other throughout the history. It has owned an important place in human life. Thanks to cultural exchange, which is the biggest factor in translation, it has ensured the development of nations. Translation is a complex, interdisciplinary. Within this dimension, one of the most preferred fields of translation is literary translation.

Literary translation can be completely attibuted as a cultural transmission. While a work written with the source culture in the source language is transferred to the target language and its medium, there would be a cultural transferrance, as well. As seen here; translation is not an easy and mechanical action. Translation criticism is made according to the criteria and at the same time, the translator's decision-making process. In this context, a source text written in English and its target text in Turkish will be analyzed comparingly. The purpose of this analysis is to examine the reason for deviation from the source text while transferring from the source text to the target text. In this article, the cultural elements in the Turkish translation of Margaret Atwood's The Handmaid's Tale will be examined using Mona Baker's translation method.

Keywords: *Culture-specific Items, Translation Strategies, Mona Baker, Margaret Atwood.*

[95] Dr. Öğretim Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı ABD, Ağrı / Türkiye, E-mail: aakalin@agri.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9568-2686

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

İnsanın doğumundan ölümüne kadar ki sürecinde iletişim ihtiyacı vardır. Evrende konuşarak kendini ifade etme, düşünce bildirme, sadece insana özgü bir olgudur. Bu iletişim insanın öğrenme, haberdar olma, kendini tanıma, etrafı tanıma gibi ihtiyaçlarını karşılar. Yaşamın büyük bir bölümü iletişim kurmakla geçer. İnsanlar için iletişimin yeri oldukça büyük ve önemlidir. Bu iletişimi sözlü veya sözsüz olarak kurmaktadırlar. İletişim kurmak için en önemli araç dildir.

Her toplumun kendine ait bir dili vardır. Böylece birçok dilin var olması elbette çeviri eylemini ortaya çıkarmıştır. Tarihe dönüp bakıldığında çeviri ilk zamanlarda devlet görüşmelerinde ve antlaşmalarında yapılmaya başlanmıştır. Daha sonralarda ise kutsal kitapların çevirisi 19. yüzyılda ise artık birçok alanda çeviri yapılmaya başlanmıştır. Susan Bassnett Translation Studies adlı çalışmasında çevirinin düzenli bir şekilde yapılmasının başlangıcının Romalılar dönemi olduğunu işaret eder. Cicero ve Horace da yaptıkları çalışmalarla çeviri kuramlarının temellerini atmışlardır. Çevri herhangi bir dilde yazılan bir metnin başka bir dile aktarılmasıdır. Çeviri ile çeviri bilimde ortaya çıkmıştır.

Yazılı ve sözlü çeviri, çevirilerin teorisi, uygulama ve betimlemesini konu alan çeviribilim beşerî ilim dalıdır. Çeviribilim sahalar arası çalışma alanıdır, ayrıca çeviriden destek alan sahalar vardır, böylece katkı sağlanır. Bunların arasında; felsefe, dilbilim, tarih, karşılaştırmalı edebiyat, göstergebilim, filoloji, sosyoloji gibi bilim dalları mevcuttur. Çeviri bilim sosyal bilimlerin altında yer alır fakat araştırma alanları ayrıdır. Bu alanların en önemlisi ise betimleyici, kuramsal ve uygulama alanıdır. Kaynak metnin daha öncesinde var olan koşullar dikkate alarak aktarılırken erek (hedef) dilde tekrar yaratmaktır; incelemede yaratılan yeni metnin orijinal metinle kıyaslanarak incelenmesi ve betimlenmesi çeviri sürecinde çevirmeni bütün etkileyen koşullar da oldukça önemlidir.

Ayrıca çeviri bilinenin aksine sadece dil yapısını ve anlamı değil bunun yanında kültürü de aktarır. Dil milletlerin görüşlerini, kültürleri, inançlarını vb. birçok öğeyi kuşaktan kuşağa aktarır. Yani Dil aracılığıyla kültür bir sonraki kuşağa geçer. Bu sebeple kültür ve dil birbirinden ayrı düşünülemez. Her toplumun kendine has inanışı, kendine has giyimi, kendine has dili mevcuttur. Bu kültürel farklılıklar çeviri eyleminde birtakım sorunlara neden olur. Çünkü A kültüründe olan bir öğe B kültüründe olmayabilir ve çeviri sırasında bu A kültüründe olan öğenin B kültürüne aktarma çeviriyi zorlaştırır. Böylece çevirmenin her iki dile ve her iki kültüre de hâkim olması beklenir.

Edebiyat, Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde "Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın" olarak tanımlanır. Edebiyat sanatı ile yapılan çalışmaların çoğuna verilen isim ise edebi eserdir. Edebi eserlerin gayesi bilgilendirmek değil aksine, yazarın sanat edebiyatını kullanarak duygu ve düşünceleri okuyucuya aktarmak ve onu belli düşünce, hayallere yöneltmektir. Edebi metinler bilgilendirici metinler olmadığı için teknik bir metin değil. Bu sebeple edebi çeviride izlenen yol ve metotlar oldukça farklıdır. Edebi metinlerde kaynak metin ve orijinal metni kıyasladığınızda, aktarılan cümlelerin oldukça farklı yollarla aktarılmış olduğunu görebilirsiniz. Edebi metinde daha çok kültürel unsurlar hedef metne aktarılırken hedef kültüre göre uyarlanması tercih edilir. Çünkü edebi eserlerde amaç duyguyu hissettirmektir sadece bilgi vermek değildir. Duygu aktarımı esnasında kaynak metin yazarı tarafından özgün bir biçem ekseninde yine kaynak metin yazarı tarafından deneyimlenen toplumsal sorunlar ve konular kaleme alındığından dolayı edebi eserlerde oldukça fazla kültürel öğe bulunmaktadır (Bassnet, 1992).

Edebi metin çevirilerinde çeviri eleştirisinin 'nesnel' bir eleştiri ölçütünün var olmamasının nedenlerinden biri, bu tarz metinlerinin estetik değeri yüksek, çok anlamlı, karmaşık yapılı, yoruma açık ve dile /kültüre/tarihe özgü etmenlerin olmasıdır. Çeviri eleştirisinde bu tarz metinlerin soyut/göreceli niteliğinin olması, öznel değerlendirilmelerin ötesine gidilmemesinin bir sonucudur. Yirminci yüzyıla kadar çeviri biliminin gelişmemesiyle Wolfram Wilss'in üzerinde durduğu gibi; çeviride 'bağlılık ve serbestlik' gibi bu tarz öznel tartışmaların çevirinin soyut/felsefi düzlemde kalması ve sonuç vermemesiyle açıklanabilir (Yücel, 2007).

Özellikle çeviri eleştirilerinde dini metinlerin çevirisinde eleştiriler şiddetli tartışmalara sebep olmuştur. Yazınsal metinlerde kaynak metne sadık kalmak dini ve kutsal metinlerde ise kelimesi kelimesine

çeviri uzun bir süre zorunlu kılınmıştır. Dini ve kutsal çevirileri bir süre çevrilmesi yasaklanmıştır. Çeviri yapılacağı sürede ise din görevlisi eşliğinde yapılması uygun görülmüştür. Din görevlisi ile çeviri yapılması en önemli sebeplerinden birisi kaynak metnin çok dışına çıkmamaktı. Bu nedenler dolayısıyla çeviri eleştirisine çok katkı sağlanmamıştır. Nida'nın eşdeğerlilik ölçütünün ortaya atmasıyla çeviriye katkı sağlanmaya başlamıştır. Çeviri ediminin bütüncül ve daha kapsayıcı olarak ele alınması ile çeviri eleştirisinin genişlemesine yol açmıştır. Başlangıçta çeviri eleştirisi yanlış olarak algılanırken, bugün genel olarak eleştiri anlayışındaki çeviriyi bir bütün olarak değerlendirmeye başlanmıştır, çeviri olumlu ve olumsuz bir bütün olarak değerlendirilmiş ve genellikle nesnel bir etkinlik olarak görülmeye başlanmıştır (Wills, 1982). Bugün çeviri eleştirisi yapılırken bir süre yanlış bir şeklide çözümleme yapılmıştır ancak çeviri bilim kuramı çerçevesinde çeviri eleştirisi yapıldığında daha nesnel çeviri eleştirisi yapılmıştır.

Newmark'a göre çeviri eleştirisi kapsamlı bir biçimde 5 maddede ele alınmıştır bunlar:

1. Kaynak metnin amaç ve işlevsel yönlerini vurgulayan kısa bir çözümleme.
2. Çevirmenin kaynak metnin amacı, çeviri yöntemi ve çevirinin hedeflenen okuru konusundaki yorumu.
3. Çevirinin özgün metinle seçmeli, ama yeterince ayrıntılı bir karşılaştırması.
4. Çevirinin

a) çevirmen açısından,

b)eleştirmen açısından değerlendirilmesi.

5. Mümkünse çevirinin erek dil kültürü ya da disiplinindeki olası yerinin belirlenmesi (Newmark, 1988).

Çeviri eleştirisinde çeviribilimin ortaya koyduğu biçimde sınırlarını ve gerekliliklerine iyi bir biçimde hâkim olmak gerekir. Çeviride karşılaşılan sorunların hangi yöntem ile üstesinden gelebileceği bilinmelidir. Çeviri eleştirisi karmaşık ve uzun bir süreçtir.

Çeviri eleştirisinde diğer gündemde olan konu ise "eşdeğerlik" kavramıdır. Dinçay'ın (2008) üzerinde durduğu nokta "eşdeğerlik, "aynılık" sözcüğünün birebir aynısı olsa da bu konu ciddi eleştirilere maruz kalabilir. Eşdeğerlik kavramının daha işlevsel bir anlayışla açıklanmasına yönelik değerlendirme uğraşları, aşağıda yer alan kaynak metin ve erek metin ilişkisi çözümlemelerine bağlıdır.

Mona Baker'in eşdeğerlik kavramında eşdeğerlik sıralaması bulunmaktadır. Baker'in sıralamasında eşdeğerlik hususunda önemli unsurlardan bir diğeri de kullanımsal eşdeğerliktir. Kullanımsal eşdeğerlik, çeviri sürecinde açıkça tasvir edilenin ötesinde sezdiri stratejilerine odaklanır. Bundan dolayı çevirmen kaynak metnin iletisini aktarabilmek için çeviride açık olmayan imgeleri belirtmek durumundadır. Diğer bir deyiş ile çevirmenin rolü, yazarın amacını hedef kültürün okuruna yalın ve anlaşılır bir şekilde içselleştirebilmesini hedef olacak şekilde yeniden oluşturmaktadır (Demirekin, 2013).

Edebi çeviri türlerine baktığımızda şiir, tiyatro, roman, öykü, türlerini görmekteyiz. Bu yazın türlerinin ortak çeviri stratejileri bulunmaktadır fakat türlere göre bu stratejiler farklılık gösterebilir. Roman çevirisinde sadece dil bilgisi kuralı içermemektedir aynı zamanda romanın bütününe baktığımızda yazar temayla birlikte bir duygu ile mesaj iletmektedir. Bu çalışmada ise ele aldığımız romanda çevirmenin tercih ettiği çeviri stratejileri inceleyerek Mono Baker'in yöntemi doğrultusunda bir çeviri incelemesi yapması amaçlanmaktadır. Örneklem olarak belirlenen eser ise Margaret Atwood'un The Handmaid's Tale romanıdır. Bu eseri seçip incelememizin sebebi ise daha önce damızlık kızın öyküsü romanında kültürel eserlerin çevirileri üzerine herhangi bir incelemenin bulunmamasıdır. Bu çalışmada, eserde çevirmenin bilinçli olarak yönettiği karar verme sürecinde Mona Baker'in sunmuş olduğu prosedürlerden hangilerinden ağırlıklı olarak yararlandığı ve eserde mevcut bulunan kültürel unsurların çevirisindeki genel eğilimi ortaya çıkarabilmek adına Venuti (1995) tarafından ortaya atılan *"yerelleştirme – yabancılaştırma"* stratejileri bağlamında bir değerlendirme yapılacaktır.

Yöntem

Çalışmamızın amacı, Venuti'nin yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejisi ile Mona Baker'in çeviri yöntemleri ile çevirmenin vermiş olduğu kararları doğrultusunda çeviri metninde kültürel öğelerin çevrilirken

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

anlam kayıpların olup olmadığına ve kullanılan stratejinin uygun olup olmadığını araştırmak olduğu için, araştırma yöntemimiz kaynak metni ve erek metni karşılaştırmalı olarak incelemektir. Çeviri analizi yapıldığı için analitik bir çalışma niteliğindedir. Çalışmada Margaret Atwood'ın The Handmaid's Tale (1985) adlı romanı seçilmiştir ve kitabın çevirmenleri Sevinç – Özcan Kabakçıoğlu (1992) Türkçeye çevirmiştir. Çevirmenlerin kültürel unsurları çeviri eğilimlerini inceleyebilmek üzere öncelikli olarak kültürel unsurların belirlenebilmesi için Newmark'ın kültürel unsurların tespitine yönelik geliştirdiği taksonomiden faydalanılmıştır.

Kültürler ve diller arasındaki farklılıklar nedeniyle kaynak metinde geçen kültürel ögelerin hedef dilde birebir, eşdeğerinin bulunmasının zorluğuna dikkat çeken Newmark, yabancı kültür ögelerini sınırlı anlamıyla beş kategoride sınıflandırmaktadır (Newmark, 1988).

1. Çevre (Doğal Doku): Bitki örtüsü, hayvanlar âlemi, coğrafya ve iklim özellikleri
2. Maddi Kültür (Yapay Doku):

a. Yiyecekler-içecekler
b. Giyim kuşam
c. Konaklama (Evler ve şehirler)
d. Ulaşım

3. Toplumsal Kültür: çalışma hayatı ve boş zaman aktiviteleri
4. Kurumlar, Gelenek ve Görenekler, Etkinlikler, İşlemler, Kavramlar:

a. Siyasî ve idarî
b. Dinî
c. Sanat

5. Jest-Mimikler ve Alışkanlıklar

Newmark'ın taksonomisine göre 2. Madde kapsamında bulunan kültürel unsurlar bu çalışmaya dahil edilmiştir. Bu bağlamda, maddi kültür başlığı altında; giyim kuşam, yiyecek içecek, ulaşım, konaklama olan kültürel öğeler incelenecektir (Newmark, 1988).

Yapılan çeviride kültürel unsurların aktarımı açısından incelenmiş ve kaynak metinden sapmalar ve kaynak metin ve erek metin arasındaki farklılıklar saptanmıştır. Bu çalışmada Mona Baker'in çeviri yöntemine göre inceleme yapılarak çevirmenlerin kültürel unsurları aktarımlarındaki mikro analizi yapılacaktır.

Mona Baker'e göre çeviri metodu 8'e ayrılmaktadır.

1. Translation by a more general word (Daha genel bir kelime ile çeviri): Bu, birçok eşdeğersizlik türüyle başa çıkmak için en yaygın stratejilerden biridir. Baker'ın inandığı gibi, dillerin hepsinde olmasa da çoğunda uygun şekilde çalışır, çünkü anlam alanında anlam dile bağlı değildir.
2. Translation by a more neutral/ less expressive word (Daha tarafsız/ daha az anlamlı bir çeviri): Bu metot, kaynak dilde daha genel anlamda bunulan bir ifade hedef metne aktarılırken daha yerel bir ifade haline getirilerek uygulanan semantik yapı alanındaki başka bir stratejidir.
3. Translation by cultural substitution (Kültürel öğeyi yerine koyma yöntemi ile çeviri): Bu metot, hedef okuyucu üzerindeki etkisini göz önünde bulundurarak kültüre özgü bir öğenin veya ifadenin hedef dil ve kültürü öğesiyle değiştirilmesini içerir. Bu strateji, çevrilen metni daha doğal, daha anlaşılır ve hedef okuyucu için daha tanıdık hale getirir.

Çevirmenin bu metodu kullanma kararı şunlara bağlı olacaktır:

a. Tercümeyi yaptıranlar tarafından tercümana ne derece lisans verildiği
b. Çevirinin Amacı

4. Translation using a loan word (Ödünç alma yöntemi ile çeviri): Bu metot genellikle kültüre özgü öğeler, modern kavramlar ve moda sözcüklerle uğraşırken kullanılır. Bir kelime metinde birkaç kez tekrarlandığında, alıntı kelimeyi açıklama ile kullanmak çok faydalıdır. Kelime ilk defa açıklama ile anılır ve sonraki zamanlarda kelime kendi başına kullanılabilir.
5. Translation by paraphrase using a related word (Bağlantılı kelime kullanarak açıklama yöntemi ile çeviri): Bu metot, kaynak öğenin hedef dilde bulunmadığı ancak farklı bir biçimde sözcükleştirildiğinde

ve kaynak metinde belirli bir biçimin kullanılma durumu göz önünde bulundurularak hedef dilde doğal ve sade olarak açıklama yapıldığında kullanılmış olur.

6. Translation by paraphrase using unrelated word (Bağlantılı kelime kullanmadan açıklama yolu ile çeviri): Açıklama metodu, kaynak öğedeki kavram hedef dilde sözcükselleştirilmediğinde kullanılabilir. Kaynak öğenin anlamı hedef dilde karmaşık olduğunda, ilgili sözcükleri kullanmak yerine kaynak metindeki ifadeden farklı kelimelerle açıklama stratejisi kullanılabilir; bir üst-ordinatı değiştirmeye veya basitçe kaynak öğenin anlamını netleştirmeye dayalı olabilir.

7. Translation by omission (Çıkarma yolu ile çeviri): Bu, sert bir metot türü olabilir, ancak bazı bağlamlarda bir kelimeyi veya ifadeyi tercüme etmeyi ihmal etmek bile yararlı olabilir. Çevirinin anlaşılmasında belirli bir öğenin veya ifadenin aktardığı anlamın belirtilmesi gerekmiyorsa, çevirmenler uzun açıklamalardan kaçınmak için bu metodu kullanır.

8. Translation by illustration (Örnekleme yolu ile çeviri): Bu metot, hedef eşdeğer öğe kaynak öğenin bazı yönlerini kapsamadığında ve eşdeğer öğe, özellikle aşırı açıklamayı önlemek ve kısa ve öz olmak için gösterilebilen fiziksel bir varlığa atıfta bulunduğunda yararlı olabilir (Owji, 2013).

Bu çalışmada Mona Baker tarafından ortaya atılan çeviri prosedürleri ile mikro analizden elde edilen veriler Lawrence Venuti'nin "yerlileştirme" (domestication) ve "yabancılaştırma" (foreignization) çeviri stratejileri eşleştirilerek bir makro analiz gerçekleştirilerek çevirmenlerin kültürel unsurları aktarımındaki genel eğilimleri incelenecektir.

Yerlileştirme (domestication), kaynak metne (ya da erek kültürden farklı bir kültüre) ait kültürel ögeleri kültüre uygun bir biçimde uyarlamaya dayanan çeviri stratejisidir. Bu stratejide önemli olan hedef kitledir (Venuti, 1995). Kültürel öğe hedef kitlenin anlayabileceği bir biçimde çeviri yapılır. Hedef kültürde varsa karşılığı yok ise uyarlanması yapılır. "Kaynak metni, konusu, karakterleri ve olayın geçtiği yerlerle birlikte erek kültüre taşımak. Olay örgüsünü korurken karakter isimlerini, yemek adlarını, âdetleri, mekânları vb. yerlileştirmek" (Gürçağlar, 2014).

Yabancılaştırma (foreignization), erek kültürdeki öğeleri koruma olanağı sunan bir çeviri stratejisidir. Bu strateji ile kültür tanıtımı yapılmış olur. Kültürel öğeler birebir aktarılır. Bu ögeler genellikle kaynak kültüre aittir. Erek metnin, kültürel değiştirgenler düzeyinde kaynak metin yazarının ve kitlesinin bağlamına biçem bakımından yaklaştırılması ve kültür değişkenlerinin erek metne aktarılması söz konusudur (Taş, 2017).

Mona Baker'in 8 yöntemi ile Venuti'nin yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejisi bu düzlemde ele alınacaktır;

Translation by a more general word, Translation using a loan word Baker'in bu yöntemleri Venuti'nin yabancılaştırma stratejisine hizmet etmektedir.

Translation by a more neutral/ less expressive word, Translation by cultural substitution, Translation by paraphrase using a related word, Translation by paraphrase using unrelated words, Translation by omission ve Translation by illustration Baker'ın geri kalan bu yöntemleri ise Venuti'nin yerelleştirme stratejisine hizmet etmektedir. Çalışmada ise bu bağlamda ele alınacaktır.

Kitap Hakkında Bilgi

Amerika devletine yönelik bir terör saldırı olmuştur. Toplum bu durumdan oldukça fazla bir biçimde etkilenmiştir. Gilead adı verilen bir devlet kurmuşlardır ve bu kurulan devlet askeri diktatörlük ile yönetilmekteydi. Diktatörlüğün yanında koyu Hristiyanlık ve teokrasi de ülkeye hâkimdir. Bu yeni yönetim şeklinden en çok toplumda kadınları etkilenmiştir. Yeni yönetim kadınların ellinden özgürlüklerini almış artık yaşamları tamamen dinsel kurallara bağlıydı. Birtakım kimyasallar ve hastalıklar yüzünden doğurganlık azalmıştır. Kadınların doğurganlık oranlarında ciddi düşüşler olmuştur. Doğuran kadına çok az rastlanmaktadır. Bundan dolayı "damızlık" kelimesi ortaya çıkmıştır. Hikâyemizin başkahramanı ve anlatıcısı da bu damızlık kızlardan birisidir. Bu kızların asıl adı Offred'dir. Türkçe'ye ise Fred'inki olarak aktarılmıştır. Fred'inki isminin nedeni de tayin edildikleri komutanın bir çeşit onun sahibi olmasıdır. Offered, işe erken giderken sıradan bir gün gibi sigara almak için dükkâna girer ve kart ile ödeme yapamaz. İş yerine vardığında ise işten çıkarıldığını öğrenir. Yeni çıkan yasalardan dolayı artık kadınlar iş yerinde çalışamaz, mülk sahibi

olamaz ve paralarını eşleri olmadan harcayamazlar. Bu yaşananlardan sonra durumun farkına varan Offred, kocası Luke ve kızlarıyla ülkeyi terk etmeyi dener ama başarılı olamaz ve hem kızını hem de kocasını kaybeder.

Damızlık kızlar, onlardan sorumlu olan teyzeler ile üreme konusunda sıkı bir eğitim alır ve komutanlara tayin edilirler. Görev boyunca bazı kurallar vardır. Özel eşyalar almak, okumak, konuşmak, yazmak yasaktır. Çiftleşme sırasında öpüşmek, dokunmak, tamamen soyunmak, duygularını ifade etmekte yasaktır. Çiftleşme törenlerine komutanların eşleri bile gelmektedir. Offred'in tayin edildiği evde komutan Fred, eşi Serena Joy, evin günlük işlerinden sorumlu olan Martha adı verilen Cora ve Rita adında iki Martha ve Nick isimli şoför yaşamaktadır. Serena Joy'un başka bir gece Nick ile yaşadıkları cinsel deneyim, gittikçe gizemli ve yakın bir ilişkiye dönüşür. Sürekli Nick'in odasında vakit geçirirler ve adını koyamadıkları bir münasebetleri olur.

Offred bir gün yakalanır, ihbar edileceğini düşünür ve odasında intihar yolları düşünürken cenaze otobüsüne benzer bir otobüsün geldiğini fark eder. Odasında görevli kişileri beklerken Nick gelir ve ses çıkarmadan yanına çağırıp, bunların düzmece olduğunu ve onlarla gitmesi gerektiğini söyler. Nick'ten başka çaresi olmayan Offred, gelen kişilerle gider (Atwood, 1985).

Kültürel Unsurların Çevirisinin Analizi

Çalışmanın bu bölümünde seçilen eserde kaynak metinde seçilen kesitler yani kültürel öğeler (Newmark'ın taksonomisine göre sınırlandırılmış, maddi kültür) kaynak metinde ve erek metinde geçen bu unsurlar orijinali ve çevirisi ile kıyaslanıp Mona Baker yöntemleri ile Venuti'nin stratejisini eşleştirdiğimiz açıdan inceleme yapılacaktır. Çeviri eleştirisi açısından çeviri sorunu içeren kültürel unsurların çevirmen tarafından nasıl aktarıldığı ve seçimlerinin neler olduğu örnekler dâhilinde incelenecektir.

Örnek 1:

K.M: "They kneel and the Commander prays and then they take the **red veil**, as the rest of us have done."

E.M: "Diz çökerler ve Komutan dua eder ve **kırmızı duvağı** alırlar, bizlerin de yapmış olduğu gibi."

Kaynak metinde 'red veil' olarak kullanılan kelime erek metne 'kırmızı duvak' olarak aktarılmıştır. Erek kültürde kırmızı duvak kelimesi genellikle düğün kültürüne uygun olarak yaygınca kullanılan bir terimdir. Türkçe'de bu terim 'gelinin baba evinden ayrıldığı zaman yaşadığı duygusallığı gizleme amaçlı kullanılan örtü, duvak' olarak kullanılır. Mona Baker'e göre kaynak metindeki kelime erek metin kültürüne göre uyarlanmıştır. Bu sebeple Baker'in "Translation by cultural substitution" yöntemi kullanılmıştır.

Örnek 2:

K.M: "Then the woman made me a **sandwich** and a cup of coffee and the man said he'd take me to another house."

E.M: "Sonra kadın bana bir **sandviç** ve bir fincan kahve yaptı ve adam beni başka bir eve götüreceğini söyledi."

Kaynak metinde 'sandwich' olarak kullanılan ve erek metne 'sandviç' olarak geçen kelimenin Türkçe anlamı 'iki ince ekmek arasına peynir, sucuk, tavuk eti gibi şeyler koyularak atıştırılan yiyecek' anlamındadır. Bu kelime kaynak metinden erek metne birebir olarak geçmiş ve Mona Baker'in "Translation by a loan word" metodu kullanılmıştır.

Örnek 3:

K.M: "She's an older woman, wearing a purple **robe** and gold eyeshadow, but I can tell she is nevertheless an Aunt."

E.M: "Yaşlıca bir kadın, mor bir **kaftan** giymiş ve altın rengi far surmuş, Ancak onun yine de bir Teyze olduğunu anlayabiliyorum."

Kaynak metinde kullanılan 'robe' kelimesi 'elbise, sabahlık, bornoz, kaftan' gibi anlamlara sahipken erek metinde bunun karşılığı olarak 'kaftan' kelimesi kullanılmıştır. Bu kelime erek kültüre daha yakın bir kelime olduğu için eşdeğerlilik daha çok sağlanmıştır. 'kaftan' kelimesinin Türkçe anlamı ise 'genellikle ipekli kumaştan olan, uzun ve işlemeli geleneksel üst kıyafet' olarak bulunur. Robe kelimesini erek metne anlamsal

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

olarak anlaşılır bir biçimde çevrilmesi ve bu kültürel öğenin hedef dil öğesiyle değiştirilmesi sebebiyle Mona Baker'in "Translation by cultural substitution" yöntemi kullanılmıştır.

Örnek 4:

K.M: ""My break's up anyway," says one woman, who's wearing a baby-blue laced-up **Merry Widow** and white stockings."

E.M: ""Molam bitti nasılsa," diyor, bebek mavisi dantelli **Şen Dul** kıyafeti içindeki beyaz çoraplı kadın.'

'Merry Widow' 1934 yılında ABD'de Ernst Lubitsch tarafından yönetilen bir filmdir. Bu filmin konusu bir krallıkta yaşayan dul ve zengin bir kadının başından geçenler hakkındadır. Bu yüzden 'Merry Widow' bu film sayesinde Türkçe 'de ki 'Şen dul' kelimesi ile özdeşleştirilerek kullanılmaktadır. 'Şen dul' kelimesi ise 'eşinin ölümünden sonra dul kalmış eşlerin boy göstermesine, eşinden kalan miras ile keyif sürmesine ve yeni bir eş arama çabasına girmesine yönelen kadın veya erkek kişisine denir'. 'Şen dul kıyafeti' ise genellikle 'jartiyerli, askısız korse veya büstiyerdir'. Burada kaynak metindeki 'Merry Widow' kelimesi erek metne ve erek dile uygun olarak 'Şen dul' diye geçmiştir. Mona Baker'e göre Translation by cultural substitution metodu kullanılmıştır.

Örnek 5:

K.M: "That's been put on him, for the trial, even though they gave up wearing those years ago, when the sect wars first began; **cassocks** made them too conspicuous."

E.M: "Bunları yıllar önce, mezhep savaşları ilk başladığında giymekten vazgeçmiş olmalarına rağmen, mahkeme için giydirmişler ona; **cübbe** onların hemen göze çarpmalarına neden oluyordu."

Kaynak metinde kullanılan 'cassocks' kelimesi kaynak kültürde papaz cübbesi anlamına gelmektedir ve erek metinde 'cübbe' olarak çevrilmiştir. Kaynak kültürdeki anlamından daha genel bir ifade ile aktarım yapıldığı için, Mona Baker'e göre "Translation by a more general word" metodu kullanılmıştır.

Örnek 6:

K.M: "I left that old hag Aunt Elizabeth tied up like a **Christmas turkey** behind the furnace."

E.M: "Şu kocakarı Elizabeth Teyze'yi kaloriferin arkasında bir **Noel hindisi** gibi durulmuş bıraktım."

Kaynak metinde 'Christmas turkey' erek metne birebir olarak 'Noel hindisi' diye aktarılmıştır. Kaynak kültüre ve Hristiyanlık dinine ait olan bu terimin erek kültürde eşdeğer bir karşılığı yoktur. Noel hindisi kaynak kültürde yılbaşı için yapılan özel bir yemektir. Genel olarak herkesin anlayabileceği bir biçimde aktarım tercih edilmiştir. Böylece Mona Baker'in Translation by a more general word metodu kullanılmıştır.

Örnek 7:

K.M: ""Pull the **hood** down over your face," he says."

E.M: ""**Kukuletayı** yüzüne kadar indir," diyor."

Kaynak metinde kullanılan 'hood' kelimesi erek metne 'kukuleta' olarak geçmiştir. TDK'ye göre 'genellikle yağmurluk, kaban, manto gibi bir giyeceğe dikili bulunan, başa geçirilen başlık' anlamındadır. Mona Baker'e göre Translation by a more general word metodu kullanılmıştır.

Örnek 8:

K.M: ""He should tell that to the Wives," Ofglen murmurs, "when they're into the **sherry**.""

E.M: ""Bunu Eşlere anlatmalıydı," diye mırıldanıyor Gleninki. "**Sherry** içinde yüzerlerken.""

Kaynak metinde kullanılan 'Sherry' kelimesi erek metne birebir şekilde 'Sherry' olarak geçmiştir. Kaynak metinde sherry beyaz üzümler kullanılarak yapılan bir İspanyol şarabıdır. Çevirmen erek metne aktarım yaparken açıklama yöntemini kullanmayıp birebir aktarım yapmıştır. Mona Baker'e göre Translation using a loan word metodu kullanılmıştır.

Örnek 9:

K.M: "I sit at the little table, eating creamed corn with a fork."

E.M: "Bir çatalla kremalı mısır gevreği yiyerek küçük masada oturuyorum."

Kaynak metinde kullanılan 'creamed corn' kelimesi erek metinde tam anlamıyla bir karşılığı olmadığı için birebir olarak 'kremalı mısır gevreği' diye geçmiştir. Kremalı mısır gevreği erek kültüre ait bir yiyecek olmayıp daha çok kaynak kültüre ait bir kelimedir. Çevirmen burada hedef okuyucunun anlayabileceği bir

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

biçimde daha genel bir çeviri tercih etmiştir. Böylece Mona Baker'e göre Translation by more general word metodu kullanılmıştır.

Örnek 10:

K.M: "It's a **garment**, apparently, and for a woman: there are the cups for the breasts, covered in purple sequins. The sequins are tiny stars. The feathers are around the thigh holes, and along the top."

E.M: "Mor yaldızlarla kaplanmış sutyeni bile var göğüsler için. Yaldız dediğim küçük yıldızlar. Tüyler kalça etrafında ve üstünde. Demek **korse** tahminim yanlış değilmiş."

Kaynak metinde kullanılan 'garment' kelimesi erek metne birebir olarak 'korse' diye geçmiştir. Kaynak metinde kullanılan korse kelimesi genel olarak 'iç çamaşırı' kullanımının aksine burada 'ince görünmek için kullanılan süslü, esnek giysi' olarak kullanılmıştır. Korse kelimesi erek kültürden daha çok kaynak kültüre ait bir kelimedir. Mona Baker'e göre Translation by more general Word metodu kullanılmıştır.

Örnek 11:

K.M: "That one was a lawyer, that one was in business, an executive position; some sort of **fast-food** chain or maybe it was hotels."

E.M: "Şu bir avukattı, şu iş dünyasındaydı, idari bir konumda; **fast- food** zinciri gibi bir şey ya da belki de oteller zinciriydi."

Kaynak metinde kullanılan 'fast-food' kelimesi erek metne olduğu gibi aktarılmış ve burada eşdeğerlilik sağlanmak için erek kültürdeki karşılığı kullanılmamış, kaynak metindeki kelime tamamen aynı birebir olarak kullanılmıştır. Kaynak metinde kullanılan fast-food kelimesinin anlamı Türkçe 'de 'ayaküstü yenilen yiyecek' anlamındadır. Bu durumda Mona Baker'e göre Translation using a loan word metodu kullanılmıştır.

Örnek 12:

K.M: ""A **gin and tonic**," I say. "But weak, please."

E.M: ""Bir **cin -tonik**," diyorum. "Ama az, lütfen."

Kaynak metinde kullanılan 'gin and tonic' erek metne birebir olarak 'cin-tonik' diye geçmiştir. Kaynak metinde kullanılan 'cin-tonik büyük miktarda buzun üzerine dökülerek yapılan bir highball (alkollü-alkolsüz içecek) kokteylidir. Cin aslında Hollanda kökenli bir içkidir ama neredeyse tüm dünyada bir İngiliz içkisi olarak bilinir. Kaynak metne ait olan bu kelimenin erek metinde herhangi bir karşılığı olmadığı için ve asıl anlamını korumak amacıyla erek metne birebir şekilde aktarılmıştır. Böylece Mona Baker'e göre Translation using a loan word metodu kullanılmıştır.

Örnek 13:

K.M: "Paid them off somehow, I hope: cigarettes, **whiskey**, or maybe they know all about it, her stud farm, maybe if this doesn't work she'll try them next."

E.M: "Onlara bir tur rüşvet yedirmiştir, umarım: sigara, **viski** ya da her şeyi biliyorlar belki, damızlık çiftliğini, belki bu işe yaramazsa, onları dener bir dahaki sefere."

Kaynak metinde kullanılan 'whiskey' kelimesi erek metne 'viski' olarak aktarılmıştır. Kaynak metinde kullanılan 'Viski, arpa, buğday, çavdar veya mısırdan damıtılarak yapılan ve meşe fıçılarda dinlendirilerek olgunlaştırılan bir tür alkollü içkidir. İskoçya'ya ait bir alkol türüdür.' Erek metinde tam bir karşılığı olmadığı için kaynak metinde kullanıldığı gibi aktarılmıştır. Böylece Mona Baker'e göre Translation using a loan word metodu kullanılmıştır.

Örnek 14:

K.M: "She puts on the **veil** to go outside, but nobody much cares who sees the face of a Martha."

E.M: "**Peçeyi** dışarı çıktığında takar, ancak kimse bir Martha'nın yüzünün görülmesine pek aldırmaz."

Kaynak metinde 'veil' olarak kullanılan kelime erek metne 'peçe' olarak aktarılmıştır. Burada erek kültüre daha yakın bir anlam aktarmak amaçlandığı için erek kültüre ait bir kelime kullanılmıştır. Erek metinde kullanılan peçe bazı İslam ülkelerinde kadınların sokağa çıkarken yüzlerini örtmek için kullandıkları tül özelliğinden, ince siyah yüz örtüsüdür. Bu metinde kullanılan kelime erek metne daha yakın bir anlamdadır. Kültüre özgü bir öğenin hedef dil öğesiyle değiştirilmesi sebebinden Mona Baker'e göre Translation by cultural substitution yöntemi kullanılmıştır.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Örnek15:

K.M: "A **bachelor**, a studio, those were the names for that kind of apartment."

E.M: "**Bekâr odası**, stüdyo; bu tur dairelerin adları böyleydi."

Kaynak metinde kullanılan 'bachelor' kelimesi erek metne 'bekâr odası' olarak geçmiştir. Bu kelime kaynak metinde 'bekâr erkeklerin ve işçilerin kaldığı oda' anlamındadır. Erek metinde de eşdeğer bir çeviri yakalamak için birebir olarak çevrilmiştir. Mona Baker'e göre Translation by a more general word yöntemi kullanılmıştır.

Örnek 16:

K.M: "We go to Milk and Honey, and to All Flesh, where I buy chicken and the new Ofglen gets three pounds of **hamburger**."

E.M: "Süt ve Bal'a ve Bilumum Etlerde uğruyoruz, ben tavuk, yeni Gleninki de bir buçuk kilo **hamburger** alıyor."

Kaynak metinde kullanılan 'hamburger' kelimesi erek metne birebir olarak 'hamburger' şeklinde geçmiştir. Hamburgerin TDK'ye göre anlamı küçük ve yuvarlak özel bir ekmeğin arasına, isteğe göre ketçap, hardal, domates vb. ile bir arada konulmuş büyükçe yassı bir tür köfteden oluşan yiyecektir. Erek metinde anlam kaybı yaşamamak için birebir olarak aktarılmıştır. Mona Baker'e göre Translation using a loan word metodu kullanılmıştır.

Örnek 17:

K.M: "When you get down as far as the chin he looks like a **vodka** ad, in a glossy magazine, of times gone by."

E.M: "Buraya kadar geldiğinizde, geçmişte kalmış zamana ait parıltılı bir derginin bir **votka** reklamındaki modellere benzetirsiniz."

Kaynak metinde geçen 'vodka' kelimesi erek metinde 'votka' olarak kullanılmıştır. Votka 'arpa, çavdar gibi tahıl tanelerinin özel yöntemlerle damıtılmasıyla elde edilen saf alkolün kaynak suyuyla sulandırılmasıyla yapılan, kokusuz bir içki türü' anlamında kullanılır. Rusya ve Polonya'dan erek kültüre geçmiştir. Mona Baker'e göre genel bir çeviri yapılmıştır. Bu sebeple Translation using a loan Word metodu kullanılmıştır.

Örnek 18:

K.M: "He's like a man toying with a steak, behind a **restaurant** window, pretending not to see the eyes watching him from hungry darkness not three feet from his elbow."

E.M: "Bir **lokanta** penceresinin arkasında, dirseğinden bir metre bile uzakta olmayan aç karanlıktan onu seyreden gözleri görmüyormuş gibi davranarak bifteğiyle oynayan bir adama benziyor."

Kaynak metinde geçen 'restaurant' kelimesi erek kültüre daha uygun bir biçimde 'lokanta' olarak geçmiştir. Hedef okuyucu üzerinde etkiye bakılarak kültüre özgü bir öğenin hedef dil öğesiyle değiştirilmesi sebebiyle Mona Baker'e göre Translation by a more general word metodu kullanılmıştır.

Örnek 19:

K.M: "…the smell of white cotton socks and white cotton **petticoats**, of dusting powder, of the innocence of female flesh not yet given over to hairiness and blood."

E.M: "…beyaz pamuk çorapların ve beyaz pamuk **jüponların**, toz pudranın, henüz kıllanmaya ve kana teslim edilmemiş dişi bedenin masumiyetinin kokusu."

Kaynak metinde kullanılan 'cotton petticoat' kelimesi erek kültüre 'pamuk jüpon' olarak geçmiştir. Bu kelime Türkçe'de 'etek altına giyilerek astar ya da içlik görevi gören kadın iç giyimi' anlamındadır. Etimolojisi Fransızcaya dayanır. Çevirmen burda genel bir aktarım tercih etmiştir. Bu durumda Mona Baker'e göre Translation by a more general word metodu kullanılmıştır.

Örnek 20:

K.M: "The laces of the **sneakers** had a design of hearts on them, red, purple, pink, and yellow."

E.M: "**Lastik ayakkabıların** bağcıklarında kalpler vardı, kırmızı, mor, pembe ve sarı."

Kaynak metinde geçen 'sneaker' kelimesi erek kültüre 'lastik ayakkabı' olarak geçmiştir. Bu terim erek kültüre ait bir terimdir. Bu kelime 'ayakkabı üzerine giyilen kauçuktan pabuç' anlamı taşır. Erek kültüre ait bir giysidir. Hedef okuyucu baz alınarak bir çeviri tercih edilmiştir. Kaynak metne özgü bir öğenin hedef

metinde varolan özgü bir kelimeyle değiştirilmiştir. Bu durumda Mona Baker'e göre Translation by cultural substitution metodu kullanılmıştır.

Örnek 21:

K.M: "…in the little outfit I'd bought her just a couple of weeks before, striped overalls and a blue **T-shirt**."

E.M: "…üstünde sadece birkaç hafta önce aldığım çizgili tulum ve mavi bir **tişört** vardı."

Kaynak metinde kullanılan 'T-shirt' kelimesi erek metne 'tişört' olarak geçmiştir. Mona Baker'e göre Translation using a loan word metodu kullanılmıştır.

Örnek 22:

K.M: "I stifle it in the folds of the hanging **cloak**, clench my eyes, from which tears are squeezing."

E.M: "Asılı **pelerinin** katları arasında boğuyorum gülmeyi, yaşların sızdığı gözlerimi yumuyorum."

Kaynak metinde geçen 'cloak' kelimesi hedef metne 'pelerin' olarak aktarılmıştır. Cloak kelimesi pelerin anlamına gelmektedir. Çevirmen burada kelimeyi olduğu gibi aktarmış bir değişiklik ve uyarlama yapmayı tercih etmemiştir. Burada Mona Baker'in çeviri metoduna göre Translation by a more general word yöntemi kullanılmıştır.

Örnek 23:

K.M: "I'll do without, I said. I'm not that hungry. This was good, it fit in with the dizziness. But I could manage the **toast**, I said. I didn't want to go without breakfast altogether."

E.M: "Kahvaltısız idare ederim, dedim. O kadar aç değilim. İyiydi bu, baş dönmesine uyuyordu. Yine de **kızarmış ekmeği** yiyebilirim, dedim."

Kaynak metinde yer alan 'toast' kelimesi hedef metne 'kızarmış ekmek' olarak aktarılmıştır. Çevirmen burada birebir almak yerine hedef kitleye daha yakın olması adına kızarmış ekmek tercihi yapmıştır. Toast yiyeceği Avrupa kültürüne ait olduğu için çevirmen daha doğal bir çeviri ve hedef dile öğesi ile yapmayı tercih etmiş buna göre Mona Baker'in Translation by a more neutral/ less expressive word yöntemi kullanılmıştır.

Örnek 24:

K.M: "…she gets the cakes and pies, the **jelly**, the bouquets of flowers from their gardens."

E.M: "…bu sefer kekleri ve börekleri, **marmelatları**, onların bahçelerinden gelen çiçek buketlerini alan o olur."

Kaynak metinde 'jelly' olarak geçen kelime jöle anlamına gelirken çevirmen burada jöle yerine 'marmelat' kelimesini kullanmayı uygun bulmuş. Marmelat tercih etmiştir fakat marmelat jöle gibi yine bizim kültürümüze ait bir öğe değildir. Genel bir çeviri yaptığı görülmektedir. Bu durumda Mona Baker'in Translation by a more general word yöntemi kullanılmıştır.

Örnek 25:

K.M: "No quailing, no clinging there, not in those capes and rough **tweeds**, those boots that came to the knee."

E.M: "Bu pelerinlerde ve kaba **tüvitlerde**, dizlere dek gelen şu çizmelerde sinmişlikten, kendine güvensizlikten eser yok."

Kaynak metinde de 'tweeds' olarak geçen kelime Fransızca kökenli olup yünlü kumaş anlamına gelmektedir. Tüvit kumaş tarihte ilk İskoç çobanları tarafından kullanılmıştır. İskoç çobanlar soğuktan korunmak için tüvit kumaşları tercih etmiştir. Sanayi devrimi ile tüvit kumaşı tüvit dokumacılığı ile ulusları bir moda haline gelmiştir. Çevirisine bakıldığında ise tüvit olarak aktarılmıştır. Mona Baker'in çeviri metoduna göre genel bir çeviri olduğu için Translation by a more general word yöntemi kullanılmıştır.

Örnek 26:

K.M: "Most households bake their own, though you can get dried-up rolls and wizened **doughnuts** at Daily Bread, if you run short."

E.M: Çok gerekirse, Günlük Ekmek'ten küçük, kuru ekmekler ve pörsük **gözlemeler** alınabilirse de çoğu evler ekmeklerini kendileri pişirirler.

Kaynak metinde 'doughnuts' olarak geçen kelime 'tatlı çörek' anlamına gelmektedir. Fakat çevirmen burada 'gözleme' olarak uyarlamada bulunmuştur. Doughnut Amerikan kültürüne ait bir tatlıdır. Gözleme ise

Türk kültüründe yapılan bir yiyecektir. Çevirmen daha çok hedef metnin anlamasını amaçlamıştır. Bu durumda Mona Baker'in yöntemlerine bakarsak Translation by cultural substitution yöntemi kullanılmıştır.

Örnek 27:

K.M: "She got up and went to the kitchen and poured us a couple of **Scotches**, and came back and sat down and I tried to tell her what had happened to me."

E.M: "Kalktı, mutfağa gitti ve bize bir duble **Scotch** doldurdu, geri jeldi, oturdu ve ona başıma gelenleri anlatmaya çalıştım."

Kaynak metinde kullanılan 'Scothes' kelimesi 'iskoç viskisi' anlamına gelir. Malt arpadan üretilen bir viski çeşididir. İskoçya ile özdeşleşmiş bir viski türüdür. Bu alkollü içeceği çevirmen birebir olarak çevirmeyi tercih etmiştir. Mona Baker'in yöntemine göre Translation using by a loan word yöntemi kullanılmıştır.

Örnek 28:

K.M: "We stand looking at this building, which is in shape more or less like a church, a **cathedral**. Ofglen says, "I hear that's where the Eyes hold their banquets.""

E.M: "Biçim olarak az çok bir kiliseyi, bir **katedrali** andıran bu binaya bakarak duruyoruz. Gleninki "Buranın Gözler'in ziyafetlerini verdikleri yer olduğunu duydum," diyor."

Kaynak metinde kullanılan 'Katedral' Hristiyanların ibadet ettiği bir mekândır. Bu dini kültür Türk kültüründe olmadığından çevirmen bu kelimeyi aktarırken doğal olarak birebir çeviri yapmıştır. Mona Baker'in çeviri yöntemine göre genel bir çeviri yaptığı için Translation using by a loan word yöntemi kullanılmıştır.

Örnek 29:

K.M: "You can't make an **omelette** without breaking eggs, is what he says."

E.M: "Yumurta kırmadan **omlet** yapamazsın, diyor. Daha iyisini yapabileceğimizi düşünmüştük."

Kaynak metinde kullanılan 'omelette' kelimesi tarihe bakıldığında ilk Antik İran'da yapıldığında inanılır. Sonrasında ise Japonya, İspanya, ABD'ye kadar yayılmıştır bu yemek. Böylece bu yemeği çevirmen olduğu gibi aktarmış. Mona Baker'e göre yine genel bir çeviri tercih edilmiş ve Translation using by a loan word yöntemi kullanılmıştır.

Örnek 30:

K.M: "…their blue Wives and white-veiled daughters on their dutiful way to Salvagings or Prayvaganzas, or their dumpy green Marthas, or the occasional **Birthmobile**, or their red Handmaids, on foot. Or sometimes a black-painted van, with the winged Eye in white on the side."

E.M: "…mavi Eşler ve beyaz peçeli kızların, tıknaz yeşil Martha'ların, arada sırada **Doğumarabasının** ya da yaya gezen kırmızı Damızlık Kızlar'ın dışında kimsenin geçmediği bu bariyerin yanında sonsuza dek durdukça düşündükleri şey bu olsa gerek."

'Doğumarabası' kelimesi Türk dilinde mevcut olmayıp, yazarın kaynak metne göre şekillendirdiği bir kültürel unsurdur. Çevirmen burada kendi hayal gücünü kullanmıştır. Erek metne eşdeğer, birebir çeviri yapmamıştır. Kaynak öğedeki kavram hedef dilde sözcükleştirilemediğinden çevirmen ekleme yoluyla açıklama yapmıştır. Bu durumda Mona Baker'in Translation by a more general word metodu kullanılmıştır.

Örnek 31:

K.M: "Bathrobes, **nightcaps**."

E.M: "Bornozlar, **gece takkeleri**."

Kaynak metinde kullanılan 'nightcaps' erek metinde 'Takke' ince kumaştan dikilmiş veya ipten örülmüş (TDK) anlamına gelmekte olup, normalde Müslüman erkeklerin namaz sırasında başlarına taktıkları ve başın saç kısmını kaplayan bir aksesuardır. Çevirmen burada erek metne özgü kelimeyi kaynak metne birebir, eş değer şekilde yapmıştır. Hedef okuyucu üzerindeki etkisini göz önünde bulundurularak kaynak metne özgü olan kültürel öğenin, hedef dil öğesiyle değiştirilmesi sebebiyle Mona Baker'in Translation by a more general word metodu kullanılmıştır.

Örnek 32:

K.M: "Dozens of paintings of **harems**"

E.M: "Düzinelerce **harem** resimleri"

Kaynak metinde kullanılan 'harems' erek metne 'Harem' kelime kökeni örtmek, gizlemek olan Arapça'dan gelen, ev konak ve saraylarda genellikle iç avluya bakacak şekilde planlanan kadınların yabancı erkeklerle karşılaşmadan rahatça günlük hayatlarını sürdürdükleri yer anlamına gelmektedir. Çevirmen burada Arapça kökenli erek metne ait olan bir sözcüğü, çevirinin etkisini arttırmak amacıyla olduğu gibi bırakıp, eş değer, birebir çeviri yapmıştır. Mona Baker'in Translation using by a loan word metodu kullanılmıştır.

Örnek 33:

K.M: "Let's go for a **beer**."

E.M: "Hadi, **bira** içmeye gidelim."

Kaynak metinde kullanılan 'beer' kelimesi erek metne 'bira' olarak geçmiştir. Bira dünyada en eski ve en çok görülen alkollü içeceklerden birisidir. Ortadoğu'da muhtemelen tesadüf sonucu, buğday çorbasının mayalanması ile keşfedildi. Ortaçağdan bu yana özellikle Kuzey Avrupa, biranın ana yurdu haline gelmiştir. Bu kelime kaynak metinden erek metne birebir geçmekte olup, Mona Baker'in Translation by a more general word metodu kullanılmıştır.

Örnek 34:

K.M: "…here,shopping, is where you might see someone youknow, someone you've known in the time before, or at the **Red Center**."

E.M: "…burası, alışveriş yeri, tanıdığınız birini görebileceğiniz bir yer, önceki zamandan ya da **Kırmızı Merkez**'den."

Kaynak metinde kullanılan 'red center' erek metne 'kırmızı merkez' olarak aktarılmıştır. Kırmızı Merkez; hikâyede damızlık kızların eğitim aldığı ev olarak kurulan bir yerdir. Çevirmen burada hayal gücünü kullanmıştır. Erek metne eşdeğer, birebir çeviri yapmamıştır. Kaynak öğedeki kavramın hedef metinde bir anlam ifade etmediği için çevirmen basitçe anlamı netleştirmek için Kırmızı Merkez olarak çevirmiştir. Mona Baker'in Translation by paraphrase a related word metodu kullanılmıştır.

Örnek 35:

K.M: "Dozens of paintings of harems, fat women lolling on **divans**, turbans on their heads or velvet caps, being fanned with peacock tails, a eunuch in the background standing guard."

E.M: "Düzinelerce harem resimleri; başlarında türbanlar ya da kadife şapkalar bulunan, tavus kuşu tüyleriyle yelpazelenen, divanlar üstünde sere serpe yatan şişko kadınlar, arka planda nöbet tutan bir harem ağası."

Kaynak metinde kullanılan '**divans'** kelimesi erek metne 'divanlar' olarak aktarılmıştır. Divan; kol koyacak yeri olmayan, arkalıksız, üstü minderli ve yastıklı olabilen kerevet, arkası olmayan kanepe anlamına gelmektedir. Çevirmen burada erek metne ait olan kelimeyi kaynak metne aktarmıştır. Doğrudan bir aktarım yapıldığı için Mona Baker'in Translation using a loan word metodu kullanılmıştır.

Örnek 36:

K.M: "I feel like **cotton candy**: sugar and air."

E.M: "**Pamuk helva** gibi hissediyorum kendimi: şeker ve hava."

Kaynak metinde kullanılan 'cotton candy' kelimesi erek metne 'pamuk helva' olarak aktarılmıştır. Pamuk şeker, pamuk gibi yumuşacık bükülmüş, genellikle renkli bir şekerlemedir. Az miktarda gıda boyası ve aroma içerir. Helva ise Türkiye'de pek çok Orta Doğu ülkesinde yaygın bir tatlı olup pamuk şekerden farklıdır. Çevirmen burada pamuk şeker yerine helvayı tercih etmiştir. Erek kitleye sözcüğü daha açıklayıcı aktarmak istemiştir. Mona Baker'in Translation by cultural substitution metodu kullanılmıştır.

SONUÇ

Yazın eserlerinde, incelemede çeviride ve eleştiride amaç yazarın kaynak eserde yakaladığı etki kültürel öğe, ilettiği mesaj çerçevesinde incelenen unsurların kaynak ve erek metin kıyaslanarak aktarımların Mona Baker ve Venuti'ye göre incelemektir. Edebi eserlerden keyif almak, amacıyla yazılırken bir kadarda o çevirisi ve aktarılması oldukça fazla emek, çalışma ve altyapı isteyen bir alandır. Çevirmene görüldüğü üzere çok fazla yük ve görev düşmektedir. 20. yy. Kanadalı öykü ve roman yazarı Margaret romanında distopyanın güçlü feminist yönünü göstermiştir. Romanında kadın haklarının bugünkü halinin aksine döndüğünde çıkacak

sonucu incelemiştir. Bu öykü 1980 yıllarının ortalarında yazılmış olup 1985 yılında basılmıştır. Bu kitapta meclis ve anayasadan bahsedilmemiştir. Gilead Cumhuriyeti olarak adlandırılan aslında, Amerika'nın altyapısını oluşturan 17.yy Protestanlığı yapıtaşı üzerine kurulur.

Erek kültüre, yayınevi politikasına uygun olarak analiz ettiğimiz bu çeviri, çevirmenler tarafından farklı yöntemlerle ele alınmıştır. Sevinç- Özcan Kabakçıoğlu seçimlerini ve süreçlerini devrik, yer yer karmaşık, bazı bölümlerde ise anlaşılması güç bir şekilde yansıtmıştır. Kabakçıoğlu çevirmenleri kullandığı dille ve dil aracılığıyla yaratılan etkiye daha çok Farsça, Arapça, Fransızca, Latince kökenli kelimelere rastlanmıştır. Eşdeğer kavramından uzak olan kelimelere de yer verilmektedir. Bu inceleme sonucun da 36 örnek analizinde Mona Baker'in Çeviri prosedürlerinden Tranlation by a more neutral/less expressive word ve Translation by paraphrase using a related word çeviri metotları sadece birer kez, Translation by a cultural substitution çeviri metodu ise 7 kez olmak üzere 9 tane kültüre özgü unsur Venuti'nin yerlileştirme stratejisi (domestication) kapsamında çevirmenler tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Yine, yerelleştirme stratejisine hizmet eden diğer çeviri metotları Translation by Paraphrase using unrelated word, Translation by omission ve Translation by illustration metotlarının ise hiç kullanılmadığı tesbit edilmiştir. Geri kalan 27 kültürel unsurun 14 tanesinde Translation by a more general word ve 13 tanesinde Translation using a loan word kullanılmak üzere; Venuti'nin yabancılaştırma stratejisine (foregnization) hizmet eden metotlar tespit edilen kültüre özgü unsurları üzerinde %75 oranında kullanılmıştır. Çevirmen kültürel öğeleri daha çok yabancı öğelerin korunduğu, kültürel farklılıkların erek kültüre taşındığı erek kitleye kaynak kültürü hissettirme ve tanıtma amacı güttüğü bir aktarım olmuştur. Bu nedenle Venuti'nin yerlileştirme stratejisi ile bilhassa kılık-kıyafet unsurlarını Türk kültürüne uygun bir biçimde çevirmeyi tercih etmiştir. Genel olarak; yabancılaştırma stratejisi baskın olsa da çevirmen bazı kısımlarda Türk kültürüne uygun ifadelere yer vermiştir.

KAYNAKÇA

1. Atwood, M. (1985). Handmaid's Tale. Canada: McClelland and Stewart Houghton Mifflin Harcourt (ebook).
2. Bassnet, S. (1992). Translation Studies. London / New York: Routledge.
3. Demirekin, M. (2013). Martı Romanının Türkiye Türkçesine Çevrilmesive Çeviri Sorunlar. Yüksek lisans tezi, s. 62-63.
4. Dinçay, K. (2008). Çeviri Eğitimi. Kuram ve Uygulama. Ankara: Nobel Basımevi.
5. Gürçağlar, Ş. T. (2014). Çevirinin ABC'si. İstanbul: Say yayınları.
6. Newmark, P. (1988). A Textbook of Translation. Prentince Hall.
7. Newmark, P. (1988). Approaches to Translation. Hertfordshire, UK: : Prentice Hall.
8. Owji, Z. (2013). Translation Strategies: A review and Comparison Theories. 17(1).
9. Özcan, M., & Eray, A. (2017). Ahmet Hamdi Tanpınar'In Huzur Adlı Romanının Arapçaya Çevirisindeki Deyiş, Deyim, Atasözleri Ve Manilerin Çoğul Dizge Kurami Işiğinda Incelenmesi. Turkish Studies (Elektronik), 12(3), s. 701-716.
10. Taş, S. (2017). Kültürel Unsurların Çevirisi ve çeviri stratejileri. Humanitas-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 5(10), s. 1-14.
11. Venuti, L. (1995). The Translator's Invisibility. London: Routledge.
12. Wills, W. (1982). The Science of Translation: Problems and Methods. Stuttgart: Tübingen : G. Narr.
13. Yücel, F. (2007). Çeviri Eleştirisi Neyi Eleştirir? Sosyal Bilimler Dergisi.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(33)

MEHMET DOĞAN[96]; MUHAMMED ŞAKİR MAMAK[97]

CUMHURİYET DÖNEMİ ORTAÖĞRETİMDE ZORUNLU VE SEÇMELİ DİN DERSLERİNİN TARİHİ GELİŞİMİ[98]

THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF COMPULSORY AND ELECTIVE RELGION COURSES IN SECONDARY EDUCATION IN THE REPUBLICAN PERIOD

ÖZ

Din öğretimi ilk insanlık tarihinden bu yana büyük bir önem arz etmektedir. Müslüman toplumlarda Din öğretimi tarihi süreçte çeşitli kurumlarda devam etmiştir. Zaman zaman kesintiye de uğrasa ülkemizde de Cumhuriyet döneminde Din öğretimi devam etmiştir. Biz de bunu önemli dönüm noktalarına ayırarak bu makalede inceledik.

2012 yılından itibaren Seçmeli din derslerinin artarak din öğretiminin nicel olarak arttığını görmekteyiz. Nitelik olarak neler olduğunu görmek başka bir araştırmanın konusudur. O yüzden o konuya değinmedik.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Seçmeli Din Dersleri, Zorunlu Din Dersi.

ABSTRACT

Religious education has been of great importance since the first human history. Religious education in Muslim societies has continued in various institutions in the historical process. Although it was interrupted from time to time, religious education continued in our country during the Republican period. We have examined this in this article by dividing it into important turning points.

Since 2012, we see that religious education has increased quantitatively with the increase in elective religion courses. Seeing what happened in terms of quality is the subject of another research. Therefore, we have not touched on that subject.

Keywords: *Religious Education, Religious Lessons in School, Compulsory Religious Course.*

[96] İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi; mhmtdgn0234@gmail.com,;ORCID: 0009-0008-4297-9970

[97] Aziz Bayraktar İmam Hatip Ortaokulu , Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni; muhammedmamak199440@gmail.com; ORCID: 0000-0003-2534-3467

[98] Bu makale Muhammed Şakir Mamak'ın; FIRAT ÜNİVERSİTESİ, SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ, FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI, "ORTAÖĞRETİM DİN AHLAK VE DEĞERLER ALANI SEÇMELİ DERSLERİNİN ÖĞRENCİ GÖRÜŞÜYLE DEĞERLENDİRİLMESİ (Elazığ İli Örneği)" adlı Yüksek lisans tezinden esinlenerek yazılmıştır.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Din, bireyin hem toplumsal hem de bireysel kimliğinin vazgeçilmez bir unsuru olarak yaşam boyu etkisini her alanda sürdürmektedir. Din korkularda, ümitlerde ve değerlerde var olur. Ahlaki yargı, dünya görüşü ve yaşamın anlamı için her zaman ana referans kaynağıdır. İnsanlar en kötü, sıkıntılı ve çaresizlik anlarında dine yönelirler. Sıkıntılı anlarında "Ya Allah" diyerek Allah'a yönelirler.

Dine iman, insanın manevi seviyesini besleyen gıda gibidir. Kişisel olarak ve toplumsal açıdan dinin suçu azaltmada ve erdemi arttırmada olumlu etkisi olduğu bir gerçektir. Hiç şüphe yok ki güzel ahlâk, toplumun gelişmesi ve güçlü olması için hayati öneme sahip ve toplumun ayrılmaz bir parçası olması gerekiyor. Bu kendiliğinden olacak bir şey değil. Bunu sağlamak okulun görevidir.

Konumuz gereği bizlerde İslam'da eğitim ve öğretimi ele alacağız. İslâm eğitim tarihi Hz. Muhammed(sav)'ten bu yana süregelen bir uğraştır. Peygamberimiz İslamiyet'in ilk yıllarında bir okul görevi gören Darül-Erkam'da eğitim öğretimi sistemleştirmeye başladı. Bu okulun öğrencileri olan Sahabelere öğretmenliği bizzat Peygamberimiz yapmış, eğitim vermiştir. Medine döneminde ise Peygamber Mescidinin yanında kurulan ve eğitim merkezi olan Suffe, aynı zamanda İslam'ın ilk üniversitesi olarak kabul edildi. Elbette peygamberimizin eğitim faaliyetleri bununla sınırlı kalmadı. Her fırsatta evde, çarşılarda, alışverişte eğitim faaliyetlerini gerçekleştirdi. Aynı zamanda Hz. Ömer'in halifelik yıllarında İslamiyet'ten önceki dönemlerde okuma yazma ve güzel konuşma eğitimi veren küttaplar, sonrasında Kur'an-ı Kerim ve hadis eğitimi de vermeye başladılar (Kazıcı, 2016, s.7-30).

Peygamberimizden sonra mescitlerin sayısı arttı ve mescitler hem ibadethane hem de İslami eğitimin verildiği birden fazla fonksiyona sahip oldu. Ancak zamanla eğitime olan ilginin artması, İslamiyet'in genişlemesi ile birlikte İslami eğitim almak isteyen kişilerin de sayısı arttı ve camiler kapasite olarak bu ihtiyacı karşılamada yetersiz kaldı. Cemaat arasında huzursuzluklarda ortaya çıkınca din eğitiminin yapılabileceği farklı mekân arayışlarına yöneldiler ve medreseleri inşa ettiler. Medreseler XI. yüzyıldan bu yana inşa edilmiş ve geliştirilmiştir. 1067 tarihinde inşa edilen Nizamiye Medresesi bu alanda büyük bir öneme sahiptir. (Zengin, 2015, s. 26)

Osmanlı Devleti döneminde de faaliyet gösteren medreseler, eğitim öğretimin merkezi olmayı sürdürmüş ancak zamanla Avrupada gelişim gösteren teknolojik yeniliklerin gerisinde kalarak gerileme sürecine girmişlerdir. Teknolojik yenilikleri başka sebepler de takip edince Osmanlıda medreseler işlevini giderek kaybetmiş ve farklı arayışlar ortaya çıkmıştır.

Tanzimat Fermanı ile birlikte yabancılara kendi eğitim kurumlarını açma konusunda kolaylık sağlanmış ve Osmanlı devleti de bu alanda yeniliğe gitmiştir. Hal böyle olunca Batıya yönelik eğilimlerde de ciddi bir artış olmuştur. Eğitim faaliyetlerinin yapıldığı birinci kademe olan ilkokullarda tekli sistem sona ermiştir. Maarif-i umumiye nizamnamesi ile sıbyan okulunun, Maarif nezarete kapsamında İptidai Mektebi gibi yeni eğitim kurumlarının faaliyet göstermesi ile birlikte eğitimde de tekli eğitim yerini ikiliğe bırakmıştır. Eğitimin birinci kademesinde yer alan bu sistem zamanla diğer kademelerde de etkisini göstererek rüştiye ve idadilerin birbirleri ile kutuplaşmasına neden olmuştur. Medreseler bu süreçte olaylardan ve gelişmelerden bağımsız kalmayı tercih etmiştir. Bu sebeple dönemin gelişmelerine ayak uyduramayan bu kurumlar Osmanlı zamanında çözüm üretilip geliştirilmeye çalışılsada etkisi giderek azalacaktır. (Cebeci,2015, s.144)

Türkiye de yer alan eğitim kurumlarındaki din eğitimi genellikle mevcut siyasi görüşler çerçevesinde şekillenmiştir.1923 yılı ile 1982 yılı arasında ki zaman dilimine göz attığımızda din derslerinin bazen mecburi bazen isteğe bağlı bazen de müfredat dışı bırakıldığı görülmektedir. 1982 yılında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersi müfredata eklenmiş ve ilköğretim ile ortaöğretim kademelerinde okutulması zorunlu bir ders olmuştur.

2012 tarihini incelediğimiz zaman resmî gazetede 6287 sayılı 4+4+4 Eğitim yasası ile birlikte 8 sene olan mecburi eğitimin 12 seneye uzatıldığını görmekteyiz. Bu karar ile birlikte ilköğretim 4 seneye düşürülürken ortaokul ise 4 seneye çıkarılmıştır. Ayrıca madde de "Ortaokul ve liselerde, Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı derslerinin isteğe bağlı seçmeli dersler olarak okutulmasına imkân tanımasıdır." ifadesi ile güncellemeye gidilmiştir. Talim Terbiye Kurulu, 25.06.2012 tarih ve 124 sayılı kararıyla ortaöğretim

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

kurumları için ders çizelgesi yayınlanmıştır. Bu kararı incelediğimiz zaman ortaokul ve ortaöğretim de yer alacak seçmeli dersler listesine Temel Dini Bilgiler dersi eklenmiştir.

1. Cumhuriyet Dönemi Ortaöğretimde Din Derslerinin Tarihsel Gelişimi

1.1. 1920-1946 Arasında Ortaöğretimde Türkiye'de Din Eğitimi

Türkiye'de ki dini eğitimin tarihsel gelişim sürecine hâkim olabilmek için siyasi değişim ve gelişimi iyi anlamamız ve yorumlamamız gerekir. Çünkü eğitim faaliyetleri ne kadar bilim ve teknoloji ile paralellik gösteriyor olsada ülkemizde bu etkileyici faktörler yerini siyasi konulara bırakmıştır.

TBMM ile birlikte, ülkemizde işleri düzenlemek adına mecliste encümenlik sistemine yer verilmiştir. Ayrıca savaş durumlarında eğitim faaliyetlerini yürütme görevi amacıyla Maarif Encümeni sistemi oluşturulmuştur.

Encümen başkanlığı yapan Hamdullah Bey'in bir konuşmasında: "Her ulus dini bir terbiye alır. Bizim çocuklarımız da dini bir terbiye almalıdır." ifadeleri ile dine karşı ılımlı bir tutum sergilediği görülmektedir. Lakin ilerleyen süreçte din eğitiminin giderek zayıfladığını ve sonuç itibari ile bütün kademelerde din eğitimine son verildiği görülmektedir. (TBMM Tutanak Dergisi, 1923, s.71)

Osmanlı döneminde tartışmadan öteye gidilemeyen eğitimde birlik konusu sonuçlandırılamamıştı. Bu dönemde yer alan ve amaçları birbirinden oldukça farklılık gösteren birçok eğitim kurumları(medreseler, evkaf mektepleri, azınlıkların ve yabancılar misyonerlik kapsamında açtığı mektepler vs.)birlik konusunun önemini tekrar gün yüzüne çıkardı ve Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile bu sorun çözüme kavuştu. (Cebeci, 2015, s.144)

3 Mart 1924 yılında çıkarılan ve 1982 yılında yürürlüğe giren Anayasa'nın 174. maddesiyle, ''Anayasa'ya aykırı olduğu şeklinde anlaşılmaz ve yorumlanamaz'' cümlesiyle ifade edilen sekiz inkılap kanunundan biri olarak müdafaa altına alınmıştır. İlgili kanunu incelediğimiz zaman tüm eğitim kurumlarının Maarif Vekaleti bünyesinde toplanacağı ifade edilse de ilerleyen uygulama ve süreçlerde din eğitimi açısından ciddi sorunlara sebep teşkil etti. Günümüze kadar tazeliğini koruyan tartışmalarıda beraberinde getirmiştir.

Tevhid-i Tedrisat'ın 1839 yılından bu yana süregelen ikilik sistemini sonlandırdığını ifade eden Hasan Ali Yücel, modern kültürün yerleşmesinde etkili olduğunu dillendiren İsmet İnönü'yü de desteklemiştir.(Yücel, 1994, s.25)

Tevhid-i Tedrisat kanunu ile Birinci Müfredat Programında ortaöğretimde din dersleri 1. ve 2. sınıflarda haftada birer saat işlenmiştir. Ortaöğretimin ikinci kademesinde ise din dersleri yer almamıştır (Yücel, 1994, s. 165-166).

Din dersleri ortaöğretimde zorunlu veya seçmeli gibi kısıtlamalar olmaksızın 1927 yılına kadar okutulmuştur (Cebeci, 2015, s. 74).

1933-1946 tarihleri arasında İlahiyat Fakültelerinin eğitim öğretim faaliyetlerinin sonlandırılması ile birlikte din eğitimi kurumsal niteliğini kaybetmiştir. Bu durum toplumun dini anlama ve öğrenme konusunda sıkıntılar yaşamasına neden olmuştur. Bir kesim dini samimi bir şekilde anlatıp öğretmeye çalışırken bir kesim de dini istismara neden olmuştur. Bu durumun yaşanmasında en önemli etken eğitim kurumlarında din eğitiminin sonlandırılmış olmasıdır (Ergin, 1977, s.1702).

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde Heyeti İlmiye ismiyle bir araya gelip eğitim meselelerini müzakere eden meclis sonrasında Millî Eğitim Şurası adını almıştır. İlki 17-29 Temmuz 1923 tarihinde bir araya gelmiştir. 1931 ve sonrasında din eğitiminin müfredat dışı bırakılması gelecek neslin manevi ve ahlaki yönden yozlaşmalarına sebebiyet vermiştir. Öncelikli sorunun ahlak olduğu ifade edilmiş ve çeşitli meclislerde tartışılmıştır.

Şura 15 Şubat 1943 yılında ikinci kez bir araya gelmiştir. Bu toplantıda ise din eğitimine hiç değinilmeden yalnızca ahlak eğitimine vurgu yapılmıştır.

Cumhuriyet'in ilk döneminde ki gelişmeler itibariyle eğitim kurumlarımızda şunlar gözlemlenmiştir: Cumhuriyeti kuran zihniyet, dini bir vicdan fiili olarak ifade ettikleri için din eğitimini kamulardan çıkarmak istemişler ve 1933 tarihinde kurumlardan din eğitimini kaldırmışlardır. Bu da ülkedeki genç neslin ahlaki olarak yozlaşmasına sebep olmuştur. Bu sorunun ancak gençlere laik bir ahlak terbiyesi

kazındırarak çözülebileceğini ifade eden ve dini eğitimi kurumlarda vermeme konusundaki fikirlerin aynen devam ettiği müzakereler sonucunda, okullarda yalnızca ahlak derslerinin okutulması kararlaştırılmıştır (Maarif Vekilliği, İkinci Maarif Şurası 1943).

Cumhuriyet döneminin başlarında Din eğitimi ve öğretimi konusunda yetkin kişilerin düşüncelerine de önem verilerek ve onların düşünceleri doğrultusunda okullar açılıp müfredat belirlenerek, bireyin ve halkın gereksinimleri doğrultusunda öğretim kurumları açılmıştır. Lakin bu sistem ilerleyen dönemde gelişerek süreklilik göstermediğinden dolayı, din eğitimi alanında ülke beklentilerine yönelik değişiklikler konusunda adım atılamamıştır. Çözüm olarak, Osmanlı'nın sonlarına doğru ortaya çıkan, doğru olmayan bir metot ile açılmış ve nicelik olarak gelişen okulların, nitelik bakımından da ilerletilmesi lazımken, kapatılması için zemin oluşturulmuş ve talep olmasına rağmen sayılarının veya öğrenci kontenjanlarının düşürülmesi gibi çözümlere odaklanılmıştır (Ayhan,2014, s.23-24).

1.2. 1946-1980 Arasında Türkiye'de Ortaöğretimde Din Eğitimi

2. Dünya savaşı ile birlikte toplumun manevi istekleri artış göstermiş ve ilk kez 1946 tarihinde TBMM'de din eğitimi gündeme alınmıştır. 24 Aralık 1946 yılında konuyu ilk gündeme getiren CHP milletvekilleri Muhittin Baha Pars ile Hamdullah Suphi Tanrıöver dini eğitimin tekrar başlatılmasını ifade etmişler. 1949 yılı ile birlikte ilkokullarda din eğitiminin seçmeli olacak şekilde okutulması karara bağlanmıştır (Tebliğler Dergisi, 1949, s. 153).

1956 tarihinde ise Bakanlar Kurulu kararı neticesinde ortaokul 1 ve 2. sınıflarda serbest çalışma saatlerinden biri din eğitimine verilmiştir. Ayrıca din dersinden muaf olmak isteyen öğrenci velilerinin dilekçe verme gerekliliği getirilerek eski uygulama da sonlandırılmıştır. (Tebliğler Dergisi, 1956, s.147).

271 milletvekili 1967 yılında din eğitiminin liselerde de okutulması için önerge vermiş ve bu durum tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Çevreden de bu konuda olumlu dönütler gelince Talim Terbiye Kurulu'nun 21.09.1967 tarihli ve 343 sayılı kararıyla 1967-1968 öğretim yılı ile birlikte lise 1 ve 2.sınıflarda anayasanın laiklik prensibine ve isteğe bağlı olmak şartıyla normal ders saatleri dışında haftada birer saat olacak şekilde kararlaştırılmıştır (Tebliğler Dergisi, 1967, s. 363).

Bilgin, liselerde uygulamaya konulan bu sistemin bütünlük açısından yoksun olduğunu ve milli şuurun oluşması konusunda yeterli olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca derslere devam etmenin önemi vurgulanması gerekirken, devamsızlığın teşvikinin söz konusu olduğunu ifade etmiştir (Bilgin, 1980, s.70). 21.02.1980 yılında TBMM'de ifade edilen cümleler Bilgin'i destekler niteliktedir. Konuşmalarda, derslerin tatil saatlerinde işlenmesi toplum üzerinde olumsuz etkenlere sebep olurken dersi almak isteyen öğrencilerin ise kaba kuvvetle vazgeçirilmeye çalışıldığı ifade edilmiştir.

Liselerde din dersi, 23.10.1967 yılında, Talim Terbiye Başkanlığı'nın aldığı karar çerçevesinde, üç yılı kapsayan bir deneme sürecine göre planlanmasına rağmen, 1976-1977 öğretim yılına kadar devam etmiştir (Tebliğler Dergisi, 1967, s.371-372).

Zorunlu din eğitimine kadar olan süreçte konuşulan bir başka konu ise liselerde zorunlu ahlak derslerinin okutulmasıdır. Talim Terbiye Kurulu 22 Temmuz 1974 tarih ve 1798 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayınlanan karara göre planlanan Temel Eğitim ve Ortaöğretimde Ahlak Dersleri Programı, lise 1. ve 2.sınıflarda zorunlu bir ahlak dersini ifade etmekteydi (Tebliğler Dergisi, 1974, s.301-308).

Liselerde zorunlu din eğitimi öncesi son önemli gelişme, 27 Eylül 1976 tarih ve 345 sayılı Talim Terbiye Kurulu kararı ile Din Bilgisi dersinin, orta öğretim ve lise son sınıflara da işlenmesidir. Bu karar neticesinde 4. sınıftan lise son sınıfa kadar, örgün eğitim içerisine, isteğe bağlı din dersi eklenmiştir. Yine bu kara ile liselerin son sınıflarında Ahlak dersi zorunlu olarak müfredata dahil edilmiştir (Tebliğler Dergisi, 1976, s. 325).

Bu süreçte faaliyet gösteren isteğe bağlı din dersleri konusunda detaylı bir araştırma yapan Bilgin şu verileri elde etmiştir: Öğretmenlerin hiçte azımsanmayacak bir kısmı o dönemde uygulanan müfredatı yeterli görmemektedirler. (%43,5) Amaçların tamamının gerçekleştiğine inananların oranı ise sadece %7,7'dir (Bilgin, 1980, s. 80). Öğretmenlerin %13'lük bir kısmı öğrencilerin derse ilgisi ''pek azdır'' demekte, %55'i

"orta derecedir" demekte, %30'u ise "yüksektir" demektedir. Yine öğretmenlerin %64'ü ders saatinin yetertli olmadığını söylemektedir (Bilgin, 1980 s. 114-115).

1946 yılından itibaren ülkemizde din öğretimini ve bu alanda yapılan tüm çabaları, din dersi kitapları ve din dersi programlarında yapılan tartışmaları üç grupta toplayabiliriz. Birinci grupta, dinin birey açısından bir gereksinim olduğunu ve toplumsal hayatın vazgeçilmez değerlerini oluşturduğunu ifade ederek, bu gereksinimin yalnızca din eğitim ve öğretimiyle sağlanmasını vurguluyorlardı. İkinci grup ise din özgürlüğünü, temel insan haklarından biri olarak görüyor, bütün hak ve hürriyetler gibi özgürce yaşanmasını ve hürriyet ortamının oluşmasını istiyorlardı. Bu gruptakiler ile, birinci grupta yer alanlar, çeşitli süreçlerde birlikte hareket ediyorlardı. Üçüncü grupta yer alan laikler ise dini, klerikalizm olarak algılıyor ve dinde özgürlük ve serbestliğin olmaması gerektiği inancına sahiptiler (Karpat, 1996, s. 226).

1.3. 1980-2012 Arasında Türkiye'de Ortaöğretimde Din Eğitimi

12 Eylül 1980 yılında askeriyenin yönetimi ele geçirmesi ile birlikte din eğitimi konusunda olumsuz düşüncelere mümkün oldukça yer vermeyen lakin endişeli bir süreç başlamış oldu. Sonuçta dini eğitim veren kurumların toplum ile bütünleştiği, bu eğitim kurumlarını müdafaa edecekleri bilinen bir gerçekti.

Darbe rejiminin Milli Eğitim Bakanı aracılığıyla oluşturulan ''Din Eğitimi Çalışma Grubu Raporu'' incelenmesi için Din Eğitimi Genel Müdürü Şevki Özkan tarafından Bursa İslam Enstitüsü Müdürü Halis Ayhan'a verilmişti. Bu rapor da 32. Madde gibi bazı maddelerin endişe oluşturacak derecede dini eğitimi olumsuz etkileyeceği görüldü. Ardından o günlerde Bursa'da bulunan Yüksek İslam Enstitüsü öğretim üyeleri ile müzakere edilerek Kenan Evren'den görüşme talebinde bulunulması gerektiği ifade edildi. 7 Mayıs 1981 gününe görüşme talebi oluşturuldu ve görüşmede yer alacak beş Yüksek İslam Enstitüsü Müdürü Kenan Evren'e sunmak üzere de bir rapor hazırladılar. Bu müzakere de ele alınacak başlıklar:

1. Ülkemizde dini durum ve din eğitiminin tarihsel süreci
2. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi eğitiminin ilk ve orta öğretimde mecburi olması
3. İmam-hatip liselerinin anayasal haklarının devam etmesi ve ilerletilmesi
4. Yüksek İslam enstitülerinin fakülteye çevrilerek faaliyetlerini sürdürmeye devam etmesi
5. Kız öğrencilerin başörtüsü konusunda serbest bırakılması, müdahale edilmemesi (Ayhan,2014,s.252).

Müzakere de eğitimin önemi tüm yönleri ve sebepleri ile ele alınmıştır. Eğitim faaliyetlerinin bir ülkenin geleceği açısından yadsınamaz bir gerçek olduğu ifade edilmiş ve doğru eğitim sistemine vurgu yapılmıştır. Osmanlı Devleti'nin sonlarına doğru yaptığı pozitif ilimlerin müfredat dışı bırakılarak yalnızca dini ilimlere ağırlık verilmesinin doğru olmadığı, din eğitimi ve akli ilimlerin birlikte müfredat haline getirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

1980 yılında yönetimi ele geçiren askeri sistem Din Eğitimi Danışma Kurulu oluşturdu. 28 Mayıs 1981 yılında bir araya gelen bu kurul, 113 sayfalık Bakanlık raporunu uzun süren müzakereler sonucunda ele aldı. Çoğunluğun kabul etmesi ile birlikte Din Kültürü dersinin ilk ve orta öğretimde okutulması gerektiği kabul edildi. Sonrasında Ankara Üniversitesi Dekanı Prof. Dr. Hüseyin Atay ve Din Eğitimi Anabilim Dalı Başkanı Doç. Dr. Beyza Bilgin başkanlığında Ankara İlahiyat Fakültesi I. Din Eğitimi Semineri organize edildi. 23-25 Nisan 1981 yılında organize edilen bu program, askeri rejimin yönetimi ele geçirmesinden 7 ay sonra, sıkıyönetimle asayişin sağlanmaya çalışıldığı ülkemizde gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle darbenin ardından eğitim alanında atılan oldukça önemli bir adımdır (Ayhan, 2014, s. 254-256).

18.10.1982'de yürürlüğe giren Anayasa'nın din ve vicdan hürriyetini düzenleyen 24. maddesinde din ve ahlak öğretimi konusunda şu cümleler yer almaktadır: ''Din ve ahlak eğitim ve öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve orta öğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır.''

Yürürlüğe giren bu maddenin üzerinden 8 yıl geçince Türk Sanayiciler ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) bununla ilgili bir çalışma yapmış ve rapor haline getirmiştir. Yapılan çalışmada okutulan din derslerinin mecburi tutulması, eğitimcilerin ise laik sistemden uzak olmasını Türkiye'de ki laiklik zihniyetine zarar verdiğini ifade etmişlerdir (TÜSİAD, 1990, s. 10)

1990 tarihi ile birlikte gayrimüslim öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) derslerini almaları mecburi olmaktan çıkmıştır. Ayrıca Alevilik inancına sahip bireyler bu durumdan memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir. Hasan ve Eylem Zengin davasında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararı ile İslam bünyesinde, farklı düşüncelerinde müfredatta yer almasını istemişlerdir. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), 2010 tarihinde yaptığı değişiklik ile birlikte ilköğretim ve ortaöğretim müfredatında Alevilik ve Bektaşilik konularıda yer almıştır (MEB, 2010, s.2).

1.4. 2012 Sonrası Gelişmeler

Bilginin, değerin, ahlaki tutum ve davranışların gelecek nesillere aktarılmasında eğitimin önemi yadsınamaz bir gerçektir. Bu nedenle eğitimin, toplumun bütünlüğünü oluşturma ve devamlılığını sağlama açısından önemi büyüktür. Özellikle teknoloji çağında yer almamız sebebiyle birçok alanda sürekli bir değişim ve yenilik olduğunu görmekteyiz. Eğitim camiasıda bu gelişmelere paralel olarak bir gelişim göstermekte, ders materyallerine öğretmen ve öğrenci dışında birçok faktör daha ilave edilmektedir. Eğitim faaliyetlerinin de kalıcılığını ve dinamik yapısını muhafaza edebilmek için bu yenilik ve gelişmelere tempo tutmak mecburiyetindedir (Mamak,2020, s.18).

Eğitimin önemini fark eden dünya ülkeleri bu alanda birçok yenilik yapmaktadır. Eğitimin kalıcılığını ve kullanılabilirliğini arttırmak için toplumsal ihtiyaçlara cevap verebilen ve öğrencileri hayata hazırlayan bir eğitim modeli üzerinde birçok ıslahatlar yapılmıştır. OECD ülkeleri de bu düşünce çerçevesinde hareket etmeye gayret göstermiş ve ortaöğretim kademesinde eğitim öğretim faaliyetlerini yoğunlaştırarak bu kademeyi üniversiteye geçişte ön basamak olarak değerlendirmişlerdir.

1940 tarihinin bitimiyle faaliyet gösteren örgün din eğitimi çabaları, 1949 tarihi ile birlikte seçmeli olarak kararlaştırılmış, 1950 tarihinde de orta öğretim kademelerinde seçmeli olacak şekilde müfredata eklenmiştir. 1982 Anayasanın 24. maddesiyle okutulması zorunlu derslerden biri olarak ‘‘Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi’’ eğitimi 2012 yılı boyunca okutulmuştur. 30 Mart 2012 yılında Milli Eğitim temel kanunun 25. Maddesinin düzenlenmesi ile, seçmeli olan Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamberimizin Hayatı dersleri müfredata eklenmiştir. Bu gelişme 1982 Anayasasının 24. Maddesinin ‘‘Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin isteğine bağlıdır’’ ifadesinin geç de olsa uygulamaya alındığını göstermektedir.

Türkiye'de de öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerine göre eğitim alanında birçok yenilik yapılmıştır. "İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile birlikte 4+4+4 olarak ifade edilen zorunlu eğitimin temelleri atılmıştır. İlköğretim düzeyinde yer alan çocukların eğitime başlama yaşı 6 olarak güncellenmiştir (Resmi Gazete, 2012, s.6287).

Bu kanun kapsamında, toplumun İmam-Hatip okullarına olan ilgisi gün geçtikçe artmaya başlamış ve 2012 ile 2013 yılından sonra 1000'in üstünde ortaokul kurumu faaliyet göstermiştir (Aşlamacı, 2017, s.23).

Ayrıca bu kararın din eğitimi ve öğretimi ile ilgili kısmında "Ortaokul ve liselerde, Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı derslerinin isteğe bağlı seçmeli dersler olarak okutulmasına imkân tanımasıdır." ifadesi ile güncellenmiştir.

2023-2024 eğitim öğretim yılından itibaren de İmam Hatip Ortaokulları müfredatına ‘‘Ahlak ve Yurttaşlık’’ adında seçmeli bir ders eklendi. Ayrıca ortaöğretim müfredatınada ‘‘Kur'an-ı Kerim'in Anlam Dünyası’’ adında bir ders eklendi.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Din öğretimi konusu Türkiye'de her dönem üzerinde tartışılan bir konu olmuştur. Okullarda zaman zaman din dersleri bezen kaldırılmış bazen de seçmeli hala getirilmiştir. 1982 yılından itibaren Din dersleri Anayasanın 24. maddesinin güvencesiyle zorunlu hale gelmiştir. 2012'den itibaren de seçmeli din dersleri

müfredata eklenmiştir. En sonda 2023 yılında seçmeli din derslerine eklemeler yapılmıştır. Bu alanda yapılması gereken eğitim kalitesini en yukarıya çıkarabilmektir. Bunun için de özellikle bu derslere giren eğitimcilerin bilinçlendirilmesi ve ders müfredatının öğrencilere uygun olması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

1. Ayhan, H. (2014). Türkiye'de Din Eğitimi. İstanbul: DEM yayınları.
2. Aşlamacı İ. (2017). Paydaşlarına Göre İmam-Hatip Ortaokullarında Din Eğitimi, İstanbul : Dem Yayınları
3. Bilgin, B.(1980). Türkiye'de Din Eğitimi ve Liselerde Din Dersi, Ankara: Emel Matbaacılık.
4. Cebeci, S.(2015). Din Eğitim Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi. Ankara: Akçağ.
5. Ergin, O.(1977). Türkiye'nin Maarif Tarihi I-V. İstanbul: Eser Neşriyat Yayınları.
6. Karpat, K.(1996). Türk Demokrasi Tarihi, İstanbul: Afa Yayınları.
7. Kazıcı, Z. (2016). Anahatlarıyla İslam eğitim tarihi. İstanbul: İFAV yayınları.
8. Maarif Vekilliği, İkinci Maarif Şurası, 1943.
9. Mamak, M.Ş.(2020). Ortaöğretimde Din Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğrenci Görüşüyle Değerlendirilmesi (Elazığ İli Örneği) (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ
10. Milli Eğitim Bakanlığı.(2010). Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı.
11. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi (7 Şubat 1949), c. 11, Sayı 524.
12. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi (17 Eylül 1956), c. 19, Sayı 921.
13. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi (23 Ekim 1967), c. 30, Sayı 1475.
14. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi (23 Temmuz 1974), c. 37, Sayı 1798.
15. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi (27 Eylül 1976), c. 19, Sayı 1900.
16. Resmi Gazete. İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik. ErişimTarihi:11.07.2013,http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120411-8.htm.
17. TBMM Tutanak Dergisi, Dönem VIII, c. 15; 3.1.1949.
18. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, TTKB(2012). Kur'an-ı Kerim Dersi, Temel Dini Bilgiler Dersi ve Hazreti Muhammed'in Hayatı Dersleri Öğretim Programı, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara
19. Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği(1996),Türkiye'de Eğitim Sorunları ve Değişime Yapısal Uyum Öneriler, (Haz. Zekai Baloğlu). İstanbul.
20. Yücel, H.A.(1994). Türkiye'de Orta Öğretim. Ankara: Kültür Bakanlığı.
21. Zengin, Z.S.(2017). Din Eğitim Bilimi ve Tarihi. M. Köylü ve N. Altaş (Ed.), Din Eğitimi (s. 26). İstanbul: Ensar.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(34)

Nilufər ƏLİYEVA[99]

THE PLACE OF GREEN BONDS IN FINANCIAL MARKETS
YEŞİL TAHVİLLERİN FİNANSAL PİYASALARDAKİ YERİ

ABSTRACT

Given the urgent nature of climate change and the limited time frame available, there is an imperative for our society to transition to an economy that is both environmentally sustainable and low in carbon emissions. A crucial way to achieve this transition lies in the development of financial markets specifically designed to finance projects that are compatible with climate-friendly objectives. This climate plays an important role in determining the pace and motivation of the financial markets for society to make this transition. An important tool for assessing the ultimate impact of climate change on financial markets is the emergence of green bonds. These bonds allow various entities, whether governments or organizations, to channel their conditional debt investments into projects or assets aimed at mitigating or adapting to the effects of climate change. In addition, they offer investors a way to address environmental, social and governance (ESG) concerns by facilitating investments that are consistent with climate goals. This ethical or "green" dimension currently differentiates the market from its conventional counterparts.

The review article examines the growth of the green bond market internationally, examining its popularity and implications. It introduces the market by emphasizing its ability to manage risks and provide opportunities for the financial sector. In addition, the paper sheds light on the persistent challenges faced by the paper market, particularly its rapid expansion in recent years. It concludes by discussing the environmental impact of green bonds and highlights the need for standardization and regulation in the market. Finally, the paper offers policy recommendations aimed at various stakeholders, such as regulators, governments and issuers, and concludes by noting ongoing standardization efforts initiated by other market participants.

Keywords: *Sustainable finance, ESG, Green Bonds, Environmental performance, financial risk of green bonds.*

JEL Codes: *G17, C63, Q56.*

ÖZ

İklim değişikliğinin aciliyeti ve mevcut sınırlı zaman dilimi göz önüne alındığında, toplumumuzun hem çevresel açıdan sürdürülebilir hem de karbon emisyonu düşük bir ekonomiye geçmesi bir zorunluluktur. Bu geçişi sağlamanın önemli bir yolu, iklim dostu hedeflerle uyumlu projeleri finanse etmek için özel olarak tasarlanmış finansal piyasaların geliştirilmesinde yatmaktadır. Bu iklim, toplumun bu geçişi gerçekleştirmesi için finansal piyasaların hızını ve motivasyonunu belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. İklim değişikliğinin finansal piyasalar üzerindeki nihai etkisini değerlendirmek için önemli bir araç da yeşil tahvillerin ortaya çıkmasıdır. Bu tahviller, ister hükümetler ister kuruluşlar olsun, çeşitli kuruluşların koşullu borç yatırımlarını iklim değişikliğinin etkilerini azaltmayı veya bunlara uyum sağlamayı amaçlayan projelere veya varlıklara kanalize etmelerine olanak tanır. Buna ek olarak, yatırımcılara iklim hedefleriyle tutarlı yatırımları kolaylaştırarak çevresel, sosyal ve yönetişim (ESG) endişelerini ele almanın bir yolunu sunarlar. Bu etik veya "yeşil" boyut şu anda piyasayı geleneksel benzerlerinden ayırmaktadır.

Bu inceleme makalesi, yeşil tahvil piyasasının uluslararası alanda büyümesini, popülaritesini ve etkilerini incelemektedir. Riskleri yönetme ve finans sektörü için fırsatlar sağlama kabiliyetini vurgulayarak piyasayı tanıtmaktadır. Buna ek olarak, makale, kağıt piyasasının karşılaştığı kalıcı zorluklara, özellikle de son yıllardaki hızlı genişlemesine ışık tutmaktadır. Çalışma, yeşil tahvillerin çevresel etkilerini tartışarak ve piyasada standardizasyon ve düzenleme ihtiyacını vurgulayarak son bulmaktadır. Son olarak makale, düzenleyiciler, hükümetler ve ihraççılar gibi çeşitli paydaşlara yönelik politika önerileri sunmakta ve diğer piyasa katılımcıları tarafından başlatılan ve devam eden standardizasyon çabalarına dikkat çekerek son bulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir finans, ÇSY, Yeşil Tahviller, Çevresel performans, yeşil tahvillerin finansal riski.

JEL Kodları: G17, C63, Q56.

[99] Azerbaijan State University of Economics (UNEC); niluferaliyeva9@gmail.com; https://orcid.org/0009-0000-9490-2715

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

INTRODUCTION

Mark Carney (2015) famously described climate change as a "tragedy of horizons", suggesting that long-term societal problems are difficult to solve because of our limited ability to think beyond the present. Behavioral economics research has highlighted the difficulties people face in understanding the long-term consequences of problems such as climate change, which can affect many generations and nations for decades (Antoniuk, Y. ve Leirvik, T. 2021). Addressing this problem requires immediate societal change, as delaying action only exacerbates future harms (ibid.). Similarly, the financial sector focuses mainly on short-term goals, although there are exceptions. However, with increased awareness of the impacts of climate change and progress towards understanding its consequences, there is potential to address the "tragedy of horizons". One approach involves the introduction of financial products such as green bonds, which can finance initiatives targeting climate change and environmental issues by raising long-term debt capital from a variety of investors.

In general, country companies also have exceptional service in the formation of other macroeconomic factors and in the formation of prices as a result of demand and offers in companies. Accordingly, many recent studies have been formalized on birja indices and deposit values. Huseynli, N., & Huseynli, B. (2023).

As awareness of climate impacts increases, investors are increasingly demanding that Environmental, Social and Governance (ESG) considerations be included in their investment criteria.

The choice of the type of investment can be analyzed as a result of the consumerist behavior of that country. As a result, this trend is driven by the idea that demand creates offer (Huseynli N., Kandemir G. & Huseynli B., 2023). Among these investment instruments, financial instruments have special importance. Green loans are one of them.

Green and climate bonds offer a potential solution to this financial challenge by channeling debt capital to particularly green or low-carbon projects and assets. Bonds represent the largest pool of capital and can be tied directly to low-carbon infrastructure projects. Encouraging investment in low-carbon projects is particularly important in developing economies, where expensive capital can inflate project costs and make projects with high capital costs economically unfeasible. Given the cumulative nature of climate change, urgent investments are critical. Postponing action increases the likelihood that countries will not be able to avoid the negative effects of climate change. Infrastructure projects that fail to address climate change risk locking in greenhouse gas emissions for decades to come.

1. Green Bonds

According to a 2016 report by the Institute for Climate Economics, green bonds can be classified into seven main categories that closely resemble their conventional counterparts. The first category is corporate bonds, also known as leveraged bonds, which are backed by the financial assets of the issuing corporation. In contrast, project bonds derive their backing from the proceeds of specific projects or portfolios of projects. (Beyaz, Z. 2014) These project funds are often managed through a special purpose vehicle (SPV), a subsidiary of the bond issuer, which has the legal autonomy to meet its obligations even if the parent company goes bankrupt. When several projects are bundled together and serve as collateral for a bond, it is called an asset-backed security (ABS). ABS are typically used to finance initiatives such as investments in energy efficient assets such as wind farms or solar panels. Covered bonds are another type where they provide the issuer with a pool of underlying assets, providing a safety net in the event of bankruptcy. Financial sector bonds are often used by smaller organizations to finance credit activities remaining on their balance sheets. Multilateral issuers such as development banks or supranational agencies issue bonds known as suprasovereign, subsovereign and agency bonds. These bonds play an important role in financing various projects and initiatives, aligned with the goals of sustainable and green investments. Multilateral institutions, including development banks and supranational agencies, issue bonds known as supranational, subsovereign and agency bonds to finance projects involving multiple countries and currencies. Municipal bonds, on the other hand, are issued by regional governments, municipalities or cities and are used to finance various local projects, including infrastructure initiatives. (Broadstock, D. C. ve Cheng, L. T. W. 2019) Similarly, other issuers such as

universities, utilities, financial services firms, and energy producers can be classified as either public or private, depending on their ownership structure and funding sources.

2. Development of Green Bonds

Loans and deposits have an important share in the financial system. Particularly in countries where the Birja system operates successfully, such investment instruments are considered auspicious. However, Sahmllar is also one of the important factors in showing the value of the company. Sehmər can be bought and sold in birjas and birjadankənar bazaars. Since they represent companies, they have a very strong relationship with macroeconomic factors (Huseynli, N., & Huseynli, B. (2022). These loans also show their power in financial markets.

Green bonds are not only revolutionizing infrastructure development, but also changing how societies are financed and structured in various sectors.

These different sectors enable the financing of innovative projects such as climate adaptation initiatives. For example, the regional government of Ile-de-France has issued bonds to create ecological corridors that facilitate the movement of wildlife between disconnected natural areas. Calculating returns for such projects can be complex, emphasizing the importance of transparent reporting and monitoring. (Gao, Y., Li, Y. ve Wang, Y. 2021)

The global green bond market has seen significant growth, with total climate-adjusted bond volume reaching approximately US$895 billion, with approximately US$221 billion designated as green bonds. This market has demonstrated its importance in mobilizing capital for environmental projects, surpassing the flow of official development assistance to combat climate change.

Green bonds facilitate the flow of finance across borders, allowing countries to raise funds for climate targets outlined in Intended Nationally Determined Contributions (INDCs). In addition, they attract foreign direct investment (FDI) dedicated to solving environmental problems in emerging and developing economies. (K.V. Lins, H. Servaes, A. Tamayo, 2017)

Geographically, the green bond market has seen increased diversity, with issuances across all continents and a growing number of emerging market issuances. China, Europe and the US dominate the market, with China acting as the global leader in issuing green bonds.

Investments in renewable energy have traditionally been popular, but there is a growing trend towards sectors such as low-carbon buildings, energy efficiency, transport, waste management, land use and adaptation. (Sangiorgi, L. Schopohl, 2021) Sovereign issuances, especially from emerging markets, are driving market growth, supported by governments and regulators to develop clear guidelines and policies for identifying green projects.

While the growth of green bonds is promising, questions remain about their ability to attract additional investment compared to the relabeling of conventional bond issues. Nevertheless, there is an urgent need to green the regular bond market to address climate change and other environmental issues. Private sector participation in the green bond market is increasing, reflecting the broader trend towards the transition to a low-carbon economy and the introduction of green finance.

3. Green Bonds and the Financial Sector

Since the beginning of the Industrial Revolution, bonds have played a crucial role in financing large-scale projects and infrastructure development. (N. Subramaniam, D. Wahyuni, B.J. Cooper, P. Leung, G. Wines, 2015) These fixed-income investments are issued by various institutions, including governments and corporations, to raise capital. Investors, known as bondholders, lend money to the issuer for a fixed period of time at a fixed interest rate. Bonds can finance a range of projects, such as infrastructure and power plants, and are traded publicly or over-the-counter.

A bond's interest rate is determined by factors such as the issuer's credit risk and market conditions, rather than the nature of the project it finances. As a result, both traditional and green bonds from the same issuer and maturity carry similar interest rates. Fixed income investors, including institutional investors and

multilateral development banks, are typical participants in bond markets due to their long-term investment horizons, which correspond well to bond maturities.

Demand for green bonds among institutional investors stems from several factors. First, there is increasing pressure from stakeholders such as beneficiaries to allocate funds to sustainable investments. Second, institutional investors face pressure from shareholders and stakeholders to disclose their strategies for integrating environmental and social criteria into investment decisions. Finally, there is growing concern about the risks posed by climate change to non-green investments, leading to a preference for environmentally conscious options such as green bonds. (Baysan, Y, 2019)

4. Financial Risks and Green Bond Markets

Bonds are often rated based on investment grade or ratings, which indicate the level of default risk associated with them. Rating agencies such as Standard & Poor's (S&P) assign ratings from "AAA" or "AA" for high-quality bonds to lower ratings such as "BBB," "BB," "B," or "CCC" for bonds with higher defaults. risk, often referred to as "junk bonds". (P.C. Godfrey, C.B. Merrill, J.M. Hansen, 2009Higher-rated bonds are usually more attractive to investors looking for lower-risk investments, which creates more demand for them. Major market players such as developed countries and multilateral development banks (MDBs) generally have higher ratings and a strong reputation in the bond market, resulting in their bonds being oversubscribed. (R. Albuquerque,2019)

Oversubscription, where demand exceeds supply of bonds, is common in both regular and green bond markets. For example, when Xinjiang Goldwind Science and Technology issued its first green bond in 2015, it was almost five times oversubscribed, indicating significant investor interest. Factors affecting investor demand include bond size, time of issue, maturity, credit quality, price, and overall market supply. In the green bond market, oversubscription can be driven by tight supply and the availability of a wider investor base, including environmentally conscious and socially responsible investors. (Aouadi, S. Marsat,2019)

In addition, the development of green bond rating frameworks by various agencies has contributed to the evolution of the market. For example, S&P's green rating framework assesses the environmental impact of green bond-financed projects, taking into account factors such as governance, transparency and environmental contribution. The location of projects and their impact on local environmental conditions and climate change mitigation are also considered. This highlights the importance of valuing green bonds based on the specific environmental benefits they offer, making standardization difficult but essential to assessing their true impact.

5. Analysis of the Environmental Performance of Green Bonds

As the green bond market continues to expand, there is a growing need for greater accountability and transparency to address concerns about greenwashing. Greenwashing occurs when the allocation of bond yields to assets with little or no environmental value undermines market confidence. To address these issues, various market indices from organizations such as S&P Dow Jones, Bank of America Merrill Lynch, Barclays MSCI and Solactive have emerged as important tools for benchmarking performance in the green bond market. Acar, E. (2019)

These indices provide detailed coverage of green bonds globally, allowing investors to analyze different types of green bonds and build portfolios that match their financial and geographic preferences. They also allow investors to assess their exposure to climate and environmental risks, which is particularly valuable for both socially responsible investors and traditional investors. Investing in transparent and certified green bonds can help reduce exposure to climate-related financial risks for both types of investors.

In addition, green bond indices act as checks and balances in the market and reflect how investors perceive the reputation of green bond issuers. For example, when Repsol, a Spanish oil and gas company, issued a self-labeled green bond to finance energy efficiency projects, major green bond indexes excluded the bond due to controversy over its compliance with green principles. This exception reflects market sentiment

that true green bonds should help issuers transition to low-carbon strategies, rather than simply improve efficiency in existing fossil fuel operations.

The concept of a "brown-to-green" transition, in which companies with a background in fossil fuels invest in renewable energy, has gained traction in the green bond market. For example, NTPC Ltd., an Indian fossil fuel company, received a certification from the Climate Bond Initiative for a green masala bond it issued to finance the expansion of clean energy. Such initiatives are more favorably received by investors compared to purely brown issuers focused solely on improving efficiency. Encouraging investment in green energy over fossil fuels helps diversify investment portfolios and hedge against climate-related risks. (Engin, I, 2019)

In general, green bonds offer an attractive investment option, particularly for institutional investors seeking long-term fiduciary duties. They complement green equity investments and green lending, providing liquidity, low risks and long-term competitiveness in green assets. As the green bond market continues to develop, transparency, certification and alignment with environmental goals will be critical to its sustainability and effectiveness in combating climate change.

CONCLUSION

The purpose of this study is to analyze the dynamics of the green bond market, examine its growth, challenges and potential for sustainable investment. The study examines market expansion across different countries and types of issuers, highlighting the importance of transparency, accountability and standardization to reduce risks such as green washing. It also discusses the role of regulatory support and investor demand in market formation, emphasizing the need for efficient internal processes between issuers and international harmonization of definitions. Finally, the study aims to provide insights into how the green bond market can contribute to addressing climate change and environmental issues while attracting investors.

The expansion of the green bond market has led to increased participation from different issuers and different countries. However, the lack of a universal definition of "green" investments poses problems, as interpretations vary between nations on the potential for greenwashing. Emerging markets face additional hurdles, including regulatory gaps and risks such as political instability and currency volatility. Despite these challenges, the market emphasizes transparency and disclosure with increasing investor demand for impact reporting. Efforts to incentivize green investments are ongoing, but mainstream investors may be reluctant to pay premiums, highlighting the need for regulatory support and efficient internal processes among issuers. Standardization efforts aim to align definitions and improve policy support with improved issuer disclosures that contribute to market differentiation and long-term sustainability. Cooperation on international platforms can further facilitate dialogue and development in the green bond market.

REFERENCES

1. Antoniuk, Y. ve Leirvik, T. (2021). Climate Transition Risk and the Impact on Green Bonds. Journal of Risk and Financial Management, 14: 597, 1-19.
2. Broadstock, D. C. ve Cheng, L. T. W. (2019). Time-varying Relation Between Black and Green Bond Price Benchmarks: Macroeconomic Determinants for the First Decade. Finance Research Letters, 29, 17-22.
3. Baysan, Y. (2019). Yeşil Tahviller ve İklim Finansmanı. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul:Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
4. Gao, Y., Li, Y. ve Wang, Y. (2021). Risk Spillover and Network Connectedness Analysis of China's Green Bond and Financial Markets: Evidence from Financial Events of 2015–2020. North American Journal of Economics and Finance, 57, 1-25.
5. Sangiorgi, L. Schopohl, Explaining green bond issuance using survey evidence: beyond the greenium, Br. Account. Rev. 55 (2021)
6. Engin, I. (2019). İklim Değişikliği İle Mücadelede Mali Politikalar. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi,Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

7. N. Subramaniam, D. Wahyuni, B.J. Cooper, P. Leung, G. Wines, Integration of carbon risks and opportunities in enterprise risk management systems: evidence from Australian firms, J. Clean. Prod. 96 (2015) 407–417

8. K.V. Lins, H. Servaes, A. Tamayo, Social capital, trust, and firm performance: the value of corporate social responsibility during the financial crisis, J. Finance 72(2017) 1785–1824

9. Beyaz, Z. (2014) Doğal Kaynaklar ve İç Çatışmalar Etkileşiminin Ekonomik Analizi. Yayımlanmış DoktoraTezi, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

10. Huseynli, N., & Huseynli, B. (2022). The relationship between the stock price and the energy index: a research on the energy company with the highest brand value in Turkey. International Journal of Energy Economics and Policy, 12(6), 183-187.

11. Huseynli N., Kandemir G. & Huseynli B. (2023). Analysis of consumer behavior variables influencing the adoption of mobile banking. Upravlenets/TheManager, 14(1), 60-73. https://doi.org/10.29141/2218-5003-2023-14-1-5

12. Huseynli, N., & HUSEYNLİ, B. (2023). Relationship between the BIST Food and Beverage Index and the Stock Values of Coca-Cola İçecek Company. Sosyoekonomi, 31(57), 65-76.

13. R. Albuquerque, Corporate social responsibility and firm risk: theory and empirical evidence, Manag. Sci. 65 (2019) 4451–4469

14. Aouadi, S. Marsat, Do ESG controversies matter for firm value? Evidence from international data, J. Bus. Ethics 151 (2018) 1027–1047

15. Acar, E. (2019). Küresel İklim Değişikliği ile Mücadele Aracı Olarak Karbon Vergisi ve Etkinliği.Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

16. P.C. Godfrey, C.B. Merrill, J.M. Hansen, The relationship between corporate social responsibility and shareholder value: an empirical test of the risk management hypothesis, Strat. Manag. J. 30 (2009) 425–445

17. O.D. Zerbib, The effect of pro-environmental preferences on bond prices: evidence from green bonds, J. Bank. Finance 98 (2019) 39–60

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(35)

Özlem ÇELTEK[100], Aynur GÖKCEK[101], Nazife AYDOĞAN[102], Gökhan AYDOĞAN[103]

OKUL DIŞI ÖĞRENME ORTAMLARINA DAİR ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ: NİĞDE İLİ ÖRNEĞİ

TEACHERS' OPINIONS ON OUT- OF-SCHOOL LEARNING ENVIRONMENTS: THE EXAMPLE OF NİĞDE PROVINCE

ÖZ

Bu araştırma, Niğde ili örneğindeki öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarına ilişkin görüşlerini ve deneyimlerini incelemektedir. Araştırmanın amacı, öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarını nasıl tanımladıklarını, öğrencilerin bu ortamlardaki deneyimlerini ve bu deneyimlerin akademik başarıya etkisini anlamaktır. Araştırmanın katılımcıları, Niğde ilinde görev yapan 22 sınıf öğretmenidir. Veri toplama aracı olarak görüşme formu kullanılmıştır. Toplanan veriler, tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Araştırmanın bulguları, öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarını özgürleştirici, pratik deneyimler ve sosyal etkileşim açısından tanımladığını göstermektedir. Öğrencilerin en çok doğa ve açık alanlarda, bilim ve teknoloji etkinliklerinde öğrenme deneyimlerini zenginleştirdiği belirlenmiştir. Öğretmenler, okul dışı öğrenme etkinliklerinin öğrencilerin motivasyonunu artırdığına, ilgi ve tutkularını beslediğine ve başarı duygularını güçlendirdiğine inanmaktadır. Ancak, entegrasyon sürecinde yaşanan kaynak ve destek yetersizliği ile zaman kısıtlamaları gibi zorluklar vurgulanmıştır. Sonuç olarak, okul dışı öğrenme etkinlikleri, öğrencilerin akademik başarılarını artırmanın yanı sıra sosyal ve kültürel gelişimlerine de katkı sağlamaktadır. Ancak, entegrasyon sürecinde yaşanan zorlukların aşılması için daha fazla işbirliği ve kaynak sağlanması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul dışı öğrenme, öğretmen görüşleri, öğrenci deneyimleri.

ABSTRACT

This research examines the opinions and experiences of teachers in the Niğde province sample regarding out-of-school learning environments. The purpose of the research is to understand how teachers define out-of-school learning environments, students' experiences in these environments, and the impact of these experiences on academic success. The participants of the research are 22 classroom teachers working in Niğde. An interview form was used as a data collection tool. The collected data were evaluated using the thematic analysis method. The findings of the study show that teachers define out-of-school learning environments in terms of liberating, practical experiences and social interaction. It has been determined that students mostly enrich their learning experiences in nature and open spaces, and in science and technology activities. Teachers believe that out-of-school learning activities increase students' motivation, nurture their interests and passions, and strengthen their sense of success. However, difficulties experienced in the integration process, such as lack of resources and support and time constraints, were emphasized. As a result, out-of-school learning activities can contribute to students' social and cultural development as well as increasing their academic success. However, more cooperation and resources are needed to overcome the difficulties experienced in the integration process.

Keywords: *Out-of-school learning, teacher opinions, student experiences.*

[100]Özlem Çeltek, Niğde Milli Eğitim Müdürlüğü, e-posta: ozlemceltek51@gmail.com, ORCID No: 0009-0008-2396-6525
[101]Aynur Gökcek, Niğde -Uzman Öğretmen, ORCID NO:0009-0003-1498-2244
[102]Nazife Aydoğan, Milli Eğitim – Niğde, e-posta: nazife5138@gmail.com, ORCID No: 0009-0001-6841-8062.
[103]Gökhan Aydoğan, Milli Eğitim-Niğde, e-posta: gokay51@hotmail.com, ORCID No: 0009-0004-2128-9613

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Günümüz eğitim sisteminde, öğrencilerin sınıf dışında edindikleri bilgi ve becerilerin önemi giderek artmaktadır. Ancak, okul dışı öğrenme ortamlarının etkin bir şekilde kullanılması ve bu ortamların öğrenci başarısı üzerindeki potansiyel etkilerinin tam olarak anlaşılması önemli bir zorluk teşkil etmektedir. Niğde ili gibi çeşitli kültürel, ekonomik ve sosyal dinamiklere sahip bölgelerde, okul dışı öğrenme ortamlarına ilişkin öğretmen görüşleri, eğitim politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında kritik bir rol oynamaktadır. Ancak, bu konuda yapılmış kapsamlı çalışmalar sınırlıdır.

Ana Problem Sorusu:

Niğde ili örneğinde, okul dışı öğrenme ortamlarına ilişkin öğretmenlerin görüşleri ve algıları nasıl şekillenmektedir?

Alt Sorular:

1. Niğde ili öğretmenleri, okul dışı öğrenme ortamlarını nasıl tanımlamaktadır?
2. Öğretmenler, okul dışı öğrenme ortamlarının öğrenci başarısı üzerindeki etkilerini nasıl değerlendirmektedir?
3. Hangi faktörler, öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarına yönelik tutumlarını ve yaklaşımlarını etkilemektedir?
4. Okul dışı öğrenme ortamlarının öğrenci motivasyonu ve öğrenme deneyimi üzerindeki potansiyel katkıları nelerdir?
5. Niğde ili öğretmenleri, okul dışı öğrenme ortamlarının eğitim sürecine entegrasyonu konusunda hangi zorluklarla karşılaşmaktadır?
6. Öğretmenler, okul dışı öğrenme ortamlarının öğrencilerin sosyal ve kültürel gelişimine olan katkılarını nasıl değerlendirmektedir?

Bu soruların cevaplanması, Niğde ili örneğinde okul dışı öğrenme ortamlarının öğretmenler tarafından nasıl algılandığını ve bu ortamların eğitim sürecine olan potansiyel etkilerini daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır. Ayrıca, bu soruların yanıtları, eğitim politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında önemli bir rehberlik sağlayacaktır.

Bu araştırma, Niğde ili örneğinde okul dışı öğrenme ortamlarına ilişkin öğretmen görüşlerini anlamayı amaçlamaktadır. Günümüz eğitim sistemlerinde, sınıf içi öğrenmenin yanı sıra öğrencilerin okul dışında da edindikleri bilgi ve becerilerin önemi giderek artmaktadır. Bu bağlamda, öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarına bakış açıları, bu ortamların öğrenci başarısı, motivasyonu ve genel öğrenme deneyimine olan katkılarını belirleme açısından hayati öneme sahiptir.

Niğde ili, Türkiye'nin önemli eğitim merkezlerinden biri olmasıyla birlikte çeşitli kültürel, ekonomik ve sosyal dinamiklere ev sahipliği yapmaktadır. Bu bölgedeki öğretmenlerin okul dışı öğrenme konusundaki görüşleri, genel eğitim politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında rehberlik edici bir rol oynayacaktır. Araştırmanın odaklandığı bu ildeki öğretmenlerin bakış açılarının anlaşılması, okul dışı öğrenme ortamlarının etkin bir şekilde kullanılmasına ve öğrencilerin öğrenme deneyimlerinin zenginleştirilmesine katkıda bulunacaktır.

Bu araştırma, Niğde ili örneğindeki öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarına ilişkin algılarını, tutumlarını ve deneyimlerini derinlemesine inceleyerek, bu öğrenme ortamlarının eğitim sürecine olan katkılarını anlamayı hedeflemektedir. Elde edilen bulgular, eğitim politikalarının oluşturulmasında, öğretmen eğitiminde ve okul programlarının geliştirilmesinde değerli bir kaynak oluşturacaktır. Ayrıca, araştırma sonuçları, benzer bölgelerdeki ve ulusal düzeydeki eğitim sistemlerinin iyileştirilmesine yönelik öneriler geliştirmek için bir temel oluşturacaktır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Dere ve Çifçi (2022), okul öncesi öğretmenlerinin okul dışı öğrenme ortamlarının pedagojik katkılarına ilişkin görüşlerini araştırmışlardır. Araştırmanın amacı, okul öncesi öğretmenlerinin okul dışı

öğrenme ortamlarına ilişkin algılarını belirlemektir. Araştırmanın yöntemi, 135 okul öncesi öğretmeninden elde edilen verilerin analiziyle gerçekleştirilmiştir. Bulgular, öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarını daha az kullandıklarını göstermektedir.

Ergin Aydoğdu, Aydoğdu ve Aktaş (2023), matematik öğretmenlerinin okul dışı öğrenme ortamlarına yönelik görüşlerini incelemiştir. Araştırmanın amacı, matematik öğretmenlerinin okul dışı öğrenme ortamlarına yönelik tutumlarını ve görüşlerini belirlemektir. Bu araştırma, öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarının önemli olduğunu kabul ettiğini ve öğrencilerin matematik öğrenme deneyimlerini zenginleştirebileceğini göstermektedir.

Gürbey, Efe ve Mertoğlu (2020), fen bilgisi öğretmen adaylarının müze eğitimine ilişkin görüşlerini araştırmışlardır. Çalışmanın amacı, fen bilgisi öğretmen adaylarının müze eğitimine yönelik algılarını ve deneyimlerini ortaya koymaktır. Bulgular, öğretmen adaylarının müzelerin öğrenmeyi desteklediğini ve öğrencilerin fen bilgisi konularını daha iyi anlamalarına yardımcı olduğunu göstermektedir.

Mertoğlu (2019), fen bilgisi öğretmen adaylarının farklı öğrenme ortamlarında gerçekleştirdikleri okul dışı etkinliklere ilişkin görüşlerini incelemiştir. Araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının farklı öğrenme ortamlarında gerçekleştirdikleri etkinliklere yönelik algılarını ve deneyimlerini araştırmaktır. Bulgular, öğretmen adaylarının farklı öğrenme ortamlarının öğrenmeyi desteklediğini ve öğrencilerin konuları daha iyi anlamalarına yardımcı olduğunu göstermektedir.

Kubat (2018), fen bilgisi öğretmen adaylarının okul dışı öğrenme ortamlarına ilişkin görüşlerini araştırmıştır. Çalışmanın amacı, fen bilgisi öğretmen adaylarının okul dışı öğrenme ortamlarına yönelik tutumlarını ve algılarını belirlemektir. Bulgular, öğretmen adaylarının okul dışı öğrenme ortamlarının önemli olduğunu ve öğrencilerin fen bilgisi konularını daha iyi anlamalarına yardımcı olduğunu göstermektedir.

Yıldız (2022), okul öncesi öğretmenlerinin okul dışı öğrenme ortamlarını kullanma durumlarını değerlendirmiştir. Araştırmanın amacı, okul öncesi öğretmenlerinin okul dışı öğrenme ortamlarını kullanma durumlarını incelemektir. Bulgular, öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarını daha az kullandıklarını ve bu durumun elverişsizlik ve ailelerin izin vermemesi gibi nedenlerden kaynaklandığını göstermektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, durum çalışması yöntemini benimsemektedir. Durum çalışması, belirli bir konuyu derinlemesine incelemek için yaygın olarak kullanılan bir araştırma yöntemidir. Niğde ili örneğindeki öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarına yönelik görüşlerini anlamak için uygun bir yaklaşım olarak seçilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcıları, Niğde ilindeki 22 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Bu öğretmenler, farklı demografik özelliklere sahiptir ve farklı okul türlerinde görev yapmaktadır. Bu çeşitlilik, araştırmanın sonuçlarının geniş bir perspektiften ele alınmasına olanak sağlayacaktır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada, öğretmenlerin görüşlerini derinlemesine anlamak için görüşme formu kullanılacaktır. Görüşme formu, önceden hazırlanmış yapılandırılmış sorular içerecek ve katılımcılara okul dışı öğrenme ortamlarına ilişkin düşüncelerini, deneyimlerini ve tutumlarını ifade etme fırsatı verecektir. Bu yöntem, katılımcıların düşüncelerini ve deneyimlerini detaylı bir şekilde ortaya koymalarına olanak sağlayacaktır.

Veri Analiz Yöntemi

Veri analizi için tematik analiz yöntemi kullanılacaktır. Tematik analiz, araştırma verilerini anlamak ve öne çıkan temaları belirlemek için yaygın olarak kullanılan bir nitel veri analizi yöntemidir. Görüşme verileri, araştırmacılar tarafından dikkatlice incelenecek, kodlanacak ve temaları ortaya çıkaracak olan belirli kriterlere

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

göre gruplandırılacaktır. Bu yöntem, araştırmanın amaçlarına uygun şekilde derinlemesine bir analiz sunacaktır.

BULGULAR

Tablo 1'de, öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarını nasıl tanımladıklarına dair temalar ve bu temaların yüzdelik oranları ile frekansları verilmiştir. Çoğu öğretmen, okul dışı öğrenme ortamlarını özgürleştirici olarak tanımlamıştır (%45, n=10). Bu, öğrencilerin sınırları daha az olan bir ortamda öğrenme fırsatı buldukları anlamına gelir. Pratik deneyimler (%27, n=6) ve sosyal etkileşim (%18, n=4) ise diğer önemli tanımlayıcı temalardır. Pratik deneyimler, öğrencilerin somut aktiviteler yoluyla öğrenmelerine olanak tanırken, sosyal etkileşim ise öğrencilerin birbirleriyle etkileşime geçerek öğrenme sürecine katkı sağlamaktadır.

Tablo 1: Okul Dışı Öğrenme Ortamını Tanımlama Temaları

Tema	Yüzdelik (%)	Frekans
Özgürleştirici	45	10
Pratik Deneyimler	27	6
Sosyal Etkileşim	18	4

Tablo 2'de, öğretmenlerin öğrencilerinin okul dışı öğrenme deneyimleri hakkındaki gözlemlerine dayalı olarak belirttikleri temalar ve bu temaların yüzdelik oranları ile frekansları verilmiştir. Öğrencilerin en çok doğa ve açık alanlarda (%36, n=8) ve kültürel etkinliklerde (%27, n=6) öğrenme deneyimledikleri görülmektedir. Bu, öğrencilerin çeşitli çevresel ve kültürel deneyimlerden faydalandıklarını göstermektedir ve öğrenmeyi sınıf dışında da sürdürdüklerini işaret etmektedir.

Tablo 2: Öğrencilerin Okul Dışı Öğrenme Deneyimleri

Tema	Yüzdelik (%)	Frekans
Doğa ve Açık Alanlar	36	8
Kültürel Etkinlikler	27	6
Sanatsal Faaliyetler	18	4

Tablo 3'te, öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarının öğrencilerin akademik başarısı üzerindeki etkilerini değerlendirdikleri temalar ve bu temaların yüzdelik oranları ile frekansları verilmiştir. Öğretmenler, öğrencilerin motivasyonunu artırmanın (%41, n=9), uygulamalı öğrenmenin (%36, n=8) ve bağlamı genişletmenin (%23, n=5) akademik başarıya olan olumlu etkilerini vurgulamışlardır. Bu sonuçlar, okul dışı öğrenme ortamlarının öğrencilerin öğrenme sürecini desteklediğini ve akademik başarılarını artırdığını göstermektedir.

Tablo 3: Okul Dışı Öğrenme Ortamlarının Akademik Başarıya Etkisi

Tema	Yüzdelik (%)	Frekans
Motivasyonu Artırma	41	9
Uygulamalı Öğrenme	36	8
Bağlamı Genişletme	23	5

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tablo 4'te, öğretmenlerin zenginleştirici okul dışı öğrenme ortamlarına ilişkin temalar ve bu temaların yüzdelik oranları ile frekansları verilmiştir. Öğretmenler, öğrencilerin bilim ve teknoloji etkinliklerine (%50, n=11) büyük ilgi gösterdiğini belirtmektedirler. Bu, öğrencilerin bilimsel keşifler yapma ve teknolojiyi etkin bir şekilde kullanma fırsatlarına sahip olduklarını göstermektedir. Ayrıca, toplumsal hizmet faaliyetleri (%23, n=5) ve mesleki deneyimlerin (%18, n=4) de öğrencilerin öğrenme deneyimlerini zenginleştirdiği vurgulanmıştır. Bu tür etkinlikler, öğrencilerin sosyal sorumluluk bilinci kazanmalarına ve meslekler hakkında pratik deneyimler elde etmelerine yardımcı olmaktadır.

Tablo 4: Zenginleştirici Okul Dışı Öğrenme Ortamları

Tema	**Yüzdelik (%)**	**Frekans**
Bilim ve Teknoloji Etkinlikleri	50	11
Toplumsal Hizmet Faaliyetleri	23	5
Mesleki Deneyimler	18	4

Tablo 5'te, öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarına katılımı artırma yöntemlerine ilişkin temalar ve bu temaların yüzdelik oranları ile frekansları verilmiştir. Öğretmenlerin en yaygın olarak kullandığı yöntemler arasında öğrenci merkezli yaklaşım (%36, n=8) ve aile ve toplum işbirliği (%32, n=7) yer almaktadır. Bu yöntemler, öğrencilerin öğrenme sürecine daha aktif katılımını teşvik etmeyi ve ailelerin öğrencilerin eğitimine daha fazla dahil olmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca, öğrenci motivasyonunu teşvik etme (%27, n=6) yöntemi de öğretmenler tarafından önemsenmektedir.

Tablo 5: Okul Dışı Öğrenme Ortamına Katılımı Artırma Yöntemleri

Tema	**Yüzdelik (%)**	**Frekans**
Öğrenci Merkezli Yaklaşım	36	8
Aile ve Toplum İşbirliği	32	7
Öğrenci Motivasyonunu Teşvik	27	6

Tablo 6'da, öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarının öğrencilerin motivasyonu üzerindeki etkisine ilişkin temalar ve bu temaların yüzdelik oranları ile frekansları verilmiştir. Öğrencilerin ilgi ve tutkularının (%41, n=9) okul dışı öğrenme ortamlarında arttığı ve bu ortamların öğrencilerin başarı duygularını (%32, n=7) ve özgüvenlerini artırdığı belirtilmiştir. Bu sonuçlar, öğrencilerin okul dışı öğrenme deneyimlerinin onların öznel motivasyonlarını güçlendirdiğini ve daha başarılı olmalarını sağladığını göstermektedir.

Tablo 6: Okul Dışı Öğrenme Ortamlarının Motivasyona Etkisi

Tema	**Yüzdelik (%)**	**Frekans**
İlgi ve Tutku	41	9
Başarı Duygusu	32	7
Özgüven Artışı	27	6

Tablo 7'de, öğretmenlerin sınıf içinde öğrencilerin okul dışı öğrenme deneyimlerini değerlendirdikleri temalar ve bu temaların yüzdelik oranları ile frekansları verilmiştir. Öğretmenler, öğrencilerin okul dışı öğrenme deneyimlerini değerlendirirken katılım ve ilgili davranışlarına (%45, n=10) öncelik vermektedirler. Bu, öğrencilerin sınıf içinde aktif bir şekilde katıldıkları ve ders materyallerini ilgili bir şekilde işledikleri anlamına gelir. Ayrıca, öğretmenler öğrencilerin öğrenme deneyimlerinde bilgi ve becerilerin uygulanmasını (%32, n=7) ve yaratıcılık ile problem çözme becerilerini (%23, n=5) önemsemektedirler. Bu sonuçlar,

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

öğretmenlerin öğrencilerin okul dışı öğrenme deneyimlerini sınıf içinde değerlendirirken, öğrencilerin edindikleri bilgi ve becerilerin nasıl uygulandığına ve yaratıcılıklarının nasıl kullanıldığına odaklandığını göstermektedir.

Tablo 7: Sınıf İçinde Okul Dışı Öğrenme Deneyimlerinin Değerlendirilmesi

Tema	**Yüzdelik (%)**	**Frekans**
Katılım ve İlgili Davranışlar	45	10
Bilgi ve Becerilerin Uygulanması	32	7
Yaratıcılık ve Problem Çözme	23	5

Tablo 8'de, öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarının eğitim sürecine entegrasyonu ile ilgili yaşadıkları zorluklara ilişkin temalar ve bu temaların yüzdelik oranları ile frekansları verilmiştir. Öğretmenler, entegrasyon sürecinde en sık kaynak ve destek yetersizliği ile karşılaştıklarını (%36, n=8) belirtmişlerdir. Bu, okul dışı öğrenme faaliyetlerini desteklemek için gereken malzeme ve kaynakların yetersiz olduğunu göstermektedir. Ayrıca, zaman kısıtlamaları (%27, n=6) ve program ile müfredat uyumsuzlukları (%18, n=4) da entegrasyon sürecindeki diğer önemli zorluklardır. Bu sonuçlar, okul dışı öğrenme etkinliklerinin okul müfredatıyla uyumlu bir şekilde entegre edilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Tablo 8: Okul Dışı Öğrenme Ortamlarının Eğitim Sürecine Entegrasyon Zorlukları

Tema	**Yüzdelik (%)**	**Frekans**
Kaynak ve Destek Yetersizliği	36	8
Zaman Yetersizliği	27	6
Program ve Müfredat Uyumsuzluğu	18	4

Tablo 9'da, öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarının öğrencilerin sosyal ve kültürel gelişimine katkılarına ilişkin temalar ve bu temaların yüzdelik oranları ile frekansları verilmiştir. Öğretmenler, öğrencilerin okul dışı öğrenme deneyimlerinin empati ve işbirliği becerilerini geliştirdiğini (%41, n=9) ve kültürel farkındalıklarını artırdığını (%27, n=6) belirtmişlerdir. Ayrıca, öğrencilerin liderlik ve sorumluluk duygularını güçlendirdiğini (%18, n=4) ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar, okul dışı öğrenme etkinliklerinin öğrencilerin sosyal becerilerini ve kültürel farkındalıklarını geliştirmeye yardımcı olduğunu ve onların liderlik potansiyellerini ortaya çıkardığını göstermektedir.

Tablo 9: Okul Dışı Öğrenme Ortamlarının Sosyal ve Kültürel Gelişime Katkıları

Tema	**Yüzdelik (%)**	**Frekans**
Empati ve İşbirliği	41	9
Kültürel Farkındalık	27	6
Liderlik ve Sorumluluk	18	4

SONUÇ

Araştırmamız, Niğde ili örneğindeki öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarına yönelik görüşlerini ve deneyimlerini derinlemesine incelemeyi amaçladı. Araştırma sonuçları, öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarını özgürleştirici, pratik deneyimler ve sosyal etkileşim açısından tanımladığını göstermektedir. Ayrıca, öğrencilerin en çok doğa ve açık alanlarda, bilim ve teknoloji etkinliklerinde öğrenme deneyimlerini zenginleştirdiği belirlenmiştir. Bu bulgular, öğretmenlerin öğrencilerin akademik başarılarını artırmak için motivasyonu artırma ve uygulamalı öğrenme gibi yöntemlere önem verdiklerini ortaya koymaktadır.

Öğretmenler, okul dışı öğrenme ortamlarının öğrencilerin motivasyonunu artırdığına, ilgi ve tutkularını beslediğine ve başarı duygularını güçlendirdiğine inanmaktadır. Ancak, araştırma bulguları, okul dışı öğrenme etkinliklerinin eğitim sürecine entegrasyonunda karşılaşılan zorlukları da vurgulamaktadır..

Sonuç olarak, okul dışı öğrenme ortamları, öğrencilerin akademik başarılarını artırmanın yanı sıra sosyal ve kültürel gelişimlerine de katkı sağlamaktadır. Ancak, bu etkinliklerin eğitim sürecine entegrasyonunda yaşanan zorluklar göz önüne alındığında, ilgili paydaşlar arasında daha fazla işbirliği ve kaynak sağlanması gerekmektedir. Gelecekteki çalışmalar, bu entegrasyon sürecindeki engelleri aşmak ve okul dışı öğrenme etkinliklerinin etkisini daha da artırmak için stratejiler geliştirmeye odaklanmalıdır.

KAYNAKÇA

1. Dere, F., & Çifçi, T. (2022). Okul öncesi öğretmenlerinin okul dışı öğrenme ortamlarının pedagojik katkılarına ilişkin görüşleri. Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi, 11(4), 681-695. https://doi.org/10.30703/cije.1116818
2. Ergin Aydoğdu, A. S., Aydoğdu, M. Z., & Aktaş, V. (2023). Okul Dışı Öğrenme Ortamlarıyla İlgili Matematik Öğretmenlerinin Görüşleri. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 55, 60-78. https://doi.org/10.53444/deubefd.1171301
3. Ergün, P., & Aslan, H. (2023). Okul Dışı Sosyal Etkinliklerde Karşılaşılan Sorunlar. Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi, 7(2), 61-73.
4. Gürbey, Z. B., Efe, H., & Mertoğlu, H. (2020). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Okul Dışı Öğrenme Kapsamında Müze Eğitimine İlişkin Görüşleri. Journal of Sustainable Education Studies, 1(1), 13-25.
5. Kubat, U. (2018). Okul Dışı Öğrenme Ortamları Hakkında Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Görüşleri. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (48), 111-135.
6. Mertoğlu, H. (2019). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Farklı Öğrenme Ortamlarında Gerçekleştirdikleri Okul Dışı Etkinliklere İlişkin Görüşleri. İnformal Ortamlarda Araştırmalar Dergisi, 4(1), 37-60.
7. Yıldız, E. (2022). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Dışı Öğrenme Ortamlarını Kullanma Durumlarının Değerlendirilmesi. Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(33), 94-127. https://doi.org/10.35675/befdergi.826566

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(36)

Mehmet GÜLTEKİN[104], Zeynep SİTİL GÜLTEKİN [105], Hayriye AKTAŞ[106], Ceren YILDIRIM[107].

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE KİTAP OKUMA ALIŞKANLIĞININ ÇOCUKLARIN BİLİŞSEL GELİŞİMİNE ETKİSİ: ÖĞRETMEN BAKIŞLARI

THE EFFECT OF READING HABITS DURING PRESCHOOL PERIOD ON CHILDREN'S COGNITIVE DEVELOPMENT: TEACHERS' PERSPECTIVES

ÖZ

Bu araştırma, okul öncesi dönemde kitap okuma alışkanlığının çocukların bilişsel gelişimine etkisini incelemektedir. Çalışma, 10 okul öncesi öğretmeniyle yapılan gözlem ve analizlerden elde edilen verilere dayanmaktadır. Dil gelişimi, problem çözme yetenekleri, hayal gücü ve yaratıcılık, dikkat ve konsantrasyon, bellek ve retansiyon, etkileşim ve sosyal beceriler, empati ve duygusal gelişim, soru sorma ve eleştirel düşünme, eğlence ve motivasyon, öğretmen rehberliği ve destek olmak üzere on farklı alanda bulgular incelenmiştir.Araştırmanın sonuçları, kitap okuma etkinliklerinin çocukların dil becerilerini geliştirmekte, problem çözme yeteneklerini artırmakta, hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını desteklemekte, dikkatlerini toplamalarını ve belleklerini güçlendirmelerini sağladığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, çocukların sosyal becerilerini ve duygusal zekalarını geliştirmede etkili olduğu görülmüştür. Öğretmen rehberliği ve destek ise kitap okuma etkinliklerinin etkinliğini artırmada önemli bir faktör olarak belirlenmiştir.Bu bulgular, okul öncesi dönemde kitap okuma alışkanlığının çocukların bilişsel gelişimini desteklemede önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Okul öncesi eğitimde kitap okuma etkinliklerinin daha fazla vurgulanması ve öğretmenlerin bu etkinliklere yönlendirici bir rol üstlenmesi, çocukların daha sağlıklı bir bilişsel gelişim süreci yaşamalarına katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim, kitap okuma, bilişsel gelişim, dil becerileri, sosyal beceriler.

ABSTRACT

This research examines the effect of book reading habits in preschool period on children's cognitive development. The study is based on data obtained from observations and analyzes made with 10 preschool teachers. Findings in ten different areas: language development, problem-solving abilities, imagination and creativity, attention and concentration, memory and retention, interaction and social skills, empathy and emotional development, questioning and critical thinking, entertainment and motivation, teacher guidance and support. has been examined. The results of the research reveal that book reading activities improve children's language skills, increase their problem-solving abilities, support their imagination and creativity, help them focus their attention and strengthen their memory. Additionally, it has been shown to be effective in improving children's social skills and emotional intelligence. Teacher guidance and support have been identified as an important factor in increasing the effectiveness of book reading activities. These findings emphasize that the habit of reading books in the preschool period plays an important role in supporting children's cognitive development. More emphasis on book reading activities in pre-school education and teachers taking a guiding role in these activities may contribute to children experiencing a healthier cognitive development process.

Keywords: *Preschool education, book reading, cognitive development, language skills, social skills.*

[104]Mehmet Gültekin, Kömür İlkokulu, E-Posta: Mehmetgultekin02@Gmail.Com, ORCID No: 0009-0006-6304-9022.
[105]Zeynep Sitil Gültekin, Şehit Turan Çelik İmam Hatip Ortaokulu, E-Posta: Zeynep_Sitil@Hotmail.Com, ORCID No: 0009-0007-5618-4207.
[106]Hayriye Aktaş İstiklal Anaokulu, E-Posta: Hayriye0202@Gmail.Com, ORCID No: 0009-0009-3242-8590
[107]Ceren Yıldırım, İlk Adim Anaokulu E-Posta: My1242yldrm@Gmail.Com, ORCID No: 0009-0003-5352-9477

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Okul öncesi dönemde kitap okuma alışkanlığının çocukların bilişsel gelişimine etkisi, günümüzde eğitim ve gelişim araştırmacılarının ve eğitimcilerin dikkatini çeken önemli bir konudur. Ancak, bu alandaki araştırmaların çoğunluğu genellikle çocukların kitap okuma alışkanlıklarının dil gelişimi üzerindeki etkilerine odaklanmıştır. Buna ek olarak, öğretmenlerin bu konudaki deneyimleri ve gözlemleri de sınırlı bir şekilde incelenmiştir. Dolayısıyla, okul öncesi dönemde kitap okuma alışkanlığının çocukların bilişsel gelişimine olan etkilerini daha kapsamlı bir şekilde anlamak için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır.

Alt Sorular:

1. Okul öncesi dönemde kitap okuma alışkanlığının çocukların bilişsel gelişimine nasıl bir katkısı olabilir?
2. Öğretmenlerin gözlem ve deneyimleri, okul öncesi dönemde kitap okuma alışkanlığının çocukların bilişsel gelişimine dair neleri ortaya koyabilir?
3. Kitap okuma alışkanlığının çocukların problem çözme yetenekleri, hayal gücü ve diğer bilişsel alanlardaki gelişimine nasıl bir etkisi olabilir?
4. Okul öncesi dönemde kitap okuma alışkanlığının çocukların bilişsel gelişimine yönelik öğretmenlerin rolü nedir ve nasıl etkilidir?

Araştırmanın amacı, okul öncesi dönemde kitap okuma alışkanlığının çocukların bilişsel gelişimine olan etkilerini incelemektir. Bu araştırma, öğretmenlerin perspektifinden bu etkileri anlamak için tasarlanmıştır. Bu bağlamda, araştırma, okul öncesi dönemdeki çocukların kitap okuma alışkanlıklarının, bilişsel gelişimlerine nasıl katkı sağladığını ve öğretmenlerin bu süreçteki rolünü belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu araştırma, öğretmenlerin deneyimlerini ve gözlemlerini analiz ederek, okul öncesi dönemde kitap okuma alışkanlığının çocukların dil becerileri, problem çözme yetenekleri, hayal gücü ve diğer bilişsel alanlardaki gelişimine olan potansiyel etkilerini araştırmayı hedeflemektedir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Yıldız (2015) Türkiye'de okuma alışkanlığı kültürünün geliştirilmesi için okul öncesi eğitim kurumlarında anaokulu kütüphanelerinin gerekliliğini araştırmıştır. Araştırmanın amacı, ailelerdeki okuma alışkanlığı kültürünün zayıf olması nedeniyle okul öncesi dönem çocuklarının okuma alışkanlığı kazanmasında anaokulu kütüphanelerinin rolünü belirlemektir. Yıldız'ın bulguları, okul öncesi eğitim kurumlarında anaokulu kütüphanelerinin çocukların okuma alışkanlığına kazandırılmasında önemli bir araç olabileceğini göstermektedir.

Toksun (2020), okul öncesi öğretmen adaylarının okuma alışkanlıklarını incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın yöntemi, görüşme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bulgular, okul öncesi eğitimi lisans öğrencilerinin okumaya yönelik görüşlerini ve tutumlarını ortaya koymaktadır. Toksun'un çalışması, okul öncesi öğretmen adaylarının okuma alışkanlıklarının incelenmesine yönelik önemli bir katkı sunmaktadır.

Çakmak ve Yılmaz (2009) tarafından yapılan araştırma, okul öncesi dönem çocuklarının okuma alışkanlığına hazırlık durumlarını ele almaktadır. Araştırmanın amacı, okul öncesi dönemde çocukların okuma alışkanlığını kazanmalarını etkileyen faktörleri belirlemektir. Araştırmanın bulguları, aile, çevre ve okul öncesi kurumlarının okuma alışkanlığı kazanılmasında etkili olduğunu göstermektedir.

Çetin ve diğerleri (2021), okul yöneticilerinin kitap okuma alışkanlığına ilişkin görüşlerini araştırmıştır. Araştırmanın amacı, okul yöneticilerinin kitap okuma alışkanlığı hakkındaki düşüncelerini belirlemektir. Bulgular, okul yöneticilerinin kitap okuma alışkanlığının önemini vurgulamakta ve okulda kitap okuma kültürünün yaygınlaştırılmasına yönelik öneriler sunmaktadır.

İlgar, İlgar ve Topaç (2015) ise okul öncesi öğretmen adaylarının kitap okuma alışkanlığına ilişkin görüş ve tutumlarını çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının kitap okuma alışkanlıklarını etkileyen faktörleri belirlemektir. Veriler anket yoluyla toplanmış ve istatistiksel analizler yapılmıştır. Bulgular, öğretmen adaylarının kitap okuma alışkanlıklarının cinsiyet, sosyo-ekonomik durum ve aile faktörleri gibi değişkenlerden etkilendiğini göstermektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, durum modeli yaklaşımını benimsemektedir. Durum modeli, araştırmacıların belirli bir olayı veya durumu derinlemesine incelemek için kullanılan bir araştırma yöntemidir. Bu araştırmada, okul öncesi dönemde kitap okuma alışkanlığının çocukların bilişsel gelişimine etkisini anlamak için, belirlenen öğretmenlerin deneyimlerine ve gözlemlerine dayanarak bir durum modeli oluşturulmuştur. Bu model, öğretmenlerin bakış açılarını, deneyimlerini ve gözlemlerini kapsayacak şekilde tasarlanmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın katılımcıları, toplamda 10 okul öncesi öğretmeninden oluşmaktadır. Katılımcıların seçimi, deneyim düzeyi, mesleki geçmiş ve farklı eğitim yöntemlerine olan yaklaşımları dikkate alınarak yapılmıştır. Katılımcıların çeşitliliği, araştırmanın sonuçlarının genelleştirilebilirliğini artırmayı hedeflemektedir.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama sürecinde kullanılan ana araç, özel olarak tasarlanmış bir gözlem formudur. Bu form, katılımcı öğretmenlerin sınıflarında gerçekleşen kitap okuma etkinliklerini, öğrencilerin davranışlarını ve öğretmenlerin bu etkinliklerle ilgili gözlemlerini kaydetmelerini sağlamaktadır. Gözlem formu, araştırmanın amaçlarına uygun olarak önceden belirlenmiş parametreleri içermekte ve veri toplama sürecini sistematik hale getirmektedir.

Veri Analiz Yöntemi

Toplanan veriler, içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. İçerik analizi, metinsel veya görsel verilerin sistemli bir şekilde sınıflandırılması, kodlanması ve anlamlı desenlerin ortaya çıkarılması için yaygın olarak kullanılan bir analiz yöntemidir. Bu araştırmada, öğretmenlerin gözlem formlarından elde edilen veriler, belirlenen ana temalar ve alt temalar doğrultusunda kodlanmış ve analiz edilmiştir. Bu analiz süreci, araştırmanın ana sorularına cevap bulmak ve araştırma hipotezlerini desteklemek için kullanılmıştır.

BULGULAR

Dil Gelişimi

Dil gelişimi temasında, gözlemlenen bulguların çoğunluğu çocukların kelime dağarcığının genişlemesi üzerinedir. Bu, çocukların kitap okuma etkinlikleri sırasında yeni kelimeler öğrendiklerini ve mevcut kelime dağarcıklarını artırdıklarını göstermektedir. Ayrıca, çocukların cümle kurma becerilerinde de belirgin bir artış olduğu gözlemlenmiştir. Kitap okuma etkinlikleri, çocukların dil becerilerini geliştirmek için etkili bir araç olarak kabul edilmektedir. Ancak, dil akıcılığındaki artışta gözlemlenen düşük yüzde, bu alanda daha fazla destek ve pratik gerektiğini düşündürmektedir.

Tablo 13: Dil Gelişimi

Tema	Frekans	Yüzde
Kelime dağarcığı genişlemesi	7	%70
Cümle kurma becerisi	6	%60
Dil akıcılığı	5	%50

Problem Çözme Yetenekleri

Problem çözme yetenekleri temasında, çocukların alternatif çözümler bulma becerisinde belirgin bir artış olduğu görülmüştür. Bu, kitap okuma etkinliklerinin çocukların problem çözme becerilerini geliştirmede önemli bir rol oynayabileceğini işaret etmektedir. Ayrıca, mantıklı düşünme ve planlama becerilerinde de

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

gözlemlenen artışlar, çocukların kitap okuma sürecinde problem çözme stratejileri geliştirdiğini göstermektedir.

Tablo 14: Problem Çözme Yetenekleri

Tema	Frekans	Yüzde
Alternatif çözümler bulma	8	%80
Mantıklı düşünme	7	%70
Planlama ve uygulama	5	%50

Hayal Gücü ve Yaratıcılık

Hayal gücü ve yaratıcılık temasında, çocukların hikaye uydurma becerisinde belirgin bir artış gözlemlenmiştir. Kitap okuma etkinlikleri, çocukların hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını geliştirmede etkili bir araç olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, karakter yaratma ve olay örgüsü oluşturma becerilerinde de gözlemlenen artışlar, çocukların kitaplardan ilham alarak kendi öykülerini oluşturduklarını göstermektedir.

Tablo 15: Hayal Gücü ve Yaratıcılık

Tema	Frekans	Yüzde
Hikaye uydurma	9	%90
Karakter yaratma	7	%70
Olay örgüsü oluşturma	6	%60

Dikkat ve Konsantrasyon

Dikkat ve konsantrasyon temasında, çocukların uzun süreli dikkatlerini kitaba verme yeteneklerinde belirgin bir artış gözlemlenmiştir. Ancak, dikkatin dağılması ve tekrarlanan dikkat problemlerinde gözlemlenen düşük yüzdeler, çocukların kitap okuma sürecinde bazı dikkat zorlukları yaşayabileceğini düşündürmektedir.

Tablo 16: Dikkat ve Konsantrasyon

Tema	Frekans	Yüzde
Uzun süreli dikkat	6	%60
Dikkatin dağılması	4	%40
Tekrarlanan dikkat	5	%50

Bellek ve Retansiyon

Bellek ve retansiyon temasında, çocukların kitaptan hatırlama becerilerinde belirgin bir artış gözlemlenmiştir. Kitap okuma etkinlikleri, çocukların belleklerini güçlendirmede etkili bir araç olarak kabul edilmektedir. Ancak, resimle tekrar etme becerisinde gözlemlenen düşük yüzde, çocukların görsel hafızalarını güçlendirmede daha fazla destek ve pratik gerektirebileceğini göstermektedir.

Tablo 17: Bellek ve Retansiyon

Tema	Frekans	Yüzde
Kitaptan hatırlama	8	%80
Konuşma ile tekrar etme	6	%60
Resimle tekrar etme	4	%40

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Etkileşim ve Sosyal Beceriler

Etkileşim ve sosyal beceriler temasında, çocukların paylaşma ve iletişim kurma becerilerinde belirgin bir artış gözlemlenmiştir. Bu, kitap okuma etkinliklerinin çocukların sosyal etkileşimlerini ve iletişim becerilerini geliştirmede etkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca, grup etkinliklerine katılım ve işbirliği yapma becerilerinde de gözlemlenen artışlar, çocukların birlikte çalışma ve paylaşma konusunda daha becerikli hale geldiğini işaret etmektedir.

Tablo 18: Etkileşim ve Sosyal Beceriler

Tema	Frekans	Yüzde
Paylaşma	7	%70
İletişim kurma	6	%60
Grup etkinlikleri	5	%50

Empati ve Duygusal Gelişim

Empati ve duygusal gelişim temasında, çocukların karakterlerle empati kurma ve duygusal tepkiler gösterme becerilerinde belirgin bir artış gözlemlenmiştir. Bu, kitap okuma etkinliklerinin çocukların duygusal zekalarını ve empati yeteneklerini geliştirmede önemli bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Ancak, empatiyi ifade etme becerisinde düşük yüzde, çocukların duygusal deneyimlerini ifade etme konusunda belirli zorluklar yaşayabileceğini düşündürmektedir.

Tablo 19: Empati ve Duygusal Gelişim

Tema	Frekans	Yüzde
Karakterlerle empati kurma	7	%70
Duygusal tepkiler	6	%60
Empatiyi ifade etme	4	%40

Soru Sorma ve Eleştirel Düşünme

Soru sorma ve eleştirel düşünme temasında, çocukların hikaye hakkında sorular sorma ve neden-sonuç ilişkisi kurma becerilerinde belirgin bir artış gözlemlenmiştir. Bu, kitap okuma etkinliklerinin çocukların analitik düşünme ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmede etkili olduğunu göstermektedir. Ancak, mantıklı sonuçlar çıkarma becerisinde düşük yüzde, çocukların daha derinlemesine düşünme ve analiz yapma konusunda belirli zorluklar yaşayabileceğini düşündürmektedir.

Tablo 20: Soru Sorma ve Eleştirel Düşünme

Tema	Frekans	Yüzde
Hikaye hakkında sorular	8	%80
Neden-sonuç ilişkisi kurma	6	%60
Mantıklı sonuçlar çıkarma	5	%50

Eğlence ve Motivasyon

Eğlence ve motivasyon temasında, çocukların gülme ve keyif alma, aktif katılım ve öyküye bağlılık konusunda belirgin artışlar gözlemlenmiştir. Bu, kitap okuma etkinliklerinin çocukların öğrenme sürecine katılımlarını artırma ve onları öyküye daha fazla bağlama potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca, yüksek motivasyon seviyeleri, çocukların okuma etkinliklerine daha istekli katıldıklarını ve daha fazla öğrenme fırsatı bulduklarını işaret etmektedir.

Tablo 21: Eğlence ve Motivasyon

Tema	Frekans	Yüzde
Gülme ve keyif alış	9	%90
Aktif katılım	7	%70
Öyküye bağlılık	6	%60

SONUÇ

Bu araştırma, okul öncesi dönemde kitap okuma alışkanlığının çocukların bilişsel gelişimine olan etkilerini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma kapsamında, 10 okul öncesi öğretmeniyle yapılan gözlem ve analizler sonucunda çıkan bulgular dikkate alınarak, kitap okuma etkinliklerinin çocukların çeşitli alanlardaki gelişimine olumlu katkılar sağladığı ortaya konmuştur.

Öncelikle, dil gelişimi temasında yapılan gözlemler, kitap okuma etkinliklerinin çocukların kelime dağarcığını genişletme, cümle kurma becerilerini geliştirme ve dil akıcılığını artırma üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, kitap okumanın dil gelişimi için önemli bir araç olduğunu desteklemektedir.

Problem çözme yetenekleri temasında, çocukların alternatif çözümler bulma, mantıklı düşünme ve planlama becerilerinde artışlar gözlemlenmiştir. Bu bulgular, kitap okuma etkinliklerinin çocukların problem çözme becerilerini geliştirmede etkili olduğunu ve onları daha analitik düşünmeye teşvik ettiğini göstermektedir.

Hayal gücü ve yaratıcılık temasında, çocukların hikaye uydurma, karakter yaratma ve olay örgüsü oluşturma becerilerinde artışlar gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar, kitap okumanın çocukların hayal gücünü ve yaratıcılığını desteklediğini ve onları daha yaratıcı düşünmeye teşvik ettiğini göstermektedir.

Dikkat ve konsantrasyon temasında, çocukların uzun süreli dikkatlerini kitaba verme yeteneklerinde artışlar gözlemlenmiştir. Ancak, dikkatin dağılması ve tekrarlanan dikkat problemleri göz önüne alındığında, kitap okuma etkinliklerinin bazı çocuklar için dikkat zorluklarına yol açabileceği dikkate alınmalıdır.

Bellek ve retansiyon temasında, çocukların kitaptan hatırlama becerilerinde belirgin artışlar gözlemlenmiştir. Ancak, resimle tekrar etme becerisinde düşük yüzdeler göz önüne alındığında, görsel hafızanın güçlendirilmesi için daha fazla destek ve pratik gerekebileceği düşünülmektedir.

Etkileşim ve sosyal beceriler temasında, çocukların paylaşma, iletişim kurma ve grup etkinliklerine katılım becerilerinde artışlar gözlemlenmiştir. Bu bulgular, kitap okuma etkinliklerinin çocukların sosyal becerilerini geliştirmede önemli bir araç olduğunu göstermektedir.

Empati ve duygusal gelişim temasında, çocukların karakterlerle empati kurma ve duygusal tepkiler gösterme becerilerinde artışlar gözlemlenmiştir. Ancak, empatiyi ifade etme becerisinde düşük yüzdeler göz önüne alındığında, çocukların duygusal deneyimlerini ifade etme konusunda belirli zorluklar yaşayabileceği düşünülmektedir.

Eğlence ve motivasyon temasında, çocukların gülme ve keyif alma, aktif katılım ve öyküye bağlılık konusunda artışlar gözlemlenmiştir. Bu bulgular, kitap okuma etkinliklerinin çocukları eğlendirme ve motive etme konusunda etkili olduğunu göstermektedir.

Son olarak, öğretmen rehberliği ve destek temasında, öğretmenlerin yönlendirme, övgü ve teşvik, ve kişisel ilgi gösterme konusundaki etkisi gözlemlenmiştir. Öğretmenlerin etkili rehberliği ve destekleyici tutumları, çocukların kitap okuma etkinliklerine daha fazla katılımını teşvik etmekte ve onların öğrenme deneyimlerini zenginleştirmektedir.

Bu bulgular, okul öncesi eğitimde kitap okuma etkinliklerinin önemini vurgulamakta ve çocukların bilişsel gelişimini desteklemek için bu tür etkinliklerin daha fazla kullanılmasını teşvik etmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin bu etkinlikleri planlama, uygulama ve yönlendirme süreçlerinde etkili bir rol oynayabileceklerini ve çocukların gelişimine daha fazla katkı sağlayabileceklerini göstermektedir.

KAYNAKÇA

1. Aydoğdu, H. (2020). Okuma alışkanlığı ve okul kütüphanelerinin bireysel gelişime etkisi üzerine bir değerlendirme. *Milli Eğitim Dergisi*, *49*(225), 201–226.
2. Çakmak, T., & Yılmaz, B. (2009). Okul öncesi dönem çocuklarının okuma alışkanlığına hazırlık durumları üzerine bir araştırma: Hacettepe Üniversitesi Beytepe Anaokulu örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, *23*(3), 489–509.
3. Çetin, M., Dündar, M., Tugay, R., & Yalçın, H. (2021). Okul yöneticilerinin kitap okuma alışkanlığına ilişkin görüşleri. *Cihanşümul Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, *2*(3), 90–105.
4. İlgar, L., İlgar, Ş., & Topaç, N. (2015). Okul öncesi öğretmen adaylarının kitap okuma alışkanlığına ilişkin görüş ve tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, *41*(41), 99–116.
5. Toksun, S. E. (2020). Okul öncesi öğretmen adaylarının okuma alışkanlıkları. *e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *6*(4), 1–7. doi:10.30900/kafkasegt.657615

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(37)

Asuman TÜRKMEN[108], Mustafa YILDIRIM[109], Ahmet Yıldırım[110], Osman BULUT[111].

OKUL YÖNETİCİLERİNİN DİJİTAL EĞİTİM ARAÇLARINA KARŞI TUTUMLARI

SCHOOL LEADERS ATTITUDES TOWARDS DIGITAL EDUCATION TOOLS

ÖZ

Bu araştırma, okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarına yönelik tutumlarını, deneyimlerini ve ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Katılımcılar, Adıyaman ilindeki 20 okul yöneticisinden oluşmaktadır. Veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmış ve içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Bulgular, okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarını günlük olarak sıkça kullandıklarını, genellikle pozitif bir tutum sergilediklerini ve öğrenci ilgisinin kullanımlarını etkileyen temel faktörlerden biri olduğunu göstermektedir. Ancak, yöneticilerin teknolojik sorunlar, zaman kısıtlamaları ve teknolojiye direnç gibi engellerle karşılaştıkları belirlenmiştir. Araştırma sonuçları, dijital eğitim araçlarının öğretim sürecinde önemli bir rol oynadığını ve yöneticilerin bu araçları etkin bir şekilde kullanabilmeleri için sürekli destek ve eğitim ihtiyacı duyduklarını vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: okul yöneticileri, dijital eğitim araçları, tutumlar, deneyimler, ihtiyaçlar.

ABSTRACT

This research was conducted to determine school leaders attitudes, experiences and needs towards digital education tools. The participants consist of 20 classroom teachers in Adıyaman province. Data was collected through a semi-structured interview form and analyzed using the content analysis method. Findings show that classroom teachers use digital education tools frequently on a daily basis, generally display a positive attitude, and student interest is one of the key factors influencing their use. However, it has been determined that teachers face obstacles such as technological problems, time constraints and resistance to technology. Research results emphasize that digital education tools play an important role in the teaching process and that teachers need constant support and training to use these tools effectively.

Keywords: *classroom teachers, digital education tools, attitudes, experiences, needs.*

[108]Asuman Türkmen, Cahit Zarifoğlu Ortaokulu, E-Posta: Asuman.1990@Windowslive.Com, ORCID No: 0009-0004-3781-8460.
[109]Mustafa Yıldırım, Cahit Zarifoğlu İlkokulu, E-Posta: Gzydn.Crn@Gmail.Com, ORCID No: 0009-0008-9660-5667
[110]Ahmet Yıldırım, Cahit Zarifoğlu İlkokulu, E-Posta: Yidirimahmet@Hotmail.Com, ORCID No: 0009-0007-6082-7682
[111]Osman Bulut, Cahit Zarifoğlu Ortaokulu, E-Posta: Bulutosman2@Gmail.Com, ORCID No: 0009-0008-2680-373x

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarına karşı tutumları, günümüz eğitim sisteminin önemli bir bileşeni haline gelmiştir. Ancak, bu tutumların tam olarak anlaşılması ve analiz edilmesi, eğitimde dijital teknolojilerin etkin kullanımı için kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, bu araştırmanın ana problemi şu şekildedir:

Ana Problem: Okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarına karşı tutumları nasıl şekillenmektedir ve bu tutumlar eğitim süreci üzerinde nasıl bir etki yaratmaktadır?

Bu ana probleme yönelik olarak aşağıdaki alt sorular da incelenecektir:

1. Okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarını kullanma sıklığı ve deneyim düzeyleri nedir?
2. Okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarına karşı tutumları nelerdir? Pozitif mi, negatif mi ve hangi faktörler bu tutumları etkilemektedir?
3. Okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarını kullanma konusundaki eğitim ihtiyaçları nelerdir?
4. Okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarını kullanma tutumları ile öğrenci başarısı arasında bir ilişki var mıdır? Var ise bu ilişki nasıl açıklanabilir?
5. Okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarını kullanma tutumlarını geliştirmek için hangi stratejiler etkili olabilir?

Bu alt sorular, ana problemi daha derinlemesine anlamak ve okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarına karşı tutumlarını detaylı bir şekilde analiz etmek için kullanılacaktır.

Bu araştırmanın temel amacı, okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarına karşı tutumlarını anlamak ve analiz etmektir. Dijital teknolojilerin eğitimdeki rolü giderek artmaktadır ve okul yöneticilerinin bu teknolojilere yönelik tutumları, öğrenci başarısı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu çalışma, okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarına karşı tutumlarını belirlemek için nitel ve nicel araştırma yöntemlerini kullanacaktır. Yöneticilerin dijital araçlara karşı tutumlarının belirlenmesi, eğitim politikalarının oluşturulmasında ve eğitim teknolojilerinin etkin bir şekilde entegre edilmesinde önemli bir role sahiptir. Bu araştırma, okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarına karşı tutumlarını anlamak için bir çerçeve sağlayacak ve bu alanda ilerlemek için temel bir adım olacaktır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Ünal ve Çakır (2023), eğitimde dijital öykü araştırmalarını inceleyerek dijital öykü araçlarını sınıflandırmışlardır. Bu çalışma, eğitimde dijital öykü yöntemini kullanan tez ve makaleleri gözden geçirerek toplam otuz beş çalışmayı incelemiştir. Araştırmacılar, dijital öykü araçlarının eğitimdeki rolünü ve çeşitlerini detaylı bir şekilde ele almışlardır.

Sürer (2020), eğitimde dijitalleşmenin çağa uyum sağladığını ve eğitimde kendisini daha yakından gösterdiğini belirtmiştir. Makale, dijitalleşmenin eğitim alanında nasıl bir değişim ve dönüşüm yarattığını ele almaktadır.

Curacı (2021), eğitimde teknolojinin kullanımı üzerine bir araştırma yapmış ve bu alandaki boyutları ele almıştır. Makale, eğitimde teknolojinin nasıl kullanılabileceğini ve gelecekteki potansiyelini incelemektedir.

Işık (2013), eğitimde dönüşümü ele alarak elektronik kitapların eğitimde kullanılabilirliğini incelemiştir. Çalışma, elektronik kitapların eğitimdeki rolünü ve etkisini değerlendirerek bu teknolojinin eğitimdeki önemine vurgu yapmaktadır.

Kurtdaş (2021), eğitimde film kullanımının önemini irdelemiş ve bu alanın eğitimdeki etkilerini analiz etmiştir. Makale, örgün eğitimde film kullanımının artan önemine dikkat çekmektedir.

Kahveci ve Sondaş (2023), eğitimde sanal gerçeklik teknolojisinin genel bir bakışını sunmuşlardır. Çalışma, sanal gerçeklik teknolojisinin eğitimdeki potansiyelini ve etkilerini ele almaktadır.

Özkanal (2022), Türkiye'deki devlet okullarında pandemi döneminde dil öğretiminde dijital gereçlerin kullanımını araştırmıştır. Çalışma, pandemi sürecinde dijital araçların dil öğretiminde nasıl kullanıldığını ve etkisini değerlendirmektedir.

Koçoğlu (2023), eğitimde artırılmış gerçeklik uygulamalarının duyuşsal alan becerilerine etkisini meta-analitik bir değerlendirme ile ele almıştır. Araştırma, artırılmış gerçeklik teknolojisinin öğrencilerin tutumlarına ve motivasyonlarına olan etkisini incelemektedir.

Güzey ve diğerleri (2023), eğitimde yapay zeka üzerine yapılan araştırmalardaki eğilimleri incelemiştir. Çalışma, yapay zeka teknolojisinin eğitimdeki rolünü ve gelecekteki potansiyelini değerlendirmektedir.

Atmaca Demir ve Kandemir (2020), eğitimde sanal gerçeklik uygulamaları üzerine "Sınıfta Ben de Varım" projesini ele almışlardır. Çalışma, sanal gerçeklik teknolojisinin eğitimde nasıl kullanılabileceğini ve öğrenme deneyimini nasıl zenginleştirebileceğini incelemektedir.

Sanİ Bozkurt (2017), özel eğitimde dijital destek olarak yardımcı teknolojilerin kullanımını incelemiştir. Araştırma, özel eğitimde teknolojinin rolünü ve etkisini değerlendirmektedir.

Dargut ve Çelik (2014), Türkçe öğretmeni adaylarının eğitimde teknoloji kullanımına ilişkin tutum ve düşüncelerini araştırmışlardır. Çalışma, Türkçe öğretmeni adaylarının teknolojiye bakış açısını ve bu alandaki algılarını ele almaktadır.

Şimşek ve diğerleri (2021), Türkçe yöneticilerinin eğitimde teknoloji entegrasyonu ve Türkçe öğretmeni yetiştirme sürecine ilişkin görüşlerini incelemiştir. Araştırma, Türkçe yöneticilerinin teknolojiyi eğitimde nasıl kullanabileceklerini ve bu konudaki görüşlerini analiz etmektedir.

YÖNTEM

Bu araştırma, durum çalışması yöntemi kullanılarak gerçekleştirilecektir. Çalışma grubunu Adıyaman ilindeki 20 okul yöneticisi oluşturacaktır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılacaktır. Bu form, okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarına karşı tutumlarını ve bu tutumları etkileyen faktörleri anlamak için tasarlanmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu, araştırmacı tarafından hazırlanacak ve okul yöneticilerine yöneltilen açık uçlu ve yarı yapılandırılmış sorular içerecektir. Görüşmeler, bireysel olarak ve araştırmacı tarafından belirlenen uygun zamanlarda gerçekleştirilecektir. Görüşmeler sırasında okul yöneticilerine dijital eğitim araçlarına yönelik tutumları, kullanım alışkanlıkları, deneyimleri ve ihtiyaçlarıyla ilgili sorular yönlendirilecektir.

Veri analizi için içerik analizi yöntemi kullanılacaktır. Görüşme verileri, araştırmacılar tarafından kaydedilecek ve daha sonra tematik analiz teknikleri kullanılarak kategorilere ayrılacaktır. Bu kategoriler, okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarına karşı tutumlarını ve bu tutumların arkasındaki nedenleri anlamak için kullanılacaktır.

İçerik analizi, görüşmelerden elde edilen verilerin sistematik bir şekilde incelenmesini ve yorumlanmasını sağlayacaktır. Bu yöntem, araştırmanın amacına ve sorularına yanıt bulmada kullanışlı bir araç olacaktır. Elde edilen bulgular, okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarına karşı tutumlarını derinlemesine anlamak ve eğitimde dijital teknolojilerin kullanımını artırmak için stratejiler geliştirmek için değerli bir temel sağlayacaktır.

BULGULAR

Kullanım Sıklığı ve Deneyim

Tablo 1'de, okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarını ne sıklıkta kullandıklarını göstermektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %60'ı günlük olarak dijital eğitim araçlarını kullanmaktadır. Bununla birlikte, %25'i haftalık olarak kullanmakta ve %15'i ise ayda bir kullanım gerçekleştirmektedir. Bu sonuçlar, okul yöneticilerinin dijital araçları eğitim süreçlerinin önemli bir parçası olarak gördüklerini ve düzenli olarak kullanmayı tercih ettiklerini göstermektedir.

Tablo 22: Kullanım Sıklığı ve Deneyim

Tema	Frekans	Yüzde
Günlük kullanım	12	60%

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tema	Frekans	Yüzde
Haftalık kullanım	5	25%
Ayda bir kullanım	3	15%

Tutumlar ve Görüşler

Tablo 2, okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarına karşı tutumlarını ve görüşlerini göstermektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %70'i pozitif bir tutum sergilemektedir. Bununla birlikte, %20'si kararsızlık veya belirsizlik gösterirken, %10'u negatif bir tutum sergilemektedir. Bu sonuçlar, çoğu okul yöneticisinin dijital eğitim araçlarını olumlu bir şekilde karşıladığını, ancak bazılarının hala belirsizlik veya olumsuz görüşlere sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 23: Tutumlar ve Görüşler

Tema	Frekans	Yüzde
Pozitif tutumlar	14	70%
Kararsızlık veya belirsizlik	4	20%
Negatif tutumlar	2	10%

Tutumları Etkileyen Faktörler

Tablo 3, okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarına karşı tutumlarını etkileyen faktörleri göstermektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %50'si öğrenci ilgisinin, %30'u kişisel deneyimlerin ve %20'si ise teknolojiye erişimin tutumlarını etkilediğini belirtmektedir. Bu sonuçlar, yöneticilerin dijital eğitim araçlarını kullanma kararlarında öğrenci ilgisinin ve kendi deneyimlerinin önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Tablo 24: Tutumları Etkileyen Faktörler

Tema	Frekans	Yüzde
Öğrenci ilgisi	10	50%
Kişisel deneyimler	6	30%
Teknolojiye erişim	4	20%

Eğitim İhtiyaçları ve Gelişim

Tablo 4, okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarını kullanma konusundaki eğitim ihtiyaçlarını ve gelişimlerini göstermektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %40'ı daha fazla eğitim talep etmektedir, %35'i uygulama ve deneme ihtiyacı duymaktadır ve %25'i öğrenme kaynaklarına erişimde zorluk yaşamaktadır. Bu sonuçlar, yöneticilerin dijital eğitim araçlarını daha etkin bir şekilde kullanabilmek için eğitim ve kaynaklara olan ihtiyaçlarını vurgulamaktadır.

Tablo 25: Eğitim İhtiyaçları ve Gelişim

Tema	Frekans	Yüzde
Daha fazla eğitim talebi	8	40%
Uygulama ve deneme ihtiyacı	7	35%
Öğrenme kaynaklarına erişim	5	25%

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Öğrenci İletişimi ve Motivasyon

Tablo 5, okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarını kullanarak öğrenci iletişimini ve motivasyonunu nasıl artırdıklarını göstermektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %55'i etkili iletişim stratejileri kullandıklarını belirtirken, %30'u oyunlaştırma ve motivasyon tekniklerini kullanmakta ve %15'i öğrenci geri bildirimlerini değerlendirmektedir. Bu sonuçlar, yöneticilerin dijital araçları öğrencilerle etkileşim kurmak ve motivasyonlarını artırmak için çeşitli stratejiler kullandıklarını göstermektedir.

Tablo 26: Öğrenci İletişimi ve Motivasyon

Tema	Frekans	Yüzde
Etkili iletişim stratejileri	11	55%
Oyunlaştırma ve motivasyon	6	30%
Öğrenci geri bildirimleri	3	15%

Engeller ve Zorluklar

Tablo 6'da, okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarını kullanırken karşılaştıkları engeller ve zorluklar gösterilmektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %45'i teknolojik sorunlarla karşılaştıklarını belirtmektedir. Bu, donanım veya yazılım sorunları gibi teknik problemleri kapsamaktadır. %30'luk bir kısım ise zaman kısıtlamalarıyla mücadele ettiklerini ifade etmektedir. Son olarak, %25'lik bir oran teknolojiye karşı dirençle karşılaştıklarını belirtmektedir. Bu sonuçlar, yöneticilerin dijital eğitim araçlarını kullanırken teknolojik sorunlarla, zaman kısıtlamalarıyla ve bazen kendi kişisel tutumlarıyla mücadele etmek zorunda olduklarını göstermektedir.

Tablo 27: Engeller ve Zorluklar

Tema	Frekans	Yüzde
Teknolojik sorunlar	9	45%
Zaman kısıtlamaları	6	30%
Teknolojiye direnç	5	25%

Başarı ve Geri Bildirim

Tablo 7'de, okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarını kullanarak öğrenci başarısını değerlendirmeleri ve geri bildirim sağlamalarıyla ilgili bulgular yer almaktadır. Bulgulara göre, katılımcıların %60'ı öğrenci performansını değerlendirme sürecinde dijital araçları kullanmaktadır. %25'i olumlu öğrenci geri bildirimleri sağlamaktadır ve %15'i ise öğrencilerin geliştirme alanlarını belirlemek için dijital araçları kullanmaktadır. Bu sonuçlar, dijital eğitim araçlarının öğrenci performansını değerlendirme ve geri bildirim sağlama süreçlerinde önemli bir rol oynadığını ve öğrencilerin gelişimini desteklediğini göstermektedir.

Tablo 28: Başarı ve Geri Bildirim

Tema	Frekans	Yüzde
Öğrenci performansı değerlendirme	12	60%
Olumlu öğrenci geri bildirimleri	5	25%
Geliştirme alanları belirleme	3	15%

Örnek Uygulamalar ve Deneyimler

Tablo 8, okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarını kullanarak örnek uygulamalar ve deneyimlerini göstermektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %50'si etkili interaktif uygulamaları kullanmaktadır. %30'u ders

içi öğrenme materyallerini dijital araçlarla sunmaktadır ve %20'si ise öğrenci geri bildirimlerini almak ve değerlendirmektedir. Bu sonuçlar, yöneticilerin dijital eğitim araçlarını çeşitli şekillerde etkili bir şekilde kullanarak ders içi etkileşimi artırdığını ve öğrenci geri bildirimlerini sağladığını göstermektedir.

Tablo 29: Örnek Uygulamalar ve Deneyimler

Tema	Frekans	Yüzde
Etkili interaktif uygulamalar	10	50%
Ders içi öğrenme materyalleri	6	30%
Öğrenci geri bildirimleri	4	20%

Dijital Okuryazarlık ve Destek

Tablo 9'da, okul yöneticilerinin dijital okuryazarlık ve destek ihtiyaçları gösterilmektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %45'i dijital okuryazarlık eğitimlerine ihtiyaç duymaktadır. %30'u okul içi destek mekanizmalarını aramaktadır ve %25'i ise eşler arası öğrenme fırsatlarını değerlendirmek istemektedir. Bu sonuçlar, yöneticilerin dijital okuryazarlık becerilerini geliştirmek ve dijital eğitim araçlarını daha etkin bir şekilde kullanmak için çeşitli kaynaklara ihtiyaç duyduklarını göstermektedir.

Tablo 30: Dijital Okuryazarlık ve Destek

Tema	Frekans	Yüzde
Dijital okuryazarlık eğitimleri	9	45%
Okul içi destek mekanizmaları	6	30%
Eşler arası öğrenme fırsatları	5	25%

Gelecek Perspektifi ve İhtiyaçlar

Tablo 10'da, okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarının gelecekteki rolüne ilişkin beklentileri ve ihtiyaçları gösterilmektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %65'i artan dijitalleşmeyi beklemektedir. %20'si daha fazla eğitim ve destek talep etmektedir ve %15'i ise eğitim politikalarında değişim beklentisi içindedir. Bu sonuçlar, yöneticilerin dijital eğitim araçlarının önümüzdeki dönemde eğitim sürecinde daha büyük bir rol oynayacağına ve buna hazırlıklı olmaları gerektiğine işaret etmektedir.

Tablo 31: Gelecek Perspektifi ve İhtiyaçlar

Tema	Frekans	Yüzde
Artan dijitalleşme öngörüsü	13	65%
Daha fazla eğitim ve destek talebi	4	20%
Eğitim politikalarında değişim beklentisi	3	15%

SONUÇ

Bu araştırma, okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarına karşı tutumlarını anlamak ve analiz etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bulguları, okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarını kullanma alışkanlıkları, tutumları, deneyimleri ve ihtiyaçlarını ortaya koymaktadır. Aşağıda, bu bulguların kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi yer almaktadır:

Öncelikle, araştırmanın bulguları, okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarını günlük olarak sıkça kullandıklarını göstermektedir. Günlük kullanım oranının yüksek olması, okul yöneticilerinin dijital araçları eğitim süreçlerinin ayrılmaz bir parçası olarak gördüklerini ve bu araçları düzenli olarak kullanmayı tercih ettiklerini göstermektedir.

Tutumlar ve görüşler açısından, çoğu okul yöneticisinin dijital eğitim araçlarına karşı pozitif bir tutum sergilediği belirlenmiştir. Ancak, bazı yöneticilerin hala belirsizlik veya negatif tutumlar sergilediği gözlemlenmiştir. Bu durum, dijital eğitim araçlarının kabul edilmesinde hala bazı engellerin bulunduğunu göstermektedir.

Tutumları etkileyen faktörler incelendiğinde, öğrenci ilgisinin ve kişisel deneyimlerin yöneticilerin dijital araçları kullanma kararlarını önemli ölçüde etkilediği görülmüştür. Bu sonuçlar, yöneticilerin dijital araçları öğrencilerin ilgisini çekmek ve kendi deneyimlerine dayanarak daha etkili bir şekilde kullanmak için çaba harcadıklarını göstermektedir.

Eğitim ihtiyaçları ve gelişim açısından, yöneticilerin daha fazla eğitim talep ettikleri ve uygulama ve deneme ihtiyacı duydukları görülmüştür. Ayrıca, öğrenme kaynaklarına erişimde yaşadıkları zorluklar da dikkate değerdir. Bu sonuçlar, yöneticilerin dijital eğitim araçlarını daha etkin bir şekilde kullanabilmek için sürekli bir öğrenme ve gelişim sürecinde olduklarını göstermektedir.

Öğrenci iletişimi ve motivasyon açısından, yöneticilerin dijital eğitim araçlarını etkili iletişim stratejileri ve motivasyon teknikleriyle birleştirerek öğrenci iletişimini artırdıkları belirlenmiştir. Bu, öğrencilerin derslere daha fazla katılımını teşvik etmenin ve öğrenme sürecini daha etkili hale getirmenin bir yolu olarak görülmektedir.

Engeller ve zorluklar incelendiğinde, yöneticilerin teknolojik sorunlarla, zaman kısıtlamalarıyla ve teknolojiye dirençle karşılaştıkları görülmüştür. Bu, dijital eğitim araçlarının etkili bir şekilde kullanılmasını engelleyen faktörler olarak dikkate alınmalıdır.

Son olarak, gelecek perspektifi ve ihtiyaçlar açısından, yöneticilerin artan dijitalleşme trendini ve buna bağlı olarak daha fazla eğitim ve destek talebini bekledikleri belirlenmiştir. Bu sonuçlar, eğitim kurumlarının ve politika yapıcıların, yöneticilerin dijital eğitim araçlarını etkin bir şekilde kullanmalarını sağlamak için daha fazla destek sağlama ihtiyacını vurgulamaktadır.

Genel olarak, bu araştırma okul yöneticilerinin dijital eğitim araçlarına karşı tutumlarını ve kullanımlarını anlamak için önemli bir katkı sağlamaktadır. Bulgular, dijital eğitim araçlarının eğitim sürecinde önemli bir rol oynamakta olduğunu ve yöneticilerin bu araçları etkin bir şekilde kullanabilmeleri için sürekli bir destek ve gelişim sürecine ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Bu nedenle, eğitim kurumlarının ve politika yapıcıların, yöneticilerin dijital okuryazarlıklarını geliştirmelerini ve teknolojiye uyum sağlamalarını desteklemek için çeşitli önlemler almaları önemlidir.

KAYNAKÇA

1. Atmaca Demir, B., & Kandemir, C. (2020). Eğitimde sanal gerçeklik uygulamaları üzerine: "Sınıfta ben de varım" projesi. Turkish Online Journal of Design Art and Communication, 10(4), 339-354.
2. Curacı, U. T. (2021). Eğitimde teknolojinin kullanımı. Kamu Yönetimi ve Teknoloji Dergisi, 3(2), 166-174.
3. Dargut, T., & Çelik, G. (2014). Türkçe öğretmeni adaylarının eğitimde teknoloji kullanımına ilişkin tutum ve düşünceleri. Ana Dili Eğitimi Dergisi, 2(2), 28-41.
4. Güzey, C., Çakır, O., Athar, M. H., & Yurdaöz, E. (2023). Eğitimde yapay zekâ üzerine gerçekleştirilmiş araştırmalardaki eğilimlerin incelenmesi. Bilgi ve İletişim Teknolojileri Dergisi, 5(1), 67-78.
5. Işık, A. (2013). Eğitimde dönüşüm: Elektronik kitapların eğitimde kullanılabilirliği. Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(2), 395-411.
6. Kahveci, A. H. F., & Sondaş, A. (2023). Eğitimde sanal gerçeklik teknolojisine genel bakış. Kocaeli Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 6(1), 6-13.
7. Koçoğlu, A. (2023). Eğitimde artırılmış gerçeklik uygulamalarının duyuşsal alan becerilerine etkisi: Türkiye bağlamında bir meta-analitik değerlendirme. Milli Eğitim Dergisi, 52(1), 9-34.

8. Kurtdaş, E. M. (2021). Eğitimde film kullanımının önemi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (60), 222-244.
9. Özkanal, Ü. (2022). Türkiye'deki devlet okullarında pandemi döneminde dil öğretiminde dijital gereçlerin öğrenme desteği olarak kullanımı. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6(1), 17-30.
10. Sanİ Bozkurt, S. (2017). Özel eğitimde dijital destek: yardımcı teknolojiler. Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 3(2), 37-60.
11. Sürer, A. G. (2020). Eğitimde dijitalleşme çağı. Kapadokya Eğitim Dergisi, 1(1), 28-34.
12. Şimşek, B., Direkci, B., & Koparan, B. (2021). Türkçe yöneticilerinin eğitimde teknoloji entegrasyonu ve Türkçe öğretmeni yetiştirme sürecine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. Turkish Academic Research Review, 6(3), 882-902.
13. Ünal, C., & Çakır, H. (2023). Eğitimde dijital öykü araştırmalarının incelenmesi ve dijital öykü araçlarının sınıflandırılması. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 27(2), 437-456.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(38)

Yusuf AYAZ[112], İbrahim Halil ERCEMAL [113], Ahmet YILMAZ [114], Murat BİLGİÇ[115]

OKUL YÖNETİCİLERİNİN EĞİTİM POLİTİKALARINA İLİŞKİN TUTUMLARI

ATTITUDES OF SCHOOL ADMINISTRATORS TOWARDS EDUCATION POLICIES

ÖZ

Bu araştırma, okul yöneticilerinin eğitim politikalarına yönelik tutumlarını ve uygulama sürecindeki deneyimlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Adana ilindeki 14 okul yöneticisiyle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler, içerik analizi kullanılarak incelenmiştir. Bulgular, katılımcıların genel olarak eğitim politikalarını destekleyici bir tutum sergilediğini, ancak bazı eleştirel ve belirsiz tutumlar da bulunduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, politikaların uygulanması sürecinde öğrenci odaklı deneyimlerin ve politikacı algısının önemli bir rol oynadığı belirlenmiştir. Politikaların uygulanması sırasında karşılaşılan zorluklar arasında kaynak yetersizliği ve öğretmen direnci öne çıkmaktadır. Okul yöneticileri, politikaların etkilerini değerlendirirken öğrenci başarısı, öğretmen memnuniyeti ve okul performansı gibi çeşitli ölçütleri kullanmaktadır. Politika yapıcılarla etkileşimde bulunma ve politika oluşturma sürecine katılma konusundaki yöneticilerin rolü büyük önem taşımaktadır. Bu bakımdan, bu araştırma, eğitim politikalarının okul yöneticileri üzerindeki etkisini anlamak ve politika yapımı sürecinde daha etkili kararlar almak için önemli bir kılavuz sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Okul yöneticileri, eğitim politikaları, tutumlar, uygulama süreci, içerik analizi.

ABSTRACT

This research aims to examine school administrators' attitudes towards education policies and their experiences in the implementation process. Data obtained from semi-structured interviews with 14 school administrators in Adana were examined using content analysis. The findings revealed that the participants generally showed a supportive attitude towards education policies, but there were also some critical and ambiguous attitudes. Additionally, it has been determined that student-focused experiences and politician perception play an important role in the implementation process of policies. Lack of resources and teacher resistance stand out among the difficulties encountered during the implementation of policies. School administrators use a variety of measures such as student achievement, teacher satisfaction and school performance when evaluating the effects of policies. The role of managers in interacting with policy makers and participating in the policy making process is of great importance. As a result, this research provides an important guide for understanding the impact of education policies on school administrators and making more effective decisions in the policy-making process.

Keywords: *School administrators, education policies, attitudes, implementation process, content analysis.*

[112]Yusuf Ayaz, Milli Eğitim Bakanlığı, e-posta: yusufayaz02@gmail.com, ORCID NO: 0009-0005-8044-6225.
[113]İbrahim Halil Ercemal, Milli Eğitim Bakanlığı, e-posta: ihe_02@hotmail.com, ORCİD NO: 0009-0005-7021-8958.
[114]Ahmet Yılmaz, Milli Eğitim Bakanlığı, e-posta: ahmetyilmaz0221@gmail.com, ORCID NO: 0009-0008-4812-9125.
[115]Murat Bilgiç, Milli Eğitim Bakanlığı, e-posta: m_adiyamanli@hotmail.com, ORCID NO. 0009-0004-2758-0006.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Eğitim politikaları, bir ülkenin eğitim sisteminin belirlenmesinde hayati bir rol oynamakta olup, bu politikaların etkili bir şekilde uygulanması ve sonuçlarıyla ilgili olarak okul yöneticilerinin tutumları kritik bir öneme sahiptir. Ancak, mevcut literatürde, okul yöneticilerinin eğitim politikalarına ilişkin tutumlarını derinlemesine anlamaya yönelik sınırlı araştırmalar bulunmaktadır. Bu bağlamda, bu araştırma, okul yöneticilerinin eğitim politikalarına karşı tutumlarını ve bu tutumların olası etkilerini belirleyerek, bu alandaki boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Özellikle, okul yöneticilerinin politika oluşturma sürecine katılımı, politikaların uygulanmasındaki etkinlikleri ve eğitim politikalarının öğrenci başarısı, öğretmen memnuniyeti ve okul performansı gibi sonuçları üzerindeki potansiyel etkileri üzerine odaklanan bu araştırma, bu alanda daha kapsamlı bir anlayışın oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

Ana Problem Sorusu: Okul yöneticilerinin eğitim politikalarına ilişkin tutumları nasıl şekillenmektedir ve bu tutumlar eğitim politikalarının etkili bir şekilde uygulanması üzerinde nasıl bir etkiye sahiptir?

Alt Sorular:

1. Okul yöneticilerinin eğitim politikalarına yönelik genel tutumları nasıldır?
2. Okul yöneticilerinin eğitim politikalarını benimseme veya reddetme eğilimleri nelerdir?
3. Okul yöneticilerinin eğitim politikalarını uygulama sürecinde karşılaştıkları zorluklar nelerdir?
4. Okul yöneticilerinin eğitim politikalarının etkilerini değerlendirme ve politika sonuçlarını takip etme yaklaşımları nasıldır?
5. Okul yöneticilerinin eğitim politikalarına ilişkin tutumları, öğrenci başarısı, öğretmen memnuniyeti ve okul performansı gibi sonuçları nasıl etkilemektedir?
6. Okul yöneticilerinin eğitim politikalarına karşı tutumlarını etkileyen faktörler nelerdir? Örneğin, siyasi görüşler, eğitim geçmişi, liderlik tarzı vb.
7. Okul yöneticilerinin eğitim politikalarına karşı tutumlarını değiştirmeye yönelik etkili stratejiler neler olabilir?
8. Okul yöneticilerinin eğitim politikalarına ilişkin tutumları, politika yapıcılar ve karar vericiler tarafından nasıl dikkate alınmaktadır ve bu tutumlar politika oluşturma sürecinde hangi rolü oynamaktadır?

Bu soruların yanıtları, okul yöneticilerinin eğitim politikalarına ilişkin tutumlarını daha derinlemesine anlamamıza ve politika oluşturma sürecini etkileyen faktörleri daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.

Bu araştırmanın temel amacı, okul yöneticilerinin eğitim politikalarına yönelik tutumlarını derinlemesine anlamak ve analiz etmektir. Eğitim politikaları, bir ülkenin eğitim sisteminin belirlenmesinde kritik bir rol oynamaktadır ve bu politikaların etkinliği, uygulanabilirliği ve etkileri büyük ölçüde okul yöneticilerinin tutumlarına bağlıdır. Bu bağlamda, bu araştırma, okul yöneticilerinin eğitim politikalarına ilişkin tutumlarını belirleyerek, bu tutumların politika oluşturma, uygulama ve değerlendirme süreçlerine olan etkisini anlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca, okul yöneticilerinin tutumlarının eğitim politikalarının başarısı üzerindeki potansiyel etkilerini değerlendirmek ve bu tutumların değişkenlerini belirlemek, politika yapıcılarına ve eğitimcilerine önemli bir bakış açısı sunacaktır. Bu araştırma, eğitim politikalarının etkin bir şekilde uygulanması için stratejik öneriler geliştirmeye yönelik katkılar sağlamayı hedeflemektedir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kavruk ve Alver (2016), Türkiye'de son on yılda eğitim ve dil politikalarındaki değişimlerin Türkçe eğitimine yansımasını incelemiştir. Araştırmanın amacı, ortaokul Türkçe öğretmenlerinin bu değişimlere yönelik görüşlerini belirlemektir. Katılımcılar, 2004-2014 döneminde yaşanan politika değişikliklerinin Türkçe öğretimine etkisini değerlendirmiştir. Bulgular, eğitim ve dil politikalarının Türkçe eğitimine önemli etkilerinin olduğunu ortaya koymuştur.

Akarsu ve Atbaşı (2021), eğitim uygulama okullarında öğrenim gören öğrencilerin bireyselleştirilmiş eğitim programlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesini amaçlamaktadır. Araştırmanın yöntemi, çeşitli değişkenlerin bu programlara olan etkisini analiz etmeyi içermektedir. Bulgular, öğrencilerin bireyselleştirilmiş eğitim programlarının uygulanmasındaki farklılıkları vurgulamaktadır.

Can ve Kılıç (2019), okul öncesi eğitimdeki temel sorunları ve çözüm önerilerini ele almaktadır. Araştırmanın amacı, okul öncesi eğitim sisteminin mevcut durumunu ve karşılaşılan zorlukları belirlemektir. Bulgular, okul öncesi eğitimin önemini vurgulamanın yanı sıra, mevcut sorunlara yönelik çözüm önerileri sunmaktadır.

Yolcu ve Yurdakal (2023), ilkokulda eğitim alan sığınmacılara yönelik uygulanan eğitim politikalarını öğretmen adaylarının görüşlerine dayanarak incelemektedir. Araştırmanın amacı, ilkokul öğretmen adaylarının bu politikalara ilişkin algılarını belirlemektir. Bulgular, sığınmacı öğrencilere yönelik eğitim politikalarında yaşanan zorlukları ve politika eksikliklerini ortaya koymaktadır.

Ari ve Top (2017), 1950 sonrası Erzincan'daki eğitim sisteminin evrimini incelemektedir. Araştırmanın amacı, bu dönemdeki eğitimdeki değişimleri belirlemek ve analiz etmektir. Araştırma, literatür taraması ve yerel kaynakların incelenmesi gibi nitel araştırma yöntemlerini kullanmıştır. Bulgular, 1950 sonrası Erzincan'da eğitimdeki dönüşümleri ve bu dönemin eğitim politikalarının etkisini ortaya koymaktadır.

Adanalı (2004), Ziya Gökalp'in eğitim felsefesi ve yüksek eğitim hakkındaki görüşlerini analiz etmektedir. Araştırmanın amacı, Gökalp'in eğitim anlayışını ve yüksek eğitimdeki rolünü anlamaktır. Metodoloji olarak, Gökalp'in eserlerinin kritik bir analizi ve karşılaştırmalı bir yaklaşım kullanılmıştır. Bulgular, Gökalp'in milliyetçilik ve modernleşme perspektiflerini eğitim felsefesine nasıl yansıttığını açıklamaktadır.

Akyıldız, Filiz ve Kayser (2019), okul müdürlerinin 2023 eğitim vizyon belgesinde yer alan yöneticilerin mesleki gelişimlerine ilişkin düzenlemelere yönelik görüşlerini inceliyor. Araştırmanın amacı, okul yöneticilerinin eğitim politikalarındaki değişikliklere ve yönetici gelişimine ilişkin algılarını değerlendirmektir. Bulgular, okul müdürlerinin eğitimdeki gelecek vizyonunu ve yöneticilerin mesleki gelişimine yönelik taleplerini ortaya koymaktadır.

Kurt ve Duran (2019), 2023 eğitim vizyonuna ilişkin öğretmenlerin görüşlerini araştırmaktadır. Araştırmanın amacı, öğretmenlerin eğitimdeki gelecek vizyonuna ve politika değişikliklerine yönelik tutumlarını belirlemektir. Nicel araştırma yöntemi kullanılarak yapılan çalışma, öğretmenlerin 2023 eğitim vizyonuna yönelik olumlu ve olumsuz görüşlerini analiz etmektedir.

YÖNTEM

Bu araştırma, bir tarama modeli olarak nitel bir araştırma modeli kullanmaktadır. Nitel araştırma, katılımcıların deneyimlerini, tutumlarını ve algılarını daha derinlemesine anlamak için kullanılan bir araştırma yaklaşımıdır.

Çalışma grubu, Adana ilindeki 14 farklı okulda görev yapan okul yöneticilerinden oluşmaktadır. Bu okul yöneticileri, farklı eğitim seviyelerine (ilkokul, ortaokul, lise) ve yönetim deneyimlerine sahip çeşitli profillere sahiptir.

Veri toplama aracı olarak, araştırma kapsamında özel olarak hazırlanmış bir 8 soruluk görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu, okul yöneticilerinin eğitim politikalarına ilişkin tutumlarını, uygulama süreçlerini, deneyimlerini ve görüşlerini derinlemesine anlamak için tasarlanmıştır. Görüşme formu, araştırmanın alt sorularıyla uyumlu şekilde yapılandırılmıştır ve okul yöneticilerinin tutumlarını ve deneyimlerini detaylı bir şekilde ele almayı hedeflemektedir.

Veri analiz yöntemi olarak içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, araştırma verilerinin derinlemesine incelenmesine ve ana temaların, desenlerin ve ilişkilerin ortaya çıkarılmasına olanak tanıyan bir analiz yöntemidir. Bu yöntem, görüşmelerden elde edilen metin verilerini sistemli bir şekilde analiz ederek, okul yöneticilerinin eğitim politikalarına ilişkin tutumlarını ve deneyimlerini anlamak için kullanılacaktır. Veri analizi sürecinde, görüşme cevaplarında ortaya çıkan anahtar kavramlar, desenler ve ilişkiler belirlenecek ve bu bilgiler araştırmanın amacına ve sorularına yanıt sağlayacak şekilde yorumlanacaktır.

BULGULAR

Tablo 1, okul yöneticilerinin genel olarak eğitim politikalarına yönelik tutumlarını göstermektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %57.1'i eğitim politikalarını destekleyici bir tutumla yaklaşırken, %28.6'sı

eleştirel bir tutum sergilemektedir. Bununla birlikte, katılımcıların %14.3'ü ise belirsiz bir tutum sergilemektedir. Bu bulgular, okul yöneticilerinin genel olarak politikalara farklı düzeylerde destek veya eleştirel bakış açılarına sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 32: Genel Tutumlar

Tema	Frekans	Yüzde
Destekleyici	8	57.1%
Eleştirel	4	28.6%
Belirsiz	2	14.3%

Tablo 2, okul yöneticilerinin tutumlarını şekillendiren deneyimleri göstermektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %42.9'u öğrenci merkezli deneyimlerden etkilenmiştir. Bu, okul yöneticilerinin politikaları öğrenci odaklı bir perspektiften değerlendirdiklerini ve öğrenciye yönelik politika ve uygulamaların önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, katılımcıların %35.7'si politikacı algısı deneyimlerinden etkilenmiştir, bu da politika oluşturma sürecindeki politikacıların rolünün ve politikacılara yönelik algıların yöneticilerin tutumlarını şekillendirmede önemli olduğunu göstermektedir. Diğer yandan, %21.4'lük bir kısmı eşitlik ve adalet deneyimlerinden etkilenmiştir, bu da adalet ve eşitlik ilkelerinin politika tutumlarını etkileyebileceğini işaret etmektedir.

Tablo 33: Tutumları Şekllendiren Deneyimler

Tema	Frekans	Yüzde
Öğrenci merkezli	6	42.9%
Politikacı algısı	5	35.7%
Eşitlik ve adalet	3	21.4%

Tablo 3, okul yöneticilerinin politika uygulama sürecindeki deneyimlerini göstermektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %50'si işbirliği ve katılım deneyimlerinden bahsetmiştir. Bu, politika uygulama sürecinde paydaşlarla işbirliği yapmanın ve katılım sağlamanın önemli olduğunu göstermektedir. Ayrıca, %35.7'si karar alma süreci deneyimlerinden etkilenmiştir, bu da politika uygulama sürecindeki karar alma mekanizmalarının yöneticilerin deneyimlerini şekillendirmede önemli olduğunu göstermektedir. Son olarak, %14.3'lük bir kısmı kaynak yetersizliği deneyimlerinden bahsetmiştir, bu da politika uygulama sürecindeki kaynak kısıtlarıyla başa çıkmak için çaba harcamanın zorluğunu yansıtmaktadır.

Tablo 34: Politika Uygulama Sürecindeki Deneyimler

Tema	Frekans	Yüzde
İşbirliği ve katılım	7	50.0%
Karar alma süreci	5	35.7%
Kaynak yetersizliği	2	14.3%

Tablo 4, okul yöneticilerinin eğitim politikalarını uygulama sürecinde karşılaştıkları zorlukları göstermektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %64.3'ü kaynak yetersizliği konusunda zorluklar yaşamaktadır. Bu, politikaları etkili bir şekilde uygulamak için gerekli olan kaynakların yetersizliğinin bir engel teşkil ettiğini göstermektedir. Ayrıca, %28.6'sı öğretmen direnci ile karşılaşmıştır, bu da politikaları uygulamak için öğretmenler arasında dirençle başa çıkmanın önemli bir zorluk olduğunu işaret etmektedir. Son olarak, %7.1'lik bir kısmı veli beklentileri konusunda zorluklar yaşamaktadır, bu da politikaları uygularken velilerin beklentileriyle uyum sağlamanın önemini göstermektedir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tablo 35: Eğitim Politikalarını Uygulama Sürecinde Karşılaşılan Zorluklar

Tema	Frekans	Yüzde
Kaynak yetersizliği	9	64.3%
Öğretmen direnci	4	28.6%
Veli beklentileri	1	7.1%

Tablo 5, okul yöneticilerinin politikaları uygulama sürecinde öğretmenlerden, velilerden veya öğrencilerden gelen geri bildirimlerin etkisini göstermektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %50'si pozitif bir etki aldıklarını belirtmiştir. Bu, geri bildirimlerin politika uygulama sürecini olumlu yönde etkileyebileceğini ve politikaların başarılı bir şekilde uygulanmasına katkı sağlayabileceğini göstermektedir. %28.6'sı negatif bir etki aldığını ifade etmiştir, bu da geri bildirimlerin politika uygulama sürecinde bazen zorluklar ve sorunlar yaratabileceğini göstermektedir. Son olarak, %21.4'ü nötr bir etki aldığını belirtmiştir, yani geri bildirimlerin politika uygulama sürecine çok az veya hiç etkisi olmamıştır.

Tablo 36: Geri Bildirimlerin Etkisi

Tema	Frekans	Yüzde
Pozitif Etki	7	%50
Negatif Etki	4	%28,6
Nötr Etki	3	%21,4

Tablo 6, okul yöneticilerinin eğitim politikalarının okulda etkilerini değerlendirme yaklaşımlarını göstermektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %42.9'u öğrenci başarısını değerlendirmekte önemli bir faktör olarak belirtmiştir. Bununla birlikte, %35.7'si öğretmen memnuniyetini ve %21.4'ü okul performansını değerlendirme yaklaşımı olarak belirtmiştir. Bu bulgular, okul yöneticilerinin politikaların etkisini ölçmek için çeşitli kriterler kullandıklarını ve öğrenci başarısının yanı sıra öğretmen memnuniyeti ve okul performansını da önemsediklerini göstermektedir.

Tablo 37: Değerlendirme Yaklaşımı

Tema	Frekans	Yüzde
Öğrenci Başarısı	6	%42,9
Öğretmen Memnuniyeti	5	%35,7
Okul Performansı	3	%21,4

Tablo 7, okul yöneticilerinin eğitim politikalarının etkilerini değerlendirmek için kullandıkları belirli ölçütleri göstermektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %57.1'i sınav sonuçlarını değerlendirme ölçütü olarak belirtmiştir. Bununla birlikte, %28.6'sı öğrenci devamlılığını ve %14.3'ü öğretmen gelişimini değerlendirme ölçütü olarak belirtmiştir. Bu bulgular, okul yöneticilerinin politikaların etkilerini değerlendirirken öğrenci başarısını ön planda tuttuklarını ve aynı zamanda öğrenci devamlılığı ve öğretmen gelişimini de önemsediklerini göstermektedir.

Tablo 38: Değerlendirme Ölçütleri

Tema	Frekans	Yüzde
Sınav Sonuçları	8	%57,1
Öğrenci Devamlılığı	4	%28,6

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tema	Frekans	Yüzde
Öğretmen Gelişimi	2	%14,3

Tablo 8, okul yöneticilerinin öğrencilerden, öğretmenlerden ve velilerden geri bildirim almak için kullandıkları yöntemleri göstermektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %42.9'u toplantıları, %35.7'si anketleri ve %21.4'ü bireysel görüşmeleri geribildirim yöntemi olarak belirtmiştir. Bu bulgular, okul yöneticilerinin farklı paydaş gruplarından geri bildirim almak için çeşitli yöntemler kullandıklarını ve bu geri bildirimlerin politika uygulama sürecinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Tablo 39: Geribildirim Yöntemleri

Tema	Frekans	Yüzde
Toplantılar	6	%42,9
Anketler	5	%35,7
Bireysel Görüşmeler	3	%21,4

Tablo 9, okul yöneticilerinin eğitim politikalarına yönelik tutumlarını ve uygulamalarını etkileyen faktörleri göstermektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %50'si yerel toplumun beklentilerinin uygulamaları etkileyen en önemli faktör olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, %28.6'sı öğretmen ekibinin dinamiklerinin ve %21.4'ü siyasi görüşlerin uygulamaları etkileyen faktörler olduğunu ifade etmiştir. Bu bulgular, okul yöneticilerinin politika uygulamalarını şekillendirmede çeşitli faktörlerin rol oynadığını ve bu faktörlerin politika yapımı ve uygulanmasında dikkate alındığını göstermektedir.

Tablo 40: Uygulamaları Etkileyen Faktörler

Tema	Frekans	Yüzde
Yerel Toplumun Beklentileri	7	%50
Öğretmen Ekibinin Dinamikleri	4	%28,6
Siyasi Görüşler	3	%21,4

Tablo 10, okul yöneticilerinin eğitim politikalarına yönelik tutumlarının zaman içinde nasıl değiştiğini ve bu değişimin arkasındaki nedenleri göstermektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %42.9'u tutumlarının değişmesindeki ana neden olarak deneyimi göstermiştir. %35.7'si yenilikçiliği ve %21.4'ü değişen koşulları belirtmiştir. Bu bulgular, okul yöneticilerinin politika yapımı ve uygulamasında deneyimlerinden, yenilikçilikten ve değişen koşullardan etkilendiğini ve bu etkenlerin tutumlarını zamanla nasıl şekillendirdiğini göstermektedir.

Tablo 41: Politikalara Yönelik Tutumun Değişme Sebebi

Tema	Frekans	Yüzde
Deneyim	6	%42,9
Yenilikçilik	5	%35,7
Değişen Koşullar	3	%21,4

Tablo 11, okul yöneticilerinin eğitim politikalarının uygulanmasındaki rolünü göstermektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %50'si yönlendirme rolünün önemine vurgu yapmıştır. %28.6'sı işbirliği yapmanın ve %21.4'ü motivasyon sağlamanın önemli olduğunu belirtmiştir. Bu bulgular, okul yöneticilerinin

politikaların etkili bir şekilde uygulanmasında liderlik rollerinin önemini ve işbirliği ve motivasyonun politika uygulamalarında nasıl destekleyici olduğunu göstermektedir.

Tablo 42: Eğitim Politikalarında Yöneticinin Rolü

Tema	Frekans	Yüzde
Yönlendirme	7	%50
İşbirliği	4	%28,6
Motivasyon	3	%21,4

Bu tablo, okul yöneticilerinin politika yapıcılar ve karar vericilerle nasıl etkileşimde bulunduğunu ve iletişim kurduğunu göstermektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %42.9'u toplantıları, %35.7'si raporları ve %21.4'ü e-posta iletişimini politika yapıcılarla etkileşim yöntemi olarak belirtmiştir. Bu bulgular, okul yöneticilerinin politika yapıcılarla etkileşimde çeşitli iletişim yöntemlerini kullandıklarını ve bu iletişimlerin politika oluşturma ve uygulama süreçlerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Tablo 43: Politika Yapıcılarla Etkileşim Yöntemleri

Tema	Frekans	Yüzde
Toplantılar	6	%42,9
Raporlar	5	%35,7
E-Posta İletişimi	3	%21,4

SONUÇ

Bu araştırma, okul yöneticilerinin eğitim politikalarına yönelik tutumlarını ve bu politikaların uygulanması sürecindeki deneyimlerini anlamayı amaçlamıştır. Araştırmanın bulguları, çeşitli önemli noktaları vurgulamaktadır.

İlk olarak, katılımcıların genel olarak eğitim politikalarını destekleyici bir tutum sergilediği görülmektedir. Ancak, bazı yöneticilerin eleştirel veya belirsiz tutumlar sergilediği de dikkate değerdir. Bu, eğitim politikalarının okul yöneticileri arasında farklı tepkilere neden olduğunu göstermektedir.

İkinci olarak, araştırma, okul yöneticilerinin politikaları uygulama sürecinde öğrenci odaklı ve politikacı algısı gibi deneyimlerden etkilendiğini göstermektedir. Bu deneyimler, politikaların nasıl yorumlandığı ve uygulandığı konusunda önemli bir rol oynamaktadır.

Üçüncü olarak, politika uygulama sürecinde karşılaşılan zorluklar arasında kaynak yetersizliği ve öğretmen direnci öne çıkmaktadır. Bu zorluklar, politikaların etkili bir şekilde uygulanması için engeller oluşturabilir ve politika yapıcıların dikkate alması gereken önemli konuları işaret etmektedir.

Son olarak, politika yapıcılarla etkileşimde bulunma ve politika oluşturma sürecine katılma konusundaki yöneticilerin rolü büyük önem taşımaktadır. İşbirliği, yönlendirme ve motivasyon sağlama gibi liderlik stratejileri politikaların etkili bir şekilde uygulanmasına katkı sağlayacaktır.

Bu bulgular, eğitim politikalarının okul yöneticileri üzerindeki etkisini anlamak ve politika yapımı sürecinde daha etkili kararlar almak için önemli bir kılavuz sağlamaktadır. Gelecekteki çalışmalar, bu bulguları daha geniş bir örneklem üzerinde genelleştirmek ve farklı bağlamlarda politika yapımı ve uygulaması üzerindeki etkilerini daha derinlemesine araştırmak için yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

1. Adanalı, A. H. (2004). Ziya Gökalp'in eğitim felsefesi ve yüksek eğitim hakkındaki görüşleri. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 45(1), 57-70. doi: 10.1501/Ilhfak_0000000184

2. Akarsu, E., & Atbaşı, Z. (2021). Eğitim uygulama okullarında öğrenim gören öğrencilerin bireyselleştirilmiş eğitim programlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. Trakya Eğitim Dergisi, 11(1), 301-314. doi: 10.24315/tred.712420
3. Akyıldız, S., Filiz, T., & Kayser, V. (2019). Okul müdürlerinin 2023 eğitim vizyon belgesinde yer alan yöneticilerin mesleki gelişimlerine ilişkin düzenlemelere yönelik görüşlerinin incelenmesi. Milli Eğitim Dergisi, 48(1), 793-826.
4. Ari, B., & Top, M. B. (2017). 1950 sonrası Erzincan'da eğitim. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14(39), 244-254.
5. Can, E., & Kılıç, Ş. (2019). Okul öncesi eğitim: Temel sorunlar ve çözüm önerileri. Milli Eğitim Dergisi, 48(1), 483-519.
6. Kavruk, H., & Alver, M. (2016). Ortaokul Türkçe öğretmenlerinin son 10 yılda (2004-2014) eğitim ve dil politikalarında yaşanan değişimlerin Türkçe eğitimine yansıması hakkındaki görüşleri. Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi, 6(2), 311-332.
7. Kurt, M., & Duran, E. (2019). 2023 eğitim vizyonuna ilişkin öğretmen görüşleri. Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi, 3(1), 90-106.
8. Yolcu, S., & Yurdakal, İ. H. (2023). İlkokulda eğitim alan sığınmacılara yönelik uygulanan eğitim politikaları hakkında öğretmen adaylarının görüşleri. Siirt Eğitim Dergisi, 3(2), 39-53. doi: 10.58667/sedder.1319969

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(39)

İbrahim Halil GÜVEN[116], Ramazan ÜNAL[117], Muhammet Akif ÖTELEŞ[118], Mahmut YUMŞAK[119]

OKUL YÖNETİCİLERİNİN EĞİTİMDE ÇOKKÜLTÜRLÜLÜĞE YAKLAŞIMLARI

SCHOOL ADMINISTRATORS' APPROACHES TO MULTICULTURALITY IN EDUCATION

ÖZ

Bu araştırma, okul yöneticilerinin eğitimde çokkültürlülüğe yaklaşımlarını, liderlik stratejilerini, politika ve uygulamalara verdikleri öncelikleri ve karşılaştıkları zorlukları inceleyerek, çokkültürlü eğitimin okul yönetimi üzerindeki etkilerini anlamayı amaçlamaktadır. Araştırma, Adıyaman ilindeki 25 okul yöneticisi üzerinde durum çalışması modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Veriler, özel olarak oluşturulan görüşme formu aracılığıyla toplanmış ve tematik analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, okul yöneticileri genellikle çokkültürlü eğitimi kavramsal zenginlik olarak değerlendirmekte ve liderlik rollerinde topluluk projelerine katılımı teşvik etme, iletişimi güçlendirme gibi stratejilere odaklanmaktadır. Ayrıca, çeşitlilik politikalarını izleme, çeşitlilik eğitim programlarına öncelik verme gibi politika ve uygulamalara önem verildiği gözlemlenmiştir. Zorluklar ve aşılan stratejiler temasında, iletişim zorluklarının en yaygın karşılaşılan zorluk olduğu belirlenmiş ve yöneticilerin bu zorluğu aşmak için iletişim becerilerini güçlendirmeye odaklandıkları görülmüştür. Araştırmanın sonuçları, okul yöneticilerinin çokkültürlü eğitimde önemli çabalar sarf ettiğini, ancak belirli alanlarda daha fazla vurgu yapılması gerektiğini göstermektedir. Bu bulgular, eğitim politikalarının ve uygulamalarının geliştirilmesi, liderlik eğitimlerinin artırılması ve çokkültürlü eğitimde daha etkili stratejilerin benimsenmesi konusunda önemli ipuçları sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çokkültürlü Eğitim, Okul Yöneticileri, Liderlik Stratejileri, Eğitim Politikaları, Tematik Analiz.

ABSTRACT

This research aims to understand the effects of multicultural education on school management by examining school administrators' approaches to multiculturalism in education, their leadership strategies, the priorities they give to policies and practices, and the challenges they face. The research was conducted using the case study model on 25 school administrators in Adıyaman province. Data was collected through a specially created interview form and analyzed using the thematic analysis method. According to the findings, school administrators generally consider multicultural education as conceptual richness and focus on strategies such as encouraging participation in community projects and strengthening communication in their leadership roles. Additionally, it has been observed that importance is given to policies and practices such as monitoring diversity policies and prioritizing diversity training programs. In the theme of difficulties and overcome strategies, it was determined that communication difficulties were the most common difficulties and it was observed that managers focused on strengthening their communication skills to overcome this difficulty. The results of the research show that school administrators make significant efforts in multicultural education, but more emphasis is needed in certain areas. These findings provide important clues for improving educational policies and practices, increasing leadership training and adopting more effective strategies in multicultural education.

Keywords: *Multicultural Education, School Administrators, Leadership Strategies, Educational Policies, Thematic Analysis.*

[116]İbrahim Halil Güven, Milli Eğitim Bakanlığı, e-posta: ibrahimguven06@gmail.com, ORCID No: 0009-0003-5821-5119
[117]Ramazan Ünal, Milli Eğitim Bakanlığı, e-posta: ramazanunal-02@hotmail.com, ORCID No: 0009-0002-0297-2615
[118]Muhammet Akif Öteleş, Milli Eğitim Bakanlığı, e-posta: akifoteles@gmail.com, ORCID No: 0009-0008-9149-1314
[119]Mahmut Yumşak, Milli Eğitim Bakanlığı, e-posta: aram.002@hotmail.com, ORCID No: 0009-0000-0611-7152

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Eğitimde çokkültürlülük, günümüzde küresel toplumda önemli bir konu haline gelmiştir. Ancak, bu çokkültürlü eğitim ortamının etkin bir şekilde yönetilmesi ve uygulanması, bir dizi karmaşık faktör ve zorlukla karşılaşmaktadır. Okul yöneticileri, bu sürecin önemli bir aktörü olarak, çeşitli kültürel bağlam ve öğrenci profilleriyle başa çıkma sorumluluğunu üstlenmektedir. Bu bağlamda, araştırmanın temel problemi, okul yöneticilerinin çokkültürlü eğitimdeki rolü, yaklaşımları ve bu konudaki liderlik stratejileridir.

Ana problem sorusu şu şekildedir: "Okul yöneticilerinin çokkültürlü eğitimdeki rolü ve liderlik stratejileri nasıl şekillenmektedir ve bu stratejiler eğitim kurumlarında kültürel çeşitliliği nasıl etkilemektedir?" Bu temel soru etrafında, alt sorular şu unsurları kapsamaktadır:

- Okul yöneticilerinin çokkültürlü eğitim konusundaki bilgi düzeyi ve bu konudaki liderlik rolleri nelerdir?
- Okul yöneticileri, çokkültürlü bir eğitim ortamını teşvik etmek ve sürdürmek adına hangi politika ve uygulamalara öncelik vermektedir?
- Okul yöneticilerinin kültürel farklılıklara duyarlı bir liderlik anlayışı benimsemelerini etkileyen faktörler nelerdir?
- Okul yöneticileri, çokkültürlü eğitimde karşılaştıkları zorluklar ve bu zorlukları aşma stratejileri konusunda nasıl bir deneyime sahiptir?
- Okul yöneticilerinin çokkültürlülük konusundaki liderlik stratejileri, öğrenciler arasında eşitlik ve adaleti nasıl etkilemektedir?

Bu soruların cevaplanması, okul yöneticilerinin çokkültürlü eğitimdeki rolünü daha iyi anlamamıza, mevcut uygulamaların değerlendirilmesine ve gelecekteki politika önerilerinin geliştirilmesine katkıda bulunacaktır.

Bu araştırma, okul yöneticilerinin eğitimde çokkültürlülüğe yönelik yaklaşımlarını anlamak ve değerlendirmek amacıyla yapılmaktadır. Küreselleşme ve toplumsal çeşitlilik, eğitim kurumlarının çokkültürlü bir perspektife geçiş yapmalarını gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, okul yöneticilerinin çokkültürlülük konusundaki tutumları, politikaları ve uygulamaları üzerine odaklanan bu araştırma, eğitim sisteminin daha kapsayıcı, adil ve çeşitli bir ortam oluşturabilmesi için önemli bir anlayış sağlamayı hedeflemektedir. Araştırmanın temel amacı, okul yöneticilerinin çokkültürlülüğe karşı tutumlarını ve bu konudaki liderlik rollerini anlamak, mevcut politika ve uygulamaları değerlendirmek, ve bu değerlendirmelerin ışığında öneriler geliştirmektir. Bu kapsamda, araştırma, okul yöneticilerinin çokkültürlü bir eğitim ortamını destekleme, kültürel çeşitliliği kucaklama ve öğrenciler arasında eşitlik sağlama konularında nasıl bir rol üstlendiklerini anlamak için nitel ve nicel veri analizlerini içerecek bir yöntemoloji kullanacaktır. Sonuç olarak, bu araştırma, okul yöneticilerinin çokkültürlülüğe yönelik etkili liderlik stratejilerini belirlemeyi ve eğitimde kapsayıcı bir ortamın oluşturulmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Saygılı'nın çalışması (2020), gençlerin çokkültürlü yeterlik algılarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırma, Başbay ve Kağnıcı'nın (2011) "Çokkültürlü Yeterlik Algıları Ölçeği"ni kullanarak gençlerin çokkültürlü yeterlik algılarını demografik değişkenlere göre incelemiştir. Bulgular, farklı bölümlerde öğrenim gören gençlerin çokkültürlü yeterlik algılarının orta düzeyde olduğunu göstermektedir.

Canatan'ın çalışması (2019), ulus-devlet gerçekliği içinde çokkültürlü bir toplum inşa etmenin mümkün olup olmadığını ele almaktadır. Çalışma, "çokkültürlü toplum" ve "ulus-devlet" kavramlarını tartışarak, bu iki kavram arasındaki çelişkileri vurgulamaktadır.

Acar-Çiftçi'nin makalesi (2019), çokkültürlü eğitimle ilgili öğretmen eğitimi yaklaşımlarını incelemektedir. Çalışma, çokkültürlü eğitimdeki farklı yaklaşımları (eleştirel çokkültürlü eğitim, liberal çokkültürlü eğitim, muhafazakar çokkültürlü eğitim) ele alarak bu yaklaşımların öğretmen yetiştirme süreçlerine etkilerini değerlendirir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Karadağ ve Özdemir Özden'in çalışması (2020), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çokkültürlü yeterliklerini incelemektedir. Araştırma, Türkçe'ye uyarlanan "Çokkültürlü Yeterlik Ölçeği" kullanılarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çokkültürlü yeterlik düzeylerini ölçer. Bulgular, öğretmen adaylarının yüksek düzeyde çokkültürlü tutuma sahip olduğunu göstermektedir.

Karakuş ve Kuyubaşıoğlu'nun çalışması (2017), lise öğrencilerinin eğitim ortamlarında çokkültürlü eğitime ilişkin görüşlerini araştırmaktadır. Çalışma, çokkültürlü algının okulun olumlu bir katkısı olduğunu ve sınıfların dışındaki etkileşimlerin çokkültürlü algıları oluşturmak için önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Babayonuz Bajmaku'nun çalışması (2017), Kosova'da sosyal bilgilerin çokkültürlü eğitim perspektifinden nasıl yapılandırıldığını ele almaktadır. Çalışma, Kosova'da çokkültürlü eğitim yaklaşımlarını değerlendirerek, sosyal bilgilerin bu bağlamda nasıl öğretildiğini ve yapılandırıldığını incelemektedir.

YÖNTEM

Bu araştırmanın yöntemi, durum çalışması modelini temel almakta olup, Adıyaman ilindeki 25 okul yöneticisinin katılımıyla gerçekleştirilecektir. Durum çalışması modeli, belirli bir durumu detaylı bir şekilde inceleyerek derinlemesine anlayabilmemizi sağlamaktadır. Çalışma grubunu oluşturan okul yöneticileri, çeşitli okul türlerinden seçilecek ve çokkültürlü eğitimle ilgili farklı deneyimlere sahip olmaları amaçlanacaktır.

Veri toplama aracı olarak, katılımcılara yöneltilmek üzere özel olarak tasarlanmış bir görüşme formu kullanılacaktır. Görüşme formu, okul yöneticilerinin çokkültürlü eğitimle ilgili tutumları, liderlik stratejileri, karşılaştıkları zorluklar ve bu zorlukları aşma yolları gibi konularda derinlemesine bilgi sağlamak amacıyla oluşturulacaktır.

Veri analizi, toplanan görüşme verilerini tematik analiz yöntemiyle gerçekleştirecektir. Tematik analiz, belirli temaları belirleme ve bu temalar arasındaki ilişkileri anlama amacını taşır. Çalışmanın amacına uygun olarak, tematik analiz, okul yöneticilerinin çokkültürlü eğitimdeki liderlik stratejilerini ve bu stratejilerin kültürel çeşitliliği nasıl etkilediğini anlamak için kullanılacaktır. Bu yöntem, katılımcıların deneyimlerinden ortaya çıkan önemli konuları ve desenleri belirleme konusunda kapsamlı bir yaklaşım sunacaktır.

BULGULAR

Çokkültürlü Eğitim Konusundaki Bilgi ve Tutumlar

Bu tablo, okul yöneticilerinin çokkültürlü eğitim kavramını nasıl anladıkları konusundaki görüşlerini içermektedir. Kavramsal Zenginlik temasının yüksek frekansla (%48) öne çıkması, yöneticilerin çokkültürlü eğitimi bir zenginlik kaynağı olarak gördüklerini göstermektedir. Ayrıca, Kültürel Çeşitlilik temasının da önemli bir yer tutması (%32), okul yöneticilerinin çeşitli kültürlerin eğitim ortamlarına katkı sağladığını kabul etmelerini yansıtmaktadır. İnsan Hakları ve Eşitlik temasının ise daha düşük bir frekansta (%20) olması, bu konuda daha az vurgu yapıldığını göstermektedir.

Tablo 44: Çokkültürlü Eğitim Kavramı ve Tanımı

Tema	Frekans	Yüzde
Kavramsal Zenginlik	12	48%
Kültürel Çeşitlilik	8	32%
İnsan Hakları ve Eşitlik	5	20%

Bu tablo, okul yöneticilerinin çokkültürlü eğitim konusundaki bilgi düzeylerini yansıtmaktadır. Güncel Literatür Takibi'nin yüksek frekansta (%40) olması, yöneticilerin alanlarındaki güncel gelişmeleri takip etmeye önem verdiğini gösterirken, Eğitim ve Seminer Katılımı ile Uygulamalı Deneyimlerin benzer frekansta (%28 ve %32) olması, hem teorik hem de pratik bilgiye eşit önem verildiğini göstermektedir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tablo 45: Çokkültürlülük Bilgi Düzeyi

Tema	Frekans	Yüzde
Güncel Literatür Takibi	10	40%
Eğitim ve Seminer Katılımı	7	28%
Uygulamalı Deneyimler	8	32%

Liderlik Rollerinde Çokkültürlülük

Bu tablo, okul yöneticilerinin liderlik rollerinde çokkültürlülüğü teşvik etme stratejilerini ortaya koymaktadır. Topluluk Projelerine Katılım'ın yüksek frekansla (%60) çıkması, yöneticilerin çeşitli topluluk projeleri aracılığıyla kültürel etkileşimi artırmaya odaklandığını göstermektedir. Kültürel Etkileşimi Teşvik Etme ve Eğitim Programları Düzenleme temalarının daha düşük frekansta (%40 ve %24) olması, bu stratejilere daha az vurgu yapıldığını göstermektedir.

Tablo 46: Liderlikte Çokkültürlük Teşviki

Tema	Frekans	Yüzde
Topluluk Projelerine Katılım	15	60%
Kültürel Etkileşimi Teşvik Etme	10	40%
Eğitim Programları Düzenleme	6	24%

Bu tablo, okul yöneticilerinin çokkültürlü bir okul kültürü oluşturma stratejilerini yansıtmaktadır. İletişim ve Diyalogun Teşviki'nin yüksek frekansta (%72) olması, yöneticilerin öğrenciler arasında etkili iletişimi ve diyalogu teşvik etmeye odaklandığını gösterirken, Etkili Ekip Çalışması ve Kültürel Aktivitelerin Organizasyonu temalarının daha düşük frekansta (%36 ve %28) olması, bu stratejilere daha az önem verildiğini göstermektedir.

Tablo 47: Çokkültürlü Okul Kültürü Oluşturma

Tema	Frekans	Yüzde
İletişim ve Diyalogun Teşviki	18	72%
Etkili Ekip Çalışması	9	36%
Kültürel Aktivitelerin Organizasyonu	7	28%

Politika ve Uygulamalar

Bu tablo, okul yöneticilerinin çokkültürlü eğitimi desteklemek için politika ve uygulamalara verdikleri önemleri yansıtmaktadır. Çeşitlilik Politikalarını İzleme'nin yüksek frekansta (%56) olması, yöneticilerin çeşitlilik politikalarını yakından takip ettiğini gösterirken, Çeşitlilik Eğitim Programları ve Toplumsal Katılım Projeleri temalarının daha düşük frekansta (%44 ve %32) olması, bu alanlara daha az odaklandıklarını göstermektedir.

Tablo 48: Politika ve Uygulamalara Öncelik Verme

Tema	Frekans	Yüzde
Çeşitlilik Politikalarını İzleme	14	56%
Çeşitlilik Eğitim Programları	11	44%

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tema	Frekans	Yüzde
Toplumsal Katılım Projeleri	8	32%

Kültürel Farklılıklara Duyarlı Liderlik

Bu tablo, okul yöneticilerinin kültürel farklılıklara duyarlı liderlik stratejilerini yansıtmaktadır. Kültürlerarası Eğitim ve Eğitimler'in yüksek frekansta (%64) olması, yöneticilerin kültürlerarası eğitimlere ve etkinliklere önem verdiğini gösterirken, Kişisel Gelişim Programları ve Uygulamalı Eğitim ve Simülasyonlar temalarının daha düşük frekansta (%36 ve %20) olması, bu stratejilere daha az vurgu yapıldığını göstermektedir.

Tablo 49: Duyarlı Liderlik Stratejileri

Tema	Frekans	Yüzde
Kültürlerarası Eğitim ve Eğitimler	16	64%
Kişisel Gelişim Programları	9	36%
Uygulamalı Eğitim ve Simülasyonlar	5	20%

Karşılaşılan Zorluklar ve Aşılan Stratejiler

Bu tablo, okul yöneticilerinin çokkültürlü eğitimde karşılaştıkları zorlukları yansıtmaktadır. İletişim Zorlukları'nın yüksek frekansta (%52) olması, kültürel çeşitlilik bağlamında iletişimde yaşanan sorunların öne çıktığını göstermektedir. Kaynak Yetersizliği ve Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Gerilim temalarının da önemli olduğu (%44 ve %28), bu zorlukların kaynaklar ve kültürel anlayış arasındaki gerilimle ilişkilendirildiğini göstermektedir.

Tablo 50: Karşılaşılan Zorluklar

Tema	Frekans	Yüzde
İletişim Zorlukları	13	52%
Kaynak Yetersizliği	11	44%
Kültürel Farklılıklardan Kaynaklanan Gerilim	7	28%

Bu tablo, okul yöneticilerinin karşılaştıkları zorlukları aşmak için kullandıkları stratejileri yansıtmaktadır. İletişim Becerilerinin Güçlendirilmesi'nin yüksek frekansta (%56) olması, iletişim zorluklarına karşı etkili bir çözüm olarak görüldüğünü gösterirken, Kaynak Çeşitlendirmesi ve Eğitim ve Farkındalık Programları temalarının da önemli olduğu (%40 ve %24), kaynakları çeşitlendirmenin ve eğitimle farkındalığı artırmanın stratejik önem taşıdığını göstermektedir.

Tablo 51: Zorlukları Aşma Stratejileri

Tema	Frekans	Yüzde
İletişim Becerilerinin Güçlendirilmesi	14	56%
Kaynak Çeşitlendirmesi	10	40%
Eğitim ve Farkındalık Programları	6	24%

Eşitlik ve Adalet

Bu tablo, okul yöneticilerinin çokkültürlü eğitim bağlamında öğrenciler arasında eşitlik ve adaleti sağlama amacındaki stratejilerini göstermektedir. Eşit Katılım ve Fırsatlar temasının yüksek frekansta (%64) olması, yöneticilerin öğrencilere eşit fırsatlar sunma konusuna öncelik verdiğini gösterirken, Adil

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Değerlendirme ve Sınav Sistemleri ve Ayrımcılıkla Mücadele temalarının da önemli olduğu (%44 ve %32), değerlendirme süreçlerinde adil olmayı ve ayrımcılıkla mücadeleyi ön planda tuttuklarını göstermektedir.

Tablo 52: Eşitlik ve Adalet

Tema	Frekans	Yüzde
Eşit Katılım ve Fırsatlar	16	64%
Adil Değerlendirme ve Sınav Sistemleri	11	44%
Ayrımcılıkla Mücadele	8	32%

Kültürel Farklılıkla İlgili Eğitim ve Gelişim

Bu tablo, okul yöneticilerinin kültürel farklılıkla ilgili liderlik yetkinliklerini geliştirmek ve çokkültürlü eğitimle ilgili bilgi ve becerilerini artırmak adına katıldıkları eğitim ve gelişim faaliyetlerini yansıtmaktadır. Çeşitlilik Eğitim Programları'nın yüksek frekansta (%76) olması, yöneticilerin çeşitli eğitim programlarına katılımının yaygın olduğunu gösterirken, Liderlik Seminerleri ve Eğitimleri ve Kültürel Farkındalık Atölyeleri temalarının da önemli olduğu (%60 ve %40), liderlik becerilerini geliştirmek ve kültürel farkındalığı artırmak için çeşitli faaliyetlere katıldıklarını göstermektedir.

Tablo 53: Eğitim ve Gelişim Faaliyetleri

Tema	Frekans	Yüzde
Çeşitlilik Eğitim Programları	19	76%
Liderlik Seminerleri ve Eğitimleri	15	60%
Kültürel Farkındalık Atölyeleri	10	40%

Topluluk İşbirliği

Bu tablo, okul yöneticilerinin çeşitli topluluk grupları ve velilerle işbirliği yaparak çokkültürlü bir okul ortamını nasıl desteklediklerini yansıtmaktadır. Ebeveyn Katılımı ve Eğitim Programları'nın yüksek frekansta (%80) olması, yöneticilerin ebeveynleri okul süreçlerine daha etkili bir şekilde dahil etme çabalarını gösterirken, Topluluk Projeleri ve Etkinlikleri ve Kültürel Etkileşim ve Karşılıklı Anlayış temalarının da önemli olduğu (%56 ve %44), topluluklarla etkileşimde bulunma ve karşılıklı anlayışı artırma stratejilerine odaklandıklarını göstermektedir.

Tablo 54: Topluluk İşbirliği

Tema	Frekans	Yüzde
Ebeveyn Katılımı ve Eğitim Programları	20	80%
Topluluk Projeleri ve Etkinlikleri	14	56%
Kültürel Etkileşim ve Karşılıklı Anlayış	11	44%

SONUÇ

Bu araştırma, okul yöneticilerinin çokkültürlü eğitime yaklaşımlarını, bilgi düzeylerini, liderlik rollerindeki stratejilerini, politika ve uygulamalara verdikleri öncelikleri, karşılaştıkları zorlukları ve bu zorlukları aşma stratejilerini inceleyerek, çokkültürlü eğitimin okul yönetimi üzerindeki etkilerini anlamayı amaçlamıştır. Bu bağlamda, elde edilen bulgular, çokkültürlü eğitim konusundaki mevcut durumu ve yöneticilerin bu konudaki tutumlarını önemli ölçüde aydınlatmıştır.

Araştırmanın ilk tabloda incelenen bu tema, okul yöneticilerinin çokkültürlü eğitim kavramına verdikleri önemi ve bu kavramı nasıl tanımladıklarını ortaya koymaktadır. Bulgular, yöneticilerin genellikle çokkültürlü eğitimi kavramsal zenginlik olarak gördüklerini ve kültürel çeşitliliği bir güç kaynağı olarak

değerlendirdiklerini göstermektedir. İnsan Hakları ve Eşitlik temalarına ise daha düşük bir vurgu yapılmıştır, bu da yöneticilerin bu unsurlara daha az odaklandıklarını göstermektedir.

İkinci tabloda ele alınan bu tema, okul yöneticilerinin çokkültürlü eğitim konusundaki bilgi düzeylerini ve bu alandaki güncel gelişmeleri takip etme stratejilerini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonuçları, yöneticilerin güncel literatürü takip etmeye büyük önem verdiğini, ancak sadece teorik bilgi değil aynı zamanda uygulamalı deneyimlere de odaklandıklarını göstermektedir.

Üçüncü tabloda ele alınan liderlik rollerindeki çokkültürlülük tema, okul yöneticilerinin liderlik rollerini çokkültürlü bir eğitim ortamını teşvik etme çabalarını değerlendirmiştir. Bulgular, yöneticilerin özellikle topluluk projelerine katılım ve kültürel etkileşimi teşvik etme stratejilerine odaklandıklarını ortaya koymaktadır.

Dördüncü tabloda incelenen bu tema, okul yöneticilerinin çokkültürlü bir okul kültürü oluşturma çabalarını vurgulamıştır. Araştırmanın sonuçları, yöneticilerin iletişimi ve diyalogu teşvik etmeye büyük önem verdiklerini, ancak kültürel aktivitelerin organizasyonu ve etkili ekip çalışmasına daha az vurgu yaptıklarını göstermektedir.

Beşinci tabloda ele alınan bu tema, okul yöneticilerinin çokkültürlü eğitimi desteklemek için okullarında hangi politika ve uygulamalara öncelik verdiklerini incelemiştir. Bulgular, yöneticilerin çeşitlilik politikalarını yakından takip ettiklerini ve çeşitlilik eğitim programlarına önem verdiklerini ortaya koymaktadır.

Altıncı tabloda ele alınan bu tema, okul yöneticilerinin kültürel farklılıklara duyarlı liderlik stratejilerini değerlendirmiştir. Araştırmanın sonuçları, yöneticilerin kültürlerarası eğitimlere ve kişisel gelişim programlarına büyük önem verdiklerini, ancak uygulamalı eğitim ve simülasyonlara daha az odaklandıklarını göstermektedir.

Yedinci tabloda ele alınan bu tema, okul yöneticilerinin çokkültürlü eğitimde karşılaştıkları zorlukları ve bu zorlukları aşma stratejilerini incelemiştir. Bulgular, iletişim zorluklarının en yaygın karşılaşılan zorluk olduğunu ve yöneticilerin bu zorluğu aşmak için iletişim becerilerini güçlendirmeye odaklandıklarını göstermektedir.

Sekizinci tabloda ele alınan eşitlik ve adalet tema, okul yöneticilerinin çokkültürlü eğitim bağlamında öğrenciler arasında eşitlik ve adaleti sağlama amacındaki stratejilerini göstermiştir. Bulgular, yöneticilerin öğrencilere eşit katılım ve fırsatlar sunmaya odaklandıklarını ve adil değerlendirme ve sınav sistemlerini önemsediklerini göstermektedir.

Dokuzuncu tabloda incelenen bu tema, okul yöneticilerinin kendi liderlik yetkinliklerini geliştirmek ve çokkültürlü eğitimle ilgili bilgi ve becerilerini artırmak adına katıldıkları eğitim ve gelişim faaliyetlerini değerlendirmiştir. Araştırmanın sonuçları, yöneticilerin çeşitli eğitim programlarına ve kültürel farkındalık atölyelerine katıldıklarını göstermektedir.

Onuncu tabloda ele alınan topluluk işbirliği tema, okul yöneticilerinin çeşitli topluluk grupları ve velilerle işbirliği yaparak çokkültürlü bir okul ortamını nasıl desteklediklerini göstermiştir. Bulgular, yöneticilerin özellikle ebeveyn katılımı ve eğitim programlarına büyük önem verdiklerini ve topluluk projeleri ve etkinlikleri aracılığıyla kültürel etkileşimi artırmaya çalıştıklarını göstermektedir.

Onbirinci tabloda incelenen bu tema, okul yöneticilerinin çokkültürlü eğitimdeki başarıyı değerlendirmek için kullandıkları ölçütleri ortaya koymuştur. Bulgular, yöneticilerin kültürel farkındalık derecesini, eşit eğitim olanaklarını ve sosyal-akademik başarı göstergelerini önemli başarı ölçütleri olarak gördüklerini göstermektedir.

Sonuç olarak, bu araştırma, okul yöneticilerinin çokkültürlü eğitimle ilgili görüşlerini ve stratejilerini anlamak için önemli bir katkı sağlamıştır. Bulgular, çokkültürlü eğitimi destekleme çabalarının sadece liderlik rollerinde değil, aynı zamanda politika oluşturma, eğitim ve topluluk işbirliği alanlarında da yoğunlaştığını göstermektedir. Elde edilen bu bilgiler, eğitim sistemi üzerinde çokkültürlü eğitimin daha etkili bir şekilde uygulanmasına yönelik stratejiler geliştirmek için önemli bir temel oluşturmaktadır. Bu bağlamda, gelecekteki araştırmalara, politika yapıcılara ve eğitim profesyonellerine, çokkültürlü eğitimi güçlendirmek ve kapsayıcı bir eğitim ortamı yaratmak için daha fazla anlayış ve rehberlik sunma potansiyeline sahiptir.

KAYNAKÇA

1. Acar-Çiftçi, Y. (2019). Çokkültürlü eğitim: Öğretmen eğitimi ile ilgili yaklaşımlar. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 10*(2), 36-57.
2. Babayonuz Bajmaku, B. (2017). Çokkültürlü eğitim perspektifinden Kosova'da sosyal bilgilerin yapılandırılması. *Mesleki Bilimler Dergisi (MBD), 6*(2), 85-93.
3. Canatan, K. (2019). Ulus-devlet ve çokkültürlü toplum. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7*(15), 173-178.
4. Karadağ, Y., & Özdemir Özden, D. (2020). Çokkültürlü eğitim ortamlarına geleceğin sosyal bilgiler öğretmenlerini hazırlamak: Öğretmen adaylarının çokkültürlü yeterlikleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 39*(2), 179-201.
5. Karakuş, F., & Kuyubaşıoğlu, R. M. (2017). Lise öğrencilerinin eğitim ortamlarında çokkültürlü eğitime ilişkin görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 18*(3), 1098-1121.
6. Saygılı, G. (2020). Gençlerin çokkültürlü yeterlik algıları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 24*(2), 277-287.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(40)

Bahri DOĞAN[120], Bahattin ADALI[121], Mikail ATİK[122], Mustafa TAŞKIN[123]

OKUL YÖNETİCİLERİNİN ÖĞRETMENLİK MESLEK KANUNUNA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

OPINIONS OF SCHOOL ADMINISTRATORS TOWARDS THE TEACHING PROFESSIONAL LAW

ÖZ

Bu araştırma, okul yöneticilerinin meslek kanunu ekseninde mesleklerinin zorluklarını ve çözüm önerilerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, 24 okul yöneticisinin yanıtlarını içeren bir anket üzerinden gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilere göre, yöneticilerin en sık dile getirdiği zorluklar finansal kısıtlamalar, bürokratik engeller ve iş yüküdür. Finansal zorluklar, eğitim materyallerinin sağlanması ve personel maaşlarının dengelemesi gibi temel ihtiyaçları karşılamada güçlük çıkarabilmektedir. Bürokratik engeller ve artan iş yükü, yöneticilerin zamanlarını etkin bir şekilde kullanmalarını ve karar alma süreçlerini yönetmelerini zorlaştırmaktadır. Ayrıca, yöneticiler daha iyi danışmanlık ve destek talep etmektedirler. Bu araştırma, eğitim kurumlarının yönetimi üzerindeki zorlukların anlaşılmasına ve çözüm önerilerinin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Okul Yöneticileri, Mesleki Zorluklar, Finansal Kısıtlamalar, Bürokratik Engeller, Danışmanlık ve Destek.

ABSTRACT

This research aims to determine the professional difficulties and solution suggestions of school administrators. The research was conducted through a survey containing the responses of 24 school administrators. According to the data obtained, the most frequently mentioned difficulties of managers are financial constraints, bureaucratic obstacles and workload. Financial difficulties can make it difficult to meet basic needs such as providing educational materials and balancing staff salaries. Bureaucratic obstacles and increasing workload make it difficult for managers to use their time effectively and manage decision-making processes. Additionally, managers are demanding better advice and support. This research contributes to understanding the challenges in the management of educational institutions and developing solution suggestions.

Keywords: *school administrators, professional difficulties, financial constraints, bureaucratic obstacles, counseling and support.*

[120]Bahri Doğan, Adıyaman Şehit Akif Güleş İmam Hatip Ortaokulu, e-posta:-bahri021976@hotmail.com, ORCID No: 009-0006-6783-075x
[121]Bahattin Adalı, Aydın Efeler Umurlu İmam Hatip Ortaokulu, , e-posta: adali0209@gmail.com, ORCID No:0009-0005-1574-3178
ORCID No: 0009-0007-1984-0340
[122]Mikail Atik, Adıyaman İl Milli Eğitim Müdürlüğü, e-posta: atik.mikail02@gmail.com, ORCID No:0009-0005-1574-3178
[123]Mustafa Taşkın, Adıyaman Şehit Akif Güleş İmam Hatip Ortaokulu, e-posta: tasknmustafa2@gmail.com, ORCID No:0009-0004-9325-2772

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Öğretmenlik mesleğinin temel paydaşlarından biri olan okul yöneticilerinin, mevcut öğretmenlik meslek kanununa yönelik görüşleri ve bu kanunun eğitim sistemine etkileri üzerine derinlemesine bir anlayışa ihtiyaç bulunmaktadır. Bu bağlamda, araştırmanın temel problemi şu şekildedir:

Okul yöneticilerinin, öğretmenlik meslek kanunu çerçevesindeki düzenlemelere yönelik görüşleri ve bu düzenlemelerin eğitim sistemindeki etkileri nedir?

Alt Sorular:

1. Okul yöneticileri, öğretmenlik meslek kanununu nasıl algılamaktadır?
2. Öğretmenlik meslek kanunu, okul yöneticilerinin profesyonel rollerini nasıl etkilemektedir?
3. Okul yöneticileri, öğretmenlik meslek kanununun uygulanabilirliği konusunda hangi değerlendirmelerde bulunmaktadır?
4. Öğretmenlik meslek kanunu, okul yöneticileri ile öğretmenler arasındaki ilişkileri nasıl etkilemektedir?
5. Okul yöneticileri, öğretmenlik meslek kanununun eğitim sistemine sağladığı katkıları nasıl değerlendirmektedir?

Bu sorular, araştırmanın kapsamını belirleyerek okul yöneticilerinin öğretmenlik meslek kanunuyla ilgili düşünce ve deneyimlerini anlamayı hedeflemektedir.

Bu araştırma, okul yöneticilerinin öğretmenlik meslek kanununa yönelik görüşlerini derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır. Öğretmenlik mesleğinin önemli bir paydaşı olan okul yöneticilerinin, mevcut meslek kanununa dair algıları ve değerlendirmeleri üzerindeki etkilerini anlamak, eğitim sisteminin iyileştirilmesi ve öğretmenlerin profesyonel gelişimi açısından kritik öneme sahiptir.

Bu araştırmanın temel hedefi, okul yöneticilerinin öğretmenlik meslek kanununa yönelik tutumlarını, algılarını ve beklentilerini sistematik bir şekilde analiz etmektir. Araştırmanın ana amaçları şunlardır:

Araştırma, okul yöneticilerinin öğretmenlik meslek kanununa yönelik genel algılarını belirleyerek, bu algıların temel dinamiklerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Araştırma, öğretmenlik meslek kanununun eğitim sistemindeki değişen dinamiklere uyum sağlama ve okul yöneticilerinin bu süreçteki rolünü anlamayı hedeflemektedir.

Öğretmenlik meslek kanununun okul yöneticileri ile öğretmenler arasındaki ilişkileri nasıl etkilediğini anlamak, araştırmanın önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Araştırma, öğretmenlik meslek kanununun günlük uygulanabilirliği ve etkinliği konusundaki okul yöneticilerinin değerlendirmelerini derinlemesine inceleyerek, potansiyel iyileştirmeleri belirlemeyi amaçlamaktadır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Aksoy ve Taşkın (2023), Öğretmenlik Meslek Kanunu kariyer basamakları düzenlemesine yönelik öğretmenlerin görüşlerini incelemeyi amaçlamıştır. Bu araştırmada, katılımcıların düşünceleri anketler yoluyla toplanmıştır. Bulgular, özellikle kariyer planlamasında lisansüstü mezun öğretmenlerin durumunun olumsuz karşılandığını göstermektedir.

Özdemir, Doğan ve Demirkol (2022), öğretmenlerin öğretmenlik kariyer basamaklarına ilişkin görüşlerini araştırmıştır. Araştırma, nitel bir yöntem kullanarak yapılmıştır. Bulgular, öğretmenlerin öğretmenlik kariyer basamakları uygulamasının gerekli olduğunu düşündüklerini ancak mevcut durumu olumsuz karşıladıklarını göstermektedir.

Çelikten (2005), öğretmen meslek okul sisteminin nasıl düzenlenmesi gerektiği üzerine bir araştırma sunmaktadır. Bu makale, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nde yayımlanmıştır. Araştırma, literatür taraması ve kuramsal bir yaklaşım kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çelikten, öğretmenlik meslek okul sistemine ilişkin farklı öneriler sunmaktadır.

Akin ve Çolak (2024), öğretmenlik meslek kanununun nasıl olması gerektiği üzerine bir araştırma sunmaktadır. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi'nde yayımlanan bu makale, mevcut kanun düzenlemelerini ele almaktadır. Araştırma, literatür taraması ve karşılaştırmalı bir analiz kullanılarak

yapılmıştır. Bulgular, öğretmenlik meslek kanununun bazı yönlerinin iyileştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Avcı ve Kayıran (2023), uzman öğretmenlik yetiştirme programının öğretmenlik mesleği genel yeterlilikleri çerçevesinde değerlendirilmesini incelemiştir. Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi'nde yayımlanan bu makale, nitel bir araştırma yöntemi kullanmıştır. Bulgular, uzman öğretmenlik yetiştirme programının öğretmenlik mesleğinin gereksinimlerine uygun olduğunu göstermektedir.

İş ve Birel (2022), öğretmenlik meslek kanununa ilişkin öğretmen görüşlerini değerlendiren bir araştırma sunmaktadır. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi'nde yayımlanan bu makale, anketler yoluyla toplanan verileri analiz etmektedir. Bulgular, öğretmenlerin öğretmenlik meslek kanununun bazı yönlerini olumlu bulduğunu ancak bazı konularda eksiklikler olduğunu göstermektedir.

Özyılmaz (2012), ülkemizdeki öğretmenlik uygulamasına yeni bir yaklaşım sunmaktadır. Bu makale, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nde yayımlanmıştır. Özyılmaz, öğretmenlik uygulamalarının nasıl iyileştirilebileceği konusunda öneriler sunmaktadır.

Dönmez Yapucuoğlu ve Eryılmaz Ballı (2022), Türkiye'nin öğretmenlik meslek kanunlarını diğer ülkelerin kanunlarıyla karşılaştırmalı bir şekilde analiz etmektedir. Eurasian Journal of Teacher Education'da yayımlanan bu çalışma, karşılaştırmalı bir araştırma yöntemi kullanmaktadır. Bulgular, Türkiye'nin öğretmenlik meslek kanunlarının bazı yönlerinin diğer ülkelerinkilerle benzerlik gösterdiğini ancak bazı farklılıkların olduğunu ortaya koymaktadır.

Altunkaynak (2023), öğretmenlerin uzman öğretmenlik ve başöğretmenlik hakkındaki görüşlerini değerlendiren bir araştırma sunmaktadır. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi'nde yayımlanan bu makale, anketler yoluyla toplanan verileri analiz etmektedir. Bulgular, öğretmenlerin uzman öğretmenlik ve başöğretmenlik konularında bazı endişeleri olduğunu göstermektedir.

Gül ve Güngör (2022), öğretmenlik meslek kanununa ilişkin öğretmen görüşlerini değerlendiren bir araştırma sunmaktadır. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi'nde yayımlanan bu makale, anketler yoluyla toplanan verileri analiz etmektedir. Bulgular, öğretmenlerin öğretmenlik meslek kanununu genel olarak olumlu bulduklarını ancak bazı iyileştirmeler önerdiklerini göstermektedir.

Aydın, Canavar ve Akkın (2018), öğretmenlerin öğretmenlik mesleği ve öğretmenliğin toplumsal statüsüne ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu makale, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum dergisinde yayımlanmıştır. Araştırma, anketler yoluyla toplanan verilerin analiz edilmesini içermektedir. Bulgular, öğretmenlerin öğretmenliği önemli ve değerli bir meslek olarak gördüklerini ancak toplumun genelinde bu algının pek paylaşılmadığını göstermektedir.

Özdemir ve Orhan (2019), öğretmenlerin öğretmenlik mesleğinin imajı hakkındaki görüşlerini incelemiştir. Trakya Eğitim Dergisi'nde yayımlanan bu makale, nitel bir araştırma yöntemi kullanmaktadır. Bulgular, öğretmenlerin öğretmenlik mesleğinin imajının genellikle olumsuz olduğunu göstermektedir.

Çam Tosun ve Bayram (2017), farklı öğretmenlik programlarına devam eden öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik algılarını araştırmaktadır. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi'nde yayımlanan bu makale, anketler yoluyla toplanan verileri analiz etmektedir. Bulgular, farklı öğretmenlik programlarına devam eden öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine farklı bakış açılarına sahip olduklarını göstermektedir.

YÖNTEM

Bu araştırma, tarama modelini temel alarak okul yöneticilerinin öğretmenlik meslek kanununa yönelik görüşlerini anlamayı amaçlamaktadır. Tarama modeli, geniş bir popülasyonu hızlı bir şekilde analiz etmek ve genel eğilimleri belirlemek için kullanılan bir araştırma yöntemidir. Bu bağlamda, Adıyaman ilindeki 24 okul yöneticisi çalışma grubu olarak seçilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcıları, Adıyaman ilindeki 24 farklı okulun yöneticilerinden oluşmaktadır. Bu seçim, ilin farklı coğrafi bölgelerini, öğrenim kurumlarını ve yönetim profillerini temsil etmeye

odaklanmaktadır. Çalışma grubu, okul yöneticilerinin öğretmenlik meslek kanunuyla ilgili çeşitli bakış açılarını temsil etmesi bakımından çeşitlilik arz etmektedir.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama sürecinde kullanılacak araç, yarı yapılandırılmış görüşme formudur. Bu form, katılımcılara belirli konular hakkında sorular sormak için kullanılacak önceden belirlenmiş bir yapı sunarken, aynı zamanda katılımcılara serbest bir şekilde düşünce ve deneyimlerini ifade etme fırsatı da sağlayacaktır. Görüşme formu, araştırmanın amaçları ve soruları doğrultusunda özel olarak tasarlanmıştır.

Veri Analiz Yöntemi

Araştırmanın veri analizi için içerik analizi yöntemi kullanılacaktır. Bu yöntem, görüşmelerden elde edilen verilerin sistematik bir şekilde kategorilere ayrılmasını ve içsel yapılarının anlaşılmasını sağlamaktadır. Araştırmanın odak noktalarına göre belirlenen ana temalar ve alt temalar, içerik analizi yöntemiyle ortaya çıkacak, bu sayede katılımcıların çeşitli görüşleri detaylı bir şekilde anlaşılır hale getirilecektir.

BULGULAR

Okul Yöneticilerinin Öğretmenlik Meslek Kanunu Algısı

Tablo 1, okul yöneticilerinin öğretmenlik meslek kanunu algılarına dair önemli bilgiler sunmaktadır. "Olumlu Etki" temasının yüksek yüzdesi (58.3%) okul yöneticilerinin çoğunluğunun kanunun olumlu bir etkisi olduğunu düşündüğünü göstermektedir. Bu, kanunun meslekleri ve eğitim sistemini olumlu yönde etkilediğini düşünen bir çoğunluğun olduğunu göstermektedir. Diğer yandan, "Belirsizlik ve Karmaşıklık" (%25.0) ve "Olumsuz Etki" (%16.7) temaları, bazı yöneticilerin kanunun getirdiği belirsizlikler ve olumsuz etkilerle ilgili endişeler taşıdığını işaret etmektedir.

Tablo 55: Okul Yöneticilerinin Meslek Kanunu Algısı

Tema	Frekans	Yüzde
Olumlu Etki	14	58.3%
Belirsizlik ve Karmaşıklık	6	25.0%
Olumsuz Etki	4	16.7%

Öğretmenlik Meslek Kanununun Okul Yöneticilerinin Profesyonel Rolü Üzerindeki Etkileri

Tablo 2, öğretmenlik meslek kanununun okul yöneticilerinin profesyonel rollerine olan etkilerini ortaya koymaktadır. "Yönetici Yetkilerinde Artış" (%41.7) temasının öne çıkması, bir grup okul yöneticisinin kanunun yöneticilik rollerini güçlendirdiği görüşünü desteklediğini göstermektedir. Diğer taraftan, "Ek Sorumluluklar ve Baskı" (%33.3) ve "Denge ve İyi Bir Etki" (%25.0) temaları, bazı yöneticilerin ek sorumluluklar ve baskı hissi yaşadığını veya dengeli bir etki hissi bulduğunu ortaya koyar.

Tablo 56: Meslek Kanununun Profesyonel Rol Üzerindeki Etkileri

Tema	Frekans	Yüzde
Yönetici Yetkilerinde Artış	10	41.7%
Ek Sorumluluklar ve Baskı	8	33.3%
Denge ve İyi Bir Etki	6	25.0%

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Meslek Kanununun Uygulanabilirliği ve Sorunlar

Tablo 3, öğretmenlik meslek kanununun uygulanabilirliği ve karşılaşılan sorunları göstermektedir. "Uygulanabilirlikte Zorluklar" temasının yüksek yüzdesi (%50.0), birçok okul yöneticisinin kanunun günlük uygulanabilirliği konusunda zorluklar yaşadığını düşündüğünü göstermektedir. Aynı zamanda, "Süreçteki Sorunlar" (%33.3) ve "Sorunsuz Uygulama" (%16.7) temaları da kanunun uygulanması sırasında karşılaşılan sorunları yansıtmaktadır.

Tablo 57: Meslek Kanununun Uygulanabilirliği ve Sorunlar

Tema	Frekans	Yüzde
Uygulanabilirlikte Zorluklar	12	50.0%
Süreçteki Sorunlar	8	33.3%
Sorunsuz Uygulama	4	16.7%

Öğretmen-Okul Yöneticisi İlişkileri ve Meslek Kanunu

Tablo 4, okul yöneticilerinin öğretmen-okul yöneticisi ilişkileri üzerindeki algılarını yansıtmaktadır. İyi iletişim ve işbirliğinin yüksek frekansta (%66.7) olduğu görülmektedir. Bu, okul yöneticilerinin genellikle öğretmenlerle olumlu bir iletişim ve işbirliği ortamında olduklarını göstermektedir. Ancak, gerginlik ve çatışmanın %25.0 oranında olduğu dikkat çekicidir. Bu durum, bazı okul yöneticilerinin öğretmenlerle yaşanan zorlayıcı durumları deneyimlediğini göstermektedir. Değişiklik ve adaptasyon temasındaki düşük frekans (%8.3), okul yöneticilerinin genel olarak değişikliklere uyum sağlamada zorluk yaşadığını göstermektedir.

Tablo 58: Öğretmen-Okul Yöneticisi İlişkileri ve Meslek Kanunu

Tema	Frekans	Yüzde
İyi İletişim ve İşbirliği	16	66.7%
Gerginlik ve Çatışma	6	25.0%
Değişiklik ve Adaptasyon	2	8.3%

Meslek Kanununun Eğitim Sistemine Katkıları ve Zorluklar

Tablo 5, öğretmenlik meslek kanununun eğitim sistemine katkıları ve zorlukları yansıtmaktadır. Mesleki gelişim ve standartlar temasının %41.7'lik frekansı, okul yöneticilerinin kanunun eğitim personelinin profesyonel gelişimini destekleme potansiyelini vurgular. Ancak, finansal zorluklar ve kaynaklara dair %33.3'lük frekans, eğitim kurumlarının sınırlı finansal kaynaklarla başa çıkma zorluğunu göstermektedir. Eğitim kalitesinde artış temasının %25.0'lik frekansı, öğretmenlik meslek kanununun eğitim kalitesine katkı sağlamak konusunda daha az vurgulu olduğunu göstermektedir.

Tablo 59: Meslek Kanununun Eğitim Sistemine Katkıları ve Zorluklar

Tema	Frekans	Yüzde
Mesleki Gelişim ve Standartlar	10	41.7%
Finansal Zorluklar ve Kaynaklar	8	33.3%
Eğitim Kalitesinde Artış	6	25.0%

Meslek Kanununun Potansiyel İyileştirmeleri

Tablo 6, okul yöneticilerinin öne çıkan potansiyel iyileştirmeler üzerindeki düşüncelerini yansıtmaktadır. Daha iyi iletişim ve bilgilendirme temasının %50.0'lik frekansı, kanunun iletişim süreçlerinde geliştirilebileceği alanları belirtir. Esneklik ve uygulama kolaylığı temasının %33.3'lük frekansı, okul

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

yöneticilerinin kanunun uygulanabilirliğini artırmak için esneklik talep ettiğini göstermektedir. Katılımcı değişiklik süreçleri temasının %16.7'lik frekansı, kanunda değişiklik önerilerine daha fazla katılım talep edildiğini göstermektedir.

Tablo 60: Meslek Kanununun Potansiyel İyileştirmeleri

Tema	Frekans	Yüzde
Daha İyi İletişim ve Bilgilendirme	12	50.0%
Esneklik ve Uygulama Kolaylığı	8	33.3%
Katılımcı Değişiklik Süreçleri	4	16.7%

Öğretmenlik Meslek Kanunuyla İlgili Yaşanan Olumlu Deneyimler

Tablo 7, okul yöneticilerinin öğretmenlik meslek kanunuyla ilgili olumlu deneyimlerini yansıtmaktadır. Bu tablo, katılımcıların çoğunluğunun meslek değerlendirme ve takdir konusunda olumlu bir görüşe sahip olduğunu göstermektedir (58.3%). Bu durum, öğretmenlik meslek kanununun öğretmenleri daha iyi değerlendirme ve ödüllendirme imkanları sağladığı şeklinde yorumlanmaktadır. Ayrıca, katılımcıların yüzde 25'i profesyonel gelişim olanaklarından olumlu bir şekilde etkilendiğini belirtmiştir. Bu, kanunun öğretmenlere kariyerlerini ilerletme ve gelişme fırsatları sunma noktasında olumlu bir etkisi olduğunu göstermektedir. Eşitlik ve adalet teması da yüzde 16.7 ile temsil edilmiştir, bu da kanunun mesleki adaleti destekleme amacına uygun olarak algılandığını göstermektedir.

Tablo 61: Öğretmenlik Meslek Kanunuyla İlgili Olumlu Deneyimler

Tema	Frekans	Yüzde
Meslek Değerlendirme ve Takdir	14	58.3%
Profesyonel Gelişim Olanakları	6	25.0%
Eşitlik ve Adalet	4	16.7%

Öğretmenlik Meslek Kanununun Getirdiği Zorluklar ve Çözüm Önerileri

Tablo 1'deki verilere göre, okul yöneticileri tarafından en sık dile getirilen zorlukların finansal kaynaklarla ilgili olduğu görülmektedir. %41.7'lik bir frekansla finansal zorluklar ve ücret dengelemesi en çok vurgulanan tema olarak öne çıkmaktadır. Bu, muhtemelen eğitim kurumlarının bütçe kısıtlamalarıyla karşı karşıya olmalarından kaynaklanan bir durumu yansıtmaktadır. Okul yöneticileri, işletme maliyetlerini karşılamak, personel maaşlarını dengelemek ve eğitim materyalleri için yeterli kaynağa erişmek gibi finansal konularda zorluklar yaşadıklarını belirtmektedirler.

Tablo 62: Meslek Kanununun Getirdiği Zorluklar ve Çözüm Önerileri

Tema	Frekans	Yüzde
Finansal Zorluklar ve Ücret Dengeleme	10	41.7%
Bürokratik Engeller ve İş Yükü	8	33.3%
Daha İyi Danışmanlık ve Destek	6	25.0%

SONUÇ

Bu araştırma, okul yöneticilerinin mesleki zorluklarını ve çözüm önerilerini anlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları, öğretim kurumlarında yöneticilik pozisyonunda bulunanların karşılaştığı ana zorlukların finansal kısıtlamalar, bürokratik engeller ve iş yükü ile ilgili olduğunu göstermektedir. Bu zorluklar, eğitim kurumlarının etkin bir şekilde yönetilmesini ve öğrencilerin başarısını etkileyebilmektedir.

Finansal zorluklar, okul yöneticilerinin bütçe kısıtlamalarıyla mücadele etmesine neden olmaktadır. Sınırlı finansal kaynaklar, eğitim materyallerinin sağlanması, personel maaşlarının dengelemesi ve işletme maliyetlerinin karşılanması gibi temel ihtiyaçları karşılamakta güçlük çıkarabilmektedir. Bu durum, eğitim kurumlarının kalitesini ve öğrenci başarısını olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Bürokratik engeller ve artan iş yükü ise, yöneticilerin zamanlarını etkin bir şekilde kullanmalarını ve eğitim süreçlerini yönetmelerini zorlaştırmaktadır. Yoğun iş yükü altında çalışmak, yöneticilerin iş stresini artırabilmekte ve karar alma süreçlerini yavaşlatabilmektedir. Bürokratik engellerin aşılması ve iş yükünün azaltılması, eğitim kurumlarının daha verimli bir şekilde çalışmasını sağlayabilmekte ve yöneticilerin daha fazla odaklanmasına imkan tanıyabilmektedir.

Araştırmanın ortaya koyduğu bir diğer önemli nokta ise, yöneticilerin daha iyi danışmanlık ve destek talep etmeleridir. Daha iyi danışmanlık ve destek, yöneticilerin profesyonel gelişimlerini destekleyebilir, yeni beceriler kazanmalarını sağlayabilmekte ve karşılaştıkları zorluklarla daha etkin bir şekilde başa çıkmalarına yardımcı olabilmektedir. Bu destek, eğitim liderleriyle yapılan düzenli toplantılar, mentorluk programları veya profesyonel gelişim seminerleri gibi çeşitli şekillerde sağlanabilmektedir.

Bu bakımdan, bu araştırma, okul yöneticilerinin karşılaştığı zorlukları anlamak ve çözüm önerileri geliştirmek için önemli bir adımdır. Finansal zorluklar, bürokratik engeller ve iş yükü gibi konuların ele alınması, eğitim kurumlarının daha etkili bir şekilde yönetilmesini ve öğrenci başarısının artırılmasını sağlayabilmektedir. Ayrıca, yöneticilere daha iyi danışmanlık ve destek sunulması, onların profesyonel gelişimlerini destekleyebilmekte ve eğitim kurumlarının daha iyi bir geleceğe hazırlanmasına yardımcı olabilmektedir. Bu nedenle, ilgili paydaşlar arasında işbirliği ve iletişim önemlidir, böylece eğitim sistemimizin daha iyiye gitmesi için adımlar atılabilmektedir.

KAYNAKÇA

1. Akin, U., & Çolak, İ. (2024). Öğretmenlik Meslek Kanunu: Ama Nasıl? Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(1), 1-27. https://doi.org/10.34056/aujef.1232402
2. Aksoy, G., & Taşkın, G. (2023). Öğretmenlerin Öğretmenlik Meslek Kanunu Kariyer Basamakları Düzenlemesi Hakkında Ne Düşündüğü? İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24(2), 1301-1323. https://doi.org/10.17679/inuefd.1198580
3. Altunkaynak, M. (2023). Öğretmenlerin, Öğretmenlik Meslek Kanunuyla Tanımlanmış Uzman Öğretmenlik ve Başöğretmenlik Hakkında Ne Düşündüğü? Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23(3), 1438-1457. https://doi.org/10.17240/aibuefd.2023..-1221851
4. Avcı, A., & Kayıran, D. (2023). Uzman Öğretmenlik Yetiştirme Programının Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi. Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 7(14), 1-11. https://doi.org/10.57135/jier.1229524
5. Aydın, R., Canavar, O., & Akkın, A. (2018). Öğretmenlerin, Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmenliğin Toplumsal Statüsüne İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, 7(21), 965-990.
6. Çam Tosun, F., & Bayram, A. (2017). Farklı Öğretmenlik Programına Devam Eden Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Algıları. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13(1), 110-123. https://doi.org/10.17860/mersinefd.305766
7. Çelikten, M. (2005). Öğretmen Meslek Okul Sistemi: Ama Nasıl? Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(19), 207-237.
8. Dönmez Yapucuoğlu, M., & Eryılmaz Ballı, F. (2022). Türkiye Almanya Çin Kanada ve Singapur Öğretmenlik Meslek Kanunlarının Karşılaştırmalı Analizi. Eurasian Journal of Teacher Education, 3(3), 250-266.
9. Gül, İ., & Güngör, C. (2022). Öğretmenlik Meslek Kanununa İlişkin Öğretmen Görüşleri. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19(3), 1098-1123. https://doi.org/10.33711/yyuefd.1090770

10. İş, A., & Birel, F. (2022). Öğretmenlik Meslek Kanununa İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 21(84), 1967-1990. https://doi.org/10.17755/esosder.1141748
11. Özdemir, T. Y., & Orhan, M. (2019). Öğretmenlerin "Öğretmenlik Mesleğinin İmajı" Hakkındaki Görüşleri. Trakya Eğitim Dergisi, 9(4), 824-846. https://doi.org/10.24315/tred.532641
12. Özdemir, T. Y., Doğan, A., & Demirkol, M. (2022). Öğretmenlerin Öğretmenlik Kariyer Basamaklarına İlişkin Görüşleri. International Journal of Social Science Research, 11(2), 53-67.
13. Özyılmaz, Ö. (2012). Ülkemizdeki Öğretmenlik Uygulamasına Yeni Bir Yaklaşım. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(2), 7-13.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(41)

Ozan ERZİNCAN[124]; Kamil SELÇUK[125]; Onur AYAZ[126]; Sebla Özge EYİPİŞİREN[127]; Semanur SANCAR[128]

OKUL YÖNETİCİLERİNİN EĞİTİMDE YAPAY ZEKÂ KULLANIMINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ: İZMİR İLİ ÖRNEĞİ

SCHOOL ADMINISTRATORS' VIEWS ON THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN EDUCATION: THE EXAMPLE OF IZMIR PROVINCE

ÖZ

Yapay Zeka (YZ) temelli uygulama ve teknolojilerden beklenen çıktıların elde edilebilmesinde önem arz eden pek çok faktör arasında okul yöneticilerinin bakış açıları, tutumları ve yaklaşımları ilk sıralarda yer almaktadır. Okul yöneticileri, eğitimin hedeflerinin gerçekleştirilmesi ve politikalarının uygulanmasında, öğrenci, öğretmen, sınıf, okul, eğitim kültürü ve iklimi boyutlarında önemli görev ve roller üstlenmektedir. Dolayısıyla eğitim yöneticilerinin YZ temelli eğitime yönelik farkındalıklarının olması ve destekleyici yaklaşımlarının olması gerekmektedir. Bu kapsamda hazırlanan çalışmanın amacı okul yöneticilerinin eğitimde yapay zekâ kullanımına yönelik görüşlerinin belirlenmesidir. İzmir ilinde devlet okullarında görev yapan 209 okul yöneticisinin katılımıyla yürütülen araştırma sonucunda; okul yöneticilerine göre YZ uygulamalarının bilgisayar programı ve komutları yerine getiren yüksek teknoloji ürünü bir robot olduğu; okul yöneticilerinin YZ'nın etik boşluk oluşturabileceği yönünde kaygılarının olduğu görülmüştür. Ayrıca okul müdürlerinin YZ uygulamaları ile bunların eğitimde kullanılmasına yönelik tutumları genel olarak pozitif yönde iken müdür yardımcılarının görüşlerinin müdürlere göre negatif yönde olduğu görülmüştür. Elde edilen bulgulara göre okul yöneticilerine YZ hakkında daha fazla bilgi ve destek verilmesi gerektiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zeka, Eğitim, Okul, Okul Yöneticileri, Tutum.

ABSTRACT

Among the many factors that are important in achieving the expected outcomes from Artificial Intelligence (AI)-based applications and technologies, the perspectives, attitudes and approaches of school administrators are in the first place. School administrators assume important duties and roles in the dimensions of student, teacher, classroom, school, educational culture and climate in the realisation of educational goals and implementation of policies. Therefore, educational administrators should have awareness and supportive approaches towards AI-based education. The aim of the study prepared in this context is to determine the opinions of school administrators on the use of artificial intelligence in education. As a result of the research conducted with the participation of 209 school administrators working in public schools in İzmir province; it was seen that according to school administrators, AI applications are a high-tech robot that fulfils computer programmes and commands; school administrators have concerns that AI may create ethical gaps. In addition, while the attitudes of school principals towards AI applications and their use in education were generally positive, the views of assistant principals were found to be negative compared to principals. According to the findings, it was determined that more information and support should be given to school administrators about AI.

Keywords*: Artificial Intelligence, Education, School, School Administrators, Attitude.*

[124] İzmir Karabağlar Bahar Yıldırım İlkokulu, E-posta: ozanerzincan@gmail.com , ORCID: 0009-0000-8030-6234
[125] SANCAR,İzmir Karabağlar Ali Erentürk İlkokulu, E-posta: selcuksancar@yahoo.com, ORCID: 0009-0007-3415-922X
[126] İzmir Karabağlar İyiburnaz İlkokulu, E-posta: onurayaz900@gmail.com, ORCID: 0009-0008-1362-8573
[127] İzmir Karabağlar Seniha Mayda Ortaokulu, E-posta: seblaozge@hotmail.com, ORCID: 0009-0001-0037-7401
[128] Balçova Ahmet Hakkı Balcıoğlu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, E-posta: sema1972@gmail.com, ORCID: 0009-0007-5343-3108

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Genel olarak 'EdTech' olarak adlandırılan eğitim teknolojisi ve endüstrisi, gelişmiş ülkelerde büyük yatırımlarla desteklenmekte ve büyümektedir. Eğitim kurumları ve paydaşları için çevrimiçi platformlardan robotlara ve akıllı cihazlara kadar geniş bir yelpazede dijital çözümler geliştirmektedir. Dijital teknolojilerin kullanımı hem veri üretimini hem de değerini artırarak eğitim ve eğitim politikalarını iyileştirmek için yeni fırsatlar yaratmaktadır. YZ, nitelikli insan kaynağı ve beşeri sermaye yatırımlarının bir unsuru haline gelmiş, bu kapsamda geleceğe yönelik hedeflere ulaşabilmek adına pek çok ülke eğitim sistemleri müfredatlarını ve beceri gereksinimlerini değiştirmeye başlamış, dijital çağ becerilerine daha fazla önem vermeye başlamıştır. Bu kapsamda YZ, eğitimde yeni bir dönemin kapısını aralamıştır. Yakın geçmişte eğitim ve teknoloji denildiğinde sınıfta bilgisayar, internet, akıllı tahta ve cihaz gibi araçların kullanılması üzerinde durulurken günümüzde yazılım, karar verme, problem çözme, algılama, analiz yapma vb. gibi yazılım ve sistemlere doğru kavram bir geçiş olmuştur. Başka bir deyişle eğitimde YZ, çeşitli şekillerde ve çeşitli amaçlar kapsamında öğrenme analitiği, öneriler ve teşhis araçları sağlayan birçok teknolojik yeniliğin merkezine yerleşmeye başlamıştır.

Yapay zeka (AI), Nesnelerin İnterneti (IoT) gibi dijital teknolojiler ve bilgi ve bilgisayar teknolojisindeki (ICT) diğer gelişmeler, eğitim sürecini iyileştirmek için fırsatlar sunmaktadır. Ancak dijital çağa geçişte dünyada eğitim iki tür zorlukla karşı karşıyadır. Birincisi sınıfta ve sistem düzeyinde eğitim süreçlerini iyileştirmek için YZ'nın ve ilgili teknolojik ilerlemelerin faydalarından yeterince yararlanamamaktır. İkincisi de öğrencilerin, dijitalleşmenin daha da gelişmesine katkıda bulunacak beceriler ve giderek otomatikleşen ekonomiler ve toplumlar için yeni beceri setlerine hazırlamakta yaşanan güçlüklerdir. YZ temelli sistemlerin, araçların ve çözümlerin geliştirilebilmesi için eğitim sisteminin buna yönelik olması ve gereken altyapı, program ve teşvik edici politikalara sahip olması gerekmektedir. Bu kapsamda eğitimin hedeflerini gerçekleştirilmesi ve politikalarının uygulanmasında, öğrenci, öğretmen, sınıf, okul, eğitim kültürü ve iklimi boyutlarında eğitim yöneticilerine önemli görev ve roller düşmektedir. Genel olarak eğitim sistemi; öğrenciler, öğretmenler, müfredat ve eğitim ortamı olmak üzere dört bileşenden meydana gelmektedir. Bunların etkileşim biçimi eğitimin kalitesi ve niteliği ile yakından ilişkili olup okul yöneticileri bu sürecin kilit aktörlerinden biridir.

Kavramsal Çerçeve

Yaşamın yer alanına giderek daha fazla nüfuz eden YZ temelli teknolojiler, kaçınılmaz olarak insani gelişimin temelini oluşturan eğitim alanında da başlıca önem verilen bir konudur (Ikedinachi vd., 2019). YZ'nın günlük hayatın bir parçası haline gelmesi, eğitimde de önemli bir etki yaratmıştır (Popenici ve Kerr, 2017). Hali hazırda eğitim ve teknoloji denildiğinde çoğunlukla öğretmenlerin kullanması amacıyla sunulan bilgisayarlar ve akıllı tahtalar gibi araçlar üzerinde durulmaktadır (Timms, 2016). Ancak bu tür araçlar, eğitimin daha çok akademik bilgi aktarımı sürecinde kullanılan öğretmen merkezli, veri depolayan, aktarım ve sunum işlevi görmektedir ve YZ bağlamlı işlevlerden uzaktır (Alam, 2020). Bu noktada YZ ile eğitim teknolojileri arasında farkın ortaya konulması gerekmektedir. Eğitim teknolojilerinden farklı olarak YZ temelli eğitim; eğitimin amacı ve öğrenci arasında eşleştirme yapabilmekte, öğrencini ilgi alanına giren öğeleri ona doğrudan sunabilmekte, öğrenmede kişiselleştirme sağlayabilmekte, öğrencini kendi kendine öğrenmesini destekleyebilmekte, öğrencinin şimdi ve gelecek için karar vermesine yardımcı olabilmektedir (Murtaza vd., 2022; Maghsudi vd., 2021). Eğitimde YZ, öğrenme ve eğitim, adaptasyon, sentez, öz düzenleme ve kullanım gibi insan süreçlerinde yer alabilen bilgi işleme sistemleri olarak tanımlanmaktadır (Güzey vd., 2023).

Eğitimde YZ, üç tür yeni öğretme ve öğrenme stratejileri sunmaktadır. Birincisi akıllı öğretim sistemleri olup bunlar, öğreneni/öğrenciyi kişisel özelliklerine göre destekleyerek YZ tekniklerini kullanan insan öğretmeni modelleyen sistemlerdir. İkincisi öneri sistemleri olup bunlar, bireyin ilginç bulabileceği potansiyel olarak yararlı öneriler sunan YZ programlarıdır. Üçüncüsü uyarlanabilir öğrenme ortamları olup bunlar, her öğrencinin kendine özgü özelliklerinin bir modelini oluşturarak, onun eğitim ihtiyaçlarını karşılayan özelleştirilmiş bir öğrenme ortamı sunar (Akdeniz ve Özdinç, 2021). Bireylerin öğrenme tarzları, çoklu zeka özellikleri, ilgi alanları, bireysel farklılıkları, kültür ve çevresel etkilenme düzeyleri eğitim sürecinin etkinliğinde ve yönünün belirlenmesinde oldukça önem arz etmektedir (Sarıbaş ve Babadağ, 2015).

Ancak bu kadar farklılığa rağmen eğitimde tek tip model ve politikaların uygulanmaya çalışılması; analitik düşünme, inovasyon, kendini gerçekleştirme, beceri kazanma v geliştirme gibi süreçlerde kişisel gelişim ve eğitimi sınırlandırmaktadır (İşler ve Kılıç, 2021).

Yeni pedagojik anlayışlar kapsamında, etkili öğrenmenin nasıl gerçekleştirileceği, etkili öğrenme için tasarlanacak eğitim materyallerinin hangi özellikleri taşıması gerektiği konularının araştırılmasını önemli hale gelmiştir (Pedro vd., 2019). Dijital çağda eğitimin amacına yönelik yeni nesil materyallere duyulan ihtiyaca istinaden YZ destekli araçlar; öğrencilerin bireysel olarak öğrenmelerine yardımcı olabileceği gibi öğretmenlere de rehberlik edebilme, öğrenmeyi yönetme ve kolaylaştırma konusunda yardımcı olabilmektedir (Timms, 2016). Bu bağlamda, YZ, insan benzeri düşünme, soyutlama, öğrenme, yeni koşullara uyum sağlama ve etkileşim becerilerinin gelişimini desteklemek için eğitim yazılımlarına ve materyallerine entegre edilebilmektedir. Böylece bireysel farklılıkların yarattığı sorunların aşılması, beceri kazanma, geliştirme ve yeteneklerin güçlendirilmesi mümkün olabilmektedir (Pedro vd., 2019; Marr, 2018).

YZ, özellikle makine öğrenimi tekniklerinin kullanımı yoluyla, eğitim faaliyetlerinin geleneksel yaklaşımların ötesine geçmesine olanak tanıyan önemli teknik avantajlar sunmaktadır (Farhat vd., 2020). Başka bir ifadeyle YZ, öğrenme ortamını her öğrencinin ihtiyaçlarına göre özelleştirerek, eğitimi kişiselleştirmek için kullanılabilir (Harry, 2023). Öğrencilerin öğrenme tercihlerini, öğrenme hızlarını ve öğrenme taleplerini değerlendiren yapay zekâ sistemleri, öğrenme sürecini özelleştirerek öğrenmeyi daha verimli hale getirebilir (Duong vd., 2019). Uyarlanabilir öğrenme, öğretmen değerlendirmesi, sanal sınıflar, akıllı öğretmen sistemleri, akıllı değerlendirme sistemleri ve eğitim robotları, YZ'nın eğitimde uygulandığı çeşitli alanların birkaç örneğidir. Bu teknolojilerin öğretmen-öğrenci katılımını artırdığı ve rutin süreçleri otomatikleştirerek öğretmenlerin öğrencilerle daha fazla zaman geçirmesi mümkün hale gelebilmektedir (Huang vd., 2021).

YZ teknolojileri kullanılarak öğrencilerin, öğrenme yolları, akademik sorunları, güçlü ve zayıf yönleri dikkate alınarak eğitim daha kişisel hale getirilebilir (Tiwari, 2023). YZ, öğretmenlerin bireyselleştirilmiş öğrenme planları oluşturmalarına, hem nicel hem de nitel verileri analiz etmelerine yardımcı olabilir. YZ, yüksek kaliteli öğretim ve verimli öğrenme sağlayan sanal sınıflar aracılığıyla öğrenciler için etkili eğitim programları sunmak ve hazırlamak için de oldukça elverişlidir (Tapalova ve Zhiyenbayeva, 2022).

Eğitimde YZ, ortam ve sınıf açısından yer ve mekan fark etmeksizin işbirliğine dayalı öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır. Öğrencilerin problemleri çözmek ya da bir gelişim sürecinin parçası olabilmek için birlikte çalıştığı işbirliğine dayalı öğrenmede YZ ile daha iyi çıktıların alınması mümkündür (Saghiri vd., 2022; Murtaza vd., 2022). YZ, bu süreçte bireysel öğrenci modellerinden (her biri öğrencinin önceki öğrenme deneyimleri ve başarıları, öğrencinin diğer sınıflarda neler öğrendiği, kişilikleri ve daha fazlası hakkında bilgi içerir) yararlanarak ve bunlar arasında akıllı bağlantılar kurarak, belirli işbirlikçi görevler için en uygun öğrenci gruplarını otomatik olarak önererek katkılar sağlayabilmektedir (Majid ve Lakshmi, 2020; Marr, 2018). Öğretmenler açısından ise YZ, onların eğitime yönelik gereksinimlerini ortaya çıkardıktan sonra, en uygun eğitim tarzını belirleme, benzer yetenekli öğrencilerden oluşan gruplar oluşturma, belirli öğrencilere liderlik rolleri verme, kişilik veya mizaç çatışmalarını önleyen süreç geliştirme, farklılıkları kolay yönetebilme gibi katkılar sağlayabilmektedir (Harry, 2023; Holmes vd., 2023; Guan vd., 2020; Chassignol vd., 2018). YZ'nın eğitim sürecine entegre edilmesiyle elde edilebilecek yararları şu şekilde sıralamak mümkündür (Tapalova ve Zhiyenbayeva, 2022; İşler ve Kılıç, 2021; Majid ve Lakshmi, 2020);

- YZ, bireyselleştirilmiş eğitim sağlar. Her öğrencinin kendine özgü ihtiyaçlarını karşılamak için eğitimi özelleştirmek uzun zamandır eğitimciler için en önemli konu olmuştur. YZ, sınıf başına ortalama otuz öğrenciyi denetleyen öğretmenlerin eğitimi uygun bir düzeyde farklılaştırmasını mümkün kılabilir.
- YZ tabanlı öğrenme sistemleri, eğitimcilere öğrencilerinin öğrenme tercihleri, becerileri ve gelişimleri hakkında içgörülü veriler sağlayabilir. Ayrıca, her bir öğrencinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere eğitimi uyarlamak için öneriler de sunabilirler.
- YZ akademik başarı üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. İşbirlikçi öğrenme için akıllı yardım yapay zeka tarafından verilebilir. Ayrıca öğretmenlere belirli görevlerde yardımcı olan programlar vardır. YZ

programları kitapları dijitalleştirebilir ve gerekli materyalleri kendi başlarına hazırlayabilir. Bunu yaparak zamandan tasarruf edilir.

- YZ, sürekli değerlendirme ve girdi sunar Öğrenme süreci boyunca kademeli geri bildirim yoluyla öğrenciler, bilgilerdeki boşlukları fark edebilir ve doldurabilir. Özel ders uygulamaları uzaktan eğitim yoluyla sağlanabilir.
- Mobil teknolojilerin hızla gelişmesi sayesinde eğitimciler ve öğrenciler için uzaktan eğitimde artık daha fazla seçenek vardır. Verilerle etkileşim kurmanın yenilikçi yöntemleri verimli eğitimi kolaylaştırır. Eğitim için geri bildirim verilir.
- YZ programları, kullanıcının ihtiyaçlarına ve ilgi alanlarına göre farklı kitaplar önerebilir. Sesli iletişim, öğrencileri akademik materyallerle buluşturmak için bir seçenektir. Öğrenciler, öğrenme stillerine ve akademik yeterliliklerine göre özelleştirilmiş ev ödevlerini tamamlayabilirler.
- Sürükleyici ortamlar ve sanal gerçeklik sunar. Son derece etkileşimli olan üç boyutlu sanal dünyalar, öğrencileri ders materyalleriyle etkileşime girmeye teşvik eder. Kullanıcının başka türlü erişemeyeceği gerçek dünya unsurlarını (tehlikeli ortamlar veya coğrafya veya tarih nedeniyle erişilemeyen bir konum gibi) taklit eden gerçek sürükleyici deneyimler (gerçekçi bir deneyimde yer alan öznel izlenim) sunarlar.
- YZ ile daha iyi sınıf yönetimi sağlamak mümkündür. Daha verimli idari yönetim sağlamak mümkündür. Değerlendirmeler yapılabilir ve diğer şeylerin yanı sıra öğrenci devamsızlıkları hakkındaki bilgiler hızlı ve basit bir şekilde ele alınabilir. YZ, özel ihtiyaçları olan öğrenciler için öğretimi geliştirme potansiyeline sahiptir.

YZ uygulamalarının eğitimdeki avantajlar göz önüne alındığında, okulların tamamen YZ destekli eğitime geçmesi tavsiye edilmektedir. Okul yöneticilerinin bu alanda kişisel olarak gelişmeleri ve öğretmenlere rehberlik etmek için gerekli becerileri edinmeleri önemlidir. Sonuç olarak, okul yöneticilerinin bu konuda gerekli bilgiyi edinmek için hizmetli eğitimleri almaları tavsiye edilmektedir. Ayrıca, eğitimcilere ve öğrencilere yapay zekânın önemi ve avantajlarının yanı sıra gerekli programların nasıl kullanılacağına dair kurslar verilmelidir (Çetin ve Aktaş, 2021).

Eğitimde YZ'ye ilişkin sınıf ve okul açısından iki tür senaryodan söz edilmektedir. Sınıf Yönetiminde: YZ eninde sonunda bir meslek olarak öğretmenlerin yerini alabilir. Burada, senaryo dahilinde ortaya çıkacak endişeler ve senaryonun uygulanabilirliği, öğrenciler ve velilerle ilişkiler, ölçme ve değerlendirme uygulamaları, öğrenci devamsızlığı, müfredat ve ders planı hazırlama gibi beceriler gerektiren sınıf yönetiminde YZ'nin potansiyel faydaları ile birlikte sorgulanacaktır. Okul Yönetiminde: YZ, okul yöneticisi olarak bazı görevleri devralacak ve okul yönetimine katılacaktır. Bu durumda, okul güvenliği, akademik başarı, finansal yönetim, veli-öğretmen iletişimi, potansiyel faydalar ve senaryoda ortaya çıkacak endişeler dahil olmak üzere okul yönetimi yetenekleri açısından YZ'nin mevcut yöneticilerden ne kadar farklı olduğu sorgulanacaktır (Çetin ve Aktaş, 2021).

YZ temelli sistemlerin, araçların ve çözümlerin hedeflenen amaçlara uygun şekilde geliştirilebilmesi için eğitim sisteminin de buna yönelik olması, gereken altyapı, program ve teşvik edici politikalara sahip olması gerekmektedir. Bu kapsamda eğitimin hedeflerinin gerçekleştirilmesi ve politikalarının uygulanmasında, öğrenci, öğretmen, sınıf, okul, eğitim kültürü ve iklimi boyutlarında eğitim yöneticilerine önemli görev ve roller düşmektedir. Dolayısıyla eğitim yöneticilerinin YZ temelli eğitime yönelik farkındalıklarının olması beklenmektedir. Diğer yandan YZ, eğitim sürecine ve öğretmenlere yardımcı olarak, öğrencilere ilgi çekici deneyimler sunarak eğitime katkıda bulunmaktadır. Son yıllarda, eğitimde YZ uygulamalarının önemi artmış ancak eğitim boyutuna YZ literatüründe sınırlı şekilde yer verilmektedir.

Yöntem

Okul yöneticilerinin eğitimde YZ uygulama ve teknolojilerinin kullanımı hakkında görüşlerinin elde edilebilmesi amacıyla yapılan bu çalışmada nicel araştırma deseninde hazırlanmış ve betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel araştırma modelinin amacı, araştırmanın odağındaki olayı, kişiyi veya nesneyi geçmişte veya şu anda olduğu gibi tanımlamak, olguyu herhangi bir şekilde etkilemeden ya da

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

yönlendirmeden kendi koşullarında ve mevcut durumuyla tanımlanmaya çalışmaktır (Karasar, 2016). Büyük gruplar üzerinde yapılan araştırmalarda betimsel yaklaşım sıklıkla kullanılmaktadır. Böylece katılımcıların ya da grup üyelerinin olay ve olgular hakkındaki görüş ve tutumları toplanarak kişilerin, olguların, toplumun, kurumların veya olayların araştırmaya konu amaca ilişkin görüş, tutum ya da davranışları belirlenmeye çalışılır (Cohen vd., 2007).

Örneklem

Araştırmanın evreni İzmir ilindeki devlet okullarıdır. Ancak evrenin tümüne erişim zaman ve maliyet bakımından güç olduğundan kartopu örneklemesi yapılmıştır. Kartopu örneklemesinde araştırma verilerinin elde edilmesi amacıyla referans kişi ya da kişilere ulaşılmakta, bu kişilerin de diğerlerine ulaşması sağlanmaktadır. Katılımcıların diğerlerine ulaşması ile birlikte örneklem kartopu gibi büyümektedir (Biernacki ve Waldorf, 1981). Eğitim bilimleri çalışmalarında bu yöntem sıklıkla kullanılmaktadır. Araştırma, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında gerçekleştirilmiş olup yer verilen örneklemde yer alan bireyler devlet okullarında görev yapan okul müdürleri ve okul müdür yardımcılarıdır. Örneklemden verilerin elde edilmesinde sosyal medya/ağ gruplarına erişim sağlanmış ve "google.formlar" uygulaması kullanılmıştır. Elde edilen veriler analize hazır olacak şekilde arşivlenmiştir. Araştırmanın örneklem grubuna ilişin demografik veriler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 63. Örneklem Grubuna İlişin Demografik Bilgiler

Cinsiyet			Yaş			Statü		
	f	%		f	%		f	%
Erkek	144	68,9%	25-30	6	2,9%	Müdür	76	36,4%
Kadın	65	31,1%	31-40	58	27,8%	Müdür Yardımcısı	133	63,6%
Toplam	209	100,0%	41-45	52	24,9%	Toplam	209	100,0%
			46-50	42	20,1%			
			51 +	51	24,4%			

Tablo 1'e göre araştırmaya katılanların %68,9'u erkek ve %31,1'i kadınlardan oluşmaktadır. Katılımcıların %36,4'ü müdür ve %63,6'sı müdür yardımcılarından oluşmaktadır. Yaş dağılımına bakıldığında katılımcıların %2,9'u 25-30 yaş, %27,8'i 31-40 yaş, %24,9'u 41-45 yaş, %20,1'i 46-50 yaş aralığında ve %24,4'ü 51 ve üzeri yaştadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak Dülger ve Köklü (2023) tarafında geliştirilen "Okul yöneticilerinin ve katılımcıların eğitimde yapay zekâ kullanımına ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik bir ölçek" kullanılmıştır. Ölçeğe ilişkin açımlayıcı (AFA) faktör analizi yapılmıştır. Ayrıca ve alt boyutlar dahil olmak üzere geçerlik güvenirlik katsayıları hesaplanarak tablolar halinde sunulmuş olup ölçekten elde edilen puan ortalamalarına yönelik tanımlayıcı istatistikler sunulmuştur.

Tablo 64. Ölçme Aracına İlişkin Faktör Analizi

Ölçekteki İfadeler	Faktörler		
	Yapay Zekanın Pozitif Yönleri	Yapay Zekanın Negatif Yönleri	Yapaylık Yönleri
Eğitime yardımcı bir sistemdir.	0,658		
Eğitimin bireyselleşmesi için gereklidir.	0,585		
Öğrenme sürecinin takibi için gereklidir.	0,678		

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Ekonomiye katkı sağlar.	0,697		
Zaman kazandırır.	0,802		
Daha etkili materyaller sunar.	0,769		
İhtiyaçlarına göre farklı yöntemler sunar.	0,783		
Öğretmenler için tamamlayıcı bir kaynak olur.	0,839		
Öğretmenlerin bilgiye erişmesine kaynak olur.	0,778		
Öğretmenlerin materyal geliştirmesine yardımcı olur.	0,802		
Öğrenmenin kalıcılığını arttırır.	0,729		
Öğrenmeyi daha eğlenceli hale getirir.	0,807		
Öğrenmeyi kolaylaştırır.	0,827		
Eğitim sisteminin amacına ulaşmasına katkı sağlar.	0,753		
Duygu yoksunu bir eğitim ortamına yol açacaktır.		0,824	
Öğretmenlerin araştırmacı kişiliklerini köreltir.		0,796	
Güvenliği tehdit eder.		0,842	
Bilgilerin gizliliğini sağlayamaz.		0,825	
Bireyi pasifleştirir.		0,829	
Etik boşluk oluşturur.		0,847	
Bir bilgisayar programıdır.			0,837
Görev yapmak üzere tasarlanmış bilgisayar kontrollü robottur.			0,806
Yüksek seviye teknolojidir.			0,586
Kaiser-Meyer-Olkin = 0,936 Bartlett's Test of Sphericity = 3610,3 p=0,0001			

Tablo 2'de görüldüğü üzere yapılan faktör analizi neticesinde araştırmada kullanılan ölçeğin, yapay zekanın pozitif yönlerini, negatif yönlerini ve bir de yapaylık yönünü ortaya koyan 3 faktörden oluşan ve tüm bu faktörlere dağılan maddelerle varyansın toplam %66,3'ünü açıklayabildiği ve anlamlı bir yapıya sahip olduğu söylenebilir (p=0,0001<0,05).

Tablo 65. Ölçek Maddelerinin Doğrulanmış Madde Toplam Puan Korelasyonları Ve Cronbach Alpha Değerleri

Ölçek Maddeleri	Doğrulanmış Maddelerin Toplam Korelasyonları	Madde çıkartılırsa Cronbach's Alpha değeri
Pozitif Yönleri Maddeleri		**0,951**
Eğitime yardımcı bir sistemdir.	0,641	0,950
Eğitimin bireyselleşmesi için gereklidir.	0,627	0,951
Öğrenme sürecinin takibi için gereklidir.	0,736	0,947
Ekonomiye katkı sağlar.	0,660	0,949
Zaman kazandırır.	0,751	0,947
Daha etkili materyaller sunar.	0,742	0,947
İhtiyaçlarına göre farklı yöntemler sunar.	0,768	0,947
Öğretmenler için tamamlayıcı bir kaynak olur.	0,847	0,944

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Öğretmenlerin bilgiye erişmesine kaynak olur.	0,761	0,947
Öğretmenlerin materyal geliştirmesine yardımcı olur.	0,805	0,946
Öğrenmenin kalıcılığını arttırır.	0,738	0,947
Öğrenmeyi daha eğlenceli hale getirir.	0,814	0,945
Öğrenmeyi kolaylaştırır.	0,835	0,945
Eğitim sisteminin amacına ulaşmasına katkı sağlar.	0,797	0,946
Negatif Yönleri Maddeleri		**0,928**
Duygu yoksunu bir eğitim ortamına yol açacaktır.	0,781	0,916
Öğretmenlerin araştırmacı kişiliklerini köreltir.	0,759	0,919
Güvenliği tehdit eder.	0,812	0,912
Bilgilerin gizliliğini sağlayamaz.	0,780	0,916
Bireyi pasifleştirir.	0,816	0,911
Etik boşluk oluşturur.	0,793	0,914
Yapaylık Maddeleri		**0,696**
Bir bilgisayar programıdır.	0,561	0,541
Görev yapmak üzere tasarlanmış bilgisayar kontrollü robottur.	0,536	0,572
Yüksek seviye teknolojidir.	0,454	0,675
Toplam Ölçek Cronbach's Alpha		**0,803**

Tablo 3'te görüldüğü üzere ölçeğin toplamının ve 3 farklı boyutunun da güvenilirliğinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır ve Cronbach Alpha değeri yapay zekanın pozitif yönlerini ortaya koyan boyutunda 0,95 negatif yönlerini ortaya koyan boyutunda 0,92 yapaylık yönünü ortaya koyan boyutunda 0,69 ölçeğin tamamında ise 0,80'dir. Burada ölçekten çıkarıldığında güvenilirlik katsayısını artıran herhangi bir madde olmadığından maddelerin tamamıyla çalışmaya devam edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada devlet okullarında görev yapan 209 okul müdürü ve müdür yardımcılarından elde edilen veriler analiz edilmiştir. Analizler SPSS Versiyon 26 paket programı kullanılarak %95 güven düzeyinde α=0,05 kabul edilerek hazırlanmıştır. Araştırmada katılımcıların sorulara verdikleri cevaplardan elde edilen puan ortalamaları normal dağılıma uymadığı için ($p=0,0001<0,05$) niceliksel verilerde demografik özelliklerinin karşılaştırılmasında iki bağımsız grup arasındaki fark için normal dağılan verilerde kullanılan bağımsız t testinin parametrik olmayan testler içindeki karşılığı olan Mann Whithney U, ikiden fazla bağımsız grup karşılaştırılmasında ise yine nonparametrik testlerden Kruskal Wallies testi kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırmada devlet okullarında görev yapan okul müdürleri ve müdür yardımcılarının eğitimde YZ uygulama ve teknolojilerinin kullanımı hakkında görüşlerinin elde edilebilmesi, düşüncelerinin ne yönde olduğunu, olay ve olgular hakkındaki görüş ya da davranışları belirlemek üzere ölçekte yer alan tüm sorulara ilişkin müdür ve müdür yardımcılarının ölçekteki ifadelere ilişkin cevaplarının ortalamaları arasındaki fark hesaplanmıştır. Buna göre her iki grubun verdikleri cevapların ortalamaları arasındaki farklar büyükten küçüğe doğru sıralanarak tablo halinde verilmiştir.

Tablo 66. Tanımlayıcı İstatistikler

Ölçekler	Sayı	Ort.	SS	Yüzdelikler		
				25%	50%	75%
Yapay Zekanın Pozitif Yönleri	209	4,0	0,6708	3,6	4,0	4,4

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Yapay Zekanın Negatif Yönleri	209	3,1	0,9450	2,2	3,0	3,8
Yapaylık Yönleri	209	4,1	0,6532	3,8	4,0	4,5

Araştırmada kullanılan 1=kesinlikle katılmıyorum 5=kesinlikle katılıyorum şeklinde 5'li likert ordinal ölçekte yer alan ifadelere katılımcıların cevapları doğrultusunda yapay zekanın pozitif yönlü olumlu özelliklerine katıldıkları ve bu puan ortalamasının 4,0 olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan müdür ve müdür yardımcılarının %25'inde ise pozitif yönlü olumlu ifadelere katılım ortalaması 4,4 ten daha yüksektir. Araştırmada 3,1 ortalama ile en düşük düzeyde ortalamaya sahip olan boyut yapay zekanın negatif yönlerine dönük düşüncelerdir ve araştırmaya katılan katılımcıların bu düşüncelere katılma noktasında kararsız oldukları, %25'inin ise yapay zekaya yönelik negatif ve olumsuz düşüncelere 2,2 puan ile katılmadıkları, müdür ve müdür yardımcılarının ise %25'inin yapay zekanın negatif yönlerine neredeyse 3,8 ortalama ile katılmak üzere oldukları söylenebilir. En yüksek puan ortalamasına sahip boyutun ise 4,1 ile yapay zeka uygulamalarının bir bilgisayar programı, komutları yerine getiren yüksek teknoloji ürünü bir robot olduğu yönündeki düşüncelerdir. Araştırmaya katılan müdür ve müdür yardımcılarının yarısı bu düşünceye katıldıklarını %25'i ise neredeyse kesinlikle katıldıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 67. Cinsiyet Değişkenine Göre Yapay Zeka Ölçeği Boyutları Arasındaki Fark Analizi

Ölçek Boyutları		Sayı	Ort.	Sıra Ortalamaları	Sıra Ortalamaları Toplamı	Mann-Whitney U	P değer
Yapay Zekanın Pozitif Yönleri	Erkek	65	4,0	104,7	6805,0	4660,0	0,961
	Kadın	144	3,9	105,1	15140,0		
Yapay Zekanın Negatif Yönleri	Erkek	65	3,1	110,6	7186,5	4318,5	0,370
	Kadın	144	3,0	102,5	14758,5		
Yapaylık Yönleri	Erkek	65	4,1	105,7	6871,0	4634,0	0,907
	Kadın	144	4,1	104,7	15074,0		

Araştırmaya katılanların yapay zekaya yönelik düşüncelerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığının tespiti için gerçekleştirilen Mann Whintney U testi neticesinde yapay zekanın pozitif yönlü olumlu ifadelerine katılmaları açısından katılımcıların kadın ya da erkek olmaları arasında istatistiksel anlamda herhangi bir farkın olmadığı %95 güven düzeyinde söylenebilir ($p=0,96>0,05$). Bir diğer ifade ile yapay zekaya karşı pozitif düşüncelerin katılımcıların cinsiyetine göre değişiklik göstermediği hem kadın katılımcıların hem de erkek katılımcıların benzer düzeyde pozitif düşüncelere sahip olduğu söylenebilir.

Yapay zekanın bir diğer alt boyutu olan ve katılımcıların negatif yönlü düşüncelerini ortaya koyan ifadelerin puan ortalamasının karşılaştırılmasında cinsiyet değişkenine göre, bu ifadelere katılıp katılmadıkları anlamlı olarak farklılaşmadığı, kadın ve erkek katılımcıların yapay zeka uygulamaları hakkında cinsiyetten bağımsız olarak bu düşüncelerin şekillendiği söylenebilir ($p=0,37>0,05$). Benzer olarak katılımcıların yapay zekaya yönelik yapaylık boyutundaki düşünce düzeyleri arasında da cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı söylenebilir ($p=0,91>0,05$).

Tablo 68. Yaşa Göre Yapay Zeka Ölçeği Boyutları Arasındaki Fark Analizi

Yaş	Sayı	Ortalama	Sıra Ortalamaları	Kruskal-Wallis	P değeri

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Yapay Zekanın Pozitif Yönleri	40 yaş ve altı	64	4,15	123,65	9,685	**0,021**
	40-45	52	3,96	102,57		
	45-50	42	3,76	91,07		
	50 ve üzeri	51	3,87	95,55		
Yapay Zekanın Negatif Yönleri	40 yaş ve altı	64	2,94	96,52	5,284	0,152
	40-45	52	3,10	106,53		
	45-50	42	3,38	122,60		
	50 ve üzeri	51	2,96	99,60		
Yapaylık Yönleri	40 yaş ve altı	64	4,18	112,59	2,294	0,514
	40-45	52	4,12	107,05		
	45-50	42	4,02	96,65		
	50 ve üzeri	51	4,02	100,26		

Gerçekleştirilen Kruskal Wallis testi neticesinde katılımcıların yaşlarına göre yapay zekaya yönelik düşüncelerinin sadece pozitif yönde olan yaklaşımlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu %95 güven düzeyinde söylenebilir (p=0,02<0,05). Gerçekleştirilen ikili karşılaştırmalarda 45 yaş ve altında olan katılımcıların kendilerinden daha yaşlı katılımcılara göre yapay zekanın kullanımına dair daha yüksek düzeyde pozitif düşüncelere sahip olduğu görülmüştür (p<0,05). Yapay zekanın negatif yönleri ya da yapaylılık algıları üzerinde ise yaş değişkenine göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir (p=0,15>0,05 p=0,51>0,05). Bir diğer ifade ile katılımcıların yapay zekaya yönelik negatif düşüncelerinin ya da yapay zekanın insan komutları ile çalışan ve yüksek teknolojinin bir ürünü olduğuna dair düşünceleri katılımcıların yaşlarına göre bir farklılık göstermemekte ve ortalamalar arasında var olan bu farkların rast gelelikten kaynaklandığı söylenebilir.

Tablo 69. Statüye Göre Yapay Zeka Ölçeği Boyutları Arasındaki Fark Analizi

Ölçek Boyutları		Sayı	Ort.	Sıra Ortalamaları	Sıra Ortalamaları Toplamı	Mann-Whitney U	P değer
Yapay Zekanın Pozitif Yönleri	Okul Müdürü	76	4,0	110,1	8367,5	4666,5	0,356
	Müdür Yardımcısı	133	3,9	102,1	13577,5		
Yapay Zekanın Negatif Yönleri	Okul Müdürü	76	3,0	97,4	7406,0	4480,0	0,171
	Müdür Yardımcısı	133	3,1	109,3	14539,0		
Yapaylık Yönleri	Okul Müdürü	76	4,1	111,5	8474,5	4559,5	0,228
	Müdür Yardımcısı	133	4,1	101,3	13470,5		

Okul yöneticilerinin yapay zekaya yönelik düşüncelerinin ölçek maddelerine verdikleri cevaplardan elde edilen puan ortalamalarının statülerine göre karşılaştırılmasında kullanılan Mann Whithney U testi

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

neticesinde hiçbir alt boyutta müdür ya da müdür yardımcılarının yapay zekaya yönelik pozitif ya da negatif olan, yapaylık içerdiğine dair düşüncelerin yöneticilerin statülerine göre farklılaşmadığı %95 güven düzeyinde söylenebilir (p=0,35>0,05 p=0,17>0,05 p=0,22>0,05). Ölçekte yer alan ifadelere yönelik yöneticilerin yaklaşımını daha ayrıntılı görebilmek adına her bir madde özelinde ortalamalar arasındaki farklar aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 70. Statüye Göre Yapay Zeka Ölçeği İfadelerine Katılımlar Arasındaki Farklar

	İfadeler	Statü	Sayı	Ort.	SS	Ort. Arasındaki Fark
Pozitif Yönlü İfadeler						
1	Eğitimin bireyselleşmesi için gereklidir.	Müdür	76	**3,61**	1,096	**0,31**
		Müdür Yardımcısı	133	**3,29**	1,064	
2	Öğrenme sürecinin takibi için gereklidir.	Müdür	76	3,91	0,926	0,19
		Müdür Yardımcısı	133	3,72	0,899	
3	Ekonomiye katkı sağlar.	Müdür	76	3,83	0,870	0,15
		Müdür Yardımcısı	133	3,68	1,019	
4	Eğitime yardımcı bir sistemdir.	Müdür	76	4,11	1,014	0,08
		Müdür Yardımcısı	133	4,03	0,861	
5	Zaman kazandırır.	Müdür	76	4,18	0,761	0,07
		Müdür Yardımcısı	133	4,11	0,755	
6	Öğretmenlerin bilgiye erişmesine kaynak olur.	Müdür	76	4,17	0,773	0,06
		Müdür Yardımcısı	133	4,11	0,785	
7	Daha etkili materyaller sunar.	Müdür	76	4,13	0,822	0,05
		Müdür Yardımcısı	133	4,08	0,817	
8	Öğretmenlerin materyal geliştirmesine yardımcı olur.	Müdür	76	4,13	0,772	0,00
		Müdür Yardımcısı	133	4,13	0,722	
9	Öğretmenler için tamamlayıcı bir kaynak olur.	Müdür	76	4,05	0,862	-0,02
		Müdür Yardımcısı	133	4,07	0,800	
10	Öğrenmeyi daha eğlenceli hale getirir.	Müdür	76	4,01	0,931	-0,02
		Müdür Yardımcısı	133	4,04	0,743	
11	İhtiyaçlarına göre farklı yöntemler sunar.	Müdür	76	4,13	0,737	-0,03
		Müdür Yardımcısı	133	4,16	0,705	
12	Öğrenmeyi kolaylaştırır.	Müdür	76	4,01	0,872	-0,04
		Müdür Yardımcısı	133	4,05	0,731	

13	Öğrenmenin kalıcılığını arttırır.	Müdür	76	3,74	1,088	-0,05
		Müdür Yardımcısı	133	3,79	0,888	
14	Eğitim sisteminin amacına ulaşmasına katkı sağlar.	Müdür	76	3,82	0,934	-0,06
		Müdür Yardımcısı	133	3,88	0,853	
Negatif Yönlü İfadeler						
15	Öğretmenlerin araştırmacı kişiliklerini köreltir.	Müdür	76	2,87	1,100	-0,06
		Müdür Yardımcısı	133	2,92	1,126	
16	Güvenliği tehdit eder.	Müdür	76	2,96	1,171	-0,18
		Müdür Yardımcısı	133	3,14	1,009	
17	Duygu yoksunu bir eğitim ortamına yol açacaktır.	Müdür	76	3,08	1,186	-0,19
		Müdür Yardımcısı	133	3,27	1,074	
18	Bireyi pasifleştirir.	Müdür	76	2,89	1,138	-0,20
		Müdür Yardımcısı	133	3,10	1,114	
19	Bilgilerin gizliliğini sağlayamaz.	Müdür	76	3,00	1,166	-0,28
		Müdür Yardımcısı	133	3,28	0,964	
20	Etik boşluk oluşturur.	Müdür	76	**2,95**	1,176	**-0,34**
		Müdür Yardımcısı	133	**3,29**	0,989	
Yapaylık Yönü İfadeleri						
21	Bir bilgisayar programıdır.	Müdür	76	4,08	0,829	0,18
		Müdür Yardımcısı	133	3,90	0,960	
22	Yüksek seviye teknolojidir.	Müdür	76	4,36	0,778	0,03
		Müdür Yardımcısı	133	4,32	0,680	
23	Görevleri yerine getirmek üzere tasarlanmış bilgisayar kontrollü robottur.	Müdür	76	3,96	0,972	-0,04
		Müdür Yardımcısı	133	4,00	0,759	

Her bir madde özelinde müdür ve müdür yardımcılarının ölçekte yer alan ifadelere katılıp katılmadıkları yönde verdikleri cevaplardan elde edilen puanların ortalamaları karşılaştırıldığında, pozitif yönlü olumlu düşünceler içerisinde olan "Eğitimin bireyselleşmesi için gereklidir" ifadesine okul müdürlerinin, müdür yardımcılarına göre daha yüksek düzeyde katıldıkları söylenebilir ($p=0,034<0,05$). Bunun dışında ortalamalar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı 2. ve son madde olan "Etik boşluk oluşturur" ifadesinde ise müdür yardımcılarının, müdürlere göre daha yüksek düzeyde katıldıkları söylenebilir ($p=0,037<0,05$). Bu iki madde dışında başka hiçbir maddede ortalama puanlar açısından okul müdürleri ve müdür yardımcıları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar söz konusu olmamakla birlikte pozitif yönlü düşünceler içerisindeki tablodaki ilk 7 ifadede okul müdürlerinin, 9-14 arasındaki ifadelere ise müdür yardımcılarının daha yüksek ortalamada katıldıkları yönde cevaplar verdikleri gözlenmiştir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

SONUÇ

Dijitalleşme çağında, bilgi ve eğitim olgusunu teknoloji ile bütünleştirerek beşeri kaynak olarak insan yetiştirilmesinde "kaynak" ve "hedef" arasında yeni bir eğitim yaklaşımı gündeme gelmeye başlamış; YZ temelli uygulamalar ve araçların kullanılması söz konusu olmaktadır. YZ, ile desteklenmiş bir eğitim sürecinin özelliklerini dört grupta toplamak mümkündür Birincisi temelden başlamak üzere her yaştan bireye yeteneklerine göre eğitim verilebilmesine olanak sağlamaktadır. YZ ile sayesinde yetenek keşfedici ve geliştirici eğitim materyallerinin oluşturulması oldukça kolaydır. İkincisi farklılıklardan kaynaklanan sorunların özelleştirilebilir araçlarla aşılabilmesi mümkündür. Her birey farklıdır ve standardize edilmiş eğitim araç ve yaklaşımları boşluklara neden olabilmektedir. YZ ise bu tür farklılıkları kolayca aşabilecek olanaklar sunma potansiyeline sahiptir. Üçüncüsü YZ, öğrenmeyi öğrenme ve öğrenmeyi yönetebilme olanağı sağlamaktadır. YZ ile bireyin, yaş, gelişim dönemi, gereksinimleri vb. değişkenlere göre eğitim süreci esnekleştirilebilmekte ve bireye göre uyumlaştırılabilmektedir. Dördüncüsü YZ hem öğretmen hem de bireye, mevcut durum, koşullara ve amaçlara göre çözüm geliştirmek üzere rehberlik edebilecek araçlar sunabilmektedir. Geniş açıdan YZ, eğitim sürecine çok farlı noktalardan nüfuz edebilecek araç, işlev ve etkilere sahiptir. Ancak YZ'nın, öğrenci-öğretmen etkileşiminin ve sınıf ortamının yerini alması da beklenemez. YZ'nın eğitimdeki rol ve işlevi; etkinliği artırma, kolaylaştırma, kalıcı hale getirme, pekiştirme, ilgi uyandırma, eğitim metodu geliştirme, bilgi yönetme ve seçme şeklindedir. Eğitim de YZ, eğitimcilerin yerini alacak teknolojik bir gelişme değil "kaynak" ile "hedef" arasında bir verimlilik artırmaya ve kolaylaştırmaya yönelik bir araçtır. YZ sayesinde, insan benzeri düşünme, soyutlama, öğrenme, yeni koşullara uyum sağlama, analitik düşünce geliştirme, neden-sonuç ilişki kurma ve etkileşimli becerilerin gelişimini desteklemek mümkündür.

YZ temelli uygulama ve araçların eğitim sürecinde etkinliğinin sağlanabilmesi için etkili olan çok sayıda faktör arasında; eğitim sistemin asli öğelerinden olan okul yöneticilerinin yaklaşımları oldukça önemlidir. Okul yöneticilerinin eğitim ve öğretim sürecinde üstlendikleri roller, eğitimin hedeflerine ulaşmasında belirleyici olduğundan onların YZ'ya yönelik görüşleri ve tutumları önem arz etmektedir. Başka bir deyişle eğitim yöneticilerinin YZ temelli eğitime yönelik farkındalıklarının olması ve destekleyici yaklaşımlarının olması gerekmektedir. Bu kapsamda yürütülen araştırmada İzmir ilinde devlet okullarında görev yapan 209 okul yöneticisinin YZ'ya yönelik görüşlerine başvurulmuştur. Araştırma sonucunda okul yöneticilerinin genel olarak YZ'ya yönelik "olumlu" bir görüşte (ort. 4,0) olduğu ancak YZ'nın insanın yerini almayacak bir "yapaylık" arz ettiği (ort. 4,1) görülmüştür. Okul yöneticilerinin nerdeyse tamamına yakını YZ'nın bilgisayar programı, komutları yerine getiren yüksek teknoloji ürünü bir robot olduğu görüşündedir. YZ'nın eğitimin kişiye göre özelleştirilmesine sağladığı katkı kapsamında; okul müdürleri, müdür yardımcılarına göre daha yüksek oranda eğitimin bireyselleşmesi gerektiği görüşündedir ($p=0,034<0,05$). YZ'nın etik boşluk oluşturması durumuna müdür yardımcıları, müdürlere göre daha yüksek düzeyde katılmaktadırlar ($p=0,037<0,05$).

Genel olarak okul yöneticilerinin verdikleri cevaplardan yola çıkarak, müdür yardımcılarının YZ'ya yönelik uygulamalar hakkındaki negatif tutumlarının daha yüksek olduğu, negatif yönlü ifadelerin tamamında müdürlere göre bu ifadelere daha yüksek düzeyde katıldıkları görülmüştür. Araştırmada YZ'nın yapaylık yönünü ortaya koyan ifadeler incelendiğinde sadece "Görevleri yerine getirmek üzere tasarlanmış bilgisayar kontrollü robottur" ifadesine müdür yardımcılarının, müdürlere göre daha fazla katıldıkları yönünde cevap verdikleri diğer iki ifadede ise müdürlerin, müdür yardımcılarına göre daha fazla katıldıklarını görülmüştür.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar itibariyle, Timms (2016), Marr (2018), Pedro vd. (2019) tarafından yapılan çalışmalarda da öne sürüldüğü üzere YZ'nın eğitimde yeni nesil bir araç olarak kullanılmasının gerekli olduğu; Farhat vd. (2020), Harry (2023), Duong vd. (2019) tarafından yapılan çalışmalarda bulgulandığı gibi; YZ'nın eğitim faaliyetlerinin geleneksel köklerini radikal bir şekilde değiştirmeye aday olduğu; Tiwari (2023), Tapalova ve Zhiyenbayeva (2022), Saghiri vd., (2022) tarafından belirtiği gibi YZ'nn öğrenme yollarını kolaylaştırdığı, farklılık kaynaklı akademik sorunları çözemeye aday olduğu, bireyin güçlü ve zayıf yönleri dikkate alınarak eğitim kişisel hale getirilebileceği görülmüştür. Ancak, YZ'ın Chassignol vd. (2018), Majid ve Lakshmi (2020), İşler ve Kılıç (2021), Çetin ve Aktaş (2021) çalışmalarında bir olasılık olarak

gündeme getirdikleri gibi okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin yerini alması mümkün gözükmemektedir. Zira eğitim olgusu yüz yüze, etkileşim, iletişim, rehberlik, sosyalleşme, kazanım ve birliktelik gibi olgular üzerinden ilerlediğinden YZ'nın bunları sunması beklenmemelidir.

Genel olarak YZ, eğitimde yeni bir dönemin kapısını aralamıştır. Yakın geçmişte eğitim ve teknoloji denildiğinde sınıfta bilgisayar, internet, akıllı tahta ve cihaz gibi araçların kullanılması üzerinde durulurken günümüzde yazılım, karar verme, problem çözme, algılama, analiz yapma vb. gibi yazılım ve sistemlere doğru kavram bir geçiş olmuştur. Başka bir deyişle eğitimde YZ, çeşitli şekillerde ve çeşitli amaçlar kapsamında öğrenme analitiği, öneriler ve teşhis araçları sağlayan birçok teknolojik yeniliğin merkezine yerleşmeye başlamıştır. Bu kapsamda çalışmadan elde edilen sonuçlardan yola çıkarak eğitimde teknoloji kullanımını EdTech 1.0 ve EdTech 2.0 olarak iki şekilde sınıflamak mümkün hale gelmiştir. EdTech 1.0, eğitim sürecinde bilgisayar, akıllı tahta, dijital içerikler vb. kapsamaktadır. EdTech 2.0 ise eğitimde bireye ve bireyin yeteneklerine göre özelleştirilebilir, insan davranışlarıyla uyum sağlayan ve yaşam boyu eğitimi destekleyen YZ araçlarının kullanılması olarak kabul edilebilir.

KAYNAKÇA

1. Akdeniz, M., & Özdinç, F. (2021). Eğitimde yapay zeka konusunda Türkiye adresli çalışmaların incelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 912-932.
2. Alam, A. (2020). Possibilities and challenges of compounding artificial intelligence in India's educational landscape. Alam, A.(2020). Possibilities and Challenges of Compounding Artificial Intelligence in India's Educational Landscape. *International Journal of Advanced Science and Technology*, 29(5), 5077-5094.
3. Biernacki, P., & Waldorf, D. (1981). Snowball sampling: Problems and techniques of chain referral sampling. *Sociological Methods & Research*, 10(2), 141-163.
4. Chassignol, M., Khoroshavin, A., Klimova, A., & Bilyatdinova, A. (2018). Artificial Intelligence trends in education: a narrative overview. *Procedia Computer Science*, 136, 16-24.
5. Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Research methods in education* (5th Ed.). London and New York: Routledge Falmer.
6. Cominelli, L., Mazzei, D., & De Rossi, D. E. (2018). SEAI: Social emotional artificial intelligence based on Damasio's theory of mind. *Frontiers in Robotics and AI*, 5, 6.
7. Çetin, M., & Aktaş, A. (2021). Yapay zeka ve eğitimde gelecek senaryoları. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(Eğitim Bilimleri Özel Sayısı), 4225-4268.
8. Duong, M. T., Rauschecker, A. M., Rudie, J. D., Chen, P. H., Cook, T. S., Bryan, R. N., & Mohan, S. (2019). Artificial intelligence for precision education in radiology. *The British Journal of Radiology*, 92(1103), 20190389.
9. Dülger, E. D., & Köklü, M. (2023). Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin eğitimde yapay zekâ kullanılmına ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirme çalışması. ISPEC International Journal Of Social Sciences & Humanities, 7(1), 154-174.
10. Fallucchi, F., Coladangelo, M., Giuliano, R., & William De Luca, E. (2020). Predicting employee attrition using machine learning techniques. *Computers*, 9(4), 86.
11. Farhat, R., Mourali, Y., Jemni, M., & Ezzedine, H. (2020, February). "An overview of Machine Learning Technologies and their use in E-learning". In *2020 International Multi-Conference on:"Organization of Knowledge and Advanced Technologies*" pp. 1-4, OCTA: IEEE.
12. Guan, C., Mou, J., & Jiang, Z. (2020). Artificial intelligence innovation in education: A twenty-year data-driven historical analysis. *International Journal of Innovation Studies*, 4(4), 134-147.
13. Güzey, C., Çakır, O., Athar, M. H., & Yurdaöz, E. (2023). Eğitimde yapay zekâ üzerine gerçekleştirilmiş araştırmalardaki eğilimlerin incelenmesi. *Bilgi Ve İletişim Teknolojileri Dergisi*, 5(1), 67-78.

14. Harry, A. (2023). Role of AI in education. *Interdiciplinary Journal and Hummanity*, 2(3), 260-268.
15. Hassani, H., Silva, E. S., Unger, S., TajMazinani, M., & Mac Feely, S. (2020). Artificial intelligence (AI) or intelligence augmentation (IA): what is the future?. *Ai*, 1(2), 8.
16. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2023). *Artificial intelligence in education*. Globethics Publications.
17. Huang, J., Saleh, S., & Liu, Y. (2021). A review on artificial intelligence in education. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 10(206).
18. Ikedinachi, A. P., Misra, S., Assibong, P. A., Olu-Owolabi, E. F., Maskeliūnas, R., & Damasevicius, R. (2019). Artificial intelligence, smart classrooms and online education in the 21st century: Implications for human development. *Journal of Cases on Information Technology (JCIT)*, 21(3), 66-79.
19. Ilkka, A. (2020). *The impact of artificial ıntelligence on learning, teaching, and education policies for the future*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
20. İşler, B., & Kılıç, M. (2021). Eğitimde yapay zekâ kullanımı ve gelişimi. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 5(1), 1-11.
21. İşler, B., & Kılıç, M. (2021). Eğitimde yapay zekâ kullanımı ve gelişimi. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 5(1), 1-11.
22. Karasar, N. (2016). *Bilimsel irade algı çerçevesi ile bilimsel araştırma yöntemi kavramlar ilkeler teknikler*. 31. Basım, Ankara: Nobel Yayınları.
23. Maghsudi, S., Lan, A., Xu, J., & van Der Schaar, M. (2021). Personalized education in the artificial intelligence era: what to expect next. *IEEE Signal Processing Magazine*, 38(3), 37-50.
24. Majid, I., & Lakshmi, Y. V. (2020). Artificial ıntelligence in education. *In National*, 18(2), 106-126.
25. Marr, B. (2018). How is AI used in education--Real world examples of today and a peek into the future. Forbes, *Forbes Magazine*, 25.
26. Murtaza, M., Ahmed, Y., Shamsi, J. A., Sherwani, F., & Usman, M. (2022). AI-based personalized e-learning systems: Issues, challenges, and solutions. *IEEE Access*.
27. Pedro, F., Subosa, M., Rivas, A., & Valverde, P. (2019). *Artificial intelligence in education: Challenges and opportunities for sustainable development*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
28. Popenici, S., & Kerr, S. (2017). Exploring the impact of artificial intelligence on teaching and learning in higher education. *Research and Practice in Technology Enhanced Learning*, 12(22), 1-13.
29. Sarıbaş, S., & Babadağ, G. (2015). Temel eğitimin temel sorunları. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 3(1), 18-34.
30. Tapalova, O., & Zhiyenbayeva, N. (2022). Artificial intelligence in education: aıed for personalised learning pathways. *Electronic Journal of e-Learning*, 20(5), 639-653.
31. Timms, M. J. (2016). Letting artificial intelligence in education out of the box: educational cobots and smart classrooms. *International Journal of Artificial Intelligence in Education*, 26, 701-712.
32. Tiwari, R. (2023). The integration of AI and machine learning in education and its potential to personalize and improve student learning experiences. *International Journal of Scientific Research in Engineering and Management*, 7(2), 1-11.
33. Wang, P. (2019). On defining artificial intelligence. *Journal of Artificial General Intelligence*, 10(2), 1-37.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(42)

Ömer YÜCEDAĞ [129], Yasin YÜCEDAĞ[130], Gökhan LEBLEBİCİ[131], Mehmet Emin KINACI[132].

OKUL YÖNETİCİLERİNİN KARAR ALMA SÜREÇLERİNDE TOPLUMSAL ADALET İLKELERİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

SCHOOL ADMINISTRATORS' OPINIONS TOWARDS SOCIAL JUSTICE PRINCIPLES IN THEIR DECISION-MAKING PROCESSES

ÖZ

Bu araştırma, okul yöneticilerinin toplumsal adalet ilkelerine yönelik görüşlerini ve uygulamalarını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında, Adıyaman ilindeki 15 okul yöneticisine yöneltilen görüşme formu aracılığıyla elde edilen veriler, tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bulgular, katılımcıların toplumsal adaleti genellikle eşitlik ve fırsat eşitliği perspektifinden değerlendirdiklerini göstermektedir. Temel adalet ilkelerinin uygulanması açısından, eşitlik ilkesinin öncelikli olduğu belirlenmiş ve kaynakların adil dağıtımı konusunda da dikkate değer bir çaba sarf edildiği görülmüştür. Ayrıca, katılımcıların karar alma süreçlerinde çeşitli zorluklarla karşılaştıkları, etkileşim ve iletişim süreçlerinde açık bir yaklaşım benimsedikleri, politika ve stratejilerle toplumsal adaleti artırmaya çalıştıkları ve öğrenci katılımı ile demokratik süreçlere önem verdikleri belirlenmiştir. Çeşitlilik ve kültürel farklılıkların yönetimi, toplumsal adaletin ölçümü ve değerlendirmesi, ilerleme ve geliştirme alanları da araştırma kapsamında ele alınmıştır. Bu bulgular, okul yöneticilerinin toplumsal adaleti sağlama çabalarını değerlendirmek ve gelecekteki stratejileri şekillendirmek için önemli bir kaynak teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul Yönetimi, Toplumsal Adalet, Eşitlik, Temel Adalet İlkeleri, Eğitim Yönetimi.

ABSTRACT

This research aims to examine school administrators' views and practices regarding social justice principles. Within the scope of the research, the data obtained through the interview form directed to 15 school administrators in Adıyaman province were evaluated using the thematic analysis method. The findings show that participants generally evaluated social justice from the perspective of equality and equal opportunity. In terms of the implementation of basic justice principles, the principle of equality has been determined to be a priority and it has been observed that a remarkable effort has been made in the fair distribution of resources. In addition, it was determined that the participants encountered various difficulties in the decision-making processes, adopted an open approach in the interaction and communication processes, tried to increase social justice with policies and strategies, and gave importance to student participation and democratic processes. Management of diversity and cultural differences, measurement and evaluation of social justice, progress and development areas are also covered within the scope of the research. These findings constitute an important resource for evaluating school administrators' efforts to ensure social justice and shaping future strategies.

Keywords: *School Management, Social Justice, Equality, Fundamental Justice Principles, Educational Administration.*

[129]1 Ömer Yücedağ, Adıyaman Gazi Ortaokulu, e-posta: omr0000ycdg@gmail.com, ORCID No:0009-0006-4822-7329
[130]Yasin Yücedağ, Adıyaman Alancık İlkokulu, e-posta: yasin_7203@hotmail.com, ORCID No: 0009-0001-29398871
[131]Gökhan Leblebici, Adıyaman Milli İrade Ortaokulu e-posta: gokhanbesyo02@hotmail.com ORCID NO:0009-0006-4880-5563
[132]Mehmet Emin Kınacı, Adıyaman Gazi Ortaokulu, e-posta: kinacimehmet@hotmail.com, ORCID NO: 0009-0008-8108-0677

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Eğitim kurumlarının toplumsal adaleti sağlamak ve sürdürmek adına önemli bir rol oynadığı bir gerçektir. Ancak, bu bağlamda okul yöneticilerinin karar alma süreçlerinde toplumsal adalet ilkelerine yönelik ne kadar etkili oldukları, bu ilkeleri ne ölçüde benimsedikleri ve uygulama noktasında karşılaştıkları zorluklar bilinmemektedir. Bu noktada, okul yöneticilerinin toplumsal adaletle ilgili karar alma süreçlerinde karşılaştığı sorunları anlamak ve bu sorunlara çözüm önerileri sunmak araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Ana Problem Sorusu: Okul yöneticilerinin karar alma süreçlerinde toplumsal adalet ilkelerine yönelik görüşleri ve uygulamaları nasıl şekillenmektedir?

Bu ana problem sorusunu çözümlemek ve daha iyi anlayabilmek adına, aşağıdaki alt sorular belirlenmiştir:

- Okul yöneticileri, toplumsal adaleti nasıl tanımlamaktadır ve bu tanım karar alma süreçlerinde nasıl yansımaktadır?
- Okul yöneticileri, karar alma süreçlerinde hangi toplumsal adalet ilkelerini esas almakta ve bu ilkeleri nasıl uygulamaktadır?
- Okul yöneticileri, toplumsal adaleti sağlama çabalarında hangi zorluklarla karşılaşmaktadır?
- Okul yöneticileri, toplumsal adaleti artırmak için paydaşlarla etkileşim ve iletişim süreçlerini nasıl şekillendirmektedir?
- Okul yöneticileri, toplumsal adaleti desteklemek ve güçlendirmek adına hangi politika ve stratejilere odaklanmaktadır?

Bu alt sorular, okul yöneticilerinin toplumsal adaletle ilgili görüşlerini ve uygulamalarını detaylı bir şekilde anlamak, sorunları tespit etmek ve çözüm önerileri geliştirmek için temel oluşturacaktır. Araştırmanın bu şekilde belirlenmiş problem durumu, eğitim kurumlarında toplumsal adaletin güçlendirilmesi yolunda somut adımların atılmasına yönelik önemli bir adımı temsil etmektedir.

Günümüz eğitim sistemlerinde, okul yöneticileri, öğrencilerin ve personelin eğitim ve çalışma süreçlerini düzenleme ve yönlendirme sorumluluğuna sahiptir. Bu bağlamda, okul yöneticilerinin karar alma süreçleri, toplumsal adalet ilkelerinin doğru bir şekilde uygulanması açısından önem arz etmektedir. Bu araştırmanın temel amacı, okul yöneticilerinin karar alma süreçlerinde toplumsal adalet ilkelerine yönelik görüşlerini anlamak, değerlendirmek ve analiz etmektir.

Araştırmanın ana hedefi, okul yöneticilerinin toplumsal adaleti nasıl anladıklarını, bu ilkeleri karar alma süreçlerine nasıl entegre ettiklerini ve eğitim kurumlarında adaleti sağlama konusundaki zorlukları nasıl değerlendirdiklerini anlamaktır. Bu çerçevede, araştırmanın detaylı hedefleri şunlardır:

- Okul yöneticilerinin toplumsal adaleti nasıl tanımladıklarını ve algıladıklarını anlamak, bu kavramın onlar için ne anlama geldiğini belirlemek.
- Okul yöneticilerinin karar alma süreçlerinde hangi toplumsal adalet ilkelerini esas aldıklarını belirlemek ve bu ilkelerin nasıl uygulandığını incelemek.
- Okul yöneticilerinin toplumsal adaleti sağlama çabalarında karşılaştıkları zorlukları, engelleri ve bu konudaki eksiklikleri belirlemek.
- Okul yöneticilerinin paydaşlarla (öğrenciler, veliler, öğretmenler) etkileşim ve iletişim süreçlerinde toplumsal adaletin nasıl etkili bir şekilde sağlanabileceği konusundaki görüşlerini analiz etmek.
- Okul yöneticilerinin toplumsal adaleti artırmak için hangi politika ve stratejilere odaklandıklarını belirlemek ve bu alanlarda yapılabilecek geliştirmeleri önermek.

Araştırmanın sonuçları, eğitim kurumlarının toplumsal adalet ilkelerini ne ölçüde benimsediğini anlamak, bu alanda yapılabilecek iyileştirmeleri belirlemek ve gelecekteki araştırmalara temel oluşturmak adına önemli bir katkı sağlayacaktır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Topaloğlu'nun (2023) araştırması, okul yöneticilerinin sosyal adalet liderliği davranışlarının yabancı uyruklu öğrencilerin okul bağlılığı üzerindeki etkilerini incelemektedir. Araştırmanın amacı, okul liderlerinin

sosyal adalet ilkelerini nasıl benimsediğini ve uyguladığını anlamak ve bu liderlik davranışlarının öğrenci bağlılığına olan etkilerini değerlendirmektir.

Halıcıoğlu'nun (2023) araştırması, okul kültürünün geliştirilmesi ve sürdürülmesinde okul yöneticilerinin rollerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, okul yöneticilerinin liderlik rollerinin, okul kültürünü nasıl etkilediğini ve geliştirdiğini anlamak amacıyla yapılmıştır.

Turhan ve Çelik'in (2011) çalışması, okul yöneticilerinin etik liderlik davranışlarının, okullardaki sosyal adalet üzerindeki etkilerini araştırmaktadır. Araştırmanın amacı, okul liderlerinin etik liderlik ilkelerini benimsemesinin, okuldaki sosyal adalet algısını nasıl etkilediğini anlamaktır.

Erol'un (2021) araştırması, Türkiye'de okul yöneticilerinin belirlenmesinde "Liyakat İlkesi"nin önemini ele almaktadır. Çalışma, liyakat ilkesinin okul yöneticisi atama süreçlerinde ne kadar etkili olduğunu anlamak amacıyla yapılmıştır.

Akin, İş ve Anuştekin'in (2023) araştırması, okul psikolojik danışmanlarının algılarına dayanarak okul yöneticilerinin etik liderlik davranışlarını incelemektedir. Araştırmanın amacı, okul liderlerinin etik liderlik davranışlarının, öğrenci danışmanlığı ve okul psikolojik danışmanlığı alanında nasıl yansıdığını anlamaktır.

Ünal ve Özaslan'ın (2017) araştırması, okul yöneticilerinin maarif müfettişlerine yönelik etkileme taktiklerini ele almaktadır. Araştırma, okul yöneticilerinin maarif müfettişleriyle etkileşimlerini ve bu etkileşimlerin okul yönetimine olan etkilerini anlamayı amaçlamaktadır.

Sağır'ın (2018) çalışması, okul yöneticilerinin iletişim becerileri ile örgütsel güven arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Araştırma, okul liderlerinin iletişim becerilerinin, örgüt içindeki güven atmosferini nasıl etkilediğini anlamak amacıyla yapılmıştır.

Argon ve Ertürk'ün (2021) araştırması, okul yöneticilerinin dönüşümcü liderlik özellikleri ve davranışlarını ele almaktadır. Çalışmanın amacı, okul liderlerinin dönüşümcü liderlik özelliklerinin, öğretmenlerin motivasyonu ve örgütsel etkileşim üzerindeki etkilerini anlamaktır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma, durum çalışması modelini temel alarak gerçekleştirilecektir. Durum çalışması, belirli bir durumu, olayı veya süreci detaylı bir şekilde inceleyen, anlamaya odaklanan ve genellikle kalitatif veri toplama yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilen bir araştırma modelidir. Bu model, özellikle karmaşık ve bağlam özel durumları anlamak, açıklamak ve yorumlamak için etkilidir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcıları, Adıyaman ilinde görev yapan 15 okul yöneticisinden oluşmaktadır. Bu örneklem, farklı okul türlerini (ilkokul, ortaokul, lise) ve coğrafi bölgeleri temsil edecek şekilde seçilmiştir. Okul yöneticileri, toplumsal adalet ilkelerine yönelik görüşleri ve uygulamalarıyla ilgili zengin bir perspektif sunmaları açısından seçilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada kullanılacak temel veri toplama aracı, yarı yapılandırılmış görüşme formudur. Görüşme formu, okul yöneticilerine toplumsal adaletle ilgili sorular içermekte ve katılımcıların bu konudaki düşüncelerini detaylı bir şekilde ifade etmelerine olanak tanımaktadır. Görüşme formu, araştırmanın ana sorularını kapsayacak şekilde tasarlanmıştır ve katılımcıların deneyimlerini, tutumlarını ve uygulamalarını anlamak amacıyla kullanılacaktır.

Veri Analiz Yöntemi

Toplanan veriler, tematik analiz yöntemi kullanılarak analiz edilecektir. Tematik analiz, belirli temaları ve desenleri belirlemek, veriyi düzenlemek ve anlamak için kullanılan bir kalitatif veri analiz yöntemidir. Bu yöntem, araştırmanın ana sorularına yönelik çeşitli temaları ortaya çıkarmak ve bu temalar arasındaki ilişkileri

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

anlamak için kullanılacaktır. Analiz süreci, verilerin kodlanması, kategorilere ayrılması ve temaların oluşturulması aşamalarını içerecektir.

BULGULAR

Toplumsal Adaletin Tanımı ve Algısı

Tablo 1, okul yöneticilerinin toplumsal adaleti nasıl tanımladıklarını ve bu tanımın karar alma süreçlerine nasıl yansıdığını incelemektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %47'si toplumsal adaleti eşitlik ve fırsat eşitliği perspektifinden tanımlamaktadır. İkinci önemli tema ise insan haklarına saygıdır, %27'lik bir oranla. Bu, katılımcıların toplumsal adaleti bireysel haklara saygı çerçevesinde değerlendirdiğini göstermektedir. Ayrıca, %27'lik bir oranla katılımcıların katılımcılık ve adaletli yönetim kavramlarına vurgu yaptığı görülmektedir.

Tema	Frekans	Yüzdelik
Toplumsal Adaletin Tanımı ve Algısı		
Eşitlik ve Fırsat Eşitliği	7	47%
İnsan Haklarına Saygı	4	27%
Katılımcılık ve Adaletli Yönetim	4	27%

Temel Adalet İlkelerinin Uygulanması

Tablo 2, okul yöneticilerinin temel adalet ilkelerini karar alma süreçlerinde nasıl uyguladıklarını değerlendirmektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %60'ı eşitlik ilkesini benimsemekte ve bu ilkeyi karar alma süreçlerinde öncelikle kullanmaktadır. Dağıtıcı adalet ilkesi %33 oranında belirtilmiştir, bu da kaynakların adil bir şekilde dağıtılması konusunda katılımcıların çeşitli yaklaşımlar benimsediğini göstermektedir. İhtiyaca göre adalet ilkesi ise %20 oranında belirtilmiştir, bu da katılımcıların karar alma süreçlerinde öğrenci ihtiyaçlarına odaklandıklarını göstermektedir.

Tema	Frekans	Yüzdelik
Temel Adalet İlkelerinin Uygulanması		
Eşitlik İlkesi	9	60%
Dağıtıcı Adalet İlkesi	5	33%
İhtiyaca Göre Adalet İlkesi	3	20%

Zorluklar ve Engeller

Tablo 3, okul yöneticilerinin toplumsal adaleti sağlama çabalarında karşılaştıkları zorlukları ve engelleri ele almaktadır. Bulgulara göre, katılımcıların %53'ü kaynak yetersizliğini temel bir zorluk olarak belirtmektedir. İletişim zorlukları %40 oranında belirtilmiş ve öğretmen ve personel direnci %33 oranında önemli bir engel olarak vurgulanmıştır. Bu sonuçlar, toplumsal adaletin sağlanması sürecindeki pratik zorlukların ve engellerin farkındalığını artırmaktadır.

Tema	Frekans	Yüzdelik
Zorluklar ve Engeller		
Kaynak Yetersizliği	8	53%
İletişim Zorlukları	6	40%
Öğretmen ve Personel Direnci	5	33%

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Etkileşim ve İletişim

Tablo 4, okul yöneticilerinin paydaşlarla (öğrenciler, veliler, öğretmenler) etkileşim ve iletişim süreçlerinde toplumsal adaleti nasıl sağladıklarını incelemektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %67'si açık iletişim ve işbirliği stratejilerini benimsemektedir. Öğrenci katılımını teşvik %47 oranında belirtilmiş ve velilerle işbirliği %40 oranında vurgulanmıştır. Bu, katılımcıların toplumsal adaleti sağlama çabalarında aktif bir iletişim ve işbirliği stratejisi benimsediklerini göstermektedir.

Tema	Frekans	Yüzdelik
Etkileşim ve İletişim		
Açık İletişim ve İşbirliği	10	67%
Öğrenci Katılımını Teşvik	7	47%
Velilerle İşbirliği	6	40%

Politika ve Stratejiler

Tablo 5, okul yöneticilerinin okul düzeyinde toplumsal adaleti artırmak için odaklandıkları politika ve stratejileri değerlendirmektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %60'ı eğitim programlarında çeşitliliği vurgulayan politika ve stratejilere odaklanmaktadır. Katılımcı yöneticilerin %47'si katılımcı yönetim stratejilerini belirtmiş ve %33'lük bir oranla çatışma çözme politikalarına vurgu yapmıştır. Bu, okul düzeyinde toplumsal adaleti desteklemek için benimsenen çeşitli stratejilere dikkat çekmektedir.

Tema	Frekans	Yüzdelik
Politika ve Stratejiler		
Eğitim Programlarında Çeşitlilik	9	60%
Katılımcı Yönetim Stratejileri	7	47%
Çatışma Çözme Politikaları	5	33%

Toplumsal Adalet ve Eşitlik

Tablo 6, okul yöneticilerinin okullarında eğitimde eşitlik ve toplumsal adalet konusunda attıkları adımları incelemektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %53'ü eğitimde fırsat eşitliği politikalarına odaklanmaktadır. Cinsiyet eşitliği projeleri %40 oranında belirtilmiş ve kültürel farkındalık programları %33 oranında vurgulanmıştır. Bu sonuçlar, okul yöneticilerinin eğitimde eşitlik ve toplumsal adalet için çeşitli stratejiler benimsediklerini göstermektedir.

Tema	Frekans	Yüzdelik
Toplumsal Adalet ve Eşitlik		
Eğitimde Fırsat Eşitliği Politikaları	8	53%
Cinsiyet Eşitliği Projeleri	6	40%
Kültürel Farkındalık Programları	5	33%

Öğrenci Katılımı ve Demokratik Süreçler

Tablo 7, okul yöneticilerinin öğrenci katılımını ve demokratik süreçleri nasıl değerlendirdiklerini göstermektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %67'si öğrenci meclisi ve temsilcilerini vurgulamakta, bu da öğrencilerin karar alma süreçlerine aktif bir şekilde katıldıklarını göstermektedir. Anket ve geribildirim süreçleri %53 oranında belirtilmiş ve demokratik yönetim eğitimleri %40 oranında vurgulanmıştır. Bu

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

sonuçlar, okul yöneticilerinin öğrenci katılımını artırmak ve demokratik süreçleri teşvik etmek için çeşitli stratejilere odaklandıklarını göstermektedir.

Tema	Frekans	Yüzdelik
Öğrenci Katılımı ve Demokratik Süreçler		
Öğrenci Meclisi ve Temsilcileri	10	67%
Anket ve Geribildirim Süreçleri	8	53%
Demokratik Yönetim Eğitimleri	6	40%

Çeşitlilik ve Kültürel Farklılıklar

Tablo 8, okul yöneticilerinin çeşitlilik ve kültürel farklılıkları nasıl yönettiğini ve okullarında nasıl desteklediğini incelemektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %60'ı çeşitlilik eğitimlerine vurgu yapmaktadır. Kültürel etkileşim programları %47 oranında belirtilmiş ve dil desteği ile çeşitli öğretim materyalleri %33 oranında vurgulanmıştır. Bu sonuçlar, okul yöneticilerinin çeşitli öğrenci gruplarına ve kültürlere uygun bir eğitim ortamı sağlamak için çeşitli stratejiler benimsediklerini göstermektedir.

Tema	Frekans	Yüzdelik
Çeşitlilik ve Kültürel Farklılıklar		
Çeşitlilik Eğitimleri	9	60%
Kültürel Etkileşim Programları	7	47%
Dil Desteği ve Çeşitli Öğretim Materyalleri	5	33%

Toplumsal Adaletin Ölçümü ve Değerlendirmesi

Tablo 9, okul yöneticilerinin toplumsal adaleti nasıl ölçtüklerini ve bu ölçüm sonuçlarına dayanarak nasıl değerlendirmeler yaptıklarını ele almaktadır. Bulgulara göre, katılımcıların %53'ü performans göstergeleri ve izleme yöntemlerini belirtmiştir. Anket ve geribildirimlerle değerlendirme %47 oranında belirtilmiş ve hedef belirleme ile iyileştirme stratejileri %40 oranında vurgulanmıştır. Bu, okul yöneticilerinin toplumsal adaleti sürekli olarak izleyerek ve değerlendirerek iyileştirme stratejileri geliştirdiklerini göstermektedir.

Tema	Frekans	Yüzdelik
Toplumsal Adaletin Ölçümü ve Değerlendirmesi		
Performans Göstergeleri ve İzleme	8	53%
Anket ve Geri Bildirimlerle Değerlendirme	7	47%
Hedef Belirleme ve İyileştirme Stratejileri	6	40%

İlerleme ve Geliştirme Alanları

Tablo 10, okul yöneticilerinin toplumsal adaleti sağlama çabalarında hangi alanlarda daha fazla çaba sarf etmeleri gerektiğini değerlendirmektedir. Bulgulara göre, katılımcıların %60'ı iletişim ve bilgi akışının iyileştirilmesine odaklanmaktadır. Eğitimde çeşitlilik ve kapsayıcılığın artırılması %53 oranında belirtilmiş ve öğretmen ve personel eğitimleri %47 oranında vurgulanmıştır. Bu sonuçlar, okul yöneticilerinin toplumsal adalet çabalarını geliştirmek için iletişim stratejilerine ve eğitim programlarına öncelik verdiğini göstermektedir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tema	Frekans	Yüzdelik
İlerleme ve Geliştirme Alanları		
İletişim ve Bilgi Akışının İyileştirilmesi	9	60%
Eğitimde Çeşitlilik ve Kapsayıcılığın Artırılması	8	53%
Öğretmen ve Personel Eğitimleri	7	47%

SONUÇ

Bu araştırma, okul yöneticilerinin toplumsal adalet ilkelerine yönelik görüş ve uygulamalarını anlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bulgular, okul yöneticilerinin toplumsal adaleti farklı perspektiflerden değerlendirdiklerini ve çeşitli stratejilere odaklandıklarını göstermektedir.

Toplumsal adaletin tanımı ve algısı açısından, katılımcıların büyük bir çoğunluğu toplumsal adaleti eşitlik ve fırsat eşitliği perspektifinden değerlendirmektedir. Eşitlik ve insan haklarına saygı, bu tanımın temel bileşenleri olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, katılımcılar katılımcılık ve adaletli yönetim kavramlarına vurgu yaparak, toplumsal adaletin sadece eşitlikle değil aynı zamanda katılımcı bir yönetim anlayışıyla da ilişkilendirildiğini göstermektedir.

Temel adalet ilkelerinin uygulanması bağlamında, katılımcıların çoğunluğu eşitlik ilkesini benimsemekte ve karar alma süreçlerinde öncelikli olarak kullanmaktadır. Dağıtıcı adalet ilkesi, kaynakların adil bir şekilde dağıtılması konusunda önemli bir bileşen olarak öne çıkmaktadır. Bu sonuçlar, okul yöneticilerinin karar alma süreçlerinde adil ve eşitlikçi bir yaklaşım benimsemek için çeşitli adalet ilkelerini entegre ettiklerini göstermektedir.

Zorluklar ve engellerle başa çıkma konusunda, katılımcılar kaynak yetersizliği, iletişim zorlukları ve öğretmen-personel direnci gibi zorluklarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Bu zorluklar, toplumsal adaletin sağlanması sürecinde karşılaşılan pratik engellerin karmaşıklığını yansıtmaktadır.

Etkileşim ve iletişim süreçlerine yönelik olarak, katılımcılar açık iletişim ve işbirliği stratejilerini benimsemekte ve öğrenci katılımını teşvik etmektedirler. Bu, toplumsal adaletin sağlanmasında paydaşlar arası etkileşimin ve açık iletişimin kritik bir rol oynadığını göstermektedir.

Politika ve stratejiler bağlamında, eğitim programlarında çeşitliliği artırmak, katılımcı yönetim stratejileri ve çatışma çözme politikalarına odaklanma, okul düzeyinde toplumsal adaletin artırılmasına yönelik benimsenen stratejilere örnek teşkil etmektedir.

Toplumsal adalet ve eşitlik başlığı altında, katılımcıların eğitimde fırsat eşitliği politikalarına odaklandıkları görülmektedir. Cinsiyet eşitliği projeleri ve kültürel farkındalık programları da, okullarda çeşitliliği ve eşitliği desteklemeye yönelik çeşitli adımları yansıtmaktadır.

Öğrenci katılımı ve demokratik süreçler bağlamında, katılımcılar öğrenci meclisi ve temsilcileri, anket ve geribildirim süreçleri ile demokratik yönetim eğitimlerine odaklanarak öğrencilerin karar alma süreçlerine aktif katılımını teşvik etmeye çalıştıklarını göstermektedir.

Çeşitlilik ve kültürel farklılıklar konusunda, çeşitlilik eğitimleri, kültürel etkileşim programları ve dil destekleri, okullarda çeşitli kültürel arkaplanlara sahip öğrencilere uygun bir eğitim ortamı sağlamak için benimsenen stratejileri yansıtmaktadır.

Bu bulgular, okul yöneticilerinin toplumsal adaleti sağlama çabalarının karmaşıklığını, çok yönlülüğünü ve sürekli iyileştirme çabalarını vurgulamaktadır. Bu kapsamlı değerlendirme, toplumsal adaletin okul yönetiminde nasıl entegre edildiğini anlamak için önemli bir adım olarak kabul edilebilir ve gelecekteki araştırmalara ve politika oluşturucu kararların şekillendirilmesine katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

1. Akin, M. A., İş, E., & Anuştekin, M. (2023). Okul Psikolojik Danışmanlarının Algılarına Göre Okul Yöneticilerin Etik Liderlik Davranışlarının İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 52*(238)*, 885-908. [Doı: 10.37669/Milliegitim.1088110]

2. Argon, T., & Ertürk, R. (2021). Okul Yöneticilerinin Dönüşümcü Liderlik Özellikleri Ve Davranışları. *Msgsü Sosyal Bilimler*, 1*(23)*, 371-393.
3. Erol, İ. (2021). Türkiye'de Okul Yöneticilerinin Belirlenmesinde "Liyakat İlkesi".
4. Halıcıoğlu, M. A. (2023). Okul Kültürünün Geliştirilmesi Ve Sürdürülmesinde Okul Yöneticilerinin Rollerinin İncelenmesi. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7*(16)*, 440-457. [Doı: 10.57135/Jier.1392540]
5. Sağır, M. (2018). Okul Yöneticilerinin İletişim Becerileri İle Örgütsel Güven Arasındaki İlişki. *Ekev Akademi Dergisi*, 0*(76)*, 165-185.
6. Topaloğlu, H. (2023). Okul Yöneticilerinin Sosyal Adalet Liderliği Davranışlarının Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Okul Bağlılığına Etkisi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 13*(3)*, 1875-1892. [Doı: 10.24315/Tred.1255302]
7. Turhan, M., & Çelik, V. (2011). Okul Yöneticilerinin Etik Liderlik Davranışlarının Okullardaki Sosyal Adalet Üzerindeki Etkisi. *Education Sciences*, 6*(1)*, 438-452.
8. Ünal, A., & Özaslan, G. (2017). Okul Yöneticilerinin Maarif Müfettişlerine Yönelik Etkileme Taktikleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13*(1)*, 176-195. [Doı: 10.17860/Mersinefd.305791]

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(43)

Muzaffer ŞAHİN[133], İsmail AKSU[134], Mahmut Naci SARIKAYA[135], Mustafa TEPE[136].

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRENCİ KATILIMINI ARTIRMAYA YÖNELİK UYGULAMALARI

PRACTICES OF CLASSROOM TEACHERS TO INCREASE STUDENT PARTICIPATION

ÖZ

Bu araştırma, sınıf öğretmenlerinin öğrenci katılımını artırmaya yönelik uygulamalarını ve bu uygulamaların etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, Adıyaman ilinde görev yapan 20 sınıf öğretmeni ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bulgular, öğretmenlerin öğrenci katılımını artırmak için genellikle görsel ve işitsel materyallerin kullanımı, öğrenci merkezli öğretim yaklaşımları, sınıf içi etkileşim ve tartışma ortamları gibi çeşitli stratejiler kullandığını göstermektedir. Ayrıca, öğretmenlerin en büyük zorluklarının öğrenci motivasyonunun düşük olması ve zaman kısıtlamaları olduğu belirlenmiştir. Öğretmenler, meslek içi eğitim ve mentorluk programları gibi desteklerin, öğrenci katılımını artırmak için gereken becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabileceğini düşünmektedir. Bu bağlamda, bu araştırma, öğretmenlerin öğrenci katılımını artırmak için kullanılan stratejileri ve karşılaştıkları zorlukları anlamamıza ve bu alanda daha etkili destek ve stratejiler geliştirmemize katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sınıf öğretmenleri, öğrenci katılımı, öğretim stratejileri, meslek içi eğitim, motivasyon.

ABSTRACT

This research aims to examine classroom teachers' practices to increase student participation and the impact of these practices. The research was conducted through semi-structured interviews with 20 classroom teachers working in Adıyaman. Findings show that teachers generally use various strategies to increase student participation, such as the use of visual and audio materials, student-centered teaching approaches, in-class interaction and discussion environments. Additionally, it was determined that the biggest difficulties of teachers were low student motivation and time constraints. Teachers think that supports such as in-service training and mentoring programs can help them develop the skills needed to increase student engagement. In conclusion, this research contributes to our understanding of the strategies teachers use to increase student engagement and the challenges they face, and to develop more effective support and strategies in this area.

Keywords: Classroom teachers, student participation, teaching strategies, in-service training, motivation.

[133]Muzaffer Şahin, Adıyaman Milli Eğitim Müdürlüğü Toki Akşemseddin İlkokulu, e-posta: muzaffersahin0202@hotmail.com, ORCID No: 0009-0009-5183-4682
[134]İsmail Aksu, Adıyaman Milli Eğitim Müdürlüğü Yenimahalle İlkokulu, e-posta: iaksu870@gmail.com, ORCID No: 0009-0009-9803-0323
[135]Mahmut Naci Sarıkaya, Adıyaman Milli Eğitim Müdürlüğü, Vatan İlkokulu, e-posta: nacisar@hotmail.com, ORCID No: 0009-0004-9363-6020
[136]Mustafa Tepe Adıyaman Milli Eğitim Müdürlüğü Gümüşkaya İlkokulu, e-posta: sukunet81@gmail.com, ORCID No: 0009-0007-1170-2584

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Eğitimde öğrenci katılımı, etkili bir öğrenme ortamının vazgeçilmez bir parçasıdır (Öztürk Yıldırım vd., 2022). Ancak, birçok sınıf ortamında öğrenci katılımı düşük olabilmekte ve bu durum, öğrenme sürecini olumsuz etkileyebilmektedir. Sınıf öğretmenleri, öğrencilerin derslere aktif bir şekilde katılımını teşvik etmek ve sınıf içinde etkileşimi artırmak için çeşitli stratejiler kullanmaktadırlar. Ancak, bazı öğretmenlerin bu konuda zorluklar yaşadığı ve etkili stratejilerin belirlenmesinde bir ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Ana Problem Sorusu

Sınıf öğretmenlerinin öğrenci katılımını artırmaya yönelik uygulamaları etkili bir şekilde kullanmalarını nasıl sağlayabiliriz?

Alt Sorular

1. Sınıf öğretmenleri, öğrenci katılımını artırmak için hangi stratejileri kullanmaktadırlar?
2. Belirlenen stratejilerin öğrenci katılımı üzerindeki etkisi nedir?
3. Sınıf öğretmenleri, öğrenci katılımını artırmak için hangi zorluklarla karşılaşmaktadırlar?
4. Etkili bir şekilde öğrenci katılımını teşvik etmek için öğretmenlere ne tür destekler sağlanabilir?
5. Farklı öğretmenlerin öğrenci katılımını artırmaya yönelik kullanılan stratejilerdeki farklılıklar nelerdir?

Bu sorular, araştırmanın odaklanacağı temel sorunları ve bu sorunların çözümüne yönelik araştırmanın kapsamını belirlemektedir. Ana problem sorusu ve alt sorular, araştırmanın hangi konulara odaklanacağını ve hangi açılardan inceleneceğini açıkça tanımlamaktadır. Eğitim sürecinde öğrenci katılımı, etkili bir öğrenme ortamının temel unsurlarından biridir. Öğrencilerin aktif bir şekilde derslere katılımı, ders içeriğini anlamalarını sağlamanın yanı sıra, özgüvenlerini geliştirme, iletişim becerilerini artırma ve öğrenme sürecine aktif olarak katılma yeteneklerini geliştirme açısından kritiktir. Sınıf öğretmenleri, bu bağlamda, öğrencilerin katılımını artırmak için çeşitli stratejiler ve yöntemler geliştirmektedirler.

Bu araştırmanın temel amacı, sınıf öğretmenlerinin öğrenci katılımını artırmaya yönelik kullandıkları uygulamaları belirlemek, bu uygulamaların etkinliğini değerlendirmek ve öğrenci katılımını artırmaya yönelik öneriler sunmaktır. Bu doğrultuda, aşağıdaki alt amaçlar belirlenmiştir:

1. Sınıf öğretmenlerinin öğrenci katılımını artırmak için kullandıkları stratejileri ve yöntemleri belirlemek.
2. Belirlenen strateji ve yöntemlerin öğrenci katılımı üzerindeki etkisini değerlendirmek.
3. Sınıf öğretmenlerinin öğrenci katılımını artırmak için öneri ve tavsiyelerini ortaya koymak.
4. Öğretmenlerin öğrenci katılımını artırma konusundaki deneyimlerini ve görüşlerini anlamak ve bu bağlamda ortak eğilimleri belirlemek.

Bu amaçlar doğrultusunda, araştırmanın sonuçları, sınıf öğretmenlerine, öğrenci katılımını artırmak için etkili stratejiler sunarak, öğrenme ortamlarını daha etkili hale getirme konusunda rehberlik etmeyi ve eğitimde kaliteyi artırmayı hedeflemektedir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Öğrencilerin derslere katılımı, eğitim sürecinde önemli bir faktördür (Çetintav vd., 2022). Öğrencilerin derslere katılımı, derse aktif olarak dahil olmaları, dikkatlerini yoğunlaştırmaları ve öğrenme sürecine etkin bir şekilde katkıda bulunmaları anlamına gelir. Bu katılım, öğrencilerin ders materyalini anlamalarını ve öğrenme hedeflerine ulaşmalarını sağlamaktadır (Özaydın Özkara & Tonguç, 2023).

Sınıf öğretmenleri, öğrencilerin derslere katılımını teşvik etmek ve sürdürmek için kilit bir rol oynamaktadırlar (Arslan vd., 2011). Bu süreçte, öğrenci merkezli öğretim yaklaşımlarını benimseyerek ve sınıf içi etkileşimi artırarak çeşitli stratejiler uygulamakta ve öğrencilerin öğrenme deneyimlerini zenginleştirmektedirler. Öğrencilerin derslere aktif katılımını sağlamak için çeşitli etkili yöntemlerin kullanımı kaçınılmazdır.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Öğrencilerin derslere katılımını artırmak için sınıf içi etkileşimi teşvik etmek önemli bir adımdır (Arslan vd., 2011). Sınıf içi etkileşim, öğrencilerin birbirleriyle ve öğretmenleriyle etkileşimde bulunarak öğrenmelerini desteklemektedir. Öğretmenler, grup çalışmaları, tartışmalar ve etkileşimli oyunlar gibi etkinlikler aracılığıyla öğrencileri bir araya getirebilmekte ve böylece sınıf içi etkileşimi artırabilmektedir.

Ayrıca, öğretmenler öğrencilerin derslere katılımını artırmak için öğrenci merkezli öğretim yaklaşımlarını benimseyebilirler (Özaydın Özkara & Tonguç, 2023). Bu yaklaşım, öğrencilerin öğrenme sürecine daha aktif bir şekilde katılmalarını teşvik eder ve öğrencilerin ilgi alanlarına ve öğrenme stillerine uygun öğrenme fırsatları sağlamaktadır. Öğrenci merkezli öğretim, öğrencilerin derse daha fazla bağlanmalarını ve dolayısıyla derslere daha yüksek bir katılım düzeyiyle yanıt vermelerini sağlamaktadır.

Bununla birlikte, öğretmenlerin derslere katılımı artırmak için kullanabilecekleri diğer bir strateji de etkileşimli ders materyallerinin kullanımıdır (Özaydın Özkara & Tonguç, 2023). Bu materyaller, öğrencilerin ders içeriğiyle etkileşime girmelerine ve derse daha fazla odaklanmalarına yardımcı olabilmektedir. Örneğin, interaktif slaytlar, video dersler, simülasyonlar ve diğer dijital araçlar, öğrencilerin ders materyalini daha etkili bir şekilde öğrenmelerine ve anlamalarına yardımcı olabilmektedir.

Son olarak, öğrencilerin derslere katılımını artırmak için öğrenmeyi eğlenceli hale getirmek önemlidir (Arslan vd., 2011). Öğrencilerin ilgisini çekmek ve motive etmek için oyunlar, yarışmalar, drama etkinlikleri ve diğer etkileşimli öğrenme aktiviteleri kullanılabilmektedir. Bu tür etkinlikler, öğrencilerin derse daha olumlu bir tutumla yaklaşmalarını ve daha fazla katılım göstermelerini sağlayabilmektedir.

Genel olarak, sınıf öğretmenleri, öğrencilerin derslere katılımını artırmak ve sürdürmek için çeşitli stratejiler kullanabilmektedir. Bu stratejiler arasında sınıf içi etkileşimi teşvik etmek, öğrenci merkezli öğretim yaklaşımlarını benimsemek, etkileşimli ders materyalleri kullanmak ve öğrenmeyi eğlenceli hale getirmek yer almaktadır. Bu stratejiler, öğrencilerin derse aktif olarak katılımını teşvik edebilmekte ve böylece öğrenme sürecini daha etkili hale getirebilmektedir.

Öğrencilerin derslere katılımını etkileyen faktörler arasında teknolojinin kullanımı da yer almaktadır (Çetintav vd., 2022). Özellikle, teknoloji destekli öğrenme ortamları, öğrencilerin derslere daha fazla katılmasını teşvik etmekte ve öğrenme deneyimlerini zenginleştirmektedir.

Bu bağlamda, öğrencilerin derslere aktif olarak katılımı, öğrenme sürecinin başarısı için kritik öneme sahiptir. Sınıf öğretmenlerinin bu konudaki rolü büyüktür ve çeşitli stratejiler kullanarak öğrencilerin derslere katılımını teşvik etmelidirler. Teknolojinin doğru şekilde kullanılması da öğrencilerin derslere katılımını artırmakta ve öğrenme deneyimlerini daha etkili hale getirmektedir (Demirkasimoğlu, 2017).

YÖNTEM

Bu araştırma, durum çalışması yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Durum çalışması, belirli bir durumu derinlemesine incelemek ve anlamak için kullanılan nitel bir araştırma yöntemidir. Bu araştırma, Adıyaman ilindeki 20 sınıf öğretmeninin öğrenci katılımını artırmaya yönelik uygulamalarını anlamak ve değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcıları, Adıyaman ilinde görev yapan toplam 20 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Katılımcılar, farklı okul türlerinden ve farklı deneyim seviyelerinden seçilmiştir. Bu şekilde, farklı perspektiflerden ve deneyimlerden gelen öğretmenlerin görüşlerini ve uygulamalarını kapsayan bir örneklem oluşturulmuştur.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu, araştırmanın amaçlarına uygun olarak geliştirilmiş ve öğretmenlerin öğrenci katılımını artırmaya yönelik kullandıkları stratejileri, deneyimleri, zorlukları ve önerileri anlamak için tasarlanmıştır. Görüşme formu, araştırmacı tarafından önceden belirlenen ana konu başlıklarını içermekte olup, katılımcılara belirli bir

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

çerçevede sorular sorma ve aynı zamanda katılımcılara fırsat tanıyarak kendi deneyimlerini ve görüşlerini ifade etmelerine olanak sağlamaktadır.

Veri Analiz Yöntemi

Araştırmada elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizi, belirli bir metnin içeriğini sistematik olarak inceleyerek ana temaları, desenleri ve ilişkileri tanımlamak için kullanılan bir analiz yöntemidir. Bu yöntem, görüşme verilerinden elde edilen bilgileri kategorize etmek, kodlamak ve analiz etmek için uygundur. Araştırmanın sonuçları, içerik analizi yoluyla elde edilen bulguların derinlemesine değerlendirilmesiyle elde edilmiştir.

BULGULAR

1. Stratejiler ve Uygulamalar

Tablo 1'de, öğrenci katılımını artırmaya yönelik kullanılan stratejilerin sınıf içindeki yaygınlığı incelenmiştir. Tablodaki temalar arasında en yüksek frekans ve yüzdeye sahip olan "Görsel ve işitsel materyallerin kullanımı" (%90), öğretmenlerin öğrenci katılımını artırmak için en sık kullandığı strateji olarak belirlenmiştir. Bu sonuç, öğrencilerin görsel ve işitsel materyallerle desteklenen ders içeriğine daha aktif bir şekilde katıldığını göstermektedir. Ayrıca, "Sınıf içi etkileşim ve tartışma ortamları" (%60) ve "Öğrenci merkezli öğretim yaklaşımları" (%75) da önemli ölçüde sık kullanılan stratejiler arasındadır. Bunlar, öğrencilerin katılımını artırmak için etkili yöntemler olarak değerlendirilebilmektedir. Diğer yandan, "Oyun tabanlı öğrenme yöntemleri" (%40) ve "Teknoloji destekli öğrenme" (%50) stratejileri daha az yaygın olarak rapor edilmiştir, ancak yine de önemli bir rol oynadıkları görülmektedir.

Tablo 1: Öğrenci Katılımını Artırmaya Yönelik Kullanılan Stratejiler

Tema	Frekans	Yüzde
Sınıf içi etkileşim ve tartışma ortamları	12	60%
Oyun tabanlı öğrenme yöntemleri	8	40%
Öğrenci merkezli öğretim yaklaşımları	15	75%
Görsel ve işitsel materyallerin kullanımı	18	90%
Teknoloji destekli öğrenme	10	50%

2. Deneyimler ve Etkiler

Tablo 2'de, öğretmenlerin uyguladıkları stratejilerin etkileri ve deneyimleri incelenmiştir. "Stratejilerin öğrenci katılımı üzerindeki etkisi" (%80) ve "Sınıf atmosferi ve öğrenci başarısı üzerindeki etkiler" (%95), öğretmenlerin kullandıkları stratejilerin genel etkililiğini değerlendirdikleri kritik noktalardır. Yüksek yüzdeler, öğretmenlerin bu stratejilerin öğrenci katılımını artırmada ve sınıf atmosferini iyileştirmede önemli bir rol oynadığını düşündüğünü göstermektedir. Özellikle, öğrenciler arasındaki etkileşimi artıran ve öğrenci merkezli öğrenmeyi teşvik eden stratejilerin, sınıf atmosferini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Bu sonuçlar, öğretmenlerin stratejik tercihlerinin ve uygulamalarının öğrenci katılımı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Bu bakımdan, bu sonuçlar, sınıf öğretmenlerinin öğrenci katılımını artırmak için kullandıkları stratejilerin ve bu stratejilerin etkilerinin önemli bir anlayışını sunmaktadır. Görsel ve işitsel materyallerin kullanımı gibi etkili stratejilerin, öğrenci katılımını artırma konusunda öne çıktığı görülmektedir. Bununla birlikte, öğretmenlerin bu stratejilerin etkisini değerlendirme ve sınıf atmosferini geliştirme çabaları, öğrenci başarısını artırmak için kritik öneme sahiptir. Bu bulgular, öğretmenlerin öğrenci katılımını artırmak için stratejik olarak nasıl yaklaştığını ve bu yaklaşımların sınıf dinamiği ve öğrenci başarısı üzerindeki etkilerini daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tablo 2: Stratejilerin Etkisi ve Deneyimler

Tema	Frekans	Yüzde
Stratejilerin öğrenci katılımı üzerindeki etkisi	16	80%
Sınıf atmosferi ve öğrenci başarısı üzerindeki etkiler	19	95%

3. Zorluklar ve Engeller

Tablo 3'te, sınıf öğretmenlerinin öğrenci katılımını artırmak için karşılaştıkları zorluklar ve engeller incelenmiştir. "Öğrenci motivasyonunun düşük olması" (%70), öğretmenlerin en sık karşılaştığı zorluk olarak belirlenmiştir. Bu durum, öğrencilerin derslere katılımını etkileyen önemli bir faktördür ve öğretmenlerin ders içeriğini ilgi çekici hale getirmek için ek stratejiler geliştirmelerini gerektirebilmektedir. "Zaman kısıtlamaları" (%55) da öğretmenlerin sıkça karşılaştığı bir diğer zorluktur. Sınıf içindeki ders saatlerinin sınırlı olması, öğretmenlerin planlama ve uygulama süreçlerini etkileyebilmektedir. "Büyük sınıf boyutları" (%35) ve "Öğrenci davranışları" (%45) da öğretmenlerin karşılaştığı diğer zorluklardır, ancak daha düşük yüzdelerle rapor edilmiştir.

Tablo 3: Karşılaşılan Zorluklar ve Engeller

Tema	Frekans	Yüzde
Öğrenci motivasyonunun düşük olması	14	70%
Büyük sınıf boyutları	7	35%
Zaman kısıtlamaları	11	55%
Öğrenci davranışları	9	45%

Bu bağlamda bu sonuçlar, sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları zorluklar ve ihtiyaçları hakkında önemli bir anlayış sağlamaktadır. Öğrenci motivasyonunun düşük olması gibi zorluklar, öğretmenlerin öğrenme ortamlarını iyileştirmek için ek çabalar sarf etmelerini gerektirebilmektedir. Aynı şekilde, meslek içi eğitim ve mentorluk programları gibi destekler, öğretmenlerin profesyonel gelişimlerini desteklemek ve daha etkili öğretim stratejileri geliştirmek için önemli bir rol oynayabilmektedir. Bu bulgular, eğitim yöneticilerine ve politika yapıcılara, öğretmenlerin ihtiyaçlarını anlamak ve onlara uygun destekleri sağlamak için bir rehberlik sağlayabilmektedir.

SONUÇ

Bu araştırma, sınıf öğretmenlerinin öğrenci katılımını artırmaya yönelik uygulamalarını ve bu uygulamaların etkisini anlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bulgularımız, sınıf öğretmenlerinin öğrenci katılımını artırmak için genellikle çeşitli stratejiler kullandıklarını ve bu stratejilerin öğrencilerin derslere katılımını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Özellikle, görsel ve işitsel materyallerin kullanımı, öğrenci merkezli öğretim yaklaşımları ve sınıf içi etkileşim ve tartışma ortamlarının oluşturulması gibi stratejilerin sıkça tercih edildiği tespit edilmiştir.

Araştırmamızın sonuçlarına göre, öğretmenlerin öğrenci katılımını artırmak için karşılaştıkları en büyük zorlukların başında öğrenci motivasyonunun düşük olması ve zaman kısıtlamaları gelmektedir. Bununla birlikte, öğretmenlerin çoğu, okul yönetimi tarafından düzenlenen atölye çalışmaları, meslek içi eğitim ve mentorluk programları gibi desteklerin, öğrenci katılımını artırmak için gereken becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabileceğini düşünmektedir.

Bu bulguların ışığında, öğretmenlerin mesleki gelişimlerini desteklemek ve etkili öğretim stratejilerini geliştirmek için daha fazla destek ve kaynak sağlanması önemlidir. Okul yönetimleri ve eğitim kurumları, öğretmenlerin ihtiyaçlarına ve taleplerine uygun olarak meslek içi eğitim programları düzenlemeli ve pedagojik destek sağlamalıdır. Ayrıca, öğretmenlerin derslerde öğrenci katılımını artırmak için kullanabilecekleri yeni teknolojik araçlar ve yöntemler konusunda bilinçlendirilmeleri de önemlidir. Bu

bağlamda da, bu araştırma, sınıf öğretmenlerinin öğrenci katılımını artırmaya yönelik uygulamalarını anlamamıza ve bu alanda daha etkili destek ve stratejiler geliştirmemize katkı sağlamaktadır. Öğretmenlerin derslerde öğrenci katılımını artırmak için daha etkili ve yenilikçi yöntemler keşfetmelerine ve bu yöntemleri uygulamalarına yardımcı olacak daha fazla araştırma ve uygulama alanı bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Arslan, Y., Saçlı, F., & Demirhan, G. (2011). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Derste Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Bu Davranışlara Karşı Kullandıkları Yöntemlere İlişkin Öğrenci Görüşleri. *Spor Bilimleri Dergisi*, *22*(4), 164-174.
2. Çetintav, G., Altun Tot, E., & Yılmaz, R. (2022). Derste Teknoloji Kullanımının TIMSS 2019 Sonuçlarına Etkisinin Veri Madenciliği İle Analizi. *Bilgi ve İletişim Teknolojileri Dergisi*, *4*(1), 26-43. DOI: 10.53694/bited.876229
3. Demirkasimoğlu, N. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Derste Can Sıkıntısına İlişkin Görüşleri: Öğretmen Adayları Üzerine Bir Araştırma. *Yükseköğretim Dergisi*, *7*(1), 10-27.
4. Özaydın Özkara, B., & Tonguç, G. (2023). Çevrimiçi Ortamda Öğrencilerin Derse Katılımlarını ve Derste Geçirdikleri Süreyi Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, *13*(1), 254-271. DOI: 10.17943/etku.1161508
5. Öztürk Yıldırım, T., Tiraki Şen, H., Kuşcu Karatepe, H., Öztürk Çalıkoğlu, H., & Polat, Ş. (2022). Üniversite Öğrencileri Derste Akıllı Telefonla Siber Aylaklık Yapıyor mu?: Tanımlayıcı Bir Çalışma. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, *16*, 75-86. DOI: 10.38079/igusabder.1041336

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(44)

İsmail YÜCEL[137], İsmail AKSU[138], Ömer ALKAYIŞ[139], Hakan BİLGİÇ[140].

OKUL YÖNETİCİLERİNİN EĞİTİMDE İNOVASYONU BENİMSEME SÜRECİ

THE PROCESS OF SCHOOL ADMINISTRATORS ADOPTING INNOVATION IN EDUCATION

ÖZ

Bu araştırma, okul yöneticilerinin eğitimde inovasyonu benimseme sürecini değerlendirmek ve anlamak amacıyla yapılmıştır. Adıyaman ilindeki 22 okul yöneticisiyle gerçekleştirilen bir araştırma üzerinden, eğitimde inovasyonun teşvik edilmesi ve benimsenmesi için kullanılan liderlik tarzları, organizasyonel stratejiler, karşılaşılan zorluklar, başarı faktörleri, kullanılan stratejilerin etkinliği, deneyimlerin genel etkisi, destek ve kaynaklar, eğitimde inovasyonun geleceği ve öneriler ve sonuçlar analiz edilmiştir. Bulgular, okul yöneticilerinin çoğunlukla demokratik ve işbirlikçi liderlik tarzlarını benimseyerek, inovasyonun teşvik edilmesinde ve yönetilmesinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Ayrıca, güçlü liderlik, topluluk katılımı ve esneklik gibi başarı faktörleri, eğitimde inovasyonun başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Öneriler arasında liderlik geliştirme programları, paydaşlarla işbirliğinin artırılması ve inovasyon kültürünün yaygınlaştırılması yer almaktadır. Sonuç olarak, bu araştırma, eğitimde inovasyonun teşvik edilmesi ve benimsenmesi için okul yöneticilerinin rolünü ve karşılaştığı zorlukları anlamak adına önemli bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, inovasyon, okul yöneticileri, liderlik, başarı faktörleri.

ABSTRACT

This research was conducted to evaluate and understand the process of school administrators adopting innovation in education. Through a research conducted with 22 school administrators in Adıyaman province, leadership styles, organizational strategies, difficulties encountered, success factors, effectiveness of the strategies used, general impact of experiences, support and resources, the future of innovation in education and suggestions and results used to encourage and adopt innovation in education were analyzed. has been made. Findings show that school administrators play an important role in encouraging and managing innovation, mostly by adopting democratic and collaborative leadership styles. Additionally, success factors such as strong leadership, community involvement and flexibility contribute to the successful realization of innovation in education. Recommendations include leadership development programs, increasing collaboration with stakeholders and disseminating a culture of innovation. In conclusion, this research makes an important contribution to understanding the role and challenges faced by school administrators in promoting and adopting innovation in education.

Keywords: *Education, innovation, school administrators, leadership, success factors.*

[137]İsmail Yücel, Adıyaman Milli Eğitim Müdürlüğü Hürriyet İlkokulu, e-posta: yclismail02@gmail.com, ORCID No: 0009-0009-2057-3504

[138]İsmail Aksu, Adıyaman Milli Eğitim Müdürlüğü Yenimahalle İlkokulu, e-posta: iaksu870@gmail.com, ORCID No: 0009-0009-9803-0323

[139]Ömer Alkayış, Okul Müdürü, Şehit Abdurrahman Doğan Ortaokulu Müdürlüğü, E-Posta: Omeralk02@Gmail.Com, ORCID: 0009-0005-9779-3258

[140] Hakan Bilgiç, Müdür Yardımcısı, İt Abdurrahman Doğan Ortaokulu Müdürlüğü, E-Posta: Hbilgic1973@Hotmail.Com, ORCID: 0009-0008-2110-6775

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Eğitim sistemi, sürekli olarak değişen toplumsal ve teknolojik koşullara uyum sağlamak zorundadır. Bu sürekli değişim, eğitimde inovasyonun önemini artırmıştır. Ancak, eğitimde inovasyonun başarılı bir şekilde benimsenmesi ve uygulanması, bir dizi zorlukla karşı karşıyadır. Bu bağlamda, okul yöneticilerinin eğitimde inovasyonu benimseme süreci, önemli bir araştırma alanı olmuştur.

Ana Problem Sorusu:

Okul yöneticileri, eğitimde inovasyonu ne şekilde benimsemekte ve bu süreci ne gibi faktörler etkilemektedir?

Alt Sorular:

1. Okul yöneticilerinin eğitimde inovasyonu benimseme sürecindeki liderlik tarzları ve tutumları nelerdir?
2. Okul yöneticilerinin eğitimde inovasyonu benimseme sürecinde hangi organizasyonel stratejiler kullanılmaktadır?
3. Okul yöneticileri, eğitimde inovasyonu benimseme sürecinde hangi zorluklarla karşılaşmaktadır?
4. Okul yöneticilerinin eğitimde inovasyonu benimseme sürecindeki başarı faktörleri nelerdir?
5. Okul yöneticileri, eğitimde inovasyonu benimseme sürecinde hangi stratejileri ve teknikleri kullanmaktadır ve bu stratejilerin etkinliği nedir?
6. Okul yöneticilerinin eğitimde inovasyonu benimseme sürecindeki deneyimleri, eğitimde inovasyonun genel etkisine nasıl katkıda bulunmaktadır?

Bu alt sorular, araştırmanın odak noktalarını belirleyerek okul yöneticilerinin eğitimde inovasyonu benimseme sürecini derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır. Bu soruların yanıtları, eğitimde inovasyonun etkin bir şekilde benimsenmesi için önemli ipuçları sağlayacak ve gelecekteki inovasyon çabalarına rehberlik edecektir.

Bu araştırmanın amacı, okul yöneticilerinin eğitimde inovasyonu benimseme sürecini derinlemesine incelemektir. Eğitimde inovasyon, sürekli değişen ve gelişen eğitim ortamında önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, okul yöneticileri inovasyonu benimseme sürecinde kritik bir rol oynamaktadır çünkü onların tutumları, liderlik tarzları ve organizasyonel stratejiler, okuldaki inovasyonu etkilemektedir.

Bu araştırmanın temel hedefi, okul yöneticilerinin inovasyonu benimseme sürecini anlamak ve bu süreci etkileyen faktörleri belirlemektir. Bunun yanı sıra, okul yöneticilerinin inovasyonu benimseme sürecinde karşılaştıkları zorluklar ve başarı faktörleri de araştırılacaktır. Bu araştırma, okul yöneticilerinin eğitimde inovasyonu benimseme sürecindeki deneyimlerini derinlemesine anlamak ve gelecekteki inovasyon çabalarına rehberlik etmek amacıyla tasarlanmıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

İnovasyon, toplumsal, ekonomik ve bilimsel alanlarda yeni fikirlerin, ürünlerin, süreçlerin veya hizmetlerin geliştirilmesi ve uygulanması sürecini ifade etmektedir (Kartal & Kantek, 2018). Hemşirelikte, inovasyon örnekleri genellikle sağlık hizmetlerinin kalitesini artırmaya yöneliktir ve hasta bakımının daha etkili ve verimli hale getirilmesini sağlar (Bodur, 2018). Okul yöneticilerinin inovasyonla ilişkili olarak kullanım amaçları ve bireysel yenilikçilik düzeyleri arasındaki ilişkiler, eğitim sektöründe değişim ve gelişimin nasıl sağlanabileceğini anlamak açısından önemlidir (Sarı & Titrek, 2018). İletişim alanında, akademik sıralaması yüksek gazetecilik lisans bölümlerinin ders programlarının analizi, haberleşme ve medya sektöründe yenilikçiliğin nasıl teşvik edilebileceği konusunda fikirler sağlamaktadır (Narin, 2018).

Üniversite öğrencilerinin inovasyon profilleri ile akademik başarıları arasındaki ilişki, eğitimde öğrenci odaklı yaklaşımların ne kadar etkili olabileceğini anlamak açısından önemlidir (Arpacı, 2018). Sosyal girişimcilikte kişisel değerlerin etkisi, iş dünyasında sosyal sorumluluk ve etik değerlerin nasıl entegre edilebileceğini göstermektedir (Işık & Aydın, 2017). Üniversitelerdeki girişimcilik eğitiminin farklı

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

boyutlardan değerlendirilmesi, işletme eğitiminde yenilikçi yaklaşımların nasıl benimsenebileceğini ve girişimcilik ekosisteminin nasıl güçlendirilebileceğini değerlendirmektedir (Özdemir, 2017).

Aktif vatandaşlık kavramı, toplumun sürdürülebilir kalkınma ve küresel sorunlara çözüm bulma konusundaki rolünü vurgulamaktadır ve geniş bir inovasyon perspektifine işaret etmektedir (Masschelein & Simons, 2017). Hastanelerin bilgi üretiminde şehirler düzeyinde kıyaslama, sağlık sektöründe veri kullanımının nasıl iyileştirilebileceğini ve sağlık hizmetlerinin nasıl optimize edilebileceğini araştırmaktadır (Arkalı Olcay & Bulu, 2017). Eğitimde, inovasyon kavramı, öğrenme ve öğretme süreçlerindeki geleneksel yöntemlerin dönüşümü ve iyileştirilmesi için önemli bir araç olarak kabul edilir (Kartal & Kantek, 2018). Hemşirelik eğitiminde inovasyon örnekleri, geleceğin sağlık hizmetlerine hazırlık adına öğrencilere yenilikçi ve etkili bakım tekniklerinin öğretilmesini sağlar (Bodur, 2018). Eğitimde inovasyon, öğrencilerin yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye, öğrenme deneyimlerini zenginleştirmeye ve bilgiyi daha etkili bir şekilde aktarmaya yöneliktir (Arpacı, 2018).

Okul yöneticilerinin sosyal ağları kullanım amaçları ile bireysel yenilikçilik düzeyleri arasındaki ilişki, eğitim yöneticilerinin inovasyonu teşvik etme ve destekleme stratejilerini anlamak açısından önemlidir (Sarı & Titrek, 2018). İletişim alanında, akademik sıralaması yüksek gazetecilik lisans bölümlerinin ders programlarının analizi, medya ve iletişim eğitiminde inovasyonun nasıl benimsenebileceğini ve iletişim becerilerinin nasıl güçlendirilebileceğini ortaya koyar (Narin, 2018).

Eğitimde inovasyon ayrıca öğrencilerin girişimcilik ve yenilikçilik yeteneklerini desteklemektedir. Kişisel değerlerin sosyal girişimcilik eğilimine etkisi üzerine yapılan araştırmalar, eğitimde karakter gelişimi ve etik değerlerin önemini vurgulamaktadır (Işık & Aydın, 2017). Üniversitelerdeki girişimcilik eğitimi ise öğrencilerin yenilikçi fikirler geliştirmelerini teşvik etmekte ve iş dünyasına hazırlamaktadır (Özdemir, 2017).

Aktif vatandaşlık kavramı, eğitimin sadece bireysel başarıyı değil, aynı zamanda toplumsal sorunlara çözüm bulma ve toplum için fayda sağlama yeteneğini de vurgulamaktadır. Bu da eğitimin sadece bilgi aktarımı değil, aynı zamanda toplumsal dönüşümü de amaçladığı anlamına gelmektedir (Masschelein & Simons, 2017). Eğitimde inovasyonun sosyal, ekonomik ve kültürel etkileri göz önüne alındığında, bu kavramın eğitim sistemlerinin dönüşümünde ve toplumsal ilerlemede kritik bir rol oynadığı açıktır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın modeli tarama modelidir. Tarama modeli, araştırmacının bir konu hakkında kapsamlı bir şekilde bilgi toplamasına ve literatürdeki mevcut bilgiyi sentezlemesine olanak tanır. Bu araştırmanın odak noktası, Adıyaman ilindeki 22 okul yöneticisinin eğitimde inovasyonu benimseme sürecidir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Adıyaman ilindeki 22 okul yöneticisi oluşturmaktadır. Bu okul yöneticileri, ilkokul, ortaokul ve lise düzeyindeki okullarda görev yapmaktadır. Çalışma grubu, farklı demografik özelliklere ve deneyimlere sahip okul yöneticilerinden oluşmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu, araştırmacının okul yöneticileriyle yapacağı yüz yüze görüşmelerde kullanılmak üzere tasarlanmıştır. Form, okul yöneticilerinin eğitimde inovasyonu benimseme süreci hakkındaki görüşlerini, deneyimlerini ve algılarını derinlemesine değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Formdaki sorular, araştırmanın ana problemi ve alt soruları doğrultusunda belirlenmiştir.

Veri Analiz Yöntemi

Bu araştırmada, veri analiz yöntemi olarak içerik analizi kullanılacaktır. İçerik analizi, araştırmacının topladığı metinsel verileri sistematik bir şekilde inceleyerek örüntüler, temalar ve anlamlar çıkarmasını sağlayan bir analiz yöntemidir. Görüşme formundan elde edilen veriler, içerik analizi ile derinlemesine

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

incelenecek ve araştırmanın ana temaları ve alt temaları belirlenecektir. Bu analiz yöntemi, okul yöneticilerinin eğitimde inovasyonu benimseme sürecine ilişkin kapsamlı bir anlayış geliştirmek için kullanılacaktır.

BULGULAR

Liderlik Tarzları ve Tutumlar

Liderlik tarzları ve tutumlar, okul yöneticilerinin eğitimde inovasyonu teşvik etmek için kullandıkları yaklaşımları yansıtmaktadır. Tablo 1'de sunulan verilere göre, katılımcı okul yöneticilerinin çoğunluğu demokratik liderlik tarzını (%40.9) benimsemekte ve işbirlikçi liderlik yaklaşımını (%31.8) sıklıkla tercih etmektedir. Bu liderlik tarzları, okul ortamında katılımcılığı teşvik ederek, çalışanların fikirlerine önem vererek ve işbirliği ve paylaşımcılığı destekleyerek eğitimde inovasyonu teşvik edebilirler. Ayrıca, liderlik tarzlarının yanı sıra, katılımcıların önemli bir kısmı (%27.3), vizyoner liderlik tarzını benimsemekte ve geleceğe yönelik hedefler belirleyerek ve motivasyon sağlayarak inovasyonu teşvik etmektedir.

Tablo 71: Liderlik Tarzları ve Tutumlar

Tema	Frekans	Yüzde
Demokratik liderlik	9	%40.9
İşbirlikçi liderlik	7	%31.8
Vizyoner liderlik	6	%27.3

Organizasyonel Stratejiler

Organizasyonel stratejiler, okul yöneticilerinin eğitimde inovasyonu benimseme sürecini kolaylaştırmak için kullandıkları yöntemleri ifade etmektedir. Tablo 2'de sunulan verilere göre, eğitimde inovasyonu teşvik eden ödüllendirme sistemi (%54.5), katılımcılar arasında en yaygın kullanılan strateji olarak öne çıkmaktadır. Bu strateji, inovasyonu teşvik eden davranışları ödüllendirerek, motivasyonu artırabilir ve yenilikçi düşünmeyi teşvik edebilmektedir. İnovasyon için zaman ve kaynak tahsisi (%36.4) ve çalışanların eğitim ve gelişimine yönelik destek (%22.7) de önemli stratejilerdir ve okul yöneticilerinin inovasyon sürecinde etkin bir şekilde kullanılabilmektedir.

Tablo 72: Organizasyonel Stratejiler

Tema	Frekans	Yüzde
Eğitimde inovasyonu teşvik eden ödüllendirme sistemi	12	%54.5
İnovasyon için zaman ve kaynak tahsisi	8	%36.4
Çalışanların eğitim ve gelişimine yönelik destek	5	%22.7

Karşılaşılan Zorluklar

Karşılaşılan zorluklar, okul yöneticilerinin eğitimde inovasyonu benimseme sürecinde karşılaştıkları engelleri ifade etmektedir. Tablo 3'te sunulan verilere göre, katılımcılar arasında en sık karşılaşılan zorluklar geleneksel eğitim yapısının direnci (%63.6) ve yetersiz finansal kaynaklar (%45.5) olarak belirlenmiştir. Geleneksel eğitim yapısının direnci, mevcut uygulamaların değişmesine direnç gösteren bir yapı oluşturabilirken, yetersiz finansal kaynaklar inovasyon için gerekli olan kaynakların kısıtlı olmasıyla ilgilidir. Ayrıca, öğretmenlerin inovasyona direnci (%36.4) de önemli bir zorluktur ve eğitimde inovasyonu benimseme sürecini etkileyebilir, çünkü öğretmenlerin tutum ve davranışları inovasyonun başarısını belirleyebilmektedir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Tablo 73: Karşılaşılan Zorluklar

Tema	Frekans	Yüzde
Geleneksel eğitim yapısının direnci	14	%63.6
Yetersiz finansal kaynaklar	10	%45.5
Öğretmenlerin inovasyona direnci	8	%36.4

Başarı Faktörleri

Başarı faktörleri, eğitimde inovasyonu benimseme sürecinde etkili olan unsurları ifade etmektedir. Tablo 4'te sunulan verilere göre, katılımcıların çoğunluğu (%68.2) güçlü liderliği başarı faktörleri olarak tanımlamıştır. Güçlü liderlik, okul yöneticilerinin inovasyon sürecinde liderlik göstererek, vizyon oluşturma, işbirliği sağlama ve motive etme gibi önemli roller üstlenmesini içermektedir. Ayrıca, topluluk katılımı (%50.0) da önemli bir başarı faktörüdür çünkü inovasyon sürecinde topluluk üyelerinin fikirlerine değer verilmesi ve onların katılımıyla daha kapsamlı ve sürdürülebilir çözümler geliştirilebilmektedir. Esneklik ve adaptasyon (%40.9), değişen koşullara hızlı bir şekilde uyum sağlayarak inovasyon sürecini destekleyen bir diğer önemli faktördür.

Tablo 74: Başarı Faktörleri

Tema	Frekans	Yüzde
Güçlü liderlik	15	%68.2
Topluluk katılımı	11	%50.0
Esneklik ve adaptasyon	9	%40.9

Kullanılan Stratejiler ve Tekniklerin Etkinliği

Tablo 5, okul yöneticilerinin eğitimde inovasyonu benimseme sürecinde kullandıkları stratejilerin ve tekniklerin etkinliğini yansıtmaktadır. Tablo 5'te sunulan verilere göre, katılımcıların çoğunluğu (%59.1), inovasyon atölyelerini etkili bir strateji olarak değerlendirmiştir. İnovasyon atölyeleri, eğitim çalışanlarının bir araya gelerek fikir alışverişinde bulunmalarını ve yenilikçi projeler geliştirmelerini sağlayan etkili bir yöntemdir. Öğretmen eğitim programları (%45.5) da inovasyon sürecinde kullanılan önemli bir stratejidir çünkü öğretmenlerin yeni teknolojiler ve öğretim yöntemleri hakkında bilgi ve becerilerini artırarak inovasyona daha açık hale gelmelerini sağlamaktadır. Teknoloji entegrasyonu (%36.4), dijital araçların eğitimde etkili bir şekilde kullanılmasını sağlayarak inovasyonu destekleyen bir başka önemli stratejidir.

Tablo 75: Kullanılan Stratejiler ve Tekniklerin Etkinliği

Tema	Frekans	Yüzde
İnovasyon atölyeleri	13	%59.1
Öğretmen eğitim programları	10	%45.5
Teknoloji entegrasyonu	8	%36.4

Deneyimlerin Genel Etkisi

Tablo 6, okul yöneticilerinin eğitimde inovasyonu benimseme sürecindeki deneyimlerinin genel etkisini yansıtmaktadır. Tablo 6'da sunulan verilere göre, katılımcıların çoğunluğu (%72.7), eğitimde inovasyonu benimseme sürecinin motivasyonlarını artırdığını belirtmiştir. Bu, inovasyonun çalışanlar üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu ve onları daha yenilikçi düşünmeye teşvik ettiğini göstermektedir. Öğrenci başarısında iyileşme (%54.5), inovasyonun eğitim kalitesini artırma potansiyelini yansıtmaktadır. Okul kültüründe değişim (%40.9), inovasyon sürecinin okulun genel yapısını ve atmosferini olumlu yönde

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com
değiştirebileceğini işaret etmektedir. Bu değişiklikler, öğrencilerin ve öğretmenlerin eğitim ortamında daha motive olmalarını ve daha etkili bir şekilde öğrenmelerini teşvik edebilmektedir.

Tablo 76: Deneyimlerin Genel Etkisi

Tema	Frekans	Yüzde
Motivasyon artışı	16	%72.7
Öğrenci başarısında iyileşme	12	%54.5
Okul kültüründe değişim	9	%40.9

Destek ve Kaynaklar

Tablo 7, eğitimde inovasyonu benimseme sürecinde ihtiyaç duyulan destek ve kaynakları yansıtmaktadır. Tablo 7'de sunulan verilere göre, katılımcıların çoğunluğu (%63.6), yeterli bütçe ve altyapının inovasyon süreci için kritik bir öneme sahip olduğunu belirtmiştir. Bu, inovasyonun etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli olan kaynakların temini ve altyapının oluşturulmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Uzman danışmanlık hizmetleri (%40.9) ve inovasyon odaklı personel istihdamı (%31.8) da önemli destek ve kaynaklar arasında yer almaktadır. Uzman danışmanlık hizmetleri, okulların inovasyon sürecinde dış perspektiflerden faydalanmasını ve uzman görüşlerden yararlanmasını sağlayabilirken, inovasyon odaklı personel istihdamı, inovasyonu destekleyecek nitelikli personelin istihdam edilmesini içermektedir.

Tablo 77: Destek ve Kaynaklar

Tema	Frekans	Yüzde
Yeterli bütçe ve altyapı	14	%63.6
Uzman danışmanlık hizmetleri	9	%40.9
İnovasyon odaklı personel istihdamı	7	%31.8

Öneriler ve Sonuçlar

Bu tablo, eğitimde inovasyonu benimseme sürecini geliştirmek için önerileri ve sonuçları yansıtmaktadır. Tablo 9'da sunulan verilere göre, katılımcıların çoğunluğu (%68.2), liderlik geliştirme programlarının eğitimde inovasyonu teşvik etmek için önemli olduğunu belirtmiştir. Liderlik geliştirme programları, okul yöneticilerinin liderlik becerilerini güçlendirerek inovasyon sürecini yönetmelerine ve desteklemelerine yardımcı olabilmektedir. Paydaşlarla işbirliğinin artırılması (%50.0) ve inovasyon kültürünün yaygınlaştırılması (%40.9) da eğitimde inovasyonu teşvik etmek için önerilen önemli adımlardır. Paydaşlarla işbirliğinin artırılması, okulun çevresindeki topluluk ve diğer paydaşlarla işbirliği yaparak inovasyon sürecini zenginleştirebilirken, inovasyon kültürünün yaygınlaştırılması, okul içinde ve dışında inovasyonu teşvik eden bir atmosferin oluşturulmasını içermektedir.

Tablo 78: Öneriler ve Sonuçlar

Tema	Frekans	Yüzde
Liderlik geliştirme programları	15	%68.2
Paydaşlarla işbirliğinin artırılması	11	%50.0
İnovasyon kültürünün yaygınlaştırılması	9	%40.9

SONUÇ

Bu araştırma, okul yöneticilerinin eğitimde inovasyonu benimseme sürecini anlamak ve değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın sonuçları, okul yöneticilerinin eğitimde inovasyonu teşvik

etmek için kullandıkları liderlik tarzlarından, karşılaştıkları zorluklara, başarı faktörlerinden, kullanılan stratejilerin etkinliğine kadar geniş bir yelpazede önemli bulgular ortaya koymuştur.

Eğitimde inovasyonu teşvik etmek için liderlik, katılımcıların çoğunluğu tarafından demokratik liderlik ve işbirlikçi liderlik gibi katılımcı ve işbirlikçi liderlik tarzları olarak tanımlanmıştır. Bu liderlik tarzları, çalışanların motivasyonunu artırabilir, inovasyonu teşvik eden bir kültür oluşturabilir ve topluluk katılımını sağlayarak daha sürdürülebilir inovasyon süreçleri oluşturabilmektedir. Karşılaşılan zorluklar açısından, geleneksel eğitim yapısının direnci ve yetersiz finansal kaynaklar en önemli zorluklar olarak belirlenmiştir. Bu zorluklar, inovasyon sürecinin başarısını etkileyebilir ve eğitim kurumlarının inovasyonu benimsemesi ve uygulaması için dikkate alınması gereken önemli faktörlerdir. Başarı faktörleri incelendiğinde, güçlü liderlik, topluluk katılımı ve esneklik ve adaptasyon en önemli faktörler olarak belirlenmiştir. Bu faktörler, eğitimde inovasyonu benimseme sürecinin başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesine katkıda bulunabilir ve okulların daha yenilikçi ve etkili bir şekilde çalışmasını sağlayabilmektedir.

Destek ve kaynaklar açısından, yeterli bütçe ve altyapı, uzman danışmanlık hizmetleri ve inovasyon odaklı personel istihdamı en önemli destek ve kaynaklar olarak belirlenmiştir. Bu kaynaklar, eğitimde inovasyonu teşvik etmek ve uygulamak için gereklidir ve okulların başarılı bir şekilde inovasyon sürecini yönetmelerine yardımcı olabilmektedir. Son olarak, eğitimde inovasyonun geleceği açısından, sürekli iyileştirme, kültürel değişimin teşviki ve işbirlikçi ağların kurulması önemli adımlar olarak belirlenmiştir. Bu adımlar, eğitimde inovasyonun sürdürülebilir bir şekilde geliştirilmesini ve genişletilmesini sağlayabilmektedir.

Bu araştırma, eğitimde inovasyonu teşvik etmek ve benimsemek için okul yöneticilerinin karşılaştığı zorlukları, başarı faktörlerini, etkili stratejileri ve gelecek için önerileri anlamak amacıyla yapılmıştır. Elde edilen bulgular, eğitim sistemlerinin daha yenilikçi, etkili ve sürdürülebilir olması için rehberlik sağlayabilir ve eğitimde inovasyonun yaygınlaştırılması ve benimsenmesi için önemli bir katkı sunabilmektedir.

KAYNAKÇA

1. Arkalı Olcay, G., & Bulu, M. (2017). Türkiye'de Hastanelerin Bilgi Üretiminde Şehirler Düzeyinde Kıyaslaması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1), 173-185.
2. Arpacı, İ. (2018). Üniversite Öğrencilerinin İnovasyon Profilleri ile Proje Geliştirme Dersindeki Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Girişimcilik ve İnovasyon Yönetim Dergisi*, 7(2), 79-95.
3. Bodur, G. (2018). Hemşirelik Öğrencilerinin Bireysel Yenilikçilik (İnovasyon) Düzeyleri ile Girişimcilik Eğilimleri Arasındaki İlişki. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi / Journal of Health Sciences and Professions*, 5(2), 139-148.
4. Işık, C., & Aydın, E. (2017). Kişisel Değerlerin Sosyal Girişimcilik Eğilimine Etkisi: Turizm Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Girişimcilik ve İnovasyon Yönetim Dergisi*, 6(2), 131-154.
5. Kartal, H., & Kantek, F. (2018). Hemşirelikte İnovasyon Örnekleri. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 5(1), 57-63.
6. Masschelein, J., & Simons, M. (2017). Aktif Vatandaşlıktan Dünya Vatandaşlığına: Bir Dünya Üniversitesi Önerisi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 7(2), 167-176.
7. Narin, F. B. (2018). Dünyada Akademik Sıralaması Yüksek Gazetecilik Lisans Bölümlerinin Ders Programlarının Analizi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 0(47), 87-110.
8. Özdemir, P. (2017). Üniversitelerimizdeki Girişimcilik Eğitiminin Farklı Boyutlardan Değerlendirilmesi. *Girişimcilik ve İnovasyon Yönetim Dergisi*, 6(2), 1-23.
9. Sarı, E., & Titrek, O. (2018). Okul Yöneticilerinin Sosyal Ağları Kullanım Amaçları İle Bireysel Yenilikçilik (İnovasyon) Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(4), 2298-2320.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(45)

Nail VURUŞAN[141]; Birsen KAYA VURUŞAN[142]

VİZYONER LİDERLİK VE ÖĞRETİMSEL LİDERLİK ALANYAZINLARINDAN ÇIKARILABİLECEK UYGULAMA ÖNERİLERİ

APPLICATION SUGGESTIONS THAT CAN BE EXTRACTED FROM THE VISIONARY LEADERSHIP AND INSTRUCTIONAL LEADERSHIP LITERATURE

ÖZ

Bu çalışmanın amacı alan yazında liderlik çeşitlerinden okul yöneticilerinin vizyoner ve öğretimsel liderlik davranışlarına yönelik literatürde yer alan eğitim ve öğretimdeki uygulamaları incelenmiştir. Liderlik, kişinin kişisel özelliklerini kullanarak bir grubu etkileyebilen, faaliyetlerine yön vermeyi sağlayan özelliklerin yansımasıdır. İnsanlık tarihi kadar eski olan liderlik kavramı ile yöneticilik kavramının karıştırıldığı görülmektedir. Ancak yöneticilik ve liderlik kavramlarının birbirlerinden farklı olduğu bilinmelidir. Yöneticilik, bir sorumluluk alarak bu sorumluluk sürecini yürütmek olarak değerlendirilirken, liderlik ise bir grubu etkilemek, rehberlik etmek, fikir üretmek, geleceği görebilmek ve bunları eyleme dönüştürme sürecinde grubu harekete geçirmektir. Okul müdürlerinin eğitimde çağın getirdiği değişikliğe ayak uydurabilmek, hedefleri ve amaçları güncelleyebilmek için vizyoner ve öğretimsel liderliği başarabilmeleri oldukça önemlidir. İçinde yaşadığımız toplumda, belirli istek ve beklentileri olan insan gruplarının amaçlarını gerçekleştirmeye yöneltecek ve faaliyetlerini yönlendirecek kişilerin varlığı bilinmektedir. İnsanları yönlendiren bu kişilere lider, bu kişilerin amaçları gerçekleştirme sürecindeki yönlendirmelerine ise liderlik denilmektedir. Öğretimsel liderlik, öğrenci başarısını hedef alarak ileriye dönük plan ve programlar geliştirmeyi bu doğrultuda çalışanlarının gelişini sağlamayı gerektirir. Okul yöneticileri açısından değerlendirildiğinde; okul müdürlerinin öğretimsel liderlerin özelliklerini taşıması gerektiği belirlenmiştir. Yöneticiler bilgi ve tecrübelerini eğitim ve öğretimle ilgili süreçleri planlamaya, denetlemeye ve izlemeyi gerçekleştirecek şekilde kullanmalı, öğretim kalitesinde düşüklüğü önlemeye çalışmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Liderlik, vizyoner liderlik, öğretimsel liderlik, literatür taraması.

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the applications of school administrators from various types of leadership to visionary and instructional leadership behaviors in education and training contained in the literature in the field summer. Leadership is the reflection of the characteristics that can influence a group by using a person's personal characteristics and provide direction to their activities. It seems that the concept of leadership, which is as old as human history, is confused with the concept of management. However, it should be known that the concepts of management and leadership are different from each other. While management is considered as carrying out this responsibility process by taking a responsibility, leadership is to influence a group, guide, generate ideas, be able to see the future and mobilize the group in the process of turning them into action. It is very important for school principals to be able to achieve visionary and instructional leadership in order to keep up with the changes brought by the age in education, to update goals and objectives. In the society we live in, it is known that there are people who will direct groups of people with certain desires and expectations to realize their goals and direct their activities. These people who guide people are called leaders, and the guidance of these people in the process of realizing goals is called leadership. Instructional leadership requires developing forward-looking plans and programs by targeting student success and ensuring the arrival of employees in this direction. When evaluated from the point of view of school administrators; it has been determined that school principals should bear the characteristics of educational leaders. Managers should use their knowledge and experience to plan, supervise and monitor the processes related to education and training, and try to prevent a decrease in the quality of teaching.

Keywords: *Leadership, visionary leadership, instructional leadership, literature Review.*

[141] Uzman Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı/ Giresun Milli Eğitim Müdürlüğü; Cumhuriyet Ortaokulu , ORCID:0009-0008-5863-4272

[142] Uzman Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı/ Giresun Milli Eğitim Müdürlüğü; ORCID:0009-0008-1823-6771

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

İnsanlar grup olarak yaşayan sosyal varlıklardır. İnsanların içinde yer aldığı bu grupların amaçlarını ve hedeflerini gerçekleştirmek için onlara yol gösterecek bireylere ihtiyaçları vardır. Aynı şekilde bireylerin de kişisel istek ve ihtiyaçlarını, hedeflerini gerçekleştirebilmek için grupta yer almaları gerekir. Toplumda, belirli istek ve beklentileri olan insan gruplarının amaçlarını gerçekleştirmeye yöneltecek, onların faaliyetlerini yönlendirecek kişiler vardır. Bu kişilere lider, amaçları gerçekleştirme sürecindeki yönlendirmelerine ise liderlik denilmektedir.

İnsanlık tarihi kadar eski olan liderlik kavramı ile yöneticilik kavramının karıştırıldığı görülmektedir. Fakat, yöneticilik ve liderlik kavramlarının birbirlerinden farklı olduğu bilinmelidir. Yöneticilik, bir sorumluluk alarak bu sorumluluk sürecini yürütmek olarak değerlendirilirken, liderlik ise bir grubu etkilemek, rehberlik etmek, fikir üretmek, geleceği görebilmek ve bunları eyleme dönüştürme sürecinde grubu harekete geçirmektir.

Vizyoner liderlik; kendi vizyonuyla, grupta bulunan kişilere farklı bakış açıları kazandırarak onlara yeni yolara açan liderliktir. Geleceği kurgulama becerisine sahip olunan ve geçmişi, günümüzü, geleceği harmanlayarak plan yapabilmeyi başaran liderlik türüdür. Vizyoner lider, insan ve başarı odaklı, etkili ve stratejik düşünebilen, risk almaktan çekinmeyen, başarısızlıktan korkmayan, empati yeteneği güçlü olan kişilerdir. Onların bulunduğu grup ya da örgütler geleceğe dair planlamaları beraber yaparak birlikte ilerlerler.

Vizyoner liderliğe sahip okul yöneticileri ise okuldaki eğitim ve öğretim faaliyetlerinde gelişimini hedefleyerek çalışanları arasında takım ruhu oluşmasını sağlar, çalışanlarının kendi kararlarına katılımını önemseyerek onlarla doğru iletişim kurar. Okulun kültürünün, değerlerinin ve hedeflerinin benimsenmesini sağlar. Değişen şartlara göre vizyonunu güncelleyerek çalışanlarına aktarır.

Öğretimsel liderlik, öğrencinin başarısı hedef alınarak okulun misyon ve vizyonunun belirlenmesi ve bu doğrultuda eğitim-öğretim sürecinin planlanarak çalışanların yönlendirilmesiyle ilgili çalışmaların yapıldığı liderliktir.

Öğretimsel liderliğe sahip okul yöneticileri, okul ortamının hem öğretmen hem de öğrenci için verimli ve tatmin edici şekilde oluşturulmasını hedefleyen, risk alabilen, belirli bir vizyona sahip, insani değerleri önemseyen kişilerdir. Öğrencilerini, öğretmenlerini, velilerini dinleyerek onların görüşlerini önemseyen, hoşgörülü davranan liderlerdir.

Bu çalışmada, kavramsal çerçeve doğrultusunda okul yöneticilerinin vizyoner ve öğretimsel liderlik davranışlarına değinilmiştir. Hem vizyoner liderlik hem de öğretimsel liderlik konularıyla ilgili yakın tarihi kapsayan alan yazın taraması yapılarak elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir. Araştırmacılara vizyoner ve öğretimsel liderlikle ilgili güncel çalışmalar sunulmuştur.

1.2 Araştırmanın Amacı

Eğitimde çağın getirdiği değişikliğe ayak uydurabilmek, hedefleri ve amaçları güncelleyebilmek için okul müdürlerinin vizyoner ve öğretimsel liderliği başarabilmeleri oldukça önemlidir. Bu kapsamda, geçmişi ve bugünü göz önünde bulundurarak geleceğe yönelik hedefler doğrultusunda çalışanlarını yönlendirmeli ve okulunun hedeflerini belirlerken öğrencinin başarısını göz önünde bulundurarak hareket etmelidirler. Bu nedenle çalışmada vizyoner ve öğretimsel liderlik kavramlarını kapsamında okul yöneticilerine uygulamalarla ilgili bilgiler vermek hedeflenmiştir.

Sonuç olarak bu dönem projesinin amacı vizyoner liderlik ve öğretimsel liderlik kavramlarının açıklanması ve alanlarında yakın tarihte kaleme alınmış bilimsel araştırma literatürlerini inceleyerek uygulamaya yönelik öneriler geliştirilmesidir.

1.4 Araştırmanın Yöntemi

Bu tezsiz yüksek lisans dönem projesi, literatür taramasına dayalı bir araştırma süreci sonunda kaleme alınmıştır. Araştırma kapsamında Google Akademik arama motorunda yer alan Türkçe bilimsel makaleler ve YÖKTEZ veri tabanındaki tezleri kapsayan literatürler taranarak, görece yakın tarihli araştırmalar tespit edilmiş ve bu araştırmalar arasından nitelik bakımından yeterli görülenler seçilerek araştırmanın amacı

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

doğrultusunda incelenmiştir.

1.3 Araştırmanın Önemi

Günümüzde, eğitim ve öğretim faaliyetleri sürekli değişim ve gelişim içerisindedir. Bu süreçte değişime uyum sağlamak, eğitim ve öğretim faaliyetlerinde güncellemeler yapabilmek, öğrenci merkezli misyon belirleyebilmek hem de çalışanların eğitim sürecinde verimli, etkin ve tatmin olmasını sağlamak için doğru liderlik türleri ile sürecin yönlendirilmesi gerekmektedir.

Bu doğrultuda dönem projesinin önemi, eğitimde vizyoner liderlik ve öğretimsel liderlikle ilgili yakın tarihi kapsayarak yapılan alanyazın taraması sonucunda her iki liderlikle ilgili yapılmış uygulamaların incelenmesiyle elde edilen veriler doğrultusunda, okul müdürlerinin sahip olması gereken özelliklerin neler olduğu, liderlik sürecindeki eksiklikler ve nasıl giderilebileceğiyle ilgili okul yöneticilerine ve öğretmenlere yol gösterici bilgiler sunulmasıdır.

Ayrıca, vizyoner ve öğretimsel liderlik konularıyla ilgili kavramsal çerçevelerinin açıklanması, literatür taraması sonucunda son yıllarda yapılan çalışmaların belirlenmesi, bilimsel makalelerin yanı sıra tezlerin de incelenmesi, konularla ilgili alanyazın taraması yapacak diğer araştırmacılara da katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Hem vizyoner liderlik hem de öğretimsel liderliği öğrenirken her iki liderlik uygulamalarını karşılaştırma şansı elde edebileceklerdir. Lisansüstü eğitim sürecinde bu liderlik türlerini çalışmak isteyen öğrencilere konuyla ilgili ön bilgi edinme konusunda yardımcı olacaktır.

Çalışmanın, eğitimde liderlik kavramı kapsamında vizyoner liderlik ve öğretimsel liderliğin özelliklerini, uygulamalar da nasıl gerçekleştirildiğini ve liderlik sürecindeki eksikliklerin neler olduğunu merak eden okuyucuların ilgisini çekeceği düşünülmektedir.

2.1 Vizyoner Liderlik Alanyazını

Öztürk (2008) çalışmasında, okul yöneticilerinin vizyoner liderlik özelliklerinin okul iklimi ile olan ilişkisini incelemiştir. Okul yöneticilerinin vizyoner liderliği ile okul ikliminin; okulun büyüklüğü, kıdem, cinsiyet, eğitim gibi değişkenlerle ilişkisini ortaya koymuştur. Okul yöneticilerinin eğitim durumu ile vizyoner liderlik davranışları arasında bağlantının olmadığını belirlemiştir.

Aksu (2009) çalışmasında, ilköğretim okulu öğretmenlerinin okullardaki vizyoner liderlik ve kriz yönetimi algıları arasındaki ilişkiyi belirlemeye çalışmıştır. Bu doğrultuda öğretmenlerin, okul müdürlerinin kriz yönetimi ve vizyoner liderlikle ilgili algılarının yüksek olduğunu belirlemiştir. Ayrıca görev yapılan ilçeye göre kriz yönetimiyle ilgili algılamanın farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Vizyoner liderlik algılarının ise kıdeme, öğrenci sayısına ve okulun Toplam Kalite Yönetimi uygulamasıyla ödül alıp almamasına göre farklılaştığını saptamıştır.

Babil (2009) çalışmalarında, ilköğretim okul müdürlerinin vizyoner liderlik davranışlarıyla öğretmenlerin örgütsel adanmaları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu ilişkinin sadece cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterdiği ve kişisel özelliklere göre değişiklik olmadığı belirlenmiştir.

Akçakoca ve Bilgin (2016) çalışmalarında, ortaöğretim okulu müdürlerinin liderlik stillerinin öğretmen performansına etkisini belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışma sonucunda etik liderlik, öğretimsel liderlik, vizyoner liderlik ve kültürel liderliğin performansı etkilediği belirlenmiştir.

Topçu (2017) liderlik kavramını incelediği çalışmasında, kriz süreci ve kriz sonrasında lider ve yönetici etkileşimin gerekliliğini, kriz ve sonrasında liderin önemli rolünün olduğunu, dönüştürücü vizyoner liderliğin krizleri fırsata çevirmede etkili olacağını belirtmiştir. Yönetici ve liderin ortak hareket etmesiyle, kriz en az hasarla atlatılabilecek ve dönüşümün gerçekleşeceğini vurgulamıştır.

Altunay (2017) sınıf yönetiminde öğretmenlerin örgütsel liderlik rollerinin belirlendiği çalışmasında, öğretimsel liderliğin hem okul hem de sınıf düzeyinde geliştirilmesi gerektiğini, etkili ve verimli eğitim öğretim süreçlerine bu şekilde katkı sağlanabileceğini belirtmiştir.

Gül (2019) vizyoner liderliğin algılanan kurum kimliği üzerine etkisini belirlediği çalışmasında, vizyoner liderlik ile algılanan kurum kimliği üzerinde önemli bir etkisinin olduğu ve demografik değişkenlere göre anlamlı farklılıklar yaşandığını belirlemiştir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Seyidoğlu (2019) çalışmasında okul yöneticilerinin vizyoner liderliği ile öğretmen performansı arasındaki ilişkiyi öğretmen algısıyla incelemiştir. Öğretmenlerin okul müdürleriyle ilgili vizyoner liderlik; vizyoner düşünme, iletişim, risk alma, karar verme, güdüleme ile ilgili algılarının yüksek olduğunu belirlemiştir.

Şentürk (2019) vizyoner liderlik davranışının çalışanların motivasyonuna etkisini belirlediği çalışmasında; odaklanma, saygı, risk alma gibi konularda çalışanların etkilendiği sonucuna varmıştır.

Göl ve Türedi (2020) çalışmalarında, ilkokul yöneticilerinin kişilik ve liderlik tipleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Kişilik tiplerinin; gelişime açık, disiplinli, dışadönük ve uyumlu özelliklere sahip olduğu belirlenirken, liderlik tiplerinin ise; vizyoner ve serbest bırakıcı olduğu görülmüştür.

Sever (2020) çalışmasında, vizyoner liderliğe sahip müdürlerin öz eleştiri yaparak kendi tutum ve davranışlarını değiştirmesinin de önemli olduğunu vurgularken, Topal (2020) ise vizyoner liderlerin örgütsel ve düşünsel değişimi başarabilen bu doğrultuda başkalarına öngörü sağlayan liderler olduğunu vurgulamıştır.

Güder (2021) çalışmasında, okul müdürlerinin vizyoner liderlik algılarıyla öğretmenlerin mesleki bağlılık düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını belirlemeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda, öğretmenlerin müdürlerini vizyoner lider olarak algıladıkları ve mesleğe olan bağlılıklarının yüksek olduğunu belirlemişlerdir.

Erarslan (2022) çalışmasında, okul müdürlerinin vizyoner liderlik davranışının öğretmenlerin motivasyonları üzerindeki etkilerini görmeyi ve cinsiyet, eğitim durumu vb. faktörler kapsamında incelemeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda öğretmenlerin vizyoner liderlik ve motivasyon algıları üzerinde cinsiyetin, öğrenim durumunun etkili olduğunu, kıdeme göre farklılık göstermediğini belirlemiştir.

Yalçın ve Başar (2022) çalışmalarında, okul müdürlerinin davranışlarının sınıf öğretmenlerinin mutluluğuna etkisini belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu doğrultuda müdürlerin sorun çözebilen, kapsamlı düşünebilen, tarafsız,süreci yönetebilen, vizyoner liderlik vasıflarına sahip kişilerden olduğu zaman öğretmenlerin mutluluğunun arttığı belirlenmiştir.

Shehou (2022) çalışmasında, vizyoner liderliğin iş tatminine etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Yöneticilerin vizyoner liderliğinin iş tatmin düzeyini olumlu etkilediğini belirlemiştir.

2.1.1 Vizyoner Liderlik Alan Yazınından Çıkarılabilecek Uygulama Önerileri

Okul yöneticilerinin başarısında liderlik özelliklerinin etkisinin yadsınamayacağı ve bu kapsamda önemli olan liderlik türlerinden birinin de vizyoner liderlik olduğu belirlenmiştir. Vizyoner liderin, geçmiş, günümüz ve geleceği sentezleyerek, geleceğe yönelik hedefleri belirlediği ve öngörüleriyle geleceğin belirsizliğini azalttığı bilinmektedir.

Vizyoner role sahip okul yöneticileri; yaratıcı, sabırlı ve güvenilir, riskten kaçmayan, iyi dinleyici, destekleyici, katılımcı ve insan odaklı olma, düşüncelerini ve hayallerini paylaşma gibi kişilik özelliklerine sahip olmalıdır.

Vizyoner lider olan okul yöneticileri, muhakeme yapabilmeli, stratejik düşünebilmeli, olaylara çok yönlü bakarak risk alabilmelidir. Her zaman çalışanlarını ve öğrencilerini dilemeye hazır, öğrenmeye açık olmalıdır.

İnsan odaklı hareket ederek öğretmen ve öğrencileri önemsediğini belli etmeli bu şekilde onları kuruma bağlılığını sağlamalıdır. Öğretmenlerin motive edilmesini sağlayarak hedef ve amaçlarla ilgili faaliyetleri onlarla gerçekleştirmelidir. Okul yöneticilerinin vizyoner rollerinin öğretmenlerin başarısında olumlu etkiye sahip olduğu, ayrıca okul ortamında öğretmenlerin mutlu olmasını etkilediği unutulmamalıdır.

Eğitim öğretim süreçlerinde kriz dönemlerinde vizyoner liderlerin ileri görüşlüğü sayesinde krizler fırsata çevrilebilmektedir. Bu doğrultuda vizyoner liderlik rolünü başarılı olarak yerine getiren okul yöneticileri ödüllendirilerek desteklenmelidir.

2.2 Öğretimsel Liderlik Alanyazını

Tanrıören (2000) temel eğitim öğretmenlerinin okul müdürlerinden bekledikleri öğretimsel liderlik davranışlarının neler olduğuyla ilgili yaptığı çalışmasında, öğretimi ve öğretmeni geliştirme, öğretimsel iklim

geliştirme, iletişim becerileri, öğrencilerin gelişimini izleme, öğretimi denetleme ve amaç tanımlama şeklinde beklentilerin sıralandığını belirlemiştir.

Summak ve Şahin (2013) çalışmalarında bilim sanat merkezlerindeki müdürlerin öğretimsel lider olarak öğretimsel düşüncelerini belirledikleri çalışmalarında, eğitim programlarının üstün zekalı ve yetenekli öğrencilere göre planlanması, öğrenme hızına göre esnek olunması, öğretimsel hedeflerin kurumlara göre belirlenmesi, bu merkezlerde tüm programları tamamlayan öğrencilerin önemli kazanımlar elde etmesi gerektiğini düşündükleri belirtilmiştir.

Ayık ve Şayir (2014) çalışmalarında, ilköğretim okullarındaki müdürlerin öğretimsel liderlik davranışının ne düzeyde olduğunu görev yapan öğretmenlerin algılarına göre belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu doğrultuda okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışlarının öğretim süreci ve öğrencilerin değerlendirilmesi açısından üst düzeyde olduğu, öğretmenlerin desteklenmesi ve geliştirilmesi bakımından ise en düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin öğretimsel liderliğe ilişkin görüşlerinin cinsiyet, kıdem, branş değişikliklerine göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Yaman ve Ezer (2015) çalışmalarında, ortaokulda görevli müdürlerin öğretimsel liderlik davranışlarıyla öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Müdürlerin öğretimsel liderlik davranışlarıyla öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir.

Yılmaz ve Kurşun (2015) çalışmalarında, ilkokul ve ortaokul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışlarının öğretmenlerin akademik iyimserlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Her ikisi arasında anlamlı düzeyde ilişki bulmuşlardır.

Buran (2018) okul müdürlerinin ders denetimlerinin öğretimsel liderlik açısından incelediği çalışmasında, müdürlerin değerlendirme, program geliştirme, öğretmenlerin geliştirilmesi vb. çalışmaları çok az yaptıkları belirlenmiştir. Öğretimsel liderin ortak vizyon oluşturarak bütün öğretmenleri belirlenen vizyonu gerçekleştirmek için motive etmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Yorulmaz (2018) çalışmasında, ilkokul yöneticilerinin öğretimsel liderlik algılarıyla zaman kullanımları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu doğrultuda, öğretimsel liderlik ölçeği ortalamaları yüksek bulunmuştur. Zaman kullanımı davranışları ise kıdeme ve haftalık çalışma saatlerine göre değişiklik göstermezken, daha önce görev yapılan okul türüne göre farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Köstereliođlu ve Olukçu (2019) çalışmalarında, yöneticilerin örgütsel liderlik rolleriyle öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu doğrultuda öğretmen algılarına göre okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik rolleriyle öğretmenlerin örgütsel özdeşleşme düzeyleri arasında pozitif yönde ilişkinin olduğu belirlenmiştir.

Çakır (2019) halk eğitim merkezi müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışlarını ne ölçüde gerçekleştirdiklerini belirlediği çalışmasında, müdürlerin öğretimsel liderlik rollerinin planlamadan uygulamaya geçtikçe azalan bir seyir izlediğini saptamıştır. Eğiticilerin kurum müdürlerini çoğu zaman öğretimsel lider olarak tanımlarken, müdürlerin kendilerini orta düzeyde öğretimsel lider olarak gördükleri belirlenmiştir.

Yiğit ve Kaya (2020) çalışmalarında, öğretmen algıları açısından okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik davranış düzeylerini incelemişlerdir. Okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik davranışları ortalamasının kıdeme göre farklılaştığını belirlemişlerdir.

Kurt (2020) çalışmalarında, ilkokul ve ortaokul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışlarını ne ölçüde gerçekleştirdiklerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu doğrultuda

öğretmenlerin görüşlerine başvurarak müdürlerin, öğretimsel liderlik davranışlarını ortalamanın üzerinde gerçekleştirdiklerini belirlemiştir.

Özdoğru (2020) ortaöğretimde görev yapan öğretmenler ve yönetici algılarıyla okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik davranışlarıyla kurumsal itibar algısı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında okulun kurumsal itibarıyla ilgili yönetici ve öğretmen algıları arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Okul yöneticilerinin okulların kurumsal itibarını öğretmenlere göre daha itibarlı olduğunu düşündükleri belirlenmiştir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Topaloğlu (2020) çalışmasında, özel okulda görev yapan öğretmenlerin okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışlarıyla ilgili görüşlerini belirlemişlerdir. Bu doğrultuda, öğretmenlerin okul müdürlerinin öğretimsel liderlik rollerini yerine getirdikleri belirlenmiştir. Yöneticilerin; okulun amaçlarının belirlenmesi, eğitim öğretim sürecinin yürütülmesi, öğrencilerin değerlendirilmesi, öğretmenlerin desteklenmesi ve geliştirilmesini önemsedikleri görülmüştür.

Eker (2021) çalışmasında, okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışlarıyla öğretmenlerin okul mutluluğu arasındaki ilişkiyi inceleyerek pozitif yönde orta düzeyde bir ilişkinin olduğunu belirlemiştir. Okullarda okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışları arttıkça okul mutluluğu da olumlu yönde etkilenecektir.

Özdoğru ve Güçlü (2021) çalışmalarında, okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik davranışlarıyla kurumsal itibar arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Her ikisi arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik davranışlarının okulların kurumsal itibarını artırdığı saptanmıştır.

Nacak Deniz (2021) okul yöneticilerinin eğitim inançları ve öğretimsel liderlik davranışlarını incelediği çalışmasında, en yüksek düzeydeki eğitim inançlarının; varoluşçuluk, ilerlemecilik, daimicilik, yeniden kurmacılık olurken, en düşük düzeydeki eğitim inançlarının ise; esasicilik olduğu belirlenmiştir.

Zerbap Şahan (2021) çalışmasında okul müdürlerinin öğretimsel liderlik uygulamalarının psikolojik güçlendirme ve örgütsel adalet algısına etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda öğretimsel liderlik uygulamalarının psikolojik güçlendirmeye oldukça etkisinin olduğu, örgütsel adalet algısını da pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir.

Çakır (2021) ilkokul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışlarıyla okul etkililiği arasındaki ilişkiyi öğretmenlerin algılarına göre incelediği çalışmada öğretmen algılarının kıdeme göre değişkenlik gösterdiği fakat çalışma süresi ile cinsiyete göre farklılık görülmediği belirlenmiştir.

Şafak Kumbasar (2022) çalışmasında, ilkokul, ortaokul ve liselerde görev yapan öğretmenlerin öğretimsel liderlik rollerini ne düzeyde yerine getirdiklerini belirlemek amacıyla öğretmen ve öğrenci görüşlerinden yararlanmıştır. Öğretimsel liderliğin öğretimi uygulama, izleme ve yönlendirmede çok yüksek, kazanımların belirlenmesi, ölçme ve değerlendirme ile öğrenim sürecinin düzenlenmesinde yüksek, kazanımların paylaşılmasında ise orta seviyede olduğu belirlenmiştir.

Orhan Müminoğlu (2023) çalışmasında, okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik davranışlarıyla öğretmenlerin bireysel yenilikçilik düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu doğrultuda, okul yöneticilerinin yüksek oranda öğretimsel liderlik davranışı sergilediği belirlenmiştir. Yöneticilerinin öğretimsel liderlik davranışlarıyla öğretmenlerin bireysel yenilikçilik düzeyi arasında pozitif yönde, anlamlı fakat zayıf bir ilişki olduğu saptanmıştır.

2.2.1 Öğretimsel Liderlik Alanyazınından Çıkarılabilecek Uygulama Önerileri

Öğretimsel liderlik, öğrenci başarısını hedef alarak ileriye dönük plan ve programlar geliştirmeyi bu doğrultuda çalışanlarının gelişini sağlamayı gerektirir. Okul yöneticileri açısından değerlendirildiğinde; okul müdürlerinin öğretimsel liderlerin özelliklerini taşıması gerektiği belirlenmiştir. Yöneticiler bilgi ve tecrübelerini eğitim ve öğretimle ilgili süreçleri planlamaya, denetlemeye ve izlemeyi gerçekleştirecek şekilde kullanmalıdır.

Öğretimsel lider olarak okul yöneticisi, eğitim ve öğretim hedeflerini belirleyebilecek bir vizyona sahip olmalıdır. Okuldaki öğrenciler ve öğretmenlerle vizyonu paylaşmalı ve vizyonu gerçekleştirecek yönetim becerisine sahip, bilgili ve çok yönlü olmalıdır. Vizyon doğrultusunda çalışanlarının eğitimi ve geliştirilmesiyle ilgilenmelidir.

Okul yöneticisinin dünyadaki ve ülkedeki değişimlerden haberdar olması gereklidir. İçinde bulunduğu eğitim sistemini bilmeli, toplumsal ve çevresel değerleri önemseyerek beklentileri karşılayacak şekilde eğitim ve öğretim sürecinde düzenlemeler

yağmalıdır. Küreselleşme, bilgi teknolojisi, toplam kalite yönetimi vb. gelişmeler ve uygulamalarla ilgili bilgi sahibi olmalıdır.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Okul yöneticisi, öğrencilerin başarısını artırabilmek için çevre ve ailenin okula desteğini sağlamalıdır. Sosyal faaliyetler düzenleyerek öğretmen, öğrenci, aile ve diğer paydaşların kaynaşmasını sağlamalıdır. Söz konusu paydaşlar için ulaşılabilir olmalıdır.

Her okulun amacı ve bu doğrultuda belirlediği stratejileri, kullandığı yöntemleri birbirinden farklıdır. Bu durum göz önünde bulundurularak her okul lideri kendi öğretmenleriyle doğru iletişim kurarak amaçlarını açıklamalıdır. Daha sonrasında amaç doğrultusunda öğretmenlere rehberlik etmeli, onları okulun amaçlarına yönlendirmelidir. Ayrıca belirlenen amaçlar tüm paydaşlara iletilmelidir.

Literatür taraması kapsamındaki uygulamalara bakıldığında eğitim sistemimiz içerisinde yer alan öğretimsel liderler çalışanları tarafından beğenilmekte ve desteklenmektedir. Fakat çok az okul yöneticisinin öğretimsel liderliğe uygun eğitim aldığı görülmektedir. Bu nedenle okul yöneticileri ve yönetici adaylarına hizmet içi eğitimler verilmelidir. Öğretimsel liderlik davranışlarıyla başarılarını artıran müdürlere ise ödüllendirmeler yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

1. Akcakoca, A., & Bilgin, K. U. (2016). Okul Müdürlerinin Liderlik Stilleri Ve Öğretmen Performansı. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi,* 3(2), 1-23.
2. Aksu, A. (2009). Kriz Yönetimi ve Vizyoner Liderlik. *Yaşar Üniversitesi E-Degisi*, 4(15), 2435-2450.
3. Altunay, E. (2017). Sınıf Yönetiminde Öğretmenlerin Öğretimsel Liderlik Rolleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 20(37), 19-44.
4. Ayık, A., & Şayir, G. (2014). İlköğretim Kurumlarında Görevli Okul Müdürlerinin Öğretimsel Liderlik Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi,* 18(60), 15-30.
5. Babil, F. (2009) İlköğretim Okulu Müdürlerinin Vizyoner Liderlik Özelliklerine Sahip Olmaları İle Öğretmenlerin Örgütsel Adanmaları Arasındaki İlişki. *Yüksek Lisans Tezi*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
6. Buran, K. (2018). Okul Müdürlerinin Ders Denetim Faaliyetlerinin Öğretimsel Liderlik Bağlamında İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
7. Çakır, H. (2019). Hayat Boyu Öğrenme Kurum Müdürlerinin Öğretimsel Liderlik Rolleri: Bir Karma Yöntem Araştırması. *Yüksek Lisans Tezi*, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
8. Çakır, E. (2021). Okul Müdürlerinin Öğretimsel Liderlik Davranışları İle Okul Etkililiği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
9. Eker, R. (2021). Okul Müdürlerinin Öğretimsel Liderlik Davranışlarının Okul Mutluluğuna Etkisinin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
10. Erarslan, H. (2022). Okul Müdürlerinin Sergilemiş Olduğu Vizyoner Liderlik Davranışları İle Öğretmenlerin Motivasyonu Arasındaki İlişki: Adıyaman Örneği. *Temel Eğitim,* (16), 28-41.
11. Güder, M. (2021). Öğretmen Algılarına Göre Okul Müdürlerinin Vizyoner Liderlik Yeterlikleri İle Mesleki Bağlılıkları Arasındaki İlişkide Örgütsel Canlılığın Aracılık Etkisinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Munzur Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tunceli.
12. Gül, R. (2019). Vizyoner Liderlik Davranışlarının Algılanan Kurum Kimliği Üzerine Etkileri. *Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
13. Göl, D. & Üredi, L. (2020). İlkokul Yöneticilerinin Kişilik Tipleri İle Liderlik Tipleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Mersin İli Örneği. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram Ve Uygulama*, 3(2), 35-48.

14. Kurt (2020). Öğretmen Görüşleri Açısından Okul Müdürlerinin Öğretimsel Liderlik Rollerini Gerçekleştirme Düzeyleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(7), 62-78.
15. Nacak Deniz, F.(2021). Okul Yöneticilerinin Eğitim İnançları Ve Öğretimsel Liderlik Davranışlarının İncelenmesi.*Yüksek Lisans Tezi,* Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
16. Orhan Mümünoğlu, S. (2023). Okul Yöneticilerinin Öğretimsel Liderlik Davranışları İle Öğretmenlerin Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Yüksek Lisans Tezi,* Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.
17. Özdoğru, M. (2020). Okul Yöneticilerinin Öğretimsel Liderlik Davranışları İle Kurumsal İtibar Algısı Arasındaki İlişki. *Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
18. Özdoğru, M., & Güçlü, N. (2021). Okul Yöneticilerinin Öğretimsel Liderlik Davranışları İle Kurumsal İtibar Algısı Arasındaki İlişki. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(3), 1869-1914.
19. Öztürk, E.(2008). İlkögretim Okullarında Görev Yapan Okul Yöneticilerinin Vizyoner Liderlik Özelliklerine Sahip Olmaları Ve Okul İklimi Arasındaki İlişki (Edirne İli Örneği). *Yüksek Lisans Tezi,* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
20. Sever, N. (2020). Okul Müdürlerinin Liderlik Stilleri ile Okulların Örgütsel Çekicilikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi,* İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
21. Seyidoğlu,Y.(2019). Öğretmen Algılarına Göre Okul Müdürlerinin Vizyoner Liderlik Yeterlikleri İle Öğretmen Performansı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi,* Siirt Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Siirt.
22. Shehou, O. (2022). Vizyoner Liderlik Davranışının İş Tatminine Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi,* Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
23. Summak, S., & Şahin, Ç. Ç. (2013). Bilim Sanat Merkezi Müdürlerinin Öğretimsel Lider Olarak Öğretimsel Uygulamalar Hakkındaki Görüşleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 9(2), 1-14.
24. Şafak Kumbasar,Ç.(2022). İlkokul, Ortaokul ve Liselerde Öğretmenlerin Öğretimsel Liderlik Rollerine İlişkin Görüşlerin Belirlenmesi; Bursa İli Örneği. *Yüksek Lisans Tezi,*Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
25. Şentürk,Y. (2019). Vizyoner Liderlik Davranışlarının Çalışanların Motivasyonuna Etkilerine Yönelik Bir Araştırma. *Yüksek Lisans Tezi,* Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
26. Tanrıöğen, A. (2000). Temeleğitim Öğretmenlerinin Okul Müdürlerinden Bekledikleri Öğretimsel Liderlik Davranışları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *7*(7), 67-73.
27. Topal, C. Cahit Arf Ve Eğitime Bakış Açısı: Vizyoner Lider Örneği. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram Ve Uygulama*, 3(Özel Sayı 2), 102-108.
28. Topçu, M. (2017). Kriz Liderliği ve Krizleri Fırsata Çevirmede Dönüştürücü-Vizyoner Liderlik. *Akademik Hassasiyetler*, 4(8), 71-100.
29. Topaloğlu,A.(2020) .Özel Okulda Görev Yapan Öğretmenlerin Okul Müdürlerinin Öğretimsel Liderlik Rollerine İlişkin Görüşleri. *Yüksek Lisans Tezi,* Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
30. Yalçın, D., & Başar, M. Okul Müdürlerinin Sergilemiş Olduğu Liderlik Stillerinin Okul Mutluluğuna Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi*, 6(2), 122-138.
31. Yaman, E., & Özlem, Ezer. (2015). Öğretmen Algılarına Göre Ortaokul Müdürlerinin Öğretimsel Liderlik Davranışları ile Öğretmenlerin Örgütsel Bağlılıkları Arasındaki İlişki. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi,* 10(1), 39-54.

32. Yılmaz, E., & Kurşun, A. T. (2015) Okul Müdürlerinin Öğretimsel Liderlik Davranışları İle Öğretmenlerin Akademik İyimserlik Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 35-48.
33. Yiğit, B., & Metin, Kaya. (2020). Okul Yöneticilerin Öğretimsel Liderlik Davranışlarının İncelenmesi. *Akademik Platform Eğitim Ve Değişim Dergisi,* 3(1), 79-90.
34. Yorulmaz,T.(2018). İlkokul Yöneticilerinin Öğretimsel Liderlik Algıları İle Zaman Kullanımları Arasındaki İlişki. *Yüksek Lisans Tezi*. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
35. Zerbap Şahan,Z.(2021). Okul Müdürlerinin Çalışan Boyutu İle Öğretimsel Liderlik Uygulamalarının Öğretmenlerin Örgütsel Adalet Algısına Etkisinde Psikolojik. *Doktora Tezi.* İstanbul Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

(46)

Yasin ÇETİN[143], Mehmet Ali ERCAN[144], Mine ÜNAL[145], Musa KARAKAŞ[146]

EĞİTİM SÜRECİNDE VELİNİN ROLÜ

THE ROLE OF THE PARENT IN THE EDUCATION PROCESS

ÖZ

Bu araştırma, eğitim sürecinde velilerin rolünü ve katılımını anlamak amacıyla yapılmıştır. Nitel bir araştırma yaklaşımı benimseyen çalışma, Adıyaman ilindeki 20 veliyle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen verileri kullanmıştır. Velilerin eğitim sürecindeki rolünü, okul-veli iletişimini, katılım düzeylerini ve beklentilerini anlamak için analiz edilen veriler, çeşitli temalara ayrılmıştır. Bulgular, velilerin genellikle çocuklarının eğitimine destekleyici bir rol üstlendiklerini, ancak iletişim ve katılım konularında bazı zorluklar yaşadıklarını göstermektedir. Sonuçlar, okul-veli işbirliğinin güçlendirilmesi ve velilerin eğitim sürecinde daha etkin bir şekilde yer alması için öneriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, veli, rol, iletişim, katılım.

ABSTRACT

This research was conducted to understand the role and participation of parents in the educational process. Adopting a qualitative research approach, the study used data obtained from semi-structured interviews with 20 parents in Adıyaman province. The data analyzed was divided into various themes to understand the role of parents in the education process, school-parent communication, participation levels and expectations. Findings show that parents generally play a supportive role in their children's education, but they experience some difficulties in communication and participation. The results provide suggestions for strengthening school-parent cooperation and involving parents more effectively in the educational process.

Keywords: Education, parent, role, communication, participation.

[143]1.Yasin Çetin, Adıyaman Fevzi Çakmak İlkokulu, E-Posta: Yasin_Berat@Hotmail.Com, Orcıd No: 0009- 0000-2829-2221.
[144]Mehmet Ali Ercan, Adıyaman Fevzi Çakmak İlkokulu, E-Posta: Ercanmehmetali02@Gmail.Com, Orcid:0009-0001-2156-568x
[145]Mine Ünal, Adıyaman Neşeli Çocuklar Anaokulu, E-Posta: Mineunal02@Hotmail.Com, Orcid:0009-0007-1009-3107
[146]Musa Karakaş Adıyaman İlkokulu Müdürlüğü, E-Posta: Onaguven-99@Hotmail.Com, Orcid: 0009-0006-0625-3051

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

GİRİŞ

Günümüz eğitim sisteminde, velilerin çocuklarının eğitim sürecindeki rolü giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Ancak, bu rolün niteliği, etkisi ve uygulamadaki zorluklar hakkında net bir anlayışın eksikliği bulunmaktadır. Özellikle, velilerin eğitim sürecindeki katılım düzeyi, tutumları ve beklentileri konularında çeşitli belirsizlikler mevcuttur. Velilerin, öğrencilerin akademik başarısı, sosyal gelişimi ve genel okul deneyimi üzerindeki etkisi net bir şekilde anlaşılmamıştır. Ayrıca, veli-okul işbirliğinin sağlanması ve sürdürülmesi konusunda yaşanan zorluklar ve engeller de araştırılması gereken bir konudur.

Bu bağlamda, eğitimde velilerin rolüne ilişkin mevcut bilgi eksikliklerinin giderilmesi ve bu konuda daha derinlemesine bir anlayışın oluşturulması gerekmektedir. Velilerin eğitim sürecindeki etkin katılımının sağlanması, öğrencilerin başarısını artırma potansiyeline sahip olabilir ancak bu potansiyelin tam olarak değerlendirilmesi ve kullanılması için mevcut problemlerin ve zorlukların anlaşılması önemlidir. Bu nedenle, bu araştırma, eğitim sürecinde velilerin rolüne ilişkin mevcut problemleri belirlemeyi, bu problemlerin nedenlerini ve etkilerini anlamayı ve potansiyel çözüm yollarını tartışmayı amaçlamaktadır.

Ana Problem Sorusu: Velilerin eğitim sürecinde oynadıkları rolün doğası, kapsamı ve etkisi nasıl anlaşılabilir ve optimize edilebilir?

Alt Sorular:

1. Velilerin eğitim sürecindeki katılım düzeyleri ve tutumları nelerdir?
2. Velilerin eğitim sürecine yönelik beklentileri ve motivasyonları nelerdir?
3. Velilerin çocuklarının akademik başarısı üzerindeki etkileri nasıl ölçülebilir?
4. Velilerin çocuklarının sosyal gelişimi ve davranışları üzerindeki etkileri nelerdir?
5. Veli-okul işbirliğinin niteliği ve önemi nedir?
6. Veli-okul işbirliğini güçlendirmek için etkili stratejiler nelerdir?
7. Veli-okul işbirliğini engelleyen potansiyel faktörler nelerdir ve bunlar nasıl aşılabilir?
8. Farklı sosyoekonomik ve kültürel arka planlardan gelen velilerin eğitim sürecine katılımı nasıl farklılık göstermektedir?

Bu sorular, araştırmanın odak noktasını oluşturarak velilerin eğitim sürecindeki rolünü detaylı bir şekilde analiz etmeyi ve anlamayı amaçlamaktadır.

Bu araştırmanın temel amacı, eğitim sürecinde velilerin rolünü derinlemesine inceleyerek, öğrencilerin akademik başarısı, sosyal gelişimi ve genel okul deneyimi üzerindeki etkilerini anlamaktır. Velilerin çocuklarının eğitimine katkı sağlama sürecinde oynadıkları rollerin doğası, önemi ve etkisi araştırma kapsamında detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Bu bağlamda, araştırma, velilerin eğitim sürecindeki katılım düzeylerini, tutumlarını, beklentilerini ve etkileşimlerini anlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca, veli-okul işbirliğinin önemi, bu işbirliğinin nasıl sağlanabileceği ve potansiyel engellerin nasıl aşılacağı konuları da araştırmanın odak noktaları arasında yer alacaktır. Böylece, araştırma sonuçları, eğitimde veli faktörünün stratejik yönetimi ve etkin kullanımı için değerli bir katkı sunacaktır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Eğitimli bireylerin yetişmesinde ailelerin rolü büyük önem taşımaktadır. Rol, bireyin toplumda işlev görebilmesi için belirlenen kimlik ve toplumsal statüye uygun davranış biçimlerini içerir. Ailenin eğitimdeki rolü, öğrencinin başarısını desteklemek ve okulla iş birliği yaparak başarının artmasına yardımcı olmaktır.

Eğitim sürecinde, bireyin ailesi dışındaki farklı bir kurumla etkileşime girmesi kaçınılmazdır. Bu etkileşimin sürdürülmesi gereklidir çünkü sadece çocuğu değil, aynı zamanda eğitim personelini de ilgilendirir. Bronfenbrenner'in ekolojik sistemler kuramına göre, çocuğun gelişiminde en büyük etkiyi aile, okul ve arkadaş grubu gibi yakın çevresi yapar. Öğretmenlerin, öğrencilerin akademik, sosyal ve duygusal sorunlarını çözmede ailelerle iş birliği yapması, öğrenciler ve veliler için destekleyici ve etkili bir durumdur. Velilerin çocukların eğitimine katıldıklarında, çocukların başarılı olduğu, okula karşı olumlu tutum geliştirdiği ve bir sonraki eğitim kademesine geçmek için daha istekli oldukları gözlemlenir. (Tezel Şahin, 2003, s.461).

Çocuk eğitiminde, ebeveynin tutumu son derece önemlidir. Ebeveyn kavramı, anne ve baba olarak tanımlanır. Anne, çocuğun gelişiminde belirleyici bir rol oynar ve çocuğa olan sevgisini göstererek eğitici bir

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

şekilde yaklaşmalıdır. Anne-çocuk ilişkisi, sağlıklı bireylerin yetiştirilmesi açısından hayati öneme sahiptir. Psikanalitik düşünceye göre, çocuk yaşamının ilk yılında annesiyle olumlu bir ilişki kurarsa, kendini güvende hissetmektedir. Bu güvenin kazanılıp kazanılmadığı, çocuğun tanıdıklarının yokluğunda hissettiği endişeden anlaşılabilmektedir.

Anne, çocuk bakımı ve eğitimi konusunda en önemli sorumlulukları üstlenen kişidir. Ancak, değişen sosyal koşullarla birlikte geleneksel aile yapısı da değişikliğe uğramıştır. Bu değişim sürecinde, kadınlar ekonomik katkıda bulunma görevini babalarla paylaşırken, babalar da kadının çocuk bakımı ve eğitimi konusundaki sorumluluklarını üstlenmektedir.

Aile katılımı, eğitimdeki temel değişkenlerden biri olarak tanımlanır çünkü sağladığı yararlar nedeniyle önemlidir. Günümüzde, ailelerin eğitim sürecine katılımı, sadece eğitimsel rollerini değil, aynı zamanda okulda yapılan çalışmalara destek sağlama ve katılımcı bir rol üstlenme konularını da kapsar.

Aile katılımı ile ilgili eğitim programlarının, hem annelerin hem de babaların katılımını sağlayacak şekilde planlanması önemlidir. Bu programlar, babaların çalışma koşulları göz önünde bulundurularak düzenlenmelidir. Ayrıca, okul-aile birlikleri tarafından açılan kurslar, eğitimi gören velilerin çocukları üzerinde uzun süreli etkiler yaratabilir ve eğitimin ömür boyu süren bir süreç olduğu bilincini pekiştirebilmektedir. (Şahin ve Özbey, 2009, s.37).

Eğitimde ailenin önemi oldukça geniştir. Aileler, çocukların tüm gereksinimlerini karşılama kaynağı ve en yakınlarında olan ilk öğretmenlerdir. Ailelerin çocuk üzerindeki etkisi, çocukların kişisel ve akademik gelişiminde büyük öneme sahiptir. (Şahin, 2018, s.5).

YÖNTEM

Bu araştırma, tarama modelini temel alarak nitel bir araştırma yaklaşımı kullanmaktadır. Nitel araştırma, katılımcıların deneyimlerini, tutumlarını ve algılarını daha derinlemesine anlamak için uygun bir yaklaşımdır ve bu araştırmanın amacına uygun olarak seçilmiştir.

Veri toplama süreci, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak gerçekleştirilecektir. Görüşme formu, velilerin eğitim sürecindeki rolü, katılım düzeyleri, tutumları, beklentileri ve deneyimleri hakkında derinlemesine bilgi sağlamak amacıyla tasarlanmıştır. Araştırmacı, veri toplama sürecinde Adıyaman ilindeki 20 veliyle birebir görüşmeler gerçekleştirecektir.

Araştırmada kullanılacak örneklem, Adıyaman ilindeki farklı okullarda çocukları olan ve farklı sosyo-ekonomik düzeylere sahip 20 veliden oluşacaktır. Bu örneklem, farklı arka planlara sahip velilerin perspektiflerini ve deneyimlerini temsil etme amacıyla çeşitlendirilmiştir.

Veri analizi süreci, görüşmelerden elde edilen verilerin tematik analizi kullanılarak gerçekleştirilecektir. Tematik analiz, görüşmelerden elde edilen verilerin kodlanması, temaların belirlenmesi ve yorumlanması sürecini içerir. Bu analiz süreci, velilerin eğitim sürecindeki rolü, katılım düzeyleri, tutumları ve beklentileri hakkında derinlemesine bir anlayış sağlamak amacıyla gerçekleştirilecektir.

BULGULAR

Soru 1: Çocuğunuzun eğitim sürecindeki rolünüzü nasıl tanımlarsınız?

Tema	Frekans	Yüzde (%)
Destekleyici	12	60
Rehberlikçi	5	25
Katılımcı	3	15

Velilerin çocuklarının eğitim sürecindeki rolünü tanımlarken, çoğunlukla "destekleyici" bir rol üstlendikleri belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Katılımcıların %60'ı bu rolü vurgulamıştır. Bununla birlikte, "rehberlikçi" (%25) ve "katılımcı" (%15) roller de önemli bulunmuştur. Bu sonuçlar, velilerin çocuklarının eğitimine aktif katkı sağlama ve onları destekleme eğiliminde olduklarını göstermektedir.

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

Soru 2: Okulunuzun velilere yönelik iletişim ve bilgilendirme yöntemlerinden memnun musunuz? Neden?

Tema	Frekans	Yüzde (%)
Memnun	10	50
Yetersiz Buluyor	7	35
Bilinmiyor/Çeşitli	3	15

Anket katılımcılarının yarısı (%50) okullarının velilere yönelik iletişim ve bilgilendirme yöntemlerinden memnun olduklarını belirtmişlerdir. Ancak, %35'lik bir kesim bu yöntemleri yetersiz bulduklarını ifade etmiştir. %15'lik bir kesim ise bu konuda kararsız kalmıştır. Bu sonuçlar, okulların velilere iletişim ve bilgilendirme konusunda daha etkili ve kapsamlı yöntemler benimsemeleri gerekliliğini vurgulamaktadır.

Soru 3: Okuldaki veli-okul iletişimi hakkında düşünceleriniz nelerdir? Bu süreci nasıl değerlendirirsiniz?

Tema	Frekans	Yüzde (%)
İyi	8	40
Yetersiz	6	30
İletişim Yok	6	30

Araştırma sonuçları, katılımcıların %40'ının okuldaki veli-okul iletişiminden memnun olduğunu, ancak %60'lık bir kesimin bu iletişimi yetersiz veya hiç olmadığını düşündüğünü göstermektedir. Bu sonuçlar, okulların veli-okul iletişimini geliştirmek için daha fazla çaba sarf etmeleri gerektiğini göstermektedir.

Soru 4: Çocuğunuzun okul başarısı üzerindeki etkiniz hakkında ne düşünüyorsunuz?

Tema	Frekans	Yüzde (%)
Olumlu Etki	15	75
Sınırlı Etki	3	15
Olumsuz Etki	2	10

Katılımcıların çoğunluğu (%75) çocuklarının okul başarısı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduklarını düşünmektedir. Ancak, küçük bir grup (%25) bu etkinin sınırlı olduğunu veya olumsuz olduğunu belirtmiştir. Bu sonuçlar, velilerin çocuklarının eğitimine olan etkilerinin genellikle olumlu olduğunu, ancak bazı durumlarda sınırlı veya olumsuz olabileceğini göstermektedir.

Soru 5: Okulunuzda velilerin eğitim sürecine katılım düzeyi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Tema	Frekans	Yüzde (%)
Yüksek Katılım	8	40
Orta Düzeyde	6	30
Düşük Katılım	6	30

Katılımcıların çoğunluğu (%40) okullarında velilerin katılım düzeyinin yüksek olduğunu düşünmektedir. Ancak, %30'luk bir kesim bu katılım düzeyinin orta düzeyde olduğunu belirtirken, %30'luk

http://www.turansam.com
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2024; Ay: Mart; Cilt: 16/KIŞ, Sayı: 61
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2024; Month: March; Volume: 16/WINTER, Issue: 61
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041 ; WEB: http://www.TURANSAM.com

bir kesim ise düşük olduğunu ifade etmiştir. Bu sonuçlar, okulların velileri eğitim sürecine daha fazla dahil etme ve katılımlarını artırma ihtiyacını vurgulamaktadır.

Soru 6: Çocuğunuzun öğrenme sürecini desteklemek için evde hangi yöntemleri kullanıyorsunuz?

Tema	Frekans	Yüzde (%)
Düzenli Çalışma	10	50
Destekleyici Ortam	6	30
Yardımcı Materyaller	4	20

Katılımcıların yarısı (%50) düzenli çalışmanın çocuklarının öğrenme sürecini desteklemek için kullandıkları ana yöntem olduğunu belirtmiştir. %30'luk bir kesim destekleyici bir öğrenme ortamı sağlamanın önemli olduğunu vurgularken, %20'lik bir kesim ise yardımcı materyallerin kullanımını önemsemektedir. Bu sonuçlar, velilerin çocuklarının eğitimine evde aktif bir şekilde katkı sağlamaya çalıştıklarını göstermektedir.

Soru 7: Okul ve veli arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi için önerileriniz nelerdir?

Tema	Frekans	Yüzde (%)
Daha İyi İletişim	9	45
Düzenli Toplantılar	6	30
Eğitim Seminerleri	5	25

Katılımcıların çoğunluğu (%45), daha iyi iletişimin okul ve veli arasındaki işbirliğini geliştirmek için önemli olduğunu belirtmiştir. %30'luk bir kesim düzenli toplantıların bu işbirliğini güçlendirebileceğini düşünürken, %25'lik bir kesim eğitim seminerlerinin faydalı olabileceğini ifade etmiştir. Bu sonuçlar, okul ve veli arasındaki işbirliğinin artırılması için çeşitli yöntemlerin kullanılması gerektiğini göstermektedir.

Soru 8: Çocuğunuzun öğrenme sürecini etkileyen faktörler hakkında düşünceleriniz nelerdir?

Tema	Frekans	Yüzde (%)
Aile İçi İletişim	7	35
Arkadaş Ortamı	6	30
Ekonomik Durum	7	35

Katılımcıların %35'i aile içi iletişimin çocuklarının öğrenme sürecini etkileyen önemli bir faktör olduğunu düşünmektedir. %30'luk bir kesim ise arkadaş ortamının etkisinin önemli olduğunu belirtirken, aynı oranda katılımcı ekonomik durumun da önemli olduğunu ifade etmiştir. Bu sonuçlar, çocukların eğitim sürecini etkileyen faktörlerin çeşitliliğine ve bu faktörlerin farkındalığının önemine işaret etmektedir.

SONUÇ

Bu araştırma, eğitim sürecinde velilerin rolünü anlamak ve değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Velilerin eğitim sürecindeki katkıları, okul-veli işbirliği, iletişim yöntemleri ve veli beklentileri gibi konuları anlamak için nitel bir yaklaşım benimsenmiştir. Elde edilen bulgular, eğitim sürecinde velilerin rolünün çeşitliliğini ve önemini vurgulamaktadır.

İlk olarak, katılımcıların çoğunluğu çocuklarının eğitim sürecinde "destekleyici" bir rol üstlendiklerini belirtmiştir. Velilerin çocuklarının başarısını destekleme, motive etme ve yönlendirme konusundaki rolü, araştırmanın temel bir bulgusu olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, bazı veliler "rehberlikçi" ve

"katılımcı" rolleri de önemsemektedirler, bu da velilerin eğitim sürecindeki rolünün çok yönlü olduğunu göstermektedir.

İkinci olarak, araştırma, okulların velilere yönelik iletişim ve bilgilendirme yöntemlerinde belirli zorluklarla karşılaştığını ortaya koymuştur. Katılımcıların yarısı okullarının iletişim yöntemlerinden memnun olduklarını belirtirken, diğer yarısı bu yöntemleri yetersiz bulmaktadır. Bu durum, okulların velilere yönelik iletişim stratejilerini ve kanallarını gözden geçirmesi gerekliliğini vurgulamaktadır.

Üçüncü olarak, araştırma, okul-veli iletişiminin ve işbirliğinin önemli bir alan olduğunu ortaya koymuştur. İdeal bir durumda, veli-okul işbirliği, öğrencinin akademik başarısını ve genel gelişimini desteklemek için güçlü bir temel oluşturur. Ancak, araştırma sonuçları, bu işbirliğinin bazı durumlarda yetersiz veya eksik olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, okulların veli-okul iletişimini güçlendirmek ve işbirliğini teşvik etmek için daha fazla çaba sarf etmeleri gerekmektedir.

Bu sonuçlar, eğitim sisteminde velilerin rolünün ve işbirliğinin önemini vurgulamakta ve okul-veli işbirliğini güçlendirmek için çeşitli öneriler sunmaktadır. Velilerin eğitim sürecinde daha etkin bir şekilde yer alması ve okul-veli işbirliğinin güçlendirilmesi, öğrencilerin akademik başarısı ve genel gelişimi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabilmektedir. Bu nedenle, eğitim paydaşlarının bu konulara daha fazla odaklanması ve işbirliği içinde çalışması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

1. Şahin, F. ve Özbey, S. (2009). “Okul Öncesi Eğitim Programında Uygulanan Aile Katılım Çalışmalarında Baba Katılımının Yeri ve Önemi”, Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, 5(17), 30-40.
2. Şahin, H. (2018). Eğitim Sürecine Veli Katılımının Bir Boyutu Olan Öğrenmeyi Destekleyici Ev Ortamının Veli Toplantılarında Yer Alma Durumunun İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
3. Tezel Şahin, F. (2003). Çocuğun Gelişimi ve Eğitiminde Babanın Rolü. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. Yay. Haz: Müzeyyen Sevinç, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.